กลุ่มที่ 2

บทความระดับชาติ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (National Papers in Humanities and Social Sciences)

กลุ่มย่อยที่ 1: บริหารธุรกิจ

กลุ่มย่อยที่ 2: ศิลปกรรมศาสตร์ ศิลปศาสตร์
ประชากรศาสตร์
สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา

กลุ่มย่อยที่ 3: นิติศาสตร์

กลุ่มย่อยที่ 4: รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์

กลุ่มย่อยที่ 5: โลจิสติกส์และซัพพลายเชน
การขนส่ง การคมนาคม

กลุ่มย่อยที่ 6: นิเทศศาสตร์

กลุ่มย่อยที่ 7: ศึกษาศาสตร์

กลุ่มย่อยที่ 8: การท่องเที่ยว การโรงแรม ธุรกิจการบิน

ความพึงพอใจในการใช้บริการสนามบินดอนเมือง

THE DON MUEANG AIRPORT'S SERVICE SATISFACTION

สุเมธ สันติกุล

รังสีจันท์ สุวรรณสทิศกร

กิ่งแก้ว พรอภิรักษสกุล

ยศธร เกษสวัสดิ์

กมลชนก วิเศษะภูติ

อาจารย์ประจำ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: sumet.sa@spu.ac.th

ภาคย์ภากร อินยา

อรอุมา ดวงนิล

วันนิสา มุมทอง

นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการใช้บริการสนามบินดอนเมือง ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ในการทำวิจัย คือ เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ที่มาใช้บริการของสนามบินดอนเมือง ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการของสนามบินดอนเมือง และนำผลการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในสนามบินดอนเมือง

โดยงานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งมุ่งเน้นทำการสำรวจสอบถามเฉพาะ บุคลากรที่มาใช้บริการสนามบินดอนเมือง โดยกำหนดขอบเขตพื้นที่ไว้ที่ท่าอากาศยานดอนเมืองเท่านั้น โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ซึ่งการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจะแบ่งแยกเป็น 2 ลักษณะ คือ การเก็บรวบรวมแบบสอบด้วยตนเอง และการเก็บรวบรวมแบบสอบถามทางไปรษณีย์

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีอายุในช่วง 18-22 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีรายได้ อยู่ในช่วง 0-20,000 บาท/เดือน และมีสถานภาพการโสด ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก และปัจจัย ทั้ง 5 ตัว ที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ที่มาใช้บริการสนามบินดอนเมือง พบว่ามีการส่งผลอยู่ในระดับสูง

คำสำคัญ : ความพึงพอใจ, การใช้บริการสนามบิน, สนามบินดอนเมือง

ABSTRACT

Objective of the Study of the Don Mueang Airport's Service Satisfaction are as following:

1. To study the satisfaction of the services of Don Mueang Airport.

2. To study the factors affected to the satisfaction of the services of Don Mueang Airport.

3. To apply the study results as a guideline to solve the operational problems of personnel of Don Mueang Airport

In which this research is a survey research, it is focused on surveying specific queries passengers of the Don Mueang Airport. The area is set only in this Airport. Also, questionnaire is used as a research tool that can be divided into 2 types: Self-collected questionnaire and Mail-collected questionnaire. The result of the study found that most of the participants gender is male (288 people, 52.60%). 18-22 years old is the peak average age range (121 people, 38.70%). The average education level is bachelor degree (379 people, 69.20%). The average income range is 0 - 20,000 Thai Baht per month (262 people, 47.80%). Lastly, the average status is single (385 people, 70.30%). In conclusion, the study have found that the five factors above have affected significantly to the satisfaction of the Don Mueang Airport's passenger in the high level.

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ในปัจจุบัน สนามบินดอนเมืองได้เป็นสนามบินแห่งที่สองรองจากสนามบินสุวรรณภูมิ แต่ยังยังไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวหรือผู้โดยสารยังคงทำได้ไม่ดีนัก อีกทั้งในขณะนี้สนามบินดอนเมืองได้ประสบปัญหาความแออัดในการให้บริการในส่วนของเที่ยวบินในประเทศ และระหว่างประเทศ ดังนั้นเพื่อบรรเทาปัญหาความแออัดและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้โดยสารให้มากขึ้น ทอท. ได้เร่งด่วนดำเนินโครงการเร่งด่วน 2 โครงการ คือโครงการปรับปรุงและขยายห้องโถง BUSGATE หรือโถงทางออกขึ้นเครื่องบินซึ่งผู้โดยสารจะต้องนั่งรถไปขึ้นเครื่องบิน จำนวน 2 จุดประกอบด้วย

1. โครงการขยายพื้นที่บัสเกตบริเวณอาคารผู้โดยสารระหว่างประเทศอาคาร 1

2. โครงการก่อสร้างบัสเกตเพิ่มเติมในอาคารผู้โดยสารภายในประเทศบริเวณอาคารเทียบเครื่องบินรองหลังที่ 5

บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) หรือ ทอท. เปิดเผยว่าปี 2561 สนามบินดอนเมืองจะมีรายได้สูงกว่าที่ผ่านมา นอกจากนี้ปริมาณผู้โดยสารต่างชาติยังเติบโตต่อเนื่องหลังจากปลดธงแดง ดังนั้นจึงคาดว่าการรับรู้รายได้ตลอดปีจะขยายตัวไม่ต่ำกว่า 20% ตามจำนวนผู้โดยสารที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาตินั้นเพิ่มขึ้น 25% จากปัจจัยสนับสนุนด้านการเปิดเส้นทางบินระหว่างประเทศหลังจากปลดธงแดง

หากพิจารณาถึงแนวโน้มการเติบโตของตลาดธุรกิจสายการบิน โดยเฉพาะสายการบินต้นทุนต่ำ และแนวโน้มการเดินทางโดยสายการบินที่สูงขึ้นของผู้โดยสาร จะเห็นได้ว่าแต่ละสนามบินมีศักยภาพในการเติบโตค่อนข้างมาก แต่ในขณะเดียวกันการแข่งขันของสนามบินแต่ล่ะที่ก็มากขึ้นเช่นกัน ดังนั้นเพื่อรักษาไว้ซึ่งส่วนแบ่งทางการตลาดและการเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาดนั้น สนามบินจำเป็นจะต้องมีความเข้าใจถึงความต้องการของผู้ใช้บริการและการพัฒนาการบริการอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ใช้บริการ (รัฐนันท์ พุกภักดี 2557)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ที่มาใช้บริการของสนามบินดอนเมือง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการของสนามบินดอนเมือง
3. เพื่อนำผลการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในสนามบินดอนเมือง

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

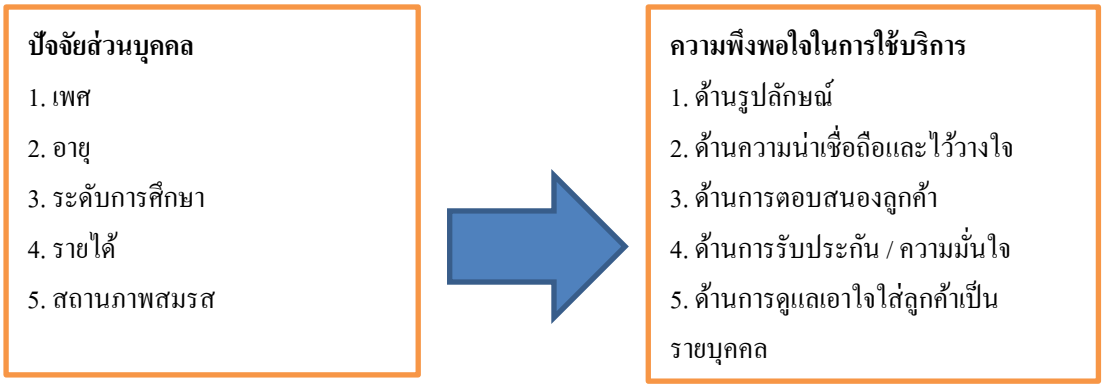

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่องความพึงพอใจของผู้ที่มาใช้บริการของสนามบินดอนเมือง จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามี 2 ปัจจัย และสามารถนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้

4.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจในการใช้บริการสนามบินดอนเมือง ในครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้กำหนดขอบเขตของประชากรโดยเลือกศึกษาเฉพาะบุคลากรที่มาใช้บริการสนามบินดอนเมือง โดยกำหนดขอบเขตพื้นที่ไว้ที่ท่าอากาศยานดอนเมืองเท่านั้น

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทั้งสิ้น จำนวน 384 คน และใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling)

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมส ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตัวแปรตาม ได้แก่

1. ปัจจัยความพึงพอใจ ได้แก่ ด้านรูปลักษณ์ ด้านความน่าเชื่อถือและไว้วางใจด้านการตอบสนองลูกค้า ด้านการรับประกัน / ความมั่นใจ และด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคล

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่1 แบบสอบถามด้านปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ

ส่วนที่2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในการใช้บริการสนามบินดอนเมือง ประกอบด้วยข้อคำถามทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านรูปลักษณ์
2. ด้านความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ
3. ด้านการตอบสนองลูกค้า
4. ด้านการรับประกัน/ความมั่นใจ
5. ด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคล

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำการติดต่อฝ่ายทรัพยากรบุคคลและอำนวยการของสนามบินดอนเมือง โดยทำหนังสือชี้แจงขอความร่วมมือพร้อมแนบแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมถึงผู้ตอบแบบสอบถามทุกคน

2. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามโดยผู้วิจัยได้นาส่งและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในบางส่วน และบางส่วนจะใช้การส่งทางไปรษณีย์ให้กับผู้ประสานงานซึ่งปฏิบัติงานอยู่ภายในสายงานสนามบินดอนเมืองในกรณีที่ยังไม่ได้รับแบบสอบถามคืน ผู้วิจัยจะดาเนินการติดตามครั้งที่ 2 และ 3 โดยวิธีการต่างๆ เช่น ส่งแบบสอบถามไปให้ใหม่ โทรศัพท์สอบถาม และติดตามด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด

3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 538 ชุดไปดำเนินการเก็บข้อมูล

4. ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 538ชุด เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปดังนี้

1. การตรวจแบบสอบถามและการให้คะแนน

1.1. ตรวจความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถาม

1.2. แบบสอบถามความพึงพอในการใช้บริการสนามบินดอนเมือง เป็นมาตราส่วนประมาณค่า Rating Scale) ตามแบบมาตราวัดของ Likert โดยแบ่งข้อความแต่ละข้อเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด

5. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย “ความพึ่งพอใจของผู้ใช้บริการสนามบินดอนเมือง” ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นบุคคลทั่วไปที่มาใช้บริการสนามบินดอนเมือง จำนวน 548 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.967 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้

โปรแกรม SPSS สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที สถิติเอฟ และการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สรุปปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 548 คน ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน 288 คน คิดเป็นร้อยละ 52.60 มีอายุในช่วง 18-22 ปี มากที่สุด จำนวน 212 คน คิดเป็นร้อยละ 38.70 มีระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 379 คน คิดเป็นร้อยละ 69.20 มีรายได้ อยู่ในช่วง 0-20,000 บาท/เดือน มากที่สุด จำนวน 262 คน คิดเป็นร้อยละ 47.80 และมีสถานภาพการโสด มากที่สุด จำนวน 385 คน คิดเป็นร้อยละ 70.30

2.สรุปผลการศึกษาปัจจัยความพึ่งพอใจของผู้ใช้บริการสนามบินดอนเมือง

2.1 ด้านรูปลักษณ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานด้านรูปลักษณ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.07, S.D.= 0.58)

2.2 ด้านความน่าเชื่อถือและการไว้วางใจ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงาน ด้านความน่าเชื่อถือและการไว้วางใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.05, S.D.= 0.62)

2.3 ด้านการตอบสนองลูกค้า พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานด้านการตอบสนองลูกค้า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.02, S.D.= 0.69)

2.4 ด้านการรับประกันและความมั่นใจ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานด้านการรับประกันและความมั่นใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.06, S.D.= 0.68)

2.5 ด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.04, S.D.= 0.69)

สรุปผลการศึกษา เพื่อนำผลการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการปฏิบัติงานของบุคลากรในธุรกิจสายการบินในประเทศไทย

ผลการศึกษาระดับการส่งผลของปัจจัย ทั้ง 5 ด้าน ที่มีต่อการส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ที่มาใช้บริการสนามบินดอนเมือง พบว่า มีการส่งผลอยู่ในระดับสูง มีค่าเท่ากับ ร้อยละ 0.100 (R2 = 0.100) มีค่าความคลาดเคลื่อน เท่ากับ ±0.474 เมื่อทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่มีอำนาจในการทำนายการเปลี่ยนแปลงของความพึงพอใจของผู้ที่มาใช้บริการสนามบินดอนเมือง ได้ดีที่สุดคือ ด้านความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ (B) ด้านรูปลักษณ์ (A) ด้านการรับประกัน/ความมั่นใจ (D) ด้านการตอบสนองลูกค้า (C) ด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคล(E) ตามลำดับ

6. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยศรีปทุม มีประเด็นในการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

ระดับการส่งผลของปัจจัย ทั้ง 5 ด้าน ที่มีต่อการส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ที่มาใช้บริการสนามบินดอนเมือง มีการส่งผลอยู่ในระดับสูง เนื่องจาก ปัจจัยต่างๆนั้น เป็นปัจจัยที่มีมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจ ของผู้มาใช้บริการสนามบินดอนเมือง ถ้าปัจจัยต่างๆ เพิ่มขึ้น ย่อมส่งผลให้ความพึงพอใจที่มีต่อสนามบินดอนเมืองเพิ่มมากขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับที่ จิตตพัฒน์ พรหมพงษ์ (2558) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการสนามบินสุวรรณภูมิ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจในการใช้บริการสนามบินสุวรรณภูมิแตกต่างกัน

และสอดคล้องกับ วิณารัตน์ ภูวพัฒน์ชัยกิจ (2559) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพการให้บริการของท่าอากาศยานสุวรรณภูมิที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บรการชาวไทย ผลการศึกษาพบว่า ระดับความคิดเห็นต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการชาวไทย และปัจจัยคุณภาพการให้บริการ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า คุณภาพการให้บริการของท่าอากาศยานสุวรรณภูมิในภาพรวมส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการชาวไทย

และสอดคล้องกับ เฉลิมพล, กิจรุ่งเรือง. (2553) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของผู้โดยสารชาวไทยต่อการบริการ ของท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ กรุงเทพฯ ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจของผู้โดยสารชาวไทยต่อการบริการของท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ กรุงเทพฯ ในภาพรวมมีคะแนนเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจ พบว่า ผู้โดยสารชาวไทย ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่างกันมีความพึงพอใจต่อการบริการของท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ กรุงเทพฯ แตกต่างกัน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการใช้บริการสนามบินดอนเมือง ครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. ปัจจัยด้านรูปลักษณ์ ควรดำเนินการ และ ปรับปรุงในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ด้านวัสดุอุปกรณ์ภายในสนามบิน ควรปรับปรุงเรื่องวัสดุอุปกรณ์ให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้นและให้เพียงพอต่อการให้บริการ

ด้านสถานที่และสภาพแวดล้อม ควรปรับปรุงเรื่องการใช้งานสถานที่เนื่องจากมีพื้นที่น้อยมากไม่เพียงพอกับลูกค้าเวลามาใช้บริการเป็นจำนวนมากๆ

ด้านการแต่งกายของพนักงาน พนักงานการแต่งกายค่อยข้างเหมาะสมอยู่แล้ว

ด้านการให้ข้อมูล ควรปรับปรุงเรื่องการให้ข้อมูลที่สะดวกรวดเร็วและเข้าใจง่ายมากกว่านี้

2. ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ ควรดำเนินการพัฒนา และปรับปรุงในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ด้านพนักงานให้บริการตรงตามข้อกำหนดของสนามบิน ควรปรับปรุงการภาษาในการให้ข้อมูลที่ตรงประเด็นและคนทั่วไปในการใช้บริการให้มีความเข้าใจได้ง่ายมากกว่านี้

ด้านพนักงานให้บริการได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ด้านการให้ข้อมูลส่วนตรงงนี้ค่อยข้างมีความแม่นยำในระดับนึง

ด้านเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์รวมทั้งระบบสารสนเทศ ควรปรับปรุงเรื่องวัสดุอุปกรร์ให้มีมากขึ้นและสะดวกต่อการใช้งานในทุกๆ วัยในการเข้าใช้บริการ

ด้านพนักงานมีจำนวนเพียงพอต่อการให้บริการ พนักงานยังมีไม่เพียงพอต่อการให้ให้บริการมากนัก ควรเพิ่มพนักงานในการให้บริการให้มากขึ้น

3. ด้านการตอบสนองลูกค้า ควรดำเนินการพัฒนา และปรับปรุงในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ด้านระบบการทำของสนามบินมีความรวดเร็ว ด้านระบบการทำงานของสนามบินยังมีความรวดเร็วเพียงต่อความต้องการในการใช้บริการพอสมควร แต่ควรเน้นความสะดวกในการให้บริการมากกว่านี้

ด้านพนักงานมีความรู้ความสามารถในการให้ข้อมูลและคำแนะนำ พนักงานยังม่ามรถให้ข้อมูลและคำแนะนำได้ตรงประเด็นเท่าที่ควร ควรปรับปรุงและแก้ไขในส่วนนี้

ด้านความช่วยเหลือจากพนักงาน พนักงานยังไม่สามรถมาให้ความช่วยเหลือได้รวดเร็วมากนัก ควรเน้นเร่องความรวดเร็วในการช่วยเหลือกระทันหันให้มีความพร้อมในการให้บริการ

4. ด้านการรับประกัน/ความมั่นใจ ควรดำเนินการพัฒนา และปรับปรุงในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ด้านพนักงานให้ความรู้เกี่ยวกับข่าวสารของสายการบินต่างๆได้อย่างถูกต้อง ยังมีข้อติดขัดอยู่เล็กน้อยแต่รวมๆแล้วยังให้บริการด้านนี้ได้เป็นอย่างดี

ด้านมารยาทของพนักงาน พนักงานมีความสุภาพเรียบร้อยและเหมาะสม

5. ด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายุคคล ควรดำเนินการพัฒนา และปรับปรุงในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

ด้านพนักงานให้ความสนใจยิ้มแย้มแจ่มใส พนักงานมีความสนใจในการให้บริการและแย้มแจ่มใสตลอดการให้บริการได้ดีมาก

ด้านการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ด้านการประชาสัมพันธ์มีระบบระเบียบและแยกส่วนการประชาสัมพันธ์ในแต่ละเรื่องได้ดีมาก แต่มีความล่าช้าและติดขัดอยู่บางช่วง

ด้านพนักงานมีความมีความเข้าใจความต้องการของลูกค้า พนักงานไม่ค่อยมีความเข้าใจความต้องการของลูกค้าเท่าที่ควร ควรปรับความเข้าใจให้มากกว่านี้

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานของสนามบินดอนเมือง

2. ควรศึกษา ผลกระทบที่เกิดจากผลการปฏิบัติงาน ของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสนามบินดอนเมือง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากลูกค้าผู้ใช้บริการด้วย เพื่อเป็นผลย้อนกลับมาใช้ในการปรับรุงและพัฒนาผลการปฏิบัติงาน ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล มากยิ่งขึ้น

3. ควรศึกษา ในเรื่องกำหนดการในเดินทางเพื่อแจ้งเตือนผู้ใช้บริการล่วงหน้าหรือเพื่อเตือนการเดินทางขึ้นเครื่อง

8. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ อาจารย์ผู้สอนทุกท่านที่ให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ และติดตามความก้าวหน้าของงานวิจัยอย่างสม่ำเสมอ

ขอบคุณ คุณกาญจน์ สันติกุล ที่ช่วยให้คำแนะนำในการเขียนภาษาอังกฤษในบทความ

ขอบคุณครอบครัว ที่ให้กำลัง และอยู่เคียงข้างเสมอ

และขอขอบคุณทุกๆ ท่านเป็นที่มีส่วนร่วมในวิจัยชิ้นนี้ ขอบคุณมากครับ

9. เอกสารอ้างอิง

จิตตพัฒน์ พรหมพงษ์. (2558). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการสนามบินสุวรรณภูมิ.** บริการธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เฉลิมพล, กิจรุ่งเรือง. (2553). **ความพึงพอใจของผู้โดยสารชาวไทยต่อการบริการของท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ กรุงเทพฯ.** สารนิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

รัฐนันท์ พุกภักดี. (2557). **ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการชาวไทยที่มีต่อสายการบินไทย.** สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

วัชราภรณ์ จันทร์สุวรรณ. (2555). **ความพึงพอใจในการให้บริการของพักงานธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) สาขาพูนผล จังหวัดภูเก็ต.** สารนิพนธ์ บริการธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

วิณารัตน์ ภูวพัฒน์ชัยกิจ. (2559). **คุณภาพการให้บริการของท่าอากาศยานสุวรรณภูมิที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการชาวไทย.** สารนิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

การศึกษากระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

THE HUMAN RESOURCE MANAGEMENT PROCESSES INFLUENCING THE OPERATIONAL EFFECTIVENESS OF THE OFFICIALS IN THE SOCIAL SECURITY OFFICE BANGPLEE DISTRICT, SAMUTPRAKRAN PROVINCE.

นทีกานต์ คงอ้วน
อาจารย์ คณะเทคโนโลยี สาขาเทคโนโลยีการจัดการ สถาบันเทคโนโลยียานยนต์มหาชัย
E-mail: nateekarn1917@gmail.com
ปาริชาติ คำพานิช
อาจารย์ คณะเทคโนโลยี สาขาเทคโนโลยีการจัดการ สถาบันเทคโนโลยียานยนต์มหาชัย
ศรัณรักษ์ แก้วไทรดวง
อาจารย์ คณะเทคโนโลยี สาขาเทคโนโลยีการจัดการ สถาบันเทคโนโลยียานยนต์มหาชัย
ผศ.วิไลวรรณ อ่ำคำสรง
อาจารย์ คณะเทคโนโลยี สาขาเทคโนโลยีการจัดการ สถาบันเทคโนโลยียานยนต์มหาชัย
เกสรี ชำนาญเดชากุล
อาจารย์ คณะเทคโนโลยี สาขาเทคโนโลยีการจัดการ สถาบันเทคโนโลยียานยนต์มหาชัย
กฤศญพัฒน์ ชุจันทร์ภรสกุล
อาจารย์ คณะเทคโนโลยี สาขาเทคโนโลยีการจัดการ สถาบันเทคโนโลยียานยนต์มหาชัย
อดิศร นพรุจิกุล
อาจารย์ คณะเทคโนโลยี สาขาเทคโนโลยีการจัดการ สถาบันเทคโนโลยียานยนต์มหาชัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ วิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นบุคลากรในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 100 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้คิดเป็นร้อยละ 100 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พร้อมทั้งแปลความหมายของข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

1. บุคลากรในหน่วยงานประกันสังคมเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ โดยเฉลี่ยรวมในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านได้แก่ ด้านวิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ด้านขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และด้านประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกด้าน ($\bar{X} = 4.35$)

2. บุคลากรในหน่วยงานประกันสังคมเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ เป็นรายข้อของแต่ละด้าน พบว่าทุกข้อของทั้งสามด้านมีความคิดเห็นโดยเฉลี่ยในระดับมาก ทุกข้อเช่นกัน

คำสำคัญ: วิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน หน่วยงานประกันสังคม

ABSTRACT

The purpose of this research was studies the human resource management procedures influencing the operational effectiveness of the officials in the social security office Bangplee District, Samutprakarn Province on 3 aspects: human resource management method, morale and operational efficiency. The sample was 100 respondents comprising the social security office. The questionnaires were distributed by the researcher and 100% of them were perfectly completed. Then the collected data was analyzed by "percentage" mean and "standard deviation" after that data interpretation was done.

The result was founds as follows:

1. The overall social security office Bangplee District, Samutprakarn Province' s operational effectiveness towards the 3 aspects of the human resource management procedures influencing the operational effectiveness of the official was founds at high level. When looking at individual aspect: human resource management method, morale and operational efficiencies were also found at height level ($\bar{X} = 4.35$).

2. The overall social security office Bangplee District, Samutprakarn Province' s operational effectiveness towards the each item of the 3 aspects of the human resource management process influencing the operational effectiveness of the official was also found at high level.

Keywords : Human Resource Management Method, Morale, Operational Efficiency, Operational Effectiveness, The social security office.

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

"ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource)" ถือเป็นทรัพยากรหนึ่งที่มีคุณค่าอย่างมากต่อการดำรงอยู่ขององค์กร เนื่องด้วย มีความสามารถในการคิด และตัดสินใจได้เอง รวมถึงความสามารถในการพัฒนาตนเองเพื่อให้ปฏิบัติงานได้หลากหลายและมีประสิทธิภาพมากขึ้นอย่างไม่จำกัด ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีเทคโนโลยีใด ๆ

มาทดแทนทรัพยากรมนุษย์ได้ทั้งหมด ดังนั้นการดึงศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพนั้นจะต้องอาศัยวิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดี รวมถึงการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานที่ดีด้วยเช่นกัน โดยวิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดีนั้นจะต้องสามารถตอบสนองนโยบายขององค์กร และสร้างแรงขับเคลื่อนเชิงบวกแก่บุคลากรในองค์กรได้ในเวลาเดียวกัน

"การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management)" ตามแนวคิดของ โบวิน และฮาร์สวี่ (Bowin & Harvey 2001) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กิจกรรมในการพัฒนา จูงใจการปฏิบัติงานของพนักงานภายในองค์กรให้อยู่ในระดับสูงรวมทั้งการหลอมรวมความต้องการของบุคคลแต่ละคน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ดังนั้นการบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญ และมีความจำเป็นที่ต้องกระทำเพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ในองค์กรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลตลอดจนการสร้างความมั่นคงและการพัฒนาขององค์กร โดยมีภารกิจหลักในการบริหารทรัพยากรมนุษย์อยู่มากมายตามบริบทขององค์กร เช่น การวางแผนบริหารจัดการบุคลากร การกำหนดงานหรือออกแบบการปฏิบัติงานของบุคลากร การวิเคราะห์การปฏิบัติงานของบุคลากร การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากรเข้าสู่องค์กร การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร การพัฒนาบุคลากร การให้รางวัลและค่าตอบแทนแก่บุคลากร การประกันสุขภาพและความปลอดภัยของบุคลากร จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารทุกระดับที่จะต้องรับผิดชอบต่อการจัดการทรัพยากรบุคคลเพื่อให้บรรลุไปสู่เป้าหมายของงานอย่างมีประสิทธิภาพ

หน่วยงานประกันสังคม เป็นหน่วยงานราชการหน่วยงานหนึ่ง ที่มีภารกิจหลักในการให้บริการด้านการประกันสังคมแก่ผู้มารับบริการ โดยมุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้ประจำให้มีหลักประกันในการดำรงชีวิต โดยที่ลูกจ้าง นายจ้าง และภาครัฐ ร่วมกันออกเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม เงินจำนวนดังกล่าวนี้จะนำมาใช้จ่ายเมื่อสมาชิกกองทุนมีเหตุจำเป็น อันได้แก่ การเจ็บป่วย การคลอดบุตร การทุพพลภาพ การชราภาพ การเสียชีวิต รวมถึง การอยู่ในสภาวะว่างงาน การประกันสังคมจึงถือว่าเป็นการกระจายรายได้และเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการรับผิดชอบต่อส่วนรวม (บริษัทกลุ่มแอดวานซ์ รีเสิร์ช จำกัด 2559)

งานวิจัยฉบับนี้ได้ทำการศึกษากระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยแบ่งออกเป็นด้านสามด้านหลัก ได้แก่ วิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร ซึ่งมีความน่าสนใจในแง่ของความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ อันจะส่งผลต่อประสิทธิผลของการปฏิบัติงานของบุคลากร และสามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนาวางแผนกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ในอนาคต (สุพัตรา ธัญน้อม 2555, ศศิวิมล ภิวัฒน์ 2560)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

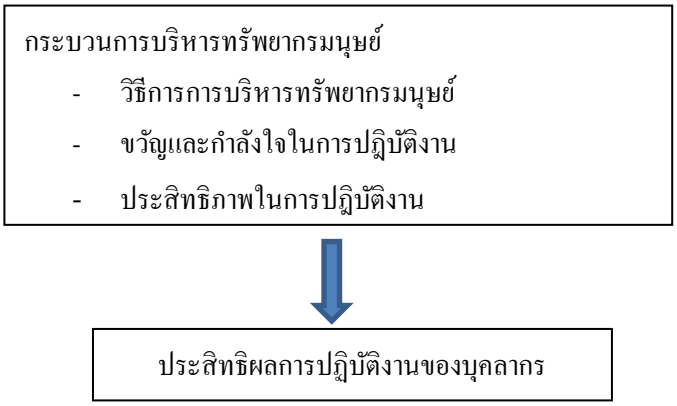

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษากระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร (Population) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

2. กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 100 คน ได้มาโดยวิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling)

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น

ตัวแปรต้นที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ วิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร

ตัวแปรตาม

ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากร

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบคำถามเป็นแบบตรวจคำตอบ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในด้านต่าง ๆ 3 ด้าน เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานประกันสังคมเขตบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ในช่วงเดือนพฤษภาคม – เดือนมิถุนายน พ.ศ.2562 ได้แบบสอบถามที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้จำนวน 100 ฉบับ

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อคำนวณหาค่าสถิติ ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม จากตอนที่ 1 ทำการวิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ (Percent)

2. ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จากตอนที่ 2 ทำการวิเคราะห์การหาค่าเฉลี่ย (Mean : $\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) พร้อมทั้งแปลความหมายของข้อมูลโดยใช้เกณฑ์ดังนี้

1.00 – 1.49 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

1.50 – 2.49 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อย

2.50 – 3.49 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

3.50 – 4.49 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมาก

4.50 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

3. ข้อมูลความคิดเห็นแบบปลายเปิดจากตอนที่ 3 ทำการวิเคราะห์โดยใช้ความถี่ (Frequency)

5. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษากระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สถานภาพทั่วไปของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานประกันสังคมเขตอำเภอบางบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางบางพลี จังหวัด สมุทรปราการ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 54.50 มีอายุระหว่าง 31-34 ปี คิดเป็นร้อยละ 78.00 ระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 36.30 อายุงานระหว่าง 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 76.00 และมีรายได้ มากกว่า 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 38.00

2. ผลการศึกษากระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากร

2.1 บุคลากรในหน่วยงานประกันสังคมเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ โดยเฉลี่ยรวมในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านได้แก่ ด้านวิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ด้านขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และด้านประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกด้านเช่นกัน

2.2 บุคลากรในหน่วยงานประกันสังคมเขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิผลในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ เป็นรายข้อของแต่ละด้าน พบว่าทุกข้อของทั้งสามด้านมีความคิดเห็นโดยเฉลี่ยในระดับมากทุกข้อเช่นกัน (รายละเอียดดังตาราง)

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ในด้านต่าง ๆ

ด้าน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านวิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์	4.40	0.49	มาก
2. ด้านขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน	4.44	0.52	มาก
3. ด้านประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	4.21	0.64	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.35	0.51	มาก

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ใน**ด้านวิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์**

ข้อที่	ข้อคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร	4.46	0.53	มาก
2	การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร	4.38	0.52	มาก
3	การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร	4.32	0.43	มาก
4	ค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์ที่ได้รับของบุคลากร	4.42	0.48	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม		4.40	0.49	มาก

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ใน**ด้านขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน**

ข้อที่	ข้อคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ลักษณะท่าทางบทบาทของหัวหน้างานที่มีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา	4.45	0.57	มาก
2	ความพึงพอใจในหน้าที่การงานที่ปฏิบัติงาน	4.42	0.53	มาก
3	ความพึงพอใจต่อจุดมุ่งหมายหลักและนโยบายขององค์กร	4.43	0.41	มาก
4	การคำนึงถึงสุขภาพของผู้ปฏิบัติงาน	4.47	0.57	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม		4.44	0.52	มาก

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ใน**ด้านประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน**

ข้อที่	ข้อคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	การปฏิบัติงานของท่านมีปริมาณงานที่เหมาะสม	4.19	0.75	มาก
2	ท่านสามารถปฏิบัติงานได้ตามปริมาณที่ถูกกำหนดไว้	4.22	0.50	มาก
3	ท่านสามารถปฏิบัติงานได้ตามเวลาที่กำหนด	4.21	0.68	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม		4.21	0.64	มาก

6. อภิปรายผล

จากผลการศึกษากระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าบุคลากรในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีประสิทธิผลในการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านวิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ด้านขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และด้านประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน โดยเฉลี่ยรวมในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านได้แก่ ด้านวิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ด้านขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และด้านประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกด้านเช่นกัน แสดงว่าวิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานประกันสังคม เขตอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งสอดคล้องกับ อเนก วัดแย้ม (2556) และ ศศิวิมล ภิวัฒน์ (2560) ที่อธิบายถึงความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ สามารถช่วยให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานในองค์กรมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน เกิดความจงรักภักดีต่อองค์กรที่ตนปฏิบัติงาน และรวมถึงความต่อเนื่องในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ที่ผู้บริหารต้องมีการสำรวจและสร้างขวัญกำลังใจที่ดีแก่บุคลากร เพื่อที่จะทำให้บุคลากรมีแรงผลักดันในการปฏิบัติงานกับองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Zubair Aslam Marwat และคณะ 2007 (อ้างถึง ลักษณชัย ธนะวังน้อย, 2554 : 102) พบว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ขององค์การโทรคมนาคมปากีสถานทุกด้าน ได้แก่ การสรรหา การคัดเลือก การฝึกอบรม การวางแผนอาชีพ การจ่ายค่าตอบแทน การมีส่วนร่วมของพนักงาน และการกำหนดตำแหน่งหน้าที่มีความสัมพันธ์ทางด้านบวกกับประสิทธิภาพของพนักงาน นอกจากนี้ตามบทความของ สุพัตรา ธัญน้อม (2555) ที่ได้อธิบายถึงผลกระทบ ของแผนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ต่อความผูกพันของบุคลากรที่มีต่อองค์กร อันจะส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการของบุคลากรในองค์กร และสถานภาพความมั่นคงขององค์กรได้ด้วยเช่นเดียวกัน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ในการบริหารองค์กรให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร ควรคำนึงถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน ได้แก่ วิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษากระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในทุกองค์กร

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงด้วยดีเพราะความกรุณาจากท่านอาจารย์ อนันตชัย ศศิธร ซึ่งท่านเป็นผู้ให้ข้อคิด คำแนะนำ กำลังใจ รวมถึงชี้แนวทางในการทำวิจัยตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านในสถาบันเทคโนโลยียานยนต์มหาชัยที่ได้ให้ความรู้ แบ่งปันประสบการณ์และแนวคิดต่างๆจนผู้วิจัยเกิดความเข้าใจในการทำวิจัยมากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่อนุเคราะห์และให้ความร่วมมือในการตอบคำถามให้แก่ผู้วิจัยตามความเป็นจริง ซึ่งผู้ทำวิจัยขอขอบพระคุณอีกครั้งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

9. เอกสารอ้างอิง

บริษัทกลุ่มแอดวานซ์ รีเสิร์ช จำกัด. 2559. “โครงการสำรวจความพึงพอใจของสำนักงานประกันสังคม ปี 2559”. สำนักงานประกันสังคม.

ลักษณชัย ธนะวังน้อย. 2554. “ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ พนักงานเครือเบทาโกร”. การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 2

สุพัตรา ธัญน้อม. 2555. “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์กับความผูกพันต่อองค์การ: กรณีศึกษาโรงเรียนลาซาล”. **วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต** ฉบับที่ 8. 75-87.

ศศิวิมล ภิวัฒน์. 2560. “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์กับประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง”. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต** ปีที่ 13. 198-215.

อเนก วัดแย้ม. 2556. “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management)” http://mpa2011.blogspot.com/2012/05/haman-resource-management.html

Bowin & Harvey. (2001). “Human Resource Management”. An Experiential Approach, 2/e.Upper Saddle River, NJ : Prentice-Hall, Inc.

Zubair Aslam Marwat. (2007). “Impact of Human Resource Management Practices on Employees Performance A case of Pakistani Telecom Sector”. In Small Enterprise Conference 2007. 23-26.

แนวทางการพัฒนาระบบควบคุมต้นทุนโครงการงานติดตั้งฝาผนังอาคาร ขั้นตอนรายงานผลต้นทุนโครงการ กรณีศึกษา บริษัท เอบีซี จำกัด

A GUIDELINE FOR DEVELOPING THE COST MANAGEMENT SYSTEM FOR THE WALL INSTALLATION PROJECT AND THE PROJECT COST REPORTING PROCESS: A CASE STUDY OF ABC CO., LTD.

นลัทพร โควนิช

คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

E-mail : nalatporn1969@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษา วิเคราะห์ ค้นหาสาเหตุที่ก่อให้เกิดความล่าช้า และจัดทำวิธีปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรายงานผลต้นทุนโครงการที่ปฏิบัติได้ง่าย เพื่อให้สามารถนำรายงานไปใช้แก้ปัญหาได้อย่างตรงจุด 2) เพื่อพัฒนาระบบควบคุมต้นทุนโครงการงานติดตั้งในขั้น ตอนการรายงานผลต้นทุนโครงการให้สามารถรวบรวม ติดตาม และรายงานผลได้ถูกต้อง รวดเร็ว ทันเวลา 3) เพื่อให้มีฐานข้อมูลและเอกสารหลักฐานประกอบงบการเงินที่น่าเชื่อถือเพียงพอใช้อธิบายรายละเอียดต้นทุนให้ผู้ใช้ข้อมูลต้นทุนโครงการงานติดตั้งมีความเชื่อมั่นเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยเริ่มต้นจากศึกษากระบวนการควบคุมต้นทุนโครงการเริ่มตั้งแต่การคำนวณปริมาณพื้นที่โครงการจน ถึงการรายงานผลต้นทุนโครงการ จำนวน 11 โครงการ เดือน ม.ค.-เม.ย. 2562 รวมระยะเวลา 4 เดือน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอน, เก็บข้อมูลปัญหาและระยะเวลาที่ใช้ในแต่ละขั้นตอนโดยนำเทคนิค Why Why analysis มาใช้ค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา พบว่าระบบควบคุมต้นทุนโครงการ มีปัญหาที่ขั้นตอนการรายงานผลต้นทุนโครงการใช้เวลามากถึง 5264 นาที เฉลี่ย 3.62 นาทีต่อรายการ สาเหตุเกิดจากวิธีการจัดทำรายงานผลต้นทุนใช้วิธีการดูข้อมูลจากเอกสารแล้วบันทึกเข้าโปรแกรม Ms.excel ทีละใบ ผู้วิจัยจึงพัฒนาระบบควบคุมต้นทุนโครงการในขั้นตอนการรายงานผลต้นทุนโดยเปลี่ยนวิธีการบันทึกข้อมูลต้นทุนโครงการเป็นประยุกต์ฟังก์ชั่นบันทึกซื้อสินค้าที่มีในโปรแกรมบัญชี CD organizer มาใช้บันทึกข้อมูลต้นทุนโครงการงานติดตั้ง และใช้เป็นฐานข้อมูลนำมาใช้จัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการได้ทันที ทำให้เวลาที่ใช้จัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการลดลงเหลือเพียง 0.78 นาทีต่อรายการ

คำสำคัญ : การควบคุม, ต้นทุนโครงการงานติดตั้งฝาผนังอาคาร

ABSTRACT

The objective of this research project were: 1) to study, analyze, and find the underlying cause of the delay and to set up an easy-to-use procedure manual for the project cost reporting, so the report can be used for solving the problems precisely at the causes; 2) the develop a cost management system for an installation project that will be used during the project cost reporting process,so the information can be gathered,

monitored, and reported accurately, quickly, and in a timely fashion; and 3) to provide a database and documents for the reliable and accurate financial statement which clearly explains the project's cost in detail, so the user can be more confident in the project cost data. The author started the research project by studying the project cost management process, from the calculation of the project's area to the project cost reporting, from 11 projects, between January and April of 2019, for a period of 4 months. For the data analysis, the author interviewed the operators while they worked in each stage, collected the information about their problems and time used for each stage. The author applied the Why-Why Analysis technique to find the underlying cause of the problems and found that they came from the project cost management system. The underlying cause of the project came from the project cost reporting process, which used a massive amount of time, at 5,264 minutes, or an average of 3.62 minutes per entry. This was caused by the method used for reporting the project cost, whereas the operators read the information from the document and input it into the Microsoft Excel program, one document at a time. Therefore, the author developed a project cost management system used for the cost reporting process; whereas the method for recording the information of the project cost was changed by applying the product purchase function available in the accounting program CD organizer for recording the installation project cost instead. The accounting program could also be used as a database for reporting the project cost immediately as well. As a result, the time required for preparing the project cost report was reduced to merely 0.78 minutes per entry.

Keywords: management, the cost of wall installation project, the project cost report

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

การควบคุมต้นทุนโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างกำไรจากการดำเนินงานที่มีความสำคัญ เนื่องจากระบบควบคุมต้นทุนโครงการที่ดี สามารถช่วยให้ผลกำไรขาดทุนของบริษัทเป็นไปในทิศทางที่ดีเช่นเดียวกัน การควบคุมต้นทุนโครงการของกรณีศึกษาบริษัท เอบีซี จำกัดนั้นเริ่มตั้งแต่การถอดแบบคำนวณพื้นที่โครงการจนถึงขั้นตอนสุดท้ายคือการรายงานผลต้นทุนโครงการ เนื่องจากการราย งานผลต้นทุนโครงการเป็นขั้นตอนที่มีความล่าช้า และใช้เวลามากถึง 5264 นาที หรือ ประมาณ 10 วัน การรายงานผลต้นทุนที่ใช้เวลานานทำให้การติดตาม ตรวจสอบ และควบคุมต้นทุนโครงการทำได้ยาก ล่าช้า หากมีปัญหาที่ต้องแก้ไขปัญหาต้นทุนจะไม่สามารถดำเนินการได้ทันเวลา ผู้วิจัยจึงเริ่มต้นการพัฒนาระบบควบคุมต้นทุนโครงการงานติดตั้งที่ขั้นตอนการรายงานผลต้นทุนโครงการก่อนเป็นลำดับแรก ผลการวิจัยทำให้มีฐานข้อมูลต้นทุนโครงการเรียลไทม์และรวมอยู่ในฐานข้อมูลโปรแกรมเดียวกับข้อมูลงบการเงิน สามารถใช้ข้อมูลจัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการได้ทันที การรายงานผลต้นทุนที่รวดเร็ว ทันเวลา มีประโยชน์โดยตรงกับผู้จัดการโครงการและผู้บริหารในการใช้ประโยชน์ของรายงานผลต้นทุนในการติดตาม ควบคุม บริหารจัดการปัญหาต้นทุนโครงการได้ทันเวลา สามารถควบคุมต้นทุนโครงการที่เกิดขึ้นจริงให้เป็นไปตามแผนหรือกรอบงบประมาณเบื้องต้นได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ ค้นหาสาเหตุที่ก่อให้เกิดความล่าช้า และจัดทำวิธีปฏิบัติงานเกี่ยวกับการรายงานผลต้นทุนโครงการที่ปฏิบัติได้ง่าย เพื่อให้สามารถนำรายงานไปใช้แก้ปัญหาได้อย่างตรงจุด

2. เพื่อพัฒนาระบบควบคุมต้นทุนโครงการงานติดตั้งในขั้นตอนการรายงานผลต้นทุนโครงการให้สามารถรวบรวม ติดตาม และรายงานผลได้ ถูกต้อง รวดเร็ว ทันเวลา

3. เพื่อให้มีฐานข้อมูล และเอกสารหลักฐานประกอบงบการเงินที่น่าเชื่อถือเพียงพอใช้อธิบายรายละเอียดต้นทุนให้ผู้ใช้ข้อมูลต้นทุนโครงการงานติดตั้งมีความเชื่อมั่นเพิ่มขึ้น

3. ทฤษฎีและกรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้มีการค้นคว้าทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดที่ค้นคว้าได้ดังนี้

สิทธิพันธ์ อินทร์เพ็ญ, (2529) ทฤษฎีการพัฒนาคุณภาพงานและการปรับปรุงกระบวนงาน อธิบายไว้ว่า หมายถึง ความพยายามอย่างมีแผนและต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั่วทั้งระบบ โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของการทำงาน เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิ
ผลขององค์การ

เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฎ์, (2554) ทฤษฎีการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจ อธิบายไว้ว่าเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหาร ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อมีความแตกต่างระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง การแก้ปัญหาเป็นการนำข้อมูลปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีตมาแก้ไขในปัจจุบัน และการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนการเลือกแนวทางเพื่อแก้ปัญหา

วชรภูมิ เบญจโอฬาร, (2553) อธิบายผลการวิจัยการพัฒนาระบบควบคุมต้นทุนก่อสร้างสำหรับบริษัทก่อสร้างขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย ไว้ว่าการใช้ระบบคอมพิวเตอร์มาพัฒนาระบบช่วยการบริหารจัดการข้อมูล สำหรับควบคุมโครงการในลักษณะเป็นข้อมูลเรียลไทม์ ทำให้องค์กรสามารถติดตามควบคุมต้นทุนโครงการได้ในระดับที่เหมาะสม เห็นสถานะค่าใช้จ่ายจริงของโครงการได้รวดเร็ว ผลการวิจัยพบว่าการนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการบริหารจัดการข้อมูลต้นทุนโครงการเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ หรือการกำหนดมาตราการแก้ไขที่ถูกต้องอย่างทันการณ์ต่อไป

ดิษฐพงศ์ รัตนโสภา, (2555) อธิบายผลวิจัยการควบคุมต้นทุนของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ไว้ว่าวิธีการควบคุมต้นทุนโดย ใช้ระบบเอกสารมาช่วยในการตรวจสอบสามารถลดข้อผิดพลาดได้ของรายงานได้

จากการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสร้างกรอบแนวความคิดสำหรับการวิจัยได้กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

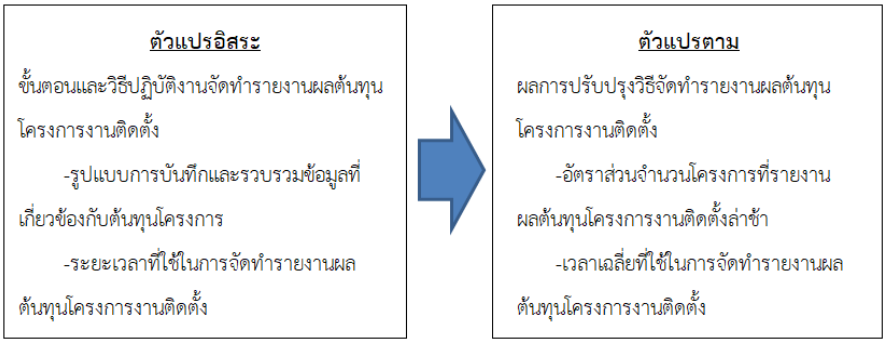

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้อมูลระยะเวลาที่ใช้ในการจัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการของบริษัท เอบีซี จำกัด ระหว่างเดือนมกราคม-เมษายน 2562 จำนวน 11 โครงการ

4.2 ตัวแปรที่ศึกษา

4.2.1 ตัวแปรอิสระ คือ ขั้นตอนและวิธีปฏิบัติงานจัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการงานติดตั้ง

ประกอบด้วย - รูปแบบการบันทึกและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนโครงการ

- ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการงานติดตั้ง

4.2.2 ตัวแปรตาม คือ ผลการปรับปรุงวิธีจัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการงานติดตั้ง

ประกอบด้วย - อัตราส่วนจำนวนโครงการที่รายงานผลต้นทุนโครงการงานติดตั้งล่าช้า

- เวลาเฉลี่ยที่ใช้ในการจัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการงานติดตั้ง

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบบันทึกข้อมูล โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม-เมษายน 2562 เริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่การรวบรวมข้อมูลต้นทุนโครงการจนถึงนำส่งรายงานผลต้นทุนโครงการให้ผู้บริหาร มีขั้นตอนการจัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการดังนี้

1. เรียกรายงานบัญชีแยกประเภทจากโปรแกรมบัญชี CD Organizer และ save ไฟล์เป็นรูปแบบ MS. Excel

2. เรียกรายงานสรุปยอดขายรายบิลจากโปรแกรม CD Organizer และ save ไฟล์ เป็นรูปแบบ MS. Excel (รายงานสรุปยอดขายรายบิล คือ ข้อมูลเอกสาร ใบแจ้งหนี้ที่เรียกเก็บเงินลูกค้า)

3. ใช้ฟังก์ชั่น Pivot Table ของโปรแกรม MS. Excel หาผลรวมจำนวนเงินของ ค่าแรงจ่ายผู้รับเหมาและยอดขายในรายงานที่ได้จากโปรแกรม CD Organizer ตามข้อ 1 และ 2

4. ใช้ฟังก์ชั่น Vlookup ของโปรแกรม MS. Excel นำค่าแรงจ่ายและยอดขายที่รวมไว้ตามข้อ 3 มาเปรียบเทียบหาผลต่างและโครงการที่จ่ายค่าแรงสูงกว่า ยอดขาย

5. ตรวจสอบโครงการที่จ่ายค่าแรงมากกว่ายอดขาย เพื่อหารายการค่าแรงที่จ่ายเงินผู้รับเหมาแล้วแต่ไม่มีการจัดทำใบแจ้งหนี้เก็บเงินลูกค้า โดยใช้วิธีการดังนี้

5.1 ตรวจสอบรายงานสรุปยอดขายรายบิล คอลัมภ์ Remark ดูรายละเอียดโซน.งวดงานที่ระบุไว้ในเอกสารใบแจ้งหนี้

5.2 ตรวจสอบเอกสารตั๋วค่าแรงที่ฝ่ายPayment ใช้สรุปทำจ่ายค่าแรงผู้รับเหมา ดูรายละเอียดโซน,งวดงานที่ระบุในตั๋วค่าแรงทีละใบ เทียบกับโซน,งวดงาน ที่ระบุในรายงานสรุปยอดขายรายบิลหารายการที่มีโซน,งวดงานของค่าแรง และยอดขายที่เหมือนกันทีละใบจนครบทุกใบของโครงการที่ตรวจสอบ

5.3 จัดทำสรุปข้อมูลโซน,งวดงานของค่าแรงจ่ายตามข้อ 5.2 ที่มีการจ่ายเงิน ผู้รับเหมาแล้วแต่ยังไม่มีการจัดทำใบแจ้งหนี้เก็บเงินลูกค้า

5.4 จัดทำใบสำคัญทั่วไปปรับปรุงรายการบัญชีตามมูลค่าที่ได้จากข้อ 5.3

5.5 จัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการส่งผู้บริหาร โดยนำค่าแรงจ่ายจริงตามข้อ 5.3 เทียบกับยอดขายจากรายงานสรุปยอดขายรายบิลตามข้อ 2 เพื่อแสดงรายละเอียดโครงการที่มีค่าแรงจ่ายจริงสูงกว่ายอดขาย

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลการจัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการรายงานผลต้นทุนโครงการระหว่างเดือนมกราคม-เมษายน 2562 รวม 4 เดือน มีข้อมูลที่เก็บรวบรวมดังนี้

1) จำนวนโครงการที่รายงานผลต้นทุนล่าช้า 2) จำนวนโครงการทั้งหมด

3) เวลารวมที่ใช้จัดทำรายงานผลต้นทุน 4) จำนวนเอกสารทั้งหมดที่จัดทำรายงาน

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวม ทดสอบปฏิบัติตามกระบวนการปฏิบัติงานจัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการมาคำนวณค่าสถิติต่างๆ เพื่อใช้วิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. วิเคราะห์หาสาเหตุของข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในกระบวนการรายงานผลต้นทุนโครงการ เพื่อใช้ประกอบการควบคุมต้นทุนโครงการ โดยใช้เทคนิค Why Why analysis เป็นเครื่องมือช่วยวิเคราะห์ และนำผลวิเคราะห์ที่ได้ไปใช้ในการวางแผนแก้ไขปรับปรุง

2. วิเคราะห์ผลการดำเนินการ โดยใช้สถิติพรรณนา เช่น ความถี่ ร้อยละ

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม โดยใช้สถิติของตัวแปร รอบเวลาและประสิทธิภาพโดยรวมของการปฏิบัติงาน

เนื่องจากขนาดโครงการที่เก็บข้อมูล 11 โครงการมีขนาดต่างกัน การวิเคราะห์ผลและเปรียบเทียบผลก่อน-หลังจึงใช้ค่าเฉลี่ยของระยะเวลาที่ใช้ต่อรายการเอกสารต้นทุนหนึ่งใบ(ไม่ใช้ค่าเฉลี่ยต่อโครงการ ที่วัดผลไม่ได้กรณีขนาดโครงการต่างกัน)

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 สาเหตุของปัญหา (Causes of the Problem)

จากข้อมูลขั้นตอนจัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการ 5 ขั้นตอนหลัก และ 5 ขั้นตอนย่อยตามที่แสดงในข้อ 4.3 ได้เก็บข้อมูล 11 โครงการ ใช้เวลาจัดทำรวม 5264 นาที จำนวนเอกสารรวม 1455 ใบ เวลาเฉลี่ย 3.62 นาทีต่อรายการ และนำมาวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาโดยใช้เทคนิค Why Why analysis พบว่า สาเหตุการรายงานผลต้นทุนโครงการล่าช้าเกิดจากไม่มีฐานข้อมูลที่ใช้รวบรวมข้อมูลครบถ้วนตรงตามความต้องการใช้จัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการ ทำให้ต้องค้นหาจากเอกสารทีละใบ ต้องค้นหาหรือตรวจสอบจากหลายแหล่ง ส่งผลให้ใช้เวลามากในการจัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการ

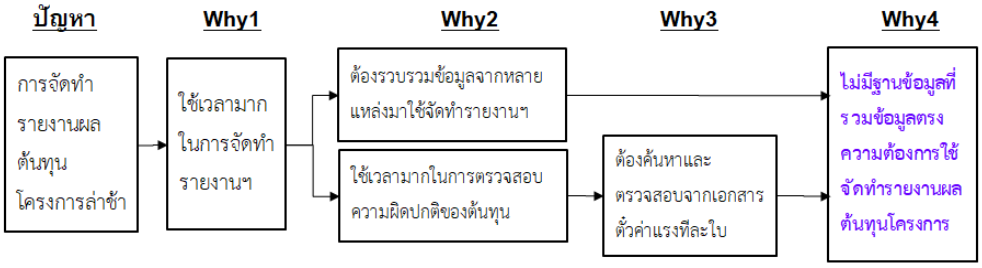

แผนภาพที่ 3 การวิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงของปัญหาโดยใช้เทคนิค Why Why analysis

5.2 แนวทางเลือกการแก้ไขปัญหา (Alternative Solutions)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการคิดค้นทางเลือกในการแก้ไขปัญหาเพื่อขจัดสาเหตุ "ไม่มีฐานข้อมูลที่รวมข้อมูลตรงความต้องการใช้จัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการ" มีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 ทางเลือกในการแก้ไขปัญหา มี 4 ทางเลือก ได้แก่

ทางเลือกที่	รายละเอียดแนวทางแก้ไขปัญหา
ทางเลือกที่ 1	จัดทำโปรแกรมฐานข้อมูล MS. Access เพื่อจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนโครงการงานติดตั้งฝาผนังอาคารทั้งหมด
ทางเลือกที่ 2	ประยุกต์ใช้ฟังก์ชั่นที่มีในโปรแกรมบัญชี CD Organizer ให้มีการจัดเก็บรายละเอียดเพียงพอสำหรับตรวจสอบและรายงานผลต้นทุนโครงการ
ทางเลือกที่ 3	ประสานงานบริษัทผู้พัฒนาโปรแกรมบัญชี CD Organizer ให้พัฒนาฐานข้อมูลให้มีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลที่ใช้จัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการ
ทางเลือกที่ 4	ประสานงานฝ่าย Payment ให้ปรับปรุงโปรแกรม MS. Excel ที่ใช้จัดเก็บข้อมูลตั๋วจ่ายค่าแรงให้มีข้อมูลที่ใช้จัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการครบถ้วนถูกต้อง

แผนภาพที่ 4 รายละเอียดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา

5.2.2 เกณฑ์การคัดเลือกทางเลือกในการแก้ไขปัญหา มี 4 ข้อ ได้แก่

A ความสามารถในการแก้ไขปัญหา B ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการแก้ไขปัญหา

C ระยะเวลาในการแก้ไข D ประสิทธิผลของแนวทางแก้ไขปัญหา

ข้อ	เกณฑ์คัดเลือก	คะแนน	ข้อ	เกณฑ์คัดเลือก	คะแนน
A	ความสามารถในการแก้ไขปัญหา		C	ระยะเวลาในการแก้ไข	
	แก้ไขได้เองภายในฝ่ายบัญชี	3		ใช้เวลาดำเนินการ 1-15 วัน	3
	แก้ไขโดยฝ่ายอื่นภายในบริษัท	3		ใช้เวลาดำเนินการ 30 วัน	2
	แก้ไขโดยภายนอกบริษัท	1		ใช้เวลาดำเนินการ >30 วัน	1
B	ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการแก้ไข		D	ประสิทธิผลของแนวทางแก้ไข	
	ไม่มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น	3		ไม่มีโอกาสผิดพลาด	3
	มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น 1-10,000 บาท	2		โอกาสผิดพลาดน้อยลงหรือเท่าเดิม	2
	มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น >10,000 บาท	1		โอกาสผิดพลาดเพิ่มขึ้น	1

แผนภาพที่ 5 เกณฑ์การพิจารณาเลือกทางเลือกในการแก้ไขปัญหา

ทาง ที่	เกณฑ์การคัดเลือกทางเลือก	A	B	C	D	รวม
1	จัดทำโปรแกรมฐานข้อมูล MS. Access เพื่อจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนโครงการงานติดตั้งฝาผนังอาคารทั้งหมด	**3**	**3**	**1**	**1**	**8**
2	ประยุกต์ใช้ฟังก์ชั่นที่มีในโปรแกรมบัญชี CD Organizer ให้มีการจัดเก็บรายละเอียดเพียงพอสำหรับตรวจสอบและรายงานผลต้นทุนโครงการ	**3**	**3**	**3**	**2**	**11**
3	ประสานงานบริษัทผู้พัฒนาโปรแกรมบัญชี CD Organizer ให้พัฒนาฐานข้อมูลให้มีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลที่ใช้จัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการ	**1**	**1**	**3**	**3**	**8**
4	ประสานงานฝ่าย Payment ให้ปรับปรุงโปรแกรม MS. Excel ที่ใช้จัดเก็บข้อมูลตั๋วจ่ายค่าแรงให้มีข้อมูลที่ใช้จัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการครบถ้วนถูกต้อง	**2**	**3**	**2**	**1**	**8**

แผนภาพที่ 6 การคัดเลือกทางเลือกในการแก้ไขปัญหาตามเกณฑ์คัดเลือกที่กำหนด

จากแผนภาพที่ 6 พบว่าทางเลือกที่ 2 มีคะแนนรวมสูงสุด 11 คะแนน จึงเข้าเกณฑ์เป็นวิธีการแก้ไขที่ดีที่สุดในการนำมาใช้แก้ไขปัญหา ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมการพิจารณาข้อดีข้อเสียและงบประมาณของแต่ละทางเลือก พบว่าทางเลือกที่ 2 มีข้อดีที่สนับสนุนให้สามารถแก้ไขปัญหาได้มีประสิทธิภาพละไม่มีงบประมาณค่าใช้จ่ายในการแก้ไข ตามรายละเอียดที่แสดงในแผนภาพที่ 7

2	ทางเลือก	ประยุกต์ใช้ฟังก์ชั่นที่มีในโปรแกรมบัญชี CD Organizer ให้มีการจัดเก็บรายละเอียดเพียงพอสำหรับตรวจสอบและรายงานผลต้นทุนโครงการ
	ข้อดี	2.1 ไม่เสียเวลาจัดทำโปรแกรมใหม่
		2.2 ไม่เสียเวลาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล จากการจัดเก็บข้อมูลไว้ในฐานข้อมูลเดียว
	ข้อเสีย	2.1 การออกแบบโครงสร้างการจัดเก็บข้อมูลบางส่วนไม่ชัดเจน จากข้อจำกัดของโปรแกรมที่ไม่สามารถแก้ไขได้
	งบประมาณ	ไม่มี

แผนภาพที่ 7 ข้อดีข้อเสียและงบประมาณของทางเลือกที่ใช้แก้ไขปัญหา

5.3 สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปแนวทางแก้ไขปัญหาที่ได้รับคัดเลือกนำมาใช้ดำเนินการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ทางเลือกที่ 2 การประยุกต์ใช้ฟังก์ชั่นที่มีในโปรแกรมบัญชี CD Organizer ให้มีการจัดเก็บราย ละเอียดเพียงพอสำหรับตรวจสอบและรายงานผลต้นทุนโครงการ หลังดำเนินการแก้ไขปรับปรุงตามแผน ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลประเมินผลตัวชี้วัดหลังแก้ไขตามแนวทางที่คัดเลือกดำเนินการช่วงเดือนพฤษภาคม 2562 ได้ผลลัพธ์ดังนี้

1. มีฐานข้อมูลกลางและระบบบริหารจัดการฐานข้อมูลกลางของต้นทุนโครงการงานติดตั้ง ใช้ในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยว ข้องกับต้นทุนโครงการงานบริการติดตั้งไว้ในฐานข้อมูลเดียวกัน และมีข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ข้อมูลร่วมกันจากฐานข้อมูลกลาง

2. มีคู่มือการปฏิบัติงานรายงานผลต้นทุนโครงการงานติดตั้งที่รักษามาตรฐานการจัดเก็บข้อมูลให้มีคุณภาพ น่าเชื่อถือ สามารถตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับได้ถูกต้องตามมาตรฐานบัญชีและมาตรฐานภาษี

3. มีผลสำเร็จตามตัวชี้วัดประสิทธิผลการรายงานผลต้นทุนโครงการงานติดตั้ง ดังนี้

ตัวชี้วัด	ก่อนปรับปรุง	เป้าหมาย	ผลหลังปรับปรุง
อัตราส่วนจำนวนโครงการที่รายงานผลต้นทุนโครงการล่าช้า	100%	0%	0%
ลดเวลาเฉลี่ยในการจัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการ	มากกว่า 3 นาทีต่อรายการ (1 รายการ = ตั๋วค่าแรง 1 ใบ)	น้อยกว่า 1 นาทีต่อรายการ (1 รายการ = ตั๋วค่าแรง 1 ใบ)	0.78 นาทีต่อรายการ

5.4 อภิปรายผลการวิจัย

1. มีฐานข้อมูลกลางและระบบบริหารจัดการฐานข้อมูลกลางของต้นทุนโครงการงานติดตั้ง ใช้ในการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยว ข้องกับต้นทุนโครงการงานบริการติดตั้งไว้ในฐานข้อมูลเดียวกัน และมีข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ข้อมูลร่วมกันจากฐานข้อมูลกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของวชรภูมิ เบญจโอฬาร, (2553) ที่สรุปว่าการนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการบริหารจัด การข้อมูลต้นทุนโครงการเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ หรือการกำหนดมาตราการแก้ไขที่ถูกต้องอย่างทันการณ์ต่อไป

2. มีคู่มือการปฏิบัติงานควบคุมต้นทุนโครงการขั้นตอนรายงานผลต้นทุนโครงการงานติดตั้ง ที่สามารถรักษามาตรฐานการจัดเก็บข้อมูลให้มีคุณภาพ สามารถตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับได้ถูกต้องตามมาตรฐานบัญชีและมาตรฐานภาษี สอดคล้องกับงานวิจัยของดิษฐพงศ์ รัตนโสภา, (2555) อธิบายผลการวิจัยเกี่ยวกับวิธีการควบคุมต้นทุนโดยการนำระบบเอกสารในเรื่องการตรวจ สอบมาใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมความผิดพลาดนั้น วิธีการควบคุมต้นทุนโดย ใช้ระบบเอกสารมาช่วยในการตรวจสอบ สามารถลดข้อผิดพลาดได้ของรายงานได้

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ความสำเร็จของการควบคุมต้นทุนโครงการ ปัจจัยแรกคือ การรายงานผลต้นทุนโครงการที่ต้องมีความถูกต้อง รวดเร็ว ทันต่อการนำไปใช้ในการติดตาม ควบคุมและบริการจัดการโครงการ แต่ปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้การระบบควบคุมต้นทุนโครงการมีประสิทธิภาพนั้นมีกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

6.1.1 การให้ความสำคัญและการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงระบบงานรายงานผลต้นทุนโครงการของผู้บริหาร เนื่องจากจะทำให้พนักงานเห็นตัวอย่างการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร

6.1.2 การสื่อสารให้หน่วยงานหรือพนักงานที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจและเห็นถึงความสำคัญในการปรับปรุงระบบงานรายงานผลต้นทุนโครงการ

6.1.3 ความต่อเนื่องในการวัดประสิทธิผล นำมาทบทวนและพัฒนาปรับปรุงวิธีการทำงานอย่างต่อเนื่อง

6.1.4 จัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานรายงานผลต้นทุนโครงการเป็นคู่มือการปฏิบัติงานให้กับพนักงาน

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยครั้งต่อไป

ระบบการควบคุมต้นทุนโครงการที่ศึกษาครั้งนี้ เลือกเป้าหมายการปรับปรุงเฉพาะส่วนงานที่สามารถแก้ไขได้เอง คือ การรายงานผลต้นทุนโครงการงานติดตั้ง ยังมีขั้นตอนหรือส่วนอื่นงานอื่นๆ ที่สามารถปรับปรุงหรือพัฒนาวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้ระบบงานควบคุมต้นทุนโครงการมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ ผู้วิจัยได้ออกแบบโครงสร้างระบบการจัดเก็บข้อมูลต้นทุนโครงการไว้ครอบคลุม สำหรับการขยายผลการแก้ไขปรับปรุงการจัดเก็บข้อมูลต้นทุนโครงการรวมไว้บนฐานข้อมูลโปรแกรมเดียวได้ตั้งแต่ได้รับข้อมูลปริมาณพื้นที่จากฝ่ายแบบ โดยสามารถใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากคู่มือจัดทำรายงานผลต้นทุนโครงการที่ได้จากการวิจัยนี้ เพื่อกำหนดโครงสร้างรหัสสินค้าให้ตรงตามรายละเอียดรายการที่แยกไว้ในตั๋วค่าแรง และให้ฝ่าย Payment จัดทำตั๋วค่าแรงจากโปรแกรมบัญชี CD Organizer เพื่อสั่งพิมพ์ตั๋วค่าแรงออกจากโปรแกรม หากสามารถขยายผลการปรับปรุงได้ตามรายละเอียดข้างต้น จะมีผลให้สามารถควบคุมต้นทุนโครงการได้ตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย ส่งผลดีต่อการควบคุม ติดตามและการตรวจสอบ เกี่ยวกับต้นทุนโครงการงานติดตั้งได้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

7. เอกสารอ้างอิง

ดิษฐพงศ์ รัตนโสภา, (2555), “การควบคุมต้นทุนของผู้ประกอบการธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง ในอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ

เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฏ์, (2554), ”การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ”, เข้าถึงได้จาก http://drsamaihemman4.blogspot.com/2011/10/problem-solving-decision-making.html

วชรภูมิ เบญจโอฬาร, (2553), “การพัฒนาระบบควบคุมต้นทุนก่อสร้าง สำหรับบริษัทก่อสร้างขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย”, งานวิจัย สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา สำนักวิศวกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

สิทธิพันธ์ อินทร์เพ็ญ, (2557), “การพัฒนาคุณภาพงานและปรับปรุงกระบวนงาน, งานบริหารคุณภาพการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย”, เข้าถึงได้จาก http://www.qcc.egat.co.th /docs/qcc57/articles/qcc57-article-018.pdf

ความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้า BTS ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

SATISFACTION OF USING THE BTS SERVICE OF THE PEOPLE IN BANGKOK

ผศ.ดร.ประเสริฐ สิทธิจิรพัฒน์

ผศ.ดร.กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล

ดร.สุธินี มงคล

รศ.ปัทมา โกเมนท์จำรัส

อ.บรินดา ศัลยวุฒิ

อาจารย์ประจำ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: prasert.si@spu.ac.th

นางสาวศุภานัน แก้วพามา

นางสาวนิภาพร โคตรชัย

นางสาวธันย์ชนก เขียวทรายมูล

นักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้า BTS ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาความพึงพอใจของผู้โดยสารรถไฟฟ้า BTS ในกรุงเทพมหานคร และ 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้า BTS ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยงานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งมุ่งเน้นทำการสำรวจสอบถามเฉพาะผู้ที่ใช้บริการรถไฟฟ้า BTS ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือประชาชนทั่วไปที่ใช้บริการ BTS ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 538 คน และใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับทั้งหมดนำมาวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัย โดยกำหนดระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 ทั้งนี้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation หรือ S.D.) สำหรับค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้กำหนดไว้ที่ระดับ .05 และ .01 ผลการวิจัย พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลความพึงพอใจในการใช้บริการ BTS ด้านรูปภาพลักษณ์ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.97 , S.D.= 0.69) ด้านการตอบสนองลูกค้า มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.78, S.D.= 0.75) ด้านความรับประกัน/ความมั่นคง มีระดับความคิดเห็นระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.83, S.D.= 0.76) ด้านการเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคลมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.84, S.D.= 0.72) และด้านความหน้าเชื่อถือและไว้วางใจพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.82 , S.D.= 0.73) เช่นกัน

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ รถไฟฟ้า BTS ประชาชนเขตกรุงเทพมหานคร

ABSTRACT

Objective to study the satisfaction of the BTS in Bangkok. This research is survey research which focuses on surveying only those who use the BTS in Bangkok. The researcher determined the sample group in this study is the general public that uses the BTS in Bangkok. The researcher determined the sample group in this study were 538 people in general who use BTS services in Bangkok and using Accidental sampling method. The researcher analyzed the data. By compiling all received questionnaires Analyze and process the data by using statistical software packages for research by having a significance level of 0.05. The statistics used in data analysis in this study are as follows: Frequency, Percentage, Mean (Mean), and Standard Deviation (SD). The statistical significance used in this analysis is set at .05 and .01 levels. The results of the research revealed that the respondents had the level of opinions about the satisfaction of the service. BTS with image High level ($\bar{X}$ = 3.97, S.D. = 0.69) in customer response Has a comment level Is at a high level ($\bar{X}$ = 3.78, S.D. = 0.75) in terms of guarantee / stability There was a high level of opinions ($\bar{X}$ = 3.83, S.D. = 0.76) with regard to individual customer care, with opinions about Was at a high level ($\bar{X}$ = 3.84, S.D. = 0.72) and reliability and trust were found There is a high level of opinions ($\bar{X}$ = 3.82, S.D. = 0.73) as well.

Keywords: Satisfaction, BTS Sky Train people in Bangkok area

ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ปัจจุบันปัญหาด้านการจราจรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลนับวันจะมีความแออัดและ เป็นอุปสรรต่อการดำเนินธุรกิจการค้า และ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังนั้น หลายรัฐบาลที่ ผ่านมาจนถึงรัฐบาลปัจจุบัน ได้ตระหนักและให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาระบบ โครงสร้างพื้นฐานการคมนาคมขนส่งให้รองรับกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและจำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ปัญหาการจราจรในพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นปัญหาที่ซับซ้อน และสะสมมานานหลายสิบปี บริษัทวิเคราะห์ข้อมูลการจราจร INRIX เปิดเผยรายงานการประเมินสภาพจราจรทั่วโลกประจำปี 2016 หรือ Global Scorecard Report วันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 พบว่า กรุงเทพมหานครติดอันดับเมืองที่รถติดเป็นอันดับที่ 12 ของโลก โดยผู้ใช้รถใช้ถนนในกรุงเทพมหานครเสียเวลาไปกับรถ ติดประมาณ 64.1 ชั่วโมงต่อปี (ที่มาhttps://www.bts.co.th สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2562)) ความแออัดของการจราจรภายในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เกิดจากจำนวนประชากร ที่เพิ่มมากขึ้นลักษณะผังเมืองตลอดจนข้อจำกัดของระบบการคมนาคม ซึ่งเน้นไปที่การก่อสร้างถนนและ สะพาน เพื่อรองรองรับปริมาณ รถยนต์ที่เพิ่มมากขึ้นและประกอบกับประโยชน์ และความสำคัญของระบบขนส่งมวลชนทางราง ที่นิยมใช้กันในหลายประเทศ รัฐบาลจึงได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบไฟฟ้าบีทีเอส (BTS) ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลระบบรถไฟฟ้าบีทีเอส (BTS) เป็นระบบขนส่งมวลชนความจุสูงแบบมาตรฐาน ที่ใช้กันแพร่หลายในเมืองใหญ่ทั่วไป ใช้มอเตอร์ไฟฟ้าในการขับเคลื่อน วิ่งบนรางคู่ยกระดับแยกทิศทางไปและกลับ โดยมีรางป้อนกระแสไฟฟ้าอยู่ด้านข้าง (Third Rail System) สามารถให้บริการแก่ผู้โดยสารได้มากกว่า 1,000 คน ต่อขบวน ในขณะที่การเดินทางโดยรถยนต์ ต้องใช้รถยนต์จำนวนมากถึง 250 คันเพื่อขนส่งผู้โดยสารในจำนวนที่เท่ากัน นับได้ว่าการให้บริการของรถไฟฟ้าบีทีเอส เป็นการพลิกโฉมรูปแบบการเดินทาง และเป็นการปฏิวัติมาตรฐานการให้บริการของระบบขนส่งมวลชน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัย เรื่องความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้า BTS ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผลการวิจัยที่ได้ในครั้งนี้สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงการให้บริการไฟฟ้าบีทีเอส (BTS) ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนธุรกิจบริการด้านขนส่งมวลชนต่างๆสามารถนำผลวิจัยที่ได้ในครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้โดยสารรถไฟฟ้า BTS ในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้า BTS ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

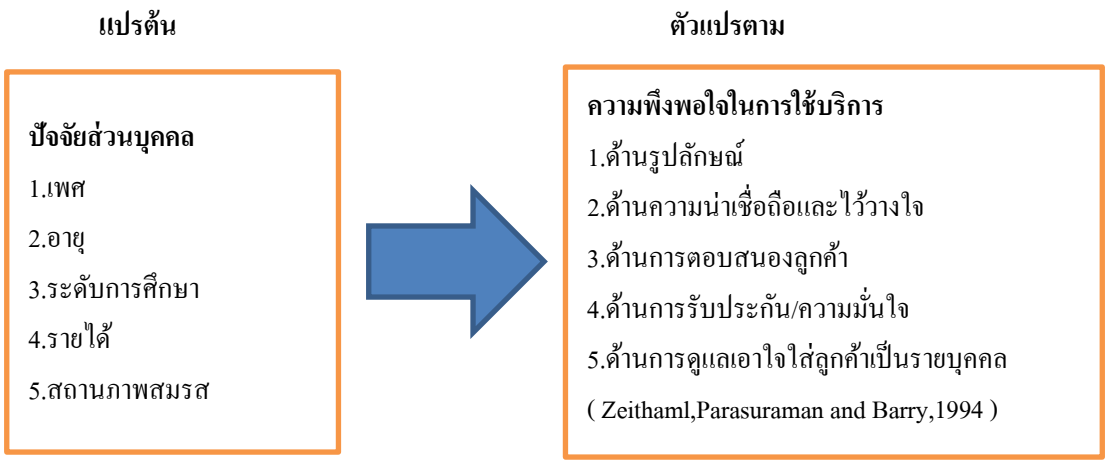

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. แบบแผนการวิจัย

การศึกษาความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้า BTS ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งมุ่งเน้นทำการสำรวจสอบถามเฉพาะผู้ที่ใช้บริการรถไฟฟ้า BTS ในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น

2. ประชากรและตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “พึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้า BTS ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร” ในครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้กำหนดขอบเขตของประชากรโดยเลือกศึกษาเฉพาะประชาชนที่มาใช้บริการ รถไฟฟ้า BTS ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2562 ถึง เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2563 รวมระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ ข้อมูลเป็นเวลา 3 เดือน

3. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้นขนาด ตัวอย่างสามารถคำนวณได้จากสูตรไม่ทราบขนาดตัวอย่างของ Cochran (2007) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ดังนั้นขนาดตัวอย่างอย่างขั้นต่ำ คือ 384 ตัวอย่าง ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 แต่การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ที่เหมาะสมจะเป็นตัวแทนของประชากรที่ศึกษานั้นให้กำหนดหรือประมาณการขนาดของกลุ่มตัวอย่างควรมีอย่างน้อย 400 ตัวอย่าง (Tabachnick and Fidell, 2007) สอดคล้องกับ Yamane (1973) ที่กล่าวไว้ว่า ถ้าประชากรมีจำนวนมาก อย่างน้อยต้องมีตัวอย่างที่ทำการศึกษา 400 ตัวอย่างที่ความคลาดเคลื่อน ร้อยละ 5 จึงจะเป็นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมเป็นตัวแทนของประชากรที่ศึกษาได้ดี ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อป้องกันความผิดพลาดของแบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้ทำการประมาณอัตราการตอบกลับเป็น 384+(384 x 0.4) = 538 คน (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2549) เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการเก็บข้อมูล เพื่อเป็นการสำรอง หรือลดความคลาดเคลื่อนจากการตอบแบบสอบถาม ของกลุ่มตัวอย่าง กรณีที่มีการส่งแบบสอบถามคืนค่อนข้างต่ำ และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน น่าเชื่อถือมากขึ้น จากกรณีความผิดพลาดจากการตอบแบบสอบถามบางฉบับไม่สมบูรณ์ ดังนั้นจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ จำนวน 538 คน ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนที่เหมาะสม และครอบคลุมการเป็นตัวแทนของประชากรได้ดี

4. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และสถานภาพสมรส

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ปัจจัยด้านความพึงพอใจในการใช้บริการแนวคิด ทฤษฎีของของ Zeithaml,Parasuraman and Barry (1994) ประกอบด้วย ด้านรูปลักษณ์ ด้านความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ ด้านการตอบสนองลูกค้า ด้านการรับประกัน/ความมั่นใจ และด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคล

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยการเก็บข้อมูลแบบสอบถามโดยประกอบด้วย 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่

ส่วนที่1 แบบสอบถามด้านปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และสถานภาพสมรส

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคำถามด้าน ปัจจัยด้านความพึงพอใจในการใช้บริการโดยประยุกต์จากแนวคิด ทฤษฎีของ ของ Zeithaml,Parasuraman and Barry (1994) ประกอบด้วย ด้านรูปลักษณ์ ด้านความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ ด้านการตอบสนองลูกค้า ด้านการรับประกัน/ความมั่นใจ และด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคล

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยแจกแบบสอบถามให้กับประชาชนทั่วไปที่ใช้บริการรถไฟฟ้า BTS เขตกรุงเทพมหานคร

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับทั้งหมด นำมาวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัย โดยกำหนดระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

2. ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.) ใช้รายงานและอธิบายความพึงพอใจในการใช้บริการ

สรุปผลการวิจัย

จากผลสำรวจจากแบบสอบถาม เรื่องความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้า BTS ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยรายงานผลการสำรวจตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ส่วนที่1 ข้อมูลลักษณะประชากรศาสตร์

พบว่า สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 538 คน ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน 277 คน คิดเป็นร้อยละ 50.4 มีอายุในช่วง 21-23 ปี มากที่สุด จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 31.4 มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 251 คน คิดเป็นร้อยละ 46.7 มีรายได้ อยู่ในช่วง ต่ำกว่า 20,000 บาท มากที่สุด จำนวน 251 คน คิดเป็นร้อยละ 46.7 และมีสถานภาพการสมรสโสดมากที่สุด จำนวน 362 คน คิดเป็นร้อยละ 67.3

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้า BTS ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถสรุปผลวิจัยได้ดังนี้

ด้านรูปภาพลักษณ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลความพึงพอใจในการใช้บริการ BTSด้านรูปภาพลักษณ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.97, S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณารายข้อสามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ สถานที่ตั้งและสภาพแวดล้อมของสถานีรถไฟฟ้าBTS ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. = 0.94) วัสดุและอุปกรณ์ภายในรถไฟฟ้าBTSมีความทันสมัย ($\bar{X}$ = 4.05, S.D. = 1.18) พนักงานรถไฟฟ้า BTS แต่งกายเรียบร้อย สุภาพเหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.01, S.D. = 1.01) เอกสารสำหรับให้ข้อมูลต่างๆของสถานีรถไฟฟ้า BTS มีความละเอียด ชัดเจน เข้าใจง่าย ($\bar{X}$ = 3.76, S.D. = 1.26) ตามลำดับ

ด้านความหน้าเชื่อถือและไว้วางใจ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลความพึงพอใจในการใช้บริการ BTS ด้านความหน้าเชื่อถือและไว้วางใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.82 , S.D. = 0.73) เมื่อพิจารณารายข้อสามารถเรียงลำดับ จากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ พนักงานสามารถให้บริการได้ตรงตามข้อกำหนดของสถานีรถไฟฟ้า BTS ($\bar{X}$ = 3.93, S.D. = 1.14) พนักงานสามารถเก็บรักษาความลับของลูกค้าโดยไม่เปิดเผยข้อมูลของลูกค้าและนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงให้บริการต่างๆ ($\bar{X}$ = 3.90, S.D. = 1.06) พนักงานให้บริการเป็นไปอย่างถูกต้องแม่นยำ ($\bar{X}$ = 3.87, S.D. = 1.17) เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ รวมทั้งระบบสาระสนเทศมีความพร้อมในการใช้งาน ($\bar{X}$ = 3.77, S.D. = 1.20) และพนักงานมีจำนวนเพียงพอต่อการให้บริการลูกค้า ($\bar{X}$ = 3.65, S.D. = 1.24) ตามลำดับ

ด้านการตอบสนองลูกค้า พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลเกี่ยวกับผลความพึงพอใจในการใช้บริการ BTSด้านการตอบสนองลูกค้า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.78, S.D. = 0.75) เมื่อพิจารณารายข้อสามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ พนักงานมีความรู้ ความพร้อมในการให้ข้อมูลและให้คำแนะนำแก่ลูกค้า ($\bar{X}$ = 3.90, S.D. = 1.01) พนักงานสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ทันทีที่ลูกค้าต้องการ ($\bar{X}$ = 3.78, S.D. = 1.17) ความรวดเร็วในการให้บริการของพนักงาน ($\bar{X}$ = 3.73, S.D. = 1.19) และระบบการทำงานของสถานรถไฟฟ้า BTS มีความรวดเร็ว มีความเสถียร ไม่ขัดข้อง ($\bar{X}$ = 3.72, S.D. = 1.28) ตามลำดับ

ด้านความรับประกัน/ความมั่นคง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลเกี่ยวกับผลความพึงพอใจในการใช้บริการ BTS ด้านความรับประกัน/ความมั่นคง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.83, S.D. = 0.76) เมื่อพิจารณารายข้อสามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ พนักงานสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารบริการของสถานีรถไฟฟ้า BTS ได้อย่างถูกต้อง ($\bar{X}$ = 3.91, S.D.= 1.21) พนักงานมีมารยาท มีความสุภาพและพนักงานให้บริการแก่ลูกค้าด้วยความเสมอภาค ($\bar{X}$ =3.85, S.D.= 1.15) สถานีรถไฟฟ้า BTSมีการสร้างความมั่นใจในเรื่องของความปลอดภัยให้แก่ลูกค้าที่มารับบริการ ($\bar{X}$ = 3.78, S.D.= 1.09) พฤติกรรมของพนักงาน สร้างความเชื่อมั่นในการให้บริการ ($\bar{X}$ = 3.75, S.D.= 1.18) ตามลำดับ

ด้านการเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลเกี่ยวกับผลความพึงพอใจในการใช้บริการ BTS ด้านการเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.84, S.D. = 0.72) เมื่อพิจารณารายข้อสามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ เวลาในการเปิดให้บริการสถานีรถไฟฟ้า BTS มีความเหมาะสมสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้เป็นอย่างดี ($\bar{X}$ = 3.85, S.D. = 1.11) พนักงานแสดงความสนใจและเอาใจใส่ลูกค้าอย่างจริงจังทำให้ลูกค้ามีความลูกสึกว่าตนมีความสำคัญ ($\bar{X}$ = 3.84, S.D. = 1.21) พนักงานให้ความสนใจ ยิ้มแย้ม แจ่มใส บริการเป็นกันเองต่อลูกค้าทุกคน ($\bar{X}$ = 3.81, S.D. = 1.15) สถานีรถไฟฟ้า BTS มีช่องทางหลายช่องทางในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้ลูกค้าทราบ ($\bar{X}$ = 3.81, S.D. = 1.09) ตามลำดับ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้า BTS ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครมีประเด็น ในการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้า BTS ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่ามีความพึงพอใจในการใช้บริการอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญชภา แจ้งเวชฉาย (2556) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้โดยสารรถไฟฟ้า BTS ในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้โดยสารรถไฟฟ้า BTS ในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ คุณภาพการบริการด้านความน่าเชื่อถือด้านการให้ความมั่นใจแก่ลูกค้า และด้านการเข้าใจและรู้จักลูกค้า โดยร่วมกันพยากรณ์ ความพึงพอใจของผู้โดยสารรถไฟฟ้า BTS ในกรุงเทพมหานคร คิดเป็นร้อยละ 78.10 ในขณะที่คุณภาพการบริการด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ และด้านการตอบสนองต่อลูกค้าไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้โดยสารรถไฟฟ้า BTS ในกรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพงศ์ พฤทธิพันธุ์ (2559) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรม ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการระหว่าง บริษัท รถไฟฟ้า รฟท. จำกัด (รฟฟท.:ARL) บริษัทระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ จากัด (มหาชน) (บีทีเอส: BTS)และการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย (รฟม.: MRT) ผลของการศึกษาพบว่า ผู้ใช้บริการทั้ง 3 ระบบขนส่งมวลชนสาธารณะทางราง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีสถานภาพโสด อายุอยู่ระหว่าง 20 ปีขึ้นไปถึง 30 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นนักเรียน/นักศึกษา รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท พฤติกรรมการใช้บริการ ส่วนใหญ่ ใช้บริการ 2 ครั้ง/วัน ช่วงเวลาในการเดินทางอยู่ระหว่าง 8.01 ถึง 10.00 น. จุดมุ่งหมายในการเดินทางเพื่อไปเรียนหนังสือประเภทของการซื้อตั๋วเป็นรายวัน สาเหตุหลักที่ใช้บริการ เพื่อหลีกเลี่ยงการจราจร จะกลับมาใช้บริการอีกความพึงพอใจในการใช้บริการขนส่งมวลชนสาธารณะส่วนใหญ่อยู่ในระดับความพึงพอใจมาก (3.80-3.87) นอกจากนั้น เมื่อเปรียบเทียบแต่ละระบบขนส่งมวลชน

สาธารณะทางรางทั้ง 3 ระบบ ในแต่ละด้านของความพึงพอใจของผู้ใช้บริการขนส่งมวลชนสาธารณะทางรางและส่วนประสมทางการตลาดยังพบว่า มีความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในความพึงพอใจของผู้ใช้บริการขนส่งมวลชนสาธารณะทางรางและส่วนประสมทางการตลาดที่แตกต่างกัน ระหว่างระบบขนส่งมวลชนสาธารณะทางรางที่แตกต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิริยา ประสาลีบุตร (2561) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยคุณภาพการจัดการที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส สายสุขุมวิท และสายสีลม ผลการวิจัยพบว่าในด้านคุณลักษณะประชากรนั้นผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส สายสุขุมวิท และสายสีลม ที่มีคุณลักษณะแตกต่างกันตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความพึงพอใจในการใช้บริการที่ต่างกันและผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส สายสุขุมวิท และสายสีลม มีความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอสที่ไม่แตกต่างกันเนื่องจากผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส สายสุขุมวิท สายสีลม ต่างก็ต้องการความสะดวกสบาย ความรวดเร็ว รวมถึงความปลอดภัยในการเดินทาง สามารถกำหนดระยะเวลาในการเดินทางได้อย่างแน่นอน ทาให้คนที่มีคุณลักษณะข้างต้นเลือกใช้บริการ สาหรับปัจจัยคุณภาพการจัดการ ที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส สายสุขุมวิท และสายสีลม พบว่า ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติ ด้านการตรวจสอบ และด้านการแก้ไขปัญหา จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการบริหารจัดการที่ดีซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่นของผู้มาใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อณุวัฏ บรรลุทางธรรม (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง คุณภาพการให้บริการรถไฟฟ้า (BTS) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผลจากการศึกษาพบว่า ระดับคุณภาพการให้บริการ รถไฟฟ้า (BTS) ทางด้านความน่าเชื่อถือ ความเข้าใจลูกค้า สิ่งที่มองเห็นและสัมผัสได้ และการ ตอบสนองต่อลูกค้าอยู่ในระดับสูง ผู้ใช้บริการที่มีเพศ สถานภาพทางครอบครัว การศึกษา และรายได้ที่แตกต่างกัน มีความคาดหวังในการบริการ และคุณภาพการให้บริการไม่แตกต่างกัน และผู้ใช้บริการ ที่มีเพศ อายุ การศึกษา และรายได้ที่แตกต่างกัน รับรู้เรื่องคุณภาพการให้บริการไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ด้านอาชีพ และสถานภาพครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากการศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้า BTS ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครนั้น องค์กรธุรกิจต่างๆ ภาคบริการและภาคการขนส่งสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่องคุณภาพการให้บริการรถไฟฟ้า BTS ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
2. ควรมีการำวิจัยเชิงคุณภาพในเรื่องความพึงพอใจในการใช้บริการรถไฟฟ้า BTS โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุ ที่มาใช้บริการรถไฟฟ้า BTS

เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2549). **การใช้ SPSS for Windows ใน*การวิเคราะห์ข้อมูล.*** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซีเคแอนด์เอส โฟโต้สตูดิโอ.

เบญชภา แจ้งเวชฉาย. (2559).**คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้โดยสารรถไฟฟ้า BTS ในกรุงเทพมหานคร**. บริหารธุรกิจ. มหาวิทยากรุงเทพ.

วิริยา ประสาลีบุตร. (2561).ปัจจัยคุณภาพการจัดการที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าบีทีเอส สายสุขุมวิท และสายสีลม. **วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง** ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม 2561

ศิริพงศ์ พฤทธิพันธุ์. (2559). พฤติกรรม ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดและความพึงพอใจของ ผู้ใช้บริการระหว่าง บริษัท รถไฟฟ้า รฟท. จำกัด (รฟฟท.:ARL) บริษัทระบบขนส่งมวลชนกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) (บีทีเอส: BTS) และการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย (รฟม.: MRT). **วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา** ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 เลขหน้า : 184-199.

อณุวัฏ บรรลุทางธรรม. (2554). **การศึกษาคุณภาพการใช้บริการรถไฟฟ้า (BTS) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร.** กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย

Cochran, W. G. (2007). **Sampling techniques**. NY: John Wiley & Sons

Parasuraman, Zeithaml and Berry. (1994). **Moving Forward in Service Quality Research: Measuring Different Customer-Expectation Levels, Comparing Alternative Scales, and Examining the Performance-Behavioral Intentions Link.** Marketing Science Institute, September, Report No. 94-114.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). **Using multivariate statistics**. 18th ed. Boston, Pearson/Allyn & Bacon.

Yamane, T. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**. 3rd Edition, Harper and Row, New York.

ภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัย ความคาดหวังของนักเรียน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน ความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย และการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริด ของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร

UNIVERSITY BRAND IMAGE STUDENT EXPECTATIONS AFFECTING STUDENT ENGAGEMENT UNIVERSITY BRAND PREFERENCE AND DECISIONS TO STUDY IN PRIVATE UNIVERSITIES OPERATING HYBRID TECHNOLOGY METHOD AMONG METHAYOM SIX STUDENTS IN EDUCATIONAL DISTRICT OF BANGKOK

ปาลิตา จงจิต

บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

E-mail: palitar.j@bu.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษมสันต์ พิพัฒน์ศิริศักดิ์

บัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

E-mail: dr.kasemson@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิปัตย์ โสตถิวรรณ์

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

E-mail: tipats@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัย ความคาดหวังของนักเรียน ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน ความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย และการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริดของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร โดยใช้ตัวอย่างจำนวน 350 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถามที่มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ และมีค่าความเชื่อมั่นรวมเท่ากับ 0.974 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอ้างอิงที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้แก่ การวิเคราะห์การถอดถอยเชิงพหุ

ผลการศึกษาพบว่า (1) ภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัย ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน และการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริด แต่ไม่ส่งผลต่อความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย (2) ความคาดหวังของนักเรียน ส่งผลต่อความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย

แต่ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน และการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริด (3) การมีส่วนร่วมของนักเรียน และความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริด

จากการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษาในการนำไปพัฒนา คิดค้นนวัตกรรมและการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการสอนได้อย่างถูกต้องสอดคล้องกับความต้องการและพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์ตราสินค้า ความคาดหวัง การมีส่วนร่วม ความชื่นชอบ การตัดสินใจ การศึกษาด้วยไฮบริด

ABSTRACT

This research aimed to study the impact of University Brand Image Student Expectations on Student Engagement. University Brand Preference and Decisions to Study in Private Universities operating Hybrid teaching method among methayom six Students in Educational district of Bangkok The 350 Students were analyzing selected by Using a multi-step sampling method. The questionnaires with approved content validity and reliability with a valid it 0.974. were kind for data collection. The descriptive statistics was conducted including by using percentage, mean, and standard deviation. In addition, the multiple regression analysis as the information statistics was applied hypothesis testing at level of significant 0.05.

The result was shown that (1) University Brand Image affected the Student Engagement and Decision to Study in Private Universities That operating hybrid teaching, but did not affected the University Brand Preference. (2) Student Expectations affected University Brand Preference, But did not affected Student Engagement and Decisions to Study in Private Universities That Uses hybrid teaching and (3) Student Engagement and University Brand Preference affected Decisions to Study In Private Universities that operating hybrid teaching.

According to this research, there are suggestions for institution to create innovation for the proper instruction that relates to the changed behavior of learner.

Keywords: Brand Image, Expectations, Engagement, Preference, Decision, Hybrid teaching method

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ในปัจจุบันสังคมไทยตื่นตัวและให้ความสำคัญกับการศึกษาโดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาบุคคลให้เป็นทรัพยากรทางปัญญาที่มีค่าของชาติ ทั้งนี้มหาวิทยาลัยไทยเปิดดำเนินการสอนมากถึง 156 แห่ง แบ่งเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 26 แห่ง มหาวิทยาลัยรัฐ 58 แห่ง และมหาวิทยาลัยเอกชน 72 แห่ง จากเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรวัยเรียนลดลงส่งผลให้มหาวิทยาลัยเกิดวิกฤติจำนวนนักศึกษาใหม่ลดลงอย่างต่อเนื่องตามสถิตินักศึกษาใหม่ในสถาบันอุดมศึกษาไทยปีการศึกษา 2558-2561 มีนักศึกษาใหม่ในระดับอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนรวมกันในปี 2558 จำนวน 473,088 คน ปี 2559 จำนวน 431,771 คน ปี 2560 จำนวน 403,537 คน และปี 2561 ลดลงเหลือ 397,359 (สารสนเทศอุดมศึกษา, 2562)

โดยมหาวิทยาลัยของรัฐลดลงร้อยละ10-15 มหาวิทยาลัยเอกชนขนาดใหญ่ลดลงร้อยละ 20-30 และมหาวิทยาลัยเอกชนขนาดเล็กลดลงมากถึงร้อยละ 50-70 (“ม.เอกชน”ขนาดเล็กวิกฤตหนัก, 2562) ทั้งนี้มหาวิทยาลัยเอกชนจึงต้องปรับตัวครั้งใหญ่เพื่อให้สังคมมองว่าเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่มีคุณภาพ ด้วยการมุ่งเน้นพัฒนาวิธีการเรียนการสอนนำเอาเทคโนโลยีมาใช้กับการศึกษาให้ทันสมัย งานวิจัยฉบับนี้ต้องการศึกษาว่าในกรณีที่มหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้วิธีการสอนด้วยระบบไฮบริดซึ่งเป็นการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีการศึกษามาผสมผสานกับการเรียนแบบดั้งเดิมด้วยสัดส่วนที่เหมาะสม จะมีปัจจัยใดบ้างที่จะทำนักเรียนสนใจเข้ามาเรียนซึ่งจากการศึกษาผลงานวิจัยที่ผ่านมามีการอธิบายเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ความชื่นชอบ และการตัดสินใจซื้อหรือใช้บริการสิ่งที่ค้นพบได้แก่ ภาพลักษณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการ (Rizan, el al., 017) ในขณะที่ Wang H. (2015) พบว่าผู้บริโภคมักจะความคาดหวังว่าจะได้รับประโยชน์ หรือคุณค่าจากการบริการ เมื่อได้รับการตอบสนองตามที่คาดหวังย่อมทำให้เกิดความชื่นชอบและตัดสินใจซื้อบริการนั้น ทั้งนี้ รอยบุญ เลาหะวิไลย (2556) พบว่าเมื่อผู้บริโภคมีการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าในเชิงบวกย่อมทำให้เกิดความชื่นชอบ และตัดสินใจซื้อ นอกจากนี้ Cheung, el al. (2014) พบว่าเมื่อกลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมจะสร้างความคุ้นเคยกับสินค้าและส่งผลให้เกิดการตัดสินใจซื้อในที่สุด

ดังนั้นการศึกษาในเรื่องภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัย ความคาดหวังของนักเรียน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน ความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย และการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริดของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานครผู้วิจัยคาดว่าผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษาในการนำไปพัฒนา คิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ โดยการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการสอนได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับความต้องการและพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัย ความคาดหวังของนักเรียน ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน ความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย และการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริดของนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร

3. ทฤษฎีและกรอบแนวคิด

Biel, A.L. (1992) กล่าวว่า ภาพลักษณ์ตราสินค้า (Brand Image) เป็นกลุ่มของคุณลักษณะที่ผู้บริโภคเชื่อมโยงกับตราสินค้าซึ่งมีความเกี่ยวพันกันกับการรับรู้คุณลักษณะตราสินค้า มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. ภาพลักษณ์ตราสินค้าขององค์ คือการพิจารณาว่าองค์กรแต่ละองค์มีจุดเด่นแตกต่างกัน 2. ภาพลักษณ์ตราสินค้าของผู้ใช้สินค้า คือการได้เห็นและจดจำจากบุคลิกภาพของผู้ที่ใช้ตราสินค้านั้น ๆ 3. ภาพลักษณ์ตราสินค้าของผลิตภัณฑ์และบริการ คือความเชื่อของผู้บริโภคที่มีต่อคุณสมบัติทางกายภาพ และการใช้งานของผลิตภัณฑ์ 4.ภาพลักษณ์ตราสินค้าในการใช้งาน คือประสบการณ์การใช้งานสินค้าในแต่ละช่วงเวลาของผู้บริโภค

Parasuraman, et al., (1988) กล่าวว่าความคาดหวังคุณภาพบริการนั้น หมายถึงความรู้สึกนึกคิดความต้องการหรือความปรารถนาที่ผู้บริโภคมีต่อการบริการประกอบไปด้วย 5 ด้านได้แก่ 1. ด้านความน่าเชื่อถือ

2. ด้านกายภาพ 3. ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ 4. ด้านความเอาใจใส่ใน 5. ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า

Patterson et al., (2006) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมของลูกค้า (Customer Engagement) คือ การที่ลูกค้าได้แสดงออกทางกายภาพ ทางความคิด และทางด้านอารมณ์ที่ผูกพันกับการบริการขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง

Ahmed. H.T. (2011) กล่าวว่าความชื่นชอบในตราสินค้าหมายถึงการที่ผู้บริโภคจะพิจารณาตราสินค้าใดสินค้าหนึ่งโดยการตระหนักถึงความคุ้นเคยหรือประสบการณ์ของผู้บริโภค เช่น พิจารณาคุณลักษณะของสินค้า ความคุ้มค่าและคุณภาพโดยรวมของสินค้าในตราสินค้านั้น ๆ

Schiffman & Kanuk (2010) กล่าวว่าปัจจัยภายนอกด้านสังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ ได้แก่ ครอบครัว แหล่งอ้างอิง ชนชั้นทางสังคม วัฒนธรรมย่อย เช่น คำแนะนำจากเพื่อน คำแนะนำจากเว็บบอร์ดบนสื่ออินเทอร์เน็ต

จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาพบว่าภาพลักษณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการ (Rizan, el al., 2017)ในขณะที่ Wang H. (2015) ได้ทำการศึกษาพบว่า การเลือกซื้อสินค้าหรือบริการนั้นผู้บริโภคมักจะมีความคาดหวังว่าที่จะได้รับประโยชน์ หรือคุณค่า ซึ่งหากได้รับการตอบสนองตามที่คาดหวังย่อมจะทำให้เกิดความชื่นชอบและตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการ ทั้งนี้ รอยบุญ เลาหะวิไลย (2556) ได้ทำการศึกษาแล้วพบว่าเมื่อผู้บริโภคมีการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าในเชิงบวกย่อมจะทำให้ผู้บริโภคชื่นชอบ และตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการ นอกจากนี้ Cheung, el al. (2014) พบว่าเมื่อกลุ่มเป้าหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของการทำกิจกรรมจะเป็นการสร้างความคุ้นเคยให้กับผู้บริโภคกับสินค้าย่อมจะส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดการตัดสินใจซื้อในที่สุด

จากการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องนำมาสร้างกรอบแนวความคิดและกำหนดความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ดังต่อไปนี้

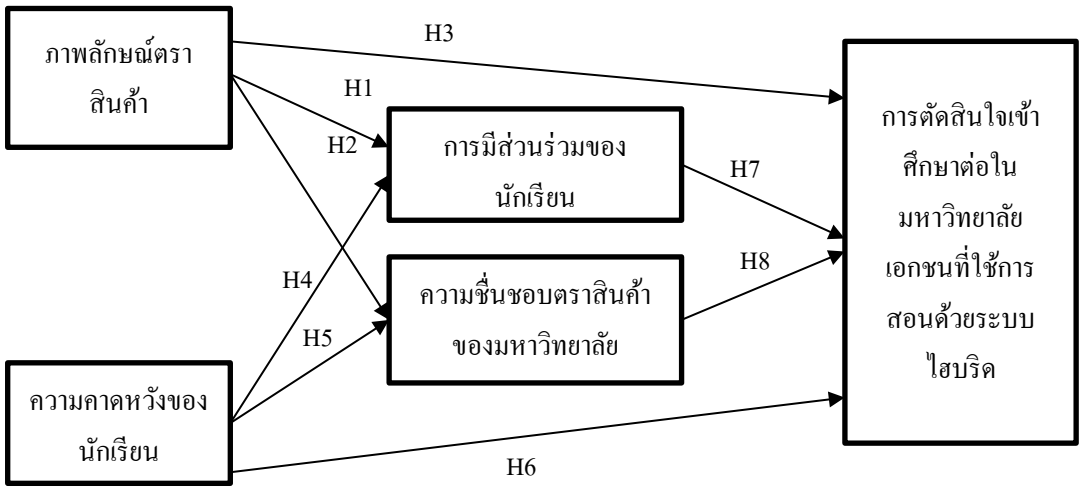

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. สมมติฐานของการศึกษา

สมมติฐานที่ 1. ภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัยส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน (H1)

สมมติฐานที่ 2. ภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัยส่งผลต่อความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย (H2)

สมมติฐานที่ 3. ภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัย ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริด (H3)

สมมติฐานที่ 4. ความคาดหวังของนักเรียนส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน (H4)

สมมติฐานที่ 5. ความคาดหวังของนักเรียนส่งผลต่อความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย (H5)

สมมติฐานที่ 6. ความคาดหวังของนักเรียนส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริด (H6)

สมมติฐานที่ 7. การมีส่วนร่วมของนักเรียนส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริด (H7)

สมมติฐานที่ 8. ความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัยส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริด (H8)

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 แบบแผนการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามซึ่งมีชุดคำถามแบบปลายปิดเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานครจำนวน 9,080 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนสายสามัญเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 350 ตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ประกอบไปด้วย การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย การสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน และการสุ่มแบบสะดวก

5.3 ตัวแปรที่ศึกษา

(1) ตัวแปรอิสระ คือ 1) ภาพลักษณ์ตราสินค้า ประกอบไปด้วย การรับรู้คุณภาพของมหาวิทยาลัย คุณค่าของราคา บุคลิกภาพของมหาวิทยาลัย การยอมรับทางสังคมในการสำเร็จการศึกษา และกิจกรรมเพื่อสังคม 2) ความคาดหวังของนักเรียน ประกอบไปด้วย ลักษณะทางกายภาพ ความน่าเชื่อถือ การตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ และการดูแลเอาใจใส่

(2) ตัวแปรคั่นกลาง คือ การมีส่วนร่วมของนักเรียน ความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย

(3) ตัวแปรตาม คือ การตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริด

5.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามซึ่งคำถามเน้นชนิดปลายปิด ประกอบด้วยคำถามที่แบ่งเป็น 8 ส่วนได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 สถานภาพทางครอบครัวของผู้กรอกแบบสอบถาม ส่วนที่ 3-8 คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัย ความคาดหวังของนักเรียน การมีส่วนร่วม

ของนักเรียน ความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย และการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริด

5.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ และรูปแบบชุดกระดาษ ส่งให้กับครูแนะแนวและให้ครูส่งต่อไปยังนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานครจำนวน 350 ตัวอย่างครบตามที่กำหนด

5.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาประมวลผลในโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อคำนวณค่าสถิติต่าง โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอ้างอิงที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐานที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้แก่ วิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ

6. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า จากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสำรวจจำนวน 350 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 69.7 เรียนแผนการเรียนวิทย์-คณิต คิดเป็นร้อยละ 53.4 มีเกรดเฉลี่ยสะสม ณ ปัจจุบัน 3.01-4.00 คิดเป็นร้อยละ 64.3 มีผู้ปกครองประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 48.6

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมระดับมากต่อภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัย มีความคิดเห็นโดยรวมระดับมากต่อความคาดหวังของนักเรียน มีความคิดเห็นโดยรวมระดับมากต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน มีความคิดเห็นโดยรวมระดับมากต่อความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย และผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นโดยรวมระดับมากต่อตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่สอนด้วยระบบไฮบริด

ผลการทดสอบสมมติฐาน แสดงตามตารางที่ 1-3 ดังนี้

ตารางที่ 1: การส่งผลระหว่างภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัย ความคาดหวังของนักเรียน กับการมีส่วนร่วมของนักเรียน (H1)

ตัวแปร	Beta	t	Sig.
ภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัย	0.304	4.067	0.000*
ความคาดหวังของนักเรียน	0.123	1.644	0.101

Adjusted $R^2 = 0.159$, $F = 34.014$, $p < 0.05$

ภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัยส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน (H1) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ความคาดหวังของนักเรียนไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน (H4) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 2 : การส่งผลระหว่างภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัย ความคาดหวังของนักเรียน กับความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย (H2),(H5)

ตัวแปร	Beta	t	Sig.
ภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัย	0.087	1.316	0.189
ความคาดหวังของนักเรียน	0.521	7.893	0.000*

Adjusted $R^2 = 0.344$, $F = 92.425$, $p < 0.05$

ภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัยไม่ส่งผลต่อความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ความคาดหวังของนักเรียนส่งผลต่อความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัยอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 : การส่งผลระหว่างภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัย ความคาดหวังของนักเรียน การมีส่วนร่วมของนักเรียน ความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย กับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริด (H3, H6, H7, H8)

ตัวแปร	Beta	t	Sig.
ภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัย	0.271	3.856	0.000*
ความคาดหวังของนักเรียน	0.019	0.257	0.797
การมีส่วนร่วมของนักเรียน	0.259	4.991	0.000*
ความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย	0.141	2.392	0.000*

Adjusted $R^2 = 0.292$, $F = 36.997$, $p < 0.05$

ภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัยมีส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริดอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (H3) ทั้งนี้ความคาดหวังของนักเรียนไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริดอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05(H6) ในขณะที่การมีส่วนร่วมของนักเรียนส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริดอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05(H7) และความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัยส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริดอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (H8)

7. อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษามาสรุปและเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน เพื่ออธิบายสมมติฐานและวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 และ 3 ภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัยส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน และ การตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริด ผลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่านักเรียนมีการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริดในเชิงบวกด้านการมีอุปกรณ์การเรียนการสอนครบครัน

ทันสมัย มีหลักสูตรที่มีคุณภาพคุ้มค่ากับค่าเทอมที่จ่าย จากการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าเชิงบวกย่อมจะทำให้นักเรียนอยากเข้าไปมีส่วนร่วม และพร้อมจะตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Islam, et al. (2018)ที่พบว่า ภาพลักษณ์ตราสินค้าส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของลูกค้าต่อกิจกรรมต่าง ๆ ทำนองเดียวกันกับงานวิจัยของ Davies, el al. (2018) พบว่าภาพลักษณ์ตราสินค้าและการมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งนี้ Rizan, el al. (2017), Kumar and Shiva. (2014) ได้ทำการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ตราสินค้ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญ

ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 2 ภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัยส่งผลต่อความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย ผลดังกล่าวไม่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 4 และ 6 ความคาดหวังของนักเรียนส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน และ ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริด ผลดังกล่าวไม่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 5 ความคาดหวังของนักเรียน ส่งผลต่อความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัย ผลดังกล่าวสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่ามหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริดมีคุณภาพบริการด้านการมีอาจารย์ผู้สอนเป็นทั้งนักวิชาการและนักวิชาชีพที่ความรู้ความสามารถในวิชาที่สอน มีสภาพแวดล้อมที่ดีส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ และผู้เรียนยังสามารถทบทวนบทเรียนย้อนหลังได้ด้วยตัวเอง ซึ่งตอบสนองความต้องการของผู้เรียนย่อมจะทำให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัยนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wang H. (2015), Rahim, el al. (2015) ที่พบว่าความคาดหวังคุณภาพการให้บริการมีผลกระทบเชิงบวกอย่างมากต่อความชื่นชอบในตราสินค้า

ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 7 การมีส่วนร่วมของนักเรียนส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริด ผลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าเมื่อนักเรียนได้มีการติดตามข่าวสารของมหาวิทยาลัยเอกชนในสื่อออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเข้าเยี่ยมชมหรือร่วมกิจกรรมแบบออนไลน์ของมหาวิทยาลัยเอกชน และเข้าไปค้นหาข้อมูลต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยเอกชนในสื่อออนไลน์ ทำให้นักเรียนเกิดความคุ้นเคยกับมหาวิทยาลัยนั้น ๆ ส่งผลให้เกิดการตัดสินใจอยากเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยนั้น ๆ ได้ง่ายขึ้น ผลการศึกษาจึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cheung, el al. (2014) , Dhar and Jha (2014) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมกับสินค้ามีอิทธิพลและมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรภัทร์ จึงอยู่สุข (2543) ที่ศึกษาไว้ว่า การมีส่วนร่วมกับการตลาดเชิงกิจกรรมมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อ

ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 8 ความชื่นชอบในตราสินค้าของมหาวิทยาลัยส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริด ผลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่านักเรียนมีความตั้งใจอยากจะเรียนกับมหาวิทยาลัยที่ชื่นชอบโดยมีความปรารถนาดีจะแนะนำมหาวิทยาลัยที่ตนชื่นชอบให้กับคนอื่น รวมถึงการกล่าวถึงมหาวิทยาลัยที่ตนชื่นชอบในด้านดีเสมอ และมักจะนึกถึงมหาวิทยาลัยชื่อหนึ่งเสมอ ซึ่งหากนักเรียนเกิดความชื่นชอบย่อมเป็นผลให้อยากตัดสินใจเข้ามาศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริด ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sudjilah, R.E (2018), Djerv and Malla (2012) พบว่า ความชื่นชอบในตราสินค้ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) มหาวิทยาลัยเอกชนควรตระหนักถึงภาพลักษณ์ตราสินค้าของมหาวิทยาลัย ด้วยการสร้างการรับรู้คุณภาพของมหาวิทยาลัย เช่น การพัฒนาคุณภาพในเรื่องหลักสูตรให้ผ่านการรับรองมาตรฐาน การพัฒนาคุณภาพในเรื่องวิธีการเรียนการสอนให้เข้าใจง่ายพร้อมทั้งสามารถนำไปปรับใช้ได้จริง การพัฒนาคุณภาพในด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนครบครันทันสมัย การพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตเพื่อให้จบการศึกษาแล้วต้องงานทำ 100 % และกำหนดค่าเทอมให้เหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้เรียนจะได้รับ

(2) มหาวิทยาลัยเอกชนควรสร้างกิจกรรมบนออนไลน์เพื่อให้นักเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเช่น การสร้างกิจกรรมที่สามารถโต้ตอบกันได้บนออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนเข้ามาติดตามอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งการสร้างกิจกรรมดังกล่าวจะสามารถใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารเรื่องราวต่าง ๆของมหาวิทยาลัยให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น และยังทำให้ผู้เรียนได้สร้างความคุ้นเคยและผูกพันกับสถาบันก่อนเข้ามาเรียน

8.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ผู้ทำวิจัยขอเสนอแนะนำให้ทำการศึกษาแบบเจาะลึกกับกลุ่มเป้าหมายในเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับกลุ่มผู้ปกครอง กลุ่มครูแนะแนว และกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 ในโรงเรียนภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ เนื่องจากประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยที่ใช้การสอนด้วยระบบไฮบริดมีความแตกต่างกัน

(2) แนะนำให้ใช้สถิติตัวอื่นมาวิเคราะห์ในแง่มุมอื่น ๆ การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) วิเคราะห์ว่าโมเดลสมการโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่

9. กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษมสันต์ พิพัฒน์ศิริศักดิ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิปัตย์ โสตถิวรรณ์ ที่ได้กรุณาสละเวลาให้การสนับสนุนให้ความรู้คำปรึกษาและคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ที่มีคุณค่าอย่างดียิ่งซึ่งทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

10. เอกสารอ้างอิง

จิตรภัทร์ จึงอยู่สุข. (2543). การมีส่วนร่วม ทัศนคติ การตัดสินใจซื้อ ความภักดีต่อตราสินค้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อสินค้าความเกี่ยวพันสูงและสินค้าความเกี่ยวพันต่ำที่มีการจัดการตลาดเชิงกิจกรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รอยบุญ เลาหะวิไลย. (2556). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ตราสินค้า ความชื่นชอบในตราสินค้า และความภักดีในตราสินค้า กรณีศึกษาของสถานีบริการน้ำมันในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง .

สารสนเทศเพื่อการศึกษาแห่งชาติ. (2562). **สถิติการศึกษา.** สืบค้นจาก http://www.mis.moe.go.th/.

ม.เอกชน"ขนาดเล็กวิกฤตหนัก เจอมรสุมเด็กลดฮวบ50-70%. (2562). **ไทยโพสต์.** สืบค้นจาก https://www.thaipost.net/main/detail/27747.

Ahmed, H.T. (2011). The impact of distribution intensity on brand preference and brand loyalty. **International journal of marketing studies,** 3(3), 56-66.

Biel, A.L. (1992). How Brand Image Drives Brand Equity. **Journal of Advertising Research,** 6, RC6~RC1.

Cheung, C.M.K., Xiao, B.S., & Liu, I.L.B. (2014). Do actions speak louder than voices? The signaling role of social information cues in influencing consumer purchase decisions. In crowdsourcing and social networks analysis, decision support systems. language: English**. Journal Decision Support Systems Archive,** 65(C), 50-58.

Cohen, J.M., & Norman, U.T.(1977). **Rural development participation: concepts and measures for project design, implementation and evaluation.** New York: The rural development committee center for international studies, Cornell University.

Davies, G., Mete, M., & Whelan, S.(2018). When Employer Brand Image Aids Employee Satisfaction and Engagement. **Journal of Organizational Effectiveness: People and Performance,** 5(1), 64-80.

Dhar, J., & Jha, A.K.(2014). Analyzing social media engagement and its effect on online product purchase decision behavior. **Journal of human behavior in the social environment,** 24(7), 791-798.

Djerv, S., & Malla, Z. (2012). iPrefer - A Qualitative Study of the Drivers of Brand Preferences in the Swedish Smartphone Market. Retrieved from http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:534392/fulltext02.

Islam, J.U., Rahman, Z., & Hollebeek, L.D. (2018). Consumer engagement in online brand communities: a solicitation of congruity theory. **Internet research,** 28(1), 23-45.

Kumar, M.P., & Shiva. (2014). Brand preference and buying decision -a study with reference to organized Indian edible oil brands. **African journal of marketing management,** (6), 17-26.

Parasuraman, A., Zeithaml, V.A., & Berry, L.L. (1988). Servqual: a multiple-item scale for measuring customer perceptions of service quality. **Journal of retailing,** 64(1), 12-40.

Patterson, P., Yu, T., & De Ruyter, K. (2006). Understanding customer engagement in services. Paper presented at ANZMAC 2006 Conference: Advancing theory, maintaining relevance, Brisbane, Australia. Retrieved from https://studylib.net/doc/18335381/understanding-customer-engagement-in-services- paul-patterson.

Rahim, H.A.L., Amjad, N.H., & Yomna, K.(2015).Service quality and customer satisfaction of a uae-based airline: an empirical investigation. **Journal of air transport management,** 42, 167.

Rizan, M., Nauli, M.O., & Mukhtar, S. (2017). The influence of brand image, price, product quality and perceive risk on purchase decision transformer product pt. schneider Indonesia. Retrieved from

Schiffman, L.G., & Kanuk, L.L. (2010). **Consumer behavior.** New Jersey: Pearson-Prentice Hall.

Sudjilah, R.E. (2018). The Effect of Brand Images and Brand Preferences on Decision to Buy Collection Power School Equipment Products. **Journal of Marketing and Consumer Research,** 51, 1-6.

Wang, E.-T. (2010). Impact of Multiple Perceived Value on Consumers' Brand Preference and Purchase Intention: A Case of Snack Foods. **Journal of food products marketing,** 16(4), 386-397.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าการซื้อสินค้าต่อสัปดาห์จากร้าน 7-ELEVEN: กรณีศึกษาพนักงานบริษัท พี.เอ็ม.บี.เอ็นจิเนียริ่ง แอนด์ เซอร์วิส จำกัด

FACTORS AFFECTING THE PURCHASE VALUE PER WEEK FROM THE 7-ELEVEN: A CASE STUDY OF P.M.B. ENGINEERING AND SERVICE CO., LTD.

ดร.พรทิวา แสงเขียว
คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี
E-mail: farsaiaunda@yahoo.com
นางสาวณัฐมล สุริวงค์ชมภู
คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี
E-mail: nattamon.nat1996@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยกลุ่มประชากร คือ พนักงานบริษัท พี.เอ็ม.บี.เอ็น จิเนียริ่ง แอนด์ เซอร์วิส จำกัด จำนวน 30 คน และมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่ารายได้ต่อเดือน อายุ และความถี่ในการเข้าร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์ส่งผลต่อมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7- eleven ต่อสัปดาห์อย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสำรวจในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรทั้งหมด ผลการวิจัยพบว่า รายได้ต่อเดือนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18,590 บาทต่อเดือน อายุมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 32 ปี ความถี่ในการเข้าร้าน 7- eleven มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5 ครั้งต่อสัปดาห์ และมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7- eleven ต่อสัปดาห์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 626 บาทต่อสัปดาห์ ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยวิธีวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) พบว่า รายได้ อายุ และความถี่ในการเข้าร้าน 7-eleven ส่งผลต่อมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven ถึงร้อยละ 30.6 โดยความถี่ในการเข้าร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์ส่งผลต่อมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7- eleven ต่อสัปดาห์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่น 99%

คำสำคัญ: 7-eleven ร้านสะดวกซื้อ มูลค่าการซื้อ

ABSTRACT

This research is a survey research. The population are 30 employees of P.M.B Engineering and Service Co., Ltd. And the objective is to study how the monthly income, age and 7-eleven visiting frequency per week affect the purchase value per week. The researcher used a survey form to collect the data from all population. The result represents that the average monthly income is equal 18,590 baht per month, the average age is equal 32 years, the visiting frequency per week is equal 5 times per week and the purchase value per week is equal 625.50 baht per week. The assumptions are tested by the multiple regression analysis that represent income, age and 7-

eleven visiting frequency per week affect the purchase value per week 30.6%. There is a significantly effect of the 7-eleven visiting frequency per week on the purchase value per week at the confident level 99%.

Keywords: 7-eleven, convenience store, purchase value

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ปัจจุบัน ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความสะดวก รวดเร็ว เป็นอย่างมาก ทำให้ร้านสะดวกซื้ออย่างร้าน 7-eleven ได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง เนื่องจากมีการบริการที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ดังนั้นธุรกิจร้านค้าปลีกจำนวนมากจึงให้ความสนใจกับความสำเร็จของร้านสะดวกซื้อ 7-eleven ที่สามารถเติบโตได้อย่างรวดเร็ว ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อ 7-eleven เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแก่ผู้ประกอบการ โดยผู้วิจัยเน้นการศึกษาจากกลุ่มประชากรที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ในเชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับงานวิจัยในเชิงลึก และครบถ้วน ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาจากกลุ่มประชากรที่เป็นพนักงาน บริษัท พี.เอ็ม.บี. เอ็นจิเนียริ่ง แอนด์ เซอร์วิส จำกัด ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 30 คน ซึ่งมีความยินดีในการให้ข้อมูลในเชิงลึก ทำให้ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลได้อย่างครบถ้วน อีกทั้งการศึกษาเฉพาะกลุ่มยังช่วยลดความคลาดเคลื่อนของผลงานวิจัยจากความแตกต่างของบริบทของกลุ่มตัวอย่างอีกด้วย ทั้งนี้การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรทั้งจำนวน โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่างบางส่วน ซึ่งส่งผลให้ผลการวิจัยมีความชัดเจนและแม่นยำมากขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ต่อเดือนและมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์ของพนักงานพนักงาน บริษัท พี.เอ็ม.บี. เอ็นจิเนียริ่ง แอนด์ เซอร์วิส จำกัด

(2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุและมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์ของพนักงานพนักงาน บริษัท พี.เอ็ม.บี. เอ็นจิเนียริ่ง แอนด์ เซอร์วิส จำกัด

(3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความถี่ในการเข้าร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์และมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์ของพนักงานพนักงาน บริษัท พี.เอ็ม.บี. เอ็นจิเนียริ่ง แอนด์ เซอร์วิส จำกัด

3. ทฤษฎีและกรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยในอดีตที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อของผู้บริโภคในอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าช่องทางการจัดจำหน่ายมีความสัมพันธ์กับมูลค่าการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (จิรภัทร ทวีวัฒน์, 2559) เช่นเดียวกับงานวิจัยในอดีตที่ศึกษาธุรกิจขายสินค้าออนไลน์ ซึ่งพบว่าช่องทางการจัดจำหน่ายมีผลต่อการซื้อสินค้าออนไลน์เช่นเดียวกัน (จุฑารัตน์ เกียรติรัศมี, 2558)

นอกจากนี้ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค เกิดจากการทำตลาดเชิงพฤติกรรม ซึ่งผู้ประกอบการจำเป็นต้องเข้าใจพฤติกรรมของผู้บริโภค เพื่อกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจซื้อได้เร็วขึ้น ส่งผลให้ยอดขายสูงขึ้น Kardes, Cronley and Cline ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมผู้บริโภคไว้ว่า เป็นกิจกรรมทั้งหมดของผู้บริโภคที่เกี่ยวข้อง

กับการซื้อ การใช้ ครอบคลุมถึงอารมณ์ที่มีต่อสินค้าและบริการ (Kardes, Cronley and Cline, 2011) ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภค แบ่งออกเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายในเกิดขึ้นจากตัวผู้บริโภคเอง เช่น ค่านิยม ช่วงอายุ รายได้ เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายนอกจะเกิดจากสิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น สภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจ เป็นต้น Meldrum and McDonald ได้ศึกษาเกี่ยวกับสิ่งกระตุ้นการตอบสนองของผู้บริโภค เพื่อเสนอแบบจำลองที่อธิบายเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค แบบจำลองดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ช่องทางการจัดจำหน่าย ถือเป็นหนึ่งในปัจจัยภายนอกที่จะกระตุ้นการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค นอกจากนี้ยังมีปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ช่วงอายุ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค (Meldrum and McDonald, 2007)

จากการศึกษาทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภค และงานวิจัยในอดีตที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพที่ 1

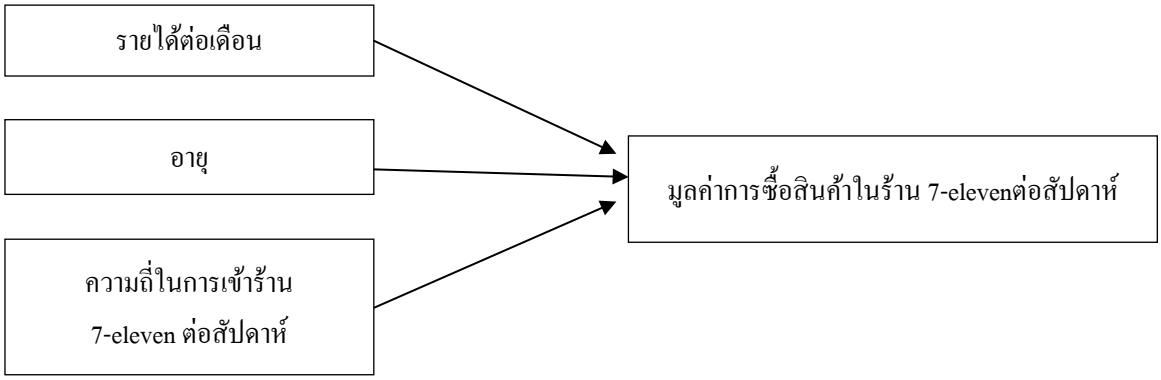

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ เช่น รายได้ อายุ เป็นต้น ซึ่งถือเป็นปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า (Meldrum and McDonald, 2007) นอกจากนี้ช่องทางการจัดจำหน่าย ยังส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อด้วยเช่นกัน (Kardes, Cronley and Cline, 2011) หากช่องทางการจัดจำหน่ายง่ายต่อการเข้าถึง จะทำให้ลูกค้าสามารถเข้าใช้บริการหรือซื้อสินค้าได้บ่อยขึ้น ผู้วิจัยพบว่า งานวิจัยในอดีตที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อของผู้บริโภคในอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี แสดงให้เห็นว่าช่องทางการจัดจำหน่ายมีความสัมพันธ์กับมูลค่าการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (จิรภัทร ทวีวัฒน์, 2559) เช่นเดียวกับงานวิจัยในอดีตที่ศึกษาธุรกิจขายสินค้าออนไลน์ ซึ่งพบว่าช่องทางการจัดจำหน่ายมีผลต่อการซื้อสินค้าออนไลน์เช่นเดียวกัน (จุฑารัตน์ เกียรติรัศมี, 2558) ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

4.1 รายได้ต่อเดือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์

4.2 อายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์

4.3 ความถี่ในการเข้าร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 แบบแผนการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์ของพนักงานบริษัท พี.เอ็ม.บี.เอ็นจิเนียริ่ง แอนด์ เซอร์วิส จำกัด เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ที่มีขอบเขตการวิจัยครอบคลุมเพียงร้านสะดวกซื้อ 7-eleven เท่านั้น เนื่องจากเป็นร้านสะดวกซื้อได้รับความนิยม ส่งผลให้ผลการศึกษาครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการร้านค้าปลีกที่ต้องการประสบความสำเร็จและได้รับความนิยมเช่นเดียวกัน โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากรทั้งหมด คือ พนักงานบริษัท พี.เอ็ม.บี.เอ็นจิเนียริ่ง แอนด์ เซอร์วิส จำกัด

5.2 ประชากรและตัวอย่าง

งานวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มประชากร คือ พนักงานบริษัท พี.เอ็ม.บี.เอ็นจิเนียริ่ง แอนด์ เซอร์วิส จำกัด ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 30 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมด โดยไม่มีการสุ่มตัวอย่างเพียงบางส่วน เพื่อให้ผลงานวิจัยมีความชัดเจน แม่นยำ

5.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรตาม คือ มูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์ ซึ่งมีการวัดค่าเป็นบาทต่อสัปดาห์

ตัวแปรต้น ได้แก่

(1) รายได้ต่อเดือน ซึ่งมีการวัดเป็นบาทต่อเดือน

(2) อายุ ซึ่งมีการวัดเป็นปี

(3) ความถี่ในการเข้าร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์ ซึ่งมีการวัดเป็นครั้งต่อสัปดาห์

5.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสำรวจ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนามาจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และสถานภาพสมรส

ส่วนที่ 2 ข้อมูลตัวแปร ได้แก่ รายได้บาทต่อเดือน อายุ ความถี่ในการเข้าร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์ และมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์

ส่วนที่ 3 เหตุผลอื่นในการเลือกซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven เช่น ด้านราคา ด้านการจำหน่าย

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดังกล่าวเบื้องต้นด้วยตนเอง เช่นการสะกดคำ และได้นำส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบด้านความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา และดำเนินการแก้ไขตามคำแนะนำก่อนการนำเครื่องมือไปใช้เก็บข้อมูลจริง

5.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยทำการขอความร่วมมือในการตอบแบบสำรวจจากพนักงานบริษัท พี.เอ็ม.บี. เอ็นจิเนียริ่ง แอนด์ เซอร์วิส จำกัด โดยระยะเวลาในการเก็บข้อมูล อยู่ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2562 ถึงวันที่ 30 เมษายน 2562 รวมเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น 2 เดือน เพื่อให้สามารถดำเนินการวิจัยได้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลา 1 ภาคการศึกษา

5.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

(1) การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ ด้วยโปรแกรม SPSS

(2) การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย ด้วยการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression) ที่ใช้สำหรับการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการทดสอบเงื่อนไขของการวิเคราะห์การถดถอยก่อนการนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม โดยมีการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นด้วยการทดสอบสหสัมพันธ์ (Pearson Correlation) พบว่า ไม่มีตัวแปรต้นใดที่มีความสัมพันธ์กันเกิน 0.7 ตามตารางที่ 1 ซึ่งถือว่าไม่มีความสัมพันธ์กันสูงเกินไป จึงไม่เกิดปัญหา Multi Collinearity และสามารถนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตามต่อไปได้ด้วยการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุ

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น

ตัวแปร		รายได้ต่อเดือน	อายุ	ความถี่ในการเข้าร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์
รายได้	Pearson Correlation	1	-.051	.201
	Sig. (2-tailed)		.787	.287
	N		30	30
อายุ	Pearson Correlation		1	-.518
	Sig. (2-tailed)			.003
	N			30
ความถี่ในการเข้าร้าน 7-eleven	Pearson Correlation			1
	Sig. (2-tailed)			
	N			30

6. สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นด้วยสถิติเชิงพรรณนา พบว่าผู้ตอบแบบสำรวจมีรายได้ต่ำสุดเท่ากับ 9,000 บาท มีรายได้สูงสุด 90,000 บาท และมีค่าเฉลี่ยรายได้ 18,590 บาท ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุน้อยสุดเท่ากับ 21 ปี มีอายุมากสุด 50 ปี และมีค่าเฉลี่ยอายุ 32 ปี มีความถี่ในการเข้าร้าน 7- eleven ต่ำสุด 1 ครั้งต่อสัปดาห์ สูงสุด 9 ครั้งต่อสัปดาห์ และค่าเฉลี่ย 5 ครั้งต่อสัปดาห์ ส่วนมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7- eleven ต่ำสุด 65 บาทต่อสัปดาห์ สูงสุด 1,500 บาทต่อสัปดาห์ และค่าเฉลี่ย 626 บาทต่อสัปดาห์

ผลการทดสอบสมมติฐานงานวิจัย พบว่าความถี่ในการเข้าร้าน 7-eleven มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่น 99% ส่วนรายได้ต่อเดือนและอายุไม่มีความสัมพันธ์กับมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven ดังรายละเอียดตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปสมมติฐาน

ข้อที่	สมมติฐาน	β	Sig.	ผลการวิจัย
1.	รายได้ต่อเดือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์	.020	.901	ไม่มีความสัมพันธ์กัน
2.	อายุมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์	.152	.409	ไม่มีความสัมพันธ์กัน
3.	ความถี่ในการเข้าร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์	.675	.001***	มีความสัมพันธ์กันเชิงบวก

หมายเหตุ: N = 30, R^2 = 0.306, *** ระดับนัยสำคัญ 0.01

7. อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า ความถี่ในการเข้าร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่น 99% และมีอิทธิพลต่อมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์อย่างมาก เมื่อเทียบกับตัวแปรต้นตัวอื่น (β = 0.675) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อของผู้บริโภคในอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าช่องทางการจัดจำหน่ายมีความสัมพันธ์กับมูลค่าการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (จิรภัทร ทวีวัฒน์, 2559) เช่นเดียวกับงานวิจัยในอดีตที่ศึกษาธุรกิจขายสินค้าออนไลน์ ซึ่งพบว่าช่องทางการจัดจำหน่ายมีผลต่อการซื้อสินค้าออนไลน์เช่นเดียวกัน (จุฑารัตน์ เกียรติรัศมี, 2558) ความถี่ในการเข้าร้านเป็นผลที่ต่อเนื่องมาจากช่องทางการจัดหน่าย ซึ่งร้าน 7-eleven ถือเป็นช่องทางการจัดจำหน่ายที่สะดวก ทำให้ผู้บริโภคเข้าร้านบ่อย จึงส่งผลให้มูลค่าการซื้อสินค้าเพิ่มสูงขึ้น

ส่วนรายได้ต่อเดือนและอายุ ไม่มีความสัมพันธ์กับมูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven ต่อสัปดาห์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในอดีตเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าจากร้านค้าในเครือข่ายเฟซบุ๊คและอินสตาแกรม ซึ่งพบว่าปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และสถานภาพ ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ (ภัทรานิษฐ์ ฉายสุวรรณคีรี, 2559)

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) ผลการศึกษาพบว่า ความถี่ในการเข้าร้านส่งผลให้มูลค่าการซื้อสินค้าในร้าน 7-eleven เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นผู้ประกอบการร้านค้าปลีกควรเน้นการดึงดูดใจให้ลูกค้าเข้าร้านให้บ่อยที่สุด เช่น การจัดโปรโมชั่น การเลือกทำเลที่ตั้งที่อยู่ใกล้กลุ่มลูกค้า เป็นต้น เพื่อทำให้ลูกค้าเข้าร้านมากขึ้น

(2) ผู้บริโภคที่ต้องการควบคุมค่าใช้จ่าย ควรลดความถี่ในการเข้าร้านสะดวกซื้อ เพื่อหลีกเลี่ยงการซื้อสินค้าในมูลค่าที่มากเกินไป อีกทั้งช่องทางการตลาดที่มีความหลากหลายสามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้ง่าย ผู้บริโภคควรตระหนักความจำเป็นในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคและมีความยับยั้งชั่งใจในความต้องการและอดทนต่อสิ่งเร้าต่างๆ

8.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) งานวิจัยในอนาคตควรทำการศึกษาตัวแปรต้นอื่นที่ยังไม่ได้ทำการศึกษาในครั้งนี้ เนื่องจากยังเหลืออีกร้อยละ 69.4 ที่เป็นอิทธิพลจากตัวแปรอื่นที่ต่อมูลค่าที่ซื้อสินค้าใน 7-eleven

(2) ควรศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มประชากรที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อมูลค่าการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อ

(3) ควรขยายขอบเขตด้านพื้นที่ในเขตเมือง และในเขตนอกเมือง ที่ผู้บริโภคมีวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีความแตกต่างกัน

9. เอกสารอ้างอิง

กนกพร เนตรคำยวง, พัชราภรณ์ ลิมปิอังคนันต์. 2559. พฤติกรรมและปัจจัยทางการตลาดที่มีต่อการเลือกใช้บริการร้านสะดวกซื้อ ในเขตอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 02 กุมภาพันธ์ 2562, จาก http://www.journal.rmutt.ac.th

จิรภัทร ทวีวัฒน์. 2559. “การศึกษาพฤติกรรมการซื้อสินค้าในร้านสะดวกซื้อของผู้บริโภค ในเขตพื้นที่อำเภอรินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.” **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร,** ปีที่ 7 ฉ.1: 54-63.

จุฑารัตน์ เกียรติรัศมี. 2558. “ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อสินค้าผ่านทางแอพพลิเคชั่นออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.” บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชนาธิป ผลาวรรณ์, จิรวรรณ ดีประเสริฐ. 2556. พฤติกรรมการซื้อสินค้าและบริการของกลุ่มเบบี้บูมเมอร์ที่ร้านสะดวกซื้อในเขตกรุงเทพมหานคร. สืบค้นเมื่อ 02 กุมภาพันธ์ 2562, จาก https://journal.pim.ac.th.

ชิณโสณ์ วิสิฐนิธิกิจา. 2561. “การเลือกซื้อสินค้าของผู้บริโภคตามร้านสะดวกซื้อในสถานบริการน้ำมัน.” **วารสารวิจัยรำไพพรรณี,** ปีที่ 12 ฉ.2: 54-58.

ธันยวนันฐ์ เลียนอย่าง, พัชราภา อินทพรต, วริษา กังสวัสดิ์, สิทธิพัทธ์ เลิศศรีชัยนนท์. 2559. ความต้องการด้านผลิตภัณฑ์ในร้านสะดวกซื้อเขตกรุงเทพมหานครของผู้บริโภควัยก่อนและหลังเกษียณอายุ. สืบค้นเมื่อ 02 กุมภาพันธ์ 2562, จาก https://www.tci-thaijo.org/.

นุชรัตน์ จันทนาคร. 2548. “พฤติกรรมและปัจจัยทางการตลาดที่ใช้ในการตัดสินใจซื้อสินค้าจากร้านค้าสะดวกซื้อของผู้บริโภค (ศึกษาเฉพาะกรณีร้านเซเว่นอีเลฟเว่น).” บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

ภัทรานิษฐ์ ฉายสุวรรณคีรี. 2559. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าจากร้านค้าในเครือข่ายเฟซบุ๊คและอินสตาแกรม.” บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุภาภรณ์ พลนิกร. 2548. **พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพมหานคร: โฮลิสติก พับลิซซิ่ง.

KARDES, F. R., & Maria, L. CRONLEY a Thomas W. CLINE, 2011. **Consumer behavior.**

Meldrum, M., & McDonald, M. (2007). **Marketing in a nutshell: key concepts for non-specialists.** Butterworth-Heinemann.

สภาพการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาชาวบ้านการผลิตมีดอรัญญิก ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

MANAGEMENT PROCESS FOR ARUNYIK KNIFE MANUFACTURING IN AYUTTHAYA PROVINCE

อาจารย์พัชราภรณ์ เลขยันต์

สาขาวิชาการประกอบการธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

E-mail: pacharaporn.le@ssru.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมภูมิ แสวงกุล

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

E-mail: somphoom.sa@ssru.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พยนต์ธร สำเร็จกิจเจริญ

สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

E-mail: payonthorn.su@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

มีดอรัญญิกเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความสำคัญในการนำรายได้เข้ามาสู่ชุมชน ดังนั้นงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาชาวบ้านการผลิตมีดอรัญญิกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากการเก็บข้อมูลแบบผสมผสานจากกลุ่มผู้ผลิตทั้ง 16 คน โดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ พบว่า มีดอรัญญิกเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับรางวัล OTOP สมาชิกมีความพึงพอใจในการบริหารจัดการกลุ่ม การดำเนินงานของสมาชิกมีการแบ่งหน้าที่ชัดเจนตามความถนัด/ความสามารถ ปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเรื่องบุคลากร/คนทำงาน บุคลากรการผลิตส่วนใหญ่เป็นคนในครอบครัว มีการจัดหาเงินทุนโดยการระดมหุ้นจากสมาชิก มีเงินทุนหมุนเวียนค่อนข้างมากในการดำเนินงาน มีการบันทึกการใช้จ่าย/จัดทำบัญชีเอง วัตถุดิบหลักในการผลิตคือเหล็กนำเข้ามาจากประเทศเยอรมัน และประเทศญี่ปุ่น โดยตัวแทนจำหน่ายในกรุงเทพมหานคร สภาพการบริหารจัดการผู้ผลิตที่มีอายุ การศึกษา และระยะเวลาในการประกอบอาชีพที่ต่างกันส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในด้านการวางแผนการดำเนินงาน การจัดทำบัญชี/การเงิน และการผลิต อยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับด้านการตลาด การจัดโครงสร้างองค์กร และการบริหารงานบุคคล อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ABSTRACT

Aranyik knife is the major product that helps generate local people' income in Ayutthaya, Thailand. The purpose of the present study is to identify the business and manufacture strategies of Aranyik knife. Mixed method was employ as the data collection. The researchers had the interview with 16 participants working in Aranyik knife villages. It was found that Aranyik knife was rewarded with OTOP award. The member of local Aranyik knife community was satisfied with the management system within their own group. Everyone clearly has one's own responsibility working in their skilled part of job. However, some mentioned that the problem occurred during working was about human resources. Many community members are related as it is like a family business, but it was not run by only one family but several families. To manufacture a series of knife, they raised the fund from each member. Management accounting was finished by their own. Most raw materials, like steel, were imported from Germany and Japan distributed by some company in Bangkok. Most members believe that accounting and planning process are the most important part of their business, followed by marketing strategies, organizing, and human resources.

Keywords: Management, Community Enterprises, Wisdom

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวทางที่จะช่วยแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนและเป็นแนวทางที่สร้างเศรษฐกิจสังคมและชุมชนให้มีความยั่งยืนเพราะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักใช้ทรัพยากรท้องถิ่นทำให้พวกเขาสามารถพึ่งพาตนเองในระยะยาวได้อย่างมั่นคง ซึ่งกลุ่มงานพัฒนาวิสาหกิจเกษตรชุมชนกรมส่งเสริมการเกษตร (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2558) ได้อธิบายความหมายของวิสาหกิจชุมชนไว้ว่าวิสาหกิจชุมชน (SMCE หรือ small and micro community enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้าการให้บริการหรืออื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันมีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคลเพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชนและระหว่างชุมชนหรือกล่าวโดยสรุปก็คือการประกอบการเพื่อการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเองซึ่งทุนของชุมชนนั้นก็จะหมายรวมถึงทรัพยากรผลผลิตทางการเกษตรความรู้ภูมิปัญญาวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น วิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการที่เน้นวิธีคิด กระบวนการเรียนรู้เน้นความพอเพียงเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับการริเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งคนในชุมชนทุกคนมีส่วนร่วม โดยชุมชนจะเป็นผู้กำหนดแนวทางการพัฒนาของตนเองโดยมีเจ้าหน้าที่สนับสนุน อำนวยความสะดวก ประสานงาน และสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนเพื่อมุ่งพัฒนาชุมชนให้สามารถวิเคราะห์ วางแผนบริหารจัดการชุมชนของตนเองและสามารถแก้ไขได้ตรงกับความต้องการของชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2558) ต่อมาในปี พศ. 2548 รัฐบาลจึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สำคัญ เพราะแต่ละท้องถิ่นในประเทศไทยมีทรัพยากรที่หลากหลายแต่ละชุมชนมีภูมิปัญญาที่สามารถผลิตสินค้าชุมชน โดยนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์และความคุ้มค่า ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน รัฐบาลจึงส่งเสริมการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน เกิดความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ เกิดการพึ่งพาตนเอง เพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน การส่งเสริม

วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นการส่งเสริมการประกอบการขนาดย่อม การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้ก่อให้เกิดกิจกรรมต่างๆ หรือเป็นการพัฒนาบนฐานความรู้ที่ได้มาจากองค์ความรู้ภายในชุมชนเป็นหลักและผสมผสานกับองค์ความรู้ภายนอก ทำให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่นและพึ่งพาตนเองได้ วิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาชาวบ้านอันเป็นความรู้ซึ่งเกิดจากทักษะที่เรียนรู้สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เป็นองค์ความรู้ ที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ ผ่านการทดลองเรียนรู้จากการดำรงชีวิตจริง ที่มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามสภาวะการณ์ นับเป็นมรดกทางสังคมอันล้ำค่า เป็นทรัพย์สินทางปัญญาของชุมชน ถ้าไม่ให้ความสำคัญในสิ่งล้ำค่านี้อาจจะสูญหายไปในที่สุด นอกจากนี้ในปัจจุบันนโยบายของภาครัฐได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาระดับท้องถิ่นหรือชุมชนให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ โดยการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์การชุมชนในการพัฒนาอาชีพ ให้ประชาชนสามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย สร้างรายได้ให้กับครัวเรือน ทำให้หลายชุมชนต้องมีการรวมกลุ่มในแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันโดยกระบวนการของชุมชน ให้เกิดการพึ่งตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวิสาหกิจชุมชน (กนกพร, 2555) ผลิตภัณฑ์มีดอรัญญิกเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความสำคัญในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของจังหวัดพระนครศรีอยุธยากิจกรรมการผลิตมีดอรัญญิกมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์มายาวนาน นับตั้งแต่ราวสมัยรัชกาลที่ 2 เป็นต้นมา ประชากรกลุ่มหนึ่งในตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง ที่ยังชีพด้วยการการผลิตมีดขาย เป็นชาวลาวจากเวียงจันทน์ซึ่งได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่ราบลุ่มของแม่น้ำป่าสักตามแนวริมฝั่งที่เป็นคุ้งน้ำอันอุดมสมบูรณ์ โดยได้นำทักษะวิชาความรู้ทางด้านการตีเหล็กที่ติดตัวมาแต่เดิมมาใช้ในการผลิตมีดซึ่งมีความงดงามและคงทน มีดที่ผลิตขึ้นในตำบลท่าช้าง เป็นที่รู้จักกันดีในชื่อของ "มีดอรัญญิก" (จุฑา, 2550)

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดที่ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในภาคการเกษตร การดำรงชีวิตด้วยวิธีการทำการเกษตรเพียงอย่างเดียวยังไม่สามารถทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นได้ ดังนั้นจึงเกิดการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร และงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นอาชีพเสริม หรือบางชุมชนได้ยึดภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นอาชีพหลักในการดำรงชีวิตตลอดมา ปัจจุบันได้มีการยื่นขอจดทะเบียนวิสากิจชุมชนเป็นจำนวนมาก และขณะเดียวกันก็ได้แจ้งความต้องการขอรับการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ให้มีความมั่นคงยั่งยืนสอดคล้องกับพระราชดำริในทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงให้ปรัชญาการดำเนินชีวิต จากที่ได้ทรงทดลองปฏิบัติและมีพระราชดำรัสมานานแล้ว ที่จะให้ราษฎรได้รู้จักช่วยเหลือตนเอง รู้จักประยุกต์ใช้ความรู้ ภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข การดำเนินงาน การวางแผนและการตัดสินใจอย่างเหมาะสม จำเป็นต้องมีฐานข้อมูลความรู้ที่ถูกต้อง และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชนและท้องถิ่นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ

การวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาเพื่อให้ได้ความรู้ที่จะนำมาเป็นประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาชาวบ้านการผลิตมีดอรัญญิกสู่การเติบโตอย่างยั่งยืนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่เป็นเศรษฐกิจพื้นฐานของชุมชนให้เป็นอาชีพที่มั่นคง สร้างงาน สร้างรายได้ และเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาชาวบ้านการผลิตมีดอรัญญิกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

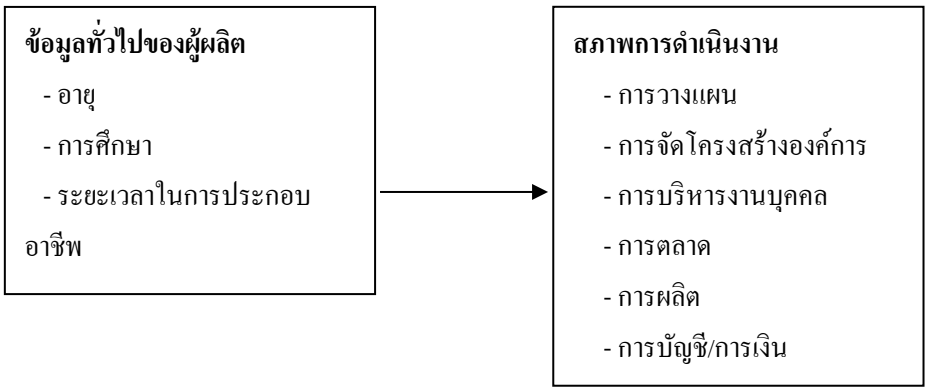

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและตัวอย่าง

กลุ่มผู้ผลิต คือ ผู้มีอาชีพในการผลิตมีดอรัญญิก ชาวตำบลท่าช้าง อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 16 คน ที่ขึ้นทะเบียนสินค้าโอทอปของกรมพัฒนาชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาปี 2560

4.2 ตัวแปรที่ศึกษา

สภาพการดำเนินงาน ได้แก่ การวางแผน การจัดโครงสร้างองค์กร การบริหารงานบุคคล การตลาด การผลิต การบัญชี/การเงิน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน สภาพปัจจุบันในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจึงประกอบด้วย แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาและผ่านการทดสอบก่อนเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างผู้ผลิตเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ คือ 1) เป็นข้อมูลส่วนบุคคล 2) เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานการผลิต โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรทั้งหมดรวม 16 คน ที่ขึ้นทะเบียนสินค้าโอทอปกับกรมพัฒนาชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณา และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5. สรุปผลการวิจัย

การดำเนินงานการผลิตมีดอรัญญิก พบว่า วิสาหกิจชุมชนการผลิตมีดอรัญญิกเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับรางวัล OTOP สมาชิกมีความพึงพอใจในการบริหารจัดการกลุ่มค่อนข้างมาก ในการดำเนินงานของสมาชิกมีการแบ่งหน้าที่ที่ชัดเจนตามความถนัด/ความสามารถ ในกรณีการดำเนินงานของสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีปัญหาผู้นำกลุ่มจะเข้าไปจัดการเอง ปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเรื่องบุคลากร/คนทำงาน บุคลากรการผลิตส่วนใหญ่เป็นคนในครอบครัว ด้านการจัดหาเงินทุนโดยการระดมหุ้นจากสมาชิก ด้านเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงานสมาชิกมีความเห็นว่ามีค่อนข้างมาก จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 68.8 มีพอดี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 18.8 มีมาก จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 ด้านการบันทึกการใช้จ่าย/จัดทำบัญชีโดยมีการจัดทำเอง ความเป็นมาของการประกอบอาชีพสืบสานต่อมาจากบรรพบุรุษ โดยมีการจัดหาวัตถุดิบในการผลิตมาจากต่างถิ่น ลูกค้าเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น/นักท่องเที่ยว/พ่อค้าคนกลาง ส่วนด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีผู้มารับไปจำหน่ายประจำและจัดจำหน่ายเอง

จากตารางที่ 1 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดของวิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาชาวบ้านการผลิตมีดอรัญญิก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ ด้านอายุ พบว่า ผู้ผลิตที่มีอายุ 55 ปีขึ้นไปมีการวางแผนการดำเนินงาน มีการบริหารจัดการการผลิต และมีการดำเนินการด้านการจัดทำบัญชี/การเงินมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ $\bar{X}$ = 4.93 และด้านการตลาด $\bar{X}$ = 4.53 อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการบริหารงานบุคคล $\bar{X}$ = 4.26 และการจัดโครงสร้างองค์กร $\bar{X}$ = 4.20 อยู่ในระดับมาก ส่วนผู้ผลิตที่มีอายุ 46–55 ปี มีการวางแผนการดำเนินงาน และมีการดำเนินการด้านการจัดทำบัญชี/การเงินมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ $\bar{X}$ = 4.84 อยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านการผลิต $\bar{X}$ = 4.46 ด้านการตลาด $\bar{X}$ = 4.08 ด้านการจัดโครงสร้างองค์กร $\bar{X}$ = 4.00 และด้านการบริหารงานบุคคล $\bar{X}$ = 3.88 อยู่ในระดับมาก สำหรับผู้ผลิตที่มีอายุ 36-45 ปี มีการวางแผนการดำเนินงาน และมีการดำเนินการด้านการจัดทำบัญชี/การเงินมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ $\bar{X}$ = 4.80 อยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านการผลิต $\bar{X}$ = 4.45 ด้านการจัดโครงสร้างองค์กร $\bar{X}$ = 4.00 ด้านการตลาด $\bar{X}$ = 3.95 และด้านการบริหารงานบุคคล $\bar{X}$ = 3.85 อยู่ในระดับมาก

ด้านการศึกษา พบว่า ผู้ผลิตที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย มีการวางแผนการดำเนินงาน มีการดำเนินการด้านการจัดทำบัญชี/การเงินมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ $\bar{X}$ = 5.00 และมีการผลิต $\bar{X}$ = 4.60 อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการตลาดและการจัดโครงสร้างองค์กรมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ $\bar{X}$ = 4.00 และด้านการบริหารงานบุคคล $\bar{X}$ = 3.80 อยู่ในระดับมาก ส่วนผู้ผลิตที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษามีการวางแผนการดำเนินงาน มีการดำเนินการด้านการจัดทำบัญชี/การเงินมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ $\bar{X}$ = 4.86 และด้านการผลิต $\bar{X}$ = 4.58 อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการตลาด $\bar{X}$ = 4.20 ด้านการจัดโครงสร้างองค์กร $\bar{X}$ = 4.00 และด้านการบริหารงานบุคคล $\bar{X}$ = 3.98 อยู่ในระดับมาก สำหรับผู้ที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีการวางแผนการดำเนินงาน มีการดำเนินการด้านการจัดทำบัญชี/การเงินมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ $\bar{X}$ = 4.60 อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการผลิต $\bar{X}$ = 4.30 ด้านการจัดโครงสร้างองค์กร $\bar{X}$ = 4.00 และด้านการตลาดกับด้านการบริหารงานบุคคลมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ $\bar{X}$ = 3.90 อยู่ในระดับมาก

ด้านระยะเวลาในการประกอบอาชีพ พบว่า ผู้ผลิตที่ประกอบอาชีพ 20 ปีขึ้นไป มีการวางแผนการดำเนินงาน มีการดำเนินการด้านการจัดทำบัญชี/การเงินมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ $\bar{X}$ = 4.86 และด้านผลิต $\bar{X}$ = 4.58 อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการตลาด $\bar{X}$ = 4.20 ด้านการจัดโครงสร้างองค์กร $\bar{X}$ = 4.05 และด้านการบริหารงานบุคคล $\bar{X}$ = 3.98 อยู่ในระดับมาก สำหรับผู้ผลิตที่ประกอบอาชีพ 16-20 ปี มีการวางแผนการดำเนินงาน มีการดำเนินการด้านการจัดทำบัญชี/การเงินมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ $\bar{X}$ = 4.80 อยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนด้านการผลิต $\bar{X}$ = 4.45 ด้านการจัดโครงสร้างองค์กร $\bar{X}$ = 4.00 ด้านการตลาด $\bar{X}$ = 3.95 และด้านการบริหารงานบุคคล $\bar{X}$ = 3.85 อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดของวิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาชาวบ้านการผลิตมีดอรัญญิก

ข้อมูล	สภาพการบริหารจัดการ											
	การวางแผน		การจัดโครงสร้างองค์กร		การบริหารงานบุคคล		การตลาด		การผลิต		การบัญชี/การเงิน	
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D
1. อายุ												
36 – 45 ปี	4.80	.23	4.00	-	3.85	.10	3.95	.10	4.45	.30	4.80	.23
46 - 55 ปี	4.84	.16	4.00	.31	3.88	.28	4.08	.38	4.46	.36	4.84	.16
55 ปีขึ้นไป	4.93	.11	4.20	-	4.26	.30	4.53	.30	4.93	.11	4.93	.11
รวม	**4.85**	**.17**	**4.03**	**.24**	**3.95**	**.28**	**4.13**	**.37**	**4.55**	**.35**	**4.85**	**.17**
2. ระดับการศึกษา												
ประถมศึกษา	4.86	.15	4.05	.28	3.98	.32	4.20	.40	4.58	.37	4.86	.15
มัธยมศึกษาตอนต้น	4.60	-	4.00	-	3.90	.14	3.90	.14	4.30	.42	4.60	-
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	5.00	-	4.00	-	3.80	-	4.00	-	4.60	-	5.00	-
รวม	**4.85**	**.17**	**4.03**	**.24**	**3.95**	**.28**	**4.13**	**.37**	**4.55**	**.35**	**4.85**	**.17**
3. ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ												
16 – 20 ปี	4.80	.23	4.00	.00	3.85	.10	3.95	.10	4.45	.30	4.80	.23
20 ปีขึ้นไป	4.86	.15	4.05	.28	3.98	.32	4.20	.40	4.58	.37	4.86	.15
รวม	**4.85**	**.17**	**4.03**	**.24**	**3.95**	**.28**	**4.13**	**.37**	**4.55**	**.35**	**4.85**	**.17**

6. อภิปรายผล

การดำเนินงานการผลิตมีดอรัญญิกเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับรางวัล OTOP สมาชิกมีความพึงพอใจในการบริหารจัดการกลุ่มค่อนข้างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงไกร กาวิละ (2558) เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุโขทัย พบว่า สภาพวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่ก่อตั้งขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาการประกอบอาชีพของชุมชน หรือสร้างอาชีพจากความถนัดหรือภูมิปัญญาชาวบ้านในชุมชน การบริหารงานมีจุดแข็งคือ สมาชิกในกลุ่มมีการร่วมแรงร่วมใจกัน มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญและความศรัทธาในผู้นำกลุ่ม ส่วนในการดำเนินงานของสมาชิกมีการแบ่งหน้าที่ที่ชัดเจนตามความถนัด/ความสามารถ ในกรณีการดำเนินงานของสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีปัญหาผู้นำกลุ่มจะเข้าไปจัดการเอง

ปัญหาในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเรื่องบุคลากร/คนทำงาน บุคลากรการผลิตส่วนใหญ่เป็นคนในครอบครัว มีการจัดหาเงินทุนโดยการระดมหุ้นจากสมาชิก มีเงินทุนหมุนเวียนค่อนข้างมากในการดำเนินงาน มีการบันทึกการใช้จ่าย/จัดทำบัญชีเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัญจวน ประวัติเมือง (2559) เรื่อง แนวทางการสร้างเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน จังหวัดลพบุรี พบว่า การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในลพบุรีมีรูปแบบของการผลิตมากสุด โดยมีการผลิตทั้งพืชและสัตว์เพราะลักษณะทางภูมิศาสตร์ และสังคมศาสตร์หล่อหลอมให้กลุ่มคนมีอาชีพในการทำการเกษตรเลี้ยงสัตว์ ผลิตอาหาร และการแปรรูป รวมทั้งการผลิตผ้าทอมือ การประกอบการมีการบริหารในรูปของคณะกรรมการมีประธานเป็นผู้นำกลุ่ม และโดยส่วนใหญ่เป็นผู้ก่อตั้งด้วย เงินทุนเริ่มแรกที่ใช้ในการดำเนินงานส่วนใหญ่ได้จากการระดมเงินของสมาชิก การใช้จ่ายเงินสมาชิกจะมีการแยกบัญชีกิจกรรมกับบัญชีส่วนตัว การใช้จ่ายอยู่ในรูปเงินสดเป็นหลัก มีการบันทึกข้อมูลรายรับและรายจ่ายใช้สมุด ยังไม่มีการจัดทำในรูปงบทางการเงินที่จะนำมาใช้ในการดูสถานภาพของการดำเนินอย่างแท้จริง สำหรับการดำเนินด้านบุคลากรจะมีการจัดหาบุคลากรจากสมาชิกของกลุ่ม การทำงานมีการวางกติกาไว้เป็นแนวปฏิบัติแต่ไม่เคร่งครัดมาก มีการประเมินโดยส่วนใหญ่ใช้การสังเกตการณ์ ด้านการผลิตมีการดำเนินงานตามความถนัดของสมาชิก แหล่งวัตถุดิบที่ใช้มีทั้งภายในและภายนอก ส่วนใหญ่มีการวางแผนในเรื่องปริมาณการผลิต และการใช้วัตถุดิบจะมีการบันทึกจำนวนในสมุด ส่วนการดำเนินงานด้านตลาด พบว่าส่วนใหญ่ทำการขายในท้องถิ่นโดยช่องทางการจัดจำหน่ายดำเนินการเอง รองลงมาคือ การขายผ่านพ่อค้าคนกลาง ส่วนในด้านความเป็นมาของการประกอบอาชีพสืบสานต่อมาจากบรรพบุรุษ โดยมีการจัดหาวัตถุดิบในการผลิตมาจากต่างถิ่นเป็นเหล็กนำเข้ามาจากประเทศเยอรมัน และประเทศญี่ปุ่น นำเข้าโดยตัวแทนจำหน่ายในกรุงเทพมหานคร ลูกค้าเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น/นักท่องเที่ยว/พ่อค้าคนกลาง ส่วนด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีผู้มารับไปจำหน่ายประจำและจัดจำหน่ายเอง

สภาพการบริหารจัดของวิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาชาวบ้านการผลิตมีดอรัญญิก ผู้ผลิตที่มีอายุ การศึกษาและระยะเวลาในการประกอบอาชีพที่ต่างกัน ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับสภาพการบริหารจัดการในด้านการวางแผนการดำเนินงาน การดำเนินการด้านการจัดทำบัญชี/การเงิน และการบริหารจัดการการผลิต อยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับด้านการตลาด การจัดโครงสร้างองค์กร และการบริหารงานบุคคล อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาพร รักดี (2555) เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนของกล่มทอผ้าบ้านเด่นวัว อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก พบว่า การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านเด่นวัว อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก สมาชิกให้ความสำคัญการบริหารอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการ สมาชิกให้ความสำคัญความถี่อยู่ในระดับสูง รองลงมาคือ ด้านการตลาด ด้านการผลิตตามลำดับ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นงลักษณ์ ทองศรี (2559) เรื่อง รูปแบบการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าไหม จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า (1) ปัญหาด้านจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าไหม จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการจัดการการผลิตอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการจัดการการตลาด ด้านการจัดการการเงินและการบัญชี ด้านการจัดการระบบสารสนเทศ อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการบริหารองค์การ ด้านการจัดการการวิจัยและพัฒนา อยู่ในระดับน้อย (2) ความต้องการในการพัฒนาการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าไหม จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการจัดการการผลิตอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการจัดการการตลาด ด้านการจัดการการเงินและการบัญชี ด้านการจัดการระบบสารสนเทศ อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการบริหารองค์การ ด้านการจัดการการวิจัยและพัฒนาอยู่ในระดับน้อย

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานภาครัฐควรมีการสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมและสามารถนำมาประกอบเป็นอาชีพได้

2. หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมให้นำมาบูรณาการในบทเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาและนักเรียนสายอาชีพเพื่อให้อาชีพการผลิตผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาชาวบ้านคงอยู่สืบไป

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้เน้นไปที่วิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีศักยภาพในการได้รับรางวัล OTOP คือ การผลิตมีดอรัญญิก ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการศึกษาครั้งต่อไปควรหาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับรางวัล OTOP ชนิดอื่นเพื่อที่สามารถพัฒนาศักยภาพในการผลิตของวิสาหกิจชุมชนเพื่อการแข่งขันต่อไปในอนาคต

2. การวิจัยพบประเด็นปัญหาที่น่าศึกษาต่อ คือเยาวชนรุ่นใหม่ไม่สนใจที่จะประกอบอาชีพภูมิปัญญาชาวบ้าน จึงควรศึกษาหารูปแบบที่จะจูงใจให้เยาวชนรุ่นใหม่เห็นความสำคัญและพัฒนาอาชีพการผลิตสินค้าภูมิปัญญาชาวบ้านต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง

กนกพร ฉิมพลี. 2555. *รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา.* (วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, สาขาพัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม.

กรมการพัฒนาชุมชน. 2558. *คู่มือการดำเนินงานผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP รายใหม่ประจำปี 2558 (ปี 2558).* กรุงเทพฯ.

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2558. *พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2558.* สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.

เกรียงไกร กาวิละ. 2558. *รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดสุโขทัย.* (ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, สาขาบริหารธุรกิจ.

จุฑา สุพลธวณิชย์. 2550. *รูปแบบและความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของกิจกรรมการผลิตมีดอรัญญิกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, สาขาวิชาการวางแผนภาค.

นงลักษณ์ ทองศรี. 2559. *รูปแบบการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าไหมจังหวัดบุรีรัมย์.* (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, สาขาวิชาภาวะผู้นำเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ.

รัญจวน ประวัติเมือง และคณะ. 2559. *แนวทางการสร้างเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน จังหวัดลพบุรี.* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

สุภาพร รักดี. 2555. *แนวทางการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนของกล่มทอผ้าบ้านเด่นวัว อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก.* (การศึกษาการค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (4 มกราคม 2562). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12.* สืบค้นจากhttps://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422.

คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรโรงพยาบาลในจังหวัดเพชรบูรณ์

QUALITY OF WORK LIFE AFFECTING ORGANIZATION COMMITMENT OF HOSPITAL'S STAFF IN PHETCHABUN PROVINCE

วิไลวรรณ จันทร์เมือง

นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

wilaiwon_106@hotmail.com

รองศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ ชัยกิจอุราใจ

อาจารย์ประจำ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

praphan.ch@spu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยถึงปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรโรงพยาบาลในจังหวัดเพชรบูรณ์" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรโรงพยาบาลในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจด้วยแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากประชากรที่เป็นบุคลากรของโรงพยาบาลในจังหวัดเพชรบูรณ์ 10 แห่ง มีจำนวนทั้งสิ้น 2,831 คน คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 350 คน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่า T-test ค่า F-test และการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression) ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ความผูกพันต่อองค์การโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์การ พบว่าตัวแปรคุณภาพชีวิตในการทำงาน จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคล ด้านธรรมนูญในองค์การ และด้านความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยดังกล่าวสามารถเขียนเป็นสมการทำนายได้ดังนี้ Y = 0.770 + 0.268 (การพัฒนาความสามารถของบุคคล) + 0.121 (ธรรมนูญในองค์การ) + 0.332 (ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม)

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตในการทำงาน, ความผูกพันต่อองค์การ

ABSTRACT

The study on the quality of work life affecting organization commitment of hospital' s staff in phetchabun province. was conducted with the objective of studying the factors related to the quality of work life that affected the organization commitment of the hospital' s staff in Phetchabun province. The survey research was employed using a questionnaire as a tool for data collection from the population, which was the staff from 10 hospitals in Phetchabun province with the total number of 2,831 persons. The sample size was calculated by using Taro Yamane' s formula with the confidence level of 95 percent and the sample size of 350 persons was obtained. The data was subjected to a statistical analysis which consisted of a mean and a standard deviation. The hypothesis testing was conducted using a T-test, an F-test and a multiple regression. The results showed that 1) the overall quality of work life was at a high level and 2) the overall organization commitment was at a high level. According to the analysis of the relationship between factors related to the quality of work life and the organization commitment, it was found that there were 3 factors that had significantly effects on the organization commitment at the level of 0.05, i.e. a development of human capacities, constitutionalism, and a social relevance. The relationship between these 3 factors could be estimated by the following equation; Y = 0.770 + 0.268 (Development of human capacities) + 0.121 (Constitutionalism) + 0.332 (Social relevance.

KEYWORDS: Quality of Work Life, Organization Commitment

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

มนุษย์คือทรัพยากรหลักที่สำคัญต่อองค์การในการขับเคลื่อนให้องค์การไปสู่เป้าหมาย จึงต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน หากบุคลากรมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีแล้ว ก็จะส่งผลให้เกิดความสุขในงาน สิ่งที่ตามมานั่นคือ ความผูกพันต่อองค์การ ซึ่งความผูกพันที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความผูกพันทางใจ การคงอยู่กับองค์การ และความผูกพันด้านบรรทัดฐาน (Allen and Meyer, 1990) ถือว่าเป็นหัวใจหลักในการธำรงรักษาทรัพยากรบุคคล ปัจจุบันพบว่า ภาครัฐและองค์การต่าง ๆ ล้วนมุ่งเน้นที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานและความมีสุขภาพดีของบุคลากรมากขึ้น หน่วยงานทางการแพทย์เป็นองค์การที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชีวิตของบุคคลโดยเฉพาะในเรื่องของสุขภาพ ทำให้ระบบสาธารณสุขในปัจจุบันมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านของคุณภาพและรูปแบบของการให้บริการ เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสด้านสุขภาพที่เกิดขึ้นนี้ แต่การที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อื่นให้ดีได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่บุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้ ต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดีก่อน

จากสถิติผู้เข้ารับบริการของโรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ระหว่าง พ.ศ. 2559-2561 พบว่า จำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับบริการ มีจำนวน 83,243,458 ราย 85,220,333 ราย และ 87,379,538 ราย ตามลำดับ (กระทรวงสาธารณสุข, 2561) ทำให้บุคลลากรโรงพยาบาลต้องเผชิญกับสภาวะที่อาจกระทบต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน เช่น การเผชิญกับสภาวะทางอารมณ์ของผู้ป่วย การติดต่อสื่อสารกับประชาชนที่มีความหลากหลายด้านเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม รวมถึงสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ทั้งจากเครื่องมือ สถานที่ปฏิบัติงาน ผู้บริหาร เพื่อนร่วมงาน ตลอดจนระบบการบริหารต่าง ๆ ภายในองค์การ สิ่งเหล่านี้อาจทำให้ความผูกพันต่อองค์การที่มีอยู่ในตัวบุคคลลดลงได้ ซึ่งการที่จะรักษาไว้ซึ่งความผูกพันต่อองค์การได้นั้น ผู้บริหารควรมีข้อมูลสนับสนุนเพื่อใช้ประกอบการวางแผนบริหารจัดการองค์การ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อ

ความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรโรงพยาบาล โดยเลือกที่จะศึกษาในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับหลายภูมิภาคของประเทศ ดังนั้น ความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม จึงค่อนข้างสูง อีกทั้ง โดยส่วนใหญ่เป็นโรงพยาบาลขนาดเล็กเมื่อเทียบกับโรงพยาบาลที่ตั้งอยู่ในเมืองหลวง การได้รับจัดสรรงบประมาณ (กองบริหารหารคลัง กระทรวงสาธารณสุข, 2561) อาจไม่ครอบคลุมต่อการดำเนินงานของโรงพยาบาล ซึ่งอาจส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรได้ ทำให้การวิจัยในครั้งนี้มีความครอบคลุมในมิติต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรโรงพยาบาลในจังหวัดเพชรบูรณ์

3. ทฤษฎีและกรอบแนวคิดในการวิจัย

Walton (1974) เสนอองค์ประกอบคุณภาพชีวิตในการทำงาน ออกเป็น 8 ด้าน ดังนี้

(1) ค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ หมายถึง ค่าจ้างที่ได้รับต้องเพียงพอต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมทั่วไป ซึ่งต้องมีความยุติธรรม เมื่อเทียบตำแหน่งอื่นที่มีลักษณะงานคล้ายคลึงกัน

(2) สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง สภาพแวดล้อมที่ปฏิบัติงานมีความปลอดภัยเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุน้อยที่สุด ซึ่งองค์การควรจะมีการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ

(3) การพัฒนาความสามารถของบุคคล หมายถึง การที่องค์การเปิดโอกาสให้บุคลากรใช้ความรู้ความสามารถปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมกับงานที่รับผิดชอบ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการพัฒนาความสามารถที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้น

(4) ความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน หมายถึง สภาพการทำงานที่ผู้ปฏิบัติงานมีความมั่นใจว่าตนเองสามารถประกอบอาชีพนั้นได้และได้รับโอกาสในการรับผิดชอบงานที่สำคัญ และได้เลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น

(5) การบูรณาการด้านสังคม หมายถึง การที่บุคลากรในองค์การความร่วมมือกันทำงานอย่างกลมเกลียวในบรรยากาศที่ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ปราศจากการมีอคติและการทำลายซึ่งกันและกัน

(6) ธรรมนูญในองค์การ หมายถึง การที่ผู้บริหารองค์การปฏิบัติต่อสมาชิกทุกคนด้วยความเสมอภาคทั้งในด้านการให้คุณให้โทษ บทบาทหน้าที่และค่าตอบแทนมีความเหมาะสม

(7) ความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตส่วนตัว หมายถึง บุคคลต้องสามารถจัดความสมดุลด้านเวลาให้เกิดขึ้นในชีวิต โดยจะต้องจัดสรรบทบาทให้สมดุลกันทั้งในงานและชีวิตส่วนตัว

(8) ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม หมายถึง ความรู้สึกของบุคลากรที่รับรู้ว่าหรืองานที่ทำอยู่เป็นประโยชน์และมีความรับผิดชอบต่อสังคม จนเกิดความรู้สึกภูมิใจต่อตนเองและองค์การ

Allen and Meyer (1990) ได้เสนอองค์ประกอบความผูกพันต่อองค์การ ออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

(1) ความผูกพันด้านจิตใจ หมายถึง ความปรารถนาของบุคคลต่อการมีส่วนร่วมในองค์การและทุ่มเทความรู้ความสามารถทั้งหมดที่มีปฏิบัติงานให้องค์การ

(2) ความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์การ หมายถึง พฤติกรรมที่บุคลากรแสดงออกอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอในการปฏิบัติงาน โดยมีความต้องการที่คงไว้ซึ่งการเป็นสมาชิกขององค์การ

(3) ความผูกพันด้านบรรทัด หมายถึง ความจงรักภักดีต่อองค์การของบุคคลที่ตระหนักว่าเมื่อเข้ามาเป็นสมาชิกขององค์การย่อมต้องมีความผูกพันต่อองค์การ

จากการทบทวนงานวิจัยที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์การของ รัชนีกร ถิรตันตยาภรณ์ และอมรศักดิ์ โพธิ์อ่ำ (2560) เรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลถลาง จังหวัดภูเก็ต พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคล มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ สุรีพร สกุณี และคณะ (2558) เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์การกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชสระแก้ว พบว่า ปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงานทุกด้าน ได้แก่ ค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนาความสามารถของบุคคล ความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน การบูรณาการด้านสังคมธรรมนูญในองค์การ ความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตส่วนตัว และความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคมส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องนำมาสร้างกรอบแนวคิดสำหรับการศึกษา ดังนี้

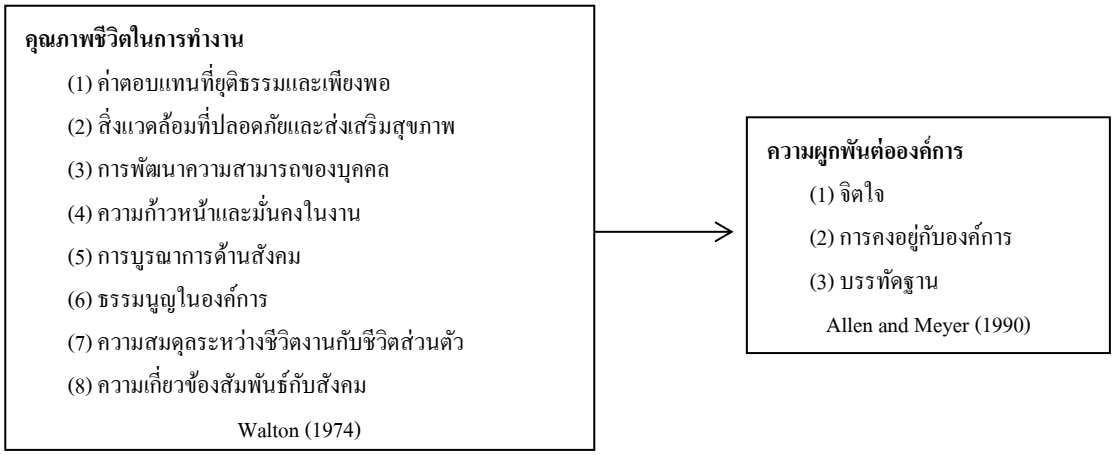

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

คุณภาพชีวิตในการทำงานส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การ

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเกี่ยวกับปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรโรงพยาบาลในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรของโรงพยาบาลในจังหวัดเพชรบูรณ์จำนวน 10 แห่ง รวมทั้งหมด 2,831 คน หากลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ โดยใช้ความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 (ประพันธ์ ชัยกิจอุราใจ, 2561) ได้กลุ่มตัวอย่าง 350 คน และเนื่องจากหน่วยเก็บข้อมูลทั้ง 10 หน่วย มีจำนวนประชากรที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportion Stratified Random Sampling จากกลุ่มตัวอย่างที่ได้คำนวณได้ ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยมีวิธีคำนวณตามสูตรดังนี้

$$\text{ตัวอย่างบุคลากรแต่ละกลุ่ม} = \frac{\text{จำนวนบุคลากรแต่ละกลุ่ม X ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง}}{\text{จำนวนบุคลากรทั้งหมด}}$$

ตารางที่ 1 แสดงค่าการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

หน่วยงาน	จำนวนประชากร	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง	อัตราร้อยละ (%)
หน่วยที่ 1	339	42	12.00
หน่วยที่ 2	198	24	6.86
หน่วยที่ 3	177	22	6.29
หน่วยที่ 4	129	16	4.57
หน่วยที่ 5	510	63	18.00
หน่วยที่ 6	352	44	12.57
หน่วยที่ 7	498	61	17.43
หน่วยที่ 8	238	29	8.29
หน่วยที่ 9	260	32	9.14
หน่วยที่ 10	130	17	4.86
รวม	**2,831**	**350**	**100**

5.3 ตัวแปรที่ศึกษา

(1) ตัวแปรอิสระ คือ คุณภาพชีวิตในการทำงาน ได้แก่ ค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนาความสามารถของบุคคล ความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน การบูรณาการด้านสังคม ธรรมนูญในองค์การ ความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตส่วนตัว และความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม Walton (1974)

(2) ตัวแปรตาม คือ ความผูกพันต่อองค์การ ได้แก่ ความผูกพันด้านจิตใจ ความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์การ และความผูกพันด้านบรรทัดฐาน Allen and Meyer (1990)

5.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในการทำงานและความผูกพันต่อองค์การ โดยอ้างอิงจากงานวิจัยที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านแล้ว ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน อ้างอิงจาก ประพันธ์ ชัยกิจอุราใจ (2561) (IOC = 0.91, ค่าความเชื่อมั่น=0.899) และด้านความผูกพันต่อองค์การ อ้างอิงจาก ประพันธ์ ชัยกิจอุราใจ (2558) (IOC = 0.98, ค่าความเชื่อมั่น=0.957) ลักษณะของแบบสอบถามทั้ง 2 ส่วน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าตามแบบของลิเคอร์ท แสดงความคิดเห็น 5 ระดับ นำแบบสอบถามทดลองใช้กับบุคลากรที่ปฏิบัติงานโรงพยาบาลที่มิใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เมื่อเดือนมกราคม 2561 และนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมันด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่าครอนบาค ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ คือ ด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน เท่ากับ 0.92 และด้านความผูกพันต่อองค์การ เท่ากับ 0.962 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ เพราะได้ค่ามากกว่าค่ามาตรฐาน 0.7 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่สามารถยอมรับได้ สามารถนำไปใช้ได้จริง (ประพันธ์ ชัยกิจอุราใจ, 2561)

5.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามให้กับบุคลากรของโรงพยาบาลที่ตั้งอยู่ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 10 แห่ง จำนวน 350 ชุด ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม พ.ศ. 2562 ซึ่งได้รับกลับคืนและสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ผลได้จริง จำนวน 293 ชุด คิดเป็นร้อยละ 83.71

5.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สำหรับวิเคราะห์ข้อมูล คุณภาพชีวิตในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรโรงพยาบาลในจังหวัดเพชรบูรณ์

สถิติเชิงอนุมาน การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ใช้สำหรับวิเคราะห์คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรโรงพยาบาลในจังหวัดเพชรบูรณ์

6. สรุปผลการวิจัย

คุณภาพชีวิตในการทำงาน พบว่า บุคลากรของโรงพยาบาลในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีระดับความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวม อยู่ในระดับมาก ที่ระดับค่าเฉลี่ย 3.72 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านธรรมนูญในองค์การอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากสุดคือ ด้านการบูรณาการด้านสังคม มีระดับค่าเฉลี่ยที่ 4.02 รองลงมาคือ ด้านความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม มีระดับค่าเฉลี่ยที่ 3.84 ด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคล มีระดับค่าเฉลี่ยที่ 3.79 ด้านความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน มีระดับค่าเฉลี่ยที่ 3.68 ด้านสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ มีระดับค่าเฉลี่ยที่ 3.67 ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตส่วนตัว มีระดับค่าเฉลี่ย 3.58 ด้านค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ มีระดับค่าเฉลี่ยที่ 3.48 ตามลำดับ และด้านธรรมนูญในองค์การ มีระดับค่าเฉลี่ยที่ 3.46 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนฐานของข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน

ข้อที่	ตัวแปรคุณภาพชีวิตในการทำงาน	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{x}$	SD	แปลผล	เรียงลำดับ
1	ค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ	3.48	0.617	มาก	7
2	สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ	3.67	0.745	มาก	5
3	การพัฒนาความสามารถของบุคคล	3.79	0.623	มาก	3
4	ความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน	3.68	0.656	มาก	4
5	การบูรณาการด้านสังคม	4.02	0.531	มาก	1
6	ธรรมนูญในองค์การ	3.46	0.697	ปานกลาง	8
7	ความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตส่วนตัว	3.58	0.698	มาก	6
8.	ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม	3.84	0.554	มาก	2
	รวม	**3.72**	**0.463**	**มาก**	

ความผูกพันต่อองค์การ พบว่า บุคลากรของโรงพยาบาลในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีระดับความคิดเห็นต่อความผูกพันต่อองค์การโดยรวม อยู่ในระดับมาก ที่ระดับค่าเฉลี่ย 3.79 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีค่าความสำคัญอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากสุดคือ ความผูกพันด้านบรรทัดฐาน มีระดับค่าเฉลี่ยที่ 3.82 รองลงมาคือ

ความผูกพันด้านการคงอยู่กับองค์การ มีระดับค่าเฉลี่ยที่ 3.81 และความผูกพันด้านจิตใจ มีระดับค่าเฉลี่ยที่ 3.75 ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนฐานของข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน

ข้อที่	ตัวแปรความผูกพันต่อองค์การ	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{x}$	SD	แปลผล	เรียงลำดับ
1	ความผูกพันด้านจิตใจ	3.75	0.673	มาก	3
2	การคงอยู่กับองค์การ	3.81	0.617	มาก	2
3	บรรทัดฐาน	3.82	0.633	มาก	1
	รวม	**3.79**	**0.607**	**มาก**	

การทดสอบสมมติฐาน คุณภาพชีวิตในการทำงานมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ

H_0 คุณภาพชีวิตในการทำงานไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ

H_1 คุณภาพชีวิตในการทำงานมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ

สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน ใช้การทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระหลายตัวที่มีผลตัวแปรตามเพียงตัวเดียว สถิติการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ดังนั้น จะปฏิเสธสมมติฐานหลัก H_0 ก็ต่อเมื่อค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติมีค่าน้อยกว่า 0.05 ผลการทดสอบสมมติฐาน (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 แสดงผลค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความเหมาะสมของการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณของปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวมที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ

Model	R	R Square	Adjust R Square	Std.Error of the Estimate
1	0.620[a]	0.385	0.367	0.48296

หมายเหตุ a. Predictors : (Constant), ค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ, สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ, การพัฒนาความสามารถของบุคคล, ความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน, การบูรณาการด้านสังคม, ธรรมนูญในองค์การ, ความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตส่วนตัว, ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม

จากตารางที่ 4 พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การ คือ 0.620 ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ 36.7% การพยากรณ์ความผูกพันต่อองค์การ จะมีความคลาดเคลื่อนหรือความผิดพลาดประมาณ 0.48296

ตารางที่ 5 แสดงผลการตรวจสอบตัวแปรด้านคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
จากการถดถอย	41.430	8	5.179	22.202	0.000[a*]
จากแหล่งอื่น ๆ	66.243	284	0.233		
รวม	**107.673**	**292**			

หมายเหตุ (1) a. Dependent Variable : ความผูกพันต่อองค์การ

(2) b. Predictors : (Constant), ค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ, สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ, การพัฒนาความสามารถของบุคคล, ความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน, การบูรณาการด้านสังคม, ธรรมนูญในองค์การ, ความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตส่วนตัว, ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม

(3) *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงาน มีบางตัวแปรที่สามารถใช้พยากรณ์ ความผูกพันต่อองค์การได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงดำเนินการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การเป็นรายด้าน ดังที่แสดงผลในตารางที่ 6 ดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงผลค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ใช้พยากรณ์ความผูกพันต่อองค์การ

ตัวแปรต้น	ความผูกพันต่อองค์การ				
	B	SE(b)	Beta	t	p-value
ค่าคงที่	**0.770**	**0.254**		**3.029**	**0.003**
ค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ	-0.091	0.077	-0.092	-1.179	0.239
สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ	-0.029	0.049	-0.035	-0.584	0.560
การพัฒนาความสามารถของบุคคล	0.268	0.062	0.275	4.328	0.000*
ความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน	0.092	0.067	0.100	1.377	0.170
การบูรณาการด้านสังคม	0.080	0.063	0.070	1.283	0.201
ธรรมนูญในองค์การ	0.121	0.061	0.139	2.003	0.046*
ความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตส่วนตัว	0.019	0.053	0.022	0.355	0.723
ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม	0.332	0.069	0.303	4.833	0.000*

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคล ธรรมนูญในองค์การ และด้านความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสามารถเขียนสมการทำนายในรูปของคะแนนดิบได้ ดังนี้

Y = 0.770 + 0.268 (การพัฒนาความสามารถของบุคคล) + 0.121 (ธรรมนูญในองค์การ) + 0.332 (ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม)

6. อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัว สามารถอภิปรายผลความมีอิทธิพลระหว่างตัวแปรคุณภาพชีวิตในการทำงานและความผูกพันต่อองค์การ ได้ดังนี้

(1) ค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ ไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ อาจเนื่องมาจากบุคลากรพึงพอใจในงาน จากการใช้ความรู้สามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ แม้สภาพปัญหาทางเศรษฐกิจในปัจจุบันอาจกระทบต่อค่าใช้จ่ายบ้าง แต่ก็ไม่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรีพร สกุณี และคณะ (2558) เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์การกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชสระแก้ว พบว่า ปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านผลตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรมส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การ

(2) สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ ไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ อาจเนื่องมาจาก บุคลากรมีความตระหนักต่อความปลอดภัยด้านสุขภาพของตนเองอยู่ก่อนแล้ว เนื่องจากต้องปฏิบัติงานใกล้ชิดผู้ป่วยและเครื่องมือแพทย์ที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย ดังนั้น สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพขององค์การจึงไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ สอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรชยา สวัสดิ์วงษ์ และคณะ (2559) เรื่องคุณภาพชีวิตในการทำงานและความยึดมั่นผูกพันต่อองค์การของพยาบาลวิชาชีพ สถาบันโรคทรวงอก พบว่า ปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงาน ด้านสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ ไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ

(3) การพัฒนาความสามารถของบุคคล มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ อาจเนื่องมาจากลักษณะงานแต่ละส่วนในโรงพยาบาลเป็นงานเฉพาะทาง ผู้บริหารจึงมอบหมายงานตามความรู้ความสามารถ ทำให้บุคลากรมีโอกาสในการพัฒนาและใช้ความสามารถ รู้สึกถึงความท้าทายและการมีคุณค่าในตนเอง ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรในการต่อยอดเพื่อมุ่งไปสู่ความก้าวหน้าและความมั่นคงในสายอาชีพ สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชนีกร ถิรตันตยาภรณ์ และอมรศักดิ์ โพธิ์อ่ำ (2560) เรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลถลาง จังหวัดภูเก็ต พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงาน ด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคลส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การ

(4) ความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน ไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การของบุคลากร อาจเนื่องมาจากการเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงานในองค์การที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของสังคม ดังนั้นบุคลากรย่อมเกิดความต้องการที่จะคงไว้ซึ่งการเป็นสมาชิกขององค์การและไม่ต้องการโยกย้ายไปที่องค์การอื่น ๆ ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรชยา สวัสดิ์วงษ์ และคณะ (2559เรื่องคุณภาพชีวิตในการทำงานและความยึดมั่นผูกพันต่อองค์การของพยาบาลวิชาชีพ สถาบันโรคทรวงอก พบว่า ปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงานมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ

(5) การบูรณาการด้านสังคม ไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ อาจเนื่องมาจากงานในโรงพยาบาลค่อนข้างมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้ป่วย ดังนั้นบุคลากรจึงมุ่งเน้นและให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติงานมากกว่าการให้ความสำคัญต่อเพื่อนร่วมงาน ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงสมร มะโนวรรณ (2561) เรื่องคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานกับความผูกพันต่อองค์การของพยาบาลที่สังกัดโรงพยาบาลในกรุงเทพมหานครและได้รับรองสถานพยาบาลของ JCI ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตการปฏิบัติงาน ด้านการบูรณาการด้านสังคมมีอิทธิพลทางบวกกับความผูกพันองค์การ

(6) ธรรมนูญในองค์การ มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การของบุคลากร อาจเนื่องมาจากความหลากหลายทางวิชาชีพภายในองค์การ ส่งผลให้ค่าตอบแทนของบุคลากรแต่ละสายงานแตกต่างกัน ซึ่งในบางตำแหน่งเป็นงานที่ยากและมีความรับผิดชอบสูง เช่น แพทย์ ทันตแพทย์ วิสัญญี เป็นต้น เมื่อปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้การกำหนดค่าตอบแทนภายในองค์การมีความแตกต่างกัน ดังนั้น ธรรมนูญในองค์การจึงค่อนข้างมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กา รที่มีอยู่ภายในตัวบุคคล อีกทั้ง หน่วยงานกลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาล การกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ รวมไปถึงการพิจารณาเลื่อนขั้นตำแหน่งและเงินเดือนภายในองค์การ จึงมีความชัดเจนและเป็นระบบแบบแผนที่ยุติธรรมแก่บุคลากร สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชนีกร ถิรตันตยาภรณ์ และอมรศักดิ์ โพธิ์อ่ำ (2560) เรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลถลาง จังหวัดภูเก็ต ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงาน ด้านธรรมนูญในองค์การส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การ

(7) ความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตส่วนตัว ไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ อาจเนื่องมาจากบุคลากรมีความยึดมั่นในจรรยาบรรณทางวิชาชีพ ซึ่งต้องคำนึงถึงชีวิตของผู้ป่วยเป็นหลัก มากกว่าเวลาในการพักผ่อนหรือเวลาส่วนตัว จึงพร้อมที่จะอุทิศตนในการทุ่มเทแรงกายแรงใจ เพื่อปฏิบัติงานให้กับองค์การ ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรชยา สวัสดิ์วงษ์ และคณะ (2559) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตในการทำงานและความยึดมั่นผูกพันต่อองค์การของพยาบาลวิชาชีพ สถาบันโรคทรวงอก พบว่า ปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตส่วนตัวมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ

(8) ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ เนื่องมาจากการที่ได้ปฏิบัติงานอยู่ในองค์การที่มีภารกิจด้านการช่วยเหลือและให้บริการต่อสาธารณชน ทำให้เกิดการรับรู้ว่างานที่อยู่ในความรับผิดชอบเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม ส่งผลให้บุคลากรเกิดความรู้สึกภูมิใจต่อตนเองและองค์การ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของวอลตัน (1973) ที่กล่าวว่า ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม คือหนึ่งในเงื่อนไขขององค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในการทำงาน ซึ่งว่าด้วยเรื่องของการเกิดความรู้สึกของบุคลากรต่อการรับรู้ถึงประโยชน์และการมีความรับผิดชอบต่อสังคมจากการปฏิบัติงาน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) การพัฒนาความสามารถของบุคคล ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรริเริ่มวิธีการปฏิบัติงานที่อยู่ในความรับผิดชอบด้วยตนเอง หรือควรมุ่งเน้นที่ผลของงานมากกว่าแนวทางปฏิบัติ ซึ่งเป็นการสร้างความกระตือรือร้นต่อการพัฒนาทักษะในงานให้แก่บุคลากร โดยองค์การอาจให้การสนับสนุนเพิ่มเติมด้านการพัฒนาทักษะ เช่น การอบรมสัมมนา การฝึกอบรมระยะสั้นทางวิชาชีพ เป็นต้น

(2) ธรรมนูญในองค์การ ผู้บริหารควรกำหนดแนวทางและปฏิบัติตนเพื่อเป็นแบบอย่างแก่บุคลากรอย่างชัดเจนในเรื่องธรรมนูญ ทั้งด้านการเคารพสิทธิส่วนบุคคลของบุคลากร เช่น ยอมรับความขัดแย้งทางความคิด หรือเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับสามารถแสดงความคิดเห็นหรือร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือไม่ถูกต้องภายในองค์การ โดยต้องมีระบบการอุทธรณ์เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่ถูกร้องเรียนได้ชี้แจงข้อเท็จจริงอย่างเป็นธรรม นอกจากนี้ ในเรื่องของการพิจารณาผลตอบแทนและความดีความชอบองค์การต้องวางมาตรฐานและหลักเกณฑ์การพิจารณาที่ยุติธรรม โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ โดยอาจใช้ช่องทางในการประชาสัมพันธ์ผ่านทางอินทราเน็ต บอร์ดประชาสัมพันธ์ หรืออาจจัดทำคู่มือแจ้งเวียนให้ทุกหน่วยในองค์การทราบ

(3) ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคม ผู้บริหารควรส่งเสริมบุคลากรต่อการมีส่วนร่วมกับสังคมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่คาดว่าให้ประโยชน์ต่อสังคม เช่น การกิจกรรมเผยแพร่และองค์ความรู้ด้านอนามัย ให้กับโรงเรียน หรือชุมชนในบริเวณใกล้เคียง เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์การและประชาชนในพื้นที่

สำหรับปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงานอีก 5 ตัวแปร ได้แก่ ค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ สิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ ความก้าวหน้าและมั่นคงในงาน การบูรณาการด้านสังคม ความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตส่วนตัว พบว่า ไม่มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การ ผู้วิจัยจึงไม่มีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายที่มีความแตกต่างกันทางภูมิสังคม เนื่องจากปัจจัยส่วนบุคคลทั้ง 5 ด้าน ที่ไม่มีอทธิพลกับความผูกพันต่อองค์การในงานวิจัยนี้ อาจมีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์การของโรงพยาบาลอื่น ๆ ที่มีภูมิสังคมที่แตกต่างกัน

(2) ควรศึกษาปัจจัยคุณภาพชีวิตในการทำงานโดยใช้ทฤษฎีของนักวิชาการท่านอื่นๆ เพิ่มเติม เพื่อให้เพื่อให้ทราบถึงคุภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์การ มีครอบคลุมในมิติต่างๆ มากขึ้น

8. เอกสารอ้างอิง

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. 2558). **การศึกษาการพัฒนาวัฒนธรรมองค์การกรมอนามัย**. กรุงเทพฯ : บริษัท เฌอมาศ จำกัด.

กระทรวงสาธารณสุข. 2561. **การใช้บริการสาธารณสุข.** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2561, จาก: https://hdcservice.moph.go.th/hdc/main/index_pk.php

กองบริหารหารคลัง กระทรวงสาธารณสุข. 2561. **แจ้งการโอนจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561.** [ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2561, จาก: http://203.157.5.230/w1/attachfile/201711140936230.pdf

ประพันธ์ ชัยกิจอุราใจ.2558. **ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในกลุ่มอุตสาหกรรม**. รายงานวิจัยวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ประพันธ์ ชัยกิจอุราใจ. 2560. **คุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์การและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานในกลุ่มอุตสาหกรรมไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์และโทรคมนาคม**. งานวิจัยวิทยาลัย บัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ภัทรชยา สวัสดิ์วงษ์ และคณะ. 2559. **คุณภาพชีวิตการทำงานและความยึดมั่นผูกพันต่อองค์การของพยาบาลวิชาชีพ สถาบันโรคทรวงอก**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รัชนีกร ถิรตันตยาภรณ์ และอมรศักดิ์ โพธิ์อ่ำ. 2560. **คุณภาพชีวิตการทำงานที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์การของบุคลากรสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลถลาง จังหวัดภูเก็ต.** งานวิจัยพยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลถลาง จังหวัดภูเก็ต.

สุรีพร สกุณี และคณะ. 2558. **ความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันต่อองค์การกับคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชสระแก้ว**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล

Allen, N. J. , & Meyer, J. P. 1990. "The measurement and antecedents of affective, continuance, And normative commitment to the organization". **Journal Of Occupational Psychology,** 63(10), pp. 1-18.

Walton, Richard E. 1974. Improving Quality of Work Life. Harvard Business Review, 15 (5), pp. 12-16.

Yamane. 1967. **Taro Statistic : An Introductory Analysis.** New York: Harper &row.

อิทธิพลของการจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การและซิกซ์ ซิกม่า ต่อผลการดำเนินงานในอุตสาหกรรมยานยนต์ในประเทศไทย

THE IMPACT OF TOTAL QUALITY MANAGEMENT AND SIX SIGMA ON FIRM PERFORMANCE IN THAILAND AUTOMOTIVE INDUSTRY

ศศิสุภา ปราบภัย

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

E-mail: sasisupa2@hotmail.com

รศ.ดร.ทิพย์รัตน์ เลาหวิเชียร

รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการจัดการการผลิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

E-mail: fbustrl@ku.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถประสงค์หลักเพื่อศึกษาอิทธิพลของการจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การและซิกซ์ ซิกม่าต่อผลการดำเนินงานในอุตสาหกรรมยานยนต์ในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้จัดการ รองผู้จัดการในองค์การที่เป็นสมาชิกสมาคมอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย จำนวน 156 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม การทดสอบสมมติฐานใช้วิธีการตัวแบบสมการโครงสร้าง (SEM) ผลการศึกษาหลักพบว่า ซิกซ์ ซิกม่ามีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01การจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลการดำเนินงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เช่นกัน

คำสำคัญ: การจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การ ซิกซ์ ซิกม่า ผลการดำเนินงาน อุตสาหกรรมยานยนต์ไทย สมการโครงสร้าง

ABSTRACT

This research's main objective aimed to examine the impact of total Quality management and six sigma on firm performance in Thailand automotive industry. A sample was 156 manager, head of department, Deputy Manager in Thailand automotive industry. A Questionnaire was employed as a tool to collect data. The Structural Equation Modeling (SEM) was used as a technique to test hypotheses. Main finding showed that six sigma has a significantly positive direct effect on firm performance at 0. 01 level of significance. While total quality management also has a significantly positive direct effect on firm performance at 0.01 level of significance.

Keywords: Total Quality Management, Six Sigma, Firm Performance, Thailand Automotive Industry, Structural Equation Modeling

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

โลกในยุคปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว แนวทางล่าสุดคือ การมุ่งเน้นไปสู่การพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่อยู่รอบตัว หลายอุตสาหกรรมของไทยจึงมุ่งไปสู่การพัฒนาที่มากยิ่งขึ้น สอดรับกับทิศทางนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ของรัฐบาล ที่เน้นให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมโดยใช้นวัตกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนมากยิ่งขึ้น ซึ่งอุตสาหกรรมยานยนต์นับว่าเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมนำร่องของไทย และเมื่อประกอบกับแนวโน้มความต้องการสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของตลาดโลกแล้ว ทำให้การผลิตยานยนต์แบบเดิม ๆ อาจไม่สามารถตอบรับกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ อุตสาหกรรมยานยนต์ของไทยจึงต้องมีการพัฒนาให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้นทั้งการออกแบบและการคิดค้น ทั้งนี้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและความได้เปรียบในการแข่งขันให้แก่อุตสาหกรรมและชิ้นส่วนยานยนต์ไทย (ธนาคารกสิกรไทย, 2560) ทุก ๆ องค์การจึงมีความต้องการในการพัฒนาเทคโนโลยีที่ดีให้มากยิ่งขึ้น และการหาเครื่องมือเข้ามาช่วยในการบริหารจึงเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยให้องค์การประสบความสำเร็จ และยังเพิ่มมูลค่าและกำไรให้กับองค์การมากยิ่งขึ้น

หัวใจสำคัญของการประกอบธุรกิจที่มุ่งสู่ความรุ่งเรืองเติบโต ไม่ใช่เพียงแต่การเติบโตด้วยกำไร ไม่ใช่เพียงขึ้นราคาขาย หรือเป็นผู้ผลิต/บริการเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ต้องประกอบด้วยกลยุทธ์ คือ การแข่งขันด้วยต้นทุนต่ำ คุณภาพสูง ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ซึ่งในประเทศไทยการพัฒนาตัวเองในเชิงกลยุทธ์ขององค์การส่วนใหญ่ยังอยู่ในขั้นเริ่มต้น ธุรกิจส่วนใหญ่ยังขาดการให้ความสำคัญกับการเติบโตแบบถาวร (ปรารถนา หลีกภัย, 2556) ในปี 2555-2556 มีการจัดทำนโยบายรถยนต์คันแรก และมีการเปิดตัวรถยนต์รุ่นใหม่ออกสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีทำให้อุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว อุตสาหกรรมยานยนต์จึงกลายเป็นแหล่งผลิตของเสียออกสู่สิ่งแวดล้อมเป็นจำนวนมาก โดยปัจจุบันของเสียมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นหากมีการจัดการที่ดีด้วยวิธีการที่สามารถลดของเสียที่เกิดขึ้นได้ย่อมส่งผลดีต่อองค์การและสิ่งแวดล้อมเนื่องจากสามารถช่วยลดต้นทุนที่เกิดขึ้นได้ และยังทำให้สภาวะแวดล้อมของโลกในปัจจุบันดีขึ้นอีกด้วย

ความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมนั้นขึ้นอยู่กับ 2 ส่วนคือ การบริหารจัดการการดำเนินธุรกิจซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบการเอกชนที่ต้องเร่งปรับตัวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตเพื่อบริหารต้นทุนหรือเพิ่มมูลค่าของสินค้าที่ตนผลิตโดยการทำให้สินค้าของตนมีความแตกต่างจากผู้ประกอบการในประเทศอื่นด้วยการสร้างตราสินค้าหรือการพัฒนารูปแบบเฉพาะของตนขึ้น หรือทั้งลดต้นทุนและทำให้สินค้าของตนมีความแตกต่างไปพร้อมกัน ดังนั้นหากมีหลักการบริหารที่ดีก็จะสามารถทำให้องค์การเพิ่มประสิทธิภาพได้ดีมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การต่อการดำเนินงานซิกซ์ ซิกม่าในอุตสาหกรรมยานยนต์ในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการดำเนินงานซิกซ์ ซิกม่าที่มีผลต่อการดำเนินงานขององค์การในอุตสาหกรรมยานยนต์ในประเทศไทย

3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การที่มีต่อผลการดำเนินงานขององค์การในอุตสาหกรรมยานยนต์ในประเทศไทย

3. การทบทวนวรรณกรรม

การจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การ (Total Quality Management: TQM) คือเทคนิคการส่งเสริมการดำเนินธุรกิจให้สามารถอยู่รอดได้ในภาวะตลาดที่มีการแข่งขัน ซึ่งประกอบด้วยหลักและการปฏิบัติ (Principles and Practices) รวมทั้งเครื่องมือและเทคนิค (Tools and Techniques) โดยการเปลี่ยนแปลงการจัดการพฤติกรรมและการปฏิบัติงานทั้งองค์การนั้น ๆ ดังนั้นการจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การจึงเกิดจากการนำเอาคำ 3 คำมารวมกัน ด้วยแต่ละคำนั้นมีความหมายดังนี้ (ชูเกียรติ ชาญสง่าเวช , 2556)

Total คือ ทำทั้งองค์การ

Quality คือ ระดับความดีเยี่ยมของสินค้าหรือบริการที่จัดให้

Management คือ การกระทำ การใช้อุบาย (ศิลปะ) การควบคุม หรือการสั่งการ

ดังนั้น การจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การ จึงเป็นพื้นฐานของการปรับปรุงองค์การอย่างต่อเนื่องโดยการมุ่งเน้นที่ทรัพยากรมนุษย์ที่ปรับปรุงกระบวนการผลิตในองค์การให้เหนือความต้องการของลูกค้าทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อบรรลุสู่ความสำเร็จในการผลิตสินค้าหรือให้บริการที่ดีเยี่ยม

เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฏ์ (2537) กล่าวว่า การจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การ หมายถึง แนวทางในการบจัดการขององค์การที่มุ่งเน้นคุณภาพ โดยสมาชิกทุกคนขององค์การมีส่วนร่วมและมุ่งหมายผลกำไร ในระยะยาวด้วยการสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า รวมทั้งการสร้างผลประโยชน์ตอบแทนแก่หมู่สมาชิก หลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือ การมุ่งเน้นที่คุณภาพ การปรับปรุงกระบวนการและทุกคนในองค์การที่ส่วนร่วม

ทิพย์รัตน์ เลาหวิเชียร (2556) กล่าวว่า การจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การนั้นถือว่าไม่ได้เป็นความรับผิดชอบของแผนกใดแผนกหนึ่ง ทุกคนในองค์การต้องมีส่วนร่วมในการจัดการคุณภาพและไม่ใช่เน้นเฉพาะบุคลากรภายนอกองค์การเท่านั้น การจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การต้องเน้นถึงการประสานงานร่วมมือกับผู้ค้าวัตถุดิบและลูกค้าภายนอกด้วย

ดังนั้นการจัดการคุณภาพจึงหมายถึง ระบบการจัดการคุณภาพทุกแผนก โดยทุกแผนกหรือทุกส่วนงานมีส่วนรวมในการปรับปรุงกระบวนการ โดยใช้เทคนิคหรือเครื่องมือต่าง ๆ เข้ามาช่วยในองค์การเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าทั้งในปัจจุบันและอนาคตให้มีความพึงพอใจต่อสินค้าหรือบริการนั้น

ในปัจจุบันมีเทคนิคในการจัดการเข้ามาช่วยในการบริหารคุณภาพที่เรียกว่า ซิกซ์ ซิกม่าเพื่อการมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางธุรกิจ (Six Sigma : Breakthrough Business Excellence)

ศุภชัย นาทะพันธ์ (2551) ได้กล่าวว่า ซิกซ์ ซิกม่า คือส่วนผสมกลมกลืนระหว่างความฉลาดหลายๆด้านในการบริหารองค์การ โดยการพัฒนากลวิธีทางสถิติเพื่อใช้เป็นอาวุธขององค์การ โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อเป็นกลยุทธ์ของกิจการมากกว่าที่จะเป็นวิธีการทางคุณภาพที่ใช้ในการควบคุมกระบวนการ

กลยุทธ์ที่ใช้ในซิกซ์ ซิกม่าคือ DMAIC ในขั้นตอนการเตรียมการ (D) เป็นการค้นหาว่าลูกค้าคือใคร ลูกค้าต้องการอะไรซึ่งต้องกำหนดบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกพร้อมทั้งสร้างแผนการดำเนินงานต้องมีแผนผังแสดงกระบวนการหลักของบริษัท เพื่อให้ทีมงานมีความเข้าใจที่ตรงกัน ส่วนในขั้นตอนการตรวจวัด (M) ต้องรวบรวมข้อมูลของปัญหา เช่นปัจจัยเข้าต้องศึกษาถึงจำนวนวัตถุดิบเสียกระบวนการอ่านศึกษาระยะเวลาที่ใช้ในการทำงานหรือต้นทุนต่อหน่วย ปัจจัยออกอาจศึกษาจำนวนข้อบกพร่องหรือการส่งมอบสินค้าทันเวลาหรือไม่ และผลลัพธ์การศึกษาความพึงพอใจของลูกค้าหรือรายรับ สำหรับขั้นตอนการวิเคราะห์ (A) ต้องรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในทีม สิ่งสำคัญในขั้นตอนการปรับปรุง (I) คือการศึกษาให้ได้ว่าแต่ละปัจจัยที่สามารถปรับได้

นั้นจะส่งผลต่อค่าพารามิเตอร์ที่ต้องการศึกษาอย่างไรจึงต้องอาศัยประสบการณ์จากพนักงานหลายฝ่ายเข้ามาช่วย เพราะเกี่ยวข้องกับการทดลองที่จะนำเอาแนวทางแก้ไขปัญหาไปปฏิบัติ และขั้นตอนการควบคุมติดตาม (C)

การวัดผลการดำเนินการมีเกณฑ์ในการวัดหลากหลาย การประเมินองค์การในแนวคิดปัจจุบัน หรือวิธีการที่นำมาใช้อย่างแพร่หลาย คือแนวคิดการวัดผลการดำเนินงานแบบดุลยภาพ (Balanced Scorecard: BSC) ซึ่งเป็นการวัดผลการดำเนินการงานโดยใช้เครื่องมือด้านการจัดการที่ช่วยในการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ โดยอาศัยการวัดหรือการประเมินที่จะช่วยให้องค์การเกิดความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมุ่งเน้นในสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์การ โดยวัดทั้งในสิ่งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน เครื่องมือที่ใช้วัดและประเมินผลองค์การจากมุมมอง 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการเงิน (Financial Perspective) ด้านลูกค้า (Customer Perspective) ด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspective) ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective) (Kaplan, 1996 อ้างใน กาญจนา สุคัณธสิริกุล, 2552)

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

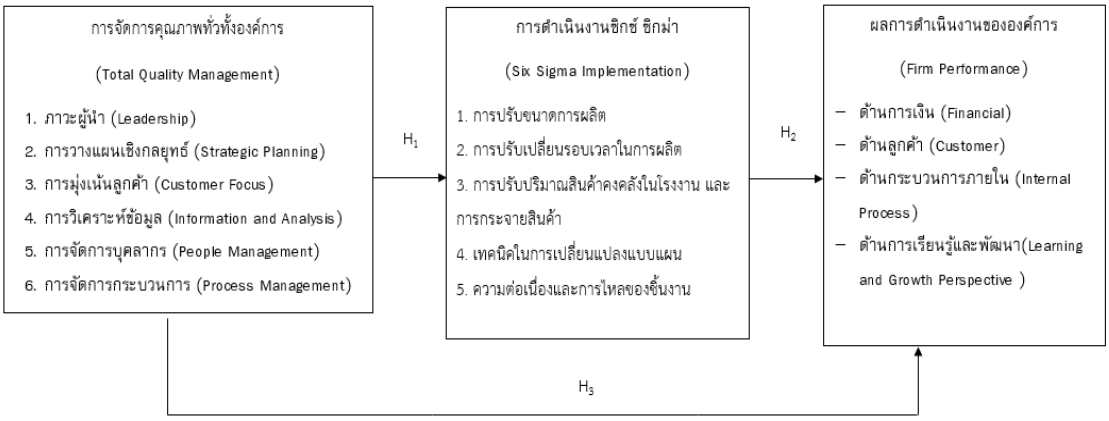

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลต่อซิกซ์ ซิกม่า

สมมติฐานที่ 2 ซิกซ์ ซิกม่ามีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์การ

สมมติฐานที่ 3 การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์การ

สมมติฐานที่ 4 การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานขององค์การ

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรเป้าหมาย คือ ผู้จัดการ รองผู้จัดการ ในองค์การที่เป็นสมาชิกสมาคมอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย โดยเลือกองค์การที่มีการใช้การจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การและซิกซ์ ซิกม่าในองค์การ สำหรับการวิจัยใช้ตัวแบบสมการโครงการ (Structural Equation Modeling : SEM) เพื่อทดสอบสมมติฐาน

5.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้จัดการ รองผู้จัดการ ในองค์การที่เป็นสมาชิกในสมาคมอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย (The Thai Automotive Industry Association) ทั้งหมด 123 แห่ง (สมาคมอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย, 2561)

5.3 ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ (Independent variable) คือ การจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การประกอบไปด้วย ด้านภาวะผู้นำ ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ด้านการมุ่งเน้นลูกค้า ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการจัดการบุคลากร และการจัดการกระบวนการ การดำเนินงานซิกซ์ ซิกม่า

2. ตัวแปรตาม (Dependent variable) คือ ผลการดำเนินขององค์การประกอบไปด้วย ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน ด้านการเรียนรู้และพัฒนา

5.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามปลายปิดเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยจากกรอบแนวคิด โดยมีการทดสอบคุณภาพด้านความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้ (Pre-Test) กับบุคลากรในองค์การที่มีการใช้การจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การ และซิกซ์ ซิกม่า และวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของคำถามจากแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าตามวิธีของของ Cronbach (Cronbach's Alpha Coefficient) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS ในการคำนวณ พบว่าคำถามที่ใช้ประเมินในแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในทุกตัวแปร ดังนี้ ปัจจัยด้านการจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีค่า 0.947 ปัจจัยด้านซิกซ์ ซิกม่ามีค่า 0.727 และ ปัจจัยด้านผลการดำเนินการมีค่า 0.878 โดยทุกตัวแปรมีค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟ่าตามวิธีของ Cronbach มากกว่า 0.70

โดยแบบสอบถามประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับลักษณะองค์การ ได้แก่ ตำแหน่ง อายุงานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยข้อมูลมีลักษณะเป็นปลายปิด

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การ ซิกซ์ ซิกม่า และผลการดำเนินงานขององค์การ

5.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับตัวอย่าง คือ ผู้จัดการ รองผู้จัดการ ในองค์การที่เป็นสมาชิกในสมาคมอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย (The Thai Automotive Industry Association) มีทั้งหมด 123 แห่ง (สมาคมอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย, 2561) โดยเลือกองค์การที่มีการใช้ การจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การและมีการนำซิกซ์ ซิกม่ามาใช้ในองค์การ โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากตัวอย่างทั้งการใช้แบบสอบถามออนไลน์ด้วยการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์โดยตรง และนำแบบสอบถามไปแจก ณ สถานที่ปฏิบัติงานจริง

5.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นการหาค่าทางสถิติพื้นฐาน ได้แก่ เป็นการหาค่าทางสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้โปรแกรม SPSS 21.0

สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis Testing) ได้แก่ แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) คือการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อประเมินค่าความกลมกลืนของแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์และทดสอบสมมติฐาน ใช้

ดัชนีตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Model Fit Index) พิจารณาตามเกณฑ์ของ Hair *et al.,* (2006) โดยใช้โปรแกรม M Plus 8.0

6. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่าข้อมูลระดับการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้ให้คะแนนโดยรวมระดับการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.36 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางซึ่งเมื่อพิจารณารายข้อจะพบว่าระดับการมุ่งเน้นลูกค้าจะมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ที่ 3.58 ซึ่งอยู่ในระดับดี และรองลงมาอยู่ที่การจัดการกระบวนการค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.39 อยู่ในระดับปานกลาง การวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.36 อยู่ในระดับปานกลาง การจัดการบุคลากรอยู่ที่ 3.31 อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.26 อยู่ในระดับปานกลาง และลำดับสุดท้ายด้านภาวะผู้นำค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.24 อยู่ในระดับปานกลาง

ข้อมูลระดับการดำเนินงานซิกซ์ ซิกม่าการพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้ให้คะแนนโดยรวมระดับการดำเนินงานซิกซ์ ซิกม่าค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.52 ซึ่งอยู่ในระดับดีซึ่งเมื่อพิจารณารายข้อจะพบว่าองค์การมีการปรับเปลี่ยนเทคนิคเพื่อให้การทำงานมีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้นจะมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ที่ 3.66 ซึ่งอยู่ในระดับดี และรองลงมาอยู่ที่องค์การมีการทำงานที่ต่อเนื่องและไม่ซับซ้อนค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.58 อยู่ในระดับดี , องค์การมีการลดปริมาณสินค้าคงคลังในโรงงาน การกระจายสินค้า และ มีการแก้ปัญหาการกำหนดเวลาค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.52 อยู่ในระดับดี , องค์การมีการลดขนาดการผลิต อยู่ที่ 3.43 อยู่ในระดับดี และลำดับสุดท้ายองค์การมีการปรับเปลี่ยนรอบเวลาในการผลิตค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.42 อยู่ในระดับดี

ข้อมูลระดับผลการดำเนินงานขององค์การพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้ให้คะแนนโดยรวมระดับผลการดำเนินงานเฉลี่ยอยู่ที่ 3.49 ซึ่งอยู่ในระดับดี ซึ่งเมื่อพิจารณารายข้อจะพบว่าระดับผลการดำเนินงานขององค์การด้านการเรียนรู้และพัฒนาจะมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดอยู่ที่ 3.71 ซึ่งอยู่ในระดับดี และรองลงมาอยู่ที่ระดับผลการดำเนินงานขององค์การด้านกระบวนการภายในค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.51 อยู่ในระดับดี , ระดับผลการดำเนินงานขององค์การด้านลูกค้าค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.50อยู่ในระดับดี และลำดับสุดท้ายระดับผลการดำเนินงานขององค์การด้านการเงินค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.25 อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 1 แสดงผลทดสอบความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้าง

ดัชนีที่ใช้ตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดล	เกณฑ์	ผลทางสถิติ	ผลการศึกษา
Chi square/Degree of Freedom (x^2 / df)	มีค่าไม่เกิน 2 หรือ 3	1.38	ผ่านเกณฑ์
p-value	มากกว่า 0.05	0.083	ผ่านเกณฑ์
Tucker Lewis Index (TLI)	มากกว่า 0.90	0.985	ผ่านเกณฑ์
Comparative Fit Index (CFI)	มากกว่า 0.90	0.977	ผ่านเกณฑ์
Root Mean Square Error of Approximate (RMSEA)	ไม่ควรเกิน 0.08	0.049	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 1 ผลการทดสอบความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างพบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ตามเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งค่า Chi square/Degree of Freedom, p-value, Tucker Lewis Index

(TLI), Comparative Fit Index (CFI), Root Mean Square Error of Approximate (RMSEA) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าโมเดลสมการโครงสร้างที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องหรือกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตารางที่ 2 แสดงผลการประมาณสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Standardized Path Coefficient) ของโมเดลสมการโครงสร้าง

ลำดับ	สมมติฐาน	Path Coefficient	p-value	ผลการทดสอบสมมติฐาน
1	การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลต่อซิกซ์ ซิกม่า	0.161	0.000**	ยอมรับสมมติฐาน
2	ซิกซ์ ซิกม่ามีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์การ	0.958	0.000**	ยอมรับสมมติฐาน
3	การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์การ	0.170	0.000**	ยอมรับสมมติฐาน
4	การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานขององค์การ	0.155	0.000**	ยอมรับสมมติฐาน

จากตางรางที่ 2 เมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์เส้นทาง (Path Coefficient) พบว่า ยอมรับสมมติฐานทั้ง 4 ข้อ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลต่อซิกซ์ ซิกม่า

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ค่า p-value = 0.000 มีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 แสดงว่าการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลต่อซิกซ์ ซิกม่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.161

สมมติฐานที่ 2 ซิกซ์ ซิกม่าอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์การ

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ค่า p-value = 0.000 มีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 แสดงว่าซิกซ์ ซิกม่ามีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.958

สมมติฐานที่ 3 การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์การ

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ค่า p-value = 0.000 มีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 แสดงว่าการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.170

สมมติฐานที่ 4 การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานขององค์การ

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ค่า p-value = 0.000 มีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 แสดงว่าการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานขององค์การโดยผ่านซิกซ์ ซิกม่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.155

6. อภิปรายผล

การวิจัยนี้มีวัตุประสงค์เพื่อตรวจสอบอิทธิพลของการจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การและซิกซ์ ซิกม่าต่อผลการดำเนินงานในอุตสาหกรรมยานยนต์ในประเทศไทย ผลการทดสอบสมมติฐาน การบริหารคุณภาพทั่วทั้ง

องค์การมีอิทธิพลต่อซิกซ์ ซิกม่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า องค์การจำเป็นต้องจัดการกับระบบการจัดการคุณภาพทั่วทั้งองค์การภายในองค์การเพื่อทำให้เกิดซิกซ์ ซิกม่าตามมา

การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์การผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า องค์การจำเป็นต้องจัดการกับระบบบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การภายในองค์การ เพื่อพัฒนาผลการดำเนินงานขององค์การให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Musran Munizu (2013) ที่ศึกษาพบว่า การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีผลกระทบเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานขององค์การและความได้เปรียบในการแข่งขัน, งานวิจัยของ Hassan *et al.,* (2012) ที่ศึกษาพบว่า การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานขององค์การในทางบวก นำไปสู่การดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จ และงานวิจัยของ Irefin *et al*., (2011) ที่ศึกษาพบว่า องค์ประกอบของการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีผลกระทบเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานขององค์การอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือภาวะความเป็นผู้และ การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานขององค์การผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานขององค์การ โดยผ่านซิกซ์ ซิกม่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า เมื่อองค์การมีระบบการบริหารทั่วทั้งองค์การ จะทำให้เกิดซิกซ์ซิกม่าและผลการดำเนินงานที่ดีต่อองค์การตามมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kocoglu *et al.*, (2011) ที่ศึกษาพบว่า การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การก่อให้เกิดความสำเร็จของผลการดำเนินงานขององค์การ

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยชี้ว่า หากองค์การผู้ผลิตรถยนต์ในสมาคมอุตสาหกรรมยายนต์แห่งประเทศไทยต้องการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การมากยิ่งขึ้น ผู้ผลิตควรหันมาสนใจปัจจัยทางด้านภาวะผู้นำในองค์การ ผู้บริหารระดับสูงควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในองค์การมีส่วนร่วม มีการกระตุ้นการสร้างสรรค์วัฒนธรรมองค์การที่ดีและมีการใช้หลักธรรมาภิบาล ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ บุคลากรควรมีส่วนร่วมในการวางแผนในการสนับสนุนองค์การ และองค์การมีความยืดหยุ่นของแผนที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลองค์การควรมีการเปิดเผยข้อมูล ที่สามารถให้บุคลากรในองค์การเข้าถึงข้อมูลได้ รวมทั้งการจัดการบุคลากรและการจัดการกระบวนการหากองค์การมีความใส่ใจมากยิ่งขึ้นก็จะทำให้องค์การมีประสิทธิภาพที่ดีมากยิ่งขึ้น

8. เอกสารอ้างอิง

กาญจนา สุคัณธสิริกุล. 2552. **ผลกระทบของธุรกิจแห่งนวัตกรรมที่มีต่อผลการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย**. นครราชสีมา: สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. อ้างถึง Kaplan, R.S. 1996. **The Balanced Scorecard: Translating Strategy into Action.** President and Fellows of Harvard College. U.S.A.

กัลยา วานิชย์บัญชา. 2551. **การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์. 2561. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2561, จาก https://www.aic.or.th/.

ชูเกียรติ ชาญสง่าเวช. 2556. **ดร.เดมมิ่ง อเมริกันชนผู้ปูรากฐานเรื่องคุณภาพให้ญี่ปุ่น.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ทิพย์รัตน์ เลาหวิเชียร. 2556. **การบริหารคุณภาพ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มีนเซอร์วิสซัพพลาย.

ธนาคารกสิกรไทย. 2560**.** สืบค้นเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2561, จาก https://www.kasikornbank.com/th/business/sme/KSMEKnowledge/article/KSMEAnalysis/Documents/ThaiAutomotive4.pdf.

ปรารถนา หลีกภัย. 2556. "ปัจจัยนำความสามารถทางนวัตกรรมและผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร". **วารสารนักบริหาร** ปีที่ 33, 4: 55-63.

เรวัตร์ ชาตรีวิศิษฎ์. 2537. **พัฒนาระบบงานสู่ความสำเร็จ**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมนิติ.

สมาคมอุตสาหกรรมยานยนต์ไทย, 2561. รายชื่อสมาชิก (Online). http://www.taia.or.th/., 15 พฤษภาคม 2561

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ศุภร เสรีย์รัตน์, องอาจ ปทะวานิช, และปริญ ลักษิตานนท์. 2543. **หลักการตลาด**. กรุงเทพมหานคร: ธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์

ศุภชัย นาทะพันธ์. 2551. **การควบคุมคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพ: ซีเอ็ดยูเคชั่น

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, พักตร์ผจง วัฒนสินธุ์, อัจฉรา จันทร์ฉาย, และประกอบ คุปรัตน์. 2553. "นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ." **วารสารบริหารธุรกิจ.** ปีที่ 33,128: 49-65.

สิริภัทร์ วงศ์ธีรุตม์. 2546. **การเปลี่ยนแปลงสู่คุณภาพเป็นเลิศ.** นครปฐม: โรงพิมพ์สายสี่การพิมพ์

สิทธิศักดิ์ พฤกษ์ปิติกุล. 2546. **การบริหารกลยุทธ์และผลสัมฤทธิ์ขององค์กรด้วยวิธี Balanced Scorecard**. กรุงเทพมหานคร: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).

อำนาจ ธีระวณิช. 2544. **การจัดการธุรกิจขนาดย่อม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Diamantopoulos, A. and J. A. Siguaw. 2000. **Introducing LISREL.** London: Sage Publications.

Hassan, M., A. Mukhtar., S. U. Qureshi and S. Sharif, 2012. "Impact of TQM Practices on Firm's Performance of Pakistan's Manufacturing Organizations" **International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences.** 2 (10): 232-259.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. and R. L. Tatham. 2006. **Multivariate Data Analysis.** 6th ed. New Jersey: Pearson Education

Diamantopoulos, A. and J. A. Siguaw. 2000. **Introducing LISREL.** London: Sage Publications.

Musran Munizu. 2013. "The Impact of Total Quality Management Practices towards Competitive Advantage and Organizational Performance: Case of Fishery Industry in South Sulawesi Province of Indonesia." **Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences**. 7 (1): 184-197.

Irefin, I. A., I. A. Abdul-Azeez. and G. O. Hammed. 2011. "A Study of the effect of Total Quality Management (TQM) Practices on Organizational Performance in Nigeria." **Institute of Interdisciplinary Business Research.** 3 (7): 466-484.

Kocoglu, I., S. Z. Imamoglu. and H. Ince. 2011. "The relationship between organizational learning and firm performance: the mediating roles of innovation and TQM." **Journal of Global Strategic Management**. 9: 72-88

สิ่งที่แรงงานไทยต้องปรับตัวให้อยู่รอดในยุค 4.0

THINGS THAT THAI WORKERS MUST ADAPT TO SURVIVE IN THE 4.0 ERA.

ธัญญ์พิสิษฐ์ บุญสิรินวคนธ์
นักศึกษา วิทยาลัยนวัตกรรมดิจิทัลและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต
E-mail: thanphisit.b60@rsu.ac.th
สุทธิศักดิ์ จันทวงษ์โส
อาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรมดิจิทัลและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต
E-mail: Suttisak.j@rsu.ac.th
ศุภกรณ์ พันวิไลย
นักศึกษา วิทยาลัยนวัตกรรมดิจิทัลและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต
E-mail: Supakorn.p61@rsu.ac.th
สุภนิดา ศรีมาก
นักศึกษา วิทยาลัยนวัตกรรมดิจิทัลและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต
E-mail: Supanida.sr60@rsu.ac.th
ฉัตรมงคล ทรหด
นักศึกษา วิทยาลัยนวัตกรรมดิจิทัลและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต
E-mail: Chatmongklon.t60@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

ปัจจุบันมีการกล่าวถึงการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 อย่างกว้างขวาง ทั้ง ภาครัฐ เอกชน สถานประกอบการ สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคม ซึ่งการปฏิวัติ อุตสาหกรรมเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ของโลก และอาจจะเกิดขึ้นในอีกไม่เกิน 20 ปีข้างหน้า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นยุคของการบูรณาการโลกของการผลิตสินค้าที่มี รูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามความต้องการของผู้บริโภคแต่ละราย โดยใช้เวลา ที่รวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งประเทศที่ต้องได้รับอิทธิพลของการเปลี่ยนเปลงดังกล่าว ทั้งในระบบเศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้นแรงงานจึงต้องตื่นตัว และเตรียมความพร้อมทั้งด้านความรู้ความคิดเชิงวิเคราะห์ ทักษะในการแก้ไขปัญหา และทักษะด้านภาษา เพื่อพัฒนาตนเองจากเดิมที่เป็นแรงงานไร้ทักษะฝีมือ แรงงานกึ่งทักษะฝีมือ ให้ก้าวสู่การเป็นแรงงานที่มีทักษะฝีมือ วิธีการดังกล่าวเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่จะทำให้แรงงานไทยมีพร้อมและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดในยุค 4.0 ที่กำลังจะมาถึงในอนาคตอันใกล้นี้ได้

คำสำคัญ: การปรับตัวให้อยู่รอด, แรงงานไทย, ยุค 4.0

ABSTRACT

At present, the 4th Industrial Revolution is widely discussed. Public sector, private establishments Educational institution and civil society Which the revolution the industry is a great change in the world and is about to happen in the next 20 years. It is in the period of integration of the manufacturing of products with great diversity to accommodate each consumer within a short period, with cost- saving and efficiency with everything connected in the form of "the Internet of Things (IoT) and with total use of digital technologies. The industrial revolution will lead to changes all over the world which is unavoidable to Thailand in terms of economic and social aspects. Thailand's labor is another sector certainly. Therefore, the labor must be aware of this and get ready to be equipped with the knowledge, and analytical thinking, problem- solving and language skills to transform themselves from unskilled labor and semi-skilled labor to skilled labor. All these will finally transform the country into a learning society. The above strategies are vital to preparing Thailand's labor readiness and ability to adjust to changes taking place in the 4.0 revolution coming in the near future.

Keywords: Thai labor, adapt, the 4.0 era

1. บทนำ

การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 เกิดขึ้น ตั้งแต่ปี 2011 ที่งานแสดงสินค้าเมืองฮานโนเวอร์ เยอรมนี (Hannover fair Germany) Henning Kagermann ผู้บริหาร German National Academy of Science and Engineering (Acatech) เป็นคนแรกที่ ใช้คำว่า "อุตสาหกรรม 4.0" (Industry 4.0) เพื่ออธิบายการริเริ่มโครงการอุตสาหกรรม ที่จะเสนอขอการสนับสนุนจากรัฐบาลเยอรมัน และหลังจากที่กระทรวงศึกษาของเยอรมนี เริ่มทำวิจัยครั้งแรก เม.ย. 2011 การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ที่เกิดขึ้นนี้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงโลกครั้งใหญ่อย่างที่กล่าวได้ว่าโลกจะพลิกจากหลังมือไปหน้ามือ ทั้งในแง่ของขนาด ความเร็ว และขอบเขต การปฏิวัติครั้งนี้โลกจะก้าวเร็วขึ้นแบบทวีคูณ หากย้อนดูในอดีตการปฏิวัตที่ผ่านมา การปฏิวัติครั้งแรกห่างจากโลกที่อยู่ในปัจจุบันประมาณ 250 ปี การปฏิวัติครั้งที่สองห่างจากปัจจุบันประมาณ 150 ปี การปฏิวัติครั้งล่าสุดห่างจากปัจจุบันประมาณ 50 ปี หากนับระยะเวลาของแต่ละช่วงแล้ว โลกกำลังหมุนเร็วขึ้นแบบทวีคูณ ไม่ใช่เป็นการเดินแบบเส้นตรงอย่างที่ผ่านมา จึงทำให้หลากหลายประเทศเกิดการตื่นตัวกับผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว สำหรับประเทศไทยนั้นมีการกล่าวถึงการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 และรัฐบาลได้มีนโยบายการ ทำให้ประเทศไทยก้าวสู่การเป็น "Thailand 4.0" ซึ่งแรงงานไทยหลายคนยังไม่ทราบว่า "ยุค 4.0" นั้นคืออะไร มาจากไหน ส่งผลกระทบต่อประเทศมากน้อยเพียงใด และแรงไทยต้องเตรียมให้พร้อมทั้งด้านความรู้ ทัศนคติ และทักษะอย่างไร ให้สามารถรับมือและปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงยุค 4.0 ที่กำลังมาในอีกไม่เกิน 20 ปีข้างหน้า ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถเล็งเห็นได้ว่า มีนักวิชาการแรงงานหลายท่านออกมาให้ความคิดเห็นทั้งด้านดีและด้านไม่ดีต่อแรงงานไทยในหลายหลายรูปแบบ แล้วแรงงานไทยเองนั้นรู้และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างไร รัฐบาลในฐานะผู้นำและผู้บริหารประเทศมีการจัดการ วางยุทธศาสตร์ ในการเตรียมความพร้อมประเทศและประชาการในประเทศไทยอย่างไร จึงเหมาะสมกับรูปแบบการเมือง สังคม และวัฒนธรรมแบบไทยเพื่อก้าวสู่ยุค 4.0 ที่กำลังจะมาถึงนี้ได้อย่างดี และเหมาะสมเพียงใด

2. วัตถุประสงค์

(1) การเตรียมพร้อมแรงงานไทย รับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

(2) เพื่อปรับตัวใช้ชีวิต ในการปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ของโลก

(3) ปรับโครงสร้างองค์กรสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3. การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 หรือ INDUSTRY 4.0

ศรรวริศา เมฆไพบูลย์ (2561) ได้เขียนหนังสือเรื่อง "การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4" ไว้ว่า หลายปีมานี้มีการพูดถึงการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งใหม่ ทั้งในภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ประชาสังคม และนักวิชาการ ซึ่งถูกเรียกว่า ยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 หรือ INDUSTRY 4.0 ซึ่งมันจะเป็นวิธีการใหม่ๆ ของการผลิตที่จะเข้ามาพลิกโฉมหน้าวงการอุตสาหกรรมโลก

วิไลพันธุ์ สังขะพันธุ์ (2559) การปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงใน วิธีการผลิตและระบบการผลิต จากเดิมระบบการผลิตมักทำกันภายในครอบครัว พ่อค้ามักเป็นนายทุนซื้อวัตถุดิบแล้วแจกจ่ายให้แต่ละครอบครัวรับมาทำ แล้วพ่อค้าจะรับผลิตภัณฑ์ที่สำเร็จ แล้วไปขาย คนงานก็จะได้ค่าจ้างเป็นการตอบแทน การผลิตสินค้าเดิมใช้แรงงานคน แรงงานสัตว์ รวมทั้งพลังงานจากธรรมชาติ เครื่องมือแบบง่ายๆ มาเป็นการใช้เครื่องจักรกลแทน เริ่มจากแบบ ง่ายๆ จนถึงแบบซับซ้อนที่มีกำลังผลิตสูง จนเกิดเป็นการผลิตในระบบโรงงาน (FACTORY SYSTEM) ส่วนการผลิตภายในครอบครัวก็ค่อยๆ ลดลงไป การปฏิวัติอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต อุตสาหกรรม และการบริการ ดังนี้

นันทนา กปิลกาญจน์ (2546) การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 1 เกิดขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 โดย เจมส์ วัตต์ ได้ทำการปรับปรุงเครื่องจักรไอน้ำนิโคแมนให้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถสร้างรถไฟ ทำให้การคมนาคมทำได้สะดวกมากขึ้น และถูกพัฒนาตลอดจนนำไปสร้างเครื่องจักรที่เรียกว่า "สมัยแห่งพลังไอน้ำ" ซึ่งตรงจุดนี้เอง เป็นจุดที่เรียกได้ว่า เป็นการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 1 อย่างแท้จริง เครื่องจักรไอน้ำนั้นไม่ได้ถูกประดิษฐ์ขึ้นโดยเจมส์ วัตต์ แต่เขาเป็นผู้ทำการพัฒนาจนสร้างนวัตกรรมมากมาย ที่ทำให้ประสิทธิภาพของการผลิตสิ่งทอเพิ่มขึ้นอย่างน้อย 3 เท่าตัวจากเดิม ซึ่งเป็นสิ่งที่กล่าวได้ว่า เขาเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดโรงงานผลิตที่ใช้เครื่องจักรช่วยในการผลิตและก่อกำเนิดเป็นโรงงานสมัยใหม่ในเวลาต่อมา

รศ.ดร.จำนง สรพิพัฒน์ (2561) การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 2 ได้เกิดขึ้นในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 เมื่อเฮนรี ฟอร์ด มีการนำระบบสายพานเข้ามาใช้ในการผลิตรถยนต์ในปี ค.ศ. 1913 จึงทำให้เกิดรถยนต์โมเดล ซึ่งมีจำนวนการผลิตมากถึง 15 ล้านคัน และหลังจากนั้นก็หยุดการผลิตการผลิตไปในปี ค.ศ. 1927 ซึ่งเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนจากการใช้เครื่องจักรไอน้ำ มาสู่การใช้พลังงานไฟฟ้าส่งผลทำให้เกิดการผลิตจำนวนมหาศาลอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ด้วยเทคนิคการใช้สายพานในลักษณะเดียวกันนี้จึงได้รับการเผยแพร่ไปยังอุตสาหกรรมอื่น ๆ ทำให้ประสิทธิภาพในการผลิตเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลทำให้ต้นทุนในการผลิตลดลง จนถึงขั้นที่เรียกได้ว่า เป็นยุคที่มีการผลิตสินค้าเหมือน ๆ กันเป็นจำนวนมาก หรือที่เรียกว่า Mass Production คือการผลิตสินค้ารูปแบบเดียวกันในปริมาณมาก ๆได้อย่างรวดเร็ว และให้แรงงานน้อยลง

ดร.ศุภวุฒิ สายเชื้อ (2562) การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 3 ในยุคนี้เป็นการเริ่มต้นของ "Information Technology" การใช้คอมพิวเตอร์ เข้ามาใช้ในวงการอุตสาหกรรม เรียกได้ว่าเป็นยุคแห่งการปฏิวัติคอมพิวเตอร์ มีการคิดค้นคอมพิวเตอร์ทั้งแบบ mainframe กับ PCและอินเทอร์เน็ตเริ่มใช้โปรแกรม CAD/CAM3 (Computer Aided Design/Manufacturing) เพื่อควบคุมกระบวนการผลิตอัตโนมัติที่ต้องการความรวดเร็ว ความแม่นยำสูง

ต้นทุนต่ำ และผลิตได้ปริมาณมาก ๆ จึงทำให้เกิดการผลิตแบบอัตโนมัติขึ้น จึงช่วยเสริมประสิทธิภาพการผลิตให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม ซึ่งในทุกวันนี้ในแทบทุกโรงงาน จะต้องมีระบบการผลิตแบบอัตโนมัติ เข้าไปเป็นส่วนช่วยในการผลิตอยู่เสมอ และได้มีการพัฒนาให้มีการผลิตซึ่งใช้ระบบอัตโนมัติขั้นสูง เพื่อผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคที่มีความซับซ้อนมาก ๆ ซึ่งจุดประสงค์ของการผลิตโดยวิธีนี้ ก็เพื่อช่วยประหยัดต้นทุนในการผลิต ทำให้สินค้ามีราคาถูกลง ซึ่งส่งผลดีต่อผู้บริโภคที่สามารถจ่ายได้ และยังช่วยเพิ่มขีดความสามารถและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันได้เป็นอย่างดี

เคลาส์ ชวาบ (2561) การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ที่กำลังจะมาถึง เรียกว่า “INDUSTRY 4.0” ได้มาจากชื่อของ “นโยบายอุตสาหกรรมแห่งชาติ” ของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐ เยอรมนีที่ประกาศเมื่อ ค.ศ.2013 โดยมีแนวคิดหลักที่ว่า โลกจะก้าวสู่การปฏิวัติ อุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ภายใน 20 ปีข้างหน้า มีการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจครั้งใหม่ มีการสร้างรูปแบบกระบวนการผลิตรูปแบบใหม่ ซึ่งใช้การเชื่อมต่อระหว่างสินค้า ข้อมูล และบริการ ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตให้เกิดเป็น “Smart Factory”4

พันธวัฒน์ เศรษฐวิไล (2562)สำหรับประเทศไทยนั้น ต้องพึ่งพาอุตสาหกรรมการผลิตในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ นับว่ามีความจำเป็นอย่างมากที่ภาครัฐจะต้องหันมาสนใจต่ออุตสาหกรรม 4.0 ซึ่งการประกาศนโยบายดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (Digital Economy) เพื่อช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาของประเทศในทุก ๆ ด้านเข้าสู่ความเป็นดิจิทัล และเครือข่ายอินเตอร์เน็ตความเร็วสูงให้ครอบคลุมทั้งประเทศ ในอนาคตอันใกล้นี้การเลิกจ้างแรงงานมนุษย์ หลีกเลี่ยงได้ยาก ถ้าสายงานมีคู่แข่งเป็นสมองกลหรือหุ่นยนต์ แรงงานอาจจะตกงานและ ถูกแทนที่โดยหุ่นยนต์ได้ ดังนั้นแรงงานจึงต้องมีการเตรียมตัว เตรียมความพร้อม ทั้งด้าน ความคิด ความรู้ ทักษะ ที่จะต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต อันใกล้นี้

4. การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ส่งผลต่อการปรับตัวของแรงงานไทยอย่างไร

มัทนา วิบุญศักดิ์ (2561) สำหรับประเทศไทย ที่ต้องพึ่งพาอุตสาหกรรมการผลิตในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจต้องให้ความสำคัญกับการปฏิรูปอุตสาหกรรมครั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย โดยภาครัฐบาลซึ่งนำโดย นายกรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ประกาศว่าจะทำให้ประเทศไทย เป็น “Thailand 4.0” ซึ่งเป็นการปรับตัวและเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นทั่วโลกและมีผลต่อประเทศไทยอย่างแน่นอน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศไทยก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง เป็นประเทศที่มีรายได้สูงและกระจายไปสู่ทุกภาคส่วน เพราะเราต้องยอมรับว่าปัจจุบันประเทศไม่สามารถแข่งขันด้วยการใช้ยุทธศาสตร์ค่าแรงงานราคาถูกได้อีกต่อไป โดยจะเปลี่ยนโมเดลเศรษฐกิจเป็นแบบ “ทำน้อย ได้มาก” ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม มุ่งสร้างสังคมคุณภาพ และทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศ เศรษฐกิจใหม่ (New Engines of Growth) เปลี่ยนการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์เป็นสินค้านวัตกรรม เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศจากภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วย เทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั่งเดิมไปสู่การเกษตรแบบสมัยใหม่ โดยเน้นเรื่องการบริหารจัดการและการนำเทคโนโลยีมาใช้ (Smart Farming) เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้ประเทศไทยก้าวเป็นผู้นำเศรษฐกิจดิจิทัลในภูมิภาคอาเซียนแล้ว ยังเป็นการปูทาง รองรับ INDUSTRY 4.0 อีกด้วย

ดังนั้นจะเห็นว่าประเทศกำลังจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย จะเห็นได้ว่าหลายองค์กรมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัล หุ่นยนต์ เครื่องจักร และปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence-AI) มาใช้เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตที่ทันสมัย สิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อแรงงานไทยอย่างแน่นอน เพราะจะมีแรงงาน

ไทยจำนวนมากตกงาน เนื่องจากปรับตัวไม่ทันตามนโยบาย หรือไม่มีเวลาให้แรงงานไทยปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลง ทางผู้ประกอบการเองต่างกดดันสารพัดเพื่อให้แรงงานที่ปรับตัวไม่ทันลาออก โดยที่เจ้าของกิจการไม่ต้องเสียค่าชดเชยตามกฎหมาย แต่ใช้วิธีกดดันอื่น ๆ ลักษณะบีบบังคับกดดันให้ลาออกเอง นอกจากนี้ยังพบว่าโรงงานอุตสาหกรรมหลายแห่งไม่ปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน (ธัญญลักษณ์ รุ้งแสงจันทร์, 2561)

รศ.ดร. กิริยา กุลกลการ (2561) อุตสาหกรรม 4.0 เป็นยุคที่มีการนำหุ่นยนต์และปัญญาประดิษฐ์เข้ามาใช้ในการทำงาน มีการนำเครื่องจักรเข้ามาใช้เครื่องจักรสามารถทำงานแทนแรงงานได้ในส่วนกายภาพ (physical) โดนทำงานได้ด้วยตัวเองสามารถสั่งการทำงานการทำงานอัตโนมัติวิเคราะห์ข้อมูลประมวลผลรวมถึงซ่อมแซมตัวเองได้ เมื่อหุ่นยนต์เก่งขึ้น ทำงานซับซ้อนได้มากขึ้นแรงงานจึงมีความจำเป็นที่ต้องลดน้อยลงอาจเกิดคนกลุ่มหนึ่งที่เรียกว่า ชนชั้นไม่สามารถทำงานหรือชนชั้นไร้ประโยชน์ (unworking class หรือ useless class) ในขณะเดียวกันอุตสาหกรรม 4.0 จะมีงานใหม่ ๆ เกิดขึ้น เช่น โลกยุค 4.0 ที่มาพร้อมกับระบบดิจิตอล ทำให้สามารถเข้าถึงข้อมูลขนาดใหญ่ หรือ Big Data ได้อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ซึ่งจะส่งผลต่อการจ้างงานได้ทั้งทางบวกและลบใน 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การสร้างงานใหม่ มีการคาดการณ์ว่างาน 65% ในอีก 10 ปีข้างหน้ายังไม่เกิดขึ้นในปัจจุบัน งานใหม่จะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกันการเขียนโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์เพื่อควบคุมหุ่นยนต์ การจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ที่เรียกว่า Big Data และงานใหม่อื่น ๆ ที่อยากจะจินตนาการในปัจจุบัน

2. งานบางประเภทจะถูกแทนที่เมื่อเศรษฐกิจเปลี่ยนไปสู่เศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ลดการใช้แรงงานมนุษย์ลง ตัวอย่างเช่น งานก่อสร้างจะถูกแทนที่ด้วยการพิมพ์แบบสามมิติ งานบัญชีและงานขายที่จะถูกแทนที่โดยหุ่นยนต์ มีการคาดการณ์ว่า 1 ใน 3 ของทักษะในปัจจุบันจะล้าสมัยและไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป

3. งานบางประเภทจะหมดสิ้นไป โดยไม่มีการทดแทนซึ่งอาจจะค่อย ๆ หายไปหรือจะลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว เช่น ประกันรถยนต์เพราะต่อไปรถจะขับเองด้วยระบบเซ็นเซอร์จึงมีความปลอดภัยและไม่ชนกัน ธนาคารที่จะหมดบทบาทไปเพราะคนหันไปใช้บล็อคเชน (blockchain) รถยนต์ที่ขับเคลื่อนด้วย น้ำมันจะถูกแทนที่ด้วยพลังงานไฟฟ้าหรือแสงอาทิตย์ เป็นต้น

4. งานจำนวนมากจะถูกปรับเปลี่ยนไปสู่การทำงานร่วมกับหุ่นยนต์มากขึ้น เช่น ตนงานในบริษัทผลิตรถยนต์ หรือ ช่างไฟฟ้าน้ำประปายังคงทำงานเหมือนเดิมภายใต้สภาพการทำงานที่ใช้หุ่นยนต์มากขึ้น คุณหมอที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยในการตรวจรักษาโรค เกษตรกรที่จะปลูกพืชโดยใช้เทคโนโลยีมากขึ้น ซึ่งแรงงานจำเป็นต้องทีทักษะและองค์ความรู้ใหม่ในการทำงานร่วมกับหุ่นยนต์

ดร. เสาวณี จันทะพงษ์ (2562)สำหรับแรงงานไทยนั้นต้องมีการปรับตัวและเตรียมความพร้อมอย่างยิ่งเนื่องจากแรงงานยังขาดความรู้ความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี ทักษะด้านภาษา และการผลิตกำลังแรงงานไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานภายในประเทศคาดการณ์ว่า ในอนาคตนวัตกรรมและเทคโนโลยีจะเข้ามามีบทบาทในภาคเศรษฐกิจส่งผลต่อระบบแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและการบริการ รวมทั้งภาวะการเมืองที่ทำให้การจ้างงานลดลง และร้อยละ 73 ของตลาดแรงงานทั้งหมดของประเทศเป็นกลุ่มแรงงาน Semi-skilled หรือแรงงานที่มีทักษะการทำงานระดับปานกลาง กลุ่มอาชีพที่ทำงานซ้ำ ๆ เช่น พนักงานธุรการ-บัญชี พนักงานขาย กลุ่มแรงงานโรงงาน เป็นต้น จะถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยี

ดังนั้นหากแรงงานไทยยังไม่เตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและปรับตัว ย่อมไม่สามารถอยู่รอดหรือแข่งขันได้ในโลกยุคใหม่ได้อย่างแน่นอน

5. แรงงานไทยต้องปรับตัวอย่างไรกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

หม่อมหลวงปุณฑริก สมิติ (2562)ในการพัฒนาทักษะแรงงานในประเทศนั้น เป็นที่น่ายินดีที่รัฐบาลไทยได้มีการ ส่งเสริมให้มีการจัดทำหลักสูตรการพัฒนาฝีมือแรงงาน มีการฝึกอบรม และทดสอบ มาตรฐานฝีมือแรงงาน และมีหน่วยงานของรัฐดูแลอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง เช่น สานักงานพัฒนามาตรฐานและทดสอบฝีมือแรงงาน สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นต้น หากมีการดูแล สนับสนุน และส่งเสริมอย่างต่อเนื่องจะส่งผลให้แรงงานไทยสามารถพัฒนา ตนเองจากแรงงานไร้ทักษะฝีมือ (Unskill Labor) แรงงานกึ่งทักษะฝีมือ (Semi-skilled Labor) สามารถก้าวสู่การแรงงานที่มีทักษะฝีมือ (Skill Labor) ภาครัฐและภาคธุรกิจเป็นต้องปรับเปลี่ยนการพัฒนาคนของประเทศไปในทิศทางที่สนับสนุนแนวทางการพัฒนาดังกล่าวให้เร็วที่สุด คือ ต้องเตรียมคนให้เป็นกำลังแรงงานที่ฉลาดและความสามารถพิเศษ (Talent) และแข่งขันได้ ต้องพัฒนากำลังแรงงานที่มีผลิตภาพสูง

ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ (2560)ส่วนแรงงานที่กำลังเรียนอยู่ในปัจจุบันที่จะจบการศึกษา (Flow) ควรจะมีวิธีเข้าไปปรับ Talents ให้ตรงกับความต้องการของ Talent Market ด้วยการฝึกอบรมอย่างเข้มข้นประมาณ 1 ปีหรือจนกว่าจะทดสอบผ่านเกณฑ์มาตรฐานสมรรถนะที่กำหนด โดยวิธีการรับสมัครจากวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยที่มีความพร้อมและยินดีให้ความร่วมมือกับทางรัฐบาล ในลักษณะที่เป็นข้อตกลงร่วมกัน (MOU) โดยรัฐสนับสนุนงบประมาณต่อหัวอย่างเต็มที่ มีการฝึกฝนการปฏิบัติงานจริงร่วมกับทางสถานประกอบการที่มีความพร้อม เพื่อนำไปใช้ในอุตสาหกรรมในยุค 4.0 ที่กำลังจะมาถึง

6. สรุป

ประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ได้รับอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แรงงานไทยเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศและเป็นอีกภาคส่วนหนึ่งที่ได้รับผลของ การเปลี่ยนแปลง ดังนั้น แรงงานจึงต้องเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะ เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถแข่งขันกับแรงงานประเทศอื่นได้ ด้วยวิธีการดังนี้ ประการแรก รัฐ ต้องมีการเร่งพัฒนามนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติต้องมีนโยบายและงบประมาณให้แก่สถาบันการศึกษาในสาขาที่ขาดแคลน และเป็นที่ต้องการในอนาคตในยุค 4.0 ปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และบุคลากรทางการ ศึกษา ให้มีความรู้ ทักษะ และอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย สามารถผลิตแรงงานที่ มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานได้อีกทั้งภาครัฐต้องเข้ามาแก้ไข ปัญหาโครงสร้างประชากรที่มีอัตราการเกิดต่ำ ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ด้วยการจัดสวัสดิการและเงินช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร จะช่วยลดภาระให้แก่ครอบครัวที่มีบุตร เพื่อกระตุ้นให้มีอัตราการเกิดสูงขึ้น จำนวนประชากรภายในประเทศมากขึ้น ส่งผลต่อการสร้างกำลังแรงงานเพิ่มมากขึ้นได้ในที่สุดอีกทั้งรัฐยังต้องมีนโยบายดูแลและส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงอายุด้วย

7. ข้อเสนอแนะ

ในการดำเนินครั้งต่อไป ควรมีการทดลองและวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพแรงงานไทยเพื่อรับมือ แก้ปัญหาหรือการขยายศูนย์การเรียนรู้ที่สนับสนุนแนวทางการพัฒนาแรงงานไทย เพื่อเข้าสู่ยุค อุตสาหกรรม 4.0 อย่างแท้จริง

8. เอกสารอ้างอิง

กิริยา กุลกลการ. (2560). **ทุนมนุษย์ 4.0**. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562, จาก http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/642489

เคลาส์ ชวาบ. (2561). **การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่.** สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562

ชนินทร เพ็ชรทับ. (2559). **กระทรวงแรงงาน วางแผนแม่บทมุ่งพัฒนาทุนมนุษย์รายอุตสาหกรรมรองรับไทยแลนด์ 4.0.** สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562, จาก http://www.mol.go.th/content/55448/1481873074

ดร. เสาวณี จันทะพงษ์. (2562). **การยกระดับทักษะแรงงานไทย: โจทย์ใหญ่ในยุคเทคโนโลยีเปลี่ยนโลก.** สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562, จาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_20Feb2019.aspx

นฤมล ธีรวัฒน์. **ความเป็นมาของโลกสมัยใหม่.** สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562, จาก http://www.human.cmu.ac.th/courseonline/huge/050104/data/104-04.pdf

นันทนา กปิลกาญจน์. **ประวัติศาสตร์และอารยธรรมโลก.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์.โอเดียนสโตร์, 2546. หน้า 2-6. สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562, จาก http://www.mwit.ac.th/~daramas/In_Revarution.pdf

พันธวัฒน์ เศรษฐวิไล. (2562). **'Futurising Thailand' โลกใหม่ ความท้าทายใหม่ : ยกระดับประเทศไทยในโลก 4.0.** สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562, จาก https://www.the101.world/futurising-thailand-seminar-2/

รศ.ดร. กิริยา กุลกลการ. (2561). **การบริหารทุนมนุษย์ไทยในเศรษฐกิจยุค 4.0.** สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562, จาก http://nldac.mol.go.th/download/การบริหารทุนมนุษย์ไทยในเศรษฐกิจยุค-40

รศ.ดร.จำนง สรพิพัฒน์. (2561). **การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4.** สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562, จาก http://rsu-brain.com/index.php/4387-2-2-2-2-2-2-4/

สุกัญญา ศุภกิจอำนวย. (2562). **ไทยแลนด์ 4.0 ผลกระทบ'แรงงาน'.** สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562, จาก https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/638279

BLT Bangkok. (2561). **แรงงานไทยยุค 4.0.** สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562, จาก https://www.bltbangkok.com/article/info/29/593

Matana Wiboonyasake. (2561). **ความเหมือนและความแตกต่างระหว่าง Industry 4.0 VS Thailand 4.0.** สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562, จาก https://www.aware.co.th/thailand4-0/

Prakit L. (2559). **การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 3.** สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562, จาก https://www.applicadthai.com/articles/การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่-3/

ThaiQuote. (2560). **"ว่างงาน" ต้องแก้อย่างไรในยุคไทยแลนด์ 4.0.** สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562, จาก https://www.thaiquote.org/content/205594

Wilaiphan S. (2559). **พลิกโฉมหน้าการผลิต ปฏิวัติโลกอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (INDUSTRY 4.0).** สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562, จาก https://www.applicadthai.com/articles/พลิกโฉมหน้าการผลิต-ปฏิวัติโลกอุตสาหกรรมครั้งที่-4-industry-4-0/

การระบุความเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

RISKS IDENTIFICATION OF THE DIRECT AND INDIRECT REAL ESTATE INVESTMENT

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกุลพัฒน์ คุ้มไพศาล และ อาจารย์ ดร.คัดเขต บุนนาค

สาขาวิชานวัตกรรมการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Email : Sukulpat@ap.tu.ac.th

บทคัดย่อ

อสังหาริมทรัพย์เป็นสินทรัพย์ลงทุนทางเลือก (alternative investments) ที่ได้รับความนิยมสูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงผลตอบแทนจากการลงทุนในสินทรัพย์อื่น ๆ ต่ำ การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์นั้นสามารถลงทุนได้ทั้งทางตรง คือ การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นสินทรัพย์ที่จับต้องได้ (tangible asset) และทางอ้อม คือ การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ (intangible asset) ในรูปของตราสารทางการเงิน ซึ่งการลงทุนนั้นย่อมมีความเสี่ยงเกิดขึ้น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและระบุความเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลนักลงทุนที่มีประสบการณ์การลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 10 ราย และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาในประเด็นของลักษณะความเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

ผลการวิจัยพบว่า การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ทางตรงมีค่าคะแนนความเสี่ยงอยู่ระหว่าง 8.16 – 18.24 โดยค่าคะแนนความเสี่ยงสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ความเสี่ยงด้านการเงิน ความเสี่ยงด้านสังคม และความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ตามลำดับ ในขณะที่การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อมมีค่าคะแนนความเสี่ยงอยู่ระหว่าง 0.00 – 17.28 โดยค่าคะแนนความเสี่ยงสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ ความเสี่ยงด้านการเงิน และความเสี่ยงด้านการเมือง ตามลำดับ

คำสำคัญ: อสังหาริมทรัพย์ทางตรง อสังหาริมทรัพย์ทางอ้อม การลงทุน ความเสี่ยง

ABSTRACT

Real estate is an alternative way of investment that is popular amongst investors especially under the low yield environment. The investors can invest both through direct investment such as investing in tangible assets, or indirect investment which is to invest in financial instruments such as REIT. Any investment is normally associated with risks. This research aims to study and identifies the risks from investing in real estate both directly and indirectly, by means of collecting data from 10 investors who have investment experience in real estate business at least 5 years. This research employs the content analysis to analyze the risk characteristics of real estate business investment.

The results indicate that the direct investment in real estate has the risk score between 8.16 - 18.24, where the risks with the top three scores are financial risk, social risk, and regulatory compliance risks respectively. In addition, the indirect investment in real estate as the risk score of 0.00-17.28 with the top three scores are economic risk, financial risk and political risk, respectively

KEYWORDS: direct real estate investment, indirect real estate investment, investment, risk

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

อสังหาริมทรัพย์นับเป็นสินทรัพย์ลงทุนทางเลือก (alternative investments) ที่ได้รับความนิยมสูง โดยสามารถลงทุนได้ทั้งทางตรง คือ การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นสินทรัพย์ที่จับต้องได้ (tangible asset) เช่น การซื้อบ้านหรือคอนโดมิเนียมแล้วปล่อยให้เช่าหรือเก็งกำไร เป็นต้น และทางอ้อม คือ การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นสินทรัพย์ ที่จับต้องไม่ได้ (intangible asset) ลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงิน เช่น กองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์ (property fund และ Real Estate Investment Trust: REIT) เป็นต้น

การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ทางตรงมีข้อดีที่เด่นชัดที่สุด คือ การได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์อาคารหรือที่ดิน ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่จับต้องได้ และมูลค่าของอสังหาริมทรัพย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ดินมักจะเพิ่มขึ้นในระยะยาว แต่การลงทุนทางตรงมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก ดูแลความเรียบร้อยของทรัพย์สิน ต้องซ่อมแซมและบำรุงรักษาอยู่เป็นระยะ ทั้งนี้ การได้เป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์เพียง 1 – 2 ชิ้น ไม่เป็นการกระจายความเสี่ยงที่เหมาะสม (วิน พรหมแพทย์, 2560) จากข้อจำกัดดังกล่าว นักลงทุนนิยมลงทุนอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อมมากขึ้น เนื่องจากสามารถเริ่มลงทุนได้ด้วยเงินจำนวนน้อยและมีผู้ดูแลจัดการหาผู้เช่า ซ่อมแซม บำรุงรักษา และสามารถกระจายเงินลงทุนได้ในอสังหาริมทรัพย์ที่มีความหลากหลาย ทั้งแบบกระจายหลายประเภท อาทิ อาคารสำนักงาน โรงแรม ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น รวมทั้งสามารถกระจายเงินลงทุนไปยังหลายประเทศ อาทิ ไทย สิงคโปร์ ออสเตรเลีย เป็นต้น (Khumpaisal, 2015)

อย่างไรก็ตาม การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์มีความเสี่ยง ที่เกิดจากอัตราผลตอบแทนที่นักลงทุนได้รับจริง (actual return) คลาดเคลื่อนหรือเบี่ยงเบนไปจากอัตราผลตอบแทนที่นักลงทุนนั้นคาดหวังว่าจะได้รับ (expected return) (ณัฐพล ลีลาวัฒนานันท์, 2562) ดังนั้น ไม่ว่านักลงทุนจะขาดทุนหรือได้กำไร ถือเป็นความเสี่ยงทั้งสิ้น เพราะความคลาดเคลื่อนเช่นนั้น จะทำให้นักลงทุนวางแผนการลงทุนในอนาคตได้ยากเช่น อาจจัดสรรหรือแบ่งเงินลงทุนมากในหลักทรัพย์ที่มีอัตราผลตอบแทนที่คาดหวังว่าจะได้รับสูงแต่กลับมีอัตราผลตอบแทนที่ได้รับจริงต่ำ ส่งผลให้ผลตอบแทนรวม (total return) ที่นักลงทุนควรจะได้รับน้อยกว่าที่ควร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาและระบุความเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

(2) เพื่อเปรียบเทียบความเสี่ยงที่ระบุได้จากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

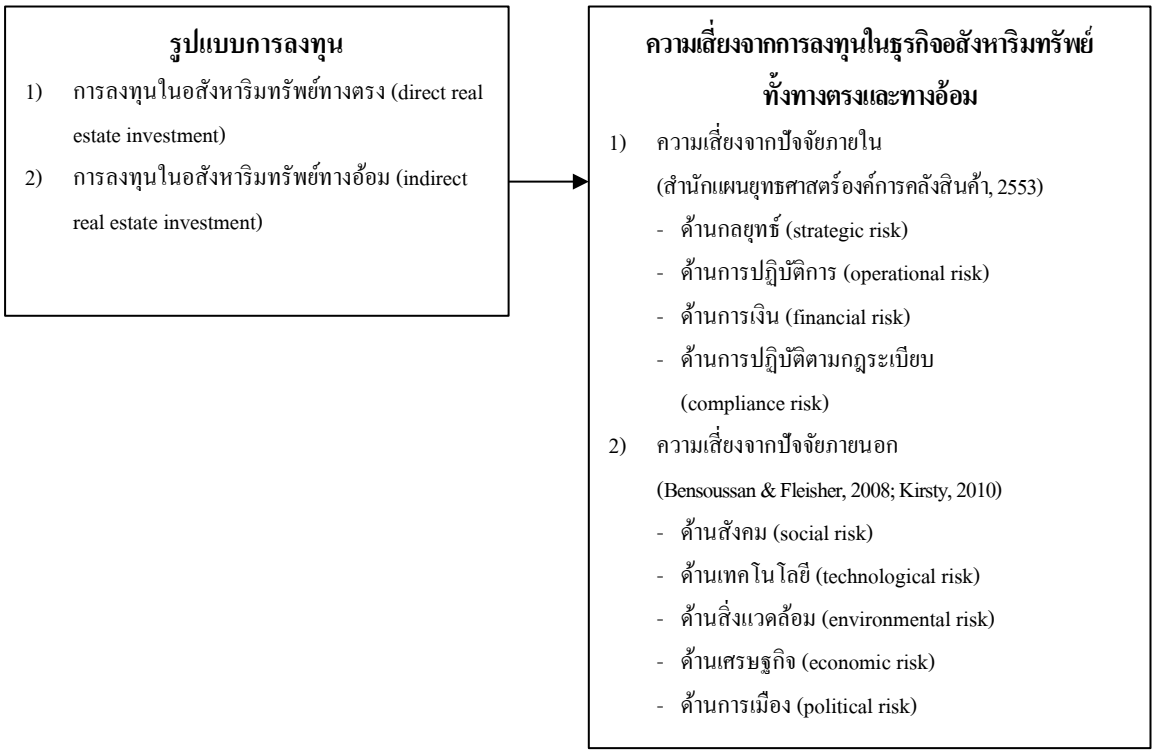

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้วยการสัมภาษณ์ นักลงทุนที่มีประสบการณ์การลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อศึกษาและระบุความเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม แล้วทำการวิเคราะห์ สรุปเป็นข้อมูลเชิงนามธรรม อันนำไปสู่การระบุปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

4.2 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักลงทุนที่มีประสบการณ์การลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทั้งทางตรงและ/หรือทางอ้อม มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 10 ราย โดยแบ่งออกเป็นนักลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางตรง จำนวน 5 ราย และนักลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อม จำนวน 5 ราย

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ คือ ปัจจัยเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งแบ่งออกเป็น 9 ด้าน ดังนี้

(1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ (strategic risk) หมายถึง ความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อการกำหนดแผนการดำเนินงานหรือแผนกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักและเป้าหมายของนักลงทุน

(2) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติการ (operational risk) หมายถึง ความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของกระบวนการทำงานและการบรรลุวัตถุประสงค์หลักของนักลงทุนในภาพรวม

(3) ความเสี่ยงด้านการเงิน (financial risk) หมายถึง ความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการทางการเงินของนักลงทุน

(4) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ (compliance risk) หมายถึง ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ของหน่วยงานกำกับดูแล รวมทั้งความเสี่ยงด้านกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

(5) ความเสี่ยงด้านสังคม (social risk) หมายถึง ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับสังคม อาทิเช่น วัฒนธรรม ค่านิยม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ พฤติกรรมและความต้องการของคนในสังคม เป็นต้น

(6) ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี (technological risk) หมายถึง ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีต่าง ๆ อาทิเช่น เทคโนโลยีขั้นพื้นฐาน การวิจัยและพัฒนาด้านเทคโนโลยี ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น

(7) ความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม (environmental risk) หมายถึง ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น ภัยธรรมชาติ สภาพภูมิอากาศ เป็นต้น

(8) ความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ (economic risk) หมายถึง ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับภาวะเศรษฐกิจของประเทศ อาทิเช่น อัตราดอกเบี้ย อัตราเงินเฟ้อ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ต้นทุนแรงงาน/วัตถุดิบ เป็นต้น

(9) ความเสี่ยงด้านการเมือง (political risk) หมายถึง ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการเมืองภายในประเทศและการเมืองระหว่างประเทศ ตลอดจนนโยบายต่าง ๆ ของประเทศที่มีผลต่อการดำเนินธุรกิจ เช่น เสถียรภาพทางการเมือง นโยบายของภาครัฐ เป็นต้น

สำหรับโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงและความรุนแรงของความเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1 หมายถึง มีโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง/มีความรุนแรงของความเสี่ยงอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2 หมายถึง มีโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง/มีความรุนแรงของความเสี่ยงอยู่ในระดับน้อย

3 หมายถึง มีโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง/มีความรุนแรงของความเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง

4 หมายถึง มีโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง/มีความรุนแรงของความเสี่ยงอยู่ในระดับมาก

5 หมายถึง มีโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง/มีความรุนแรงของความเสี่ยงอยู่ในระดับมากที่สุด

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากนักลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ โดยข้อคำถามเป็นแบบปลายเปิด (open-ended question) ประกอบด้วย ลักษณะความเสี่ยง สาเหตุของความเสี่ยง โอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง และความรุนแรงของความเสี่ยงของ ปัจจัยเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม (Khumpaisal, 2015) ตามที่ได้กล่าวไว้ใน หัวข้อ 4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปด้วยการจำแนกชนิดข้อมูล คือ จำแนกประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ ทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แล้วนำมาวิเคราะห์ประกอบกัน เพื่อหาประเด็นหลักของเนื้อหาตามกระบวนการซึ่งได้จากการจดบันทึก และการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ ประกอบกับ

การตีความข้อมูลมีความซับซ้อนที่ต้องทำการวิเคราะห์ผ่านอากัปกิริยาของผู้ให้ข้อมูล เพื่อสร้างข้อสรุปเชิงนามธรรม อันจะนำไปสู่การตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

สำหรับ เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงหรือความรุนแรงของความเสี่ยง (ไพศาล หวังพานิช, 2551) ได้แก่

1.00 – 1.80 หมายถึง มีโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง/มีความรุนแรงของความเสี่ยงอยู่ในระดับน้อยที่สุด

1.81 – 2.60 หมายถึง มีโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง/มีความรุนแรงของความเสี่ยงอยู่ในระดับน้อย

2.61 – 3.40 หมายถึง มีโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง/มีความรุนแรงของความเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง

3.41 – 4.20 หมายถึง มีโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง/มีความรุนแรงของความเสี่ยงอยู่ในระดับมาก

4.21 – 5.00 หมายถึง มีโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง/มีความรุนแรงของความเสี่ยงอยู่ในระดับมากที่สุด

5. สรุปผลการวิจัย

(1) ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าความเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางตรง ประกอบด้วย

(1.1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงนโยบายการดำเนินงาน การวางแผนการลงทุนผิดพลาด กลยุทธ์ไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ปัจจุบัน และการขาดความรู้ความสามารถของผู้บริหารองค์กร

(1.2) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติการ ประกอบด้วย การดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ การปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรที่ไม่สอดคล้องกับการดำเนินงาน และขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ

(1.3) ความเสี่ยงด้านการเงิน ประกอบด้วย ต้นทุนทางการเงินสูง การขาดสภาพคล่อง การบริหารการเงินไม่เป็นไปตามแผน และการขาดเงินทุนในการดำเนินงาน

(1.4) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ประกอบด้วย ความเข้มงวดของกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ข้อจำกัดด้านกฎหมายที่มีผลต่อการพัฒนาโครงการ และการติดต่อกับหน่วยงานราชการมีขั้นตอนและเอกสารจำนวนมาก

(1.5) ความเสี่ยงด้านสังคม ประกอบด้วย พฤติกรรมผู้บริโภคมีความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความต้องการและอำนาจการต่อรองของผู้บริโภคจะเพิ่มขึ้น

(1.6) ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การขาดเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการดำเนินงาน และไม่มีการสำรองข้อมูลเพื่อความปลอดภัยของระบบฐานข้อมูล

(1.7) ความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ภัยธรรมชาติต่าง ๆ สภาพชุมชนโดยรอบมีความแตกต่างกัน และข้อร้องเรียนต่าง ๆ จากชุมชนโดยรอบ

(1.8) ความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ความผันผวนของเศรษฐกิจและความผันผวนของอัตราดอกเบี้ย และการเปลี่ยนแปลงราคาของสินทรัพย์

(1.9) ความเสี่ยงด้านการเมือง ประกอบด้วย ความไม่มั่นคงทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการเปลี่ยนแปลงนโยบายของภาครัฐ

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่าโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางตรงในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย – มาก โดยความเสี่ยงที่มีโอกาสเกิดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความเสี่ยงด้านสังคมและความเสี่ยงด้านการเงิน ตามลำดับ และ ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่าความรุนแรงของความเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจ

อสังหาริมทรัพย์ทางตรงในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง – มากที่สุด โดยความเสี่ยงที่มีความรุนแรงอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความเสี่ยงด้านการเงินและความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ตามลำดับ (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 โอกาสและความรุนแรงของความเสี่ยงในการลงทุนธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางตรง

ปัจจัยเสี่ยง	โอกาสเกิด (Likelihood)		ความรุนแรง (Consequence)	
	ค่าเฉลี่ย	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
1. กลยุทธ์	2.40	น้อย	3.60	มาก
2. การปฏิบัติการ	3.40	ปานกลาง	3.80	มาก
3. การเงิน	3.80	มาก	4.80	มากที่สุด
4. การปฏิบัติตามกฎระเบียบ	3.40	ปานกลาง	4.60	มากที่สุด
5. สังคม	4.00	มาก	4.20	มาก
6. เทคโนโลยี	2.40	น้อย	3.40	ปานกลาง
7. สิ่งแวดล้อม	2.20	น้อย	4.00	มาก
8. เศรษฐกิจ	3.40	ปานกลาง	4.20	มาก
9. การเมือง	3.40	ปานกลาง	4.20	มาก

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่าการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ทางตรงมีค่าคะแนนความเสี่ยงอยู่ระหว่าง 8.16 – 18.24 โดยค่าคะแนนความเสี่ยงสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ความเสี่ยงด้านการเงิน ความเสี่ยงด้านสังคม และความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ตามลำดับ (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าคะแนนความเสี่ยงของปัจจัยเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางตรง

ปัจจัยเสี่ยง	โอกาสที่จะเกิด	ความรุนแรง	ค่าความเสี่ยง[1]
1. กลยุทธ์	2.40	3.60	8.64
2. การปฏิบัติการ	3.40	3.80	12.92
3. การเงิน	3.80	4.80	18.24
4. การปฏิบัติตามกฎระเบียบ	3.40	4.60	15.64
5. สังคม	4.00	4.20	16.80
6. เทคโนโลยี	2.40	3.40	8.16
7. สิ่งแวดล้อม	2.20	4.00	8.80
8. เศรษฐกิจ	3.40	4.20	14.28
9. การเมือง	3.40	4.20	14.28

หมายเหตุ [1] ค่าความเสี่ยง คำนวณจาก โอกาสที่จะเกิด x ความรุนแรง, โดย อัญชุลี สิมะเสถียร, 2553.

(2) ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่าความเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อม ประกอบด้วย

(2.1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ประกอบด้วย ความแตกต่างของนโยบายการลงทุนและการวางแผนการลงทุนที่ผิดพลาด

(2.2) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติการ ประกอบด้วย ความรู้ความสามารถของผู้บริหารกองทุน การไม่ปฏิบัติตามสัญญาเช่าช่วงของผู้ให้เช่าช่วงสิทธิ การประเมินมูลค่าสิทธิการเช่าที่ผิดพลาด และการกำหนดสมมติฐานทางการเงินที่ผิดพลาด

(2.3) ความเสี่ยงด้านการเงิน ประกอบด้วย การขาดสภาพคล่อง

(2.4) ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ประกอบด้วย การขาดความรู้ความเข้าใจในการลงทุน

(2.5) ความเสี่ยงด้านสังคม พบว่า ไม่มีความเสี่ยงด้านสังคม

(2.6) ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี พบว่า ไม่มีความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี

(2.7) ความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ภัยธรรมชาติต่าง ๆ

(2.8) ความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ความผันผวนของเศรษฐกิจ ความผันผวนของอัตราดอกเบี้ย และความไม่แน่นอนของอุปสงค์อุปทานในตลาด รวมทั้งความผันผวนของราคาสินทรัพย์ที่ลงทุน

(2.9) ความเสี่ยงด้านการเมือง ประกอบด้วย ความไม่มั่นคงทางการเมือง ความไม่แน่นอนทางการเมือง และความขัดแย้งทางการเมือง

ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่าโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อม อยู่ในระดับไม่มีโอกาสเกิด – มาก โดยความเสี่ยงที่มีโอกาสเกิดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความเสี่ยง ด้านการเงิน ความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ และความเสี่ยงด้านการเมือง ตามลำดับ ส่วนความรุนแรงของความเสี่ยงจากการลงทุนอยู่ในระดับน้อยที่สุด – มากที่สุด โดยความเสี่ยงที่มีความรุนแรงอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ ความเสี่ยงด้านการเงิน และความเสี่ยงด้านการเมือง ตามลำดับ (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 โอกาสและความรุนแรงของความเสี่ยงในการลงทุนธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อม

ปัจจัยเสี่ยง	โอกาสเกิด (Likelihood)		ความรุนแรง (Consequence)	
	ค่าเฉลี่ย	ระดับ	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
1. กลยุทธ์	3.20	ปานกลาง	4.00	มาก
2. การปฏิบัติการ	3.40	ปานกลาง	3.80	มาก
3. การเงิน	3.60	มาก	4.60	มากที่สุด
4. การปฏิบัติตามกฎระเบียบ	3.40	ปานกลาง	3.60	มาก
5. สังคม	0.00	ไม่มี	1.60	น้อยที่สุด
6. เทคโนโลยี	0.00	ไม่มี	1.80	น้อยที่สุด
7. สิ่งแวดล้อม	1.60	น้อยที่สุด	1.60	น้อยที่สุด
8. เศรษฐกิจ	3.60	มาก	4.80	มากที่สุด
9. การเมือง	3.60	มาก	4.60	มากที่สุด

ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่าการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อมมีค่าคะแนนความเสี่ยงอยู่ระหว่าง 0.00 – 17.28 โดยค่าคะแนนความเสี่ยงสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ ความเสี่ยงด้านการเงิน และความเสี่ยงด้านการเมือง ตามลำดับ (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ค่าคะแนนความเสี่ยงของปัจจัยเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อม

ปัจจัยเสี่ยง	โอกาสที่จะเกิด	ความรุนแรง	ค่าความเสี่ยง[1]
1. กลยุทธ์	3.20	4.00	12.80
2. การปฏิบัติการ	3.40	3.80	12.92
3. การเงิน	3.60	4.60	16.56
4. การปฏิบัติตามกฎระเบียบ	3.40	3.60	12.24
5. สังคม	0.00	1.60	0.00
6. เทคโนโลยี	0.00	1.80	0.00
7. สิ่งแวดล้อม	1.60	1.60	2.56
8. เศรษฐกิจ	3.60	4.80	17.28
9. การเมือง	3.60	4.60	16.56

หมายเหตุ [1] ค่าความเสี่ยง คำนวณจาก โอกาสที่จะเกิด x ความรุนแรง, โดย อัญชุลี สิมะเสถียร, 2553.

(3) การศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางตรงและทางอ้อม

ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางตรงมีค่าคะแนนความเสี่ยงสูงกว่าการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อม รวม 5 ด้าน ได้แก่ ความเสี่ยงด้านการเงิน ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ความเสี่ยงด้านสังคม ความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี และความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม ในขณะที่การลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อมมีค่าคะแนนความเสี่ยงสูงกว่าการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางตรง รวม 3 ด้าน ได้แก่ ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ และความเสี่ยงด้านการเมือง (ดังตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ผลการศึกษาเปรียบเทียบค่าคะแนนความเสี่ยงจากการลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางตรงและทางอ้อม

ปัจจัยเสี่ยง	การลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางตรง	การลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อม
1. กลยุทธ์	8.64	12.80
2. การปฏิบัติการ	12.92	12.92
3. การเงิน	18.24	16.56
4. การปฏิบัติตามกฎระเบียบ	15.64	12.24
5. สังคม	16.80	0.00
6. เทคโนโลยี	8.16	0.00
7. สิ่งแวดล้อม	8.80	2.56
8. เศรษฐกิจ	14.28	17.28
9. การเมือง	14.28	16.56

6. อภิปรายผล

การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ทางตรงมีค่าคะแนนความเสี่ยงอยู่ระหว่าง 8.16 – 18.24 โดยค่าคะแนนความเสี่ยงสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ความเสี่ยงด้านการเงิน ความเสี่ยงด้านสังคม และความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบตามลำดับ ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ทางตรงต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก ทั้งในรูปแบบของ

การพัฒนาโครงการหรือการซื้ออสังหาริมทรัพย์เพื่อปล่อยเช่า รวมถึงพฤติกรรมของคนในสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว และมีความหลากหลายมากขึ้น ตลอดจนข้อจำกัดทางกฎหมายต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการลงทุน อาทิเช่น กฎหมายผังเมือง ที่ส่งผลต่อการใช้ประโยชน์ในที่ดิน เป็นต้น

การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อมมีค่าคะแนนความเสี่ยงอยู่ระหว่าง 0.00 – 17.28 โดยค่าคะแนนความเสี่ยงสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ ความเสี่ยงด้านการเงิน และความเสี่ยงด้านการเมือง ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นผลมาจากการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อมเป็นการลงทุนมีผู้บริหารจัดการกองทุนทำหน้าที่บริหารจัดการกองทุนให้สามารถสร้างผลตอบแทนให้กับนักลงทุนได้สูงสุด จึงเป็นเสมือนผู้บริหารความเสี่ยงต่าง ๆ ที่เกิดจากการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อมแทนนักลงทุน ความเสี่ยงหลักจากการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อมจึงเป็นความเสี่ยงที่เกิดจากปัจจัยภายนอกที่นักลงทุนไม่สามารถควบคุมได้ อาทิเช่น ภาวะเศรษฐกิจ สถานการณ์ทางการเมือง เป็นต้น ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อการลงทุนทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม เป้าหมายของนักลงทุน คือ การได้รับผลตอบแทนสูงสุดจากการลงทุน หากการลงทุนไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ย่อมส่งผลต่อความเสียหายแก่นักลงทุน จึงทำให้ความเสี่ยงทางด้านการเงินยังคงเป็นความเสี่ยงหนึ่งที่มีค่าคะแนนความเสี่ยงอยู่ใน 3 ลำดับแรก

ผลการวิจัยที่ได้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของประภาพรรณ แก้วพิทักษ์ (2559)ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลตอบแทนของกองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์ประเภทโรงแรม จำนวน 6 กองทุน ผลการวิจัยพบว่า อัตราแลกเปลี่ยนและอัตราดอกเบี้ยมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับผลตอบแทนของกองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์ประเภทโรงแรมแบบซื้ออสังหาริมทรัพย์มาเป็นกรรมสิทธิ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และงานวิจัยของเอกจิต เพียรพิทักษ์ (2558) ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการลงทุนรูปแบบต่าง ๆ ในอสังหาริมทรัพย์ประเภทอุตสาหกรรม ทั้งการลงทุนทางตรงโดยการพัฒนาโครงการการซื้อขายทรัพย์สินหรือการลงทุนทางอ้อมผ่านกองทุนรวม ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการลงทุน ประกอบด้วย ผลตอบแทนการลงทุน ความเสี่ยง ต้นทุน สภาพคล่อง ความยืดหยุ่น และระยะเวลาการถือครอง

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ทางตรง ควรคำนึงถึงความเสี่ยงด้านการเงิน ความเสี่ยงด้านสังคม และความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ โดยการจัดหาแหล่งเงินทุนที่มีต้นทุนต่ำ วางแผนและควบคุมการใช้-จ่ายให้เป็นไปตามแผนการเงินที่วางไว้ มีการสำรองเงินเผื่อกรณีฉุกเฉิน นอกจากนี้ ควรทำการศึกษาความเป็นไปได้ทั้งด้านกายภาพ การตลาด และการเงิน ก่อนทำการลงทุน และควรจัดโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมกับงานโดยมีอัตราบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในงานที่เพียงพอ

(2) การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อม ควรคำนึงถึงความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ ความเสี่ยงด้านการเงิน และความเสี่ยงด้านการเมือง โดยการจัดสรรเงินลงทุนอย่างเหมาะสม และศึกษาปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อผลตอบแทนจากการลงทุนให้ถี่ถ้วนก่อนตัดสินใจลงทุน รวมทั้งศึกษาผู้บริหารจัดการกองทุนซึ่งทำหน้าที่บริหารความเสี่ยงการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ทางอ้อมแทนนักลงทุน

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยควรทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเพิ่มจำนวนผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น และทำการศึกษาเชิงปริมาณควบคู่ไปด้วย

8. เอกสารอ้างอิง

ณัฐพล ลีลาวัฒนานันท์. (10 มีนาคม 2562). **ความเสี่ยงในการลงทุน.** สืบค้นจาก: https://bsc.dip.go.th/th/category/2016-09-06-05-21-02/2016-09-18-10-37-50.

ไพศาล หวังพานิช. (2551). เอกสารประกอบการบรรยายวิชา 913602 วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อการศึกษา. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.

วิน พรหมแพทย์. (7 พฤศจิกายน 2560). **โอกาสการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ (1).** สืบค้นจาก: https://www.posttoday.com/finance/invest/522647.

สำนักแผนยุทธศาสตร์องค์การคลังสินค้า. (7 พฤศจิกายน 2561). **คู่มือบริหารความเสี่ยง ปี 2553.** สืบค้นจาก: http://www.pwo.co.th/download/risk/plan1%20dee.pdf

อัญชุลี สิมะเสถียร. (2553). เอกสารประกอบการสอน: การบริหารความเสี่ยง Risk Management. ปทุมธานี: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอกจิต เพียรพิทักษ์. (2558). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการลงทุนรูปแบบต่าง ๆ ในอสังหาริมทรัพย์ประเภทอุตสาหกรรม. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง, สาขาวิชานวัตกรรมการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์.

Bensoussan, B. E. & Fleisher, C. S. (2008). **Analysis without Palalysis 10 Tools to Make Better Strategic Decisions.** Newjersey: Pearson Education.

Khumpaisal, S. (2015). A Perspective Towards Risks and Investment in Real Estate Development, The 20th National Convention on Civil Engineering, At Pattaya Thailand, 15th July, 2015.

Kirsty, G. (10 November 2018). **STEEP Theory.** Retrieved from http://www.trainingblog.co.uk/2010/03/30/steep-theory.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

FACTORS AFFECTING THE BEHAVIOR OF CHOOSING TO USE THE FRESH COFFEE SHOP OF CONSUMERS IN KHLONG LUANG DISTRICT, PATHUM THANI PROVINCE

สุทัศน์ ดาวไธสง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
Email : ngetjung2525@gmail.com
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิตย์
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
Email : pongsak.ph@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริโภคกาแฟบริเวณพื้นที่ร้านกาแฟสดในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้นขนาดตัวอย่างสามารถคำนวณได้จากสูตรไม่ทราบขนาดตัวอย่างของ Cochran, W.G. (1953) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยประชากรศาสตร์ของผู้บริโภคที่มาใช้บริการร้านกาแฟสดในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 21-30 ปี มีระดับการศึกษาระดับ ปวช มีสถานภาพสมรส มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน และมีรายได้ต่อเดือน 10,001-15,000 บาท

ระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและมาตรฐานอาหารปลอดภัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.37, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านกระบวนการให้บริการ ($\bar{X}$ = 4.42, S.D. = 0.47) ด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.57) ด้านการส่งเสริมการขาย ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.60) ด้านสถานที่ให้บริการ ($\bar{X}$ = 4.40, S.D. = 0.52) ด้านราคา ($\bar{X}$ = 4.39, S.D. = 0.52) ด้านบุคลากร ($\bar{X}$ = 4.37, S.D. = 0.56) ด้านลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.60) และด้านที่อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านมาตรฐานอาหารปลอดภัย ($\bar{X}$ = 4.20, S.D. = 0.73) ตามลำดับ

ระดับพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการค้นหาข้อมูล ($\bar{X}$ = 4.39, S.D. = 0.58) ด้านการประเมินทางเลือก ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.50) และด้านที่

อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการตัดสินใจซื้อ ($\bar{X}$ = 4.20, S.D. = 0.73) ด้านการตระหนักถึงปัญหา ($\bar{X}$ = 4.19, S.D. = 0.62) และด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ ($\bar{X}$ = 3.39, S.D. = 0.53) ตามลำดับ

ผลการทดลองสมมติฐานงานวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและมาตรฐานอาหารปลอดภัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ด้านราคา ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านลักษณะทางกายภาพ และ ด้านมาตรฐานอาหารปลอดภัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : ผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ABSTRACT

This research had the objective to study the Factors affecting the behavior of choosing to use the fresh coffee shop of consumers in Khlong Luang District, Pathum Thani Province. The researcher collected data from a sample of coffee consumers in the area of fresh coffee in Khlong Luang District. Pathum Thani Province. Due to the population is large and the population is unknown. Therefore, the sample size can be calculated from the formula. The sample size of Cochran, W.G. (1953) is unknown. By setting the confidence level of 95 percent. The statistics used for this analysis were frequency, percentage, mean, Standard Deviation, and multiple regression analysis.

The analysis of personal data of the sample found that most respondents were female, aged 21-30 years, have a vocational education level, marital status, have a private company employee and monthly income of 10,001 - 15,000 baht.

The level of Factors Marketing mix and Food safety standards affecting the behavior of choosing to use the fresh coffee shop of consumers in Khlong Luang District, Pathum Thani Province. Overall it is in the highest level ($\bar{X}$ = 4.37, S.D. = 0.57), when considering the sides. Found that the aspect that is at the highest level the highest mean was service process aspect ($\bar{X}$ = 4.42, S.D. = 0.47), Product ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.57), Promotion ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.60), In the aspect of service place ($\bar{X}$ = 4.40, S.D. = 0.52), price ($\bar{X}$ = 4.39, S.D. = 0.52), personnel ($\bar{X}$ = 4.37, S.D. = 0.56), physical condition ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.60), and the aspect that is at a high level the least average is food safety standards ($\bar{X}$ = 4.20, S.D. = 0.73), respectively.

Behavior level of consumers choosing to use fresh coffee in Khlong Luang District Pathum Thani Province. Overall it is in the highest level ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.59), When considering each aspect, it is found that the aspect that is in the highest level. The highest mean was searching for information ($\bar{X}$ = 4.39, S.D. = 0.58), Alternative assessment ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.50), and the aspect that is at a high level. The decision making ($\bar{X}$ = 4.20, S.D. = 0.73), Aspects of awareness of problems ($\bar{X}$ = 4.19, S.D. = 0.62), and behavior after buying ($\bar{X}$ = 3.39, S.D. = 0.53), respectively.

The results of the hypothesis research found that marketing mix factors and food safety standards that affect consumer behavior in choosing coffee shops in Khlong Luang district Pathum Thani Province, namely price, promotion Physical characteristics and food safety standards Statistical significance at the level of .01

KEYWORDS: Consumers in Khlong Luang District Pathum Thani Province.

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ปัจจุบันทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจและเอกชน เกิดการแข่งขันที่สูงมากและทั้งนี้องค์กรภาคต่าง ๆ ต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ ชุมชน สังคม ธุรกิจ ร้านกาแฟสดในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานีในปัจจุบันก็เช่นกันได้มีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของการแข่งขันทางธุรกิจจึงได้มีการปรับปรุงสินค้าและบริการและกระบวนการในด้านต่างๆให้มีคุณภาพและมาตรฐานอาหารปลอดภัยเพื่อรองรับการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจด้วย ประกอบกับการแข่งขันทางธุรกิจที่สูงด้วยในยุคปัจจุบันจึงทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจของร้านกาแฟสดในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะว่าภาพรวมของธุรกิจประเภทร้านกาแฟ ปัจจุบันผู้บริโภคนิยมดื่มกาแฟมากขึ้นของคนไทยและการกระตุ้นตลาดของบรรดาผู้ประกอบการ อีกทั้งศูนย์วิจัยกสิกรไทยเห็นว่ากาแฟยังเป็นธุรกิจที่น่าสนใจเนื่องจากอัตราการบริโภคกาแฟของคนไทยยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำ คือ น้อยกว่า 0.5 กิโลกรัมต่อคนต่อปีหรือคิดเป็นเพียง 130 - 150 ถ้วยต่อคนต่อปี โดยคาดว่ามีคนไทยที่บริโภคกาแฟเพียงร้อยล่ะ 30 ของประชากรทั้งหมดเท่านั้น ดังนั้น ธุรกิจกาแฟยังมีโอกาสเติบโตได้อีกมาก ศูนย์วิจัยกสิกรไทย,2539

จากข้อมูลข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานีเพื่อทราบถึงเหตุผลการเข้าใช้บริการร้านกาแฟสด ผลการวิจัยทำให้สามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในชุมชม เศรษฐกิจ สังคมในพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้นและให้ตรงกับความต้องการผู้บริโภคให้มากที่สุด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

3. ทฤษฎีและกรอบแนวคิด

3.1 แนวคิดทฤษฎี

ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด 7P's Kotler (1997) ได้กล่าวไว้ว่า ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) หมายถึงตัวแปรหรือเครื่องมือทางการตลาดที่สามารถควบคุมได้ บริษัทมักจะนำมาใช้ร่วมกันเพื่อตอบสนองความพึงพอใจและความต้องการของลูกค้าที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย แต่เดิมส่วนประสมทางการตลาดจะมีเพียงแค่ 4 ตัวแปรเท่านั้น (4Ps) ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) สถานที่หรือช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ (Place) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) ต่อมามีการคิดตัวแปรเพิ่มเติมขึ้นมาอีก 3 ตัวแปร ได้แก่ บุคคล (People) ลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) และกระบวนการ(Process) เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดที่สำคัญทางการตลาดสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับธุรกิจทางด้านการบริการ ดังนั้นจึงรวมเรียกได้ว่าเป็นส่วนประสมทางการตลาดแบบ 7Ps สุดาดวง เรืองรุจิระ (2543) ได้กล่าวไว้ว่า ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) คือองค์ประกอบหรือปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินงานทางด้านการตลาด เนื่องจากเป็นสิ่งที่กิจการสามารถทำการควบคุมได้ โดยพื้นฐานของส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) จะประกอบด้วย 4 ปัจจัยคือ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) การส่งเสริมการตลาด(Promotion) รวมเรียกว่า 4Ps แต่สำหรับธุรกิจบริการ จะมีส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) เพิ่มเข้ามาอีก 3 ปัจจัย คือ ด้านบุคคล

(People) ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence and Presentation) และด้านกระบวนการ (Process) รวมเรียกได้ว่าเป็น 7Ps

แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานอาหารปลอดภัย **สำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ กรมอนามัย** กระทรวงสาธารณสุข 2556 ข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารสำหรับร้านอาหาร เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค ร้านอาหารจึงต้องจัดการปรับปรุง และดูแลร้านอาหารให้ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลอาหาร ซึ่งมีข้อกำหนดพื้นฐานทั้งหมด 15 ข้อ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค Loudon & Bitta (1998) กล่าวว่า พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง กระบวนการตัดสินใจและกิจกรรมทางกายภาพที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องเมื่อมีการประเมินการได้มาการใช้จ่ายหรือการจับจ่ายใช้สอยซึ่งสินค้าและการบริการ Engle, Blackwell & Miniard (1990) กล่าวว่า พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง การกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดหาให้ได้มาซึ่งการบริโภค และการจับจ่ายใช้สอยซึ่งสินค้าและบริการ รวมทั้งกระบวนการตัดสินใจที่เกิดขึ้นก่อน และหลังการกระทำดังกล่าว จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมผู้บริโภค หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการซื้อและการใช้สินค้าและบริการผลิตภัณฑ์ โดยผ่านกระบวนการต่างๆ ตั้งแต่การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ การตระหนักถึงปัญหาและพฤติกรรมหลังการซื้อ

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรามาศ เพ็ชรเนียม (2558) ได้ทำการวิจัย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการในร้านกาแฟพรีเมี่ยมของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการในร้านกาแฟพรีเมี่ยมของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร มีทั้งหมด 4 ปัจจัย โดยเรียงลำดับอิทธิพลที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการจากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านราคาและรสชาติของกาแฟ และปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายและจดจำลูกค้า ตามลำดับ ในส่วนของลักษณะประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันในด้านของเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการในร้านกาแฟพรีเมี่ยมแตกต่างกันหรือไม่ จากผลงานวิจัยพบว่า เพศ ที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการในร้านกาแฟพรีเมี่ยม โดยพบว่า เพศหญิงมีแนวโน้มที่จะเลือกใช้บริการมากกว่าเพศชาย ในขณะที่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน ผลวิจัยพบว่า ไม่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการในร้านกาแฟพรีเมี่ยมของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร

ชนัญญา ศรีลลิตา (2551) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าระดับความคิดเห็นต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริโภคมีระดับความคิดเห็นต่อการตัดสินใจ โดยภาพรวมในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาน้อยที่สุดคือ รสชาติของกาแฟ ความหลากหลายของชนิดกาแฟ ชื่อเสียงหรือยี่ห้อของผลิตภัณฑ์และการให้ส่วนลดแก่สมาชิก ผู้บริโภคที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดไม่แตกต่างกัน ส่วนปัจจัยบุคคลด้านอื่นมีความคิดเห็นในการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านกาแฟสด โดยด้านผลิตภัณฑ์มีความสำคัญต่อการตัดสินใจมากที่สุดรองลงมาคือด้านการส่งเสริมการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านราคามีผลต่อการตัดสินใจน้อยมาก เนื่องจากผู้บริโภคมีรายได้มาก ราคาจึงไม่ใช่ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเลือกใช้บริการแต่ผู้บริโภคจะหันไปให้ความสำคัญในเรื่อง คุณภาพของผลิตภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลาย การส่งเสริมการตลาดอย่างต่อเนื่อง

3.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิดทฤษฎีและการศึกษาค้นคว้าเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานีขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและมาตรฐานอาหารปลอดภัย ผู้วิจัยจึงได้นำทฤษฎีของ Kotler (1997) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาปรับใช้ในการสร้างเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพที่ 1

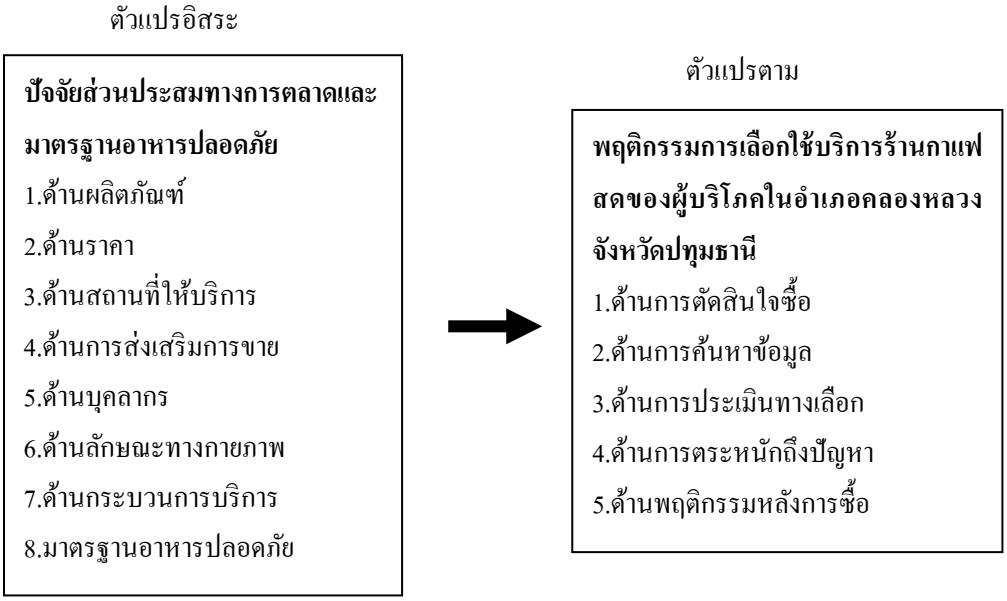

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ผู้บริโภคกาแฟสดในอำเภอคลองหลวงที่มีปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและมาตรฐานอาหาปลอดภัยต่างกันมีพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและมาตรฐานอาหารปลอดภัยส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 ประชากรและตัวอย่าง

(1) ขอบเขตด้านประชากร คือ ผู้บริโภคกาแฟบริเวณพื้นที่ร้านกาแฟสดในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

(2) ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้บริโภคกาแฟบริเวณพื้นที่ร้านกาแฟสดในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เท่ากับ 385 แต่เพื่อลดความคลาดเคลื่อนทางสถิติจึงปรับเป็น 400 คน ซึ่งขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ W.G.Cochran อ้างถึง ใน (กัลยา วาณิชย์บัญชา, 2549, หน้า 74)

5.2 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 8 ตัวแปร ได้แก่ 1.ด้านผลิตภัณฑ์ 2.ด้านราคา 3.ด้านสถานที่ให้บริการ 4.ด้านการส่งเสริมการขาย 5.ด้านบุคลากร 6.ด้านลักษณะทางกายภาพ 7.ด้านกระบวนการบริการ และ 8.มาตรฐานอาหารปลอดภัย ส่วนตัวแปรตาม ได้แก่ 1.ด้านการตัดสินใจซื้อ 2.ด้านการค้นหาข้อมูล 3.ด้านการประเมินทางเลือก 4.ด้านการตระหนักถึงปัญหา และ 5.ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ

5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) นำมาเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตัวแปรทั้งตัวแปรต้นและตัวแปรตาม นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีสอดคล้อง (Index of Congruence : IOC) ระหว่างข้อคำถามประเด็นหลักของเนื้อหาโดยการใช้คะแนนของผู้เชี่ยวชาญคัดเลือกคำถามที่มีค่าดัชนีสอดคล้อง IOC เท่ากับ 1.00 และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขจากข้อแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน นำไปทดลองแจกแบบสอบถามกับผู้บริโภคที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 30 ตัวอย่าง ซึ่งใช้แบบ (Rating Scale) Likert, Rensis (1967) โดยมีหลักเกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ คือ ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ หลังจากนั้นนำมาตรวจสอบคะแนนเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha-Coefficient) ด้วยวิธีของ (Cronbach) Cronbach, Lee J. (1974) การทดสอบพบว่า ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัดได้อยู่ที่ระดับ 0.94

5.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ผู้วิจัยเป็นผู้แนะนำและอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยรวมถึงรายละเอียดเกี่ยวกับแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวจะทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยดำเนินการแจกแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด ได้รับกลับมาและมีความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม 400 ชุด คิดเป็น 100 % เนื่องจากเป็นการแจกจ่ายแบบสอบถามให้กับผู้ตอบโดยตรง Story, Winter, Premo, Kailes and Winters (2003)

5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อสรุปลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) การวิเคราะห์ข้อมูลในการหาความสัมพันธ์ใช้เทคนิควิธีการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) และสหสัมพันธ์ เชิงซ้อน (Correlation) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและมาตรฐานอาหารปลอดภัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

6. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยประชากรศาสตร์ของผู้บริโภคที่มาใช้บริการร้านกาแฟสดในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 21-30 ปี มีระดับการศึกษาระดับ ปวช มีสถานภาพสมรส มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน และมีรายได้ต่อเดือน 10,001-15,000 บาท

ระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและมาตรฐานอาหารปลอดภัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารานด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านสถานที่ให้บริการ ด้านราคา ด้านบุคลากร ด้านลักษณะทางกายภาพ และด้านที่อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านมาตรฐานอาหารปลอดภัย ตามลำดับ

ตาราง 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและมาตรฐานอาหารปลอดภัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และมาตรฐานอาหารปลอดภัย	$\bar{X}$	S.D.	ระดับปัจจัย
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.41	.57	มากที่สุด
2. ด้านราคา	4.39	.53	มากที่สุด
3. ด้านสถานที่ให้บริการ	4.40	.52	มากที่สุด
4. ด้านการส่งเสริมการขาย	4.41	.60	มากที่สุด
5. ด้านบุคลากร	4.37	.56	มากที่สุด
6. ด้านลักษณะทางกายภาพ	4.35	.60	มากที่สุด
7. ด้านกระบวนการให้บริการ	4.42	.47	มากที่สุด
8. ด้านมาตรฐานอาหารปลอดภัย	4.20	.73	มาก
ภาพรวม	4.37	.57	มากที่สุด

ระดับพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการค้นหาข้อมูล ด้านการประเมินทางเลือก และด้านที่อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการตัดสินใจซื้อ ด้านการตระหนักถึงปัญหาและด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ ตามลำดับ

ตาราง 3 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม

พฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสด	$\bar{X}$	**S.D.**	**ระดับพฤติกรรม**
1. ด้านการตัดสินใจซื้อ	4.20	0.73	มาก
2. ด้านการค้นหาข้อมูล	4.39	0.58	มากที่สุด
3. ด้านการประเมินทางเลือก	4.32	0.50	มากที่สุด
4. ด้านการตระหนักถึงปัญหา	4.19	0.62	มาก
5. ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ	3.93	0.53	มาก
ภาพรวม	**4.21**	**0.59**	**มากที่สุด**

ตาราง 4 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวงจังหวัดปทุมธานี (n=400)

Model	Standardize Coefficients Beta	Unstandardized Coefficients Std. Error	Unstandardized Coefficients B	t	Sig.
(Constant)		0.238	1.064	4.463	0.847
ด้านผลิตภัณฑ์	0.003	0.034	0.002	.064	0.949
ด้านราคา	0.217	0.047	0.186	**3.953****	**0.000**
ด้านสถานที่ให้บริการ	0.081	0.048	0.077	1.610	0.108
ด้านการส่งเสริมการขาย	0.260	0.033	0.191	**5.858****	**0.000**
ด้านบุคลากร	0.050	0.032	0.040	1.231	0.219
ด้านลักษณะทางกายภาพ	0.175	0.028	0.114	**4.065****	**0.000**
ด้านกระบวนการให้บริการ	0.032	0.039	0.029	.748	0.455
ด้านมาตรฐานอาหารปลอดภัย	0.204	0.016	0.080	**4.967****	**0.000**

R = .642[a] R Square = .412 Adjusted R Square = .400 F = 34.226 Durbin-Watson = 1.013

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ปัจจัย พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและมาตรฐานอาหารปลอดภัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ด้านราคา ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านลักษณะทางกายภาพ และ ด้านมาตรฐานอาหารปลอดภัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อนำมาสร้างสมการถดถอยเชิงเส้นในรูปแบบการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ จะสามารถอธิบายความแปรปรวนของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ได้ประมาณร้อยละ 40 (adj. R2 = .400) ที่เหลือร้อยละ 60 เป็นผลจากตัวแปรอื่นๆ ที่ไม่ได้นำมาพิจารณา ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรพยากรณ์สามารถนำมาเขียนเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

สมการถดถอยที่คำนวณโดยใช้คะแนนดิบ คือ

Y = 1.064 +.002 (ด้านผลิตภัณฑ์) +.186 (ด้านราคา) +.077 (ด้านสถานที่ให้บริการ) +.191 (ด้านการส่งเสริมการขาย) +.040 (ด้านบุคลากร) +.114 (ด้านลักษณะทางกายภาพ) +.029 (ด้านกระบวนการให้บริการ) +.080 (ด้านมาตรฐานอาหารปลอดภัย)

สมการถดถอยถอยคะแนนมาตรฐาน คือ

Z = 1.064 +.003 (ด้านผลิตภัณฑ์) +.217 (ด้านราคา) +.081 (ด้านสถานที่ให้บริการ) +.260 (ด้านการส่งเสริมการขาย) +.050 (ด้านบุคลากร) +.175 (ด้านลักษณะทางกายภาพ) +.032 (ด้านกระบวนการให้บริการ) +.204 (ด้านมาตรฐานอาหารปลอดภัย)

7. อภิปรายผล

จากผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า มีปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสด ได้แก่ ด้านราคา ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านลักษณะทางกายภาพ และด้านมาตรฐานอาหารปลอดภัย ดังนี้

1. ด้านราคา ผู้บริโภคให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด คือ มีป้ายบอกราคาเครื่องดื่มแต่ละชนิดอย่างชัดเจน ราคาต่อแก้วที่เหมาะสมกับคุณภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฐิติยาภรณ์ จิตราภิรมย์ (2558) ซึ่งได้ศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคในการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพของกาแฟ มีเมนูที่กำหนดราคาอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ กานดา เสือจำศิล (2555) ซึ่งได้ศึกษาพฤติกรรมการเข้าใช้บริการร้านกาแฟสด อเมซอน ของผู้บริโภคในจังหวัด ปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การติดป้ายบอกราคาสินค้าที่ชัดเจน

2. ด้านการส่งเสริมการขาย ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุด คือ มีรายการส่งเสริมการขายที่ดึงดูดใจ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ กานดา เสือจำศิล (2555) ซึ่งได้ศึกษาพฤติกรรมการเข้าใช้บริการร้านกาแฟสด อเมซอน ของผู้บริโภคในจังหวัด ปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ เช่น โทรทัศน์ เฟซบุ๊ค นิตยสาร ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของวารุณี พันหัน (2551) ซึ่งได้ศึกษาพฤติกรรมการเลือกบริโภคกาแฟสดของประชาชนในศูนย์การค้าจังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การโฆษณา/ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆเป็นเครื่องมือสื่อสารทางการตลาดเพื่อบอกกล่าวให้ผู้บริโภครู้สึกถึงคุณค่าและความแตกต่าง

3. ด้านลักษณะทางกายภาพ ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุด คือ บรรยากาศภายในร้านดี มีบริการด้านอื่น ๆ เช่น WIFI หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กานดา เสือจำศิล (2555) ซึ่งได้ศึกษาพฤติกรรมการเข้าใช้บริการร้านกาแฟสด อเมซอน ของผู้บริโภคในจังหวัด ปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การตกแต่งร้านทันสมัย สะดวกสบายต่อการใช้บริการ มีหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และWIFI/Internet ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของวารุณี พันหัน (2551) ซึ่งได้ศึกษาพฤติกรรมการเลือกบริโภคกาแฟสดของประชาชนในศูนย์การค้าจังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุด คือ การตกแต่งร้านที่เป็นเอกลักษณ์ การออกแบบตกแต่งร้านที่สะดุดตาเป็นสิ่งจูงใจให้เกิดการซื้อเพราะรูปแบบ สีสัน การตกแต่ง ทำให้เกิดอารมณ์ด้านจิตวิทยาช่วยให้เกิดการรับรู้ และสนใจในผลิตภัณฑ์

4. มาตรฐานอาหาปลอดภัย ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุด คือ สถานที่ชงเครื่องดื่มมีความเป็นระเบียบ สะอาด เป็นสัดส่วน ใช้อุปกรณ์การชงที่มีมาตรฐาน เช่น มอก. น้ำแข็งในร้านมีความสะอาด ขยะมูลฝอยมีภาชนะรองรับ ปิดมิดชิด พนักงานชงเครื่องดื่มมีผ้ากันเปื้อน มีการทำความสะอาดอุปกรณ์ทุกครั้งหลังใช้ และ น้ำที่ใช้มีความสะอาด

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผู้บริโภคได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านราคา ที่มีป้ายบอกราคาเครื่องดื่มแต่ละชนิดอย่างชัดเจน ราคาต่อแก้วที่เหมาะสมกับคุณภาพ ปัจจัยด้านการส่งเสริมการขาย คือมีรายการ

ส่งเสริมการขายที่ดึงดูดใจตรงกับความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบัน ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ บรรยากาศภายในร้านดี มีบริการด้านอื่น ๆ เช่น WIFI เป็นต้น ซึ่งเหมาะกับโลกยุคปัจจุบันที่เป็นยุคไอที ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ในส่วนผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับสิ่งอำนวยความสะดวกต่อผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคเข้าถึงได้ง่ายและควรมีการจัดส่งสินค้าให้แก่ผู้บริโภคหรือเรียกว่า Delivery และผู้บริโภคยังให้ความสำคัญปัจจัย ด้านมาตรฐานอาหารปลอดภัยถือเป็นเรื่องสุขภาพของผู้บริโภคที่ผู้ประกอบการต้องให้ความสำคัญอีกด้วย

8.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อเนื่องและเชิงลึกของ มาตรฐานอาหารปลอดภัย เพราะผู้บริโภคให้ความสำคัญในทุกด้านในรายข้อ และ ยังไม่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ควรศึกษาพื้นที่ร้านกาแฟสดในเขตพื้นที่อื่นๆเพื่อเทียบเคียงปัจจัยต่างๆในการปรับปรุงพัฒนาต่อไป

3. ควรมีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพราะการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ จึงมีข้อจำกัดในการรวบรวมข้อมูลได้เฉพาะเชิงตัวเลขเท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้ผลการวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณด้วย

9.กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ เป็นอย่างสูงที่ได้สนับสนุนงานวิจัยในครั้งนี้

10. เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. 2549. **“สถิติสำหรับงานวิจัย.”** พิมพ์ครั้งที่ 2: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กานดา เสือจำศิล. 2555. “พฤติกรรมการเข้าใช้บริการร้านกาแฟสดอเมซอนของผู้บริโภคในจังหวัดปทุมธานี.” มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ชนัญญา ศรีลลิตา. 2551. “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร.” การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

ฐิติยาภรณ์ จิตราภิรมย์. 2558. “พฤติกรรมของผู้บริโภคในการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านกาแฟสดในอำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานี.” มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

วรามาศ เพ็ชรเนียม. 2558. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการร้านกาแฟพรีเมี่ยมของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร.” ค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วารุณี พันหัน. 2551. “การศึกษาพฤติกรรมการเลือกบริโภคกาแฟสดของประชาชนในศูนย์การค้าจังหวัดปทุมธานี.” มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. 2539. **“คนกรุงเทพดื่มกาแฟอย่างไร.”** กรุงเทพฯ : บริษัท ศูนย์วิจัยกสิกรไทย จำกัด.

สุดาดวง เรืองรุจิระ. 2543. **“หลักการตลาด.”** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายพรึก.

Cochran, W.G. 1953. **“Sampling Techiques.”** New York: John Wiley & Sons. Inc.

Cronbach, Lee J. 1974. **“Essentials of Psychological Testing.”** 3rd ed. New York: McGraw-Hill.

Engel, F.J., Blackwell, D.R., & Miniard, W.P. 1990. **"Consumer behavior."** (6th ed.). Hinsdale: The Dryden.

Kotler, P. 1997. **"Marketing Management: Analysis, Planning, Implementation and Control."** (14th Global ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.

Likert, Rensis. 1967. "The Method of Constructing and Attitude Scale". In Reading in Fishbeic, M (Ed.), Attitude Theory and Measurement (pp. 90-95). New York: Wiley & Son.

Loudon, David and Bitta, Albert. 1988. **"Consumer Behavior: Concepts and Applications."** 3 rd. ed. New York: McGraw Hill.

Story, M. F., Winters, J. M. W., Premo, B., Kailes. J. I., & Winters, J. M. 2003. "Understanding barriers to healthcare caused by inaccessible medical instrumentation." Retrieved. From http://www.rerc-ami.org/rerc-ami/pubs/ RESN03_ MFS_ Medical.pdf.

CUSTOMER LOYALTY IN ATHLETIC FOOTWEAR IN THAILAND

Thanyakan Meteewatcharakiat

Master of Business Administration

Graduate School, Bangkok University.

Advisor: Asst. Prof. Dr. Lokweepun Suprawan

E-mail: yui.thanya56@gmail.com

ABSTRACT

The health-conscious lifestyle trend of people becomes the main leading factor which allows people to participate in sports and outdoor activities to improve healthy lifestyles and reduce health risks. It was intended to investigate the effect on brand loyalty for sports footwear in Thailand of brand awareness, brand association and perceived quality. The information consisted of 385 customer who lives in Bangkok completed questionnaires. The research did not focus on a purposeful selection of gender and age. The findings of multiple linear regression analyze showed brand awareness, brand association and perceived quality have a considerable influence on brand loyalty.

Keywords: Sports footwear, brand loyalty, brand awareness, brand association and perceived quality

1. Introduction

Nowadays people are more realizing that using the appropriate types of shoes can prevent the painful for sports activities significantly such as muscle, knee, leg, hip, and back. The trend of people's health-conscious lifestyle become the key leading factor that bring people to participate in sports and outdoor activities to raise healthy lifestyles and allay health risks. (Singh C. , 2016) As a result, the demand for sports shoes is expected to rise sharply over the coming years. (Grand View Research, 2018)

Thailand athletic footwear market from Statista March 2019 (Statista, 2019) shows that the sale is growing up year by year. Footwear market revenue amounts are increased to 693 million USD in 2019 and it is expected to grow annually by 3.4%. While the sales estimate for Athletic Footwear in 2019 is US$ 110 million. The market is expected to grow annually by 8.9% as shown in Figure 1

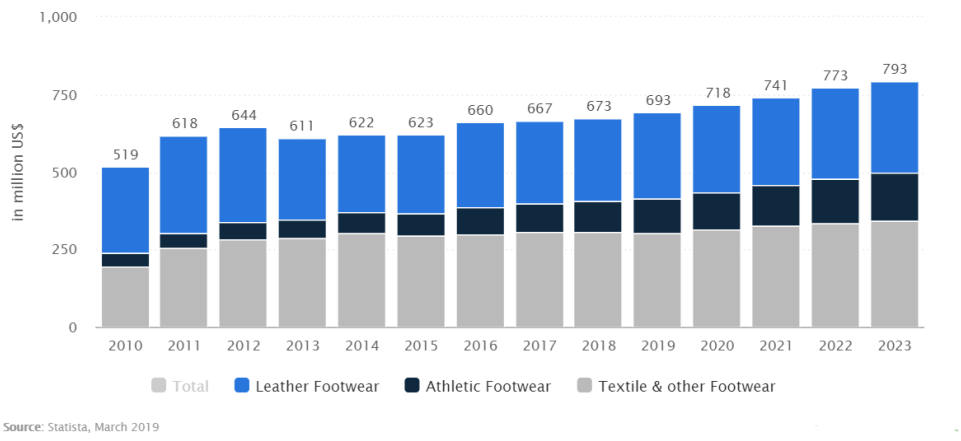

Figure 1: Revenue in the Footwear Thailand market amounts

Source: (Statista, 2019)

Regarding the research from Euromonitor, Thai consumers typically prefer casual styles of outfits and footwear, they normally wear sandals or slippers in informal occasions. Women tend to have more mature demands for footwear, they like to compile, apart from bags when compared with men. The shifting trend towards sneakers forces the demand for footwear among women. Women's Footwear market share in Thailand hold 41.2% Value Growth 2011-2016 while 39.5% in Men's market share. (Euromonitor International, 2017)

There are many athletic shoes in the Thailand market, for instance, Nike, Adidas, Asics, Bata and so on. Therefore, people have more choices in brands while the brands are competing. So, being a leader in market share, it is necessary to understand the influence of the Brand Loyalty of customer.

Brand loyalty is "as a favorable attitude of the customer towards a brand which is a result of the consistent repurchase of the brand" So, the Brand loyalty is the represented of purchases repeating of the brand, despite there are the several brand's availability the market. (Singh R., 2016) With the several choices of the athletic shoe market, it is important that how a brand can increase the number of loyal customers to increase the number of sales. (Alkhawaldeh, et al., 2017)

Although many of the studies discussed in the literature review and examined brand loyalty, the results are still inconsistent. (Alkhawaldeh, et al., 2016) However, in conjunction to sportwear, a few mention this term. The thesis would apply Aaker Brand Equity concept (1991) in Thailand with quantitative significance in relation to athletic shoes and provide a different perspective on brand loyalty around brand awareness, brand association and perceived quality.

2. Research Objective

1) To examine the factor that influencing customer's brand loyalty in athletic shoes.

2) To determine the level of brand awareness, brand association and perceived quality of brand loyalty, maintain the current customer while a number of brands are increasing their availability or brand loyalty.

3. Conceptual Framework

The theoretical model was developed to quantify dependent variable brand loyalty through the other dependent brand equity factor that is 1) brand awareness, 2) brand association and 3) perceived quality as shown in Figure 2

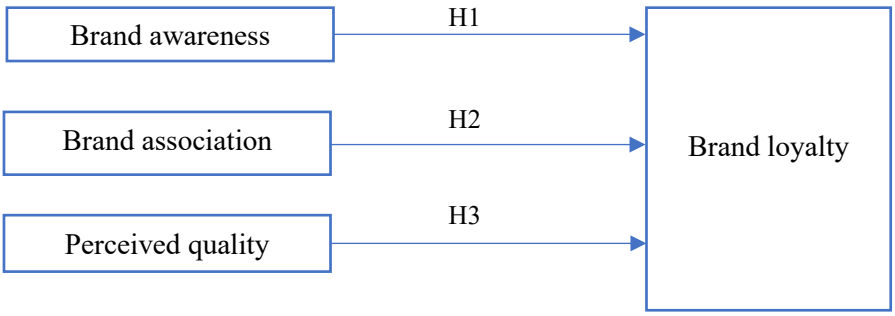

Figure 2: Research Framework

4. Methodology

4.1 Research Design

This study focusses on the customer in Bangkok city who usually wares athletic shoes. The scope of this study will examine the factor that influencing a customer's brand loyalty in athletic shoes.

4.2 Population and Sample

The respondents are not limited to gender and age. A process of gathering information was made by offline questionnaires to 385 respondents (Israel, 1992) as Cochran's formula. The 2 verbal questions will be used for screening respondents 1) Do you normally ware sport footwear? 2) Have you bought sports footwear in the last 6 months? The respondents received the questionnaires. In the header of questionnaire was explained the aim of this study to make respondents feel confident to answer.

4.3 Variable

H1: There is a significant effect of brand awareness on brand loyalty among sport footwear customers in Bangkok.

H2: There is a significant effect of brand association on brand loyalty among sport footwear customers in Bangkok.

H3: There is a significant effect of perceived quality on brand loyalty among sport footwear customers in Bangkok.

4.4 Data collection

Data was collected using purposive sampling. The survey was completed by offline questionnaire for 1 month (from 7th July to 6th August 2019). The place that questionnaires were distributed consists of King Rama IX Park, Benchakiti Park, Benjasiri Park, and Jatujak park.

4.5 Data analysis plan

N_0	**Hypothesis**	**Statistic Design**
H1	There is a significant effect of brand awareness on brand loyalty among sport footwear customers in Bangkok.	**Reliability:** Cronbach's alpha. Pretest N = 40 and full analysis N=385 **Multiple Linear Regression**: N=385
H2	There is a significant effect of brand association on brand loyalty among sport footwear customers in Bangkok.	
H3	There is a significant effect of perceive quality on brand loyalty among sport footwear customers in Bangkok.	

5. Conclusion

The majority of respondents are Thai, who stayed in Bangkok when they were 31-35 years old. Most had graduated from bachelor, received a salary between 15,001 – 50,000 THB, and worked as full-time employees. In addition, a few times a month, most respondents wear sports shoes and owned 1-3 pairs of sports footwears. The primary reason for wearing sports shoes is that " it's easy" was mostly bought from a shopping mall by the respondents. Interestingly, most of the respondents found Adidas the most preferred sportswear brand. Regarding the analysis results based on hypothesis could be summarized that there were three accepted hypotheses as follow:

Research constructs	**Mean**	**Standard deviation**	**N**
Independent variables			
Brand Awareness (BAW)	3.73	0.92	385
Brand Association (BAS)	3.61	0.89	385
Perceived Quality (PQ)	3.98	0.68	385
Dependent variable			
Brand Loyalty (BL)	3.42	0.97	385

Hypothesis 1: Brand awareness has a positive significant effect on brand loyalty among sport footwear customers in Bangkok. The analysis result shows that **brand awareness** has a positive effect **brand loyalty** significant at $p<.05$. Therefore, the hypothesis is accepted.

Hypothesis 2: Brand association has a positive significant effect on brand loyalty among sport footwear customers in Bangkok. The analysis result shows that **brand association** has a positive effect on **brand loyalty** significant at $p<.05$. Therefore, the hypothesis is accepted.

Hypothesis 3: Perceived quality has a positive significant relationship on brand loyalty among sport footwear customers in Bangkok. The analysis result shows that **perceived quality** has a positive effect on **brand loyalty** significant at p<.05. Therefore, the hypothesis is accepted.

Independent Variables	**B**	**Std. Error**	**β**	**t**	**sig**
(Constant)	.155	.169		.916	.360
Brand awareness	.464	.048	.453	9.657	.000
Brand association	.264	.049	.264	5.386	.000
Perceived quality	.146	.055	.124	2.663	.008
Dependent variable: Brand Loyalty					
R= .742, R^2 = .551, Adjust R^2= .547 df: 3, 381 F: 155.632 P=.000					
*Significant at .05 level					

Therefore, the multiple Regression Analysis results can be defined that three independent variables, which are brand awareness (β 0.464), brand association (β 0.264) and perceived quality (β 0.146) could be a predictor of brand loyalty. These following variables can explain the positive influence on sport footwear customer brand loyalty in Bangkok at 54.7%. Another 45.3% is influenced by other variables out of the scope of in this study. The analysis, results state that the standard error of the following equation is ±0.169.

Y (Brand Loyalty) = .155 + .464 (Brand Awareness) + .264 (Brand Association)
+ .146 (Perceived Quality).

6. Discussion

According to the survey results of athletic sport shoes in Bangkok, Thailand by using questionnaires. The results show that brand awareness, brand association, and perceived quality have positive significant effect on brand loyalty as the following explanation.

Hypothesis 1, There is a significant effect of brand awareness on brand loyalty among sport footwear customers in Bangkok. High levels of brand awareness will contribute to a higher level of brand loyalty. It is essential to conclude that brand awareness has a significant effect on brand loyalty. Many studies found that brand awareness has a positive influence on brand loyalty. Doostar, et al. (2013) studied in Khazargaz cooker in Mazandaran province, and similarly found that brand awareness is the maximum impact on the brand loyalty. Leila (2016) also found in their research that studied in carbonate drinks in Iran. They have found that the brand awareness is the strongest power variable that influence on brand loyalty. Pedro Marcelo et al. (2015) found that brand awareness has a positive impact to brand loyalty when Undergraduate students from the University of Coimbra selecting the Beer in the market. In addition, Tho D, et at. (2011) found that brand awareness of international shampoo has an influence on Vietnamese customer to be loyalty in the brand.

Hypothesis 2, There is a significant effect of brand association on brand loyalty among sport footwear customers in Bangkok. It is imperative that brand association is consideration to be one of the impact variable factors of brand loyalty. According to the finding of various researches found same relationship results such as the study of Azadi, Esfahani, and Mohammadpoori (2015) mentioned that brand association and brand loyalty had a significant relationship among the fans of a private club in Iran. Addition to the previous studied, Atilgan, Aksoy, and Akinci (2005) found out that customer's behavior would be more loyal to brand when they have a positive association with a brand. The study of J. Romaniuk, M. Nenycz-Thiel (2013) also found in their research that UK populations would buy more beverages goods in the particular brands that they have brand associations with.

Hypothesis 3, There is a significant effect of perceive quality on brand loyalty among sport footwear customers in Bangkok. It is crucial to explain that perceive quality is one of the important variable factors that affect to brand loyalty. It can be seen in several studies that show the similarity results that the perceived quality has a positive impact on brand loyalty. Tho D, et al. (2011), quality has positive relationships on brand loyalty among Thai/Vietnamese customer who loyal to the international shampoo brand. In addition, Leila (2016), also found in their research that the perceived quality is an influence on brand loyalty in carbonate drinks brand of Iran people. Pedro Marcelo et al., (2015) indicated that perceived quality also impacts to brand loyalty when Undergraduate students from the University of Coimbra selecting the Beer in the market.

7. Suggestion

From the results of the studied of brand loyalty among sport footwear customers in Bangkok found out the appealing conclusions: (1): There is a positive statistically significant effect between brand awareness and brand loyalty (2) There is a positive statistically significant effect between brand awareness and brand loyalty and (3) There is a positive statistically significant effect between perceived quality and brand loyalty.

Marketers or managers of sportswear brands should consider improving the brand's strength. According to the results of this study, brand awareness directly affects brand loyalty. Furthermore, brand association and quality perceived also have a positive effect on customer loyalty. Marketers and product marketers should therefore focus their attention on these causes and on a plan to attract customers to their company. Marketers should realize that some variables that contribute to brand loyalty in the consumer's perception. We ought to look at and execute a plan to draw the potent brand recognition and interaction.

Managers / marketers can raise their organization's visibility and customer recognition through strategic communication methods such as advertisements, promotional activities, direct mail and word of mouth. We can also improve the quality of product and other performance aspects to boost the customer's loyalty. This ensures you can increase the company's productivity.

Therefore, managers / vendors must concentrate on product quality and develop a strategy to allow customers to have a positive attitude to the brand. When value viewed, the brand loyalty can make a positive

contribution. Celebrity aid approaches may lead to growing expectations of performance because consumers often react positively to a revered person they trust. (Alhaddad, 2015)

8. Bibliography

Aaker, D. (1991). *Managing Brand Equity: Capitalizing on the Value of a Brand Name.* New York: The Free Press.

Alhaddad, A. (2015). Perceived Quality, Brand Image and Brand Trust as Determinants of Brand Loyalty. *Marketing and international trade department*, Volume 3 ~ Issue 4(2015) pp: 01-08.

Alkhawaldeh Abdelbaset M. , Salniza Md. Salleh, Fairol Bin Halim. (2016). Brand Equity and Brand Loyalty: New Perspective. *International Review of Management and Marketing*, 722-730. Retrieved from http: www.econjournals.com

Alkhawaldeh, Abdelbaset M.; Al-Salaymeh, Marwan; Alshare, Fathi; Eneizan, Bilal Mohammad. (2017). The Effect of Brand Awareness on Brand Loyalty: Mediating Role of Brand Commitment. *European Journal of Business and Management, 9*(36), 38-47. Retrieved 3 31, 2019, from https://iiste.org/journals/index.php/ejbm/article/view/40349

Atilgan, E., Aksoy, Ş., & Akinci, S. (2005). Determinants of the brand equity: A verification approach in the beverage industry in Turkey. *Marketing Intelligence & Planning, 23*(3), 237-248. Retrieved 3 31, 2019, from https://emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/02634500510597283

Azadi A, Esfahani D. N, Mohammadpoori M. (2015). Relationship Between Brand Association and Brand Loyalty in the Fans of Private Clubs in Iran. *Biomedical & Pharmacology Journal*, Vol. 8(2), 1025-1031 .

Doostar, M. A. (2013). Factors and Elements Influencing Brand Loyalty: A Case Study in Customers of Khazargaz in Mazandaran. *International Journal of Agriculture and Crop Sciences*, 712-715.

Euromonitor International. (2017, February). Retrieved from https://www.scribd.com/document/348997278/footwear-in-thailand-euromonitor

Grand View Research. (2018, April). Athletic Footwear Market Size, Share, & Trends Analysis Report By Category (Running Shoes, Sports Shoes, Aerobic Shoes, Walking Shoes, Trekking Shoes), By Gender, By Retail Channel, And Segment Forecasts, 2018 - 2025. pp. https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/athletic-footwear-market.

Israel, G. D. (1992). Determination Sample Size. pp. 1-5.

J. Romaniuk, M. Nenycz-Thiel. (2013). Behavioral brand loyalty and consumer brand associations. *Journal of Business Research*, 67-72.

Leila Andervazh . (2016). The Effects of Brand Perceived quality and awareness on Brand loyalty (Case Study: Carbonated drinks). *International Journal of Advanced Biotechnology and Research (IJBR)*, 202-209.

Pedro Marcelo Torres, Mário Gomes Augusto, João Veríssimo Lisboa,. (2015). Determining the causal relationships that affect consumer-based brand equity: The mediating effect of brand loyalty. *Marketing Intelligence & Planning, Vol. 33 Issue: 6,*, 944-956. Retrieved from https://doi.org/10.1108/MIP-11-2014-0211

Singh, C. (2016, May). *Athletic Footwear Market.* Retrieved from Allied Market Research: https://www.alliedmarketresearch.com/athletic-footwear-market

Singh, R. (2016). FACTORS AFFECTING BRAND LOYALTY IN THE FOOTWEAR INDUSTRY – A STUDY OF LUDHIANA DISTICT. *International Journal of Research - GRANTHAALAYAH*, 139-149.

Statista. (2019, March). Retrieved from https://www.statista.com/outlook/11000000/126/footwear/thailand

Tho D. Nguyen, Nigel J. Barrett, Kenneth E. Miller. (2011). Brand loyalty in emerging markets. *Marketing Intelligence & Planning Vol. 29 Issue: 3*, 222-232. Retrieved from https://doi.org/10.1108/02634501111129211

การพัฒนาระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อแนะนำการเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ ร้าน SOUVENIR UP มหาวิทยาลัยพะเยา

A DEVELOPMENT OF E-COMMERCE SYSTEM FOR ONLINE SHOPPING RECOMMENDATION OF SOUVENIR SHOP IN UNIVERSITY OF PHAYAO

เกวรินทร์ จันทร์ดำ, ณัฐวัตร เทศพิทักษ์, สุพัตรา จันทร์หอม และเหมสุดา ท้าวเอี่ยม

สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยพะเยา

Email: kaewarin.ja@up.ac.th

สิทธิเดช วชิราศรีศิริกุล

สาขาวิชาวิศวกรรมไฟฟ้า คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Email: sitthidet.va@up.ac.th

บทคัดย่อ

ระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นการเพิ่มช่องทางการซื้อขายสินค้าออนไลน์ผ่านระบบเครือข่ายอินเตอร์เน็ต ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ง่ายมากกว่าการซื้อสินค้าที่หน้าร้าน ดังนั้นจึงเป็นการช่วยสร้างผลกำไรให้กับผู้ประกอบการทางธุรกิจเพิ่มอีกช่องทางหนึ่ง ปัญหาที่พบของระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ คือ ด้านความมั่นคงปลอดภัยการใช้งานบนเว็บไซต์ และการให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ทันทีที่เข้าเว็บไซต์ โดยผู้วิจัยได้ใช้หลักทฤษฎีการตลาด 7Ps เพื่อวิเคราะห์ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายของร้านขายของที่ระลึก Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา และจัดทำระบบแนะนำประเภทสินค้าให้เหมาะกับผู้ซื้อสินค้า โดยระบบได้วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องทางด้านข้อมูลเพศ อายุ อาชีพ และรายได้ของผู้ซื้อ นำมาวิเคราะห์เพื่อแนะนำประเภทสินค้าที่ตรงความต้องการให้แก่ผู้ซื้อ อีกทั้งบนเว็บไซต์ดังกล่าวได้จัดทำสื่อวีดีโอแนะนำสินค้า แนะนำบรรยากาศภายในร้าน Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา โดยผลการทดลองพบว่าความพึงพอใจด้านตรงตามความต้องการของผู้ใช้งานเว็บไซต์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01 ความพึงพอใจด้านความง่ายต่อการใช้งานเว็บไซต์ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 ความพึงพอใจด้านความปลอดภัยในการใช้งานเว็บไซต์ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 และความพึงพอใจด้านการออกแบบและการจัดรูปแบบของเว็บไซต์ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00

คำสำคัญ: ระบบแนะนำ, ร้านขายของที่ระลึกมหาวิทยาลัยพะเยา, พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

ABSTRACT

Creating an electronic commerce system or E-commerce is a way to increase the online sales channels through the internet which is easier than to buy the products at the store. Therefore, it is able to help more profits for the business entrepreneurs. The problem found in the electronic commerce system is the presentation of product pictures at Souvenir UP shop and Online security, University of Phayao. It is a product attracting most people in the university. However, this product presentation is not interested as it should to be. As a result, the

researcher proposes the 7Ps marketing theory to analyze the target of the store by creating a product recommendation system to suit the product buyers. Here, the gender, age, occupation and the income of buyer are subjected to the system to analyze and recommend the type of product for the buyers. In addition, the researcher presents the video for introducing the product and the inside atmosphere at the Souvenir UP shop, University of Phayao. From the tested results, it can be found that the average of the satisfaction according to the need of website user is 4.01, the average of the satisfaction of simplification to use the website is 4.07, the average of the satisfaction of security in the operation of website is 3.97, and the average of the satisfaction of design and management of website is 4.00.

Keyword: Recommend System, Souvenir UP shop, Electronic Commerce

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

รูปแบบธุรกิจการซื้อขายออนไลน์ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นจากกลุ่มลูกค้าทุกเพศ ทุกวัย เนื่องจากเทคโนโลยีด้านอินเตอร์เน็ตที่ถูกเชื่อมโยงเข้าถึงกลุ่มผู้ใช้งานผ่านอุปกรณ์สมาร์ทโฟน ทำให้การส่งสัญญาณข้อมูลที่มีทั้งภาพและเสียงเป็นไปอย่างรวดเร็ว เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ซื้อ กับ ผู้ขาย โดยสามารถซื้อสินค้าได้ทุกที่ ทุกเวลา หรือเรียกการซื้อขายดังกล่าวว่าระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) (โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์, 2556) โดยร้านขายของที่ระลึกร้าน Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา ซึ่งเป็นร้านค้าที่ตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยพะเยา ให้บริการจำหน่ายสินค้าแก่นิสิต อาจารย์ บุคลากร และบุคคลทั่วไป โดยร้านจัดจำหน่ายสินค้าที่เกี่ยวกับเครื่องหมายนิสิต เครื่องแต่งกายนิสิต อุปกรณ์เครื่องเขียน ของที่ระลึก สินค้าที่เป็นอัตลักษณ์แสดงถึงความเป็นมหาวิทยาลัยพะเยา นอกจากนั้นร้านค้าดังกล่าวยังจัดจำหน่ายสินค้าที่เป็นงานผลิตภัณฑ์ส่งเสริมงานฝีมือของสินค้าชุมชน เช่น กรอบรูป ของตกแต่งบ้าน นาฬิกา เสื้อผ้าทอพื้นเมือง เครื่องประดับ กระเป๋า ฯลฯ เพื่อจัดจำหน่ายให้แก่ลูกค้าทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยพะเยา ด้วยเหตุที่ว่าการเริ่มต้นทำธุรกิจออนไลน์ไม่จำเป็นต้องมีหน้าร้านสำหรับขายสินค้าก็สามารถทำการขายสินค้าได้ จึงทำให้อัตราการขยายตัวของผู้ประกอบการเพิ่มมากขึ้น (Driediger & Bhatiasevi, 2019) ซึ่งผู้ประกอบการจำเป็นต้องศึกษารูปแบบและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการให้บริการระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ทั้งทางด้านการส่งเสริมการขาย และความปลอดภัยของระบบ เพื่อให้ได้เปรียบเหนือคู่แข่งขันทางธุรกิจ (Molla & Licker, 2005) โดยจากการศึกษาพบว่าในประเทศไทยเว็บไซต์ที่ได้รับความนิยมเพื่อซื้อสินค้าออนลน์ เช่น Lazada.com, shopee.com และ lnwshop ได้รับความนิยมเป็นอันดับต้นๆ จากกลุ่มลูกค้าที่ซื้อสินค้าออนไลน์ (Saisaard, 2018) นอกจากนั้นกลุ่มลูกค้าออนไลน์ดังกล่าวยังให้ความมั่นใจ เชื่อถือในการซื้อสินค้าผ่านช่องทาง Facebook เพิ่มมากขึ้น (มัสลิน ใจคุณ & รุจิ ภาสโพธิ์ทองแสงอรุณ, 2562) การประกอบธุรกิจการซื้อขายออนไลน์สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอันดับต้นๆ คือ ด้านความปลอดภัย โดยเว็บไซต์จำเป็นต้องมีการระบุตัวตนการเข้าใช้งาน การเก็บรักษาข้อมูลส่วนบุคคล การเก็บรักษาความถูกต้องของข้อมูล การป้องการการโจมตีบนระบบเครือข่าย เพื่อให้เว็บไซต์ได้รับการยอมรับจากกลุ่มผู้ซื้อ (Winter, 2012)

ดังนั้นในงานวิจัยนี้ ได้จัดทำเว็บแอพพลิเคชั่นระบบการซื้อขายออนไลน์ร้านขายของที่ระลึกร้าน Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา โดยมีการสมัครสมาชิกก่อนการใช้เว็บแอพพลิเคชั่น เพื่อเป็นการยืนยันตัวตนก่อนเข้าใช้งานเว็บไซต์ ทำให้ระบบมีความปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น (Basu & Muylle, 2003) ซึ่งการยืนยันตัวตนการเข้าใช้งานเว็บไซต์ระบบซื้อของออนไลน์ดังกล่าวช่วยป้องกันผู้ประสงค์ร้ายบนโลกอินเตอร์เน็ต ระบบการยืนยันตัวตนดังกล่าวสามารถรักษาความปลอดภัยและระบบการชำระเงินที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งเพื่อสร้างความ

น่าเชื่อถือ สร้างความเชื่อมั่น ให้กับลูกค้าได้มากยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์และออกแบบตามทฤษฎีส่วนประสบทางการตลาด 7Ps เพื่อพัฒนาเว็บไซต์พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (Paul & Mas, 2019) ซึ่งเป็นข้อมูลที่นำมาใช้วิเคราะห์กระบวนการทำงานภายในของแต่ละส่วนที่เกี่ยวข้องควบคู่กับเว็บไซต์ของผู้ประกอบการร้าน Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา โดยงานวิจัยนี้ได้นำเสนอสื่อวีดีโอแนะนำส่วนที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดสินค้าขึ้นมาเพื่อแนะนำสินค้าให้แก่กลุ่มผู้ที่มีความสนใจในสินค้าที่ระลึกร้าน Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา พร้อมทั้งนำเสนอระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อสามารถแนะนำการเลือกซื้อสินค้าตรงตามความต้องการของผู้ใช้และสามารถซื้อขายสินค้าออนไลน์โดยส่งสินค้าให้บริการแก่กลุ่มนิสิตและบุคลากรภายนอกสามารถซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านระบบ E-Commerce ได้อย่างเม่นยำผ่านระบบแนะนำการเลือกซื้อสินค้าร้านขายของที่ระลึกร้าน Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์แนะนำการเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ให้ตรงความต้องการของผู้ซื้อสินค้ามากที่สุด โดยใช้กรณีศึกษาร้านขายของที่ระลึก Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 เครื่องมือในการวิจัย

- WordPress โปรแกรมสำเร็จรูปที่มีไว้เพื่อสร้างและจัดการเนื้อหาบนอินเตอร์เน็ต
- Woo Commerce ปลั๊กอินเพื่อจัดการระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์
- Adobe Premiere pro cc เพื่อการสร้างสื่อวีดิโอ
- Adobe Photoshop เพื่อแต่งรูปภาพสินค้าของที่ระลึก
- MySQL จัดการฐานข้อมูล
- กล้องถ่ายวีดีโอและกล้องถ่ายภาพ

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้านการตลาด 7ps

วิเคราะห์การตลาดตามหลักทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด 7ps เป็นกลยุทธ์ทางการตลาด (Gibbs, Pashiardis, & Ivy, 2008) โดยแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจบริการ โดยวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

- Product : การแสดงสินค้าบนเว็บไซต์ที่จัดจำหน่ายภายในร้านต้องมีความเป็นเอกลักษณ์ สร้างความแตกต่าง เป็นสินค้าที่ขายแห่งเดียวเฉพาะในร้านค้า Souvenir UP เท่านั้น เช่นร้านได้มีการขายของที่ระลึกจำหน่ายช่อดอกฟ้ามุ่ยเพื่อตกแต่งบ้าน ซึ่งดอกไม้ดังกล่าวเป็นดอกไม้ประจำมหาวิทยาลัยพะเยา
- Price : เว็บไซต์ของร้านค้า Souvenir UP ได้มีการแสดงราคามีความเหมาะสมกับสินค้า
- Place : เว็บไซต์ร้านค้า Souvenir UP แสดงแผนที่การเดินทาง และเข้าถึงได้ โดยร้านค้าได้ตั้งอยู่บริเวณอาคารเรียนรวมของมหาวิทยาลัย นิสิต และบุคลากรที่ต้องการซื้อสินค้าสามารถเดินทางได้อย่างสะดวกสบาย
- Promotion : เว็บไซต์ร้านค้า Souvenir UP มีการแสดงภาพการลดราคาสินค้าอย่างต่อเนื่อง เช่นช่วงเทศกาล ช่วงวันสำคัญ อีกทั้งยังมีการจัดประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์มหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่อง
- People : พนักงานร้านค้า Souvenir UP ให้บริการช่วยเหลือ และตอบคำถามแก่ลูกค้าอย่างชัดเจนและสุภาพ มีระบบ Chet online เพื่อคอยตอบคำถามออนไลน์ให้แก่ลูกค้า

- Physical Evidence : เว็บไซต์มีการแสดงภาพภายในร้าน Souvenir UP มีความเหมาะสมของลักษณะทางกายภาพภายในร้านมีการจัดวางสินค้าอย่างเป็นหมวดหมู่
- Process : ระบบการจัดการกระบวนการภายในการจัดซื้อสินค้าออนไลน์รองรับการซื้อขายออนไลน์ทุกที่ ทุกเวลา พร้อมมีระบบแนะนำการเลือกซื้อสินค้าให้ถูกใจผู้ที่ได้รับสินค้า

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำสื่อวิดีโอ (Video)

ด้านสื่อวีดีโอ (Video) นับเป็นสื่ออีกรูปหนึ่งที่นิยมใช้กับเทคโนโลยีมัลติมีเดีย เนื่องจากสามารถแสดงผลได้ทั้งภาพเคลื่อนไหวและเสียงไปพร้อม ๆ กันทำให้เกิดความน่าสนใจในการนำเสนอ ทั้งนี้ไฟล์วิดีโอเมื่อถ่ายทำเสร็จแล้วมักจะมีขนาดใหญ่ต้องมีการแปลงไฟล์หรือบีบอัดเพื่อลดขนาดลงสำหรับการอัพโหลด (Up load) ลงไปในเว็บไซต์หรือการเพิ่มเติมเข้าไปในป้ายโฆษณา (Banner) เพื่อให้มีการแสดงผลที่รวดเร็ว โดยผู้วิจัยได้ทำการถ่ายทำวิดีโอ เกี่ยวกับการแสดงรูปภาพสินค้า และ สื่อวิดีโอสภาพแวดล้อมภายในร้านค้า และได้ปรับขนาดให้เหมาะสมกับเว็บไซต์ พร้อมทั้งมีการอัพโหลดไฟล์ลง YouTube เพื่อง่ายต่อการเรียกใช้งาน ทำให้เว็บไซต์มีความเร็ว โดยวิดีโอมีการนำเสนอรายละเอียดสินค้า และ สภาพแวดล้อมภายในร้านค้า Souvenir UP อีกด้วย ดังแสดงในภาพที่ 1

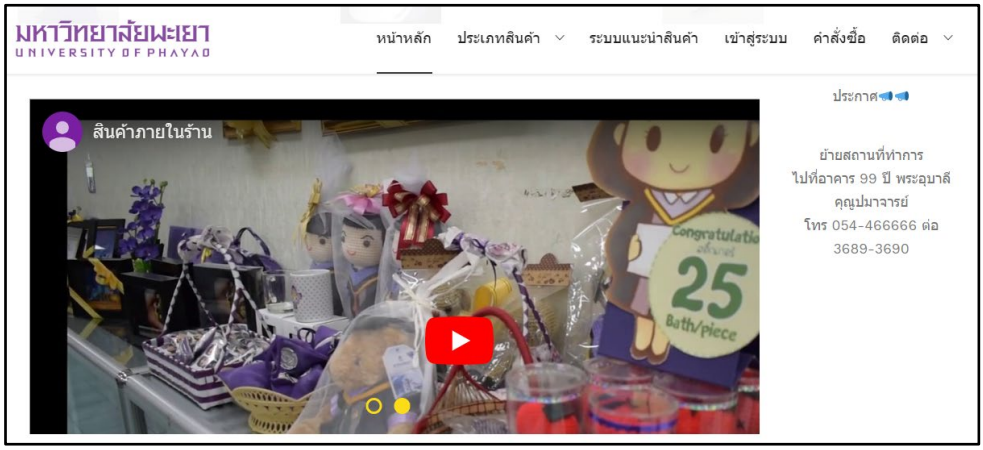

ภาพที่ 1 แสดงวิดีโอแนะนำสินค้าหน้าแรกของเว็บไซต์ร้าน Souvenir UP

3.4 ระบบ E-commerce ร้าน Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา

ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรม WordPress ซึ่งเป็นโปรแกรมเพื่อสร้างและจัดการเนื้อหาบนเว็บไซต์ซึ่งเป็นที่นิยมในปัจจุบัน และใช้ Woo Commerce ซึ่งเป็นปลั๊กอินเพื่อจัดการระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ให้สามารถทำการสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการออกแบบพื้นหลังเว็บไซต์เป็นสีขาว เพื่อให้ลูกค้าได้มองเห็นภาพรายละเอียดรูปสินค้าได้อย่างชัดเจน อีกทั้งระบบดังกล่าวได้แสดงข้อมูลราคา และส่วนลด และวิธีการจัดซื้ออย่างเป็นขั้นตอน ง่ายต่อการใช้งานของผู้ซื้อสินค้า ดังแสดงในภาพที่ 2

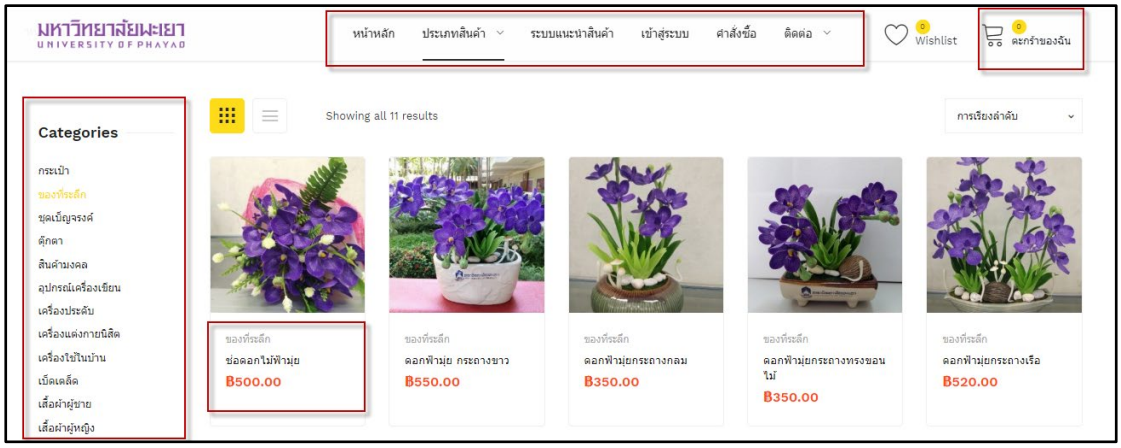

ภาพที่ 2 แสดงหน้าเว็บไซต์หลักของระบบการซื้อขายออนไลน์ร้าน Souvenir UP

3.5 ระบบแนะนำการเลือกซื้อสินค้าร้านค้า Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา

เพื่อช่วยแนะนำการเลือกซื้อสินค้าได้อย่างตรงความต้องการของผู้ซื้อ ผู้วิจัยได้จัดทำระบบแนะนำการเลือกซื้อสินค้า โดยทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้า 4 ปัจจัยคือ อายุ เพศ อาชีพ และเงินเดือน ดังแสดงในภาพที่ 3

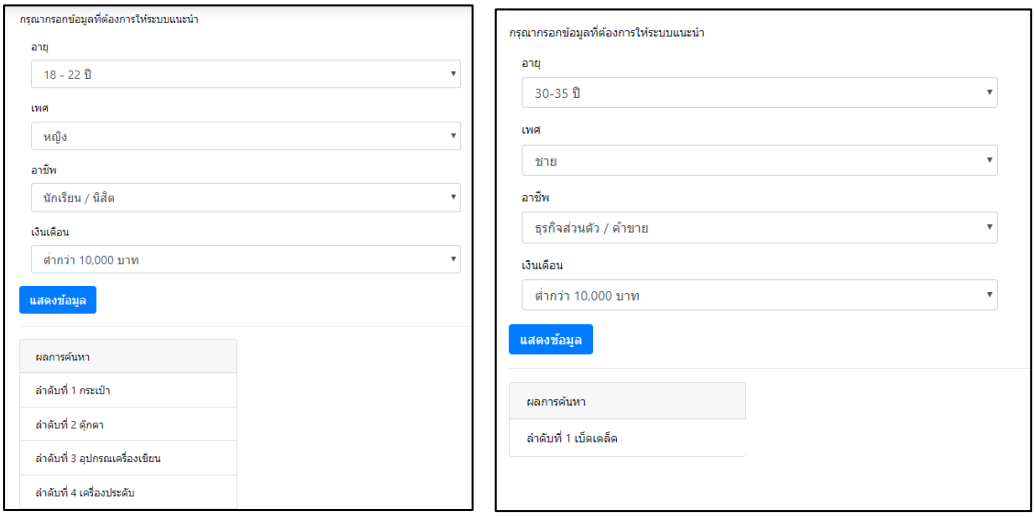

ภาพที่ 3 ตัวอย่างระบบแนะนำการเลือกซื้อสินค้าร้าน Souvenir UP ให้เหมาะสมกับผู้ซื้อ

3.6 ขั้นตอนวิธีการทำงานร้านค้าออนไลน์ (Algorithm Souvenir UP shopping)

ขั้นตอนการทำงานของระบบการซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านร้านค้า Souvenir UP เริ่มต้นด้วยวิธีการสมัครสมาชิกแจ้งชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทร และอีเมล์ ซึ่งผู้สมัครสมาชิกจะได้รับ Username และ Password เพื่อเข้าสู่ระบบ หลังจากนั้นดำเนินการเลือกสินค้าลงตระกร้าสินค้า ดำเนินการเลือกรูปแบบการชำระเงิน และรอรับสินค้า

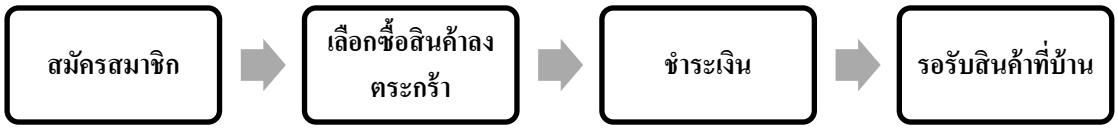

ภาพที่ 4 ขั้นตอนวิธีการทำงานร้านค้าออนไลน์ (Algorithm Souvenir UP shopping)

4. ผลการดำเนินการ

ระบบเว็บไซต์การซื้อขายออนไลน์ร้าน Souvenir UP มีการจัดการ 2 ส่วนคือ ส่วนผู้ใช้งาน และส่วนผู้ดูแลระบบ โดยรูปแบบหน้าจอมีการรองรับขนาดจอภาพได้ทางคอมพิวเตอร์ และมีเมนูแสดงรายการ ดังต่อไปนี้

4.1 สำหรับผู้ใช้งาน

ผู้ซื้อสินค้าสามารถสมัครสมาชิกเพื่อซื้อสินค้าออนไลน์ร้าน Souvenir UP โดยการสมัครสมาชิกจะใช้เพียงการยืนยันตัวตนผ่านทางอีเมล์ พร้อมทั้งแจ้งที่อยู่เพื่อจัดส่งสินค้า อีกทั้งระบบดังกล่าวสามารถรองรับได้ทั้งบนสมาร์ทโฟน และ เครื่องคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ โดยแสดงดังภาพที่ 4 และภาพที่ 5

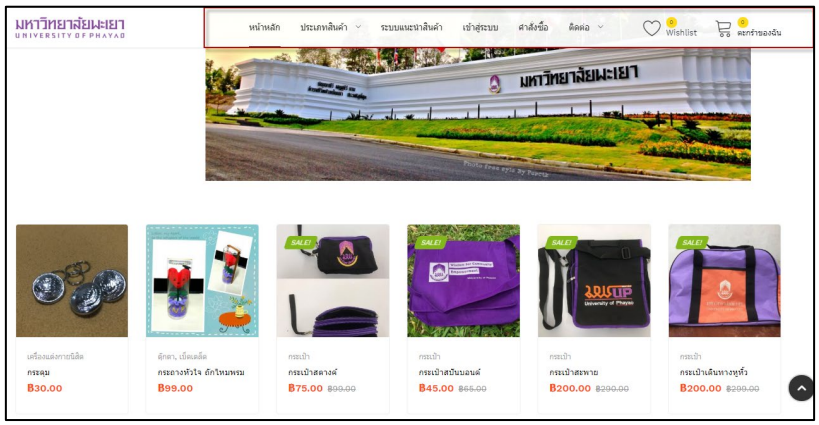

ภาพที่ 5 เว็บไซต์ร้าน Souvenir UP แสดงรายละเอียดรองรับการทำงานบนเครื่องคอมพิวเตอร์

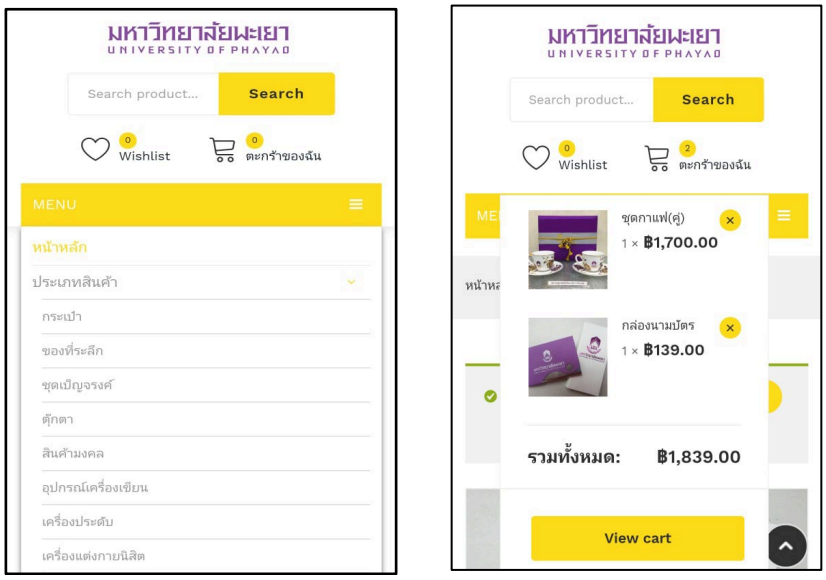

ภาพที่ 6 เว็บไซต์ร้าน Souvenir UP แสดงตัวอย่างทำงานบนอุปกรณ์มือถือเพื่อสั่งซื้อสินค้าลงตระกร้าสินค้า

4.2 สำหรับผู้ดูแลระบบเว็บไซต์ (Admin)

การเข้าระบบแบบผู้ดูแลระบบหลังร้าน เพื่อจัดการข้อมูลผู้ดูแลระบบ โดยสามารถแก้ไขข้อมูลผู้ดูแลระบบ จัดการข้อมูลลูกค้า แจ้งสถานะชำระเงิน แจ้งสถานะจัดส่งสินค้า จัดการรายการสินค้า และ เพิ่ม/ลบ/แก้ไขข้อมูลสินค้า โดยแสดงดังภาพ

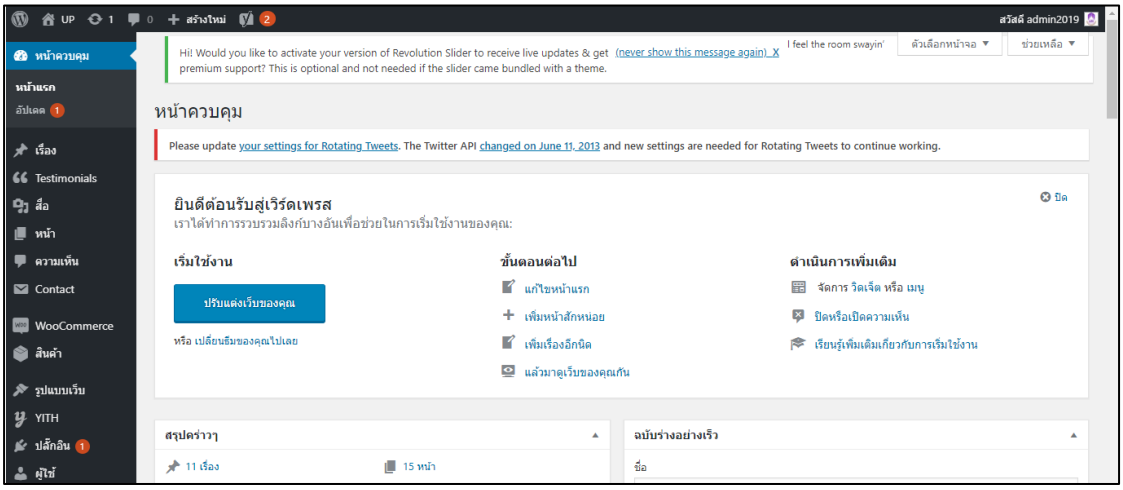

รูปภาพที่ 7 ระบบหลังร้าน Souvenir UP ของผู้ดูแลระบบ

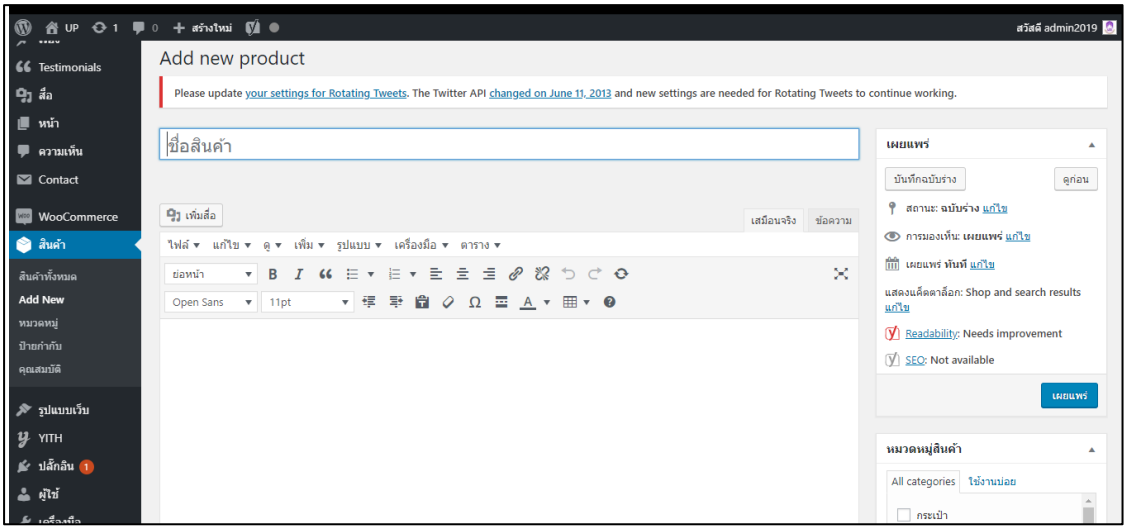

รูปภาพที่ 8 แสดงผลหน้าเพิ่ม/ลบ/แก้ไข สินค้า ของผู้ดูแลระบบ

5. แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบเว็บไซต์

5.1 กลุ่มตัวอย่าง

พนักงานร้าน Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 3 คน และลูกค้าร้าน Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 65 คน โดยกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากผู้ที่ซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ร้าน Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา และผู้สนใจซื้อสินค้าออนไลน์

5.2 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยนำผลที่ได้เทียบ กับเกณฑ์การประเมิน (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 – 5.00 หมายความว่า ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 – 4.49 หมายความว่า ระดับมาก

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 – 3.49 หมายความว่า ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.50 – 2.49 หมายความว่า ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00 – 1.49 หมายความว่า ระดับน้อยที่สุด

ผลการศึกษา การประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบแนะการเลือกซื้อสินค้าออนไลน์ร้านค้า Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 65 คน ใช้แบบสอบถามการประมาณความพึงพอใจของผู้ใช้ที่มีต่อเว็บไซต์ เพื่อนำมาวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติพื้นฐานเทียบกับเกณฑ์และสรุป

5.3 ผลการประเมินความพึงพอใจ

ตารางที่ 1 ความพึงพอใจด้านตรงตามความต้องการของผู้ใช้งานเว็บไซต์

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. เว็บไซต์ง่ายต่อการใช้งาน	3.95	0.73	มาก
2. รูปแบบเว็บไซต์มีความสวยงาม	3.96	0.66	มาก
3. การจัดลำดับหมวดหมู่ ง่ายต่อการค้นหาและทำความเข้าใจ	4.07	0.73	มาก
4. เว็บไซต์มีความปลอดภัยในด้านการใช้งานและข้อมูลของลูกค้า	4.01	0.76	มาก
โดยรวม	**4.01**	**0.04**	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงผลลัพธ์ของแบบสอบถามความพึงพอใจด้านตรงตามความต้องการของผู้ใช้งานเว็บไซต์จากแบบสอบถามความพึงพอใจด้านตรงตามความต้องการของผู้ใช้งานเว็บไซต์ ผู้คนให้ความสำคัญของการจัดหมวดหมู่ ง่ายต่อการค้นหาและทำความเข้าใจมากที่สุด และตามด้วยการจัดลำดับหมวดหมู่ ง่ายต่อการค้นหาและทำความเข้าใจ รูปแบบเว็บไซต์มีความสวยงาม เว็บไซต์ง่ายต่อการใช้งาน รองลงมาตามลำดับ

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจด้านความง่ายต่อการใช้งานเว็บไซต์

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. เมนูง่ายต่อการใช้งาน	4.12	0.71	มาก
2. การวางตำแหน่งรูปภาพ วีดีโอ และเมนูต่าง ๆ ของเว็บไซต์	4.03	0.70	มาก
โดยรวม	**4.07**	**0.09**	มาก

จากตารางที่ 2 แสดงผลลัพธ์ของแบบสอบถามความพึงพอใจด้านความง่ายต่อการใช้งานเว็บไซต์ จากแบบสอบถามความพึงพอใจด้านความง่ายต่อการใช้งานเว็บไซต์ ผู้คนให้ความสำคัญของเมนูง่ายต่อการใช้งานมากที่สุด และตามด้วยการวางตำแหน่งรูปภาพ วีดีโอ และเมนูต่าง ๆ ของเว็บไซต์ รองลงมาตามลำดับ

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจด้านความปลอดภัยในการใช้งานเว็บไซต์

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ความปลอดภัยในด้านข้อมูลผู้ใช้	4.00	0.75	มาก
2. ความปลอดภัยในการใช้งานของผู้ใช้	3.95	0.72	มาก
โดยรวม	**3.97**	**0.01**	มาก

จากตารางที่ 3 แสดงผลลัพธ์ของแบบสอบถามความพึงพอใจด้านความปลอดภัยในการใช้งานเว็บไซต์ จากแบบสอบถามความพึงพอใจด้านความปลอดภัยในการใช้งานเว็บไซต์ ผู้คนให้ความสำคัญที่ความปลอดภัยด้านข้อมูลผู้ใช้มากที่สุด และตามด้วยความปลอดภัยในการใช้งานของผู้ใช้ รองลงมาตามลำดับ

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจด้านการออกแบบและการจัดรูปแบบของเว็บไซต์

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. การจัดรูปแบบในเว็บไซต์ง่ายต่อการอ่านและการใช้งาน	4.01	0.62	มาก
2. สีสันในการออกแบบเว็บไซต์มีความเหมาะสม	3.95	0.77	มาก
3. ขนาดตัวอักษร และรูปแบบตัวอักษร มีความสวยงามและอ่านได้ง่าย	4.04	0.67	มาก
โดยรวม	**4.00**	**0.07**	มาก

จากตารางที่ 4 แสดงผลลัพธ์ของแบบสอบถามความพึงพอใจด้านการออกแบบและการจัดรูปแบบของเว็บไซต์จากแบบสอบถามความพึงพอใจด้านการออกแบบและการจัดรูปแบบของเว็บไซต์ ผู้คนให้ความสำคัญที่ขนาดตัวอักษร และรูปแบบตัวอักษร มีความสวยงามและอ่านได้ง่ายมากที่สุด และตามด้วยการจัดรูปแบบในเว็บไซต์ง่ายต่อการอ่านและการใช้งาน สีสันในการออกแบบเว็บไซต์มีความเหมาะสม ตามลำดับ

6. สรุปผลงานวิจัย

การพัฒนาเว็บไซต์ร้าน Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา ใช้โปรแกรม Wordpress ในการพัฒนาระบบและใช้ Woo commerce เป็นปลั๊กอินเพื่อจัดการเกี่ยวกับระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ภายในเว็บไซต์ โดยการทำงานแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนผู้ใช้งาน และส่วนผู้ดูแลระบบ โดยในส่วนของผู้ใช้สามารถที่จะสั่งสินค้าโดยต้องเป็นสมาชิก ระบบสามารถแสดงรายการสินค้าทั้งหมด ระบบตะกร้าสินค้า ระบบการสรุปยอดรวมและสินค้าที่สั่งซื้อ ระบบแจ้งชำระเงิน มีการแจ้งให้ลูกค้าทราบขั้นตอนการเตรียมสินค้าจนถึงการส่งสินค้า แต่ถ้าไม่เป็นสมาชิกระบบจะสามารถแสดงรายการสินค้าทั้งหมดให้ดูได้ แต่ไม่สามารถซื้อสินค้าได้ ส่วนผู้ดูแลระบบของเจ้าของร้านจะมีระบบจัดการข้อมูลลูกค้าที่เป็นสมาชิก ระบบจัดการสินค้า ระบบจัดการรายการ อีกทั้งเว็บไซต์ของร้าน Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา ได้สร้างสื่อวีดีโอและระบบแนะนำเพื่อแนะนำสินค้าภายในร้าน Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา โดยผลการวิจัยความพึงพอใจในการใช้งานเว็บไซต์ของร้าน Souvenir UP มหาวิทยาลัยพะเยา ดังนี้ ด้านตรงตามความต้องการของผู้ใช้งานเว็บไซต์ คือ ผู้คนให้ความสำคัญของการจัดหมวดหมู่ง่ายต่อการค้นหาและทำความเข้าใจมากที่สุด ด้านความง่ายต่อการใช้งานเว็บไซต์ คือ ผู้คนให้ความสำคัญของเมนูง่ายต่อการใช้งานมากที่สุด ด้านความปลอดภัยในการใช้งานเว็บไซต์ คือ ผู้คนให้ความสำคัญ

ที่ความปลอดภัยด้านข้อมูลผู้ใช้มากที่สุด ด้านการออกแบบและการจัดรูปแบบของเว็บไซต์ คือ ผู้คนให้ความสำคัญที่ขนาดตัวอักษร และรูปแบบตัวอักษร มีความสวยงามและอ่านได้ง่ายมากที่สุด โดยจากการวิเคราะห์และออกแบบระบบดังกล่าวพบว่าวิธีที่นำเสนอโดยการเพิ่มรูปแบบสื่อวีดีโอ และระบบแนะนำสินค้าให้เหมาะกับผู้ซื้อ สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. ข้อเสนอแนะ

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและทำการเก็บข้อมูล เพศ อายุ อาชีพ และรายได้ เพื่อจัดทำระบบแนะนำการซื้อสินค้าออนไลน์ร้าน Souvenir UP หากร้านค้าออนไลน์อื่นๆ จะนำไปใช้ควรมีคำนึงถึงรายละเอียดปัจจัยที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น เช่น งานอดิเรก การศึกษา ความสนใจ กีฬา หรืออื่นๆ เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ความต้องการซื้อสินค้าที่มีความแม่นยำเพิ่มมากขึ้น

8. เอกสารอ้างอิง

Basu, A., & Muylle, S. (2003). Authentication in e-commerce. *Communications of the ACM, 46*(12), 159-166.

Driediger, F., & Bhatiasevi, V. (2019). Online grocery shopping in Thailand: Consumer acceptance and usage behavior. *Journal of Retailing and Consumer Services, 48*, 224-237.

Gibbs, P., Pashiardis, P., & Ivy, J. (2008). A new higher education marketing mix: the 7Ps for MBA marketing. *International Journal of educational management*.

Molla, A., & Licker, P. S. (2005). eCommerce adoption in developing countries: a model and instrument. *Information & Management, 42*(6), 877-899.

Paul, J., & Mas, E. (2019). Toward a 7-P framework for international marketing. *Journal of Strategic Marketing*, 1-21.

Saisaard, S. J. V. E.-J., Silpakorn University. (2018). A Preliminary Comparative Study between Online shopping websites of Thailand and China–case study Weloveshopping. com, Lazada. co. th, Jd. com, and Taobao. com. *11*(4), 186-199.

Winter, S. J. (2012). The rise of cyberinfrastructure and grand challenges for eCommerce. *Information Systems and e-Business Management, 10*(3), 279-293.

โอภาส เอี่ยมสิริวงศ์. (2556). พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (มุมมองด้านการบริหาร) : *e-Commerce (A Managerial Perspective)*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น, บมจ.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น (ฉบับปรับปรุงใหม่).* กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, บจก.

มัสลิน ใจคุณ, & รุจิ ภาสโพธิ์ทองแสงอรุณ. (2562). การยอมรับเทคโนโลยีความไว้วางใจและการตลาดผ่านสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าผ่านช่องทางเฟซบุ๊กไลฟ์ (Facebook LIVE) ของกลุ่มผู้บริโภค Generations X, Y, Z. *Journal of Suvarnabhumi Institute of Technology (Humanities and Social Sciences), 5*(1), 260-275.

รูปแบบการทำตลาดแบบเนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์เพื่อกลุ่มเจเนอเรชันซี (Z)

FORM OF CONTENT MARKETING ON SOCIAL MEDIA FOR GENERATION Z

จิตรา วรรณสอน

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: jitra.wa@spu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ ลักษณะพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการเปิดรับเนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์ของคนกลุ่มเจเนอเรชันซี โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้ผลิตสื่อเพื่อทำตลาดแบบเนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์เข้าใจและเห็นแนวทางของการทำเนื้อหาเพื่อการตลาด เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มคนเจเนอเรชันซี ซึ่งพบว่าเป็นกลุ่มที่กำลังจะเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุดในโลกอนาคตอันใกล้ ซึ่งพบว่าลักษณะของเนื้อหาเพื่อการตลาดที่คนกลุ่มเจเนอเรชันซีชื่นชอบคือ เนื้อหาที่สั้น กระชับ เข้าใจง่าย ทันกระแส เนื้อหาที่เปิดพื้นที่ให้มีส่วนร่วมและมีพื้นที่ในการปล่อยความคิดสร้างสรรค์และแสดงตัวตนด้วยการร่วมสร้างเนื้อหา เนื้อหาที่มีการนำเสนอด้วยกลุ่มคนที่เป็นที่ยอมรับเฉพาะกลุ่ม ซึ่งนอกจากการนำเสนอที่สนุก มีอารมณ์ขัน และสร้างความบันเทิงแล้ว สิ่งที่สำคัญคือความจริงใจในการสื่อสาร การสร้างสื่อที่แสดงให้เห็นเจตนาที่แท้จริงของการสื่อสาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างเนื้อหาเพื่อการตลาดที่มีความหมาย

คำสำคัญ: รูปแบบ การตลาดแบบเนื้อหา สื่อสังคมออนไลน์ เจเนอเรชันซี

ABSTRACT

This article aims to present social media usage behavior and content selection on social media of Generation Z. The objective of this study was to enable online content creators and online marketer to understand and provide content marketing that can reach Generation Z which is found to be the world largest population group shortly and become the entrepreneurs and buyers of the next decade. The results of the study showed that the content form that catch the attention spans of Generation Z are short, concise, easy to understand, trendy, the content that reflecting their identity and allows them to participate or express themselves and their creativity by creating creative content. Furthermore, the content must entertain with transparent purpose. sincerity is an important element of creating a meaningful content marketing.

Keywords: Form of Content Marketing, Social Media ,Generation Z

1. บทนำ

จากแนวคิดและทฤษฎีการตลาด 4.0 ของฟิลลิป คอตเลอร์ ปรมาจารย์ด้านการตลาด กล่าวว่าการที่ธุรกิจจะได้รับการยอมรับและเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนของผู้บริโภค ธุรกิจหรือแบรนด์ต้องได้รับการยินยอมจากผู้บริโภคก่อน โดยมีกลยุทธ์สำคัญคือ การร่วมมือกับคู่แข่ง (Collaboration) และการให้ผู้บริโภคเข้ามามีส่วนในการสร้างสรรค์ (Co–creation) ธุรกิจที่มีแสดงออกถึงความเป็นมนุษย์และมีความเป็นเพื่อนกับผู้บริโภค จะเป็นธุรกิจที่ดึงดูดใจผู้บริโภคได้มากที่สุด กลยุทธ์การตลาดจึงปรับเน้นการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเข้าถึงลูกค้าให้มากที่สุด (“Marketing 4.0” , 2018) และเมื่อมาถึงแนวความคิดการตลาด 5.0 ของจอห์น เอลเลียต ที่กล่าวว่าการตลาดในยุคนี้เน้นการเข้าถึงและการสร้างประสบการณ์ให้กับลูกค้าเฉพาะกลุ่ม รวมถึงการเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาการสื่อสารและสร้างประสบการณ์ที่ดีขึ้น ด้วยความเชื่อว่าประสบการณ์ของลูกค้านั้นเป็นสิ่งสำคัญ และมีอิทธิพลมากกว่าคุณภาพและราคา (“Technology Is Changing The Future Of Marketing (Again)” , 2014)

การตลาดแบบเนื้อหา (Content Marketing) เป็นเทคนิคการตลาดที่ใช้การเผยแพร่และส่งต่อเนื้อหาที่มีคุณค่าต่อกลุ่มเป้าหมายไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง (พริมา ภิญโญลาภะ,2560). โดยเนื้อหานั้นต้องทำหน้าที่ทางการตลาดทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเนื้อหาต้องมีความหมาย น่าสนใจ ตอบโจทย์ความต้องการเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายหันมาสนใจ ติดตาม องค์ประกอบที่สำคัญคือ ความจริงใจในการสื่อสาร (ณัฐพัชญ์ วงษ์เหรียญทอง, 2562) ถือเป็นเทคนิคที่ช่วยสร้างการเข้าถึงแบรนด์ สร้างภาพลักษณ์ สร้างประสบการณ์และความสัมพันธ์อันลึกซึ้งระหว่างแบรนด์กับผู้บริโภค (“Marketing 4.0”, 2019) และหัวใจของการทำการตลาดแบบเนื้อหา คือ เนื้อหาที่ดีควรมุ่งตอบโจทย์ของลูกค้าเป็นอันดับแรก (Jefferson, Tanton, 2015)

ดังนั้นการทำความเข้าใจพฤติกรรมและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนักการตลาดจะได้มองเห็นรูปแบบการทำการตลาดแบบเนื้อหา (Content Marketing) ที่ตรงกับพฤติกรรม และดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด เพื่อสร้างประสบการณ์ร่วมบนสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นช่องทางที่ใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด จึงเป็นก้าวแรกของความสำเร็จ

และปฏิเสธไม่ได้ว่า กลุ่มที่นักการตลาดไม่สามารถมองข้ามได้ คือ กลุ่มเจเนอเรชันซี (Z) ที่ เกิดในช่วงปี 2538 – 2553 อายุ 4-24 ปี เป็นวัยมัธยมและมหาวิทยาลัยในวันนี้ เป็นวัยรุ่นที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่ในตลาดงาน เป็นเป็นผู้ประกอบการและผู้ซื้อในวันหน้า และจะมีจำนวนมากถึง 4,000 ล้านคนทั่วโลกในปี 2020 จะเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุดในโลกในอนาคตอันใกล้ (“Into Z Future: Understanding Gen Z, the Next Generation of “Super Creatives” , 2019) เป็นกลุ่มที่ใช้เวลากับสมาร์ทโฟนถึง 10 ชั่วโมงต่อวัน สื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตเป็นหลัก ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นประจำ กว่าครึ่งของคนเจเนอเรชันซีนิยมซื้อของผ่านช่องทางออนไลน์ โดยนิยมค้นหาข้อมูลสินค้าและบริการที่ต้องการด้วยตนเองผ่านระบบอินเทอร์เน็ต และเป็นกลุ่มที่ซื้อสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) มากกว่าผู้บริโภคกลุ่มอื่น ๆ (“สรุป Insight ทุก Generation จากรายงานเจาะเทรนด์โลก 2020 โดย TCDC” ,2562)

บทความเรื่องนี้จึงต้องการนำเสนอ ลักษณะพฤติกรรมของคนเจเนอเรชันซี ที่เกี่ยวกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการเลือกรับเนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้นักการตลาด ได้เกิดความเข้าใจ เห็นความสำคัญของการศึกษาคนกลุ่มนี้ เพื่อนำข้อมูลมาปรับรูปแบบเนื้อหาเพื่อการตลาดบนสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงและสร้างประสบการณ์ที่ดีต่อสินค้าหรือบริการให้กับคนกลุ่มเจเนอเรชันซี ซึ่งกำลังจะกลายเป็นผู้บริโภคกลุ่มใหญ่ที่นักการตลาดจำเป็นต้องศึกษาอย่างถ่องแท้

2. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อนำเสนอพฤติกรรมการใช้และการรับเนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มเจเนอเรชันซี

(2) เพื่อนำเสนอรูปแบบเนื้อหาเพื่อการตลาดบนสื่อสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมกับกลุ่มเจเนอเรชันซี

3. พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของคนเจเนอเรชันซี

กลุ่มคนเจอเนเรชั่นซีเป็นคนกลุ่มผู้บริโภคสัญชาติดิจิทัล (Digital Natives) ที่เกิดและเติบโตในยุคดิจิทัล ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่รวดเร็วมากกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ สิ่งประดิษฐ์ทางเทคโนโลยีอย่างสมาร์ทโฟน อินเทอร์เน็ต และ สื่อสังคมออนไลน์ จึงเข้ามาอำนวยความสะดวก และมีบทบาทในการใช้ชีวิตประจำวัน ส่งผลให้พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการเลือกรับเนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์ของคนเจอเนเรชั่นซี มีความเฉพาะและแตกต่างจากกลุ่มเจเนเรชั่นอื่น ๆ ซึ่งอาจสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้ (“สรุป Insight ทุก Generation จากรายงานเจาะเทรนด์โลก 2020 โดย TCDC”, 2562)

1. รับข้อมูลข่าวสารเร็ว ความสนใจสั้น และต้องการการตอบสนองแบบทันทีทันใด กลุ่มคนเจอเนเรชั่นซีติดโลกออนไลน์ อินเทอร์เน็ตคือแหล่งข้อมูลอันดับหนึ่ง คุ้นเคยกับการที่อยากรู้ ค้นแล้วต้องเจอ เว็บไซต์ที่นิยมที่สุดจึงเป็นกูเกิ้ล และส่งผลให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็วและตอบสนองต่อเรื่องราวนั้นได้ทันที มีความสนใจสิ่งหนึ่งในระยะเวลาสั้น ๆ โดยมีระยะเวลาดึงดูดความสนใจอยู่ที่ 8 วินาที ข้อมูลที่นำเสนอต้องสั้น กระชับ เข้าใจง่าย

2. ทวิตเตอร์ (Twitter) คือช่องทางหลักในการติดตามข่าว ชาวเจอเนเรชั่นซีนิยมติดตามข้อมูลข่าวสารในทวิตเตอร์ (Twitter) มากที่สุด เพราะมีความรวดเร็วแบบเรียลไทม์ และสามารถตามอ่านเรื่องที่เป็นกระแส หรือเรื่องที่สนใจจากแฮชแท็ก [1] (Hashtag) ได้เลย ส่วนช่องทางที่มีไว้เพื่อสื่อสารกับเพื่อนที่มหาวิทยาลัยและครอบครัวคืออินสตราแกรม (Instragram) และเฟซบุ๊ก (Facebook)

3. วิดีโอ (Video) คือคอนเทนต์ที่นิยมมากที่สุด สำนักงานนวัตกรรมอิเล็กทรอนิกส์ หรือ ETDA ได้สำรวจการใช้อินเตอร์เน็ตประเทศไทย ปี 2561 พบว่าคนเจอเนเรชั่นซีนิยมดูเนื้อหาประเภทวิดีโอ (Video Content) มากที่สุด และสื่อที่นิยมสูงสุดคือ YouTube (ETDA, 2561:10-11)

คนเจอเนเรชั่นซี เป็นผู้ใช้กลุ่มใหญ่ที่สุดของแอปพลิเคชั่นติ๊กต๊อก (TikTok) ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มสำหรับการสร้างเนื้อหาประเภทวิดีโอ ที่ให้ผู้ใช้งาน ถ่าย ตัดต่อ และเผยแพร่ในแอปพลิเคชั่นอย่างอิสระ ด้วยเครื่องมือที่ง่าย มีลูกเล่นที่หลากหลาย ทำให้ผู้ใช้สามารถปล่อยพลังความคิดสร้างสรรค์และแสดงความเป็นตัวตนได้อย่างเต็มที่ มีระยะเวลาการแสดงผลวิดีโอในแนวตั้งตามลักษณะการแสดงผลของสมาร์ทโฟน ซึ่งต่างจากแพลตฟอร์มอื่น ๆ มีความยาวแต่ละวิดีโออยู่ที่ 15 วินาที ซึ่งตรงกับพฤติกรรมของคนเจอเนเรชั่นซี ทำให้ติ๊กต๊อก เป็นแพลตฟอร์มวิดีโอที่เป็นที่นิยมในกลุ่มคนเจอเนเรชั่นซี โดยมีการใช้งานเฉลี่ย 4.2 ชั่วโมง เข้าถึง 68 เนื้อหาต่อวัน (“เปิดลายแทง 'TikTok' ในยุคที่ Gen Z กลายเป็นครีเอเตอร์”, 2562) ส่วนคนเจอเนเรชั่นซีในฝั่งอเมริกา กว่าร้อยละ 90 ใช้สแนปแชท (Snaptchat) ในการสร้างสรรค์คลิปวิดีโอของตัวเอง

[1] แฮชแท็ก (Hashtag) คือ ดัชนีกลุ่มคำ หรือ ประโยคที่มีเครื่องหมาย “#” นำหน้า นิยมใช้ในโซเชียลมีเดีย เพื่อรวบรวมเนื้อหาเรื่องราว หรือบทความที่มีความเกี่ยวข้อง ใกล้เคียง คล้ายคลึง มารวมให้เป็นหมวดหมู่เดียวกัน เพื่อความสะดวกในการค้นหาของผู้ใช้งาน เกิดขึ้นครั้งแรกในทวิตเตอร์ ก่อนจะกระจายมาที่แพลตฟอร์มอื่น ๆ.

4. ชอบมีส่วนร่วมในโซเชียลมีเดียเพื่อแสดงออกให้เห็นถึงความเป็นตัวของตัวเอง คนเจอเนเรชั่นซีเติบโตมาพร้อมกับสื่อสังคมออนไลน์และอินเทอร์เน็ต ที่เต็มไปด้วยผลงานที่สร้างสรรค์ จึงเป็นกลุ่มคนที่สามารถใช้ข้อมูล และสิ่งที่มีอยู่มาสร้างสรรค์เป็นสิ่งใหม่ และใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางในการเผยแพร่ จึงเป็นกลุ่มคนแห่งการสร้างสรรค์เนื้อหาด้วยตัวเอง (User Generated Content) อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับสถานะและภาพลักษณ์ของตัวเองเป็นสื่อสังคมออนไลน์ ต้องการกิจกรรมที่เสริมความมั่นใจเพราะแสดงออกไม่เก่งในชีวิตจริง ใส่ใจโลกและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรต่าง ๆ ชอบการแสดงความเห็นและมีส่วนร่วม เปิดกว้างและจริงจังต่อความคิดเห็นของผู้อื่นมาก

5. เชื่อในคนจริง ๆ (Real Human Centric) กลุ่มเจอเนเรชั่นซี ไม่เชื่อคนดัง คนมีชื่อเสียงหรือผู้มีอิทธิพลทางความคิดที่ได้รับการยอมรับในวงกว้าง (Influencer) แต่เชื่อในประสบการณ์ของตัวเอง เชื่อคนที่เป็นผู้บริโภคตัวจริง ที่มีการกระทำและประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้นจริง ๆ และคนที่กลุ่มความสนใจเดียวกับตัวเองให้การยอมรับ จะเป็นคนที่มีอิทธิพลต่อคนเจอเนเรชั่นซีมาก เข้ากับกระแสไมโครอินฟลูเอนเซอร์ [2] (Micro Influencer) ในปัจจุบัน

6. รักการสื่อสารด้วยภาพ ที่มีอารมณ์ขันและเต็มไปด้วยความบันเทิง (Humor and Entertainment) คนเจอเนเรชั่นซีชอบการสื่อสารด้วยภาพมากกว่าข้อความ ชื่นชอบภาพประกอบการเล่นคำเพื่อความสนุก ทั้งในเรื่องที่ตนเองสนใจและเรื่องที่กำลังเป็นกระแส จึงนิยมการใช้ มีม (Meme) ในการสื่อสารที่สื่อถึงคำหรือข้อความนั้น ๆ (Meme Caption) และนิยมใช้อิโมจิ (Emoji) เพื่อสร้างอารมณ์ในการสื่อสาร

จากลักษณะและพฤติกรรมของคนเจอเนเรชั่นซีข้างต้น ส่งผลต่อแนวคิดการออกแบบเนื้อหาเพื่อการทำการตลาดบนสื่อสังคมออนไลน์ดังนี้

4. รูปแบบเนื้อหาเพื่อการตลาดบนสื่อสังคมออนไลน์เพื่อกลุ่มเจเนอเรชันซี

สั้น : ทันกระแส แบบเรียลไทม์คอนเทนต์ [3] (Real-Time Content)

จากการเกาะติดทวิตเตอร์ ทำให้คนเจอเนเรชั่นซีอยู่ในกระแสของข่าวสารข้อมูลแบบเรียลไทม์ เนื้อหาแบบเรียลไทม์ หรือ เรียลไทม์คอนเทนต์ (Real-Time Content) ที่เกาะติดอยู่กับข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในกระแสความสนใจ เป็นประเด็นร้อนที่กลุ่มเป้าหมายกำลังพูดถึงจึงดึงความสนใจได้ดี และสร้างความต้องการในการตอบสนองต่อเนื้อหานั้นได้ทันที เพราะเสมือนหนึ่งได้ตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

และถ้าเรียลไทม์คอนเทนต์ ถูกสร้างอย่างให้มีความครีเอทีฟ (Creative Content) เช่น มีอารมณ์ขัน หรือสร้างแรงบันดาลใจ เนื้อหานั้นจะได้รับการตอบรับและกลุ่มเป้าหมายจะมีส่วนร่วม (Engagement) เช่นกดไลก์ (Like) แสดงความคิดเห็น (Comment) และการส่งต่อ (Share) มากขึ้น ซึ่งเป็นเป้าหมายของการทำเนื้อหา เพื่อให้เกิดการรับรู้ในตราสินค้า (Brand Awareness) ที่มากขึ้น (“REAL TIME CONTENT เวิร์คอย่างไร? แล้วทำไมถึงแป๊ก?”, 2562)

---

[2] ไมโครอินฟลูเอนเซอร์ (Micro Influencer) คือ คนธรรมดาทั่วไปที่เป็นผู้บริโภคตัวจริง และมีการแสดงความคิดเห็นความเชี่ยวชาญในเฉพาะเรื่อง จนได้รับการยอมรับในกลุ่มเฉพาะ และมีอิทธิพลต่อความคิดและการตัดสินใจของคนในกลุ่มนั้น.

[3] เรียลไทม์คอนเทนต์ (Real-Time Content) คือ การนำกระแสสังคม เหตุการณ์ หรือประเด็นที่สังคมกำลังให้ความสนใจ มาทำเนื้อหาที่เข้ากับแบรนด์ เป็นเทคนิคหนึ่งของการทำการตลาดแบบเนื้อหา เน้นความคิดสร้างสรรค์ ความรวดเร็ว กระชับเข้าใจง่าย และมีความตลกขบขัน โดยมีช่องทางหลักคือโซเชียลมีเดีย.

ด้วยความนิยมการสื่อสารด้วยภาพ เนื้อหาที่สั้น เข้าใจได้แค่กวาดตามองเรียลไทม์คอนเทนต์ ที่ได้รับการตอบรับดีจึงอยู่ในรูปของภาพและข้อความสั้น ที่เป็นประโยค หรือ คำพูด ที่สื่อถึงกระแสนั้น ๆ และถ้าเปี่ยมอารมณ์ขันอย่างสร้างสรรค์ เนื้อหานั้นจะได้รับการตอบรับและสร้างการมีส่วนร่วมได้ดี ตัวอย่าง กรณีศึกษาการทำเรียลไทม์คอนเทนต์ของท็อปส์ ไทยแลนด์ ที่นำกระแสการเปิดตัวโทรศัพท์มือถือรุ่น iPhone 11 Pro ของค่าย Apple ที่ได้รับความสนใจและถูกพูดถึงจากบนโซเชียลมีเดียจากผู้ใช้ทั่วโลก มาใช้ในการทำสื่อโฆษณาแอปเปิ้ลเอนวี่พรีเมี่ยม ผลไม้สดที่เป็นสินค้าของตนเอง โรงภาพยนตร์เมเจอร์ ซีนีเพล็กซ์ ที่นำกระแสการทดลองให้นักเรียนมัธยมตั้งแต่ชั้น ม.1-ม.6 แต่งชุดไปรเวทมาเรียนได้ทุกวันอังคารเป็นเวลา 1 เทอมของโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน โรงเรียนเอกชนในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมและสื่อให้ความสนใจและมีการถกเถียงแสดงความคิดเห็นกันอย่างแพร่หลายในโซเชียลมีเดียมาทำมีมเพื่อเชิญชวนให้คนมาชมภาพยนตร์ที่ โรงภาพยนตร์เมเจอร์ ซีนีเพล็กซ์ หรือแม้แต่หน่วยงานรัฐอย่างกองปราบปราม ที่นำกระแสละคร “กรงกรรม” มาสร้างเรียลไทม์คอนเทนต์เรื่องบทลงโทษของข้อหาลักทรัพย์ได้อย่างน่าสนใจ

ซึ่งปัจจัยความสำเร็จในการทำเรียลไทม์คอนเทนต์ นอกจากความรวดเร็วแล้ว ยังมีเรื่องของการความเชื่อมโยงของกระแสกับแบรนด์ (Brand) เพราะไม่ใช่ทุกกระแสจะเหมาะกับทุกแบรนด์ ในการทำเรียลไทม์คอนเทนต์จึงควรเป็นไปในทางสร้างสรรค์ ระวังเรื่องลิขสิทธิ์ ไม่เลือกประเด็นที่เป็นกระแสลบ ระวังประเด็นละเอียดอ่อน เช่น ความเชื่อ ศาสนา เชื้อชาติ นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาด้วยว่ากระแสนี้มีความเชื่อมโยงกับแบรนด์ (Brand) เราอย่างไร จะสื่อสารอย่างไรเพื่อให้ได้รับผลตอบรับเชิงบวก

ภาพที่ 1 เรียลไทม์คอนเทนต์ของท็อปส์ ไทยแลนด์ จากกระแสการเปิดตัว iPhone 11 Pro
ที่มา : https://www.facebook.com/TopsThailand

ภาพที่ 2 เรียลไทม์คอนเทนต์ของโรงภาพยนตร์เมเจอร์ ซีนีเพล็กซ์
จากกระแสการทดลองใส่ชุดไปรเวทมาเรียนของโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน
ที่มา : https://www.facebook.com/MajorGroup

เปิดพื้นที่ให้มีส่วนร่วม ส่งเสริมการสร้างตัวตนอย่างสร้างสรรค์

คนเจอเนเรชั่นซีเต็มเปี่ยมไปด้วยความคิดสร้างสรรค์ ต้องการมีส่วนร่วมและพื้นที่ในการแสดงตัวตน เป้าหมายของเนื้อหาที่ส่งถึงคนกลุ่มนี้จึงไม่ใช่แค่สร้างการรับรู้ หรือแค่รู้สึก แต่ต้องลึกถึงการสร้างความเชื่อ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือ การกระทำ (Action) โดยเฉพาะการกระทำที่เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในการคิด การสร้างเนื้อหา (Co-Creation) พร้อมกับการส่งเสริมการสร้างตัวตนอย่างสร้างสรรค์

กรณีศึกษา Nike ต้องการให้คนกลุ่มเจอเนเรชั่นซี เพศหญิง ในประเทศอิตาลีที่ไม่เคยสนใจการเล่นกีฬา หันมาเล่นกีฬา Nike จึงใช้ความต้องการมีส่วนร่วมและการสร้างตัวตน ประกอบกับอิทธิพลของไมโครอินฟลูเอนเซอร์ (Micro Influencer) ที่มีต่อคนกลุ่มเจอเนเรชั่นซี สร้างแคมเปญชื่อ Nulla Puo Fermarci (Stop At Nothing) บนแอปพลิเคชั่น TikTok โดยให้ไมโครอินฟลูเอนเซอร์ที่ได้รับการยอมรับในกลุ่มคนที่เต้นโคฟเวอร์ (Cover) ใน TikTok มาเชิญชวน (Challenge) ให้คนทำท่าออกกำลังกาย ตามท่าของการชกมวย การเล่นบาสเกตบอลและฟุตบอล ซึ่งเป็นกีฬาที่ Nike ต้องการให้เกิดกระแส ผลคือมีคนทำตามแคมเปญนี้มากกว่า 46,000 คน มีการพูดถึงบนโซเชียลมีเดียกว่า 150,000 ครั้ง ได้ยอดวิวรวมมากกว่า 100,000,000 วิว และมีสื่อพูดถึงแคมเปญนี้กว่า 300 สื่อ จัดว่าเป็นเนื้อหาที่สามารถสร้างกระแสในสาว ๆ เจอเนเรชั่นซีได้อย่างประสบความสำเร็จ ("เมื่อ Nike ใช้ TikTok Marketing เพื่อปลุกกระแสการเล่นกีฬาในกลุ่มสาวมิลาน Gen Z", 2562)

ภาพที่ 3 คลิปวิดีโอแคมเปญชื่อ Nulla Puo Fermarci (Stop At Nothing) ของ Nike บน TikTok
ที่มา : https://vimeo.com/332637483

วิดีโอคอนเทนต์ : คอนเทนต์ยอดนิยมของคนเจอเนเรชั่นซี

วิดีโอคอนเทนต์ (Video Content) รูปแบบการนำเสนอที่มีภาพเคลื่อนไหวและเสียงอธิบายชัดเจน เป็นคอนเทนต์ที่กลุ่มคนเจอเนเรชั่นซีนิยมมากที่สุด เพื่อให้เกิดการบอกต่อตามเกณฑ์ของการตลาดแบบไวรัส [4] (Viral Marketing) วิดีโอนั้นควรจะมีชื่อเรื่อง หรือ พาดหัวที่ดึงดูดผู้ชม การเข้าถึงอารมณ์ทั้งเชิงบวก และเชิงลบ มีการแสดงความคิดที่แตกต่าง มีการสื่อสารที่นอกกรอบ มีเนื้อหาที่เป็นกระแสในขณะนั้นเพื่อกระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็น มีเอกลักษณ์ที่เป็นตัวของตัวเอง เนื้อหาที่เป็นเอกลักษณ์ และเป็นประโยชน์ ให้แง่คิด และดูไม่เหมือนโฆษณา ไม่ขายของจนเกินไป (ปราณิศา ธวัชรุ่งโรจน์., 2557) นอกจากนั้นเพื่อให้ตรงกับพฤติกรรมของเจอเนเรชั่นซี วิดีโอควรจะดึงดูดความสนใจได้ภายใน 8 วินาที ที่สำคัญคือต้องสนุก สร้างความบันเทิง มีเอกลักษณ์ที่แสดงความเป็นตัวตนที่ชัดเจน

กรณีศึกษาที่น่าสนใจ คือวิดีโอคอนเทนต์ของคุณเอ็ดดี้ – จุมพฎ จรรยหาญ ผู้ก่อตั้งเพจ "พี่เอ็ด 7 วิ" ด้วยเอกลักษณ์การเล่าเรื่องด้วยการร้องเพลงแร็ป และการแปลงเพลง ทำให้มีผู้ติดตามกว่า 700,000 คน ที่น่าสนใจคือ เนื้อหาในวิดีโอมีการขายของอย่างชัดเจน แต่กลับได้รับความนิยม จนบางวิดีโอมีคนดูถึงล้านครั้ง ("ถอดรหัสความสำเร็จ 'พี่เอ็ด7วิ' ทำคลิปยังไง ให้คนไม่กด Skip!", 2562) ซึ่งต่างจากผลการศึกษาของปราณิศา ธวัชรุ่งโรจน์ ในปี 2557 ที่ไม่เน้นการขาย ซึ่งอาจจะอธิบายได้ว่าผู้บริโภคในปัจจุบันให้ความสำคัญกับ "ความจริงใจ" ในการสื่อสาร การแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงเจตนาของการสื่อสาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างคอนเทนต์มาร์เก็ตติ้งให้มีความหมาย (ณัฐพัชญ์ วงษ์เหรียญทอง, 2562)

[4] การตลาดแบบไวรัส (Viral Marketing) คือ เทคนิคการทางตลาดแบบปากต่อปาก (Word-of-Mouth) ที่อาศัยโซเชียลมีเดียในการบอกต่อ สื่อที่ใช้ในการบอกต่อมีหลายรูปแบบ ได้แก่วิดีโอ ภาพเคลื่อนไหว หรือข้อความที่เป็นตัวอักษร เพื่อให้เกิดการพบเห็นแบบกระจาย และเกิดความรู้สึกเชิงบวกต่อแบรนด์.

5. สรุป

จากพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการรับเนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์ของกลุ่มคนเจอเนเรชั่นซีตามที่กล่าวมาทั้งหมด คงแสดงให้เห็นถึงเนื้อหาเพื่อการตลาดบนสื่อสังคมออนไลน์สำหรับกลุ่มคนเจอเนเรชั่นซีที่นอกจากชื่นชอบความสนุก บันเทิง แล้วยังชอบเนื้อหาที่สั้น กระชับ ทันกระแส ชื่นชอบเนื้อหาที่เปิดพื้นที่ให้พวกเขาได้มีส่วนร่วมและพื้นที่ในการปล่อยความคิดสร้างสรรค์และแสดงตัวตนด้วยการร่วมสร้างเนื้อหา เพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมกับเนื้อหา (Engagement) ได้แก่การแสดงความชื่นชอบ (Like) การร่วมแสดงความคิดเห็น (Comment) การส่งต่อ (Share) จนถึงการเกิดความเชื่อและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจนเกิดกระทำบางอย่างร่วมกับแบรนด์ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการสื่อสารแล้ว ผู้ผลิตยังต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญที่มีผลต่อการทำคอนเทนต์มาร์เก็ตติ้งให้ “มีความหมาย” อันได้แก่ ความจริงใจในการสื่อสาร การสื่อให้เห็นถึงเป้าหมายของการสื่อสารที่แท้จริงด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ในมุมมองของการศึกษาการออกแบบเนื้อหาเพื่อการตลาดบนสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากจะพิจารณาเรื่องการรูปแบบเนื้อหาที่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายแล้ว รูปแบบเนื้อหาที่ตรงกับพฤติกรรมผู้บริโภค เพื่อตอบรับกับความต้องการข้อมูลในแต่ละช่วงเวลาของการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจศึกษาอย่างจริงจัง

2. ในมุมมองของการศึกษาการทำการตลาดเนื้อหา (Content Marketing) นอกเหนือจากการที่ธุรกิจเป็นผู้ทำหน้าที่สร้างเนื้อหาให้ตรงกับพฤติกรรมและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายแล้ว กลยุทธ์การสร้างเนื้อหาที่สามารถจุดประเด็นให้กลุ่มเป้าหมาย สนใจและอยากร่วมเป็นผู้สร้างเนื้อหา (Co-Created Content) เพื่อสร้างความเคลื่อนไหวและปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าศึกษาอย่างจริงจัง

7. เอกสารอ้างอิง

ณัฐพัชญ์ วงษ์เหรียญทอง. (2562). **Content Marketing เล่าให้คลิก พลิกแบรนด์ให้ดัง.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เนชั่นบุ๊คส์,

Jefferson, Tanton. (2015). **Valuable Content Marketing: How to Make Quality Content Your Key to Success**. 2nd Edition**.** New York: Kogan Page

พริมา ภิญโญลาภะ. (2560). **อิทธิพลของการทำการตลาดแบบเนื้อหา (Content Marketing) ที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ Netflix ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ปราณิศา ธวัชรุ่งโรจน์. (2557). **การวิเคราะห์คลิปวิดีโอไวรัลมาร์เก็ตติ้งและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจแบ่งปัน.** กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

“Marketing 4.0” สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562, จาก http://www.marketingjournal.org/marketing-4-0-when-online-meets-offline-style-meets-substance-and-machine-to-machine-meets-human-to-human-philip-kotler-hermawan-kartajaya-iwan-setiawan/

"Technology Is Changing The Future Of Marketing (Again)" สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562, จาก https://www.forbes.com/sites/johnellett/2014/09/30/technology-is-changing-the-future-of-marketing-again/#2354a777e7df

"Into Z Future: Understanding Gen Z, the Next Generation of "Super Creatives" , JWT Intelligence" (2562). สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2562, จาก https://www.jwtintelligence.com/2019/06/new-trend-report-into-z-future/

"สรุป Insight ทุก Generation จากรายงานเจาะเทรนด์โลก 2020 โดย TCDC" สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2562, จาก https://www.everydaymarketing.co/trend-insight/summary-all-generation-insight-from-tcdc-report-2020/

ETDA. (2561). "รายงาน ผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2561" สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2562, จาก https://www.etda.or.th/app/webroot/content_files/13/files/Thailand_Internet_User_Profile_2018_Slides%281%29.pdf

"เปิดลายแทง 'TikTok' ในยุคที่ Gen Z กลายเป็นครีเอเตอร์" สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2562, จาก https://mgronline.com/cyberbiz/detail/9620000067992

"เมื่อ Nike ใช้ TikTok Marketing เพื่อปลุกกระแสการเล่นกีฬาในกลุ่มสาวมิลาน Gen Z" สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2562, จาก https://www.everydaymarketing.co/business/sport/tiktok-marketing-nike-nulla-puo-fermarci-stop-at-nothing/

"REAL TIME CONTENT เวิร์คอย่างไร? แล้วทำไมถึงแป๊ก?" สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2562, จาก https://www.nuttaputch.com/why-real-time-content-work-or-fail/

"ถอดรหัสความสำเร็จ 'พี่เอ็ด7วิ' ทำคลิปยังไง ให้คนไม่กด Skip!" สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2562, จาก https://www.marketingoops.com/exclusive/success-story-from-page-ed7vi/

"Apple Pro เปิดตัวสดใหม่ที่นี่ทุกวัน" สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2562, จาก https://www.facebook.com/TopsThailand

"จะใส่ชุดไหน ก็มาดูหนังทุกวันได้ ที่เมเจอร์ ซินีเพล็กซ์ทุกสาขา สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2562, จาก https://www.facebook.com/MajorGroup

"Nulla Puo Fermarci (Stop At Nothing)" สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2562, จาก https://vimeo.com/332637483

ความต้องการของแต่ละบุคคล การมีส่วนร่วม การรับรู้ด้านคุณค่า และความคาดหวังด้านบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ ที่ศูนย์สร้างเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้เกษียณอายุงาน ของประเทศไทยในจังหวัดปทุมธานี

PERSONAL NEEDS, PARTICIPATION, PERCEIVED VALUE AND EXPECTED SERVICE AFFECTING INTENTION TO USE SERVICE AT HEALTH CENTER FOR WORK RETIREES, PATHUM THANI PROVINCE, THAILAND.

กชพรรณ รักษี
นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
Email: kotchapun.r@bu.ac.th
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษมสันต์ พิพัฒน์ศิริศักดิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
Email: dr.kasemson@gmail.com
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิปัตย์ โสตถิวรรณ์
อาจารย์ประจำคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
Email: tipats@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการของแต่ละบุคคล การมีส่วนร่วม การรับรู้ด้านคุณค่า และความคาดหวังด้านบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ ที่ศูนย์สร้างเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้เกษียณอายุงาน ของประเทศไทยในจังหวัดปทุมธานี จากการสุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม และรวบรวมข้อมูลมาทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติ เชิงพรรณนาได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอ้างอิงได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ การวิเคราะห์การถดถอยแบบง่าย ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 65 ระดับการศึกษาปริญญาตรีร้อยละ 69.3 รายได้เลี้ยงชีพในอนาคตจากเงินบำเหน็จ บำนาญร้อยละ 45.3 ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกศูนย์บริการที่ใดร้อยละ 98 มีรายได้พอใช้ร้อยละ 93.3 มีความสนใจในการดูแลสุขภาพร้อยละ 93 ช่วงเวลาที่เลือกใช้ศูนย์บริการเป็นช่วงวันหยุดประจำสัปดาห์ในช่วงเวลา 10.00-20.00 น.ร้อยละ 52.7 ปัจจัยที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความเห็นด้วยมากที่สุดคือความคาดหวังด้านการบริการ รองลงมาเป็นการรับรู้ด้านคุณค่า ความต้องการของแต่ละบุคคล การมีส่วนร่วม ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ และสรุปผลการทดสอบสมมุติฐานได้ว่า ความต้องการของแต่ละบุคคล การมีส่วนร่วม การรับรู้ด้านคุณค่า ส่งผลต่อความคาดหวังด้าน

การบริการ และความตั้งใจใช้บริการ ส่วนความคาดหวังด้านบริการ ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ความต้องการของแต่ละบุคคล การมีส่วนร่วม การรับรู้ด้านคุณค่า ความคาดหวังด้านการบริการ ความตั้งใจใช้บริการ

ABSTRACT

This research aimed to study how personal needs, participation, perceived value and expected service affect the retirees' intention of using services at Health Center, Pathum Thani Province, Thailand. Data collected from 300 questionnaire respondents was analyzed by using descriptive statistics and reference statistics which comprise percentage, means, standard deviations, multiple regression analysis, and simple regression analysis. The research findings show the majority, 65% of respondents is female, 69.3 % of them holding bachelor's degrees, and 45.3% of their future income is from their pensions. According to the study, it is also found that 98% of these respondents are not members of any service centers, 93.3% receiving moderate income, and 93% having an interest in health care. For the time of using services at the Health Center, 52.7% of the respondents come during 10.00-20.00 hrs. at weekends. The results demonstrate the respondents agree at the highest level that the expected service affect the intention of using services at the center, while the perceived value, personal needs, and participation have respectively less effect on their intent. To conclude, personal needs, participation, perceived value, and expected service are more likely to affect the intention to use the service at the significance level of 0.05.

Keywords: Personal Need, Participation, Perceived Value, Expected Service, Intention to use Service

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาเกี่ยวกับการมีผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบในปี พ.ศ. 2563 อาภรณ์ ชีวะเกรียงไกร (2560) ดังนั้นธุรกิจเกี่ยวกับเรื่องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เนื่องจากการที่คนเรามีอายุที่เพิ่มมากขึ้นย่อมมีปัญหาต่อทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม และมีผลกระทบต่อประเทศชาติคือ ภาครัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ก่อให้เกิดปัญหาในหลายๆ ด้าน ซึ่งหนึ่งในนั้นก็เป็นปัญหาด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจที่มีภาวะเสื่อมโทรมลง วันทนา กลิ่นงาม (2555) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับการทำธุรกิจในเรื่องการดูแลสุขภาพของผู้สูงวัย การที่จะทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จและมีความยั่งยืนได้นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า จะต้องทำให้ลูกค้าหรือผู้มาใช้บริการ มีความตั้งใจมาใช้บริการ ที่ศูนย์สร้างเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้เกษียณอายุงานให้ได้อีก การที่จะทำให้ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการมีความตั้งใจมาใช้บริการได้นั้น มีหลายปัจจัยที่ได้มีผู้วิจัยหลายท่านได้ทำการศึกษาไว้ ดังเช่นงานวิจัยของ Jeon and Jeong (2017) ได้อธิบายไว้ว่า การที่ทำให้ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการได้รับความพึงพอใจและได้รับประสบการณ์ที่ดี ๆ ในการบริการย่อมส่งผลต่อ การทำให้ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการเป็นลูกค้าประจำหรือเป็นสิ่งที่ทำให้ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ มีความตั้งใจมาใช้บริการในสถานที่นั้น ส่วนงานวิจัยของ Pripat et al.

(2017) ได้อธิบายไว้ว่า ความต้องการของแต่ละบุคคล กับความคาดหวังด้านบริการเป็นสิ่งที่ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการมีการตั้งความคาดหวังไว้ว่า จะต้องได้รับการบริการที่ดีมีคุณภาพมาตรฐานและ ต้องได้รับความสะดวกสบายจากการให้บริการ หากได้รับการตอบสนองที่ดีย่อมส่งผลต่อ ความตั้งใจใช้บริการได้อีก ส่วนงานวิจัยของ Kim et al. (2018) ได้อธิบายไว้ว่า การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการให้บริการของลูกค้าหรือผู้ใช้บริการนั้น จะทำให้ธุรกิจมีความยั่งยืน ซึ่งลูกค้าหรือผู้ใช้บริการมีความต้องการที่อยากจะเข้าร่วมในกิจกรรมการให้บริการของผู้ให้บริการ เพื่อที่จะได้ตอบสนองต่อความต้องการของตนได้ หากได้รับการตอบสนองตามที่ตนเองได้ตั้งความคาดหวังไว้ย่อมส่งผลต่อความตั้งใจในการที่จะเลือกใช้บริการในสถานที่นั้น ๆ อีก และในงานวิจัยของ Leong et al. (2018) ได้อธิบายไว้ว่าการทำให้ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการมีการรับรู้ถึงคุณค่า และสิทธิประโยชน์ในสินค้าหรือในบริการ ที่สามารถจะตอบสนองตามความต้องการของตนได้ ตามที่ได้ตั้งคาดหวังเอาไว้ย่อมส่งผล ให้ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ มีความต้องการที่จะใช้บริการได้อีก

ผู้วิจัยจึงตั้งปัญหาสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ว่า ปัจจัยต่อไปนี้ประกอบด้วย ความต้องการของแต่ละบุคคล การมีส่วนร่วม การรับรู้ด้านคุณค่า และความคาดหวังด้านการบริการ จะส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการที่ศูนย์สร้างเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้เกษียณอายุงานหรือไม่และอย่างไร ซึ่งปัจจัยดังกล่าวข้างต้นน่าจะมีความสำคัญในการทำให้ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ มีความตั้งใจใช้บริการได้ ซึ่งอาจมีผลดีต่อศูนย์สร้างเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้เกษียณอายุงาน จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจทำการศึกษาในเรื่อง “ความต้องการของแต่ละบุคคล การมีส่วนร่วม การรับรู้ด้านคุณค่า และความคาดหวังด้านการบริการ ที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการที่ศูนย์สร้างเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้เกษียณอายุงาน ของประเทศไทยในจังหวัดปทุมธานี”

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคาดหวังด้านบริการ อันได้แก่ ความต้องการของแต่ละบุคคลในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม การมีส่วนร่วม การรับรู้ด้านคุณค่าในด้านการเงิน ด้านสังคม และด้านส่วนบุคคล ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้บริการที่ศูนย์สร้างเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้เกษียณอายุงาน

(2) เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้บริการ ที่ศูนย์สร้างเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้เกษียณอายุงาน อันได้แก่ ความคาดหวังด้านบริการ ในด้านการบริการ ด้านราคาค่าบริการ ด้านช่องทางการให้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากรที่ให้บริการ ด้านรูปลักษณ์ทางกายภาพ ความต้องการของแต่ละบุคคลในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม การมีส่วนร่วม การรับรู้ด้านคุณค่าในด้านการเงิน ด้านสังคม และด้านส่วนบุคคล

3. ทฤษฎีและกรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาถึงความต้องการของแต่ละบุคคลประกอบด้วย ความต้องการทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม เป็นแรงจูงใจในการกระทำของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มนุษย์มีความคาดหวังเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ดังแนวความคิดของ long and Mason (2014); Pripat et al. (2017); Aigbavboa (2016); Cao et al. (2018) กล่าวว่าปัจจัยด้านความต้องการทางด้านร่างกาย ทางด้านจิตใจ และความต้องการทางด้านสังคม ที่ส่งผลต่อความคาดหวังด้านบริการ และความตั้งใจใช้บริการ คือ การเลือกใช้บริการ ผู้ใช้บริการมีความคาดหวังว่าจะได้รับบริการที่ดีมีคุณภาพมาตรฐาน รับรู้ได้ถึงความเชื่อมั่น ทำให้มีความสบายใจในการเข้า

ใช้บริการ มีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างกัน หากมีการตอบสนองที่ดีตามที่ได้คาดหวังและตามความต้องการของผู้ใช้บริการได้ตามความพึงพอใจแล้ว ย่อมส่งผลโดยตรงต่อความตั้งใจใช้บริการ

Koenig-Lewis and Palmer (2014); Piehler et al. (2019); Sheng และ Zolfagharian (2014); Tih et al. (2016) กล่าวว่าปัจจัยการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อ ความคาดหวังด้านบริการ และความตั้งใจใช้บริการคือ การที่ผู้ใช้บริการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการ เป็นสิ่งที่ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการมีความต้องการเพื่อให้มีการตอบสนองได้ตรงตามที่ตนเองได้ตั้งความคาดหวังเอาไว้คือ การร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์บริการเพื่อให้เกิดความสุข ได้รับความสบายใจ เป็นความผูกพันร่วมกันภายในองค์กรหรือในสถานที่นั้น ๆ จนทำให้ก่อเกิดเป็นความจงรักภักดีในสินค้าหรือบริการนั้น โดยการมีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของการทำกิจกรรมกับองค์กร ซึ่งเป็นความคาดหวังด้านการบริการ หากมีการตอบสนองได้ตรงตามที่คาดหวังไว้ ย่อมส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ

Leong et al. (2018); Li et al. (2011); Eriksson และ Nordgren (2018); Theresa et al. (2014); Moslehpour et al. (2017) พบว่าปัจจัยการรับรู้ด้านคุณค่าทางด้านการเงิน การรับรู้คุณค่าทางด้านสังคม และการรับรู้คุณค่าทางด้านส่วนบุคคล ที่ส่งผลต่อความคาดหวังด้านบริการและความตั้งใจใช้บริการ คือ การที่ผู้ใช้บริการแต่ละคนมีการตั้งความคาดหวังว่าจะได้รับคุณค่าในสินค้าหรือบริการที่ตนเองเข้าไปซื้อสินค้าหรือใช้บริการนั้นจะต้องได้คุณประโยชน์ตามที่ได้ตั้งความคาดหวังไว้ โดยจะต้องทำให้ตนเองดูดีมีศักยภาพมีความเป็นทันสมัยและต้องมีความคุ้มค่ากับสิ่งที่ต้องศูนย์เสียไป หากการบริการนั้นสามารถที่จะตอบสนองตามความต้องการของตนได้ดี ตามที่ผู้ใช้บริการมีความคาดหวังไว้ ย่อมส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ

Swain et al. (2018); Afthinos et al. (2005) พบว่าปัจจัยด้านความคาดหวังด้านบริการ ที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการคือ การที่ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการมีความต้องการในสินค้าหรือบริการนั้น ย่อมมีความคาดหวังว่าสินค้าหรือบริการที่เลือกซื้อหรือใช้บริการนั้นจะต้องตอบสนองความต้องการของตนได้ บริการจะต้องมีคุณภาพมาตรฐานที่ดี ได้รับสิทธิประโยชน์ที่มีในตัวสินค้าหรือบริการนั้นอย่างคุ้มค่ากับราคา ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงบริการได้ง่าย ผู้ใช้บริการมีความคาดหวังว่าจะได้รับความจริงใจในการแนะนำถึงสิทธิประโยชน์ทางการค้าหรือการบริการได้อย่างครอบคลุม บุคลากรผู้ให้บริการต้องมีความรู้ความสามารถเฉพาะทางในการให้บริการ มีการดูแลเอาใจใส่ในความรู้สึกของผู้ใช้บริการ การแต่งกายต้องสุภาพเรียบร้อย สภาพแวดล้อมทางกายภาพจะต้องมีความสวยงาม อาคารสถานที่มีการออกแบบตกแต่งที่สวยงาม มีความปลอดโปร่ง มีความสะอาด อุปกรณ์เครื่องมือมีใช้เพียงพอ และมีความเป็นทันสมัย มีระบบความปลอดภัยที่ดี รวมถึงสถานที่ตั้งจะต้องมีความสะดวกสบายต่อการเดินทาง หากการบริการดังกล่าวทำให้ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ รู้สึกได้ว่าการบริการสามารถทำให้เกิดความพึงพอใจ และตอบสนองได้ตามที่ความคาดหวังไว้ ย่อมส่งผลต่อความตั้งใจอยากใช้บริการในสถานที่นั้น ๆ ได้อีก

Swain et al. (2018); Jeon and Jeong (2017); Hong-Youl et al. (2014) พบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดความตั้งใจใช้บริการคือ การที่ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ มีความรู้สึกถึงความพึงพอใจต่อการให้บริการ ที่มีคุณภาพมาตรฐานที่ดี การบริการนั้นมีการดูแลเอาใจใส่ในรายละเอียดของลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการได้รับความประทับใจในการให้บริการนั้น ๆ ทำให้มีความสุขใจทุกครั้งที่เข้ามาใช้บริการ ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการสามารถไว้เนื้อเชื่อใจในการเข้ามาใช้บริการได้ในทุก ๆ ครั้ง ย่อมเป็นการส่งผล ให้ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการมีความรู้สึก ที่อยากใช้บริการในสถานที่นั้น

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาสร้างกรอบแนวความคิดสำหรับการศึกษาหาความสัมพันธ์ได้ดังต่อไปนี้

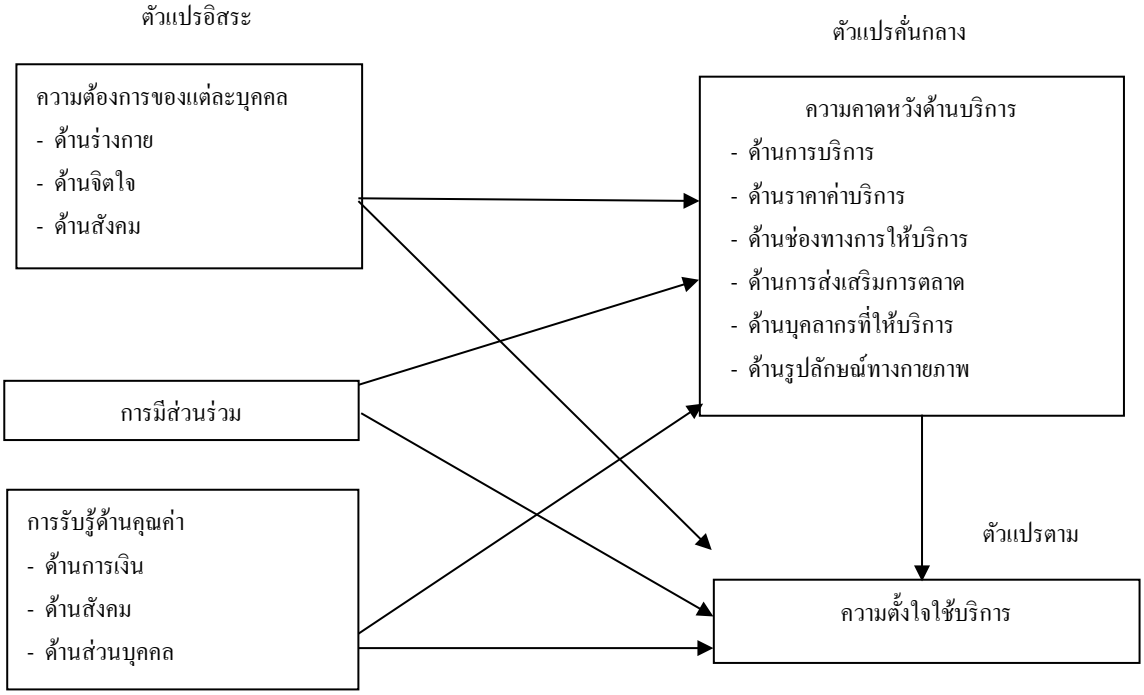

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ ผู้ที่อาศัยหรือทำงานอยู่ในจังหวัดปทุมธานี สังกัดในองค์กรของภาครัฐบาล องค์กรภาคเอกชน และองค์กรของรัฐวิสาหกิจที่อยู่ในช่วงอายุใกล้วัยเกษียณอายุงานคือ ผู้มีมีอายุ 50–59 ปี เนื่องจากประชากรกลุ่มนี้กำลังจะเข้าใกล้สู่วัยเกษียณอายุงานคือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 55-60 ปี องค์กรภาคเอกชนกำหนดการเกษียณอายุงาน 55 ปี องค์กรภาครัฐบาลกำหนดการเกษียณอายุงาน 60 ปี (ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานฉบับที่ 6, 2560) และเป็นผู้ที่กำลังจะเริ่มมีการวางแผนการใช้ชีวิตของตนเอง ก่อนวัยเกษียณอายุงาน พร้อมทั้งยังตระหนักถึงการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ ชนัญญา ปัญจพล (2559)

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่าง (Sample size) โดยการทดสอบแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 ชุด และคำนวณหาค่า Partial R^2 เพื่อนำไปประมาณค่าขนาดตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power ซึ่งเป็นโปรแกรมที่สร้างจากสูตรของ Cohen (1977) ผ่านการทดสอบและได้รับการยอมรับจากนักวิจัยหลายท่าน สำหรับการกำหนดขนาดตัวอย่างให้ถูกต้องและทันสมัย Howell (2010) จากการประมาณค่าตัวอย่างโดยมีค่าขนาดอิทธิพล (Effect Size) เท่ากับ 0.14 ซึ่งคำนวณค่าจากตัวอย่างจำนวน 40 ชุด ความน่าจะเป็นของความคาดเคลื่อนในการทดสอบ α (error probability) = 0.1 จำนวนตัวแปรอิสระเท่ากับ 55 ตัวแปรอำนาจการทดสอบ Power (1-β) = 0.90 จึงได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 279 ตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เก็บจำนวนขนาดตัวอย่างเพิ่มรวมทั้งสิ้นเป็น 300 ตัวอย่าง เพื่อจัดเก็บเป็นข้อมูลสำรองในกรณีที่พบว่าแบบสอบถามบางชุดมีการตอบที่ไม่สมบูรณ์

4.2 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

(1) ตัวแปรอิสระ คือ ความต้องการของแต่ละบุคคล หมายถึง บุคลหรือลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการ

ด้านร่างกาย หมายถึง ผู้ที่เข้ามาใช้บริการ แล้วมีความต้องการให้ร่างกายมีสุขภาพที่แข็งแรง

ด้านจิตใจ หมายถึง ผู้ที่เข้ามาใช้บริการแล้วต้องการมีการพัฒนาปรับปรุงจิตใจตนเองให้เป็นไปในทางที่ดี

ด้านสังคม หมายถึง ผู้ที่เข้ามาใช้บริการแล้วต้องการอยากได้การยอมรับความเคารพยกย่องจากผู้อื่น

การมีส่วนร่วม หมายถึง ผู้ที่เข้ามาใช้บริการต้องการอยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมการให้บริการของผู้ให้บริการเพื่อเป็นการสร้างสัมพันธ์และเป็นการผูกพันกับผู้ให้บริการ

การรับรู้ด้านคุณค่า หมายถึง การรับรู้ถึงคุณประโยชน์ในด้านต่าง ในสินค้าและบริการที่เลือกใช้ว่ามีประโยชน์และมีความคุ้มค่ากับราคา

ด้านการเงิน หมายถึง ความคาดหวังในการบริการที่จะได้รับต้องมีความคุ้มค่ากับเงินที่ได้จ่ายออกไป

ด้านสังคม หมายถึง ความคาดหวังในกลุ่มลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการด้วยกัน มีความเหมือนหรือต่างกัน

ด้านส่วนบุคคล หมายถึง การได้รับการเคารพยกย่อง และการได้รับการยอมรับจากหมู่คณะ

(2) ตัวแปรคั่นกลาง คือ ความคาดหวังด้านบริการ หมายถึง การตั้งความคาดหวังที่จะได้รับ การตอบสนองตามความต้องการของตนเอง

ด้านการบริการ หมายถึง ช่วงเวลาที่ผู้รับการบริการสามารถรับรู้และสัมผัสถึงคุณภาพของการบริการที่ผู้ให้บริการส่งมอบให้

ด้านราคาค่าบริการ หมายถึง อัตราค่าบริการที่ผู้ใช้บริการต้องจ่ายเพื่อเป็นค่าตอบแทนในการให้บริการ

ด้านช่องทางการให้บริการ หมายถึง ช่องทางในการติดต่อลูกค้า ในการนำเสนอการบริการให้กับลูกค้า ในด้านคุณค่าและคุณประโยชน์ของการบริการ รวมถึงสถานที่ตั้งของศูนย์บริการ

ด้านการส่งเสริมการตลาด หมายถึง เครื่องมือการสื่อสารเพื่อสร้างความพึงพอใจต่อบริการให้กับลูกค้า

ด้านบุคลากรที่ให้บริการ หมายถึง บุคลากรของศูนย์บริการ ต้องมีความสามารถในการให้บริการ

ด้านรูปลักษณ์ทางกายกายภาพ หมายถึง สถานที่มีความเหมาะสม มีอุปกรณ์ที่ทันสมัยไว้ให้บริการ ตรงตามวัตถุประสงค์ และตรงตามความต้องการของลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ ตามที่คาดหวังไว้

(3) ตัวแปรตาม คือ ความตั้งใจใช้บริการ หมายถึง ความตั้งใจและเจตจำนงของแต่ละบุคคล ที่จะเลือกซื้อสินค้าหรือบริการนั้น ๆ

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามแบบปลายปิด ประกอบด้วย 6 ส่วนดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2-6 เป็นคำถามเกี่ยวกับความต้องการของแต่ละบุคคลในด้านร่างกาย ในด้านจิตใจ ในด้านสังคม การมีส่วนร่วม การรับรู้ด้านคุณค่าด้านการเงิน ด้านสังคม ด้านส่วนบุคคล ความคาดหวังด้านบริการด้านการบริการ ด้านราคาค่าบริการ ด้านช่องทางการให้บริการ ด้านการส่งเสริม

การตลาด ด้านบุคลากรผู้ให้บริการ ด้านรูปลักษณ์ทางกายภาพ และความตั้งใจใช้บริการ เครื่องมือที่ใช้ได้ผ่านการตรวจสอบ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความครบถ้วนและความสอดคล้องระหว่างคำถามและวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหารวม 0.95 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 ชุด เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามพบว่า มีค่าความเชื่อมั่นของแบบถามรวมเท่ากับ 0.973 โดยคำถามในแต่ละด้านมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.7-1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้

(1) ผู้วิจัยอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาภายในแบบสอบถาม และวิธีการตอบแก่ตัวแทนและทีมงาน

(2) ผู้วิจัยหรือตัวแทนและทีมงานเข้าไปในสถานที่ต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษาตามที่ระบุไว้ข้างต้น

(3) ผู้วิจัยหรือตัวแทนและทีมงานได้แจกแบบสอบถามให้กลุ่มเป้าหมายและรอจนกระทั่งตอบคำถามครบถ้วน ซึ่งในระหว่างนั้นถ้าผู้ตอบแบบสอบถาม มีข้อสงสัยเกี่ยวกับคำถาม ผู้วิจัยหรือทีมงานจะตอบข้อสงสัยนั้น

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามมาประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เพื่อคำนวณค่าสถิติต่าง ๆ คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอ้างอิงที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยแบบง่ายและการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป จากกลุ่มตัวอย่าง 300 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 65 ระดับการศึกษาปริญญาตรีร้อยละ 69.3 รายได้เลี้ยงชีพในอนาคตจากเงินบำเหน็จบำนาญร้อยละ 45.3 ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกศูนย์บริการที่ใดร้อยละ 98 มีรายได้พอใช้ร้อยละ 93.3 มีความสนใจในการดูแลสุขภาพร้อยละ 93 ช่วงเวลาที่เลือกใช้ศูนย์บริการเป็นช่วงวันหยุดประจำสัปดาห์ในช่วงเวลา 10.00-20.00 น.ร้อยละ 52.7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความคิดเห็น พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นรวมระดับมากที่สุดต่อความต้องการของแต่ละบุคคล (Mean=4.52, S.D= 0.56) มีความเห็นระดับมากที่สุดต่อการมีส่วนร่วม (Mean=4.42, S.D= 0.64) มีความเห็นด้วยในระดับที่ค่อนข้างมากต่อการรับรู้ด้านคุณค่า (Mean=4.05, S.D= 0.58) มีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดต่อความคาดหวังด้านการบริการ (Mean=4.45, S.D= 0.63) และมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดต่อความตั้งใจใช้บริการที่ศูนย์สร้างเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้เกษียณอายุงาน (Mean=4.45, S.D= 0.68)

6. ผลการทดสอบสมมุติฐานและการอภิปรายผล

สมมุติฐานที่ 1 ความต้องการของแต่ละบุคคล ส่งผลต่อความคาดหวังด้านบริการ

สมมุติฐานที่ 2 การมีส่วนร่วม ส่งผลต่อความคาดหวังด้านการบริการ

สมมุติฐานที่ 3 การรับรู้ด้านคุณค่า ส่งผลต่อความคาดหวังด้านการบริการ

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบสมมุติฐาน โดยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุพบว่า ตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อความคาดหวังด้านบริการได้ดีที่สุดคือ ความต้องการของแต่ละบุคคล (β = 0.29) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วม (β = 0.14) และการรับรู้ด้านคุณค่า (β = 0.07) ตามลำดับ

ความคาดหวังด้านการบริการ	B	Beta	t	Sig.
ความต้องการของแต่ละบุคคล	0.32	0.29	4.45	0.00*
การมีส่วนร่วม	0.14	0.14	2.41	0.01*
การรับรู้ด้านคุณค่า	0.49	0.07	6.83	0.00*

Adjusted R^2= 0.68, S.E = 0.36, F 210.57* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ < 0.05

ความต้องการของแต่ละบุคคล ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ความต้องการของแต่ละบุคคล ส่งผลต่อความคาดหวังด้านการบริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ long and Mason (2014) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งที่ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการมีความต้องการในด้านการจัดกิจกรรมการดูแลสุขภาพร่างกายให้ดูดีสำหรับผู้หญิง ที่พบว่า สิ่งที่ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการมีความต้องการและคาดหวังที่จะได้รับจากศูนย์บริการคือ การบริการที่มีการดูแลเอาใจใส่ทุกรายละเอียดให้กับลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ ย่อมส่งผลต่อความคาดหวังด้านบริการ

การมีส่วนร่วม ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การมีส่วนร่วม ส่งผลต่อความคาดหวังด้านการบริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Koenig-Lewis and Palmer (2014) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการ พบว่าในการที่ทำให้ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการที่ได้คุณภาพมาตรฐาน ทำให้ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการมีความรู้สึกดีต่อบริการนั้นจนทำให้เกิดเป็นความผูกพัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการมีความคาดหวังว่าจะได้รับจากบริการนั้น และสามารถตอบสนองได้ตรงตามความต้องการของตนเองมากที่สุด ย่อมส่งผลต่อความคาดหวังด้านบริการ

การรับรู้ด้านคุณค่า ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การรับรู้ด้านคุณค่า ส่งผลต่อความคาดหวังด้านการบริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Li et al. (2011) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับ เรื่องพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้คุณค่าด้านความพึงพอใจต่อการบริการของผู้เข้ามาใช้บริการในโรงพยาบาลระดับกลาง พบว่าสิ่งที่ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการมีความคาดหวังคือการบริการที่มีคุณภาพมาตรฐานและต้องได้รับประโยชน์จากการใช้บริการอย่างเต็มที่ ต้องมีคุ้มค่ากับราคาที่ต้องจ่ายไป ย่อมส่งผลต่อความคาดหวังด้านการบริการ

สมมุติฐานที่ 4 ความต้องการของแต่ละบุคคล ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ

สมมุติฐานที่ 5 การมีส่วนร่วม ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ

สมมุติฐานที่ 6 การรับรู้ด้านคุณค่า ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมุติฐานโดยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ พบว่า ตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการได้ดีที่สุดคือ การรับรู้ด้านคุณค่า ($\beta = 0.35$) รองลงมาคือความต้องการของแต่ละบุคคล ($\beta = 0.31$) และการมีส่วนร่วม ($\beta = 0.14$) ตามลำดับ

ความตั้งใจใช้บริการ	B	Beta	t	Sig.
ความต้องการของแต่ละบุคคล	0.38	0.31	4.17	0.00*
การมีส่วนร่วม	0.15	0.14	2.01	0.04*
การรับรู้ด้านคุณค่า	0.41	0.35	4.63	0.00*

Adjusted R^2= 0.56, S.E = 0.45, F 130.34* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ < 0.05

ความต้องการของแต่ละบุคคล ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ความต้องการของแต่ละบุคคล ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cao et al. (2018) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิต่อความต้องการในการเลือกซื้อและเลือกใช้บริการ ในการซื้อออนไลน์ที่ส่งผลต่อการความตั้งใจใช้บริการ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังในการเลือกใช้บริการของลูกค้าหรือผู้ใช้บริการคือ ปัจจัยด้านการบริการที่มีคุณภาพมาตรฐาน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการ การตัดสินใจในการเลือกใช้บริการนั้นจะพิจารณาด้านการบริการที่มีคุณภาพที่ดี ราคาค่าบริการที่มีความเหมาะสม สามารถติดต่อได้สะดวก หากตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าหรือผู้ใช้บริการได้ดี ย่อมส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ

การมีส่วนร่วม ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การมีส่วนร่วม ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tih et al. (2016) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมของ กลุ่มลูกค้าโดยให้ลูกค้าเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวความคิดโดยผลการวิจัยพบว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มลูกค้าหรือผู้บริโภค มีการส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ หากการเข้าร่วมนั้นจะทำให้ผู้ใช้บริการได้รับในสิ่งที่ต้องการและสามารถตอบสนองต่อความคาดหวังจากบริการที่ได้รับ โดยเน้นการบริการที่ลูกค้าได้มีโอกาสเสนอแนะแนวทางในการทำหรือพัฒนาให้ดีขึ้น ย่อมส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ

การรับรู้ด้านคุณค่า ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การรับรู้การด้านคุณค่า ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Theresa et al. (2014) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์การออกกำลังกายให้กับบุคคลากรเจ้าหน้าที่ภายในองค์กร พบว่าปัจจัยที่ทำให้ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ มีความต้องการที่จะใช้บริการ กับศูนย์การออกกำหลังกายคือการรับรู้ปัจจัยทางด้านราคา ปัจจัยด้านส่วนบุคคล และปัจจัยทางด้านสังคม ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าหรือผู้ใช้บริการได้ดี ย่อมส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ

สมมุติฐานที่ 7 ความคาดหวังด้านการบริการ ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความถดถอยแบบง่าย พบว่า ตัวแปรอิสระความคาดหวังด้านการบริการ ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการคือ ความคาดหวังด้านบริการ ($\beta = 0.86$)

ความตั้งใจใช้บริการ	B	Beta	t	Sig.
ความคาดหวังด้านการบริการ	0.92	0.86	28.41	0.00*

Adjusted R^2 = 0.73, S.E = 0.35, F 81.05* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ < 0.05

ความคาดหวังด้านการบริการ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ความคาดหวังด้านการบริการ ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Afthinos et al. (2005) ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยด้านความคาดหวังด้านการบริการที่ส่งผลต่อ ความตั้งใจใช้บริการ ที่ศูนย์บริการการออกกำลังกาย พบว่าลูกค้าหรือผู้ใช้บริการมีความคาดหวังด้านการบริการที่มีคุณภาพมาตรฐาน ราคาค่าบริการสามารถมีความคุ้มค่ากับสิทธิประโยชน์ในการให้บริการ ช่องทางการจัดจำหน่ายที่ทำให้ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการมีการเข้าถึงได้ง่าย การส่งเสริมการตลาดที่มีการแนะนำถึงสิทธิประโยชน์ทางการค้าหรือการบริการ บุคลากรผู้ให้บริการต้องมีความรู้ความสามารถในการให้บริการ มีการแต่งกายสุภาพเรียบร้อย และรูปลักษณ์ทางกายภาพต้องดูดี มีความสวยงาม สะอาดดูดีและต้องมีความทันสมัย การบริการดังกล่าวหากทำให้ลูกค้าหรือผู้ใช้บริการเข้ามาใช้บริการ มีความรู้สึกถึงความประทับใจ และพึงพอใจต่อการให้บริการย่อมส่งผลต่อ ความตั้งใจใช้บริการได้อีก

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

หน่วยงาน หรือองค์กรธุรกิจที่ทำงานเกี่ยวกับการ ดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ สามารถนำผลการศึกษานี้นำไปใช้ประโยชน์เพื่อให้ตอบสนองต่อความคาดหวังและความตั้งใจที่จะใช้บริการได้ดังนี้

ควรมีความใส่ใจเกี่ยวการให้บริการ โดยเฉพาะประเด็นที่ผู้ใช้บริการมีความคาดหวังอยากได้รับมากที่สุด ในด้านความคาดหวังเกี่ยวกับการบริการตามลำดับดังนี้ ด้านรูปลักษณ์ทางกายภาพของสถานที่ ความคาดหวังด้านบุคลากรที่ให้บริการ ความคาดหวังด้านกิจกรรมการบริการ ความคาดหวังด้านช่องทางการให้บริการ ความคาดหวังด้านราคาค่าบริการ และความคาดหวังด้านการส่งเสริมการขาย ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการมากที่สุด ซึ่งผลที่ได้สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ ในการวางแผนเพื่อการพัฒนากระบวนการการให้บริการระหว่างหน่วยงาน กับผู้ใช้บริการได้

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่าง ที่อยู่ในจังหวัดปทุมธานีเท่านั้น ข้อมูลที่ได้จึงอ้างอิงเฉพาะความคิดเห็นและทัศนคติของผู้ใช้บริการในจังหวัดปทุมธานีอาจไม่ สะท้อนถึงความคิดเห็นของผู้ใช้บริการเกี่ยวกับผู้เกษียณอายุงานในจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทยได้ ผลการวิจัยจึงสามารถใช้อ้างอิง ได้เฉพาะกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ได้เพียงจังหวัดเดียว เพื่อให้การศึกษางานวิจัยครั้งต่อไป ได้รับความคิดเห็นหลากหลายควรศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทย โดยการนำข้อมูลจากผลการศึกษามาเปรียบเทียบและวางแผนการทำธุรกิจเกี่ยวกับ การดูแลสุขภาพสำหรับผู้เกษียณอายุงานในภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย

2) จากผลการศึกษาความต้องการของแต่ละบุคคล การมีส่วนร่วม การรับรู้ด้านคุณค่า ที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ ได้ค่า Adjusted R^2 ที่ร้อยละ 56.5 เพื่อให้การศึกษาในครั้งต่อไปมีปัจจัยต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดการส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการที่มากกว่านี้ จึงควรศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรในด้านอื่น ๆ เช่น แรงจูงใจในมาใช้บริการ หรือพฤติกรรมในการเลือกใช้บริการของผู้บริโภค ที่จะส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ ที่อาจจะได้ค่ามากกว่าในการศึกษาในครั้งนี้

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษมสันต์ พิพัฒน์ศิริศักดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิปัตย์ โสตถิวรรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ซึ่งได้สละเวลาให้คำปรึกษาแนะนำความรู้ และข้อปฏิบัติต่าง ๆ ในทุกขั้นตอนของการทำวิทยานิพจน์

เอกสารอ้างอิง

ชนัญญา ปัญจพล. 2559. การเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาสำนักงานปลัด กระทรวงสาธารณสุข (ส่วนกลาง) วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วันทนา กลิ่นงาม. 2555. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุจังหวัด เพชรบุรี. **มนุษยสังคมปริทัศน์,** 14 (2), 36.

อาภรณ์ ชีวะเกรียงไกร. 2560. **ผลกระทบของสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย.** สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2561, จาก http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/641444.

Aigbavboa, Clinton. 2016. Assessing beneficiaries' needs and expectations as a determinant of residential satisfaction in South Africa. **Housing, Care and Support,** 19(1), 10-22. doi: doi:10.1108/HCS-01-2016-0001

Cohen, J. 1977. **Statistical power analysis for the behavioral sciences** (Rev. ed.). New York: Academic.

Eriksson, Erik Masao Nordgren, Lars. 2018. "From one-sized to over-individualized? Service logic's value creation." **Journal of Health Organization and Management 32**(4): 572-586.

Jeon, Myunghee Mindy Jeong, Miyoung. 2017. "Customers' perceived website service quality and its effects on e-loyalty." **International Journal of Contemporary Hospitality Management 29** (1): 438-457.

Hong-Youl Ha, Raphael k. Akamavi, Phillip j. Kitchen,Swinder Janda. 2014. "Exploring Key antecedents of purchase intentions within different services", **Journal of Services Marketing,** Vol 28 Issue: 7 ,pp 595-606.

Howell, D.C. 2010. **Statistical methods for psychology** (7th ed.). Belmont: Wadsworth, Cengage Learning.

Kim, Jiyeon, Park, Joohyung, & Glovinsky, Paige L. 2018. Customer involvement, fashion consciousness, and loyalty for fast-fashion retailers. **Journal of Fashion Marketing and Management: An International Journal,** 22(3), 301-316. doi: doi:10.1108/JFMM-03-2017-0027

Koenig-Lewis, Nicole, & Palmer, Adrian. 2014. The effects of anticipatory emotions on service satisfaction and behavioral intention. **Journal of Services Marketing**, *28*(6), 437-451. doi: doi:10.1108/JSM-09-2013-0244

Leong, Vai Shiem, Hibbert, Sally, & Ennew, Christine. 2018. Communicating value to enhance service visualization. **Journal of Services Marketing,** *32*(6), 645-656. doi: doi:10.1108/JSM-04-2017-0114

Li, Shyh-Jane, Huang, Yu-Ying, & Yang, Miles M. 2011. How satisfaction modifies the strength of the influence of perceived service quality on behavioral intentions. **Leadership in Health Services,** 24(2), 91-105. doi: doi:10.1108/17511871111125675

Moslehpour, Massoud, Wong, Wing-Keung, Pham, Kien Van, & Aulia, Carrine K. 2017. Repurchase intention of Korean beauty products among Taiwanese consumers. **Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics,** *29*(3), 569-588. doi: doi:10.1108/APJML-06-2016-0106

Piehler, Rico, Schade, Michael, Kleine-Kalmer, Barbara, & Burmann. 2019 Christoph. Consumers' online brand-related activities (COBRAs) on SNS brand pages: An investigation of consuming, contributing and creating behaviours of SNS brand page followers. **European Journal of Marketing,** 0(0), null. doi: doi:10.1108/EJM-10-2017-0722

Tih, Siohong, Wong, Kok-Kee, Lynn, Gary S., & Reilly, Richard R. 2016. Prototyping, customer involvement, and speed of information dissemination in new product success. **Journal of Business & Industrial Marketing,** 31(4), 437-448. doi: doi:10.1108/JBIM-09-2014-0182

Tripat Gill, Hae Joo Kim, Chatura Ranaweera, (2017). **Ethnic stereotyping in service provision When do stereotypes affect the performance expectations and evaluation of ethnic service providers?**

Theresa C. Brown , Jennifer Volberding , Timothy Baghurst , & John Sellers. 2014. Faculty/staff perceptions of a free campus fitness facility. **International Journal of Workplace Health Management,** 7(3), 156-170. doi: 10.1108/IJWHM-05-2013-0020

Swain, Swapnarag Kar, Nirmal Chandra. 2018. "Hospital service quality as antecedent of patient satisfaction – a conceptual framework." **International Journal of Pharmaceutical and Healthcare Marketing** 12(3): 251-269.

Sheng, Xiaojing, & Zolfagharian, Mohammadali. 2014. Consumer participation in online product recommendation services: augmenting the technology acceptance model. **Journal of Services Marketing**, 28(6), 460-470. doi: doi:10.1108/JSM-04-2013-0098

การศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด

A STUDY OF MOTIVATION AT WORK PERFORMANCE OF EMPLOYEES IN NI (THAILAND) COMPANY LIMITED

กิตติกานต์ นิลรัตน์[1],
คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
kittikano@gmail.com [1]
วิยะดา วรานนท์วนิช[2]
คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
wiyada.wa@northbkk.ac.th [2]

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และรายได้ต่อเดือน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็น พนักงาน บริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด 87 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการทดสอบรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's method)

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยจูงใจ พบว่า ระดับของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.49, S.D. = 0.76) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากเกือบทุกด้าน ยกเว้น ด้านความก้าวหน้า อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับดังนี้ ด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = 0.65) ด้านความสำเร็จในหน้าที่ ($\bar{X}$ = 3.68, S.D. = 0.65) ด้านลักษณะงานที่น่าสนใจ ($\bar{X}$ = 3.67, S.D. = 0.67) ด้านการยอมรับนับถือ ($\bar{X}$ = 3.43, S.D. = 0.62) และด้านความก้าวหน้า ($\bar{X}$ = 2.99, S.D. = 0.93)

2. ปัจจัยค้ำจุน พบว่า ระดับของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.51, S.D. = 0.71) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากเกือบทุกด้าน ยกเว้น ด้านค่าตอบแทนอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับดังนี้ ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ($\bar{X}$ = 3.68, S.D. = 0.66) ด้านนโยบายการบริหาร ($\bar{X}$ = 3.66, S.D. = 0.65) ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ($\bar{X}$ = 3.60, S.D. = 0.68) ด้านสภาพชีวิตส่วนตัว ($\bar{X}$ = 3.43, S.D. = 0.73) ด้านการนิเทศงาน ($\bar{X}$ = 3.41, S.D. = 0.75) ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ($\bar{X}$ = 3.41, S.D. = 0.78) และด้านค่าตอบแทน ($\bar{X}$ = 3.34, S.D. = 0.64)

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกัน มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05

คำสำคัญ: แรงจูงใจ การปฏิบัติงานของพนักงาน

ABSTRACT

This research aimed to study work motivation of employees of NI (Thailand) company limited, Classified by gender, age, education level, marital status, income, and work experience. A questionnaire was used in collecting data from 87 persons. The data were analyzed by using frequency, percentage, mean, Standard Deviation, t-test, One-way Analysis of Variance, and Scheffe,s test.

The results revealed that

1. The motivation factors: it was found that the motivation that affects on work of employees of NI (Thailand) Company Limited. In overall was at a high level ($\bar{X}$ = 3.49, S.D. = 0.76). Considering each aspect found almost all of aspects were at high level, except opportunity, as follows: responsibility ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = 0.65), job success ($\bar{X}$ = 3.68, S.D. = 0.65), interesting in job descriptions ($\bar{X}$ = 3.67, S.D. = 0.67), recognition ($\bar{X}$ = 3.43, S.D. = 0.62), and opportunity ($\bar{X}$ = 2.99, S.D. = 0.93), respectively.

2. The supportive factors: it was found that the motivation that affects on work of employees of NI (Thailand) Company Limited. In overall was at a high level ($\bar{X}$ = 3.51, S.D. = 0.71). Considering each aspect found almost all of aspects were at high level, except compensation, as follows: good relationship with colleagues ($\bar{X}$ = 3.68, S.D. = 0.66), policy and management of organization ($\bar{X}$ = 3.66, S.D. = 0.65), good relationship with supervisors ($\bar{X}$ = 3.60, S.D. = 0.68), personal life ($\bar{X}$ = 3.43, S.D. = 0.73), supervision ($\bar{X}$ = 3.41, S.D. = 0.75), work environment ($\bar{X}$ = 3.41, S.D. = 0.78), and compensation ($\bar{X}$ = 3.34, S.D. = 0.64), respectively.

3. Gender, age, education level, marital status, income, and work experience had influence on the motivation that effects on their work at .01 and .05 level of significance.

Keywords: Motivation, work of personnel

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

การทำงานให้หน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าองค์กรภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน ต่างก็ตระหนักถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนการหรือวิธีการทำงานเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กลยุทธ์ในการสร้างความสำเร็จในการทำงาน หรือเทคนิคการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน ตลอดจนการทำงานอย่างไรให้มีความสุข นั่นแสดงว่าองค์กรทั้งหลายต่างก็มีความเห็นตรงกันว่าองค์กรจะมีความเจริญก้าวหน้าหรือพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศได้นั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งอยู่ที่ ผู้ปฏิบัติงานมีคุณภาพ และสามารถทำงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในการทำงานไม่ว่าเราจะทำงานอะไรก็ตาม เราต้องมีความสุขในการทำงาน แม้ว่าบางครั้งเราอาจจะบ่นว่าเหนื่อย แต่เมื่อเราเห็นผลสำเร็จของการทำงานแล้ว เราก็จะมองข้ามอุปสรรคเหล่านั้นไปอย่างง่ายดาย หากเราต้องการให้การทำงานของเราเต็มไปด้วยความสุข เราต้องรู้สึกสนุกกับงาน เมื่อเราสนุกกับงานที่เราทำ ไม่ว่าเราจะเจออุปสรรคในการทำงานที่หนักหนาสาหัสเพียงไหน เราก็จะผ่านพ้นไปได้ เพราะเราได้เรียนรู้แล้วว่าเราต้องทำงานอย่างไรจึงจะมีความสุข การทำงานไม่เพียงแต่ต้องมีความสุขเท่านั้น แต่ต้องเป็นการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพด้วย จึงจะทำให้เราได้ชื่อว่าเป็นคนที่ทำงานดี ทำงานเก่ง จนเป็นที่พึงพอใจของเจ้านาย และเพื่อนร่วมงาน แต่การทำงานต้องทำอย่างไรจึงจะมีความสุขนั้น เป็นเรื่องที่อธิบายได้ยาก เพราะคนทำงานแต่ละคนก็มี

วิธีการในการทำงานที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับแนวคิดและการปรับใช้ ดังนั้นผู้ที่มีประสิทธิภาพในการทำงานจึงเป็นผู้ที่ฉลาดในการเรียนรู้ รู้ว่าการทำงานอย่างไรจึงจะบรรลุผลสำเร็จในเวลาอันรวดเร็วและมีความผิดพลาดน้อย นั่นก็คือการลงทุนน้อย แต่ได้ผลตอบแทนมากกว่าในเชิงเศรษฐศาสตร์อาจเน้นความคุ้มค่าหรือความคุ้มทุนในการปฏิบัติงานด้วย (ปัทมาพร ท่อชู . 2559)

ปฏิเสธไม่ได้ว่าคนรุ่นใหม่มีทัศนคติและค่านิยมในการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด คนรุ่นใหม่มักมองหาความก้าวหน้า ความท้าทาย และค่าตอบแทนที่ได้รับเป็นสำคัญ ซึ่งต่างจากคนรุ่นก่อนที่เลือกความมั่นคงในหน้าที่การงาน นอกจากนี้ในโลกปัจจุบันที่ไร้พรมแดนทำให้คนรุ่นใหม่มีช่องทางการหารายได้ที่มากมายนอกเหนือจากการทำงานประจำ จึงมีคนรุ่นใหม่จำนวนมาก หันไปประกอบอาชีพอิสระมากขึ้น ที่กล่าวมาเป็นเหตุผลที่ทำให้หลายองค์กรต้องปรับวิธีการบริหารพนักงานรุ่นใหม่ รวมถึงหันมาให้ความสำคัญกับการสร้างความผูกพันและรักษาพนักงานรุ่นใหม่ให้รู้สึกอยากทำงานกับองค์กรยาวนานขึ้น เพื่อให้องค์กรยังสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ในอนาคต (แสงเดือน ตั้งธรรมสถิตย์ . 2560)

เช่นเดียวกับ บริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด เป็นบริษัทที่มีผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับชิ้นส่วนแม่พิมพ์เหล็ก ชิ้นส่วนแม่พิมพ์เหล็กถือเป็นงานที่ต้องใช้ความชำนาญของพนักงาน พนักงานที่ทำชิ้นส่วนแม่พิมพ์เหล็กนั้นต้องมีการสังสมประสบการณ์ในการทำงานเป็นระยะเวลานาน เช่น การควบคุมเครื่องจักรที่ใช้ในการทำงาน การติดตั้งวัตถุดิบในการเริ่มการทำงาน การใช้ภาษาคอมพิวเตอร์ในการวางแผนการทำงาน และอื่น ๆ ดังนั้นจึงควรศึกษาบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด เรื่องแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานเพื่อจะนำผลการศึกษาไปปรับใช้ให้บริษัทสามารถรักษาพนักงานที่มีความสามารถไว้กับบริษัท และนำมาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้พนักงานในบริษัท ธุรกิจด้านการทำชิ้นส่วนแม่พิมพ์เหล็กนั้นมีการแข่งขันกันค่อนข้างสูง บริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ประสบปัญหาเรื่องการลาออกของพนักงานจากปี พ.ศ.2559 มีพนักงานทั้งหมด 114 ท่าน จนปัจจุบันมีพนักงานจำนวน 106 ท่าน ทำให้บริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด มีปัญหาในด้านคุณภาพของงานไม่ดี และการส่งงานมีความล่าช้า ดังนั้น การวิจัยเพื่อศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานจะสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาแก้ไขปัญหาการลาออกของพนักงาน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด

2. เพื่อศึกษาพนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันหรือไม่

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ในครั้งนี้ ได้แก่ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงาน และตัวตัวแปรตาม (Dependent Variable) ใช้ทฤษฎี 2 ปัจจัยของ เฟอเดอริค เฮอร์ซเบิร์ก (Frederick Herzberg.1959) เป็นกรอบในการวิจัย และพิจารณาจากความเหมาะสมในการปรับใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

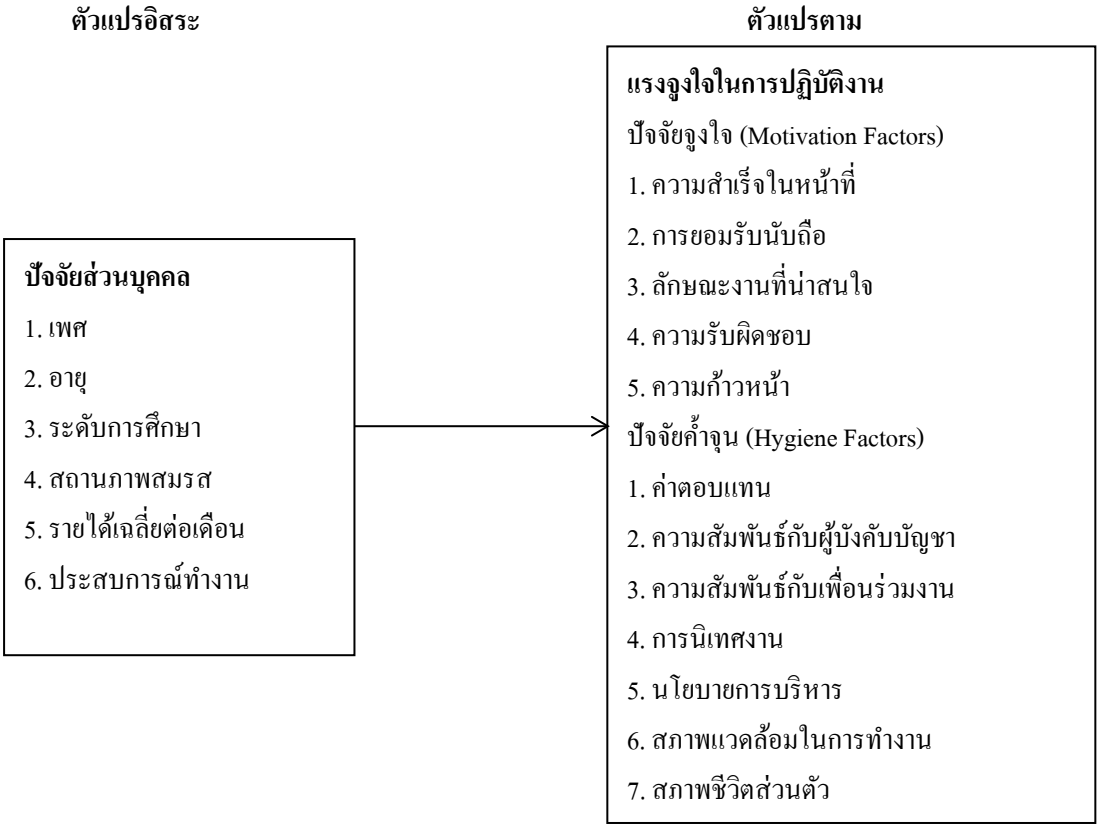

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. สมมติฐานในการวิจัย

พนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2561 – 28 กุมภาพันธ์ 2562 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 5 เดือน

5.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ พนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด จำนวน 106 คน และทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการเปิดตารางเลขสุ่มของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 87 คนโดยมีระดับความเชื่อมั่นที่ 95 เปอร์เซ็นต์

5.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 7 ตัวแปร ได้แก่ 1.เพศ 2.อายุ 3.ระดับการศึกษา 4.สถานภาพสมรส 5.รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และ 6.ประสบการณ์การทำงาน ส่วนตัวแปรตาม แบ่งเป็น 2 ปัจจัย คือ 1. ปัจจัยจูงใจ 1.1 ความสำเร็จในหน้าที่ 1.2 การยอมรับนับถือ 1.3 ลักษณะงานที่น่าสนใจ 1.4 ความรับผิดชอบ 1.5 ความก้าวหน้า ด้านที่ 2 ด้านปัจจัยค้ำจุน 2.1 ค่าตอบแทน 2.2 ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา 2.3 ความสัมพันธ์

กับเพื่อนร่วมงาน 2.4 การนิเทศงาน 2.5 นโยบายการบริหาร 2.6 สภาพแวดล้อมในการทำงาน 2.7 สภาพชีวิตส่วนตัว

5.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดแบบมีหลายคำตอบให้เลือก (Multiple Choices Questions) และเลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว (Best Answer) จำนวน 1 ข้อ ได้แก่ 1. เพศ 2. อายุ 3. ระดับการศึกษา 4. สถานภาพสมรส 5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 6. ประสบการณ์ทำงาน

ส่วนที่ 2 คำถามส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด จำนวน 12 ด้าน ได้แก่

ปัจจัยจูงใจ (Motivation Factors) 1. ความสำเร็จในหน้าที่ 2. การยอมรับนับถือ 3. ลักษณะงานที่น่าสนใจ 4. ความรับผิดชอบ 5. ความก้าวหน้า

ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factors) 1. ค่าตอบแทน 2. ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา 3. ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน 4. การนิเทศงาน 5. นโยบายการบริหาร 6. สภาพแวดล้อมในการทำงาน 7. สภาพชีวิตส่วนตัว โดยมีลักษณะของการประเมินค่า (Rating Scale) ของ Likert, R.(1967)

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถแสดงความคิดเห็นได้

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1. เริ่มจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิด

2. สร้างแบบสอบถามภายใต้กรอบแนวคิด ทฤษฎี และวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา โดยอาศัยความรู้ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม

3. นำแบบสอบถามที่ร่างเสร็จเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาเนื้อหาของคำถามว่าสามารถวัดได้ตรงตามเนื้อหาของเรื่องที่ต้องการวัดหรือไม่ หลังจากนั้นนำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามคำแนะนำที่ได้รับจากอาจารย์ที่ปรึกษา

4. นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นเนื้อหาโดยการหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ก่อนนำเอาไปใช้ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช้ประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้โดยได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00

5. นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) เก็บข้อมูลกับกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่นที่วิเคราะห์ได้เรียกว่าค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) โดยในแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.86

5.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง โดยวิธีการแจกแบบสอบ โดยการสุ่มตัวอย่างโดยใช้ความน่าจะเป็น (Probability sampling) การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ทำการแจกแบบสอบถามและรวบรวมแบบสอบถามจากผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง จำนวน 87 คน

2. บันทึกข้อมูลเอกสารและข้อมูลแบบสอบถามเพื่อทำการวิเคราะห์ทางสถิติ

3. จากการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามไปจำนวน 87 ชุดโดยวิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละชุมชน โดยที่แบบสอบถามได้รับกลับคืนมาและมีความสมบูรณ์จำนวน 87 ชุด คิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์

5.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะข้อมูลและตอบวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) เพื่อบรรยายตัวแปรตามลักษณะข้อมูล

2. การวิเคราะห์การศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัดโดยใช้สถิติความถี่, ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. การทดสอบสมมติฐานใช้ค่าสถิติ (t - test) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างเพศกับการการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - Way ANOVA) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่าง อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์ทำงาน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และเมื่อพบความแตกต่างจะทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธี เชฟเฟ (Sheffe's Method)

6. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และประสบการณ์ทำงาน สรุปได้ดังนี้

เพศ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 65.52

อายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 36 - 45 ปี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 48.27

ระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาชั้นอนุปริญญา / ปวส. จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 58.62

สถานภาพสมรส พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 55.17

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 20,000 บาท จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 50.57

ประสบการณ์ทำงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงาน 11 - 15 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 34.48

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด พบว่า

ปัจจัยจูงใจนั้นระดับของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท เอ็นไอ(ประเทศไทย) จำกัด ปัจจัยจูงใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.49, S.D. = 0.76) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากจำนวน 4 ด้าน โดย ด้านความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = 0.65) รองลงมาคือด้านความสำเร็จในหน้าที่ ($\bar{X}$ = 3.68, S.D. = 0.65) และน้อยที่สุด คือ ด้านความก้าวหน้า มีระดับแรงจูงใจปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.99, S.D. = 0.93)

ปัจจัยค้ำจุนนั้นระดับของแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท เอ็นไอ(ประเทศไทย) จำกัด ปัจจัยค้ำจุนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.51, S.D. = 0.71) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากจำนวน 6 ด้านโดย ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 3.68, S.D. = 0.66) รองลงมาคือด้านนโยบายการบริหาร ($\bar{X}$ = 3.66, S.D. = 0.65) และน้อยที่สุด คือ ด้านค่าตอบแทน มีระดับแรงจูงใจปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.41, S.D. = 0.75)

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน

พนักงานของบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ที่มีเพศต่างกันมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านค่าตอบแทนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พนักงานของบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ที่มีอายุต่างกันมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในด้านความสำเร็จในหน้าที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พนักงานของบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านค่าตอบแทน ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา นโยบายการบริหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พนักงานของบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ที่มีสถานภาพสมรสต่างกันมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในด้านการยอมรับนับถือ สภาพการทำงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พนักงานของบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในด้านนโยบายการบริหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พนักงานของบริษัท เอ็นไอ(ประเทศไทย) จำกัด ที่มีรายประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ในด้านการนิเทศงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านลักษณะงานที่น่าสนใจ ด้านค่าตอบแทนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. อภิปรายผล

การศึกษา แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ผู้วิจัย พบว่า

พนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ที่มีเพศต่างกันมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันในด้านภาพรวมมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าค่าตอบแทนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยเพศชายมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากกว่าเพศหญิง และมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันในด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยเพศชายมีแรงจูงใจน้อยกว่าเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทร์แรม พุทธนุกูล (2554) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร วิทยาลัยการอาชีพสระบุรี จังหวัดสระบุรี ที่พบว่า บุคลากร วิทยาลัยการอาชีพสระบุรี ที่มีเพศต่างกัน มีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

พนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ที่มีอายุต่างกันมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันในด้านความสำเร็จของหน้าที่อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัญญา อชิรศิลป์ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของ พนักงานขาย บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการทำงานของพนักงานขายมีความแตกต่างเมื่อเปรียบเทียบตามอายุ และประสบการณ์ทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันในด้านค่าตอบแทน ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ด้านนโยบายการบริหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญญ์ณณัช รุ่งโรจน์สุวรรณ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท อมรินทร์ บุ๊ค เซ็นเตอร์ จำกัด ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในการทำงานของพนักงานขายมีความแตกต่างเมื่อเปรียบเทียบระดับการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ที่มีสถานภาพสมรสต่างกันมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันในด้านการยอมรับนับถือ ด้านสภาพการทำงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยู่เชียน จาง (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท อำพัน เทคโนโลยี จำกัด ผลการวิจัยพบว่า อายุ สถานภาพที่ต่างกัน มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท อำพัน เทคโนโลยี จำกัด แตกต่างกัน

พนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันด้านนโยบายการบริหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภุมรินทร์ ทวิชศรี (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่องความคาดหวังและความพึงพอใจในการ ปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท พรอคเตอร์แอนด์แกมเบิล แมนูแฟคเจอริ่ง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วน บุคคลด้านรายได้ที่ แตกต่างกัน มีความหวังในการทำงานแตกต่างกัน

พนักงานบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันในด้านการนิเทศงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านลักษณะงานที่น่าสนใจด้านค่าตอบแทนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประกายมาศ เพชรรอด (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอล.วาย.อินดัสตรีส จำกัด ระยะเวลาปฏิบัติงานที่แตกต่างกันมีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันทาง สถิติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้เราทราบแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาบริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด ดังนี้

1. ด้านความก้าวหน้า ควรมีการสนับสนุนในเรื่องการศึกษาเพื่อนำความรู้มาพัฒนาองค์การ จัดให้มีโครงสร้างในการบริหารและลำดับชั้นต่างๆที่กว้าง มีตำแหน่งที่รองรับการก้าวหน้า สามารถให้พนักงานมีโอกาสในการเลื่อนระดับต่อไป โดยการประเมินผลต้องมีความชัดเจน ยุติธรรม และสามารถขอตรวจสอบได้

2. ด้านสภาพแวดล้อม ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สถานที่ทำงานลักษณะเหมาะสมกับการทำงาน มีแสงสว่าง อากาศถ่ายเท มีอุณหภูมิที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน ระบบความความปลอดภัยในการทำงานเพียงพอและเหมาะสม

3. ด้านค่าตอบแทน ควรมีการกำหนดในด้านค่าตอบแทนต่างๆ เช่น เงินเดือน สวัสดิการ โบนัสประจำปี ที่เหมาะสมเพื่อทำให้เกิดแรงจูงใจต่อพนักงาน ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

8.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อแนวทางการปรับปรุงและเพื่อพัฒนาการบริหารทรัพยากรบุคคลเพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน ดังนี้

1. ควรศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อให้ทราบอุปสรรค ปัญหาที่ชัดเจน นำไปสู่การสร้างประสิทธิภาพที่ตรงประเด็น หรือควรทำเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบริษัทอื่นๆ ที่มีรูปแบบใกล้เคียงกับ บริษัท เอ็นไอ (ประเทศไทย) จำกัด และใช้ทฤษฎีของนักคิดท่านอื่นๆ มาศึกษา เพื่อให้ได้วิธีการพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

9. เอกสารอ้างอิง

จันทร์แรม พุทธนุกูล. (2554). “ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรวิทยาลัยการอาชีพสระบุรี จังหวัดสระบุรี.” ปทุมธานี: วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ชัญญา อชิรศิลป์. (2551). “ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานขาย บริษัท ทีโอที จำกัด (มหาชน).” ภาคนิพนธ์คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ธัญญ์ณณัช รุ่งโรจน์สุวรรณ (2553). “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทอมรินทร์บุ๊ค เซ็นเตอร์ จำกัด.” วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา

ปัทมาพร ท่อชู. (2559). “การพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน.” สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2562. http://www.thailandindustry.com/indust_newweb/onlinemag_preview.php?cid=771.

ประกายมาศ เพชรรอด. (2557). “ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท แอล .วาย. อินดัสตรีส จำกัด.” งานนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

ภุมรินทร์ ทวิชศรี. (2554). “ความคาดหวังและความพึงพอใจในการปฏิบัติของพนักงานบริษัท พรอคเตอร์แอนด์แกมเบิล แมนูแฟคเจอริ่ง (ประเทศไทย) จำกัด.” ปทุมธานี: วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ยู่เชียน จาง. (2558). “แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท อำพันเทคโนโลยี จำกัด.” ค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

แสงเดือน ตั้งธรรมสถิตย์ . (2560). “จ๊อบไทย เผย 5 ธุรกิจต้องการแรงงานสูงสุดครึ่งปีแรกบริการนำโด่งกว่า 9 พัน อัตรา.” สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2562. https://www.matichonweekly.com/hot-news/article_43822

Frederick Herzberg, (1959). “The Motivation to Work.” **New York: Macmillan.**

Krejcie, R. V.; & Morgan, D. W. (1970). “Determining Sample Size for Research Activities.” **Educational and Psychological Measurement**. Vol. 30 : 607-610.

Likert, Rensis. (1967). “The Method of Constructing and Attitude Scale”. In Reading in Fishbeic, M (ed.), **Attitude Theory and Measurement.** : 90-95

การพัฒนาโปรแกรมประเมินความเสี่ยงในการปลูกมะม่วงในจังหวัดฉะเชิงเทรา

RISK ASSESSMENT PROGRAM DEVELOPMENT FOR MANGOES GROWN IN CHACHOENGSAO PROVINCE

ดร.ณัฐพล บัวเปลี่ยนสี

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

E-mail : grspong@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีดาพร อารักษ์สมบูรณ์

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

E-mail : preedaporn.arg@gmail.com

อาจารย์วัฒนา พิลาจันทร์

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

E-mail : tao88rew@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์จำแนกความเสี่ยง ประเมินความเสี่ยง และควบคุมความเสี่ยงเพื่อนำเสนอโปรแกรมการประเมินความเสี่ยงและเครื่องมือการจัดการความเสี่ยงในการปลูกมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานคือ ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ ทำเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 400 ตัวอย่าง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน และสนับสนุนข้อค้นพบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการผลิตมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 8 คน

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีปัจจัยความเสี่ยงในด้านผลผลิตล้นตลาดมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการขาดแคลนแรงงาน ด้านสภาพภูมิอากาศ/ภัยพิบัติธรรมชาติ และด้านการจัดการการเงิน/บัญชี ตามลำดับ ดังนั้นจากผลการศึกษาทำให้คณะผู้วิจัยนำเสนอโปรแกรมการจัดการความเสี่ยงและเครื่องมือการจัดการความเสี่ยงเพื่อให้เกษตรกรสามารถใช้เป็นแนวทางและนำไปวางแผนเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้

คำสำคัญ: โปรแกรมประเมินความเสี่ยง การปลูกมะม่วง

ABSTRACT

The purpose of this research is to analyze risk classification. risk assessment and risk control in order to present a risk assessment program and risk management tools for mangoes in Chachoengsao province. By using mixed method research which is quantitative research method data were collected from 400 samples of mango farmers in Chachoengsao province. Data were analyzed using descriptive statistics. Inferential statistics

and support the findings with qualitative study with 8 main respondents involved in mangoes growing in Chachoengsao province.

The research found that farmers have oversupply of products as the highest risk factor, followed by labor shortage, climate / natural disaster and financial / accounting management respectively. Therefore, from the study, the research team presented risk management programs and risk management tools so that farmers could use it as a guideline and plan to prevent potential risks. Can happen

Keywords: Risk assessment program, Mangoes grown

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

จังหวัดฉะเชิงเทรามีการพัฒนาโดยมีรากฐานทางเศรษฐกิจแต่เดิมมาจากภาคเกษตรกรรม ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก ประกอบกับภาคการเกษตรถือได้ว่าเป็นสาขาที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของจังหวัด โดยมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมเป็นอันดับหนึ่งของจังหวัด ทั้งนี้จังหวัดฉะเชิงเทรายังถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีการปลูกมะม่วงมากที่สุดของประเทศ เพราะเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในดินที่เอื้อต่อการปลูกมะม่วงมาก และอำเภอที่ปลูกมะม่วงมากที่สุด คืออำเภอบางคล้า และอำเภอแปลงยาว มะม่วงถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดฉะเชิงเทรา เพราะสามารถผลิตผลผลิตที่มีรสชาติดี และคุณภาพได้มาตรฐาน และยังได้รับใบรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม Good Agricultural Practices-GAP จากกรมวิชาการเกษตร นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งผลิตมะม่วงน้ำดอกไม้ที่มีรสชาติดี และสร้างชื่อเสียงอย่างมากทั้งในระดับประเทศและทั่วโลก สามารถส่งออกทั้งในรูปผลดิบ ผลสุก และแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่านำรายได้เข้าประเทศมูลค่าปีละหลายร้อยล้านบาท (แผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2561)

ในปัจจุบันจังหวัดฉะเชิงเทรามีพื้นที่ปลูกมะม่วงลดลงอย่างต่อเนื่อง อันเกิดจากปัญหาด้านความเสี่ยงที่เกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ เกิดน้ำท่วมทำให้เกิดการแช่ขังทิ้งเป็นเวลานานนับเดือน หลังจากมีการผันน้ำผ่านเข้ามาในพื้นที่รองรับน้ำ ซึ่งเหลือพื้นที่การผลิตมะม่วงอยู่จำนวน 23,425 ไร่ และสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้จำนวน 21,049 ไร่ นอกจากนี้ยังมีปัญหาความเสี่ยงในเรื่องของตลาด/ราคาผลผลิต ซึ่งมีความผันผวนค่อนข้างสูง ทั้งนี้เนื่องมาจากความแปรปรวนของสภาพดินฟ้าอากาศ และปริมาณน้ำฝนในแต่ละปี ไม่เป็นไปตามที่เกษตรกรคาดหวัง อีกทั้งยังมีปัญหาความเสี่ยงในการขาดแคลนแรงงานในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิต และปัญหาความเสี่ยงในด้านอื่นๆ อีก เป็นต้น ซึ่งจากปัญหาความเสี่ยงเหล่านี้จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อรายได้และสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงในพื้นที่ (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดฉะเชิงเทรา, 2557)

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่า ปัญหาด้านความเสี่ยงทางการเกษตรเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา ดังนั้นการบริหารความเสี่ยงจะเป็นการประเมินความเสียหายที่เกิดขึ้นที่อาจจะมีผลกระทบต่อเกษตรกร รวมทั้งเป็นการเลือกวิธีบริหารความเสี่ยง และนำวิธีที่เลือกได้ไปปฏิบัติเพื่อลดและขจัดความเสี่ยงให้หมดไป หรือช่วยบริหารความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่เกษตรกรสามารถยอมรับได้ (ฐิติวดี ชัยวัฒน์, 2552)

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าโครงการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ทั้งในระดับชุมชนพื้นที่ และระดับจังหวัดตามแผนงานที่มีความสอดคล้องกัน และยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ.2561-2564 (แผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2561) คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การพัฒนาโปรแกรมประเมินความ

เสี่ยงในการปลูกมะม่วงในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมุ่งศึกษาการวิเคราะห์จำแนกความเสี่ยง ประเมินความเสี่ยง และควบคุมความเสี่ยงในปลูกมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อนำเสนอโปรแกรมการประเมินความเสี่ยงและเครื่องมือการจัดการความเสี่ยง ที่จะสามารถช่วยลดความเสี่ยงในการบริหารจัดการฟาร์มได้ ภายใต้การเสนอผลผลิตที่ดีมีคุณภาพให้กับผู้บริโภคเพื่อให้ผลิตภัณฑ์มะม่วงมีคุณภาพมากขึ้น ทำให้กลุ่มเกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น และช่วยสร้างเครือข่ายเกษตรกรในสายผลิตภัณฑ์ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในอนาคต และมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับความเสี่ยงในมิติต่างๆ รวมทั้งมีความสามารถในระดับที่พร้อมก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการมืออาชีพที่สามารถทำการเกษตรได้จนประสบความสำเร็จได้ในอนาคตรวมถึงการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ทดแทนรุ่นเดิมด้วยวิถีและบริบทที่เหมาะสม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อวิเคราะห์จำแนกความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยง และควบคุมความเสี่ยงในการปลูกมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา

(2) นำเสนอโปรแกรมการประเมินความเสี่ยงและเครื่องมือการจัดการความเสี่ยงในการปลูกมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

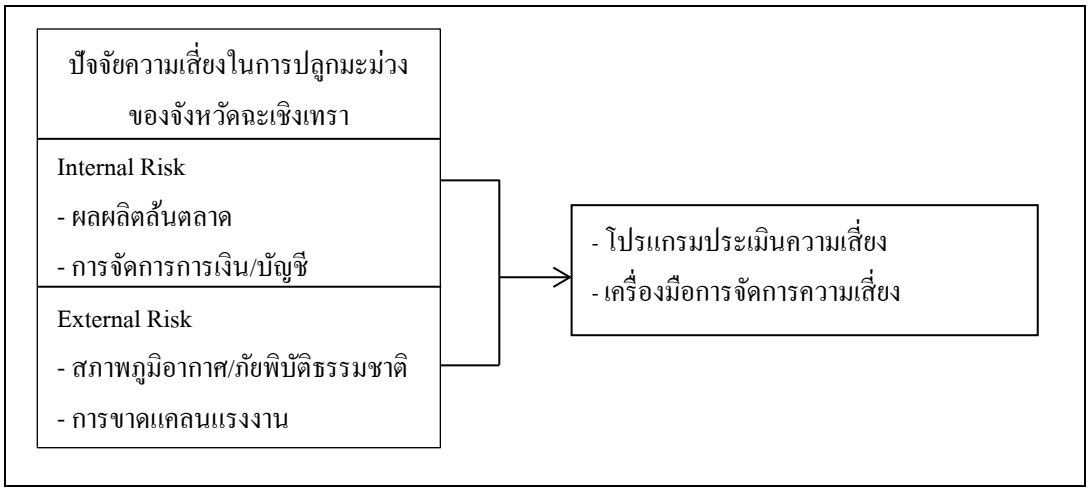

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน กล่าวคือเป็นการวิจัยทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยที่มุ่งหาข้อเท็จจริงและข้อสรุปเชิงปริมาณ โดยการใช้ข้อมูลที่เป็นตัวเลขเป็นหลักฐานยืนยันความถูกต้องของข้อค้นพบและข้อสรุปต่างๆ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และสนับสนุนข้อค้นพบเชิงปริมาณด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 7,598 คน (แผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2561) โดยมีการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณตัวอย่างของทาโร ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ .05 (Yamane, 1973) ได้ตัวอย่าง จำนวน 400 ตัวอย่าง ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 4 กลุ่ม 8 ราย รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 คน ซึ่งมีความสำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับการปลูกมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยใช้วิธีการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

(1) ตัวแปรอิสระ (Independent variable) คือ ปัจจัยความเสี่ยงในการปลูกมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยคณะผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น ปัจจัยความเสี่ยงภายใน ประกอบด้วย ความเสี่ยงด้านผลผลิต ล้นตลาด และความเสี่ยงด้านการจัดการการเงิน/บัญชี ส่วนปัจจัยความเสี่ยงภายนอก ประกอบด้วย ความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศ/ภัยพิบัติธรรมชาติ และการขาดแคลนแรงงาน

(2) ตัวแปรตาม (Dependent variable) คือ โปรแกรมประเมินความเสี่ยง และเครื่องมือการจัดการความเสี่ยง

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับปัจจัยความเสี่ยงในการปลูกมะม่วงในจังหวัดฉะเชิงเทรา และแนวทางการจัดการความเสี่ยงของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงในจังหวัดฉะเชิงเทรา

โดยในกระบวนการของการวิเคราะห์ ประเมินความเสี่ยง และควบคุมความเสี่ยงในการปลูกมะม่วงของเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรา คณะผู้วิจัยจะดำเนินการใน 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การจำแนกความเสี่ยง (Identify Risks) คือ การค้นหาว่ามีความเสี่ยงใดบ้างที่จะส่งผลในแง่ลบต่อเกษตรกรที่ปลูกมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา

ขั้นที่ 2 การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) เป็นการนำปัจจัยความเสี่ยงแต่ละปัจจัยที่ระบุไว้มาประเมินโอกาส (Likelihood) ที่จะเกิดเหตุการณ์ความเสี่ยงต่างๆ

ขั้นที่ 3 ควบคุมความเสี่ยง (Risk Control) หลังจากที่ได้ประเมินค่าความเสี่ยงแล้วจะต้องตัดสินใจหาแนวทางเพื่อลดระดับโอกาสในการเกิดความเสี่ยง และลดผลกระทบของเหตุการณ์ให้อยู่ในระดับที่เกษตรกรสามารถยอมรับได้

โดยคณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทางด้านบริหารธุรกิจ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาด้วยเทคนิคหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ซึ่งผลการตรวจสอบ พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.91 หาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ได้ค่าเท่ากับ 0.914 สรุปได้ว่าแบบสอบถามนี้มีความน่าเชื่อถือหรือมีความเชื่อมั่นได้สูง และใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อนำไปสนับสนุนข้อค้นพบเชิงปริมาณ

เครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการการบริหารจัดการความเสี่ยงทางการเกษตร เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบในการสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยคณะผู้วิจัยได้วางกรอบประเด็นสำคัญในแต่ละหัวข้อของการสัมภาษณ์เชิงลึกตามแนวทางที่ใช้ในการศึกษา เพื่อนำข้อมูลมายืนยันสนับสนุนข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงปริมาณ

4.5 การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ด้วยตนเอง โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล จากนั้นประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และใช้สถิติเชิงพรรณนา ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อสรุปข้อมูลและนำไปสนับสนุนข้อมูลเชิงคุณภาพ และเป็นการตรวจสอบผลการประเมินความเสี่ยงที่ได้มาจัดลำดับปัจจัยที่มีโอกาสพบมากที่สุด และเกิดผลกระทบสูงสุดต่อเกษตรกรผู้เพาะปลูกมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อนำไปสู่การนำเสนอโปรแกรมการประเมินความเสี่ยงและเครื่องมือการจัดการความเสี่ยงในการปลูกมะม่วงของเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรา

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาเรียบเรียง ทำการตรวจสอบข้อมูล และนำข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของ สุภางค์ จันทวานิช (2557) ได้แก่ การจำแนกข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูล การเชื่อมโยงแนวคิดที่สัมพันธ์กัน และการสรุปตีความด้วยการบรรยายผล และนำเสนอผลการวิจัยว่าได้ค้นพบความจริงเพื่อยืนยันความรู้ที่มีมาแต่เดิมหรือได้ความรู้ใหม่ประการใด เพื่อสรุปรายละเอียดเนื้อหาตามประเด็นต่างๆ

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย ตามวัตถุประสงค์ 2 ข้อ มีดังนี้

1. การวิเคราะห์จำแนกความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยง และควบคุมความเสี่ยงในการปลูกมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา คณะผู้วิจัยสามารถสรุปโดยแยกเป็นประเด็นได้ ดังนี้

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์จำแนกความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยง และควบคุมความเสี่ยงในการปลูกมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา

ปัจจัยความเสี่ยง	ผู้ตอบแบบสอบถาม (ใช่) คน (ร้อยละ)	ผู้ตอบแบบสอบถาม (ไม่ใช่) คน (ร้อยละ)	รวม จำนวน (ร้อยละ)	โอกาสที่จะเกิดความเสี่ยง			ระดับความรุนแรงของผลกระทบความเสี่ยง			คะแนนความเสี่ยง	ระดับความเสี่ยง	การจัดลำดับความเสี่ยง
				$\bar{X}$	*S.D.*	ระดับ	$\bar{X}$	*S.D.*	ระดับ			
R1	301 (75.25)	99 (24.75)	400 (100.00)	3.91	.62	มาก	3.97	.67	มาก	19.80	Extreme Risk	สูงมาก
R2	276 (69.00)	124 (31.00)	400 (100.00)	3.89	.72	มาก	3.97	.70	มาก	13.79	High Risk	สูง
R3	229 (57.25)	171 (42.75)	400 (100.00)	3.93	.74	มาก	4.07	.74	มาก	16.06	Extreme Risk	สูงมาก
R4	265 (66.25)	135 (33.75)	400 (100.00)	4.06	.72	มาก	4.09	.67	มาก	16.67	Extreme Risk	สูงมาก
รวม				**3.95**	**.70**	**มาก**	**4.03**	**.70**	**มาก**	**16.58**	**Extreme Risk**	**สูงมาก**

หมายเหตุ : R1 = ความเสี่ยงด้านผลผลิตล้นตลาด R2 = ความเสี่ยงด้านการจัดการการเงิน/บัญชี

R3 = ความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศ/ภัยพิบัติธรรมชาติ R4 = ความเสี่ยงด้านการขาดแคลนแรงงาน

จากตารางที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงในจังหวัดฉะเชิงเทราส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การบริหารจัดการฟาร์ม (มะม่วง) ของจังหวัดฉะเชิงเทรามีโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีระดับความรุนแรงของผลกระทบความเสี่ยงในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก และมีระดับความเสี่ยงในภาพรวมอยู่ในระดับ สูงมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัยพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงในจังหวัดฉะเชิงเทรามีปัจจัยเสี่ยงด้านผลผลิตล้นตลาดมากที่สุด โดยมีคะแนนความเสี่ยงเท่ากับ 19.80 ระดับความเสี่ยง Extreme Risk และมีลำดับความเสี่ยงสูงมาก รองลงมาได้แก่ ปัจจัยเสี่ยงด้านการขาดแคลนแรงงาน มีคะแนนความเสี่ยงเท่ากับ 16.67 ระดับความเสี่ยง Extreme Risk และมีลำดับความเสี่ยงสูงมาก ปัจจัยความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศ/ภัยพิบัติธรรมชาติ มีคะแนนความเสี่ยงเท่ากับ 16.06 ระดับความเสี่ยง Extreme Riske และมีลำดับความเสี่ยงสูงมาก และปัจจัยความเสี่ยงด้านการจัดการการเงิน/บัญชี มีคะแนนความเสี่ยงเท่ากับ 13.79 ระดับความเสี่ยง High Risk และมีลำดับความเสี่ยงสูง ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์การประเมินความเสี่ยง สามารถจัดระดับความเสี่ยงได้ดังนี้

ตาราง 2 ตารางระดับความเสี่ยง (Risk Matrix) จากมุมมองของเกษตรกร

		โอกาสในการเกิดความเสี่ยง (Likelihood)				
		น้อยมาก	**น้อย**	**ปานกลาง**	**สูง**	**สูงมาก**
ระดับความรุนแรงของความเสี่ยง	**สูงมาก**				**R1**	
	สูง			**R2**	**R3,R4**	
	ปานกลาง					
	น้อย					
	น้อยมาก					

จากตารางที่ 2 ผลการจำแนกกลุ่มประเภทของปัจจัยความเสี่ยง จะเห็นได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มองว่าปัจจัยความเสี่ยงที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่อยู่ในระดับความรุนแรงและมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นในระดับสูงมาก ซึ่งเป็นสัญญาณที่บ่งบอกให้ทราบว่าการบริหารความเสี่ยงของเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีความเสี่ยงด้านผลผลิตล้นตลาด ด้านสภาพภูมิอากาศ/ภัยพิบัติธรรมชาติ และด้านการขาดแคลนแรงงานอยู่ในระดับที่ไม่สามารถยอมรับได้ จำเป็นต้องเร่งจัดการความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ทันที โดยต้องจัดการความเสี่ยงเพื่อให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ต่อไป มีเพียงปัจจัยความเสี่ยงด้านการจัดการการเงิน/บัญชีเท่านั้น ที่มีความเสี่ยงอยู่ในระดับที่ไม่สามารถยอมรับได้ โดยต้องจัดการความเสี่ยงเพื่อให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ต่อไป

2. นำเสนอโปรแกรมการประเมินความเสี่ยงและเครื่องมือการจัดการความเสี่ยงในการปลูกมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา

การออกแบบโปรแกรมการประเมินความเสี่ยงนั้น โดยเริ่มต้นจากการรวบรวบข้อมูลสภาพปัญหาการบริหารจัดการฟาร์มและปัจจัยความเสี่ยงการปลูกมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลตลอดจนผลการวิจัยที่ได้มาออกแบบและพัฒนาโปรแกรมการประเมินความเสี่ยงและเครื่องมือการจัดการความเสี่ยง เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถประเมินความเสี่ยง และคำนวณผลการประเมินความเสี่ยงเพื่อให้ทราบว่ามีความเสี่ยงอยู่ในระดับใด มีความจำเป็นต้องเร่งดำเนินการแก้ไขเร่งด่วนเพียงใดและจะมีแนวทางในการจัดการความเสี่ยงในรูปแบบใด ซึ่งมีวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 ศึกษาโครงสร้างของฐานข้อมูล และการรวบรวมข้อมูลการประเมินความเสี่ยง ตลอดจนแนวทางการจัดการความเสี่ยง โดยศึกษาและกำหนดความต้องการของโปรแกรมประเมินความเสี่ยง ใช้หลักการจัดการฐานข้อมูล เก็บข้อมูลให้เป็นระบบโดยใช้ระบบฐานข้อมูลผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ และรวบรวมข้อมูลจัดทำให้อยู่ในรูปแบบที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

2.2 วิเคราะห์ระบบงาน ทำการศึกษาส่วนประกอบและการทำงานของระบบงานสารสนเทศเกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยง กำหนดขอบเขตของการประเมินความเสี่ยง โอกาสและความรุนแรงของความเสี่ยง และแนวทางการจัดการความเสี่ยง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาโปรแกรมเพื่อคำนวณผลการประเมินความเสี่ยง บันทึกข้อมูลและปรับปรุงแก้ไขข้อมูลให้มีความทันสมัย และพัฒนาโปรแกรมเพื่อการประเมินความเสี่ยงตามรูปแบบที่กำหนด

โดยผู้ใช้งานสามารถเริ่มต้นใช้โปรแกรมการประเมินความเสี่ยงและเครื่องมือการจัดการความเสี่ยงผ่านทางหน้าจอหลักของ Web page : http://www.mango-risktest.com ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 Web page ของโปรแกรมการประเมินความเสี่ยง

แผนภาพที่ 3 ปัจจัยการประเมินความเสี่ยง

แผนภาพที่ 4 แบบสอบถามความเสี่ยง

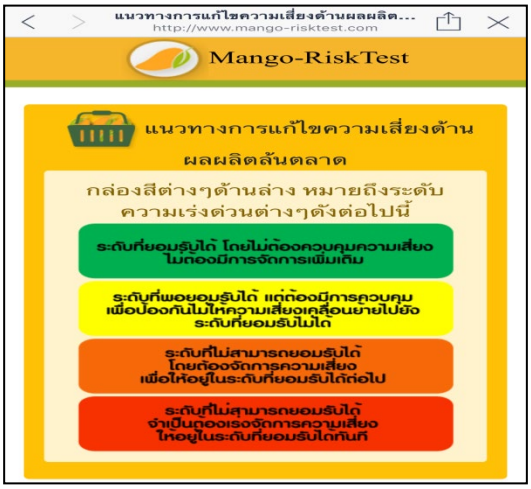

แผนภาพที่ 5 การคำนวณผลการประเมินความเสี่ยง

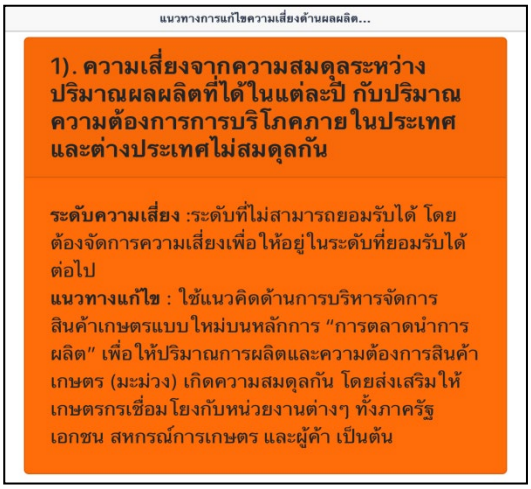

แผนภาพที่ 6 แนวทางการจัดการความเสี่ยง

โดยผลจากการสัมภาษณ์ผู้ใช้งานซึ่งเป็นเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงในจังหวัดฉะเชิงเทรา และจำนวน 50 คน พบว่า 42 คน มีความพึงพอใจในการใช้งาน และอีก 8 คน แจ้งให้ทำการแก้ไข เมื่อทำการปรับปรุงโปรแกรมแล้ว พบว่าทำให้ผู้ใช้งานทั้งหมดเกิดความพึงพอใจ เนื่องจากโปรแกรมสามารถกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลปัญหาและปัจจัยความเสี่ยงได้อย่างถูกต้อง ทำให้ผู้ใช้งานสามารถประเมินความเสี่ยง ทราบระดับความเสี่ยงที่ต้องดำเนินการแก้ไข และทราบแนวทางการจัดการความเสี่ยงได้ตรงตามความต้องการ ซึ่งสามารถนำไปวางแผนเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น และมีแนวทางในการจัดการฟาร์มและบริหารความเสี่ยงในการปลูกมะม่วงเพื่อลดหรือขจัดความเสี่ยงให้หมดไป หรือช่วยบริหารความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่เกษตรกรสามารถยอมรับได้

6. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมประเมินความเสี่ยงในการปลูกมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา คณะผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ปัจจัยความเสี่ยงในการปลูกมะม่วงของจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงในจังหวัดฉะเชิงเทราส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การบริหารจัดการฟาร์ม (มะม่วง) ของจังหวัดฉะเชิงเทรา มีปัจจัยเสี่ยงด้านผลผลิตล้นตลาดมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ปัจจัยเสี่ยงด้านการขาดแคลนแรงงาน ปัจจัยความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศ/ภัยพิบัติธรรมชาติ และปัจจัยความเสี่ยงด้านการจัดการการเงิน/บัญชี ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไชยยะ คงมณี และคณะ (2560) ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การรับรู้ความเสี่ยงและกลยุทธ์จัดการความเสี่ยงของเกษตรกรสวนยางในภาคใต้ ประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ความเสี่ยงของเกษตรกรสวนยางมีแหล่งกำเนิดจาก 1) ความเสี่ยงด้านการผลิต 2) ความเสี่ยงด้านตลาด 3) ความเสี่ยงทางการเงิน 4) ความเสี่ยงด้านแรงงาน 5) ความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศ 6) ความเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติ 7) ความเสี่ยงด้านนโยบายรัฐ/สถาบัน 8) ความเสี่ยงจากตัวเกษตรกรและสมาชิกในครัวเรือน และ 9) ความเสี่ยงด้านอื่นๆ ซึ่งเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงในจังหวัดฉะเชิงเทราต้องมีการปรับตัวและเตรียมความพร้อมในการรับมือกับความเสี่ยงดังกล่าว ตลอดจนควรได้รับสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการฟาร์ม (มะม่วง) จากหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Abid, Schilling, Zulfiqar (2016) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ความเปราะบาง การปรับตัว และการรับรู้

ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงในระดับฟาร์ม ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรจะมีการปรับตัวใน 3 รูปแบบ 1) การลดปัจจัยเสี่ยงในการเพาะปลูกมันสำปะหลัง 2) การเสริมภูมิคุ้มกันเพื่อรับมือหรือเตรียมความพร้อมกับความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศ และ 3) ด้านหาความรู้เพิ่มเติมในประเด็นพืชมันสำปะหลังรวมทั้งการแข่งขันของเกษตรกรในตลาดเหล่านี้ ทั้งปัจจัยเหล่านี้ยังขึ้นอยู่กับการสนับสนุนจากรัฐ เพื่อช่วยให้กลุ่มเกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น และช่วยสร้างเครือข่ายเกษตรกรในสายผลิตภัณฑ์ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในอนาคต

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) กลุ่มเกษตรกรสามารถนำหลักการบริหารจัดการความเสี่ยงเข้าไปใช้ดำเนินการพัฒนาภายในกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตมะม่วง อันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการหรือนักธุรกิจกลุ่มผู้ผลิตมะม่วงและกลุ่มผู้แปรรูปมะม่วงให้มีการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกขั้นตอนการผลิต

(2) กลุ่มเกษตรกรมีการเรียนรู้การแก้ไขปัญหาความเสี่ยงที่เกิดขึ้นภายในระบบการผลิตของกลุ่มเกษตรกร เพื่อสามารถช่วยลดความเสี่ยงในการบริหารจัดการฟาร์มได้ ภายใต้การเสนอผลผลิตที่ดีมีคุณภาพให้กับผู้บริโภคเพื่อให้ผลิตภัณฑ์มะม่วงมีคุณภาพมากขึ้น ทำให้กลุ่มเกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น

(3) กลุ่มเกษตรกรมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับความเสี่ยงในมิติต่างๆ รวมทั้งมีความสามารถในระดับที่พร้อมก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการมืออาชีพที่สามารถทำการเกษตรได้จนประสบความสำเร็จได้ในอนาคตรวมถึงการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ทดแทนรุ่นเดิมด้วยวิถีและบริบทที่เหมาะสม

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรเพิ่มการศึกษาปัจจัยความเสี่ยงในประเด็นต่างๆ เพิ่มเติมมากขึ้น เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้และประโยชน์ต่อกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะม่วงในจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อให้มีการวางแผนเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นและมีแนวทางในการจัดการฟาร์มและบริหารความเสี่ยงในการผลิตมะม่วงเพื่อลดหรือขจัดความเสี่ยงให้หมดไป หรือช่วยบริหารความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่เกษตรกรสามารถยอมรับได้

8. กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2561 และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

9. เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556). **การจัดการฟาร์ม.** โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

ไชยยะ คงมณี และคณะ. (2560). **การรับรู้ความเสี่ยงและกลยุทธ์การจัดการความเสี่ยงของเกษตรกรสวนยางในภาคใต้ ประเทศไทย.** รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ , มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ฐิติวดี ชัยวัฒน์. (2552). **การบริหารความเสี่ยงภัยและการประกันภัยในศตวรรษที่ 21.** จุฬาภรณ์มหาวิทยาลัย.

นฤมล สอาดโฉม. (2550). **การบริหารความเสี่ยงองค์กร.** กรุงเทพฯ : ฐานการพิมพ์ จำกัด.

แผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา. (2561). **แผนพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา พ.ศ.2561-2564.** รายงานฉบับสมบูรณ์, จังหวัดฉะเชิงเทรา.

ศรินทร ทองอินทร์. (2558). **ปัญหาและอุปสรรคในการส่งออกมะม่วงน้ำดอกไม้ไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน : กรณีศึกษา ผู้ประกอบการในจังหวัดฉะเชิงเทรา.** หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจโลก วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศุภิสรา พรายมูล. (2561). การจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกลิ้นจี่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. **แก่นเกษตร.** 46 (2): 375-386.

สุพรรณิการ์ ธรรมนิทัศนา. (2550). การพัฒนาการบริหารความเสี่ยงสำหรับอุตสาหกรรมการผลิต, **การประชุมวิชาการข่ายงานวิศวกรรมอุตสาหการ:** 930-935.

สุภางค์ จันทวาณิช. (2557). **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การศึกษาความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงานห้างสรรพสินค้า

THE STUDY OF WORK HAPPINESS OF A DEPARTMENT STORE'S EMPLOYEES

ณัฏฐญาณี จันทพลาบูรณ์

อาจารย์ คณะสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

E-mail: natthcha@kku.ac.th

กฤษณา ครูมนตรี

นักศึกษา คณะสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

E-mail: krisana685@gmail.com

บุญฤทธิ์ เพ็ชรวิศิษฐ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

E-mail: bunpet@kku.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงานห้างสรรพสินค้าครั้งนี้เป็นการศึกษาพนักงานทั้งหมดในห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่งในจังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงาน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านความสัมพันธ์ ด้านสวัสดิการและขวัญกำลังใจ ด้านลักษณะของงาน ด้านความก้าวหน้า และด้านการยอมรับนับถือ และเพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างความสุขในการปฏิบัติงาน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษากับประชากร ทั้งหมด 105 คน ใช้สถิติเชิงพรรณนาสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป และสถิติเชิงอนุมาน สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงาน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานมี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะของงานด้านสภาพแวดล้อม และด้านความก้าวหน้า

คำสำคัญ: ความสุขในการปฏิบัติงาน, แรงจูงใจ, การปฏิบัติงาน, ความพึงพอใจ

ABSTRACT

The study of work happiness of a department store's employees was the study of a department store in Udon Thani Province. It aimed to study the factors affecting work happiness of employees in six areas. They were environment, relationship, welfare and morale, job characteristics, advancement, and recognition. This study took the quantitative approach. It collected data from the population of 105 employees. The researchers used descriptive statistics to describe the general data and inferential statistic to analyze the factors affecting work

happiness. The findings showed that the factors affecting work happiness were job characteristics, environment, and advancement.

Keywords: work happiness, motivation, performance, satisfaction

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ความสำเร็จขององค์การต่าง ๆ เกิดจากการทำงานของบุคลากร แม้ในปัจจุบันจะมีเทคโนโลยีที่ก้าวเข้ามาแทนที่ในหลาย ๆ ส่วนแล้วก็ตาม แต่เราก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า บุคลากรยังเป็นกำลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนองค์การให้ก้าวไปข้างหน้า บรรลุพันธกิจที่ตั้งไว้ การศึกษาเกี่ยวกับบุคลากรในการทำงานที่ผ่านมา พบว่า สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้งานต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ เกิดจากการที่พนักงานปฏิบัติงานอย่างมีความสุข หรือการที่พนักงานรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน พึงพอใจ และมีแรงจูงใจ มีความกระตือรือร้น ในขณะปฏิบัติงาน และความเมื่อพนักงานมีความรู้สึกดังกล่าว หรือมีความสุขแล้ว พนักงานจะตั้งใจทำงาน ทุ่มเท ผูกพันกับองค์กร ทำงานด้วยความเต็มใจ และเกิดความคิดสร้างสรรค์ (Menapodhi, 2007 อ้างถึงใน โนรี มีกิริยา และ อุทัยรัตน์ แสนเมือง, 2561) ดังนั้น ในยุคปัจจุบัน ที่มีห้างสรรพสินค้าเกิดขึ้นมากมายในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา จึงถือเป็นการแข่งขันด้านบุคคลที่สูง พนักงานที่มีศักยภาพ มักถูกซื้อตัว หรือย้ายที่ทำงาน ส่งผลทางลบต่อองค์การที่ต้องหาคนใหม่ อบรมคนใหม่ สูญเสียบุคลากรที่รู้งาน ผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงาน เพื่อเสนอแนวทางในการสร้างความสุข โดยจากการทบทวนวรรณกรรมในการศึกษาความสุขที่ส่งผลต่อการปฏิบัติในองค์การต่าง ๆ สามารถนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดได้ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านความสัมพันธ์ในการทำงาน ด้านสวัสดิการและขวัญกำลังใจ ด้านลักษณะของงาน ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และด้านการยอมรับนับถือ (สุภาวดี ทองบุญส่ง, 2556; ฐิติวัจน์ ทองแก้ว และ ประสพชัย พสุนนท์, 2560; กาญจณี พันธุ์ไพโรจน์, 2555)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงาน 6 ด้าน
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างความสุขในการปฏิบัติงาน

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

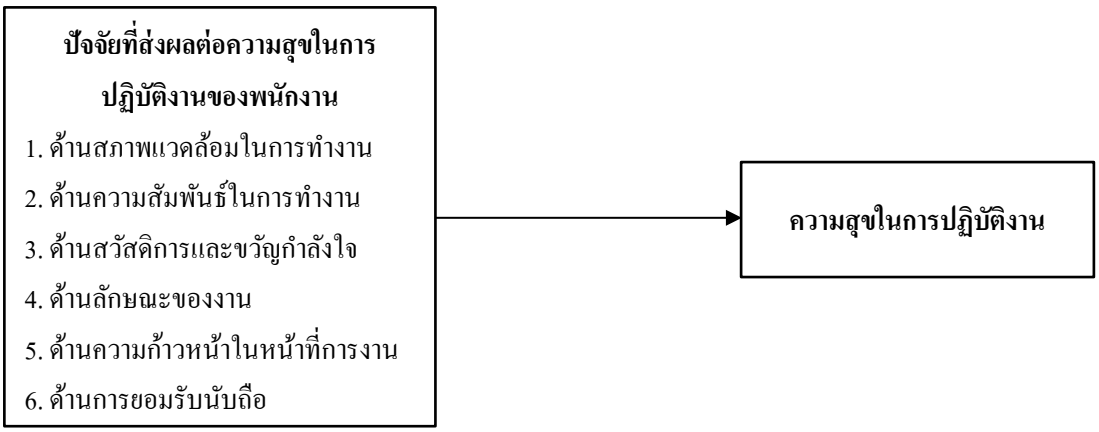

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

4.1 ประชากรและตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาจากประชากรซึ่งเป็นพนักงานในทุกแผนกของห้างสรรพสินค้า ประกอบด้วย 15 แผนก ได้แก่ แผนกบริหารทุนมนุษย์ 2 คน แผนกงานระบบ 27 คน แผนกงานอาคาร 26 คน แผนกร้านค้าสัมพันธ์ 6 คน แผนกบริการลูกค้า 7 คน แผนกศูนย์อาหาร 7 คน แผนกส่งเสริมการตลาด 5 คน แผนกศิลป์ 4 คน แผนก Onsite Media 3 คน แผนก Convention Hall 3 คน แผนกการเงินและแคชเชียร์ 6 คน แผนกจัดซื้อ 3 คน แผนกพัฒนาค้าปลีก 3 คน แผนก Market Market 2 คน และสำนักงานผู้จัดการศูนย์การค้า 1 คน รวมทั้งหมด 105 คน

4.2 ตัวแปรที่ศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีทั้งตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุข ประกอบไปด้วย 1. สภาพแวดล้อมในการทำงาน 2. ความสัมพันธ์ในการทำงาน 3. สวัสดิการและขวัญกำลังใจ 4. ลักษณะของงาน 5. ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และ 6. การยอมรับนับถือ ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสุขในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 1. ความพึงพอใจในงาน และ 2. แรงจูงใจในการทำงาน

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม โดยใช้มาตรการวัดนามบัญญัติ (Nominal Scale) และมาตราการวัดอันตรภาค (Interval Scale) โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการทำงาน มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียว ส่วนที่ 2 คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชากรที่ศึกษา ซึ่งลักษณะแบบสอบถาม เป็นการนำมาตรวัดอันตรภาค (Interval Scale) มาใช้ โดยมีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบให้คะแนน (Rating Scale) 4 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert มาปรับใช้ กำหนดน้ำหนักของคะแนน คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง (4) เห็นด้วย (3) ไม่เห็นด้วย (2) และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1) ส่วนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดสำหรับข้อเสนอแนะอื่น ๆ และแนวทางในการสร้างความสุข โดยผลการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้ผ่านการตรวจ IOC จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้รับการปรับปรุงจนข้อคำถามแต่ละข้อมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 0.5 และมีค่าความเที่ยงตรงอยู่ที่

0.94 เมื่อนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มที่จะเก็บข้อมูล จำนวน 30 ชุด แล้วนำไปวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของข้อมูล (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha) พบว่า แบบสอบถามชุดนี้มีค่าความเที่ยงตรงอยู่ที่ 0.95 สรุปแบบสอบถามใช้ได้

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการขอความอนุเคราะห์ให้พนักงานตอบแบบสอบถามและรอรับกลับโดยทันที โดยนัดเวลาแต่ละแผนก เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ และนำมาตรวจสอบข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ต่อไป

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรม Microsoft Excel ในการบันทึกข้อมูล และโปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Science) ในการวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปจะแสดงผลการวิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentages) และสถิติเชิงอนุมาน (Inference Statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอย (Regression)

5. สรุปผลการวิจัย

จากแบบสอบถาม 3 ส่วน สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของพนักงานห้างสรรพสินค้า ประกอบไปด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการทำงาน มีผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
หญิง	43	40.9
ชาย	61	58.1
อื่น ๆ	1	1.0
รวม	**105**	**100**

ตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 58.1 และเพศหญิง จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 40.9 และเพศอื่น ๆ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 25 ปี	10	9.5
26-30 ปี	29	27.6
31-40 ปี	36	34.4
41-50 ปี	22	20.9
51 ปีขึ้นไป	8	7.6
รวม	**105**	**100**

ตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ส่วนใหญ่มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 34.4 รองลงมามีอายุ 26-30 ปี จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 27.6 อายุ 41-50 ปี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 20.9 อายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 25 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 9.5 และอายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 7.6

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่าปริญญาตรี	30	28.6
ปริญญาตรี	53	50.5
ปริญญาโท	5	4.8
อื่น ๆ	17	16.1
รวม	**105**	**100**

ตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 50.5 รองลงมาอยู่ในระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 28.6 ระดับการศึกษาอื่น ๆ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 16.1 ได้แก่ มัธยมปลาย จำนวน 7 คน มัธยมต้น จำนวน 6 คน ประถมตอนต้น จำนวน 2 คน และประถมต้องปลาย 2 คน และ ระดับการศึกษาปริญญาโท จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.8

ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระยะเวลาในการทำงาน

ระยะเวลาในการทำงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 5 ปี	43	41.0
5-10 ปี	59	56.2
11-15 ปี	3	2.8
รวม	**105**	**100**

ตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการทำงาน 5-10 ปี จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 56.2 รองลงมามีระยะเวลาในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 41.0 และมีระยะเวลาในการทำงาน 11-15 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.8

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงาน วิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอย (Regression) เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการแปลความหมาย ดังนี้

B	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Linear Regression)
S.E.	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อน
R	แทน	ค่าพยากรณ์
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

มีผลการศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงาน

ตัวแปร	B	S.E.	Beta	sig
1. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน	0.272	0.088	0.232	0.003**
2. ด้านความสัมพันธ์ในการทำงาน	0.021	0.066	0.020	0.746
3. ด้านสวัสดิการและขวัญกำลังใจ	0.086	0.075	0.095	0.252
4. ด้านลักษณะของงาน	0.457	0.090	0.429	0.000**
5. ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน	0.208	0.080	0.230	0.011**
6. ด้านการยอมรับนับถือ	-0.018	0.083	-0.018	0.829

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (B=0.272) (sig=0.003) ด้านความสัมพันธ์ในการทำงานไม่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (B=0.021) (sig=0.746) ด้านสวัสดิการและขวัญกำลังใจไม่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (B=0.086) (sig=0.252) ด้านลักษณะของงานส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (B=0.457) (sig=0.000) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงานส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (B=0.208) (sig=0.011) ด้านการยอมรับนับถือไม่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (B=-0.018) (sig=0.829)

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงานมีทั้งหมด 3 ปัจจัย คือ 1) ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน 2) ด้านลักษณะของงาน 3) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ส่วนปัจจัยทางด้านความสัมพันธ์ในการทำงาน ด้านสวัสดิการและขวัญกำลังใจและด้านการยอมรับนับถือ พบว่า ไม่ส่งผลต่อการความสุขในการปฏิบัติงาน

ส่วนที่ 3 คำถามปลายเปิดสำหรับข้อเสนอแนะอื่น ๆ และแนวทางในการสร้างความสุข ได้รับการตอบรับ 30 ชุด คิดเป็นร้อยละ 28.6 พบว่า มีข้อเสนอแนะ 3 ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่

ด้านสภาพแวดล้อม ควรมีการปรับสภาพห้องทำงานให้กว้างขึ้น มีการทำความสะอาดให้ถูกสุขลักษณะ ควบคุมการส่งเสียงรบกวนในการทำงาน มีการจัดจุดพักผ่อนให้พนักงานพักได้ มีเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการทำงาน

ด้านการทำงานและลักษณะของงาน เสนอให้มีการทำงานอย่างเต็มที่ ไม่โยนงาน ให้กำลังใจกัน และทำงานด้วยความโปร่งใส การอธิบายงานควรมีความชัดเจน มีการแนะนำงาน และแลกเปลี่ยนรู้ ช่วยเหลือกัน งานบางอย่างมีความกดดัน ควรให้กำลังใจซึ่งกันและกัน

ด้านความก้าวหน้า ควรเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาตนเอง หรือหาความรู้เพิ่มเติม ได้เรียนรู้งานใหม่ ๆ การประเมินผลการปฏิบัติงานควรพัฒนาเกณฑ์ที่ชัดเจนและเหมาะสมกับสภาพจริง

6. อภิปรายผล

การศึกษาความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงานห้างสรรพสินค้า มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงาน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน 2) ด้านความสัมพันธ์ในการทำงาน 3) ด้านสวัสดิการและขวัญกำลังใจ 4) ด้านลักษณะของงาน 5) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและ 6) ด้านการยอมรับนับถือ และเพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างความสุขในการปฏิบัติงาน ผลการวิจัย พบว่า มีเพียง 3 ด้านที่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านลักษณะของงาน และด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีรายละเอียด ดังนี้

1. ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อธิบายได้ว่า หากห้างสรรพสินค้ามีสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของแสงสว่างที่เพียงพอ มีอากาศที่ถ่ายเท ระบบเครือข่ายอินเตอร์เน็ตภายในองค์กรใช้งานได้อย่างราบรื่น อีกทั้งมีจำนวนอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานที่เพียงพอและมีความทันสมัย หากมีปัญหาเกี่ยวกับอุปกรณ์ภายในองค์กร หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ก็ได้รับการแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานมีความปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นความปลอดภัยระหว่างทำงาน เช่น เพดานฝาไม่มีร่องรอยของการชำรุด อุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานสภาพดีไม่เสี่ยงต่อการเกิดอันตรายก็จะส่งผลทำให้พนักงานมีความสุขในการปฏิบัติงาน หากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นเพิ่มขึ้น ความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงานก็จะเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุภาวดี ทองบุญส่ง (2556) พบว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานส่งผลทางบวกต่อความสุขในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวคือ หากสภาพแวดล้อมในการทำงานเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานก็จะส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากร

2. ด้านลักษณะของงานส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อธิบายได้ว่า หากผู้บังคับบัญชามอบหมายงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชาในปริมาณที่เหมาะสมไม่มากและไม่น้อยจนเกินไปและมอบหมายงานตรงตามความสามารถของแต่ละบุคคล อีกทั้งมีเปิดโอกาสให้พนักงานแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ก็จะส่งผลพนักงานมีความสุขในการปฏิบัติงาน หากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นเพิ่มขึ้น ความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงานก็จะเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กาญจณี พันธุ์ไพโรจน์ (2555) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากร คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะของงานส่งผลต่อความสุขในการทำงานของอาจารย์และบุคลากรสายสนับสนุนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05

3. ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงานส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อธิบายได้ว่าหากทางห้างสรรพสินค้ามีการสนับสนุนให้พนักงานได้มีโอกาสเพิ่มทักษะความรู้ความสามารถของตนเอง เช่น การฝึกอบรม การดูงาน หรือการให้ทุนศึกษาต่อ เพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงานของพนักงานให้สูงขึ้นและนำไปสู่ความก้าวหน้าในหน้าที่การงานในตำแหน่งที่สูงขึ้นต่อไปในอนาคต ตลอดจนหัวหน้างานให้การสนับสนุน โดยการมอบหมายงานที่มีความรับผิดชอบที่มากขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้พนักงานได้แสดงศักยภาพของตนเองและพัฒนาความสามารถของตนเองให้สูงขึ้น ที่สำคัญระบบการประเมินผลงานต้องมีความชัดเจนและเป็นธรรม มีการปรับเลื่อนตำแหน่งตามความสามารถของพนักงานก็จะส่งผลทำให้พนักงานมีความสุขในการปฏิบัติงาน หากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นเพิ่มขึ้น ความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงานก็จะเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฐิติวัจน์ ทองแก้ว และ ประสพชัย พสุนนท์ (2560) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม พบว่า ความก้าวหน้าในหน้าที่การทำงานส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ด้านความสัมพันธ์ในการทำงานไม่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงาน อธิบายได้ว่า แม้ว่าเพื่อนร่วมงานให้ความร่วมมือในการทำงานเป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานให้ผ่านไปได้อย่างราบรื่น การให้ความช่วยเหลือเมื่อยามมีปัญหาและค่อยให้คำปรึกษา ตลอดจนผู้บังคับบัญชามีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและเมื่อมีปัญหาในการปฏิบัติงานผู้บังคับบัญชารับฟังและให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหาในเรื่องนั้น ๆ ก็ตาม ไม่ใช่ปัจจัยที่ทำให้พนักงานมีความสุข สอดคล้องกับผลการวิจัยของอรรถพร คงเขียว (2554) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อระดับความสุขในการทำงานของพนักงาน: กรณีศึกษา บริษัท ดี.อี.เอ็ม คอนฟีแดนท์ จำกัด พบว่า ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในงานไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความสุขในการทำงานของพนักงาน

5. ด้านสวัสดิการและขวัญกำลังใจไม่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงาน อธิบายได้ว่า อาจเป็นปัญหาที่เกิดจากการที่พนักงานขาดความรู้ในเรื่องของสวัสดิการต่าง ๆ ที่ทางบริษัทได้มอบให้แก่พนักงาน หรืออาจจะมีการประชาสัมพันธ์หรือแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับสวัสดิการที่ไม่ทั่วถึงหรือไม่ชัดเจน จึงทำให้พนักงานไม่เห็นความสำคัญของสวัสดิการและขวัญกำลังใจ ซึ่งส่งผลทำให้สวัสดิการและขวัญกำลังใจไม่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของชินกร น้อยคำยางและปภาดา น้อยคำยาง (2555) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อดัชนีความสุขในการทำงานของบุคลากรในสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า ปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจในการทำงานไม่มีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของบุคลากรสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

6. ด้านการยอมรับนับถือไม่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานของพนักงาน อธิบายได้ว่า แม้ว่าหัวหน้างานให้การยอมรับและไว้วางใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน ตลอดจนเพื่อนร่วมงานยอมรับนับถือในตำแหน่งงานที่ปฏิบัติ อีกทั้งเมื่อแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ เพื่อนร่วมงานเปิดโอกาสและรับฟังความคิดเห็น ก็ตาม ก็ไม่ส่งผลทำให้พนักงานมีความสุขในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของอรรถพร คงเขียว (2554) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อระดับความสุขในการทำงานของพนักงาน: กรณีศึกษา บริษัท ดี.อี.เอ็ม คอนฟีแดนท์ จำกัด พบว่า ปัจจัยด้านการยอมรับนับถือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับระดับความสุขในการทำงานของพนักงานในระดับต่ำ

จากการที่ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ด้านลักษณะของงาน และความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงาน สามารถเสนอแนะแนวทางการสร้างความสุขในการปฏิบัติงานในด้านทั้ง 3 ได้ ดังนี้

1. แนวทางการสร้างความสุขด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน พบว่า ควรมีจัดสรรพื้นที่ในการทำงานให้เหมาะสมกับหน้าที่ของแต่ละแผนกและปรับปรุงสภาพห้องทำงานให้ดีขึ้นจากเดิม และควรหมั่นทำความสะอาดบริเวณที่ทำงานให้มีความสะอาดถูกสุขอนามัยอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนควรมีจุดพักผ่อนสำหรับพนักงานในช่วงพัก สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุภาวดี ทองบุญส่ง (2556) พบว่า หากสภาพแวดล้อมในการทำงานเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพทั้งในลักษณะของอุปกรณ์ วัสดุครุภัณฑ์ เครื่องใช้สำนักงาน พื้นที่ในการทำงานความสะอาด สภาพอากาศ แสง กลิ่น และระบบความปลอดภัยที่ดีก็จะส่งผลให้การทำงานของบุคลากรมีความสุข

2. แนวทางการสร้างความสุขด้านลักษณะของงาน พบว่า ลักษณะงานในแต่ละตำแหน่งจะต้องมีความชัดเจนเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและควรที่จะมอบหมายงานตามความสามารถของแต่ละบุคคลเพื่อให้การทำงานนั้นเป็นไปอย่างราบรื่น ตลอดจนมีการประชุมปรึกษาหารือเรื่องการทำงานทุก ๆ ครั้งเมื่อมีปัญหา เพื่อที่จะนำข้อผิดพลาดมาปรับปรุงแก้ไขและต่อยอดเพื่อพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น อีกทั้งควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการทำงานกับเพื่อนร่วมงาน เพื่อพัฒนาความรู้ในการทำงานและเสริมสร้างความสำเร็จในการทำงาน นอกจากนี้ควรมีเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการทำงานเพิ่มมากขึ้น เพื่อลดปัญหาที่เกิดจากการทำงานและระยะเวลาในการทำงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ ศิรินทิพย์ ผอมน้อย (2551 อ้างถึงใน นฤมล แสวงผล, 2554) ได้กล่าวไว้ว่า ความสุขในการทำงานเกิดจากความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งความพึงพอใจในการทำงานเกิดจากลักษณะงานที่ทำ กล่าวคือ ลักษณะเฉพาะของงานในแต่ละประเภทย่อมมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป เช่น งานสอน งานบริหาร งานบริการ เป็นต้น ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความสามารถของผู้ปฏิบัติงานเป็นอย่างมาก ถ้าทำได้ตรงตามความต้องการและความถนัดของตนเองก็จะเกิดความพึงพอใจในการทำงาน เมื่อเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ย่อมนำไปสู่ความสุขในการปฏิบัติงาน

3. แนวทางการสร้างความสุขด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน พบว่า ควรมีการเปิดโอกาสให้พนักงานได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากการฝึกอบรมตามสายงานของตนเอง เพื่อเพิ่มทักษะในสายงานที่ตนเองปฏิบัติและควรมีคำชมเชย คำขอบคุณ และในบางโอกาสควรจัดให้มีรางวัลเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้กับพนักงานที่ทำงานดี เพื่อเสริมสร้างให้พนักงานที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจทำงานตามหน้าที่ที่ได้มอบหมายได้ตามระยะเวลาที่กำหนดและหมั่นพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอให้มีกำลังใจในการทำงานต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของศิรินทิพย์ ผอมน้อย (2551 อ้างถึงใน นฤมล แสวงผล, 2554) ได้กล่าวว่า ความสุขในการทำงานเกิดจากความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งความพึงพอใจในการทำงานเกิดจากความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน หรือกล่าวคือ การมีโอกาสเลื่อนขั้นตำแหน่งการงานที่สูงขึ้น การมีโอกาสได้ก้าวหน้าจากความสามารถในการทำงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมทำให้เกิดความพึงพอใจในงาน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาในห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่ง ซึ่งผลการวิจัยสะท้อนถึงสภาพแวดล้อม และบริบทของห้างสรรพสินค้าแห่งนั้นที่เฉพาะเจาะจง อาจไม่สามารถนำผลวิจัยไปอ้างอิงกับห้างสรรพสินค้าแห่งอื่น ๆ ได้

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากข้อมูลที่ได้รับในแบบสอบถาม พบว่า การวิจัยเกี่ยวกับความสุขในการปฏิบัติงาน หากดำเนินการวิจัยในเชิงคุณภาพ จะทำให้ได้รับข้อมูลที่น่าสนใจ เพราะเป็นเรื่องของจิตใจ และความรู้สึก ที่สามารถอธิบายเหตุผลได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

8. เอกสารอ้างอิง

กาญจณี พันธุ์ไพโรจน์. (2555). "ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์." **วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.** ปีที่ 20, 5: 386-387.

ชินกร น้อยคำยาง และ ปภาดา น้อยคำยาง. (2555). "รายงานการวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อดัชนีความสุขในการทำงานของบุคลากรในสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ." สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2562, จาก http://ir.swu.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/2100/Chinakorn_N_R430428.pdf?sequence=1

ฐิติวัจน์ ทองแก้ว และ ประสพชัย พสุนนท์. (2560). "ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม." **ฉบับภาษาไทยสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ.** ปีที่ 10, 1: 1949-1954.

นฤมล แสวงผล. (2554). "ปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาบัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี." บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิชาเอกการจัดการทั่วไป คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

โนรี มีกิริยา และ อุทัยรัตน์ แสนเมือง. (2561). "ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานมหาวิทยาลัยสายสนับสนุนวิชาการในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มรัตนโกสินทร์." **วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.** ปีที่ 13, 2: 116-117.

สุภาวดี ทองบุญส่ง. (2556). "ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด." **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal.** ปีที่ 6, 2: 548-550.

อรรถพร คงเขียว. (2554). "ปัจจัยที่มีผลต่อระดับความสุขในการทำงานของพนักงาน: กรณีศึกษาบริษัท ดี.อี.เอ็ม คอนฟีแดนท์ จำกัด." สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2562, จาก http://www.repository.rmutt.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/1141/132465.pdf? sequence=1

การรับรู้ การวัดมูลค่าและการตีราคาบัญชีค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจ

RECOGNITION, MEASUREMENT AND VALUATION OF GOODWILL ACCOUNT FROM BUSINESS COMBINATION

ผู้ช่วยศาสตราจารย์รองเอก วรรณพฤกษ์

คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: rong-ek.va@spu.ac.th

บทคัดย่อ

ในการรวมธุรกิจ ผู้ซื้อจะได้รับรู้สินทรัพย์และหนี้สินที่ระบุได้จากกิจการที่ถูกซื้อมาในราคายุติธรรม หากมูลค่าสุทธิ ณ วันที่ซื้อของสินทรัพย์ที่ระบุได้ที่ได้มาและหนี้สินที่รับมาซึ่งวัดมูลค่าด้วยราคายุติธรรมมากกว่าสิ่งตอบแทนที่โอนให้ที่วัดมูลค่าด้วยมูลค่ายุติธรรม ณ วันที่ซื้อ กิจการจะสามารถรับรู้ค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจ ณ วันที่ซื้อได้ โดยบันทึกบัญชีด้วยวิธีซื้อ ทั้งนี้ค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจจะไม่มีการตัดจำหน่ายแต่ให้กิจการทดสอบการด้อยค่าทุกสิ้นปี และแสดงรายการเป็นสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนของกิจการในงบการเงินแยกต่างหากจากสินทรัพย์ไม่มีตัวตน

คำสำคัญ: การรวมธุรกิจ ค่าความนิยม การรับรู้ การวัดมูลค่า การตีราคา

ABSTRACT

In business combinations, the acquirer will recognize the identifiable assets and liabilities from the acquired business at fair value. If the fair value of the acquired identifiable assets and liabilities on the acquisition date is greater than the value of the consideration transferred measured at fair value, it will recognize as goodwill from business combinations on the acquisition date. The acquisition method is used for all business combinations. Goodwill from the business combinations will not be amortized but impairment testing must be used at the end of an accounting period. It must also be presented as non-current assets in a financial statement separately from intangible assets.

Keywords: Business Combination, Goodwill, Recognition, Measurement, Valuation

1. บทนำ

การดำเนินธุรกิจนั้นผู้ประกอบการอาจเลือกที่จะเริ่มดำเนินการด้วยตนเองตั้งแต่เริ่มแรก หรือผู้ประกอบการบางคนอาจเลือกการประกอบธุรกิจในลักษณะของการรวมธุรกิจ เพื่อให้สามารถเป็นเจ้าของธุรกิจได้ในเวลาที่เร็วขึ้น เนื่องจากธุรกิจเดิมมีปัจจัยนำเข้าและกระบวนการต่างๆอยู่เรียบร้อยแล้ว เกิดการลดการแข่งขันกันในธุรกิจ สามารถลดต้นทุนเพราะมีความประหยัดจากขนาดธุรกิจที่ใหญ่ขึ้น มีอำนาจการต่อรองทางธุรกิจมาก

ขึ้น มีความเชี่ยวชาญเฉพาะ ด้านในสายธุรกิจซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการของตลาด ได้อย่างครอบคลุมมากขึ้น

ในการรวมธุรกิจจะทำให้กิจการผู้ซื้อได้รับรู้สินทรัพย์และหนี้สินที่ระบุได้จากกิจการที่ถูกซื้อมาในราคายุติธรรม ซึ่งอาจสามารถรับรู้ค่าความนิยมที่เกิดจากการรวมธุรกิจเป็นสินทรพย์ไม่หมุนเวียนของกิจการในงบการเงินรวมของกลุ่มกิจการ โดยกิจการที่เป็นผู้ซื้อธุรกิจจะได้รับประโยชน์เชิงเศรษฐกิจหรือมีความสามารถในการทำกำไรที่สูงขึ้นอันเป็นผลตอบแทนจากการรวมธรุกิจ ทั้งนี้ผู้ที่ควรให้ความสนใจกับค่าความนิยมในงบการเงิน เช่น ผู้ถือหุ้นเพื่อประเมินการบริหารงานของผู้บริหาร เจ้าหนี้เพื่อประเมินสภาพคล่องและความเสี่ยงต่อการล้มละลายของลูกหนี้ นักวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงานระหว่างบริษัทที่เติบโตจากภายในและบริษัทที่เติบโตจากภายนอก โดยการซื้อธุรกิจ และผู้บริหารเพื่อผลการดำเนินงานของหน่วยธุรกิจ (ธัญลักษณ์ วิจิตรสาระวงศ์) ทั้งนี้กิจการที่มีส่วนได้เสียสาธารณะ (PAEs) จะต้องรับรู้รายการ วัดมูลค่าและตีราคาบัญชีค่าความนิยมตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 3 (ปรับปรุง 2561) เรื่องการรวมธุรกิจ สำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะ (NPAEs) ให้ตีราคาและแสดงรายการค่าความนิยมในงบการเงินตามมาตรฐานรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะ

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้ การวัดมูลค่า และการตีราคา ณ วันสิ้นงวดสำหรับบัญชีค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจ

2. เพื่อให้ทราบถึงผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าความนิยมกับผลการดำเนินงานในอดีต

3. ค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจ

การรับรู้รายการค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจ

ธรุกิจ ตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 3 (ปรับปรุง 2561) เรื่องการรวมธุรกิจ จะต้องประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า ผ่านกระบวนการ และทำให้เกิดผลผลิต แต่ผลผลิตไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นปัจจัยของความเป็นธุรกิจ หากไม่มีกระบวนการส่วนใหญ่จะเป็นเพียงการซื้อสินทรัพย์ อย่างไรก็ตามธุรกิจไม่จำเป็นต้องรวมปัจจัยนำเข้าหรือกระบวนการทั้งหมดที่ผู้ขายใช้ในการดำเนินธุรกิจหากผู้ร่วมตลาดสามารถซื้อธุรกิจและสร้างผลผลิตต่อไปได้ เช่น การรวมธุรกิจนั้นเข้ากับปัจจัยนำเข้าและกระบวนการเดิมที่ตนมีอยู่

ในการรวมธุรกิจนั้น อาจทำให้กิจการสามารถรับรู้สินทรัพย์ไม่มีตัวตนจากการรวมธุรกิจกันได้ โดยตามมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 38 (ปรับปรุง 2562) เรื่อง สินทรัพย์ไม่มีตัวตน ระบุว่าในบางกรณีกิจการอาจก่อให้เกิดรายจ่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคต แต่รายจ่ายดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดสินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่เป็นไปตามเกณฑ์การรับรู้รายการตาม กิจการมักชี้แจงว่ารายจ่ายดังกล่าวมีส่วนทำให้เกิดค่าความนิยมขึ้นภายในกิจการ อย่างไรก็ตาม ค่าความนิยมที่เกิดขึ้นภายในกิจการต้องไม่รับรู้เป็นสินทรัพย์ เนื่องจากรายจ่ายที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นทรัพยากรที่สามารถระบุได้ (กล่าวคือ ไม่สามารถแยกเป็นเอกเทศได้หรือไม่ได้เป็นรายจ่ายที่เกิดจากสิทธิตามสัญญาหรือสิทธิทางกฎหมายอื่น) ภายใต้การควบคุมของกิจการซึ่งสามารถวัดมูลค่าราคาทุนได้อย่างน่าเชื่อถือ นั่นคือกิจการจะบันทึกรายการค่าความนิยมได้หากกิจการมีการรวมธุรกิจ เข้าควบคุมอีกกิจการและสามารถวัดมูลค่าราคาทุนของค่าความนิยมได้อย่างน่าเชื่อถือ

กล่าวคือเมื่อมีการรวมธุรกิจและกิจการสามารถควบคุมอีกกิจการได้ จะสามารถบันทึกรายการค่าความนิยมเป็นสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนในงบการเงินรวมของกลุ่มกิจการหากมูลค่าของมูลค่าสินทรัพย์สุทธิในกิจการที่ถูกลงทุนน้อยกว่าสิ่งตอบแทนที่โอนให้ในการรวมธุรกิจ โดยค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจเป็นตัวแสดงถึงศักยภาพหรือความสามารถในการทำกำไรที่สูงขึ้นอันเป็นผลตอบแทนจากการซื้อธุรกิจ รวมทั้งการได้รับรายได้ส่วนเกินจากกิจการที่ซื้อมา ส่งผลให้มีโอกาสได้รับกำไรเฉลี่ยที่เกินปกติ (ศิรดา นวลประดิษฐ์, 2547)

ค่าความนิยม ตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 3 (ปรับปรุง 2561) เรื่องการรวมธุรกิจ หมายถึง สินทรัพย์ที่แสดงถึงผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตที่จะได้รับ จากสินทรัพย์อื่นที่ได้มาจากการรวมธุรกิจ ซึ่งไม่สามารถระบุและ รับรู้เป็นรายการแยกออกมาให้ชัดเจนได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นกิจการต้องพิจารณาให้ถี่ถ้วนว่าการดำเนินการของกิจการเป็นการรวมธุรกิจหรือเป็นเพียงการซื้อสินทรัพย์ กิจการจะบันทึกค่าความนิยมเป็นสินทรัพย์ของกิจการที่เป็นผู้ซื้อได้ในกรณีที่เป็นการรวมธุรกิจ หากการดำเนินการของกิจการเป็นเพียงการซื้อสินทรัพย์กิจการจะไม่สามารถรับรู้ค่าความนิยมในงบการเงินได้

การวัดมูลค่า (เริ่มแรก) ของค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจ

กิจการจะสามารถรับรู้ค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจ ณ วันที่ซื้อได้ ในกรณีที่ มูลค่าสุทธิ ณ วันที่ซื้อของสินทรัพย์ที่ระบุได้ที่ได้มาและหนี้สินที่รับมาซึ่งวัดมูลค่าด้วยราคายุติธรรม มากกว่า สิ่งตอบแทนที่โอนให้ที่วัดมูลค่าด้วยมูลค่ายุติธรรม ณ วันที่ซื้อ ในทางตรงกันข้ามหากมูลค่าสุทธิ ณ วันที่ซื้อของสินทรัพย์ที่ระบุได้ที่ได้มาและหนี้สินที่รับมาซึ่งวัดมูลค่าด้วยราคายุติธรรม น้อยกว่า สิ่งตอบแทนที่โอนให้ที่วัดมูลค่าด้วยมูลค่ายุติธรรม ณ วันที่ซื้อ กิจการจะสามารถรับรู้ผลต่างดังกล่าวเป็นกำไรจากการซื้อในราคาต่ำกว่ามูลค่ายุติธรรม ทั้งนี้ก่อนการรับรู้รายการกำไรจากการซื้อในราคาต่ำกว่ามูลค่ายุติธรรม ผู้ซื้อต้องทำการประเมินความถูกต้องของการระบุสินทรัพย์ที่ได้มาและหนี้สินที่รับมาทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งภายหลังการประเมิน ผู้ซื้อต้องทำการรับรู้สินทรัพย์หรือหนี้สินที่ระบุได้จากการประเมินเพิ่มเติม จากนั้นผู้ซื้อต้องทบทวนกระบวนการวัดมูลค่าว่าเป็นไปตามที่มาตรฐานการรายงานทางการเงินกำหนดหรือไม่

ตัวอย่างการรับรู้และวัดมูลค่ารายการค่าความนิยม เช่น บริษัท เอ จำกัด ออกหุ้นสามัญจำนวน 20,000 หุ้น ราคาตามมูลค่าหุ้นละ 10 บาท เพื่อซื้อสินทรัพย์สุทธิของบริษัท บี จำกัด เมื่อวันที่ 1 มกราคม 25X1 โดยราคาตลาดของหุ้นบริษัท เอ จำกัด ณ วันดังกล่าวมีราคาหุ้นละ 25 บาท นอกจากนั้นบริษัท เอ เสียค่าใช้จ่ายในการจดทะเบียนและออกจำหน่ายหุ้นจำนวน 60,000 บาท รวมทั้งค่าธรรมเนียมให้ที่ปรึกษาอีกจำนวน 40,000 บาท

โดยข้อมูลสินทรัพย์และหนี้สินของบริษัท บี จำกัด ณ วันที่ 1 ม.ค. 25X1 มีราคาตามมูลค่าและราคายุติธรรมดังนี้ (หน่วย: บาท)

สินทรัพย์	**ราคาตามบัญชี (Book Value)**	**ราคายุติธรรม (Fair Value)**
เงินสด	65,000	65,000
ลูกหนี้สุทธิ	42,000	40,000
สินค้าคงเหลือ	60,000	50,000
ที่ดิน	80,000	90,000
อาคาร (สุทธิ)	120,000	90,000
อุปกรณ์ (สุทธิ)	50,000	40,000
รวมสินทรัพย์	**317,000**	**375,000**

<u>หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น</u>		
เจ้าหนี้	40,000	50,000
ตั๋วเงินจ่าย	80,000	70,000
หนี้สินอื่น	57,000	60,000
หุ้นสามัญ มูลค่าหุ้นละ 10 บาท	100,000	
กำไรสะสม	<u>40,000</u>	
รวมหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น	**317,000**	

การบันทึกบัญชี

25X1

ม.ค. 1	เดบิต	เงินลงทุนในบริษัท บี		500,000	
		เครดิต	ทุนหุ้นสามัญ (20,000 x 10)		200,000
			ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ (20,000 x 15)		300,000
	เดบิต	ค่าใช้จ่ายในการลงทุน		40,000	
		ส่วนเกินมูลค่าหุ้นสามัญ		60,000	
		เครดิต	เงินสด		100,000

(ค่าใช้จ่ายในการจดทะเบียนและออกหุ้น ให้บันทึกลดส่วนเกินมูลค่าหุ้น สำหรับต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับการซื้อ บันทึกเป็นค่าใช้จ่าย)

เดบิต	เงินสด		65,000	
	ลูกหนี้สุทธิ		40,000	
	สินค้าคงเหลือ		50,000	
	ที่ดิน		90,000	
	อาคาร		90,000	
	อุปกรณ์		40,000	
	ค่าความนิยม (ผลต่าง)		305,000	
	เครดิต	เจ้าหนี้		50,000
		ตั๋วเงินจ่าย		70,000
		หนี้สินอื่น		60,000
		เงินลงทุนในบริษัท บี		500,000

อย่างไรก็สำหรับการรวมกิจการหากกิจการทยอยซื้อหุ้นสามัญ ค่าความนิยม จะคำนวณ ณ จุดที่ได้อำนาจควบคุม (ไม่ต้องคำนวณค่าความนิยมทุกขั้นที่ซื้อหุ้นเพิ่ม)

ตัวอย่างการรับรู้ค่าความนิยมกรณีทยอยซื้อหุ้น เช่น กำหนดให้ บริษัท บี จำกัด (มหาชน) เป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ มีหุ้นสามัญทั้งหมด 100,000 หุ้น

ครั้งที่ 1 วันที่ 1 มีนาคม 25X1 บริษัท เอ จำกัด (มหาชน) ซื้อหุ้นสามัญบริษัท บี จำกัด (มหาชน) 10,000 หุ้น จ่ายเงินสด 150,000 บาท มูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ที่ระบุได้ของ บริษัท บี จำกัด (มหาชน) มีมูลค่า 200,000 บาท

ครั้งที่ 2 วันที่ 1 เมษายน 25X1 บริษัท เอ จำกัด (มหาชน) ซื้อหุ้นสามัญบริษัท บี จำกัด (มหาชน) เพิ่มเติม 60,000 หุ้น (สามารถเข้าควบคุมบริษัท บี จำกัด (มหาชน)ได้) จ่ายเงินสด 1,200,000 บาท สินทรัพย์ที่ระบุได้ของ บริษัท บี จำกัด (มหาชน) มีมูลค่า 1,500,000 บาท (ราคาหุ้น บริษัท บี เป็น 20 บาทต่อหุ้น) โดยกำหนดให้ บริษัท เอ สามารถเข้าควบคุมบริษัท บี จากการลงทุนในครั้งที่ 2

ในการซื้อหุ้นครั้งที่ 2 กิจการต้องทำการวัดมูลค่าส่วนได้เสียที่มีอยู่ก่อนการรวมธุรกิจด้วยมูลค่ายุติธรรม ณ วันที่ซื้อ และรับรู้ผลต่างในกำไรหรือขาดทุน จากตัวอย่างข้างต้นสามารถแสดงการคำนวณได้ดังนี้

มูลค่ายุติธรรมของเงินลงทุนครั้งที่ 1 ณ วันที่ 1 เมษายน 25X1 = 10,000 หุ้น x 20 บาท = 200,000 บาท
ราคาตามบัญชีของเงินลงทุนครั้งที่ 1 = 150,000 บาท
ดังนั้น กำไรจากการวัดมูลค่าของส่วนได้เสียที่มีอยู่เดิม = 200,000 – 150,000 = 50,000 บาท

การวัดมูลค่าส่วนได้เสียที่ไม่มีอำนาจควบคุม (Non-Controlling Interest: NCI) มี 2 ทางเลือก

1. วิธีมูลค่ายุติธรรม = 30,000 หุ้น x 20 บาท = 600,000 บาท

(ส่วนได้เสียที่บริษัท เอ จำกัด (มหาชน) ไม่มีอำนาจควบคุมในบริษัท บี จำกัด (มหาชน) มีจำนวน 30,000 หุ้น)

2. วิธีมูลค่าของสินทรัพย์สุทธิที่ระบุได้ของผู้ถูกซื้อรับรู้ตามสัดส่วนความเป็นเจ้าของในปัจจุบัน

= 30%x 1,500,000 บาท = 450,000 บาท

(ส่วนได้เสียที่บริษัท เอ จำกัด (มหาชน) ไม่มีอำนาจควบคุมในบริษัท บี จำกัด (มหาชน) คิดเป็น 30%)

จากการที่มาตรฐานการบัญชีเปิดทางเลือกให้คำนวณ NCI ได้ 2 วิธีข้างต้น ค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจจะแตกต่างกันในแต่ละทางเลือก

ทั้งนี้ บริษัท เอ จำกัด (มหาชน) สามารถรับรู้รายการค่าความนิยมในการลงทุนซื้อหุ้นครั้งที่ 2 จากการที่บริษัท เอ สามารถเข้าควบคุม บริษัท บีได้ โดยสามารถแสดงการคำนวณได้ดังนี้

<u>คำนวณ NCI ตามวิธีมูลค่ายุติธรรม</u>

เงินลงทุนครั้งที่ 2 (60%)	1,200,000 บาท
มูลค่ายุติธรรมของหุ้นจากการซื้อครั้งที่ 1 (10%)	200,000 บาท
มูลค่า NCI (30%)	600,000 บาท
รวม (100%)	2,000,000 บาท
มูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ที่ระบุได้ของบริษัท บี (100%)	1,500,000 บาท
ค่าความนิยม	**500,000 บาท**

<u>คำนวณ NCI ตามวิธีวิธีมูลค่าของสินทรัพย์สุทธิที่ระบุได้ของผู้ถูกซื้อรับรู้ตามสัดส่วนความเป็นเจ้าของในปัจจุบัน</u>

เงินลงทุนครั้งที่ 2 (60%)	1,200,000 บาท
มูลค่ายุติธรรมของหุ้นจากการซื้อครั้งที่ 1 (10%)	200,000 บาท
มูลค่า NCI (30%)	450,000 บาท
รวม (100%)	1,850,000 บาท
มูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ที่ระบุได้ของบริษัท บี (100%)	1,500,000 บาท
ค่าความนิยม	**350,000 บาท**

การตีราคาค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจ ณ วันสิ้นงวด

สำหรับกิจการที่มีส่วนได้เสียสาธารณะ (PAEs) ตามมาตรฐานรายงานทางการเงินฉบับที่ 3 (ปรับปรุง 2561) เรื่อง การรวมธุรกิจ ค่าความนิยมจะไม่มีการตัดจำหน่าย แต่ให้กิจการทดสอบการด้อยค่าทุกสิ้นปีแม้จะไม่มีข้อบ่งชี้ของการด้อยค่าเหมือนสินทรัพย์ทั่วไป

สำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะ (NPAEs) ตามมาตรฐานรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะ กิจการต้องตัดจำหน่ายภายใน 10 ปีโดยเริ่มตั้งแต่รอบระยะ เวลารายงานแรกที่นำมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับนี้มาใช้ (ประกาศวิชาชีพบัญชี ฉบับที่ 29/2554)

การแสดงบัญชีค่าความนิยมให้แสดงเป็นสินทรัพย์ไม่หมุนเวียนของกิจการแยกต่างหากจากสินทรัพย์ไม่มีตัวตน

4. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าความนิยมกับผลการดำเนินงานในอดีต

จากการที่มาตรฐานการบัญชีให้รับรู้ค่าความนิยมเป็นสินทรัพย์ในงบแสดงฐานะการเงินเนื่องจากมองว่าค่าความนิยมจะให้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจกับกิจการ ซึ่งในอดีตมีผู้วิจัยศึกษาค่าความนิยม และพบความสัมพันธ์ระหว่างค่าความนิยมกับผลการดำเนินงาน ตัวอย่างเช่น

ลัคนา พูลเจริญ (2556) พบว่า ค่าความนิยมที่เกิดจากการซื้อธุรกิจมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความสามารถในการทำกำไรซึ่งวัดโดยอัตราผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น แต่ค่าความนิยมไม่มีความสัมพันธ์กับอัตรากำไรขั้นต้น อัตรากำไรจากการดำเนินงาน อัตรากำไรสุทธิ อัตราผลตอบแทนจากการลงทุน

วรลักษณ์ โรจนรัตน์ (2550) พบว่า 1) สินทรัพย์ไม่มีตัวตนทั้งที่ระบุได้และระบุไม่ได้ (ค่าความนิยม) ที่รับรู้และแสดงในงบการเงิน ณ งวดปัจจุบันมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับราคาหลักทรัพย์อย่างมีนัยสำคัญ และ 2)สินทรัพย์ไม่มีตัวตนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับกำไรในอนาคต โดยค่าความนิยมจะสามารถอธิบายผลตอบแทนของกิจการได้ตลอดทั้ง 3 ปี ภายหลังจากที่มีการนำเสนอข้อมูล สำหรับรายการสินทรัพย์ไม่มีตัวตนที่ระบุได้สามารถพยากรณ์ผลการดำเนินงานในอนาคตของกิจการได้แอยงระยะเวลาสั้น ๆ คือ 1 ปี หลังจากการนำเสนอข้อมูลเท่านั้น

ศันสนีย์ สุริยเชิดชูสกุล (2548) พบว่า ค่าความนิยมที่รับรู้และแสดงอยู่ในงบการเงิน ณ งวดปัจจุบันมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานในอนาคตทั้ง 3 ปี ซึ่งวัดโดยการเปลี่ยนแปลงกำไร (ขาดทุน) สุทธิก่อนหักดอกเบี้ย ภาษีเงินได้ ค่าเสื่อมราคาและค่าตัดจำหน่าย

ศิรดา นวลประดิษฐ์ (2547) พบว่าอัตราผลตอบแทนกำไรขั้นต้นและอัตราผลตอบแทนจากการดำเนินงานซึ่งถือเป็นการวัดความสามารถในการทำกำไรที่เกิดจากการดำเนินงานตามปกติหรือกิจกรรมหลักของกิจการมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับค่าความนิยม

Kaiss Sarra, Nezha Bagher and Mounime EI Kabbouri (2018) พบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างค่าความนิยมกับผลการดำเนินงานที่วัดโดยกำไรส่วนที่เหลือทางเศรษฐศาสตร์ (Residual Economic Income)

Richard A. Helens, Robert L. Leach, Paul Newsom and Leanne C. McGrath (2017) พบค่าความนิยมมีผลกระทบเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อผลตอบแทนจากการลงทุน

Keith W. Chauvin and Mark Hirschey (1994) พบว่า ค่าความนิยมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสามารถในการทำกำไรและมูลค่าทางการตลาดของกิจการในกลุ่มอุตสหกรรมที่ไม่ใช่อุตสาหกรรมการผลิต

ผลการศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าค่าความนิยมมีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลเชิงบวกกับความสามารถในการกำไร ผลการดำเนินงาน ผลตอบแทนจากการลงทุน ราคาหลักทรัพย์ และมูลค่าทางการตลาดเป็นต้น โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจเป็นข้อมูลให้ผู้ใช้งบการเงินพิจารณาถึงทิศทางของผลการดำเนินงานของกิจการ หากกิจการพบว่าค่าความนิยมเกิดการด้อยค่า อาจเป็นสัญญานแสดงให้เห็นว่าผลการดำเนินงานของกิจการอาจมีปัญหาเกิดขึ้น

5. สรุป

กิจการจะสามารถบันทึกรายการค่าความนิยมได้หากกิจการมีการรวมธุรกิจโดยมีการเข้าควบคุมอีกกิจการและสามารถวัดมูลค่าราคาทุนของค่าความนิยมได้อย่างน่าเชื่อถือโดยกำหนดให้บันทึกบัญชีค่าความนิยมด้วยวิธีซื้อ กิจการจะสามารถรับรู้ค่าความนิยมจากการรวมธุรกิจ ณ วันที่ซื้อได้ ในกรณีที่ มูลค่าสุทธิ ณ วันที่ซื้อของสินทรัพย์ที่ระบุได้ที่ได้มาและหนี้สินที่รับมาซึ่งวัดมูลค่าด้วยราคายุติธรรม มากกว่า สิ่งตอบแทนที่โอนให้ที่วัดมูลค่าด้วยมูลค่ายุติธรรม ณ วันที่ซื้อ สำหรับ ณ วันสิ้นงวด จะไม่มีการตัดจำหน่ายค่าความนิยมแต่ต้องทำการทดสอบการด้อยค่าทุกสิ้นปีโดยไม่ต้องพิจารณาข้อบ่งชี้และแสดงค่าความนิยมเป็นรายการแยกต่างหากจากสินทรัพย์ไม่มีตัวตน สำหรับผลการศึกษาที่พบความสัมพันธ์ระหว่างค่าความนิยมกับผลการดำเนินงานของกิจการดังกล่าว ทำให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถพิจารณาบัญชีค่าความนิยมเพื่อประเมินทิศทางของผลการดำเนินงานของกิจการได้

6. ข้อเสนอแนะ

กิจการที่ทำการรวมธุรกิจหากเป็นกิจการที่มีส่วนได้เสียสาธารณะจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 3 (ปรับปรุง 2561) เรื่อง การรวมธุรกิจ แต่หากเป็นกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดตามมาตรฐานรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะ โดย ณ วันสิ้นงวดกิจการที่มีส่วนได้เสียสาธารณะจะไม่มีการตัดจำหน่ายค่าความนิยมแต่ต้องทำการทดสอบการด้อยค่าทุกสิ้นงวดบัญชีโดยไม่ต้องพิจารณาข้อบ่งชี้ ซึ่งแตกต่างจากกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะต้องตัดจำหน่ายค่าความนิยมภายใน 10 ปี รวมทั้งกิจการต้องพิจารณาว่ากิจการทำการรวมธุรกิจหรือเป็นเพียงแค่การซื้อสินทรัพย์ รวมทั้งวิธีการรับรู้รายการและวัดมูลค่ารายการต่างๆ ในการรวมธุรกิจให้ถูกต้องตามมาตรฐานการบัญชีดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้งบการเงินสะท้อนผลการดำเนินงานที่แท้จริงและผู้ใช้งบการเงินสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม

7. เอกสารอ้างอิง

ธัญลักษณ์ วิจิตรสาระวงศ์. 2559. ค่าความนิยมนั้นสำคัญไฉน. **จดหมายข่าว (FAP Newsletter),** ฉบับที่ 44 สิงหาคม 2016. หน้า 10-11.

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. **มาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับที่ 3 (ปรับปรุง 2561) เรื่อง การรวมธุรกิจ** สืบค้นวันที่ วันที่ 18 กันยายน 2562 จาก file:///C:/Users/zo/Downloads/TFRS_3_revised_2561%20(3).pdf

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. **ประกาศสภาวิชาชีพบัญชี ฉบับที่ 29/2554 เรื่อง คำอธิบายเกี่ยวกับการปฏิบัติตามข้อกำหนดของมาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะ** สืบค้นวันที่ วันที่ 29 กันยายน 2562 จาก http://www.tfac.or.th/upload/9414/B1JNFIPew1.pdf

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. **มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 38 (ปรับปรุง 2562) เรื่อง สินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน** สืบค้นวันที่ วันที่ 29 กันยายน 2562 จาก file:///C:/Users/zo/Downloads/TAS_38_revised_2562.pdf

สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์. **มาตรฐานการรายงานทางการเงินสำหรับกิจการที่ไม่มีส่วนได้เสียสาธารณะ** สืบค้นวันที่ วันที่ 29 กันยายน 2562 จาก http://www.tfac.or.th/upload/9414/e8cXTzUL59.pdf

ลัคนา พูลเจริญ. 2556. "ความสัมพันธ์ระหว่างค่าความนิยมที่เกิดจากการซื้อธุรกิจกับความสามารถในการทำกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย." **วารสารวิชาการ คณะบริหารธุรกิจ RMUTT Global Business and Economics Review** ปีที่ 8 เล่มที่ 2, ฉบับที่ 2: 93-104.

วรลักษณ์ โรจนรัตน์. 2550. "ความสัมพันธ์ระหว่างสินทรัพย์ไม่มีตัวตนกับราคาหลักทรัพย์และกำไรในอนาคตของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศันสนีย์ สุริยเชิดชูสกุล. 2548. "ความสัมพันธ์ระหว่างค่าความนิยมกับผลการดำเนินงานและกระแสเงินสดในอนาคตของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิรดา นวลประดิษฐ์. 2547. "ความสัมพันธ์ระหว่างค่าความนิยมที่เกิดจากการรวมธุรกิจและความสามารถในการทำกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Kaiss Sarra, Nezha Bagher and Mounime EI Kabbouri. 2018. "Goodwill and Performance." **Journal of Applied Finance and Banking** 8, 3: 17-25.

Keith W. Chauvin and Mark Hirschey. 1994. "Goodwill, Profitablity, and the Market Value of the Firm." **Journal of Accounting and Public Policy** 13, 2: 159-180.

Richard A. Helens, Robert L. Leach, Paul Newsom and Leanne C. McGrath. 2017. "The impact of advertising, goodwill, and other intangibles in the retail foodservice industry: Do intangible investments bite into investor returns?." **Journal of Foodservice Business Research** 20, 2: 177-191.

การยินยอมจ่ายภาษีและการหนีภาษีอากร

TAX COMPLIANCE AND TAX EVASION

ดร.พิเชษฐ์ โสภาพงษ์

คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Phichet.so@spu.ac.th

บทคัดย่อ

ความยินยอมจ่ายภาษีประกอบด้วย 2 ทฤษฎีหลักคือ 1) ทฤษฎีความพึงพอใจสูงสุดของผู้เสียภาษีที่เชื่อว่าผู้เสียภาษีมีทางเลือกสองทาง ทางเลือกแรกคือแจ้งรายได้ตามความเป็นจริงและทางเลือกที่สองคือ แจ้งรายได้ต่ำกว่าความเป็นจริงถ้าหากว่าประโยชน์ของการหนีภาษีสูงกว่าความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการถูกจับได้ 2) ทฤษฎีผู้เสียภาษีมีความรับผิดชอบ ทฤษฎีนี้ถือเป็นทางเลือกแขนงใหม่ที่เชื่อว่าผู้เสียภาษีเป็นผู้รับผิดชอบและมีคุณธรรมจริยธรรมและยินดีที่จะจ่ายภาษี และสาเหตุหลักของการหนีภาษีอากรได้แก่ 1)ความเป็นธรรมของระบบภาษี 2) การบังคับใช้กฎหมายภาษีอากร 3) การบริหารจัดการภาครัฐและ 4) ความรู้ความเข้าใจด้านภาษีอากร

คำสำคัญ : การยินยอมจ่ายภาษีอากร, การหนีภาษีอากร

ABSTRACT

Tax compliance compounds of 2 main theories 1) Utility Maximization theory who believes that there are 2 choices. The first choice is informing the real income and the second is informing the income that lower than the real income. If the benefit of avoiding tax is higher than the damage that will occur from being caught. 2) Responsible Taxpayer View, this theory is another choice believed that the tax payer is the responsible person and has moral and ethics and willing to pay the tax. The main factor of tax evasion is 1) Equity of tax system 2) tax law enforcement 3) states management and 4) tax knowledge and understanding

Keywords: tax compliance, tax evasion.

บทนำ

ปัญหาการหนีภาษีเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับประเทศต่างๆทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นประเทศที่จัดว่าเป็นกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนาต่างก็เผชิญกับปัญหาการหนีภาษีของคนในประเทศ สำหรับประเทศไทยได้รับการจัดลำดับให้อยู่ในกลุ่มประเทศที่มีคนหนีภาษีมากที่สุด 3 อันดับแรกของโลกรองจากประเทศปานามาและเปรู โดยประเทศไทยมีคะแนนการหนีภาษี หรือ Tax Evasion Score สูงถึง 53.34% ของ GDP ในขณะที่ประเทสหรัฐอเมริกา สวิตเซอร์แลนด์และออสเตรียมี Tax Evasion Score เพียง 8.6%, 9.13% และ 10.43% ตามลำดับ (Tsakumis,Curatola et al. 2007) การหนีภาษีเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นไปทั่วโลก (Scheider, & Enste, 2000) ที่สร้างความเสียหายให้แก่ระบบเศรษฐกิจของแต่ละประเทศและทำให้สูญเสียระบบสวัสดิการสังคม

อย่างมาก (Bayer and Sutter) เพราะการหนีภาษีทำให้รัฐขาดรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์และจำเป็น การหนีภาษีมีรูปแบบพฤติกรรมที่หลากหลายและควบคุมยากจนมีคำกล่าวว่าการหนีภาษีเป็นเหมือนคู่แฝดของการจัดเก็บภาษี แต่รัฐก็ต้องพยายามหาทางป้องกันและปราบปรามอย่างจริงจังเพื่อให้ลดน้อยลงเพราะการหนีภาษีไม่ว่าจะเป็นรูปแบบพฤติกรรมใดก็ย่อมสร้างความเสียหายต่อการพัฒนาประเทศและระบบเศรษฐกิจโดยรวมถ้าปล่อยให้มีการหนีภาษีกันต่อไปย่อมสร้างความท้อแท้และเบื่อหน่ายให้แก่ผู้เสียภาษีที่จ่ายภาษีด้วยความสุจริต ทุกรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศชาติต่างก็มีหน้าที่ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้กับประชาชนซึ่งก็ต้องใช้เงินภาษีเพื่อบริหารจัดการดูแลและส่งเสริมในทุกๆ ด้านทั้งด้านสาธารณสุข การศึกษา การเกษตร การอุตสาหกรรม การพลังงาน และความมั่นคงปลอดภัยของคนในชาติ ซึ่งการดำเนินงานทุกด้านเหล่านี้ต้องใช้เงินจำนวนมากแม้ว่ารายได้ของรัฐบาลจะมีหลายช่องทางทั้งการจัดเก็บภาษี การขายสินค้า การให้บริการ การรับเงินบริจาคและการกู้ยืมเงินทั้งในประเทศและต่างประเทศฯ แต่รายได้จากการจัดเก็บภาษีเป็นรายได้ที่สำคัญที่สุดที่รัฐบาลใช้เป็นเครื่องมือในการหาเงินมาพัฒนาประเทศในทุกๆ ยุทธศาสตร์ ดังนั้นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีจะต้องมีวิธีการบริหารจัดการการจัดเก็บอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาแนวคิดในการยินยอมจ่ายภาษีและสาเหตุของการหนีภาษีอากร

แนวคิดทฤษฎีในการยินยอมจ่ายภาษี

Mikesell and Birskyte (2007) ได้อธิบายถึงความยินยอมจ่ายภาษีของคนว่าทำไมคนถึงยอมจ่ายภาษีประกอบด้วย 2 ทฤษฎีหลักคือ

1. ทฤษฎีความพึงพอใจสูงสุดของผู้เสียภาษี (Utility Maximization Model of Taxpayer) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้เสียภาษีมีทางเลือกสองทาง ทางเลือกแรกคือแจ้งรายได้ตามความเป็นจริงและทางเลือกที่สองคือ แจ้งรายได้ต่ำกว่าความเป็นจริงหรือหนีภาษีโดยคนจะเลือกหนีภาษี ถ้าหากว่าประโยชน์ของการหนีภาษีสูงกว่าความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการถูกจับได้ทฤษฎีนี้มีสมมุติฐานว่าคนจ่ายภาษีเพียงเพราะเกรงกลัวต่อการถูกจับได้และถูกลงโทษ ดังนั้น วิธีที่จะทำให้คนเสียภาษีอย่างถูกต้องมากขึ้นก็คือการเพิ่มอัตราการตรวจสอบและอัตราการลงโทษ

2. ทฤษฎีผู้เสียภาษีมีความรับผิดชอบ (Responsible Taxpayer View) ทฤษฎีนี้ถือเป็นทางเลือกแขนงใหม่ที่เชื่อว่าผู้เสียภาษีเป็นผู้รับผิดชอบและมีคุณธรรมจริยธรรมและยินดีที่จะจ่ายภาษีเมื่อ 1) ได้รับการจูงใจที่เหมาะสม 2) มีความเข้าใจเกี่ยวกับภาระภาษีอย่างถูกต้อง และ 3) ได้รับการอำนวยความสะดวกในการเสียภาษี ทฤษฎีนี้เน้นที่การจูงใจและการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียภาษีแทนการลงโทษผู้เสียภาษี แนวคิดนี้รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า “Kinder and gentler IRS”

สาเหตุการหนีภาษีอากร

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบสาเหตุ 4 ด้านที่ส่งผลต่อการหนีภาษีอากรได้แก่ 1) ปัจจัยด้านความเป็นธรรมของระบบภาษี 2) ปัจจัยด้านการบังคับใช้กฎหมายภาษีอากร 3) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการภาครัฐ และ4) ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเรื่องภาษีอากร

ด้านความเป็นธรรมของระบบภาษี

เจริญ ธฤติมานนท์ (2534) ได้อธิบายว่าสมัครใจในการเสียภาษีอากรจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อประชาชนทุกคนมีความสำนึกในเรื่องภาษี (Tax Consciousness) ว่าเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของทุกคนที่จะต้องเสียภาษีอากรให้แก่รัฐเพื่อที่รัฐจะได้นำเงินภาษีอากรไปพัฒนาประเทศ ซึ่งการที่จะทำให้เกิดความสำนึกในการเสียภาษีนั้นจะต้องมีการพัฒนาในด้านความยุติธรรมในการเสียภาษีของประชาชนรัฐจะต้องสร้างความเป็นธรรมให้ประชาชนรับรู้ว่ามีการจ่ายภาษีอย่างยุติธรรม เสมอภาคไม่มีการเลือกปฏิบัติเพราะถ้าทุกคนรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมก็จะเป็นสาเหตุให้มีพฤติกรรมหนีภาษีกันมากขึ้นความยุติธรรมของการจ่ายภาษีเป็นการเปรียบเทียบระหว่างผู้เสียภาษีด้วยกันเองและนโยบายด้านภาษีอากรของรัฐบาลก็เป็นสิ่งสำคัญเพราะการที่ประชาชนจะยอมเสียภาษีให้แก่รัฐด้วยความสมัครใจนั้นย่อมขึ้นอยู่กับความเชื่อมั่นในนโยบายภาษีของรัฐด้วย รัฐต้องทำให้ประชาชนยอมรับว่านโยบายของรัฐที่นำมาใช้เป็นประโยชน์กับประชาชนทุกคนทุกกลุ่มไม่เป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้นเพราะถ้าประชาชนรู้สึกว่านโยบายภาษีไม่เป็นธรรมย่อมทำให้ประชาชนไม่อยากเสียภาษีและพยายามที่จะหนีภาษีกันมากขึ้นอีกด้วย

Jackson and Miliron (2006) ได้อธิบายว่าความเป็นธรรมของระบบภาษีมีความสัมพันธ์กับการหนีภาษี หมายความว่าถ้าผู้เสียภาษีมีความรู้สึกว่าระบบภาษีไม่มีความเป็นธรรมก็จะทำให้ผู้เสียภาษีมีพฤติกรรมที่จะหนีภาษีมากขึ้น ดังนั้นความเป็นธรรมของระบบภาษีเป็นปัจจัยสำคัญ ที่จะทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีและยินยอมจ่ายภาษีให้กับรัฐด้วยความสมัครใจ นั่นคือหากรัฐ ทำให้ผู้เสียภาษีได้รับรู้ว่าระบบภาษีมีความเป็นธรรมกับทุกคนในสังคมไม่มีการเลือกปฏิบัติประชาชนก็จะยินยอมจ่ายภาษีให้กับรัฐด้วยความยินดีแต่ในทางตรงกันข้ามหากประชาชนผู้เสียภาษีรู้สึกว่าระบบภาษีไม่มีความเป็นธรรมหรือรู้สึกว่าตนจ่ายภาษีมากกว่าคนอื่นอย่างไม่เป็นธรรมก็จะทำให้ความสมัครใจที่จะเสียภาษีลดน้อยลงหรืออาจจะไม่เหลืออยู่เลยและทุกคนก็จะพยายามที่จะหนีภาษีมากขึ้น

Tyler (1997) อธิบายว่าระบบภาษีที่มีความเป็นธรรมจะทำให้ประชาชนผู้เสียภาษีมีความรู้สึกว่าการจ่ายภาษีเป็นภาระหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องชำระภาษีตามกฎหมายและผู้จ่ายภาษีจะรับรู้ได้ว่าทุกคนจะได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันในการจัดเก็บภาษีไม่มีการเลือกปฏิบัติและเมื่อผู้เสียภาษีมีความศรัทธาต่อกระบวนการจัดเก็บภาษีว่าเป็นไปอย่างยุติธรรมจะทำให้ผู้เสียภาษีมีความไว้วางใจต่อรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนยินยอมที่จะจ่ายภาษีด้วยความเต็มใจมากยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นธรรมของระบบภาษี มีดังต่อไปนี้

Alm and Martinez (2007) พบว่าการนิรโทษกรรมให้ผู้เสียภาษีที่หนีภาษีจะส่งผลให้ผู้เสียภาษีที่จ่ายภาษีด้วยความสุจริตสูญเสียกำลังใจและยอมรับการนิรโทษกรรมทางภาษีได้ยากเพราะผู้เสียภาษีรู้สึกว่าการนิรโทษกรรมทางภาษีถือว่าไม่มีความเป็นธรรมและจะเป็นสาเหตุให้ผู้เสียภาษีที่สุจริตจะมีพฤติกรรมหนีภาษีมากยิ่งขึ้น

Chandarasorn (2012) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยินยอมจ่ายภาษีของคนไทยพบว่าสาเหตุหลักที่ทำให้ผู้เสียภาษียินยอมจ่ายภาษีหรือแจ้งรายได้อย่างถูกต้องหรือแจ้งรายได้ต่ำกว่าความเป็นจริง (หนีภาษี) ขึ้นอยู่กับการรับรู้ว่าระบบภาษีมีความเป็นธรรมไม่เอื้ออำนวยต่อกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดโดยเฉพาะมีผลต่อการตัดสินใจจ่ายชำระภาษีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Frey and Feld (2002) ได้ศึกษาเรื่องการยับยั้งและขวัญกำลังใจในการจัดเก็บภาษีพบว่าเจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีของรัฐมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจ่ายภาษีหมายความว่าถ้าเจ้าหน้าที่รัฐจัดเก็บภาษีด้วยความเป็นธรรมและเป็น

มิตรกับผู้เสียภาษีไม่มีการเลือกปฏิบัติกับผู้เสียภาษีปฏิบัติงานด้วยความยุติธรรมให้เกียรติผู้เสียภาษีจะส่งผลให้ผู้เสียภาษียินยอมที่จะจ่ายภาษีมากกว่าหนีภาษี

Slemrod (2007) พบว่า หากผู้เสียภาษีรู้สึกว่าระบบภาษีมีความเป็นธรรมก็จะส่งผลให้ผู้เสียภาษียินดีที่จะจ่ายภาษีด้วยความสมัครใจและก็จะทำให้คนในสังคมมีความรู้สึกว่าการจ่ายภาษีเป็นสิ่งที่ดีและควรกระทำเป็นหน้าที่ของพลเมืองและคนในสังคมจะร่วมมือกันต่อต้านคนหนีภาษีและผู้ที่หนีภาษีที่ถูกจับได้ก็จะได้รับการประณามจากสังคมจนทำให้คนที่หนีภาษีรู้สึกว่า การหนีภาษีเป็นพฤติกรรมที่เลวไม่ควรทำซึ่งจะทำให้คนที่มีพฤติกรรมหนีภาษีในสังคมลดลง

ด้านการบังคับใช้กฎหมายภาษีอากร

วิทย์ ตันตยกุล (2515) ได้อธิบายถึงการยินยอมจ่ายภาษีในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์อธิบายได้ว่าพฤติกรรมของผู้เสียภาษีที่จะเลือกตัดสินใจระหว่างการเสียภาษีอย่างถูกต้องหรือการหนีภาษีโดยใช้แบบจำลองที่ว่าผู้เสียภาษีจะเลือกกระทำตามเหตุผลที่ประเมินจากต้นทุนและผลที่ได้รับจากการกระทำ ดังนั้นผู้เสียภาษีจึงเลือกที่จะหนีภาษีเมื่ออรรถประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการหนีภาษีสูงกว่าต้นทุนของการกระทำตัวแปรที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้เสียภาษีคืออัตราภาษีบทลงโทษทางกฎหมายของการหนีภาษี (เช่นเบี้ยปรับและเงินเพิ่ม) และความน่าจะเป็นที่ผู้เสียภาษีถูกหน่วยงานจัดเก็บภาษีตรวจสอบแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์จึงอธิบายได้ว่าเมื่ออัตราภาษีต่อรายได้ที่จะเปลี่ยนไป 1 หน่วย (Marginal tax rate) เพิ่มขึ้นการหนีภาษีจะเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วยเพราะผลได้จากการหนีภาษีเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเทียบกับต้นทุนของการกระทำโดยสมมติให้ตัวแปรอื่นๆ คงเดิมเป็นทฤษฎีที่มีการเปรียบเทียบต้นทุนกับผลได้ของการเลี่ยงภาษีอากร ตามทฤษฎีนี้ผู้ตั้งใจหนีภาษีอากรจะเปรียบเทียบผลได้และผลเสียของการหนีภาษีอากร ถ้าผลได้มากกว่าผลเสียเขาจึงจะหนีภาษีอากร ผลได้ได้แก่จำนวนเงินที่เขาจะได้ครอบครองใช้สอยเนื่องจากการไม่ต้องเสียภาษีอากรตามกฎหมาย ผลเสียได้แก่ 1) โอกาสที่จะถูกจับได้ว่าหนีภาษีอากรโอกาสเช่นว่านี้เป็นปฏิภาคส่วนกลับกับประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการจัดเก็บภาษีอากร 2) โทษที่เขาจะได้รับถ้าหากถูกจับได้ถ้าหากเขาทราบว่าถ้าถูกจับได้เขาจะไม่ต้องถูกฟ้องศาลเพื่อลงโทษทางอาญาหรือถูกฟ้องก็จะได้รับโทษเพียงเล็กน้อยหรือรอการลงอาญาส่วนในด้านการเงินเขาจะถูกประเมินให้เสียแต่ตัวภาษีถ้ามีเงินเพิ่มเบี้ยปรับก็จะได้รับการงดหรือลดด้วยความเห็นอกเห็นใจ เช่นนี้ เมื่อเปรียบเทียบผลได้กับผลเสียหรือต้นทุนของการหนีภาษีอากรแล้วในลักษณะดังกล่าวเขาจะหนีภาษีอากรอย่างแน่นอน

McKee and Torgler (2009) ได้อธิบายถึงปัจจัยด้านทัศนคติที่มีผลต่อการตัดสินใจยินยอมจ่ายภาษีหรือตัดสินใจที่หนีภาษีนั้นปัจจัยด้านทัศนคติที่มีต่อบทลงโทษที่รุนแรงในการหนีภาษี การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง วัฒนธรรมการจ่ายภาษีของสังคมและประสิทธิภาพ การบริหารจัดการของรัฐบาลก็เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้คนยอมจ่ายภาษีด้วยความสมัครใจเช่นถ้าผู้เสียภาษีมีทัศนคติที่เชื่อว่าคนหนีภาษีจะได้รับบทลงโทษที่รุนแรงเพื่อที่จะทำให้ผู้เสียภาษีที่ซื่อสัตย์สุจริตไม่เสียเปรียบผู้ทุจริตที่หนีภาษีก็จะทำให้มีการจ่ายภาษีมากขึ้นและรัฐบาลก็ต้องทำให้ผู้เสียภาษีมีทัศนคติต่อการจ่ายภาษีว่าเป็นหน้าที่สำคัญในการเป็นพลเมืองของประเทศมีความรู้สึกว่าทุกคนต้องจ่ายภาษีด้วยความสมัครใจรวมทั้งสร้างทัศนคติที่แสดงความรังเกียจต่อผู้หนีภาษีให้สังคมได้ประณามและการไม่ยอมรับคนและกลุ่มคนที่หนีภาษีว่าเป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายภาษี มีดังต่อไปนี้

Allingham and Sandom (2009) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจหนีภาษีของคนอเมริกันในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าผู้เสียภาษีจะตัดสินใจหนีภาษีหรือจ่ายภาษีอย่างถูกต้องขึ้นอยู่กับความเสี่ยงหรือโอกาสที่จะถูกจับได้ซึ่งถ้าผู้เสียภาษีคาดว่าโอกาสที่จะถูกจับได้จากการหนีภาษีอยู่ในระดับต่ำผู้เสียภาษีก็จะเลือกที่

จะตัดสินใจหนีภาษีมากกว่าจะจ่ายภาษีอย่างถูกต้อง แต่ถ้าโอกาสที่จะถูกจับได้อยู่ในระดับสูงและได้รับบทลงโทษที่รุนแรงมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับจากการหนีภาษีผู้เสียภาษีก็จะเลือกจ่ายภาษีอย่างถูกต้อง

Gcabo and Robinson (2007) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการหนีภาษีในประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ พบว่าการกำหนดโทษที่รุนแรงกับผู้หนีภาษีจะสามารถป้องกันและช่วยลดพฤติกรรมหนีภาษีของคนในสังคมได้ดีที่สุดเพราะผู้เสียภาษีมักจะเกรงกลัวบทลงโทษที่รุนแรง การจะตัดสินใจหนีภาษีหรือไม่นั้นจึงขึ้นอยู่กับความรู้สึกเกรงกลัวต่อบทลงโทษที่รุนแรงดังนั้นบทลงโทษที่รุนแรงจึงส่งผลต่อการตัดสินใจหนีภาษีมากที่สุด

Mikesell and Birskyte (2007) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยินยอมจ่ายภาษีพบว่าผู้เสียภาษีจะยินยอมจ่ายภาษีนั้นขึ้นอยู่กับความพอใจสูงสุดของผู้เสียภาษีโดยผู้เสียภาษีจะตัดสินใจภายใต้ประโยชน์ที่จะได้รับจากการหนีภาษีเปรียบเทียบกับความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการหนีภาษีถ้าประโยชน์ที่ได้รับสูงกว่าความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการหนีภาษีที่อาจจะถูกจับได้ผู้เสียภาษีจะตัดสินใจหนีภาษีแต่ถ้าบทลงโทษรุนแรงกว่าผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการหนีภาษีผู้เสียภาษีก็จะยินยอมจ่ายภาษีเพราะผู้เสียภาษีเกรงกลัวต่อบทลงโทษ

ด้านการบริหารจัดการภาครัฐ

ไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์ (2521) ได้อธิบายถึงหลักการภาษีที่ดีประชาชนต้องยอมรับและยินยอมจ่ายภาษีด้วยความสมัครใจซึ่งรัฐบาลจะต้องทำให้ผู้เสียภาษีเห็นว่าเงินภาษีที่เก็บจากประชาชนรัฐนำไปใช้อย่างคุ้มค่าเพื่อประโยชน์โดยรวมของสังคม ซึ่งถ้าประชาชนยอมรับและศรัทธาต่อรัฐบาลที่ใช้จ่ายเงินภาษีอย่างคุ้มค่าประชาชนก็จะยินยอมจ่ายภาษีและเกิดความสำนึกในหน้าที่ที่พึงมีต่อประเทศชาติ

Slemrod (2007) ได้อธิบายยังได้อธิบายต่อว่าความศรัทธาและไว้ใจการบริหารงานของรัฐบาลก็มีอิทธิพลต่อการหนีภาษีซึ่งหมายความว่าหากประชาชนมีความเชื่อมั่นศรัทธาและไว้ใจต่อรัฐบาลในการใช้จ่ายเงินภาษีอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมประชาชนผู้เสียภาษีก็จะยินยอมจ่ายภาษีด้วยความสมัครใจแต่ถ้าหากประชาชนไม่ไว้วางใจต่อรัฐบาลหรือรัฐบาลมีการทุจริตคอรัปชั่นใช้จ่ายเงินภาษีอย่างมักง่ายสุรุ่ยสุร่ายประชาชนก็จะต่อต้านการจ่ายภาษีและจะนำไปสู่การหนีภาษีกันมากขึ้นดังนั้นหากรัฐบาลต้องการจัดเก็บภาษีจากประชาชนรัฐบาลต้องสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชน ผู้เสียภาษีรับรู้ว่ารัฐบาลใช้จ่ายเงินภาษีอย่างคุ้มค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภาครัฐ มีดังต่อไปนี้

Agurirre and Rocha (2010) ได้ศึกษาเรื่องความไว้วางใจและขวัญกำลังใจในการจ่ายภาษีประเทศในลาตินอเมริกาพบว่าถ้ารัฐบาลมีการใช้จ่ายเงินภาษีอย่างระมัดระวังหรือใช้จ่ายเงินภาษีอย่างคุ้มค่าเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างชัดเจนก็จะส่งผลให้ผู้เสียภาษีมีขวัญและกำลังใจที่จะจ่ายภาษีเพิ่มมากขึ้นและก็จะร่วมกันต่อต้านการหนีภาษีของคนในสังคมด้วยเช่นกัน

Andreoni and Vesterlund (2001) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยินยอมจ่ายภาษีพบว่า ผู้เสียภาษียินยอมที่จะจ่ายภาษีด้วยความเต็มใจก็ต่อเมื่อมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการของภาครัฐมีความพอใจต่อนโยบายของรัฐบาลรวมทั้งความสามารถในการแก้ปัญหาอัตราว่างงานของคนในประเทศแก้ปัญหาอัตราเงินเฟ้อในระบบเศรษฐกิจรวมทั้งนโยบายต่างๆ ที่เป็นการช่วยเหลือสังคมที่รัฐบาลนำมาใช้บริหารจัดการประเทศซึ่งความพอใจของผู้เสียภาษีที่มีต่อรัฐบาลในการบริหารงานจะทำให้พฤติกรรมการหนีภาษีของคนในประเทศลดลง

Frey and Feld (2002) ได้ศึกษาเรื่องการยับยั้งและจริยธรรมในการจ่ายภาษีพบว่า การดำเนินการจัดเก็บภาษีโดยเจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีของรัฐมีอิทธิพลต่อการจ่ายภาษีของผู้เสียภาษีซึ่งหมายความว่าถ้าเจ้าหน้าที่จัดเก็บ

ภาษีมีความเป็นมิตรกับผู้เสียภาษีมีการให้บริการที่เป็นมิตรและสร้างความประทับใจ มีความเคารพและให้เกียรติต่อผู้เสียภาษีก็จะทำให้ผู้เสียภาษีจ่ายภาษีด้วยความสมัครใจมากกว่าจะมีพฤติกรรมหนีภาษี

Levi (1998) ได้ศึกษาเรื่องความไว้วางใจและหลักธรรมาภิบาลด้านการจ่ายภาษีพบว่า ผู้เสียภาษีจะยินยอมจ่ายภาษีด้วยความเต็มใจและจ่ายอย่างถูกต้องครบถ้วนเมื่อพวกเขาเชื่อว่ารัฐบาลจะนำเงินภาษีไปใช้ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อสังคมโดยส่วนรวมทั้งในด้านของสวัสดิการหรือการบริการสาธารณะในด้านต่างๆ ที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมประเทศชาติ

Shreffinnn and Triest (1992) พบว่า ทัศนคติที่มีต่อการบริหารจัดการของรัฐบาลส่งผลต่อการตัดสินใจการจ่ายภาษีและหนีภาษีที่สำคัญมี 3 มุมมองซึ่งประกอบด้วย 1) มุมมองเกี่ยวกับความเป็นธรรมของการจัดเก็บภาษีและการบริหารการจัดเก็บภาษีของรัฐ 2) มุมมองเกี่ยวกับความมีประสิทธิภาพของการบริการของรัฐและ 3) บรรทัดฐานของสังคมที่มีต่อการหนีภาษี

Slemrod (2003) ได้ศึกษาเรื่องความน่าเชื่อถือด้านการเงินของรัฐพบว่าการยินยอมจ่ายภาษีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความศรัทธาและไว้วางใจต่อรัฐบาลซึ่งหมายความว่าถ้าผู้เสียภาษีมีความศรัทธาและไว้วางใจในการบริหารงานของรัฐบาลอยู่ในระดับสูงก็จะส่งผลให้การยินยอมจ่ายภาษีเพิ่มมากยิ่งขึ้นซึ่งความศรัทธาและไว้วางใจที่ผู้เสียภาษีมีต่อรัฐบาลเป็นการเพิ่มความมั่นใจว่าเงินภาษีที่จ่ายไปจะถูกรัฐบาลนำไปใช้อย่างคุ้มค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมอย่างแน่นอน

ด้านความรู้ความเข้าใจเรื่องภาษีอากร

วิโรจน์ เลาหะพันธุ์ (2523) ได้อธิบายว่าหลักการบริหารจัดเก็บภาษีอากรที่สำคัญที่สุดคือรัฐจะต้องทำทุกวิธีทางเพื่อให้ประชาชนได้ปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากรด้วยความเต็มใจและประชาชนจะปฏิบัติได้เช่นนั้นย่อมจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในกฎหมายภาษีอากรด้วยเพราะถ้าหากว่าเขายังไม่รู้ว่าจะต้องเสียภาษีอย่างไรก็ย่อมเป็นไปไม่ได้ที่จะให้ความร่วมมือแก่รัฐ นอกจากจะให้ประชาชนรู้วิธีปฏิบัติตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายภาษีอากรแล้ว ยังจะต้องให้ประชาชนมีความเข้าใจว่าเพราะเหตุใดรัฐจึงต้องจัดเก็บภาษีจากประชาชนถ้าประชาชนไม่เข้าใจถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากภาษีอากรแล้ว เขาจะมีความรู้สึกว่าการเสียภาษีอากรเป็นการที่รัฐบังคับเก็บเงินจากประชาชนเพื่อเอาไปใช้ประโยชน์ส่วนตัวความสำนึกเช่นนี้ย่อมนำไปสู่การต่อต้านการจัดเก็บภาษีอากรและความร่วมมือต่อรัฐจะไม่เกิดขึ้นโดยเฉพาะเมื่อผู้นำของสังคมส่วนใหญ่ละเลยหน้าที่การเสียภาษีของตนเองหรือกลับเป็นผู้หลีกเลี่ยงภาษีเสียเองลักษณะของพฤติกรรมดังกล่าวย่อมเป็นแบบอย่างที่เลวของประชาชนและเป็นการทำลายความร่วมมือและการเสียสละของคนในชาติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้และความเข้าใจเรื่องภาษี มีดังต่อไปนี้

Chandarasorn (2012) ได้ศึกษาการปัจจัยที่ส่งผลต่อการยินยอมจ่ายภาษีของคนไทยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจแจ้งรายได้อย่างครบถ้วนหรือหนีภาษีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีปัจจัยด้านความรู้ความเข้าในเรื่องภาษีอากรซึ่งหมายความว่าประชาชนจะตัดสินใจจ่ายภาษีหรือหนีภาษีขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจในเรื่องภาษีเงินได้ของผู้เสียภาษีด้วยกล่าวคือถ้าผู้เสียภาษีมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องภาษีดีก็จะยินยอมจ่ายภาษีสูงขึ้นแต่ถ้าหากผู้เสียภาษีที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องภาษีดีพอก็เป็นสาเหตุให้เกิดพฤติกรรมที่จะหนีภาษีหรือไม่จ่ายภาษีตามมา

Jackson, & Milliron (2006) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจหนีภาษีพบว่า ถ้าระบบภาษีมีความซับซ้อน เข้าใจยากทั้งเนื้อหาและรูปแบบการจ่ายภาษีก็จะส่งผลให้เกิดการหนีภาษีกันมากขึ้นเพราะผู้เสียภาษีจะเกิดความกังวลในเรื่องความถูกต้องในการจ่ายว่าได้ดำเนินการถูกต้องตรงตามหลักกฎหมายภาษีหรือไม่ความกังวลของผู้เสียภาษีจะเป็นสาเหตุสำคัญที่จะทำให้ผู้เสียภาษีตัดสินใจที่จะหนีภาษีมากกว่าที่จะจ่ายภาษี

สรุป

แนวคิดในการจ่ายภาษีประกอบด้วย 2 ทฤษฎีหลักคือ 1) ทฤษฎีความพึงพอใจสูงสุดของผู้เสียภาษี และ 2) ทฤษฎีผู้เสียภาษีมีความรับผิดชอบ และสาเหตุหลักของการหนีภาษีอากรได้แก่ 1) ความเป็นธรรมของระบบภาษี 2) การบังคับใช้กฎหมายภาษีอากร 3) การบริหารจัดการภาครัฐ 4) ความรู้ความเข้าใจด้านภาษีอากร และ 5) จรรยาบรรณของผู้เสียภาษีอากร

เอกสารอ้างอิง

ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม. (2553). **การวางแผนภาษีอากร**(พิมพ์ครั้งที่ 4), กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ พลสยามพริ้นติ้ง.

พิเชษฐ์ โสภาพงษ์. (2560). **ปัจจัยและแนวทางป้องกันหนีภาษีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ บริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์. (2521). **ทฤษฎีภาษีเงินได้และภาษีเงินได้ของไทย.** กรุงเทพฯ: ดวงกมล.

เจริญ ธฤติมานนท์. (2519). **ทำไมคนจึงหลีกเลี่ยงภาษีและจะแก้ไขกันอย่างไร**. กรุงเทพฯ: สรรพากรสาส์น.

พระประดุจ ชินทตโต (เขื่อนเป็ก). (2556). **การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการหลบเลี่ยงภาษีในสังคมไทยตามแนวพุทธจริยศาสตร์**. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิทย์ ตันตยกุล. (2515). **ทฤษฎีการเลี่ยงภาษี.** กรุงเทพฯ: สรรพากรสาส์น.

วิโรจน์ เลาหะพันธุ์. (2522-2523). **การหลีกเลี่ยงและหลบหนีภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในประเทศไทย.** (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

'ศุภรัตน์' ติดร่างแหผิดอาญา? พิษภาษีแอมเพิลริช. (2550, 5-7กรกฎาคม). *ฐานเศรษฐกิจ*, 12.

Alm, J., & Martinez-Vazquez, J. (2007). **Tax Morale and tax evasion in Latin America**. (pp.1-90). N.P.:n.p.

Allingham, M., & Sandmo, A. (1972). Income tax evasion: A theoretical analysis. **Journal of Public Economics,** *1*, 323-338.

Chandarasorn, M. (2012). **Public management as citizen compliance: A case study of income tax compliance behavior in Thailand**. (Doctoral dissertation) United States of America: University of Kansas.

Feinstein, J. (1991). An econometric analysis of income tax evasion and its detection. **RAND Journal of Economics,** 22(1), 14-35.

Fjeldstad, O.H., & Semboja, J. 2001. Why people pay taxes: the case of the development levy in Tanzania. **World Development,** 29(12), 2059-2074.

Frey, B.S., & Feld, L.P. 2002. **Deterrence and morale in taxation: an empirical analysis.**

การวางแผนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจากประโยชน์ของกฎหมายสิทธิเก็บกิน

PERSONAL INCOME TAX PLANNING FROM USING BENEFITS OF USUFRUCT LAW

ดร.พิเชษฐ์ โสภาพงษ์

E-mail: Phichet.so@spu.ac.th

อ.พรรณทิพย์ อย่างกลั่น

E-mail: Phantip.ya@spu.ac.th

อ.สุวรรณี รุ่งจตุรงค์

E-mail: Suwannee.ru@spu**.ac.th**

อ.กิตติยา จิตต์อาจหาญ

E-mail: Kitiya.ji@spu.ac.th

คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทคัดย่อ

สิทธิเก็บกินเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งซึ่งผู้ทรงสิทธิเก็บกินในอสังหาริมทรัพย์มีสิทธิครองครอง ใช้ และถือเอาประโยชน์แห่งทรัพย์สินนั้น สิทธิเก็บกินจัดเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ของบุคคลอื่น เป็นการให้สิทธิกับผู้ทรงสิทธิได้ครอบครอง ใช้และถือเอาประโยชน์แห่งทรัพย์สินนั้น โดยมีอำนาจเข้าไปจัดการทรัพย์สินและแสวงหาประโยชน์ต่างๆในอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของบุคคลอื่น และในด้านการวางแผนภาษีอากรนั้นสิทธิเก็บกินก็เป็นวิธีหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการวางแผนภาษีกรณีที่ผู้มีเงินได้มีเงินได้จากอสังหาริมทรัพย์เป็นจำนวนมากต้องจ่ายภาษีในอัตราสูงเช่น ที่ดิน อาคาร ตึกเช่า และเพื่อให้ประหยัดภาษี นักวางแผนภาษีอากรมักจะใช้วิธีการจดทะเบียนสิทธิเก็บกินมาใช้ประโยชน์ในการวางแผนภาษีเพื่อให้จ่ายภาษีน้อยลง

คำสำคัญ: การวางแผนภาษีอากร, ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา, สิทธิเก็บกิน

ABSTRACT

The usufruct is a kind of an asset that the usufructuary in the real estate has the possessory right for using and possessing the asset. The usufruct is involved with the asset that belong to the other's real estate. It is giving the right for the usufructuary to possess and use of the asset. The usufructuary has the right to manage the asset and to find the benefit of the other's real estate. About tax planning, the usufruct is a kind of using for tax planning in case of a person who has high income from the real estate that has to pay the tax in higher rate eg.

Land, building, building for rent. In order to save the tax or reduce paying tax, the tax planner usually use the usufruct register for the benefit of the tax planning to reduce paying tax.

KEYWORDS: TAX PLANNING , PERSONAL INCOME TAX, USEFRUCT.

บทนำ

ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจัดเก็บในอัตราก้าวหน้าหากผู้มีเงินได้ยิ่งมากก็จะถูกจัดเก็บในอัตราสูงโดยอัตราสูงสุดร้อยละ 35 ของเงินได้สุทธิ ผู้มีเงินได้ที่มีรายได้สูงหรือรายได้หลายประเภทจึงต้องทำการวางแผนภาษีเพื่อให้จ่ายภาษีอย่างประหยัดเพราะการวางแผนภาษี (Tax Planning)นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้จ่ายภาษีน้อยที่สุดหรือไม่ต้องจ่ายภาษีโดยไม่ผิดกฎหมายแต่อย่างไรมี

การวางแผนภาษีเพื่อให้จ่ายภาษีอย่างประหยัดโดยใช้เทคนิคหรือวิธีการต่างๆ และวิธีการจดทะเบียนสิทธิเก็บกินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็เป็นอีกหนึ่งวิธีที่นักวางแผนภาษีอากรนำมาใช้ประโยชน์ในการลดภาระจากการจ่ายภาษีซึ่งเอื้อประโยชน์ให้กับผู้มีรายได้ที่เกิดจากอสังหาริมทรัพย์เช่น ที่ดิน อาคาร ตึกให้เช่าเป็นต้น การจดทะเบียนสิทธิเก็บกินเป็นการกระจายรายได้ของผู้มีเงินได้สูงไปยังบุคคลอื่นโดยทั่วไปเป็นบุคคลที่ไว้วางใจเช่น พ่อ แม่ จดทะเบียนสิทธิเก็บกินให้ลูกหรือลูกจดทะเบียนสิทธิเก็บกินให้พ่อแม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เสียภาษีในอัตราต่ำเป็นสำคัญซึ่งต้องมีการทำนิติกรรมที่สำนักงานที่ดินมีค่าธรรมเนียมไม่เกิน 100 บาท

บทความนี้จะนำเสนอหลักเกณฑ์ตามกฎหมายที่สำคัญของการจดสิทธิเก็บกินและการนำสิทธิเก็บกินมาใช้ในการวางแผนภาษีพร้อมทั้งแสดงยกตัวอย่างการคำนวณให้เห็นถึงจำนวนภาษีที่ประหยัดได้จากการนำเทคนิคหรือวิธีการนี้มาใช้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การจดทะเบียนสิทธิเก็บกินและการนำสิทธิเก็บกินมาใช้ในการวางแผนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาให้จ่ายภาษีได้อย่างประหยัด

ความหมายและหลักเกณฑ์ตามกฎหมายของสิทธิเก็บกิน

สิทธิเก็บกินคือ คือทรัพย์สินอย่างหนึ่งซึ่งผู้ทรงสิทธิเก็บกินในอสังหาริมทรัพย์มีสิทธิครองครอง ใช้และถือเอาประโยชน์แห่งทรัพย์สินนั้น (อาจเป็นกรณีเจ้าของอสังหาริมทรัพย์กับผู้ทรงสิทธิตกลงกันเองหรือผู้ทรงสิทธิได้สิทธิเก็บกินมาโดยทางพินัยกรรม) สิทธิเก็บกินจัดเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ของบุคคลอื่น กล่าวคือ เป็นสิทธิให้ผู้ทรงสิทธิครอบครองใช้และถือเอาประโยชน์แห่งทรัพย์สินนั้น โดยมีอำนาจเข้าไปจัดการทรัพย์สินและแสวงหาประโยชน์ต่างๆในอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของบุคคลอื่น

สิทธิเก็บกินจะเกิดขึ้นโดยการทำนิติกรรมระหว่างเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ผู้ก่อตั้งสิทธิเก็บกินยังมีชีวิตอยู่หรือโดยพินัยกรรมซึ่งมีผลเมื่อเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ผู้ก่อตั้งสิทธิเก็บกินตายแล้วก็ได้สิทธิเก็บกินอาจเกิดขึ้นโดยเจ้าของกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ระบุให้สิทธิเก็บกินแก่บุคคลอื่นหรือเจ้าของกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ยกอสังหาริมทรัพย์ให้บุคคลอื่นโดยสงวนสิทธิเก็บกินไว้สำหรับตนหรือเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ยกอสังหาริมทรัพย์ให้บุคคลหนึ่งและให้สิทธิเก็บกินในอสังหาริมทรัพย์แก่บุคคลอื่นก็ได้ การได้มาซึ่งสิทธิเก็บกินนั้นจะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่เช่นนั้นการได้มาจะไม่บริบูรณ์เป็นทรัพย์สิทธิตามกฎหมาย แต่ยังคงใช้บังคับได้ระหว่างเจ้าของอสังหาริมทรัพย์และผู้ทรงสิทธิเก็บเกินในฐานะเป็นบุคคล

สิทธิแต่จะใช้อ้างยันกับบุคคลภายนอกไม่ได้และเมื่อมีการจดสิทธิเก็บกินแล้วสิทธิเก็บกินนั้นย่อมผูกพันเจ้าของอสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์นั้นแม้จะมีการโอนอสังหาริมทรัพย์ไปยังบุคคลอื่นบุคคลนั้นก็ต้องผูกพันรับสิทธิเก็บกินไปด้วย

ลักษณะของสิทธิเก็บกิน

สิทธิเก็บกินสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) สิทธิเก็บกินเป็นสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ของบุคคลอื่น สิทธิเก็บกินจะเกิดขึ้นได้เฉพาะทรัพย์สินที่เป็นอสังหาริมทรัพย์เท่านั้นจะไม่เกิดกับสังหาริมทรัพย์ ซึ่งอสังหาริมทรัพย์หมายถึงที่ดิน ทรัพย์ที่ติดอยู่กับที่ดินหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน เช่น โรงเรือน สิ่งปลูกสร้าง ฯลฯ และสิทธิที่เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

(2) อำนาจในสิทธิเก็บกิน สิทธิเก็บกินต้องเป็นการให้สิทธิแก่บุคคลอื่นที่จะครอบครองและใช้หรือถือเอาประโยชน์แห่งอสังหาริมทรัพย์โดยไม่จำกัด หากขาดประการใดประการหนึ่งที่กล่าวมาก็ย่อมไม่เรียกว่า สิทธิเก็บกิน การมีสิทธิเก็บกินในอสังหาริมทรัพย์ของบุคคลอื่นนั้นผู้ทรงสิทธิย่อมมีสิทธิครอบครอง ใช้และถือเอาประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นโดยไม่มีอำนาจจัดการและแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นโดยมีสิทธิทุกอย่างแต่ถ้ามีเพียงสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งหรือมีการจำกัดสิทธิไว้ก็ไม่ใช่สิทธิเก็บกินอาจเป็นสิทธิอาศัย สิทธิเหนือพื้นดินหรือภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะของการให้สิทธินั้น อำนาจในสิทธิเก็บกินมีรายละเอียดดังนี้

- การครอบครอง คือ การยึดถือทรัพย์สินโดยเจตนาจะยึดถือเพื่อตนเนื่องจากผู้ทรงสิทธิเก็บกินมีสิทธิครอบครองอสังหาริมทรัพย์ที่ตนมีสิทธิเก็บกินนั้นจึงทำให้ผู้ทรงสิทธิเก็บกินได้รับประโยชน์ต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากสิทธิครอบครอง

- การใช้ การใช้หรือใช้สอยทรัพย์สินคือ การเอาทรัพย์สินมาทำประโยชน์หรือการได้ประโยชน์จากทรัพย์สินตามความต้องการโดยไม่เป็นการทำลายภาวะแห่งทรัพย์สินนั้น ผู้ทรงสิทธิเก็บกินก็มีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินตามสภาพที่เป็นอยู่เพื่อประโยชน์ของผู้ใช้สอยเองในเรื่องสิทธิเก็บกินผู้ทรงสิทธิจะได้รับประโยชน์จากการใช้สอยทรัพย์สินเสมือนเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นเนื่องจากสิทธิเก็บกินตัดอำนาจใช้สอยมาจากเจ้าของอสังหาริมทรัพย์มาให้ผู้ทรงสิทธิเก็บกินเพียงผู้เดียวและเพื่อประโยชน์ของผู้ทรงสิทธิเก็บกินโดยเฉพาะ

- การถือเอาประโยชน์ คือการเก็บดอกผลและแสวงประโยชน์จากทรัพย์สิน ผู้ทรงสิทธิเก็บกินมีสิทธิในการถือเอาซึ่งประโยชน์แห่งทรัพย์สินที่อยู่ภายใต้บังคับสิทธิเก็บกินนั้น คือสิทธิที่จะเก็บดอกผลซึ่งมีทั้งดอกผลธรรมดาและดอกผลนิตินัย ซึ่งก็คือบรรดาสิ่งที่เกิดงอกขึ้นจากทรัพย์สินนั้นและสิทธิแสวงประโยชน์จากอสังหาริมทรัพย์ที่อยู่ภายใต้บังคับสิทธิเก็บกินเท่านั้น

- การจัดการ คือการดำเนินการอันเกี่ยวกับทรัพย์สินตามความเหมาะสมตามสภาพของทรัพย์สิน ผู้ทรงสิทธิเก็บกินมีอำนาจจัดการทรัพย์สินที่ตนมีสิทธิเก็บกินนั้น กฎหมายให้อำนาจจัดการทรัพย์สินที่อยู่ภายใต้บังคับสิทธิเก็บกินก็เพื่อเป็นการสนับสนุนสิทธิที่จะได้ใช้และถือเอาประโยชน์ของผู้ทรงสิทธิเก็บกินเพราะการดำเนินงานเพื่อจัดการงานอันเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นตามความเหมาะสมตามสภาพของทรัพย์ย่อมทำให้ทรัพย์สินนั้นอยู่ในสภาพที่ดีที่จะใช้ประโยชน์ได้

(3) สิทธิเก็บกินเป็นสิทธิเฉพาะตัว ถ้าผู้ทรงสิทธิเก็บกินถึงแก่ความตายสิทธิเก็บกินย่อมระงับไป สิทธิเก็บกินโอนกันต่อไปไม่ได้เพียงแต่ผู้ทรงสิทธิเก็บกินอาจโอนการใช้สิทธิของตนให้ผู้อื่นได้เท่านั้น

(4) สิทธิเก็บกินจะได้มาทางนิติกรรมเท่านั้น สิทธิเก็บกินจะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ มิฉะนั้นจะไม่บริบูรณ์แต่ใช้บังคับกันในฐานะบุคคลสิทธิระหว่างคู่สัญญาจะใช้ยันบุคคลภายนอกไม่ได้ โดยไม่คำนึงว่าบุคคลภายนอกจะรู้ถึงข้อสัญญามาก่อนหรือไม่ก็ตาม

ประเภทของการจดทะเบียน

ประเภทของการจดทะเบียนในสิทธิเก็บกินสามารถพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1) สิทธิเก็บกิน คือกรณีที่เจ้าของที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์อื่นมาขอจดทะเบียนสิทธิเก็บกินในที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์อื่นให้แก่บุคคลอื่นให้เป็นผู้ทรงสิทธิเก็บกิน โดยมีสิทธิครอบครองใช้และถือเอาประโยชน์ในที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์อื่นทั้งหมดไม่ว่าที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์อื่นนั้นจะมีผู้ถือกรรมสิทธิ์คนเดียวหรือหลายคนแต่ทุกคนยอมให้บุคคลอื่นเป็นผู้ทรงสิทธิด้วยกันทั้งหมด

2) สิทธิเก็บกินเฉพาะส่วน คือกรณีที่เจ้าของที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์อื่นมีหลายคนแต่เจ้าของที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์อื่นนั้นบางคนให้บุคคลอื่นเป็นผู้ทรงสิทธิเก็บกินโดยมีสิทธิครอบครอง ใช้ และถือประโยชน์ในที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์อื่นนั้นเฉพาะที่เป็นส่วนของตน

3) แบ่งแยกในนามเดิม (ปลอดสิทธิเก็บกิน) คือกรณีที่เจ้าของที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์อื่นได้จดทะเบียนสิทธิเก็บกินในที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์อื่นให้แก่บุคคลอื่นเป็นผู้ทรงสิทธิเก็บกินไว้ตั้งแต่สองอสังหาริมทรัพย์ขึ้นไปหรือกรณีที่เจ้าของที่ดินได้จดทะเบียนสิทธิเก็บกินในที่ดินไว้แปลงเดียวแล้วมีการแบ่งที่ดินออกเป็นหลายแปลงต่อมาคู่กรณีตกลงกันให้อสังหาริมทรัพย์ใดอสังหาริมทรัพย์หนึ่งพ้นจากสิทธิเก็บกิน

4) แบ่งแยกในนามเดิม (ครอบสิทธิเก็บกิน) คือกรณีเจ้าของที่ดินตั้งใจจะแบ่งแยกที่ดินที่ได้จดทะเบียนสิทธิเก็บกินไว้แล้วออกจากกันโดยในขณะจดทะเบียนแบ่งแยกคู่กรณีตกลงกันให้ที่ดินแปลงคงเหลือหรือแปลงที่แยกออกไปยังคงมีสิทธิเก็บกินติดไปด้วย

5) เลิกสิทธิเก็บกิน หมายถึงกรณีอสังหาริมทรัพย์ได้มีการจดทะเบียนสิทธิเก็บกินไว้ต่อมาคู่กรณีประสงค์จะเลิกสิทธิเก็บกินต่อกันหรือกรณีที่ผู้ทรงสิทธิเก็บกินถึงแก่ความตายและเจ้าของอสังหาริมทรัพย์มาขอจดทะเบียนเลิกสิทธิเก็บกินตามผลของกฎหมาย

ผลของสิทธิเก็บกิน

(1) ครอบครอง ใช้ ถือเอาประโยชน์ และจัดการอสังหาริมทรัพย์ที่อยู่ภายใต้บังคับสิทธิเก็บกิน การมีสิทธิเก็บกินในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นนั้น ผู้ทรงสิทธิย่อมมีสิทธิครอบครองใช้และถือเอาประโยชน์จากทรัพย์สินนั้น โดยมีอำนาจจัดการและแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นโดยมีสิทธิทุกอย่างในทรัพย์สินนั้น

(2) โอนการใช้สิทธิเก็บกินให้บุคคลอื่นได้ เว้นแต่นิติกรรมก่อตั้งสิทธิเก็บกินจะห้ามไว้ กล่าวคือผู้ทรงสิทธิจะโอนการใช้สิทธิของตนให้บุคคลภายนอกก็ได้ เช่น เมื่อเจ้าของที่ดินจดทะเบียนสิทธิเก็บกินไว้แล้วเจ้าของที่ดินก็หมดสิทธิที่จะให้เช่าที่ดินแปลงนั้นต่อไป สิทธิการให้เช่าเป็นของผู้ทรงสิทธิเก็บกินภายในระยะเวลาแห่งการเป็นของผู้ทรงสิทธิ ดังนั้นถ้าจะมีการให้เช่าที่ดินแปลงนั้นจะต้องทำสัญญาและจดทะเบียนการเช่าระหว่างผู้ทรงสิทธิเก็บกินกับผู้เช่า โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของที่ดินแต่อย่างใด

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ทรงสิทธิเก็บกิน

(1) เมื่อสิทธิเก็บกินสิ้นสุดลง ผู้ทรงสิทธิต้องส่งทรัพย์สินคืนแก่เจ้าของ

(2) ผู้ทรงสิทธิต้องรักษาทรัพย์สินเสมอกับที่วิญญูชนพึงรักษาทรัพย์สินของตนเอง

(3) ผู้ทรงสิทธิเก็บกินต้องสงวนภาวะแห่งทรัพย์สินไม่ให้เปลี่ยนไปในสาระสำคัญกับต้องบำรุงรักษาปกติและซ่อมแซมเล็กน้อยด้วยเช่นกัน

(4) ในระหว่างที่สิทธิเก็บกินยังมีอยู่ ผู้ทรงสิทธิต้องออกค่าใช้จ่ายในการจัดการทรัพย์สินตลอดจนเสียภาษีอากรและต้องใช้ดอกเบี้ยหนี้สินซึ่งติดพันกับทรัพย์สินนั้น

(5) ถ้าเจ้าของทรัพย์สินต้องการ ผู้ทรงสิทธิเก็บกินจะต้องเอาทรัพย์สินประกันวินาศภัยเพื่อประโยชน์แก่เจ้าของทรัพย์สินและถ้าทรัพย์สินนั้นได้เอาประกันภัยไว้แล้ว ผู้ทรงสิทธิเก็บกินต้องต่อสัญญาประกันภัยนั้นเมื่อถึงคราวต่อ ผู้ทรงสิทธิเก็บกินต้องเสียเบี้ยประกันระหว่างที่สิทธิเก็บกินของตนยังมีอยู่

สิทธิหน้าที่ของเจ้าของทรัพย์สิน

(1) เจ้าของทรัพย์สินจะคัดค้านไม่ให้ผู้ทรงสิทธิเก็บกินใช้ทรัพย์สินในทางอันมิชอบด้วยกฎหมายหรือไม่สมควรก็ได้

(2) ค่าใช้จ่ายอันเป็นการจร เจ้าของต้องเป็นผู้ออก แต่เพื่อจะออกค่าใช้จ่ายเช่นว่านี้หรือค่าใช้จ่ายบำรุงรักษาปกติและซ่อมแซมเจ้าของจะจำหน่ายทรัพย์สินบางส่วนก็ได้เว้นแต่ผู้ทรงสิทธิเก็บกินจะทดรองเงินตามที่จำเป็นโดยไม่คิดดอกเบี้ย

ระยะเวลาแห่งการทรงสิทธิเก็บกิน

ระยะเวลาแห่งการทรงสิทธิเก็บกิน มีรายละเอียดดังนี้

(1) กรณีมีกำหนดเวลา เจ้าของอสังหาริมทรัพย์อาจจะกำหนดระยะให้ผู้ทรงสิทธิเก็บกินในอสังหาริมทรัพย์ของตนโดยมีกำหนดระยะเวลาดังต่อไปนี้

ก. กำหนดระยะเวลาที่คำนวณได้แน่นอน เช่น วัน เดือน ปี ทั้งนี้การกำหนดระยะเวลาให้สิทธิเก็บกินกฎหมายกำหนดให้กำหนดได้ไม่เกิน30 ปี ถ้ากำหนดไว้เกิน 30 ปีเมื่อครบ 30 ปีแล้วเจ้าของอสังหาริมทรัพย์อาจตกลงให้ผู้ทรงสิทธิได้สิทธิเก็บกินอันเป็นการต่อเวลาออกไปได้ไม่เกินคราวละ 30 ปีนับแต่วันทำสัญญาต่อเวลาสิทธิเก็บกินนั้น

ข. กำหนดระยะเวลาตลอดชีวิต นอกจากจะกำหนดเวลาของสิทธิเก็บกินไว้แน่นอนไม่เกิน 30 ปีแล้ว จะกำหนดเวลาไว้ตลอดชีวิตของผู้ทรงสิทธิเก็บกินก็ได้ ทั้งนี้เพราะในเรื่องสิทธิเก็บกินนั้นมักเป็นการให้สิทธิเก็บกินเพราะความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผู้ให้และผู้ทรงสิทธิ ผู้ให้จึงสามารถกำหนดให้ผู้ทรงสิทธิเก็บกินในอสังหาริมทรัพย์ที่กำหนดไว้ตลอดชีวิตของผู้ทรงสิทธิและสิทธิเก็บกินนี้เป็นเฉพาะตัวถึงแม้จะไม่กำหนดเวลาไว้ตลอดชีวิตของตน เพราะสิทธิเก็บกินย่อมสิ้นไปเมื่อผู้ทรงสิทธิเก็บกินตายเสมอแต่การกำหนดระยะเวลาตลอดชีวิตของผู้ทรงสิทธินี้แม้จะเกินระยะเวลา 30 ปี ก็ไม่ต้องมีการต่อเวลาเหมือนกรณีที่กำหนดระยะเวลาที่คำนวณได้แน่นอน

(2) กรณีไม่มีกำหนดเวลา เจ้าของอสังหาริมทรัพย์อาจจะไม่กำหนดระยะเวลาที่ผู้ทรงสิทธิเก็บกินได้สิทธิเก็บกินไว้ ในกรณีนี้กฎหมายให้สันนิษฐานว่ามีกำหนดระยะเวลาตลอดชีวิตของผู้ทรงสิทธิเก็บกินทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของอสังหาริมทรัพย์กับผู้ทรงสิทธิเก็บกินเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดสิทธิเก็บกินขึ้น

การระงับไปของสิทธิเก็บกิน

สิทธิเก็บกินอาจจะระงับสิ้นไปในกรณีดังต่อไปนี้

1. เมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามนิติกรรมก่อตั้งสิทธิเก็บกิน

2. เมื่อทำนิติกรรมระงับสิทธิเก็บกินก่อนครบกำหนด แต่จะบริบูรณ์ต่อเมื่อทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

3. เมื่อผู้ทรงสิทธิเก็บกินตาย

4. เมื่อทรัพย์สินภายใต้สิทธิเก็บกินสลายไปทั้งหมดและเป็นการพ้นวิสัยที่จะกลับคืนดีได้

การวางแผนภาษีอากรโดยการจดทะเบียนสิทธิเก็บกิน

การเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดานั้นมีการจัดเก็บในอัตราก้าวหน้าผู้มีเงินได้ยิ่งมากจะยิ่งถูกจัดเก็บในอัตราสูง ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาใช้ฐานเงินได้สุทธิในการคำนวณภาษียิ่งเงินได้สุทธิยิ่งมากก็จะถูกจัดเก็บในอัตราสูงตามขั้นเงินได้สุทธิที่แสดงตามบัญชีอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 บัญชีอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาปีภาษี 2561(สุเมธ ศิริคุณโชติและคณะ, 2561)

ขั้นเงินได้สุทธิตั้งแต่	จำนวนเงินได้สุทธิจำนวนสูงสุดของขั้น	อัตราภาษี	ภาษีสูงสุดในแต่ละขั้นเงินได้	ภาษีสะสมสูงสุดของขั้น
0 -150,000	150,000	-	ยกเว้น	0
เกิน 150,000 - 300,000	150.000	5	7,500	7,500
เกิน 300,000 - 500,000	200,000	10	20,000	27,500
เกิน 500,000 - 750,000	250,000	15	37,500	65,000
เกิน 750,000 - 1,000,000	250,000	20	50,000	115,000
เกิน1,000,000 - 2,000,000	1,000,000	25	250,000	365,000
เกิน 2,000,000 - 5,000,000	3,000,000	30	900,000	1,265,000
เกิน 5,000,000 ขึ้นไป		35		

จากตารางภาษีเงินได้จะพบว่ายิ่งเงินได้สุทธิสูงอัตราภาษีก็จะสูงขึ้น ดังนั้นวิธีที่จะทำให้เสียภาษีในอัตราต่ำก็คือทำเงินได้สุทธิให้อยู่ในขั้นที่ต้องเสียภาษีในอัตราต่ำ

การวางแผนภาษีโดยใช้วิธีการจดทะเบียนสิทธิเก็บกิน

การจดทะเบียนสิทธิเก็บกินนั้นเป็นอีกหนึ่งวิธีที่นักวางแผนภาษีอากรนำมาใช้ในการวางแผนภาษีที่ผู้มีเงินได้มีได้จากอสังหาริมทรัพย์เช่น ที่ดิน บ้าน อาคาร ตึกให้เช่าเพื่อเป็นการกระจายรายได้ไปยังหน่วยภาษีใหม่ การจดทะเบียนสิทธิเก็บกินเกิดจากผู้มีเงินได้จากอสังหาริมทรัพย์ไปจดสิทธิเก็บกินที่ทำให้ผู้ทรงสิทธิมีสิทธิครอบครองได้ใช้และถือเอาประโยชน์แห่งอสังหาริมทรัพย์นั้น เช่นบิดา มารดาไปจดสิทธิเก็บกินเงินได้ค่าเช่าที่ดิน หรือเช่าบ้านให้ลูกได้สิทธิเก็บกินจากเงินได้ค่าเช่านั้น เป็นต้น

ตัวอย่างที่ 1 นายแก้วตากับนางดวงใจ เป็นสามีภริยาชอบด้วยกฎหมายมีบุตรชาย 1 คนอายุ 20 ปีกำลังศึกษาอยู่ นายแก้วตามีที่ดินให้เช่าทำตลาดนัดขายของ 2 แปลง ซึ่งคิดค่าเช่าแปลงละ 150,000 บาทต่อเดือน

จากตัวอย่างการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสิ้นปี (แสดงคำนวณเฉพาะภาษีสิ้นปี)แสดงดังนี้

เงินได้พึงประเมิน(ค่าเช่าที่ดิน)	3,600,000
<u>หัก</u> ค่าใช้จ่ายเหมาร้อยละ 15	<u>540,000</u>
เงินได้หลังหักค่าใช้จ่าย	3,060,000
<u>หัก</u> ค่าลดหย่อน (ผู้มีเงินได้,ภริยา,บุตร)	<u>150,000</u>
เงินได้สุทธิ	<u>2,910,000</u>

ภาษีสิ้นปีที่ต้องชำระ 638,000 บาท

จากตัวอย่าง หากนายแก้วตาไม่มีการวางแผนภาษีก็จะต้องชำระภาษีเป็นจำนวนเงิน 638,000 บาท แต่ถ้านายแก้วตาวางแผนภาษีโดยการจดสิทธิเก็บกินที่ดินให้บุตรชายจำนวน 1 แปลงก็จะทำให้นายแก้วตามีรายได้จากที่ดินแปลงเดียวและที่ดินอีกหนึ่งแปลงถือเป็นรายได้ของบุตรชายก็จะทำให้นายแก้วตาประหยัดภาษีโดยที่นายแก้วตามีรายได้จากค่าเช่าจากที่ดินทั้งสองแปลงเท่าเดิม

ภาษีของนายแก้วตาและภริยาคำนวณได้ดังนี้

เงินได้พึงประเมิน(ค่าเช่าที่ดิน)		1,800,000
หัก ค่าใช้จ่ายเหมาร้อยละ 15		270,000
เงินได้หลังหักค่าใช้จ่าย		1,530,000
หัก ค่าลดหย่อน (ผู้มีเงินได้,ภริยา)	120,000	
เงินได้สุทธิ		1,410,000

ภาษีสิ้นปี ที่ต้องชำระ 217,500 บาท

ภาษีของบุตรนายแก้วตา หลังจากที่ได้เป็นผู้ทรงสิทธิเก็บกิน

เงินได้พึงประเมิน(ค่าเช่าที่ดิน)		1,800,000
หัก ค่าใช้จ่ายเหมาร้อยละ 15		270,000
เงินได้หลังหักค่าใช้จ่าย		1,530,000
หัก ค่าลดหย่อน (ผู้มีเงินได้)		60,000
เงินได้สุทธิ		1,470,000

คำนวณภาษีสิ้นปีที่ต้องชำระ 232,500 บาท

หลังจากที่นายแก้วตาไปจดทะเบียนสิทธิเก็บกินที่ดิน 1 แปลงให้กับบุตรชายเป็นผู้ทรงสิทธิที่ได้รับเงินค่าเช่าแยกจากนายแก้วตาก็จะทำให้นายแก้วตาและบุตรชายจ่ายภาษีรวมเป็นเงิน 450,000 บาท(217,500 + 232,500) ซึ่งจะทำให้นายแก้วตาประหยัดภาษีได้ปีละ 188,000 บาท และถ้านายแก้วตาจดสิทธิเก็บกินให้บุตรชายเป็นระยะเวลา 30 ปี ก็จะประหยัดภาษีได้ 5,640,000 บาท

ตัวอย่างที่ 2 ดร.สมชาย เป็นคนโสดทำงานอยู่สถาบันการเงินแห่งหนึ่งในตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงมีรายได้จากเงินเดือนๆ ละ 350,000 บาทและมีอาคารให้เช่าทำสำนักงานย่านสุขุมวิทโดยคิดค่าเช่าเดือนละ 100,000 บาท

คำนวณภาษีของ ดร.สมชาย (เฉพาะภาษีสิ้นปี)

เงินได้พึงประเมิน(เงินเดือน)		4,200,000
หัก ค่าใช้จ่ายเหมาร้อยละ 50 ไม่เกิน 100,000	100,000	
เงินได้หลังหักค่าใช้จ่าย		4,100,000……1
เงินได้พึงประเมิน(ค่าเช่า)	1,200,000	
หัก ค่าใช้จ่ายเหมาร้อยละ 30		360,000
เงินได้หลังหักค่าใช้จ่าย		840,000……2
รวมเงินได้หลังหักค่าใช้จ่าย (1+2)	4,940,000	
หัก ค่าลดหย่อน	60,000	
เงินได้สุทธิ		4,880,000

คำนวณภาษีสิ้นปีที่ต้องชำระ 1,229,000 บาท

จากตัวอย่างที่ 2 ถ้า ดร.สมชายไม่มีการวางแผนภาษี ดร.สมชายต้องชำระภาษีรวม 1,229,000 บาทแต่ถ้า ดร.สมชาย วางแผนภาษีโดยไปจดทะเบียนสิทธิเก็บกินรายได้ค่าเช่าให้กับบิดาหรือมารดาหรือน้องชาย น้องสาวที่ไม่มีเงินได้หรือมีเงินได้น้อยก็จะทำให้ ดร.สมชาย ประหยัดภาษีได้ สมมติว่า ดร.สมชายไปจดสิทธิเก็บกินรายได้ค่าเช่าอาคารสำนักงานให้บิดา ผู้ไม่มีรายได้ ดร.สมชายจะประหยัดภาษีได้ดังนี้

ภาษีสิ้นปีของนายสมชาย		
คำนวณภาษีของ ดร.สมชาย (เฉพาะภาษีสิ้นปี)		
เงินได้พึงประเมิน(เงินเดือน)		4,200,000
<u>หัก</u> ค่าใช้จ่ายเหมาร้อยละ 50 ไม่เกิน 100,000	<u>100,000</u>	
เงินได้หลังหักค่าใช้จ่าย		4,100,000……1
<u>หัก</u> ค่าลดหย่อน	<u>60,000</u>	
เงินได้สุทธิ		<u>4,040,000</u>
ภาษีสิ้นปีที่ต้องชำระ 977,000 บาท		
เงินได้พึงประเมิน(ค่าเช่า)		1,200,000
<u>หัก</u> ค่าใช้จ่ายเหมาร้อยละ 30		<u>360,000</u>
เงินได้หลังหักค่าใช้จ่าย		<u>840,000</u>……2
รวมเงินได้หลังหักค่าใช้จ่าย (1+2)		
<u>หัก</u> ค่าลดหย่อน	<u>60,000</u>	
เงินได้สุทธิ		<u>780,000</u>
คำนวณภาษีสิ้นปีที่ต้องชำระ 71,000 บาท		

จากการคำนวณจะทำให้ ดร.สมชาย จ่ายชำระภาษีทั้งสิ้นเป็นเงิน 1,048,000 บาท (977,000 +71,000) ซึ่งจะทำให้ ดร.สมชายประหยัดภาษีได้เป็นเงิน 181,000 บาทต่อปี (1,229,000 – 1,048,000) หาก ดร.สมชายจดทะเบียนสิทธิเก็บกินเป็นระยะเวลา 10 ปี ก็จะทำให้ประหยัดภาษีได้ ทั้งสิ้น 1,810,000 บาท

ในการวางแผนภาษีโดยการจดสิทธิเก็บกินสิ่งที่ต้องระมัดระวังก็คือเจตนาในการทำนิติกรรมถ้าใช้บุคคลที่ไว้วางใจมาจดสิทธิเก็บกินก็ต้องมีเจตนาให้สิทธิเก็บกินจริงๆ เพราะหากเป็นการทำนิติกรรมที่ไม่ได้เกิดจากเจตนาที่แท้จริงการวางแผนภาษีจะกลายเป็นการหนีภาษีซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ดังนั้นนักวางแผนภาษีหรือผู้มีเงินได้ควรต้องตระหนักและพึงระมัดระวังเพื่อให้การวางแผนภาษีต้องไม่ขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายภาษีจนนำไปสู่ความเสียหายและยุ่งยากในภายหลัง

สรุป

ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจัดเก็บในอัตราก้าวหน้าซึ่งถ้าผู้เงินได้สูงอัตราภาษีที่ถูกจัดเก็บจะสูงตามดังนั้นหากผู้มีเงินได้ต้องการจ่ายภาษีต่ำต้องทำให้เงินได้อยู่ในขั้นอัตราภาษีต่ำเพื่อทำให้จ่ายภาษีน้อยลง การจดทะเบียนสิทธิเก็บกินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้กับญาติหรือบุคคลที่ไว้วางใจก็เป็นอีกหนึ่งวิธีที่นักวางแผนภาษีนำมาใช้เพื่อให้จ่ายภาษีได้อย่างประหยัดแต่สิ่งที่ต้องระมัดระวังในกาการจดทะเบียนสิทธิเก็บกินก็คือจะต้องเป็นนิติกรรมที่มีเจตนาบริสุทธิ์หรือมีเจตนาให้สิทธิเก็บกินจริงเพราะหากไม่เป็นความจริงจะเป็นการหนีภาษีซึ่งเป็นสิ่งผิดกฎหมายเป็นอาชญากรรมซึ่งต้องได้รับโทษทางอาญาและทางแพ่ง

เอกสารอ้างอิง

กัมปนาท บุญรอด. (2561). **สรรพากรสาส์น.** ปีที่ 65 ฉบับที่ 10.

ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม. (2553). **การวางแผนภาษีอากร**(พิมพ์ครั้งที่ 4), กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ พลสยาม พริ้นติ้ง.

สุเมธ ศิริคุณโชติและคณะ. (2560). **ภาษีอากร,** กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เรือนแก้วการพิมพ์

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบระบบบัญชีเกี่ยวกับวงจรรายจ่าย

CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR ACCOUNTING SYSTEM DESIGN REGARDING EXPENSE CYCLE

นายภูดิท ไชยผล

อาจารย์ประจำคณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: Phudit.ch@spu.ac.th

บทคัดย่อ

ในการดำเนินธุรกิจ กิจการต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับการออกแบบระบบบัญชีเกี่ยวกับวงจรรายจ่าย ซึ่งในปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในกระบวนการทำงานของภาคธุรกิจ ดังนั้นกิจการต้องศึกษาและออกแบบระบบบัญชีเกี่ยวกับวงจรรายจ่าย ซึ่งประกอบด้วย 1) การซื้อสินค้าและวัตถุดิบ 2) การซื้อสินทรัพย์ 3) การจ่ายชำระค่าสินค้าและวัตถุดิบ และ 4) การจ่ายค่าใช้จ่ายต่างๆ โดยเน้นการควบคุมภายในที่เพียงพอเพื่อช่วยลดความเสี่ยงให้อยู่ในความเสี่ยงที่กิจการยอมรับได้ เมื่อกิจการมีการออกแบบระบบบัญชีเกี่ยวกับวงจรรายจ่ายที่ดีมีระบบการควบคุมายในที่เพียงพอจะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเพิ่มมูลค่าให้กับกิจการ

คำสำคัญ: การออกแบบระบบบัญชี, วงจรรายจ่าย, การควบคุมภายใน

ABSTRACT

To run a business, it is important to think of designing accounting system about expenditure cycle. At present, technology has become a huge part in working process. Therefore, it is a must to study and design the expenditure cycle which includes 1) purchasing goods and raw materials 2) purchasing assets 3) paying for goods and raw materials and 4) paying for various expenses. The business needs to focus on its internal controlling to reduce and get acceptable risk. Having a good design of expenditure cycle and an adequate internal controlling system will gain effectiveness and efficiency and also add higher value for the business.

Keywords: Accounting system design, Expense cycle, Internal control

บทนำ

องค์กรธุรกิจที่เป็นนิติบุคคลจดทะเบียนจัดตั้งตามกฎหมาย ได้แก่ ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด และองค์การธุรกิจจัดตั้งหรือจดทะเบียนภายใต้กฎหมายเฉพาะ ซึ่งจะต้องมีวงจรรายจ่ายเกิดขึ้นในการดำเนินงานของธุรกิจ การออกแบบระบบบัญชีเกี่ยวกับวงจรรายจ่ายเป็นหนึ่งระบบของธุรกิจที่มีความสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย 1) การซื้อสินค้าและวัตถุดิบ 2) การซื้อสินทรัพย์ 3) การจ่ายชำระค่าสินค้าและวัตถุดิบ และ 4) การจ่ายค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ถ้ากิจการมีการออกแบบระบบบัญชีที่ดีมีการควบคุม

ภายในที่เหมาะสมและเพียงพอ จะช่วยลดความเสี่ยงในกระบวนการทำงานของกิจการและช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กิจการ ซึ่งการออกแบบระบบบัญชีเกี่ยวกับวงจรรายจ่าย เป็นการกำหนดนโยบายทางธุรกิจ นโยบายทางการบัญชีและวิธีปฏิบัติทางการบัญชีให้สอดคล้องกับการกิจกรรมการปฏิบัติงานของทุกส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกองค์กรโดยจะต้องพิจารณาถึงหลักของการควบคุมภายในที่ดี

วัตถุประสงค์

(1) เพื่อให้เข้าใจแนวปฏิบัติเกี่ยวกับแนวคิดการออกแบบระบบบัญชีการซื้อสินค้า วัตถุดิบและสินทรัพย์

(2) เพื่อให้เข้าใจแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการควบคุมภายในของระบบบัญชีการซื้อสินค้า วัตถุดิบและสินทรัพย์

(3) เพื่อเป็นองค์ความรู้ให้กับนักศึกษาและผู้ที่สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้

ความหมายของการควบคุมภายใน

การควบคุมภายใน (Internal Control) หมายถึง กระบวนการ วิธีปฏิบัติงานที่ผู้บริหาร พนักงานในองค์กร ช่วยกันคิดวิธีการควบคุมในทุกขั้นตอนของกระบวนการทำงาน และนำไปปฏิบัติหรือนำไปใช้ ซึ่งกำหนดให้พนักงานทุกคนในองค์กรต้องปฏิบัติตาม โดยมีการจัดทำเป็นคู่มือการปฏิบัติงาน การควบคุมเป็นการป้องกันความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น ที่เป็นสาเหตุให้องค์กรไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เป็นการลดข้อผิดพลาดในการทำงานทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดขึ้นกับองค์กร ซึ่งทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานทุกขั้นตอนของงาน
2. เพื่อให้รายงานทางการเงินของกิจการมีความถูกต้องเชื่อถือได้
3. เพื่อให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับที่กำหนดอย่างถูกต้อง
4. เพื่อป้องกันรักษาข้อมูลทรัพย์สินของกิจการให้ปลอดภัย

สรุปการควบคุมภายในที่ดีเป็นเครื่องมือที่ช่วยในแต่ละองค์กรประสบความสำเร็จส่งผลต่อความยั่งยืนตามกรอบแนวคิดของ COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) การควบคุมภายใน (Internal Control) มี 5 องค์ประกอบ คือ

1. สภาพแวดล้อมของการควบคุม (Control Environment)
2. การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment)
3. กิจกรรมการควบคุม (Control Activities)
4. สารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communications)
5. การติดตามประเมินผล (Monitoring)

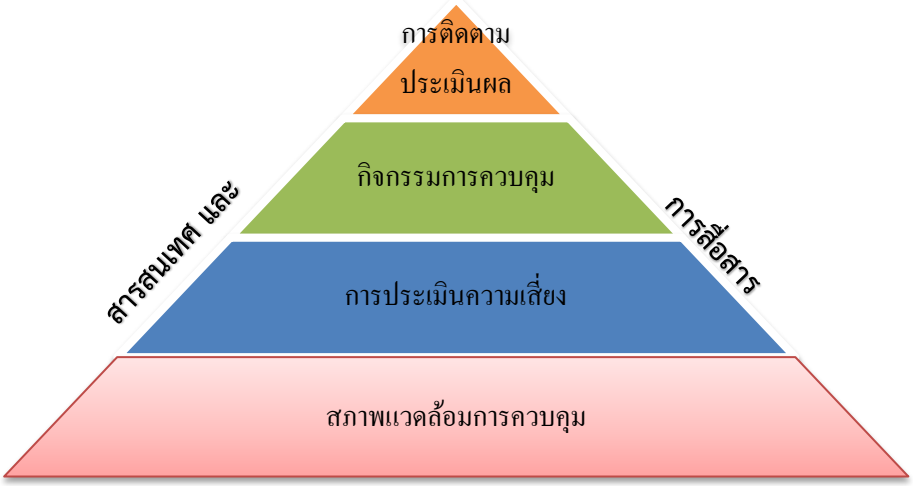

ดัดแปลงจาก COSO Internal Control – Integrated Framework

สภาพแวดล้อมของการควบคุม (Control Environment)

เป็นองค์ประกอบแรกที่มีความสำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อองค์ประกอบอื่น สภาพแวดล้อมของการควบคุม ผู้บริหารมีความสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนองค์กรเนื่องจากเป็นเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม จิตสำนึกที่ดี เป็นทางปฏิบัติในการทำงาน ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีโครงสร้างองค์กร มีการมอบหมายอำนาจหน้าที่ และมีการส่งเสริมพัฒนาบุคลากร ตลอดจนสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี

การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment)

ในการทำงานทุกงานมีความเสี่ยง ดังนั้นกิจการต้องมีการประเมินความเสี่ยงในงานที่ทำว่ามีความเสี่ยงอยู่ในระดับใด ซึ่งตามกรอบแนวคิดของ COSO ความเสี่ยงมี 3 ระดับคือ ความเสี่ยงระดับสูง ความเสี่ยงระดับปานกลาง และความเสี่ยงระดับต่ำ และกิจการจะต้องพิจารณาถึงผลกระทบของความเสี่ยงนั้นด้วย โดยกิจการจะต้องให้ความสำคัญกับความเสี่ยงสูงและมีผลกระทบมาก โดยหาวิธีจัดการความเสี่ยงหรือ เรียกว่า “บริหารความเสี่ยง” ให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้

กิจกรรมการควบคุม (Control Activities)

เป็นกิจกรรมที่ป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น โดยกิจการต้องกำหนดเป็นนโยบาย และวิธีการต่างๆ ให้ทุกคนในองค์กรต้องปฏิบัติตามเพื่อช่วยลดความเสี่ยง ทำให้งานสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์

ตัวอย่างกิจกรรมการควบคุม เช่น การแบ่งแยกหน้าที่งาน มีพนักงานรักษาความปลอดภัยดูแลรักษาทรัพย์สิน มีการติดกล้องวงจรปิด เป็นต้น

สารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communications)

เป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนที่ทำงานต้องเข้าใจและเข้าถึงสารสนเทศ ในการทำงานทุกกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกองค์กรจะต้องมีผลกระทบต่อกันทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นการสื่อสารที่ดีเป็นสิ่งสำคัญ

การติดตามประเมินผล (Monitoring)

เป็นสิ่งจำเป็นในทุกขั้นตอนของการทำงานเพื่อทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะ วิธีการปรับปรุง การติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติว่าเป็นไปตามนโยบายและวิธีปฏิบัติที่กำหนดหรือไม่ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุ้มค่า ช่วยลดความเสี่ยงในทุกขั้นตอนของการทำงาน ป้องกันการทุจริต เป็นต้น

แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการซื้อสินค้า วัตถุดิบ และสินทรัพย์

โดยกิจการมีการกำหนดกระบวนการซื้อสินค้า วัตถุดิบ และสินทรัพย์ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำใบขอซื้อ (Purchase Requisition : PR) โดยแผนกต่างๆ ที่ขอซื้อจะต้องจัดทำใบขอซื้อ (Purchase Requisition : PR) โดยจะต้องมีการตรวจสอบถึงความต้องการและมีความจำเป็นในการขอซื้อ และเสนอให้หัวหน้าแผนกที่มีอำนาจพิจารณาและอนุมัติ ในขั้นตอนการขอซื้อ ความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นในกระบวนการนี้ก็คือ การขอซื้อโดยไม่รับการพิจารณาอนุมัติ ไม่อยู่ในแผนงบประมาณ

ขั้นตอนที่ 2 จัดทำใบสั่งซื้อ (Purchase Order : PO) แผนกจัดซื้อต้องมีการตรวจสอบก่อนมีการสั่งซื้อสินค้า วัตถุดิบและสินทรัพย์ กรณีจัดซื้อสินค้าและวัตถุดิบต้องตรวจสอบข้อมูลจากฝ่ายคลังสินค้ากับรายงานสินค้าคงเหลือ ว่าถึงจุดสั่งซื้อแล้วหรือไม่ และมีการพิจารณาเจ้าหนี้เกี่ยวกับ ราคา คุณภาพของสินค้า ในกรณีสั่งซื้อสินทรัพย์ต้องพิจารณาว่าอยู่ในแผนงบประมาณหรือไม่ หากไม่มีแต่มีความจำเป็นต้องเสนอให้หัวหน้าแผนกพิจารณาและนำเสนอให้กับผู้บริหารอนุมัติ ในขั้นตอนการสั่งซื้อความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการนี้ก็คือ ไม่มีระเบียบการจัดซื้อ ไม่มีการแบ่งแยกหน้าที่การจัดซื้อ การขอซื้อ ความเสี่ยงซื้อของแพงไม่มีคุณภาพ ได้ของไม่ครบ ไม่ถูกต้อง เปิดใบสั่งซื้อ (Purchase Order) ไม่สอดคล้องกับใบขอซื้อ (Purchase Requisition) เจ้าหน้าที่จัดซื้อไม่ทำการสั่งซื้อสินค้าในระบบ การสั่งซื้อไม่ผ่านผู้มีอำนาจอนุมัติ

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำใบรับสินค้าและวัตถุดิบเข้าคลัง แผนกคลังจะต้องตรวจสอบตามใบกำกับภาษี/ใบแจ้งหนี้กับใบขอซื้อ (Purchase Requisition) และใบสั่งซื้อ (Purchase Order) ที่ได้รับอนุมัติแล้วว่าตรงกันหรือไม่ และต้องมีการตรวจนับสินค้าและวัตถุดิบก่อนออกใบรับสินค้าและวัตถุดิบ พร้อมกับเซ็นกำกับในเอกสาร ในขั้นตอนการรับสินค้าความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการนี้ก็คือ ไม่มีรายงานสินค้าชำรุดเสียหาย รับสินค้าไม่ถูกต้อง เกิดจากการผิดพลาด ทำให้องค์กรเสียหายจากการไม่เรียกค่าปรับหรือลดราคา

ขั้นตอนที่ 4 การบันทึกบัญชี โดยแผนกบัญชีจะได้รับเอกสารใบกำกับภาษี/ใบแจ้งหนี้และใบรับสินค้าจากแผนกคลังสินค้า แผนกบัญชีทำหน้าที่ตรวจสอบเอกสารข้างต้นกับใบสั่งซื้อ(Purchase Order) ที่ได้รับจากแผนกจัดซื้อว่าถูกต้อง ครบถ้วนตรงกันจึงดำเนินการจัดทำใบสำคัญซื้อและมีเอกสารแนบประกอบ ดังนี้

1. ใบขอซื้อ (Purchase Requisition)
2. ใบสั่งซื้อ (Purchase Order)
3. สำเนาใบกำกับภาษี/ใบแจ้งหนี้ (Tax Invoice/Invoice)
4. ใบรับสินค้า (Receving Report)

โดยมีการบันทึกบัญชี ดังนี้

เดบิต ซื้อสินค้า (Periodic)	XXX	
สินค้าคงเหลือ (Perpetual)	XXX	
ภาษีซื้อ		XXX
เครดิต เจ้าหนี้การค้า		XXX

ส่วนต้นฉบับใบกำกับภาษี/ใบแจ้งหนี้ จัดทำรายงานภาษีซื้อประจำเดือนและจัดเก็บเข้าแฟ้ม ในขั้นตอนการบันทึกบัญชีความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการนี้ก็คือ การบันทึกบัญชีโดยมีเอกสารไม่ถูกต้อง การบันทึกบัญชีไม่ครบถ้วน ตั้งเบิกจ่ายเป็นเท็จ

ในยุคเทคโนโลยีดิจิทัลบางธุรกิจใช้เทคโนโลยีในการแลกเปลี่ยน (ส่งรับ) รายการค้าและข้อมูลระหว่างธุรกิจโดยใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในรูปแบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือเอกสารในระยะเริ่มแรกจากเทคโนโลยีอีดีไอ (EDI)

อีดีไอ (EDI) หรือเรียกว่า ระบบการสับเปลี่ยนข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นการส่งรับเอกสารทางธุรกิจโดยผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์เอกสารเหล่านี้ ได้แก่ ในเสนอราคา ใบสั่งซื้อ สัญญา ใบเรียกเก็บเงิน ใบส่งสินค้าเป็นต้น

ระบบการสับเปลี่ยนข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Data Interchange – EDI) เป็นระบบที่ทำหน้าที่ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางการค้า ระหว่างหน่วยธุรกิจที่เกี่ยวข้องในลักษณะของข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ปัจจุบันหน่วยธุรกิจต่างๆ มีการนำระบบสับเปลี่ยนข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ใช้กันอย่างกว้างขวาง เนื่องจากระบบดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. ลดขั้นตอนการป้อนข้อมูลทางการค้าเข้าสู่ระบบงานของกิจการ ส่งผลให้ข้อผิดพลาดที่เกิดจากการป้อนข้อมูลเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์มีความผิดพลาดน้อยลง

2. ลดค่าใช้จ่ายในการจัดส่งเอกสารทางการค้าระหว่างหน่วยธุรกิจ

3. ก่อให้เกิดความได้เปรียบในการช่วยลดระยะเวลาการจัดส่งสินค้า และช่วยลดความจำเป็น ในการเก็บสต็อกสินค้าเป็นจำนวนมาก

4. เพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการลูกค้าโดยเพิ่มคุณภาพของการบริการ

5. ลดค่าใช้จ่ายในด้านการจัดการกับข้อมูลที่ผิดพลาด ทำให้มีเอกสารน้อยลงและเพิ่มประสิทธิภาพด้านการบริหารงานของผู้บริหารด้วย

เมื่อกิจการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ระบบการทำงานของธุรกิจ จึงมีความจำเป็นต้องมีวิธีการควบคุมเพื่อป้องกันความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น กรณีกิจการใช้ระบบการสับเปลี่ยนข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (EDI) ในการรับส่งข้อมูลเอกสาร ความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นก็คือ ความปลอดภัยของข้อมูล การควบคุมต้องกำหนดสิทธิในการเข้าถึงข้อมูล ควบคุมตั้งกระบวนการ นำเข้าข้อมูล (Input) ประมวลผล (Processing) ออกผลลัพธ์ (Output) การจำกัดการเข้าถึงข้อมูลและทรัพย์สิน

การควบคุมภายในเกี่ยวกับการออกแบบระบบบัญชีวงจรรายจ่าย

การควบคุมเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดทำใบขอซื้อ (Purchase Requisition)

แผนกที่ทำการขอซื้อจะต้องตรวจสอบพิจารณาถึงความจำเป็น โดยมีการตรวจสอบว่าถึงจุดสั่งซื้อแล้วหรือไม่ และให้ผู้มีอำนาจลงนามในใบขอซื้อ โดยให้มีการจัดเก็บเอกสารเข้าแฟ้มเรียงตามเลขที่เอกสาร ถือเป็นการควบคุมเชิงป้องกัน โดยมีการตรวจสอบก่อนจัดทำใบขอซื้อ และให้ผู้มีอำนาจลงนามอนุมัติทุกรายการ

การควบคุมเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดทำใบสั่งซื้อ (Purchase Order)

แผนกจัดซื้อจะต้องตรวจสอบเอกสารใบขอซื้อในเบื้องต้นว่ามีลายเซ็นผู้มีอำนาจอนุมัติหรือไม่ จากนั้นจะต้องตรวจสอบข้อมูลกับแผนกคลังสินค้า ในกรณีสั่งซื้อสินค้าและวัตถุดิบ ต้องตรวจสอบกับรายงานสินค้าคงเหลือกับแผนกคลังสินค้า และต้องพิจารณาผู้จำหน่ายเกี่ยวกับราคา คุณภาพ การส่งมอบสินค้าและวัตถุดิบตรงเวลา โดยกำหนดเป็นนโยบายว่าต้องมีการสอบถามผู้จำหน่าย 3 รายขึ้นไป เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการพิจารณาซื้อสินค้าและวัตถุดิบ แล้วจึงจัดทำใบสั่งซื้อให้ผู้มีอำนาจลงนามอนุมัติ และส่งใบสั่งซื้อให้กับผู้จำหน่าย พร้อมกับสำเนาใบสั่งซื้อส่งแผนกคลังสินค้าและแผนกบัญชี และมีการจัดเก็บเข้าแฟ้มเอกสารเรียงตามเลขที่เอกสาร ส่วนกรณีสั่งซื้อสินทรัพย์เพื่อใช้งานต้องพิจารณาว่าอยู่แผนงบประมาณหรือไม่ หากมีความจำเป็นเร่งด่วนต้องเสนอต่อผู้บริหารระดับสูงเป็นผู้พิจารณาอนุมัติ

การควบคุมเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดทำใบรับสินค้าและวัตถุดิบเข้าคลัง

แผนกคลังต้องตรวจสอบใบกำกับภาษี/ใบแจ้งหนี้กับใบสั่งซื้อว่ารายการสินค้าวัตถุดิบ จำนวน ราคา ถูกต้อง ครบถ้วนตรงกับรายการในใบสั่งซื้อสินค้าและวัตถุดิบ และต้องทำการตรวจนับสินค้าและวัตถุดิบทุกครั้ง แล้วจึงออกใบรับสินค้าและวัตถุดิบ ในกรณีมีสินค้าและวัตถุดิบชำรุดเสียหายต้องส่งคืนให้กับผู้จำหน่าย เพื่อดำเนินการออกใบลดหนี้ แผนกคลังต้องออกใบรับสินค้าและวัตถุดิบตามจำนวนจริงที่ได้รับและถูกต้องตรงกันกับรายการในเอกสารใบสั่งซื้อเท่านั้น ใบรับสินค้าที่ออกเจ้าหน้าที่แผนกคลังจะต้องลงลายมือชื่อกำกับการรับของทุกครั้ง และให้ผู้จำหน่ายหรือผู้ส่งสินค้าลงลายมือผู้ส่งสินค้าทุกครั้ง เพื่อเป็นหลักฐานในการส่งสินค้าและรับสินค้า ถือเป็นการควบคุมเชิงป้องกัน มีการกำหนดกรรมการ/ผู้ตรวจรับ มีการบันทึกการรับ มีการรายงานของที่ผิดปกติ ชำรุด คุณภาพต่ำ เป็นต้น

การควบคุมเกี่ยวกับขั้นตอนการบันทึกบัญชี

ในการบันทึกบัญชี แผนกบัญชีต้องตรวจสอบเอกสารหลักฐานที่ได้รับจากแผนกคลังสินค้า ได้แก่ ใบกำกับภาษี/ใบแจ้งหนี้ ใบรับสินค้า โดยทำการตรวจสอบกับใบสั่งซื้อที่แผนกบัญชีได้รับว่าข้อมูลถูกต้องตรงกันหรือไม่ และในเอกสารที่รับมีการลงลายมือชื่อผู้ที่รับผิดชอบเรียบร้อยหรือไม่ จากนั้นจัดทำใบสำคัญซื้อขึ้นเพื่อควบคุมเอกสารและบันทึกบัญชีเข้าระบบ เมื่อมีการ Input เข้าระบบต้องตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของรายการที่บันทึกเข้าระบบ โดยทำการสอบทานสมุด

รายวันซื้อ รายงานภาษีซื้อ รายละเอียดเจ้าหนี้การค้าคงเหลือ รายละเอียดสินค้าคงเหลือ เป็นต้น เพราะถ้าป้อนข้อมูลเข้าระบบไม่ถูกต้องการประมวลก็ไม่ถูกต้อง รายงานที่ได้ก็จะไม่ถูกต้อง เพราะฉะนั้นการนำข้อมูลเข้าระบบเป็นสิ่งสำคัญ ต้องระบบการสอบทานความถูกต้อง

แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจ่ายชำระสินค้า วัตถุดิบ และสินทรัพย์

โดยกิจการมีการกำหนดกระบวนการจ่ายชำระหนี้ค่าสินค้า วัตถุดิบ และสินทรัพย์ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การตรวจสอบหนี้

แผนกบัญชีต้องตรวจสอบหนี้ที่ถึงกำหนดชำระ โดยต้องทำการสรุปข้อมูลเป็น 2 กรณี 1) กรณีที่มีเงื่อนไขการให้ส่วนลด 2) กรณีที่ครบกำหนดชำระคามเครดิตเทอม เพื่อประโยชน์ในการวางแผนการจ่ายเงิน และสภาพคล่องของกิจการ แผนกบัญชีต้องจัดทำใบสำคัญจ่ายพร้อมแนบเอกสารหลักฐาน เตรียมการจ่ายโดยมีเอกสารประกอบการจ่าย ดังนี้ 1) ใบวางบิล 2) สำเนาใบกำกับภาษี/ใบแจ้งหนี้ 3) ใบรับสินค้า 4) ใบสั่งซื้อ แผนกบัญชีต้องจัดเตรียมการจ่ายให้เรียบร้อยและต้องจ่ายตามกำหนด ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญในการดำเนินธุรกิจการค้า และส่งเอกสารเตรียมจ่ายชำระค่าสินค้า วัตถุดิบ และสินทรัพย์ ให้กับแผนกการเงินเพื่อจัดทำเช็คจ่ายเสนอผู้บริหารลงลายมือชื่อในเช็ค

ขั้นตอนที่ 2 การจ่ายชำระหนี้

ในขั้นตอนการจ่ายเงิน แผนกการเงินต้องมีการตรวจสอบเอกสารเตรียมจ่ายที่ได้รับมาจากแผนกบัญชีทุกครั้งก่อนจัดทำเช็ค เป็นการสอบทานความถูกต้อง ในการจ่ายเงินที่มีจำนวนเงินสูง และเป็นการจ่ายเพื่อการค้าต้องจ่ายชำระเป็นเช็ค ซึ่งเป็นหลักฐานที่ดีที่สุด และต้องถ่ายสำเนาเช็คแนบใบสำคัญจ่ายทุกครั้ง ต้องประทับตรา “จ่ายแล้ว” ในเอกสารทุกใบ ป้องกันการนำมาจ่ายซ้ำ

ขั้นตอนที่ 3 การบันทึกบัญชี

แผนกการเงินเมื่อมีการจ่ายชำระค่าสินค้า วัตถุดิบ และสินทรัพย์เรียบร้อย ต้องส่งเอกสารการจ่ายดังกล่าวคืนให้แผนกบัญชี แผนกบัญชีเมื่อได้รับใบสำคัญจ่ายจะต้องนำมาบันทึกบัญชีตัดชำระหนี้ในระบบให้เรียบร้อย และต้องสอบทานความถูกต้อง ครบถ้วนของรายการที่บันทึกเข้าระบบ

การควบคุมภายในเกี่ยวกับการจ่ายเงิน

1. การจัดทำใบสำคัญจ่ายจะต้องมีการลงลายมือชื่อผู้อนุมัติ
2. เมื่อมีการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้จะต้องมีการตรวจสอบเอกสารและยอดหนี้ที่ค้างชำระ
3. กำหนดให้ผู้มีอำนาจอนุมัติการจ่ายเงินโดยผู้บริหาร
4. เมื่อมีการจ่ายเงิน ควรประทับตรา “จ่ายแล้ว” ลงในเอกสารที่จ่ายแล้ว
5. แยกหน้าที่ในการจัดทำใบสำคัญจ่าย เช็ค จ่ายเงินออกจากกัน
6. จัดให้มีทะเบียนคุมเช็ค

7. การจ่ายเช็คหลีกเลี่ยงการจ่ายเงินสด ให้ขีดคร่อมเช็คทุกครั้ง
8. จัดทำงบกระทบยอดเงินฝากธนาคารกับทางบัญชี
9. ควรให้มีการสับเปลี่ยนหน้าที่กันในระยะเวลาที่เหมาะสม
10. การจ่ายชำระหนี้ตรงเวลา

สรุป

กิจการต้องจัดให้มีระบบการควบคุมภายในที่เพียงพอในการทำงาน ซึ่งการออกแบบระบบบัญชีเกี่ยวกับวงจรการจ่ายเงินก็เป็นอีกระบบหนึ่งที่ต้องมีการวางระบบบัญชี เพื่อใช้แนวปฏิบัติ ทำให้กิจการทราบขั้นตอนการทำงาน หาวิธีการปรับปรุงขั้นตอนการงานให้ดีขึ้น วัตถุประสงค์หลักเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ ความน่าเชื่อได้ของรายงานทางการเงิน มีการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ และความปลอดภัยของข้อมูลและทรัพย์สิน โดยพิจารณาสภาพแวดล้อมของการควบคุม ประเมินความเสี่ยงที่จะทำให้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์

ข้อเสนอแนะ

การออกแบบระบบบัญชีเกี่ยวกับวงจรรายจ่ายที่นำเสนอในบทความนี้เป็นเพียงแนวคิดเบื้องต้น ผู้ศึกษาต้องนำไปประยุกต์ใช้ ปรับปรุงให้เหมาะสมกับธุรกิจหรืองานที่ทำ โดยเน้นหลักการควบคุมภายในที่เพียงพอ และควรมีการเขียนเป็นภาพทางเดินเอกสาร (Document flowchart) จะทำให้ทราบว่าควรมีกิจกรรมการควบคุม ณ จุดใดบ้าง

เอกสารอ้างอิง

อุเทน เลานำทา. (2559). **การวางระบบบัญชี** (พิมพ์ครั้งที่ 1), มหาสาคาม : สารคามการพิมพ์-สารคามเปเปอร์, 2559.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และสมาคมผู้ตรวจสอบภายในแห่งประเทศไทย. **แนวทางการตรวจสอบภายใน.** กรุงเทพมหานคร: ดูมายเบส, 2548.

สุขุม โพธิสวัสดิ์. (2561). **การวางระบบบัญชี** (พิมพ์ครั้งที่ 13), กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561.

สมเดช โรจน์คุรีเสถียร. (2556). **เทคนิคการวางระบบบัญชีให้มีประสิทธิภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 11), ธรรมนิติ เพรส, 2556.

อุษณา ภัทรมนตรี. (2561). **การตรวจสอบภายในสมัยใหม่** (พิมพ์ครั้งที่ 7), กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์, 2561.

พลพธู ปียวรรณ , กัญนิภัทธิ์ นิธิโรจน์ธนัท. (2562). **ระบบสารสนเทศทางการบัญชี** (พิมพ์ครั้งที่ 11), กรุงเทพฯ: ทีพีเอ็น เพรส, 2562.

การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย กรณีศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี

THE STUDY QUALITY OF LIFE THE ELDERLY IN THAILAND: A CASE STUDY OF BANGKOK, PATHUM THANI AND NONTHABURI

อรนิษฐ์ แสงทองสุข
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารและการจัดการสมัยใหม่
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์(1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี (2) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุสัญชาติไทย ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่เป็นสมาชิกสมาคม ผู้สูงอายุ เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ที่มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.860 จำนวน 400 ฉบับ วิเคราะห์ข้อมูลโดย ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที สถิติเอฟ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดีโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านสภาพร่างกายที่ดี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง โดยภาพรวม โดยภาพรวม พบว่าคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี ทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$=3.43, S.D.=0.38) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านสภาพร่างกายที่ดี ($\bar{X}$=3.62, S.D.=0.44) รองลงไปคือ ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี ($\bar{X}$=3.52 , S.D.=0.44) ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม ($\bar{X}$=3.49, S.D.=0.58) ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ($\bar{X}$=3.41, S.D.=0.48) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ($\bar{X}$=3.33, S.D.=0.53) และด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง ($\bar{X}$=3.19, S.D.=0.59) ตามลำดับ

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุ

ABSTRACT

The purpose of this research was (1) to study the quality of life the elderly in Thailand. Bangkok, Pathum Thani and Nonthaburi (2) to determine guidelines for the development of the quality of life the elderly Bangkok, Pathum Thani and Nonthaburi. The samples were Thai elderly aged 60 years and over who were members of the Elderly Association in Bangkok, Pathum Thani and Nonthaburi. Data were collected by questionnaires with a reliability of 0.84 in total, 400 copies. The statistical program used in the research was composed of frequency, percentage, mean, standard deviation, T statistic, F statistic and Multiple Regression Analysis. The research found that all 6 aspects were at a moderate level ($\bar{X}$ = 3.43, SD = 0.38), with the highest

mean being good physical condition (= 3.62, SD = 0.44), followed by emotional state Good ($\overline{X}$ = 3.52, SD = 0.44) in social integration ($\overline{X}$ = 3.49, SD = 0.58) in good living conditions ($\overline{X}$ = 3.41, SD = 0.48) in interpersonal relations ($\overline{X}$ = 3.33, SD = 0.53) and self-determination ($\overline{X}$ = 3.19, SD = 0.59) respectively.

Keywords : quality of life of the elderly, elderly

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุกำลังเป็นประเด็นที่หลายประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญ และนำมาซึ่งความท้าทายในหลายมิติ ทั้งการลดลงของจำนวนแรงงานที่อาจส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การออกแบบระบบบำเหน็จและบำนาญ การสร้างความมั่นคงทางการเงินหลังวัยเกษียณ ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุ ล้วนแต่จำเป็นต้องมีมาตรการและการเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน สำหรับบริบทสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย ปัจจุบันกำลังเปลี่ยนผ่านเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ โดยประเทศไทยมี สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ขณะที่ประชากรในวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลงอย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคอาเซียน ขณะที่จำนวนรวมของประชากรประเทศไทยค่อนข้างจะคงตัวนั้น ประชากรในกลุ่มที่เป็นส่วนยอดของพีระมิดหรือประชากรผู้สูงอายุมีขนาดใหญ่ขึ้น และที่สำคัญคือเติบโตอย่างรวดเร็ว ในปี พ.ศ. 2553 ที่ผ่านมา มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 7.5 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 12 ของประชากรประเทศไทยทั้งหมด 64 ล้านคน แต่ประชากรกลุ่มผู้สูงอายุนี้จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ด้วยอัตราปีละประมาณร้อยละ 5 ทำให้เพิ่มจำนวนขึ้นอีกเท่าตัวเป็นประมาณ 15 ล้านคน ในอีก 20 ปีข้างหน้า ซึ่งคิดเป็นประมาณร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด และเพิ่มเป็น 16.6 ล้านคนในอีก 30 ปีข้างหน้า หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 27 ของประชากรทั้งหมด ถ้าแบ่งประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น อายุ 60 – 69 ปี (2) กลุ่มผู้สูงอายุวัยกลาง อายุ 70 – 79 ปี และ (3) กลุ่มผู้สูงอายุวัยปลาย อายุ 80 ปีขึ้นไป (กรมกิจการผู้สูงอายุ,2559) นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยของ Chen et al., (2010) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของผู้สูงอายุของคนจีนที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 356 คน ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจผู้สูงอายุเพศชายได้แก่อายุ การไม่เจ็บไข้ได้ป่วย การมีสถานะทางการเงินที่ดี การไม่ขัดแย้งกับผู้อื่น การมีลูกหลานเป็นเพื่อน และประสิทธิภาพของตนเอง ในขณะที่ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุเพศหญิง ได้แก่ การไม่เจ็บไข้ได้ป่วย การไม่ขัดแย้งกับผู้อื่น การมีบทบาทในสังคม การทากิจกรรมส่วนตัว และกิจกรรมกลุ่ม

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย กรณีศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี” ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางการเตรียมความพร้อมด้านคุณภาพในการดำเนินชีวิต ในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนและท้องถิ่นสู่การพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ในอนาคตต่อไป และชุมชนได้แนวทางสำหรับการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับผู้สูงอายุ ให้มีคุณภาพในการดำเนินชีวิตที่ดีและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมต่อไป ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นสามารถนำผลการวิจัยนี้ ไปปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนหรือท้องถิ่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี
2. เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรต้น

ปัจจัยส่วนบุคคล

1. เพศ
2. อายุ
3. สถานภาพการสมรส
4. ระดับการศึกษา
5. รายได้ต่อเดือนในปัจจุบัน

ตัวแปรตาม

ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

1. ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี
2. ด้านสภาพร่างกายที่ดี
3. ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง
4. ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม
5. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
6. ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การศึกษาเชิงคุณภาพจะศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 60 ขึ้นไป มีสัญชาติไทย และเป็นสมาชิกสมาคมผู้สูงอายุ เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. การค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) เป็นการรวบรวม ค้นคว้าข้อมูล เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ และขอบเขตการวิจัยตามที่ได้ระบุไว้แล้วข้างต้น รวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการเขียนรายงานการวิจัย สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสารนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการประมวลวิเคราะห์ และอภิปรายสรุปผลร่วมกันตลอดจนใช้วิธีการตีความ เพื่อหาข้อสรุปที่เป็นประโยชน์สามารถนำมาใช้ประกอบการเขียนรายงาน เพื่อให้ได้รายละเอียดที่สมบูรณ์ครบถ้วนมากที่สุด

2. การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ทั้งนี้ผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยสนทนากลุ่มกับผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 60 ขึ้นไป มีสัญชาติไทย และเป็นสมาชิกสมาคมผู้สูงอายุ เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรีเท่านั้น จังหวัด ละ 6-8 คน โดยผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ ที่ประกอบด้วยหัวข้อการสัมภาษณ์ถึงปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ด้านสภาพร่างกายที่ดี ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนแล้วผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลที่บันทึกไว้ โดยทำการแยกแยะจัดกลุ่มข้อมูล เชื่อมโยงความคิดขยายความเชื่อมโยง หาความหมายและหาข้อสรุป

ในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ผู้วิจัย ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยใช้แบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยลักษณะของ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ส่วนโดยแต่ละข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วน

ประมาณค่า (Rating Scale) โดยใช้วิธี Likert Scale มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบให้ตรงกับที่เป็นจริงมากที่สุด

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยได้กำหนดให้ค่าความคลาดเคลื่อน = 0.05 ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie และ Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ทั้งสิ้น จำนวน 400 คน

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และรายได้ ต่อเดือนในปัจจุบัน

ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณภาพในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยใช้แนวคิด ทฤษฎี ของ Schalock, L. R. (2004). ประกอบด้วย ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ด้านสภาพร่างกายที่ดี ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม และด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพการสม ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนในปัจจุบัน

ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยใช้แนวคิด ทฤษฎี ของ Schalock, L. R. (2004) ประกอบด้วย ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ด้านสภาพร่างกายที่ดี ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม และด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. จัดทำจดหมายแนะนำตัว เพื่อขอความอนุเคราะห์สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล จากมหาวิทยาลัยศรีปทุม ไปยังสมาคมผู้สูงอายุ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามไปยังสมาคมผู้สูงอายุ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในบางส่วน และบางส่วนจะใช้การส่งทางไปรษณีย์ให้กับผู้ประสานงานซึ่งปฏิบัติงานอยู่ภายในสมาคมผู้สูงอายุ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในกรณีที่ยังไม่ได้รับแบบสอบถามคืน ผู้วิจัยจะดำเนินการติดตามครั้งที่ 2 และ 3 โดยวิธีการต่างๆ เช่น ส่งแบบสอบถามไปให้ใหม่ โทรศัพท์สอบถาม และติดตามด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด

3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 400 ชุด มาวิเคราะห์ข้อมูล

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับทั้งหมด นำมาวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัย โดยกำหนดระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนในปัจจุบัน

2. ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation หรือ S.D.)ใช้สำหรับวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านความคาดหวังของผู้สูงอายุ และปัจจัยด้านคุณภาพในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย

3. ใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) สำหรับค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้กำหนดไว้ที่ระดับ .05 และ .01

5. สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัย "เรื่องการศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย กรณีศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี" พบว่า

ด้านเพศ พบว่า ในภาพรวมผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี ที่เป็นเพศหญิงมีคุณภาพชีวิตสูงกว่าเพศชาย และผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกัน มีคุณภาพชีวิต โดยรวม ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี มีคุณภาพชีวิตที่มีเพศต่างกัน มีคุณภาพชีวิตด้านการรวมกลุ่มทางสังคม และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เท่านั้นที่แตกต่างกัน ด้านอายุ พบว่า ในภาพรวมผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี ที่มีอายุ 71-75 ปี มีคุณภาพชีวิตสูงกว่าผู้สูงอายุที่มี อายุ 60-65 ปี อายุ 66-70 ปี อายุ 76-80 ปี และอายุ 80 ปีขึ้นไป ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว พบว่าผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรีที่มีอายุต่างกัน มีคุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน ทั้ง 6 ด้าน พบว่า ผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี ที่มีอายุต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันในด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ด้านสภาพร่างกายที่ดี ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง และด้านการรวมกลุ่มทางสังคม ส่วนด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และด้านสภาพอารมณ์ที่ดี พบว่า ไม่แตกต่างกัน ด้านสถานภาพการสมรส พบว่า ในภาพรวมผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรีที่มีสถานภาพโสด มีคุณภาพชีวิตสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส และผู้สูงอายุที่มีสถานภาพหย่า/หม้าย/แยกกันอยู่ ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว ผลการทดสอบ พบว่า สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรีที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีคุณภาพชีวิตโดยรวมแตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน ทั้ง 6 ด้าน พบว่า ผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรีที่มีสถานภาพการสมรส ต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกันในด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ด้านสภาพร่างกายที่ดี ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ส่วนด้านสภาพอารมณ์ที่ดี พบว่า ไม่แตกต่างกัน

6. อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย กรณีศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี พบว่า ภาพรวมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในเขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี ทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านสภาพร่างกายที่ดี รองลงไปคือ ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพร คูหา (2552) ได้ศึกษาแนวทางการปรับปรุงคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีปัญหาด้านร่างกายโดยการเจ็บป่วยทางร่างกาย ด้านจิตใจพบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับความจำไม่ดี แต่พบว่ามีความพอใจต่อความสัมพันธ์ทางสังคมเกี่ยวกับการดูแลเอาใจใส่ของสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้ยัง

พบว่ามีความพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายนอกบ้าน เช่น สะอาด บรรยากาศดี ไม่มีมลพิษ 2) ปัญหาการปรับปรุงคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากผู้สูงอายุขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาของตนเองที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และ 3) แนวทางการปรับปรุงคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุพบว่าต้องให้ความสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกายเป็นอันดับแรกก่อน โดยการออกหน่วยตรวจสุขภาพเคลื่อนที่เป็นประจาทุกเดือน รองลงมาต้องให้ความสำคัญทางด้านจิตใจโดยการเสริมสร้างความมั่นคงทางใจด้วยการจัดโครงการแสดงธรรมเทศนาสาหรับผู้สูงอายุเป็นประจาทุกเดือน นอกจากนี้ควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ โดยจัดกิจกรรมกลุ่ม ชมรมสาหรับผู้สูงอายุเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม รวมถึงแนวทางการปรับปรุงคุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อม ควรเน้นให้มีการเพิ่มเงินเบี้ยยังชีพคนชราแบบจัดเป็นสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุโดยมีหลักเกณฑ์ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิงหา จันทริย์วงษ์ (2551) ได้พัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทโดยใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลาง ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบทของไทยเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 2 ประการคือ องค์ประกอบภายในเป็นผลจากความเสื่อมทางร่างกายที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตและพฤติกรรมส่วนตัวและสังคม ซึ่งอธิบายได้ด้วยทฤษฎีผู้สูงอายุ และองค์ประกอบ ภายนอกเกี่ยวข้องกับการพึ่งพิงทางเศรษฐกิจ เพื่อการดำรงชีพขั้นพื้นฐานในสังคมวัฒนธรรมยุคโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดปัญหาต่อผู้สูงอายุอย่างหลากหลาย นอกจากนี้การศึกษาที่ไม่เท่าเทียมและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยมีความขัดแย้งกับภูมิปัญญาดั้งเดิม ทั้งนี้สิ่งแวดล้อมในอดีตถูกทำลายโดยระบบทุนนิยมเป็นอุปสรรคสำหรับผู้สูงอายุในชนบทซึ่งพึ่งพาธรรมชาติเพื่อการดำรงชีพ อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุมีโอกาสได้รับพิษภัยจากสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม แม้ว่าสวัสดิการจากภาครัฐและเอกชนมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือผู้สูงอายุในรูปแบบที่หลากหลาย แต่สวัสดิการดังกล่าวมีจำนวนจำกัดและยังไม่ครอบคลุมผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชนบท 2) การสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทโดยใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลาง เป็นข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบท ซึ่งได้จากการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุในชนบททุกด้านเป็นฐานข้อมูล ได้รูปแบบซึ่งประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การพัฒนา 5 ด้าน คือ การเตรียมความพร้อม การส่งเสริมโดยครอบครัว ระบบคุ้มครองสวัสดิการโดยครอบครัว การพัฒนาบุคลากรด้านครอบครัว การจัดการความรู้และการวิจัยโดยครอบครัว ซึ่งรูปแบบดังกล่าวนี้ ได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านสูงอายุและครอบครัว รวมทั้งได้รับการยอมรับและความพึงพอใจจากกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุและผู้นำชุมชน อยู่ในเกณฑ์ดี สรุปโดยภาพรวม รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทโดยใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลาง เป็นการวิจัยที่มุ่งแสวงหาองค์คามรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยเฉพาะในชนบทเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดำรงคุณค่าแห่งปูชนียะบุคคลของสังคมอย่างยั่งยืนสืบไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรินุช ฉายแสง (2553) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดอำนาจเจริญ ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยทางชีวะสังคม 5 ตัวแปร กลุ่มปัจจัยนำ 6 ตัวแปร กลุ่มปัจจัยเอื้อ 2 ตัวแปร และปัจจัยเสริม 2 ตัวแปร รวม 15 ตัวแปร มีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 2) ตัวแปรพยากรณ์ที่ดีของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีทั้งหมด 6 ตัวแปร ได้แก่ ความเชื่อความสามารถตนเองในการมีคุณภาพชีวิตที่ดี การได้รับแรงสนับสนุนจากผู้นาชุมชนและชาวบ้าน การรับรู้ประโยชน์ของการมีคุณภาพชีวิตดี อาชีพหลัก และการได้รับแรงสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและสถานภาพ โดยตัวแปรพยากรณ์ทั้งหมดนี้สามารถพยากรณ์คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ร้อยละ 54.6 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ .387 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนะโชค คำวัน (2553) ได้ศึกษาแนวทางการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลปลาปาก จังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของ

ผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลปลาปาก มีคุณภาพชีวิตไม่ว่าจะเป็นในภาพรวม หรือรายด้าน ซึ่งประกอบด้วยด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนแนวทางการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มี 4 แนวทางได้แก่ แนวทางการมีส่วนร่วมของครอบครัว แนวทางการพัฒนาด้านจิตใจ แนวทางการช่วยเหลือกรณีการเจ็บป่วย แนวทางการส่งเสริมรายได้ และแนวทางการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อการดำรงชีพของผู้สูงอายุ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย กรณีศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี " ครั้งนี้ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐบาลควรจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดรายได้ และเพื่อสร้างทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม

2.หน่วยงานภาครัฐบาลควรจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในชุมชน ควรมีการจัดตั้งศูนย์ให้ผู้สูงอายุมีเครือข่าย ได้ทำกิจกรรม จิตอาสาต่างๆ ร่วมกัน มีการดูแลสารทุกข์สุกดิบซึ่งกันและกัน

8. กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย กรณีศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี และนนทบุรี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ตรวจแก้ไขงานวิจัยนี้ และติดตามความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบคุณ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม ที่ได้มอบทุนสนับสนุนงานวิจัยปีงบประมาณ 2561 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่งของท่าน ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือวิจัยจนได้เครื่องมือที่มีคุณภาพ ขอขอบคุณ อาจารย์และบุคลากร ของคณะบริหารธุรกิจ อย่างสูงที่เป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนการทำงานอย่างต่อเนื่อง

9. เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, **การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของประเทศไทยตามแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ พ.ศ. 2545 – 2559.** แหล่งที่มา http://www.dop.go.th/upload/laws/law_th_20161107085040_1.pdf

ชนะโชค คำวัน. (2553). **แนวทางการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล ปลาปาก จังหวัดนครพนม.** รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุพร คูหา. (2552). **แนวทางการปรับปรุงคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลหนองขาว อำเภอ ท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี.** รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สิงหา จันทริย์วงษ์. (2551). **รายงานการวิจัยการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมสาหรับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบท โดยใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลาง.** สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

ศิรินุช ฉายแสง. (2553). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดอำนาจเจริญ. วิทยานิพนธ์ สาขาการสร้างเสริมสุขภาพ.** สาธารณสุขศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. **Educational and Psychological Measurement,** 30(3), pp. 607-610.

Schalock, L. R. (2004). The concept of quality of life: what we know and do not know. **Journal of Intellectual Disability Research.** 48(3): 203-216.

ความพึงพอใจในการใช้บริการรถโดยสาร ขสมก. ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

THE SATISFACTION OF USING THE MASS TRANSIT AUTHORITY OF THAILAND PUBLIC BUS SERVICE IN BANGKOK

ผศ.ดร.กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล

ผศ.ดร.ประเสริฐ สิทธิจิรพัฒน์

อาจารย์ธนิยา คันธหัตถี

อาจารย์กฤษสกุล เจตนะวิบูลย์

อาจารย์ประจำ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: kanyarat.ti@spu.ac.th

ดาราวรรณ กระตุฤกษ์

อาริศา เครืออุ่นเครือ

นักศึกษา คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาทัศนคติและความต้องการของประชาชนผู้ใช้บริการต่อการให้บริการรถโดยสารรถประจำทางของ ขสมก.และเพื่อปรับปรุงแนวทางการให้บริการ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือประชาชนทั่วไปที่ใช้บริการรถขนส่งของ ขสมก. จำนวน 538 คน และใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับทั้งหมด นำมาวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัย โดยกำหนดระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 ทั้งนี้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation หรือ S.D.) และใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) สำหรับค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้กำหนดไว้ที่ระดับ .05 และ .01 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจในการใช้บริการของ ขสมก. ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบปัจจัยทั้ง 5 ตัว ด้านรูปลักษณ์ ความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจ ด้านการตอบสนองลูกค้า ด้านการรับประกัน/ความมั่นใจ การดูแลเอาใจใส่ของลูกค้าเป็นรายบุคคล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง5ตัว ปัจจัยที่มีต่อความพึงพอใจในการใช้บริการของ ขสมก. ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ได้ดีที่สุดคือ ด้านการตอบสนองลูกค้า ด้านความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจ ด้านการรับประกัน/ความมั่นใจ ด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคล และด้านรูปลักษณ์

คำสำคัญ : ความพึงพอใจ ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร การบริการ รถโดยสาร

ABSTRACT

The purpose of this research was to study the attitudes and needs of people using the bus service of BMTA and to improve service guidelines the researcher determined the sample group in this study. Is the general public who use the BMTA public transportation service of 538 people. And the Accidental sampling method used by the random sampling method. In this research the researcher analyzed the data by collecting all received questionnaires Analyze and process the data by using statistical software packages for research the significance level is 0.05. The statistics used in data analysis in this study are as follows: Frequency and Percentage Mean and Standard Deviation or SD). And use multiple regression analysis. The statistical significance used in this analysis is set at .05 and .01 levels. The results show that the satisfaction in using the services of The Mass Communication Authority of the People in Bangkok has found all 5 factors appearance Trust and trust Customer response Warranty / Confidence Individual customer care With statistical significance at the level of .05 on all 5 characters Factors affecting the satisfaction of the Mass Transit Authority of Bangkok Mass. Service of people in Bangkok Is the best Customer response In reliability and trust Warranty / Confidence In taking care of customers individually And the appearance

Keywords: satisfaction of people in Bangkok service Public transport

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

เนื่องด้วยระบบขนส่งมวลชนเป็นการให้บริการที่ไม่แสวงหาผลกำไรและการให้บริการขนส่งมวลชนของรัฐที่มีในปัจจุบันยังไม่เพียงพอต่อความต้องการและไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เดินทางได้ทำให้เกิดความล่าช้าในการเดินทางและเกิดความศูนย์เสียทางเศรษฐกิจ (สมบูรณ์ ศิริสรรหิรัญ, 2560) การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลโดยเฉพาะผู้ที่ไม่มีรถยนต์นั่งส่วนบุคคลล้วนจำเป็นจะต้องอาศัยการเดินทางด้วยระบบขนส่งมวลชนสาธารณะมาเป็นตัวกลางในการเชื่อมต่อกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกันแทบทั้งสิ้นด้วยเหตุนี้การดำเนินชีวิตประจำวันของพวกเขาจึงมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์อยู่กับระบบขนส่งมวลชนสาธารณะอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้โดยเฉพาะรถโดยสารประจำทางซึ่งดำเนินการโดยองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) ที่มีขอบข่ายในการให้บริการที่ครอบคลุมถึง 155 เส้นทางสำคัญ การขนส่งมวลชนมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างยิ่ง ในด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะการลดค่าครองชีพของประชาชน นอกจากนี้การมีระบบขนส่งมวลชนที่ดี มีรูปแบบการเดินทางที่หลากหลาย สะดวก และมีราคาที่เหมาะสม ยังมีส่วนช่วยในการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวยังประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติอีกด้วย ซึ่งก็จะส่งผลให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยเติบโตมากขึ้น โดยการขนส่งมวลชนของประเทศไทยนั้นมีหลากหลายรูปแบบทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ แต่ในปัจจุบันการขนส่งมวลชนทางบกนับเป็นรูปแบบการขนส่งที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ซึ่งในปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐก็ได้พยายามพัฒนาระบบขนส่งมวลชน โดยนำเทคโนโลยีต่างๆมาใช้ในการบริหารระบบขนส่งมวลชนทางบก ดังเช่นประเทศสิงคโปร์ที่นับเป็นประเทศต้นแบบในภูมิภาคเอเชียที่มีการบริหารจัดการระบบขนส่งมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อาริยา หมัดหลี, 2559) นอกจากนี้ การให้บริการด้านการขนส่งมวลชนโดยรถโดยสารประจำทาง ยังมีความคล่องตัวสูง สะดวก และสามารถให้บริการได้ทุกจุดตลอดระยะของการเดินทาง ซึ่งถือเป็นข้อได้เปรียบประการสำคัญที่ระบบขนส่ง

มวลชนสาธารณะประเภทอื่น ไม่ว่าจะเป็นเรือ รถไฟ รถไฟฟ้า หรือแม้แต่เครื่องบิน ไม่สามารถกระทำได้ ยิ่งกว่านั้น อัตราค่าโดยสารยังอยู่ในระดับต่ำกว่าระบบขนส่งมวลชนทางบกประเภทอื่นๆ ที่ให้บริการในพื้นที่เดียวกันอีกด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัย เรื่อง ความพึงพอใจในการใช้บริการรถโดยสาร ขสมก. ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดย ผลการวิจัยที่ได้ในครั้งนี้ผู้ใช้บริการการขนส่ง ขสมก.และผู้ประกอบการตลอดจนพนักงาน สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงการให้บริการรถโดยสาร ขสมก. ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนธุรกิจบริการด้านขนส่งมวลชนต่างๆสามารถนำผลวิจัยที่ได้ในครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการใช้บริการรถโดยสาร ขสมก. ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจในการใช้บริการรถโดยสาร ขสมก. ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

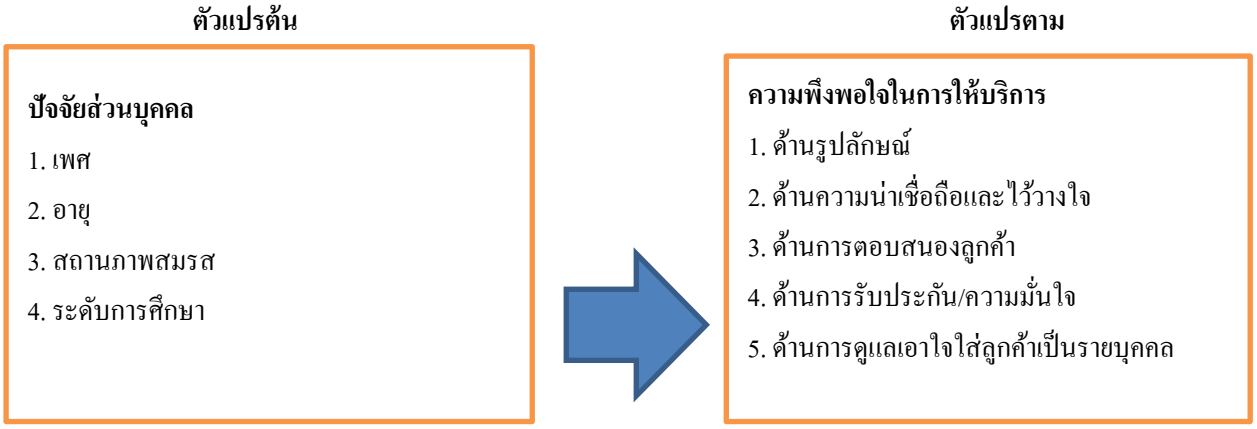

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

ศึกษาวิจัย เรื่อง ความพึงพอใจในการใช้บริการรถโดยสาร ขสมก. ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งมุ่งเน้นทำการสำรวจสอบถามเฉพาะประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ใช้บริการรถโดยสาร ขสมก. โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามและนำข้อมูลเชิงประจักษ์จากประสบการณ์จริงมาตรวจสอบกับกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นจากหลักการ แนวคิด และทฤษฎี

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

เนื่องจากประชากรมีขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้นขนาด ตัวอย่างสามารถคำนวณได้จากสูตรไม่ทราบขนาดตัวอย่างของ Cochran (2007) โดยกำหนดระดับค่า ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ซึ่งมีสูตรในการคำนวณที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ

$$n = \frac{P(1-P)Z^2}{E^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

P แทน สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยกำลังสุ่ม (0.5)

Z แทน ระดับความเชื่อมั่นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ที่ Z = 1.96 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (ระดับ 0.05)

E แทน ค่าความผิดพลาดสูงสุดที่เกิดขึ้น (0.05)

แทนค่าในสูตร จะได้

$$n = \frac{(0.5)(1-0.5)\,(1.96)^2}{(0.05)^2}$$

$$= \frac{(0.5)(0.5)\,(3.8416)}{(0.0025)}$$

$$= \frac{(0.9604)}{(0.0025)}$$

$$= 3.84.16$$

ดังนั้นขนาดตัวอย่างอย่างขั้นต่ำ คือ 384 ตัวอย่าง ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 แต่การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ที่เหมาะสมจะเป็นตัวแทนของประชากรที่ศึกษานั้นให้กำหนดหรือประมาณการขนาดของกลุ่มตัวอย่างควรมีอย่างน้อย 400 ตัวอย่าง (Tabachnick and Fidell, 2007) สอดคล้องกับ Yamane (1973) ที่กล่าวไว้ว่า ถ้าประชากรมีจำนวนมาก อย่างน้อยต้องมีตัวอย่างที่ทำการศึกษา 400 ตัวอย่างที่ความคลาดเคลื่อน ร้อยละ 5 จึงจะเป็นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมเป็นตัวแทนของประชากรที่ศึกษาได้ดี ดังนั้นการศึกษา วิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างไว้ที่จำนวน 400 ตัวอย่าง

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ปัจจัยด้านความพึงพอใจในการให้บริการ จากแนวคิด ทฤษฎีของ (Zeithaml, Parasuraman andBerry,1994) 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านรูปลักษณ์ ด้านความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ ด้านการตอบสนองลูกค้า ด้านการรับประกัน/ความมั่นใจ ด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคล

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยประกอบด้วย 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่

ส่วนที่1 แบบสอบถามด้านปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา

ส่วนที่2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ความพึงพอใจในการใช้บริการ ขสมก. ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ตามแนวคิด ทฤษฎีของ (Zeithaml, Parasuraman and Berry,1994 และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้มาตรส่วนประมาณค่าของ Likert ซึ่งลักษณะของข้อคำถามประกอบด้วยข้อความที่เป็นเชิงบวกและเชิงลบให้ตอบในลักษณะประเมินค่า 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน เพื่อแปลความหมายของแบบสอบถามได้แก่ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด ประกอบด้วยข้อคำถามทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านรูปลักษณ์ด้านความน่าเชื่อถือและไว้วางใจ ด้านการตอบสนองลูกค้า ด้านการรับประกัน/ความมั่นใจและด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคล

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองกับประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่ใช้บริการรถโดยสาร ขสมก.

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับทั้งหมด นำมาวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัย โดยกำหนดระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. ใช้โปแกรมสำเร็จรูป SPSSในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สำหรับการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.) ใช้รายงานและอธิบายความพึงพอใจในการใช้บริการ ขสมก. ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

2. วิเคราะห์โดยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) เพื่อทดสอบสมมติฐานแต่ละข้อ

2.1 ใช้สถิติ t-test เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม ระหว่างเพศชายกับเพศหญิง

5. สรุปผลการวิจัย

จากผลสำรวจจากแบบสอบถามเรื่องความพึงพอใจในการใช้บริการ ขสมก. ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยรายงานผลการสำรวจดังนี้

ด้านรูปลักษณ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยความพึงพอใจในการใช้บริการด้านรูปลักษณ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.90, S.D.= 0.56) เมื่อพิจารณารายข้อสามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ วัสดุอุปกรณ์ภายในรถเมล์มีความทันสมัย มีความสะอาด ($\bar{X}$= 3.65, S.D.=0.72) มีสภาพแวดล้อมบริเวณป้ายรถเมล์ ขสมก. เขตบางเขนที่ท่านใช้บริการเป็นประจำ มีความเหมาะสมสะอาดกว้างขวางไม่แออัด ($\bar{X}$= 3.99 , S.D.= 0.75) พนักงานที่ให้บริการแต่งกายเรียบร้อย สุภาพเหมาะสม($\bar{X}$= 4.07, S.D.=0.90) ข้อมูลต่างๆ มีความละเอียดชัดเจน เข้าใจง่าย เช่น ป้ายเส้นทางการเดินรถ ($\bar{X}$= 3.92, S.D.= 0.78) ตามลำดับ

ด้านความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยความพึงพอใจในการใช้บริการ ด้านความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.88, S.D.= 0.60) เมื่อพิจารณา

รายข้อสามารถเรียงลำดับ จากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ ตารางเวลาในการเดินรถมีความสม่ำเสมอในแต่ละวัน ($\bar{X}$= 3.78, S.D.=0.89) พนักงานขับรถให้บริการเป็นไปอย่างถูกต้อง เช่น ขับรถถูกกฎหมายและกฎจราจร ($\bar{X}$= 3.99, S.D.= 0.77) เครื่องมือวัสดุรวมทั้งระบบมีความปลอดภัยพร้อมบริการ เช่น ประตูยังอยู่ในสถานการณ์ที่พร้อมใช้งาน ($\bar{X}$= 3.89, S.D.=0086) มีการพัฒนาระบบติดตั้ง ระบบ GPS Tracking เพื่อติดตามการเดินรถให้ประชาชน ($\bar{X}$= 3.88, S.D.=0.84) ตามลำดับ

ด้านการตอบสนองลูกค้า พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยความพึงพอใจในการใช้บริการ ด้านการตอบสนองลูกค้า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.90, S.D.= 0.54) เมื่อพิจารณารายข้อสามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้ระบบการทำงานของ ขสมก.มีความรวดเร็ว เสถียรไม่ขัดข้องระหว่างให้บริการอยู่ ($\bar{X}$= 3.89, S.D.=0.82) พนักงานมีความรู้ ความพร้อมในการให้ข้อมูลกับผู้ใช้บริการได้ในทันทีที่ต้องการ ($\bar{X}$= 3.74, S.D.= 0.75) ความรวดเร็วในการให้บริการของพนักงานของพนักงานเก็บค่าโดยสาร ($\bar{X}$= 3.98, S.D.=0.72) พนักงานขับรถจอดรถได้ตรงตามจุด รับ-ส่ง ผู้โดยสาร เช่น ไม่จอดรับผู้โดยสารนอกป้าย ($\bar{X}$= 4.00, S.D.=0.86) ตามลำดับ

ด้านการรับประกัน/ความมั่นใจ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยความพึงพอใจในการใช้บริการด้านการรับประกัน/ความมั่นใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.90, S.D.= 0.54) เมื่อพิจารณารายข้อสามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้พนักงานสามารถที่จะแนะนำให้ความรู้ข้อมูลการบริการของ ขสมก.ได้เป็นอย่างดี ($\bar{X}$= 3.91, S.D.=0.86)การบริการของ ขสมก. สร้างความมั่นใจต่อลูกค้าที่ใช้บริการในเรื่องความปลอดภัย ($\bar{X}$= 3.82, S.D.= 0.82)พนักงานให้บริการอย่างสุภาพเรียบร้อย ให้เกียรติต่อผู้ใช้บริการได้อย่างเท่าเทียม ($\bar{X}$= 3.89, S.D.=0.87)พฤติกรรมของพนักงานสามารถสร้างความเชื่อมั่นที่ดีในบริการได้ เช่นพนักงานขับรถไม่มีอาการมึนเมาในขณะปฏิบัติหน้าที่ ($\bar{X}$= 4.01, S.D.=0.80) ตามลำดับ

ด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยความพึงพอใจในการใช้บริการ ด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้าเป็นรายบุคคล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 3.96, S.D.= 0.53) เมื่อพิจารณารายข้อสามารถเรียงลำดับจากข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ไปหาน้อยที่สุดได้ดังนี้เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความสนใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส และบริการเป็นกันเองต่อผู้โดยสารทุกคน ($\bar{X}$= 3.95, S.D.=0.84) ทางสายรถเมล์มีช่องทางในการบอกข้อมูลในการเดินทางให้ผู้โดยสารทราบโดยผ่านทางหน้าจอดิจิตอล ($\bar{X}$= 3.88, S.D.= 0.77) เจ้าหน้าที่มีความสนใจและใส่ใจ ในการให้บริการผู้โดยสารอย่างจริงใจ เช่นบอกกล่าวผู้โดยสารที่นั่งที่สำหรับพระภิกษุ คนมีครรภ์ ให้สละที่นั่งเมื่อมีพระภิกษุหรือคนท้องขึ้นมา ($\bar{X}$= 3.95, S.D.=0.80) เจ้าหน้าที่ประจำรถมีความเข้าใจความต้องการและช่วยเหลือในการเดินทางให้ผู้โดยสารไปถึงจุดหมายได้อย่างถูกต้อง ($\bar{X}$= 4.07, S.D.=0.85) ตามลำดับ

6. อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง ความพึงพอใจในการใช้บริการรถโดยสาร ขสมก. ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร มีประเด็นในการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการใช้บริการรถโดยสาร ขสมก. ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ความพึงพอใจในการใช้บริการ ขสมก.ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร มีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริกุล พรหมชาติ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการรถโดยสารประจำทางปรับอากาศของบริษัท 407 พัฒนา จำกัด ผลการศึกษา พบว่า ผู้ใช้บริการเป็นเพศ

หญิงมากกว่า เพศชาย อยู่ระหว่าง 25-34 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน ผู้โดยสารมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000-10,000 บาท โดยมี วัตถุประสงค์ ในกรเดินทางส่วนใหญ่ เพื่อกลับภูมิลำเนาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Talvitie (2006) ได้ศึกษารูปแบบความต้องการของการเดินทางไปทำงานในเมือง ซึ่งงานวิจัยนี้ได้ศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการเดินทางโดยรถโดยสารและรถไฟ ซึ่งสมมิติฐานของงานวิจัย คือ การเลือกใช้บริการในการเดินทางไปทำงานขึ้นอยู่กับระยะเวลา ราคาค่าโดยสารจำนวนของงาน ขนาด และลักษณะสังคมเศรษฐกิจของงานที่ทำ ในการวิจัยนี้จะวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภคด้านเศรษฐกิจ จากการวิจัยพบว่า ความสำเร็จของการจัดการขนส่งมวลชนในเมืองขึ้นอยู่กับการจัดบริการที่ดี ความสำเร็จนี้สามารถยืนยันได้จากการแข่งขันที่สูงขึ้นของบริษัทขนส่ง ราคามีอิทธิพลไม่มากนักในการตัดสินใจในการเลือกใช้บริการ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jones (2009) ได้ศึกษาข้อกำหนดทางการแข่งขันในการบริการรถโดยสารประจำทางในประเทศจาไมก้า โดยสรุปงานวิจัยดังกล่าว คือ ได้ทราบถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ใช้บริการในธุรกิจบริการรถโดยสารปรับอากาศ และปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อการบริการทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจบริการรถโดยสารปรับอากาศ ซึ่งสามารถนำไปปรับปรุงและประยุกต์ใช้ในการทำวิจัยและยังสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจบริการรถโดยสารปรับอากาศและสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัชรินทร์ วิทยกุล (2550) ได้ทำการศึกษาและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของบริการรถโดยสารประจำทางโดยมุ่งเน้นที่การศึกษาและตรวจสอบเวลาทั้งหมดที่ใช้ในการเดินทางของรถโดยสาร การกระจายตัวของค่าเฮดเวย์ของรถโดยสาร และเวลาเฉลี่ยที่ใช้ในการรอของผู้โดยสารเวลาที่ใช้ในแต่ละเที่ยวของการเดินทางที่มีค่าแน่นอนสม่ำเสมอในแต่ละเส้นทางที่ทำการศึกษา ซึ่งได้แก่ รถโดยสารประจำทางหมายเลข 25 32 39 71 ปอ. 1 ปอ. 3 ปอ. 6 และ ปอ. 8 ผลการศึกษาสรุปได้ว่า 1) ความน่าเชื่อถือของเวลาทั้งหมดที่ใช้ในการเดินทางผันแปรผันอยู่ในช่วงกว้าง และไม่มีรูปแบบที่แน่นอนที่สามารถตรวจวัดได้ จากการศึกษาค่าเฉลี่ยของเวลาในการเดินทางทั้งหมดที่ใช้ในการเดินทางแปรผันอยู่ในช่วงกว้าง และไม่มีรูปแบบที่แน่นอนที่สามารถตรวจวัดได้ จากการศึกษาค่าเฉลี่ยของเวลาทั้งหมดที่ใช้ในการเดินทาง พบว่า ในช่วงนอกเวลาเร่งด่วนนั้น บางเส้นทางการเดินรถใช้เวลาในการเดินทางเฉลี่ยสูงกว่าในช่วงเวลาเร่งด่วนของการสำรวจในวันเดียวกัน และเส้นทางเดินรถสายเดียวกัน 2) เวลาที่ใช้ในการเดินทางแต่ละเที่ยวที่ให้บริการ เมื่อพิจารณาสายการเดินรถสายเดียวกันปรากฏว่า ใช้เวลาไม่ตรงกัน การที่เวลาดังกล่าวมีค่าไม่สม่ำเสมอนั้น โดยมากแล้วมีสาเหตุมาจากการแซงกันระหว่างรถคันที่ถูกปล่อยตามหลังมา กับรถคันที่ถูกปล่อยออกมาก่อน 3) ความเร็วเฉลี่ยของรถโดยสารประจำทางมีค่าต่ำกว่า 15 กิโลเมตรต่อชั่วโมง โดยที่ค่าความเร็วในระดับดั่งกล่าว สามารถตรวจพบได้ตลอดทุกช่วงเวลาของวัน ซึ่งน่าจะมีสาเหตุมาจากคุณลักษณะที่ผิดปกติของสภาพการจราจรในกรุงเทพ ที่มีสภาพแออัดตั้งแต่ช่วงเช้าจนถึงเวลาเย็นน้อยครั้งที่ความเร็วของการเดินทางจะมีค่ามากกว่า 25 กิโลเมตรต่อชั่วโมงและส่วนใหญ่แล้วพบว่าจะมีค่าน้อยกว่า 15 กิโลเมตรต่อชั่วโมง 4) ความน่าเชื่อถือได้ของค่าเฮดเวย์ในการเข้าป้ายของรถโดยสารอยู่ในรับต่ำ และมีค่าไม่แน่นอน จากการวิเคราะห์ข้อมูลของค่าดังกล่าว พบว่าในช่วงเวลาเร่งด่วนนั้นเฮดเวย์เฉลี่ยบางค่ามีค่าสูงกว่านอกเวลาเร่งด่วน 5) ความแตกต่างกันของเฮดเวย์ที่ใช้ ปล่อยรถโดยสารออกจากสถานี เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันของเวลาที่รถโดยสารใช้เพื่อเดินทางมาสถานี และ 6) สาเหตุหลักที่ทำให้ความน่าเชื่อถือของการใช้บริการบนรถโดยสารประจำทางต่ำนั้นสาเหตุหนึ่งมาจากการขาดความรู้ในเรื่องของการจัดระบบการเดินรถ โดยที่การกำหนดค่าเฮดเวย์ของการปล่อยรถโดยสารออกจากสถานีนั้น ใช้เพียงความถี่ของการให้บริการเท่านั้นเป็นพื้นฐานในการกำหนดค่าดั่งกล่าว ในขณะที่ตารางเวลาของการปล่อยรถออกจากสถานี เวลาที่ใช้ในการเดินรถ และช่วงเวลาหยุดรอเพื่อให้บริการในเที่ยว

ถัดไป นั้นเป็นสิ่งที่มิได้ถูกกำหนดไว้อย่างแน่นอนให้เป็นหลักเกณฑ์สำหรับปฏิบัติ ในขณะที่ เพ็ญนภา จรัสพันธ์ (2557) ทำการวิจัยเรื่องความพึงพอใจของลูกค้าต่อคุณภาพการให้บริการของศูนย์บริการลูกค้า เนท โมบาย เซอร์วิส เซ็นเตอร์ จันทบุรี สรุปได้ว่า ความพึงพอใจคือ สิ่งที่เป็นไปตามความต้องการ ความพึงพอใจจึงเป็นผลของ การแสดงออกของทัศนคติของบุคคลอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นความรู้สึกเอนเอียงของจิตใจที่มี ประสบการณ์ที่มนุษย์เราได้รับ อาจจะมากหรือน้อยก็ได้ และเป็นความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ แต่ถ้าเมื่อใดสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการหรือทาให้ บรรลุจุดมุ่งหมายได้ ก็จะเกิดความรู้สึกทางบวกเป็นความรู้สึงที่พึงพอใจ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าสิ่งนั้นสร้างความรู้สึกผิดหวังไม่บรรลุจุดมุ่งหมาย ก็จะทาให้เกิดความรู้สึกทางลบเป็นความรู้สึก ไม่พึงพอใจ

ส่วน สุนารี แสนพยุห์ (2557) ทำการวิจัยเรื่องความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาล ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถสรุปได้ว่า ความพึงพอใจในบริการ หมายถึง ความพึงพอใจเป็นสิ่งที่เกิด ขึ้นกับบุคคลที่ต้องการได้รับการตอบสนองพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจของบุคคล เป็น ความพยายามที่จะขจัด ความตึงเครียดเมื่อได้รับในสิ่งที่ต้องการ

และกรกมล ลีลาธีรภัทร (2556) ทำการวิจัยเรื่องความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์ขนมไทยเก้าพี่น้อง สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็น ทัศนคติที่เป็นนามธรรม เกี่ยวกับจิตใจ อารมณ์ความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด นอกจากนี้ความพึง พอใจเป็นความรู้สึกด้านบวกของบุคคล ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจจะเกิดขึ้นจากความคาดหวังหรือ เกิดขึ้นต่อเมื่อสิ่งนั้นสามารถ ตอบสนองความต้องการให้แก่บุคคลได้ซึ่งความพึงพอใจที่เกิดขึ้นสามารถ เปลี่ยนแปลงได้ตามค่านิยมและประสบการณ์ของตัวบุคคล

7. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจในการใช้บริการรถโดยสาร ขสมก. ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในแต่ละประเด็น ดังนี้

ด้านรูปลักษณ์ ควรดำเนินการพัฒนา และปรับปรุงในเรื่องของภาพลักษณ์ของรถเมล์ ปรับปรุงในมีความทันสมัย น่าใช้บริการ พนักงานมีการยิ้มแย้มให้กับลูกค้าที่ใช้บริการ

ด้านความน่าเชื่อถือและการไว้วางใจ ควรดำเนินการพัฒนา และปรับปรุงในเรื่องของการตรงต่อเวลาของการเดินรถ อุปกรณ์ภายในรถเมล์ไม่มีการชำรุด

ด้านการตอบสนองลูกค้า ควรดำเนินการพัฒนา และปรับปรุงในเรื่องของ การกระตือรือร้นในการบริการลูกค้า การมีความรู้ที่สามารถตอบความสงสัยของลูกค้าได้ การทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างไม่ขาดตดบกพร่อง

ด้านการรับประกัน/ความมั่นใจ ควรดำเนินการพัฒนา และปรับปรุงในเรื่องของ การสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้าในเรื่องความปลอดภัยในการใช้บริการและการเดินทาง การให้เกียรติลูกค้าที่มาใช้บริการด้านการดูแลเอาใจใส่ของลูกค้าเป็นรายบุคคล ควรดำเนินการพัฒนา และปรับปรุงในเรื่องของ การสนใจการใส่ใจลูกค้าการให้บริการที่เกิดจากความจริงใจอย่างแท้จริง การให้ความช่วยเหลือลูกค้าตลอดระยะเวลาในการเดินทาง

8. เอกสารอ้างอิง

กรกมล ลีลาธีรภัทร. (2556). **ความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์ขนมไทยเก้าพี่น้อง.** สารนิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก.

เพ็ญนภา จรัสพันธ์. (2557). **ความพึงพอใจของลูกค้าต่อคุณภาพการให้บริการของศูนย์บริการลูกค้าจีเนท โมบายเซอร์วิสเซ็นเตอร์ จันทบุรี**. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสน์ศาตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยบูรพา).

วัชรินทร์ วิทยกุล. (2550). **การศึกษาและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของการบริการรถโดยสารประจาทาง.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สิริกุล พรหมชาติ. (2552). **ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการรถโดยสารประจำ ทางปรับอากาศของบริษัท 407 พัฒนา จำกัด.** ปริญญานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาการตลาด,บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ.

สุนารี แสนพยุห์. (2557). **ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลโพธิ์ทอง อำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด.** สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

อาริยา หมัดหลี. 2559.**ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการรถโดยสารประจำทางของบริษัทวีระกร จำกัด เส้นทางหาดใหญ่-ลุ่ไหงโกลก.**สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาตร์บัณฑิตมหาบัณฑิตสาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน.,มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

Talvitie, A. (2006). **A direct Demand Model** *for Downtown Work Trips.* Retrieved from http//www.springerlink.com/content/d3v1017m80574500/?p=05c7e971eb4fc aa8fd8b0 7d3a38a54=2 สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2562

Jones, P. W. (2009). **The Limits to Competition in the Jamaican Urban Bus Service.** Retrieved from http//papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id1351557 สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2562

การเสนอแนะการกำหนดลักษณะสีภายนอกอาคารในย่านอนุรักษ์เมืองเชียงใหม่ด้วยระบบสีมันเซล

RECOMMENDATIONS FOR EXTERIOR COLORS IN CONSERVATION AREA OF CHIANG MAI CITY BY MUNSELL COLOR SYSTEM

นายกัณณธิป ตันติสิริวัฒน์
นักศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
definalez@gmail.com
รองศาสตราจารย์ ดร.กรุณา รักษวิณ
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
k.raksawin@gmail.com

บทคัดย่อ

เทศบาลนครเชียงใหม่ได้ประกาศเทศบัญญัติ พ.ศ. 2557 โดยส่วนหนึ่งของเทศบัญญัติได้กำหนดลักษณะของสีที่ปรากฏให้เห็นได้จากภายนอกอาคารให้เป็นสีน้ำตาล ครีม ขาว และขาวนวล ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เลือกใช้สีได้หลากหลาย แต่พบปัญหาว่าการควบคุมดังกล่าวนั้นได้ทำตามมาตรฐานของสีแล้วหรือไม่ การศึกษานี้จึงได้ทดสอบการรับรู้ของชื่อสีกับมาตรฐานสีมันเซล ซึ่งเป็นที่ยอมรับและใช้ในการกำหนดสีให้กับเมือง จึงได้ออกแบบวิธีวิจัยโดยใช้มาตรฐานสีมันเซล YR และ Y โดยผ่านการคัดกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว เป็นเครื่องมือในการทดสอบการรับรู้สีน้ำตาล ครีม ขาว และขาวนวล ผลการศึกษาพบว่า สีน้ำตาล มีการกระจายตัวการรับรู้สีมันเซลจึงอาจส่งผลให้การเลือกสีน้ำตาลเพื่อเป็นสีภายนอกอาคารมีความหลากหลายมาก ในขณะที่การรับรู้สีครีม ขาว และขาวนวล มีการกระจุกตัวอยู่บริเวณค่าสีที่มี Value ค่อนไปทางสีที่ถูกผสมด้วยสีขาวมากกว่า ดังนั้นจึงเสนอแนะให้การกำหนดลักษณะสีในเทศบัญญัติใช้มาตรฐานสีมันเซลแทนการกำหนดชื่อสีที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

คำสำคัญ : สีมันเซล เชียงใหม่ เมืองอนุรักษ์ เทศบัญญัติ การรับรู้

ABSTRACT

Chiang Mai municipality has announced the 2014 ordinance. Part of the ordinance has defined the appearance of colors that can be seen from outside the building to be brown, cream, white and cream white. These color names are the opportunity to choose from a variety of colors. To test the perception of color names with the standard Munsell color which is accepted and used to determine the color for the city, the research method was designed by using the standard color YR and Y through screening from the experts. It is found that brown color is dispersed, may result in a large variety of brown color choices for exterior colors. While the awareness of cream color, white and white, is concentrated in the top color value area. Therefore, it is crucial to consider the standard of color used in the substitution of color names.

Keywords : Munsell Color, Chiang Mai, Conservation City, Ordinance, Perceptions

1. ที่มาและความสำคัญ

เทศบัญญัตินครเชียงใหม่ พ.ศ.2557 ข้อ 6 (3) (4) และ (5) ควบคุมคุณลักษณะของสีที่ปรากฏให้เห็นจากภายนอกอาคารให้เป็นสีน้ำตาล ครีม ขาว ขาวนวล (ภาพที่1) ผู้วิจัยพบข้อวิพากษ์เบื้องต้นคือการควบคุมดังกล่าวเป็นการอ้างอิงตามมาตรฐานของสีแล้วหรือไม่ จากการค้นคว้ากรณีศึกษาในเมืองเกียวโตและอีกหลายเมืองในสหรัฐอเมริกา (Kyoto City Planning, 2007; State of Michigan, 2017; Texas City Council, 2018) พบว่าเมืองเหล่านั้นได้เลือกใช้ระบบสีมันเซลในข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อควบคุมคุณสมบัติของสีและอนุรักษ์เมือง เมื่อศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับระบบสีมันเซล พบองค์ประกอบของการกำหนดระบบสีมันเซล ประกอบด้วย Hue, Value และ Chroma ซึ่งเป็นการกำหนดที่คุณสมบัติของสีที่อ้างอิงจากการมองเห็นและสื่อสารโดยตรงต่อการรับรู้ทางสายตาและมีความแตกต่างจากการกำหนดค่าการสะท้อนแสง

ภาพที่ 1 อาคารที่ปรับปรุงการทาสีในเมืองเก่าเชียงใหม่

ความหลากหลายของสีที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมเมือง ทำให้เกิดการศึกษาแนวทางการกำหนดสีในสภาพแวดล้อมเมืองของ Raksawin et al. (2017) และการศึกษาเพื่อลดความหลากหลายของสี เช่น การใช้โปรแกรม Photoshop เพื่อลดค่าความต่างของสี (กรุณา รักษวิณ, 2557) การศึกษานี้เป็นการศึกษาในพื้นที่เมืองเก่าเชียงใหม่เพื่อเสนอแนะการกำหนดค่าของสีตามระบบสีมันเซลสำหรับเทศบัญญัตินครเชียงใหม่

2. ทฤษฎีงานวิจัย

การทบทวนวรรณกรรมอยู่ภายใต้องค์ความรู้ด้านสีมันเซลและการรับรู้สภาพแวดล้อม

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสี

ทฤษฎีสีของมันเซล (Munsell's Theory) เป็นทฤษฎีสี ที่มีอิทธิพลและใช้กันอย่างแพร่หลายในวงการสี ผู้คิดค้นทฤษฎีนี้คือ อัลเบิร์ต เฮนรี่ มันเซล (Albert Henry Munsell) จิตรกรชาวอเมริกัน ในปี ค.ศ. 1898 ผู้ออกแบบได้คิด ผังสีเป็นลักษณะทรงกลม ที่มีการแผ่กระจายของสีออกจากศูนย์กลาง กำหนดชื่อ และตำแหน่งของสีที่ผสมกันอย่างหลากหลายนี้ ออกเป็นตัวอักษรและตัวเลข

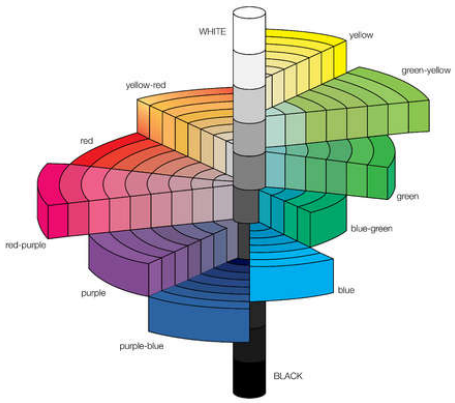

ภาพที่ 2 ทฤษฎีสีของมันเซล

ที่มา https://www.illustrationsource.com/stock/image/506909/the-munsell-colour-tree-a-3-d-representation-of-the-munsell-system-which-defines-colours-by-scales-of-hue-value-and-chroma/?&results_per_page=1&detail=TRUE&page=19

ทฤษฎีของมันเซลเป็นทฤษฎีที่น่าเชื่อถือและเป็นที่นิยมใช้ในงานอุตสาหกรรม ซึ่งมิติของมันเซลแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ใน 3 มิติ คือค่า Hue / Value / Chroma (Munsell, 1915) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) Hue คือ คุณสมบัติที่ระบุชนิดของสี และเป็นสีที่มีความแตกต่างจากสีอื่น โดยมันเซลได้กำหนดสีหลักไว้ในระบบจำนวน 5 สี คือ แดง เหลือง เขียว น้ำเงิน และม่วง และวางตำแหน่งของสีทั้ง 5 สีนั้นมาเรียงลำดับเป็นวงกลม ตามเข็มนาฬิกา เว้นระยะห่างแต่ละสีให้เท่ากัน และเมื่อสีหลักทั้ง 5 สีผสมกันเรียงลำดับไปอีก จะได้สีที่เพิ่มขึ้นมาเป็นสีรองจำนวน 5 สีคือ เหลืองแดง เขียวเหลือง เขียวน้ำเงิน ม่วงน้ำเงิน และม่วงแดง เมื่อทำการรวมกันของสีหลักและสีรองจะได้ 10 Hue เรียงอยู่ในวงสี โดยกำหนดอักษรย่อของแต่ละสีโดยเริ่มจากสีแดงดังนี้ R, YR, Y, GY, G, BG, B, PB, P และ RP

2) Value คือ คุณสมบัติของค่าน้ำหนักของสี ประเภท Achromatic Color หรือก็คือ ขาว เทา ดำ โดยมีค่าน้ำหนักตั้งแต่ 1 ถึง 9 ซึ่งจะไม่มีคุณสมบัติของ Hue อยู่เลย แต่ทฤษฎีของมันเซลจะนำไปผสมกับคุณสมบัติของ Hue

3) Chroma คือ คุณสมบัติของสี Hue ที่ถูกผสม กับสีกลาง โดยจะไล่น้ำหนักของสีที่มีความจัดของสีอ่อนจนถึงสดใสที่สุด หรือเรียกว่าค่า Saturation

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้

การรับรู้เป็นการแปลความหมายของสิ่งเร้า และการตอบสนองของร่างกายของคนต่อสิ่งเร้า จะแตกต่างกันในแต่ละบุคคล (กมลวัฒน์ ยะสารวรรณ, 2547; บัณฑิต เผ่าวัฒนา, 2548; เปรมมิกา ปลาสุวรรณ์, 2549) ขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิมและทำให้บุคคลจะแสดงพฤติกรรมแตกต่างกัน แต่ละบุคคลจะเลือกรับรู้เฉพาะข้อมูลที่ตรงกับความต้องการและความพอใจ การรับรู้เป็นผลเนื่องมาจากการที่มนุษย์ใช้อวัยวะรับสัมผัสทั้ง 5 นั่นก็คือ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส ซึ่งการรับรู้อย่างง่ายที่สุดคือการมองเห็น

งานวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้กล่าวถึง ความไม่คงที่ของการรับรู้ซึ่งเกิดจากความแตกต่างกันจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ส่งผลต่อความคุ้นเคยและการจดจำสภาพแวดล้อมได้ง่ายขึ้น (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2551) อาจหมายรวมถึงประสบการณ์ของการรับรู้สี (Porter, 1985; Mahnke & Mahnke, 1987) และมีแนวโน้มของ

การรับรู้สีที่สัมพันธ์กับรูปแบบของท้องถิ่นเดิม เช่น หิน อิฐ ไม้ (Raksawin et al, 2017; Lancaster, 1996) ทั้งนี้สภาพแสงแดดมีผลต่อประสบการณ์การรับรู้สีด้วยเช่นกัน (Lancaster, 1996; Porter, 1982)

ความแตกต่างของการรับรู้แต่ละบุคคล

พื้นฐานทางการศึกษา สถานภาพทางสังคม และอายุเฉลี่ยของผู้คน เป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการรับรู้และความเข้าใจสีของสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน กลุ่มของสังคมที่แตกต่างกันส่งผลต่อความชื่นชอบของสีในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน บางกลุ่มสังคมเกรงที่จะใช้สีอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สีธรรมชาติ (Kalmus, 1935; Batchelor, 2000) ซึ่งมีสาเหตุหลักมาจากประสบการณ์เช่นกัน

อายุในวัยเยาว์มักแสดงความชอบสีแดง เหลือง น้ำเงิน ซึ่งเป็นแม่สีหลัก แต่เมื่อมีอายุมากขึ้นความชอบของสีกลับไม่สามารถบ่งบอกเป็นชื่อสีได้ (Pastoureau, 2001) และด้วยความสามารถในการแยกแยะสีที่ต่ำลงเมื่ออายุมากขึ้นเนื่องจากเลนส์แก้วตาที่แข็งและหนาขึ้น ซึ่งเป็นปกติของผู้สูงอายุ (Brawley, 1997)

การเลือกสีที่ชอบหรือไม่ชอบ อันเกิดจากพื้นเพของการอยู่อาศัยที่ใกล้เคียงกัน ถึงแม้จะอยู่คนละประเทศอาจมีแนวโน้มของการเลือกสีที่คล้ายคลึงกันได้ เช่น ในเมือง Florida และ ในเมือง Mexico ที่ชื่นชอบสีสว่างที่มีเนื้อสีแท้จัดจ้าน (Brawley, 1997) อันส่งผลให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ของสีของเมือง

ความชื่นชอบสี

การศึกษาความชื่นชอบสีเกิดขึ้นมาราวกว่า 8 ทศวรรษ มีงานวิจัยค้นพบว่าผู้ใหญ่ในแถบทวีปยุโรปและอเมริกาชื่นชอบสีน้ำเงินมากที่สุด ในประเทศสเปนและละตินอเมริกาชื่นชอบสีแดงมากที่สุด รองลงมาคือสีเหลืองและสีฟ้า และพบความแตกต่างของผลความชื่นชอบสีในเด็ก โดยเด็ก ๆ ชื่นชอบสีแดงมากที่สุด และวัยรุ่นมีแนวโน้มชื่นชอบสีแดงลดลง ส่วนผู้ใหญ่ในประเทศแถบตะวันออก เช่น ญี่ปุ่น ชื่นชอบสีขาวมากที่สุด รองลงมาคือสีดำและแดง (Pastoureau, 2001; Sakamoto, 2013) ผลของงานวิจัยสามารถนำไปปรับใช้กับแวดวงการสื่อสารต่าง ๆ ได้ เช่น การโฆษณา การออกแบบผลิตภัณฑ์

คุณค่าของสภาพแวดล้อมเมืองเป็นประเด็นหลักในการประเมินคุณภาพเมือง (Lynch, 1960; Appleyard, 1981; Jacobs, 1961; Trancik, 1986; Carmona, 2003) สภาพแวดล้อมเมืองที่มีการใช้งาน มีรูปแบบที่เป็นทางการหรือ จับต้องได้ สามารถส่งผ่านข้อมูลต่าง ๆ ในสถานการณ์ของการรับรู้จากประสบการณ์ของตัวบุคคล ดังที่มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจในการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมและการรับรู้ของผู้ใช้งานสภาพแวดล้อม อันสามารถสรุปเบื้องต้นได้ว่าเป็นการทดสอบสุนทรียภาพ เนื่องจากมิติของการรับรู้มีกลไกอัตโนมัติจนไม่สามารถแบ่งแยกเป็นส่วน ๆ ได้ และสุนทรียภาพ หรือ ความชื่นชอบ เป็นภาวการณ์ที่เป็นตัวแทนการประเมินการรับรู้ ซึ่งสีได้รับการพิจารณาว่ามีความสัมพันธ์กับการพิจารณาความชื่นชอบและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ (Luscher, 1993) การยอมรับว่าสีเป็นองค์ประกอบหลักหนึ่งในการประเมินสภาพแวดล้อม ได้ถูกพัฒนาวิธีการและแสวงหาตัวแปรจนกระทั่งได้ผลของข้อสรุปในรูปแบบของกฎหมายหรือข้อเสนอแนะในการพัฒนาเมือง เช่น การกำหนดสีในรูปด้านหน้าอาคาร (Chun, 2007; Kadamaa, 2007; O'Connor, 2006) โดยส่วนใหญ่ ในเมืองอนุรักษ์ การควบคุมสีให้พิจารณาความกลมกลืนระหว่างของเก่าและของใหม่ (Porter, 1985; Iijima, 1997; Foote, 1983)

ในการประเมินความชื่นชอบสี เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินสุนทรียภาพ (O'Connor, 2008) ซึ่งมีความแปรเปลี่ยนไปตามประสบการณ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และไม่อาจแยกประเด็นของการประเมินสุนทรียภาพของสีจากสุนทรียภาพโดยรวม โดยเฉพาะการประเมินสุนทรียภาพของสภาพแวดล้อม (Nasar, 1994; Stamps, 2000) ในการประเมินโดยรวม อาจแสดงคำถามเพื่อให้เลือกตอบเป็นแบบขั้วตรงข้าม เช่น ชอบ-ไม่ชอบ หรือ อาจ

แสดงคำถามให้เลือกตอบเป็นเหมาะสม-ไม่เหมาะสม หรือ กลมกลืน-ไม่กลมกลืน หากสิ่งนั้นจำเป็นต้องประเมินร่วมกับสภาพแวดล้อมอื่น ๆ (Groat, 1992) ซึ่งล้วนเป็นการประเมินความชื่นชอบทางสายตาอันเกิดจากกลไกของระบบการรับรู้ทางสายตาของสมองทั้งสิ้น ผลของการประเมินสีให้ความสำคัญกับความมืด-สว่าง มากกว่าเนื้อสีและความเข้ม-จาง (O'Connor, 2008)

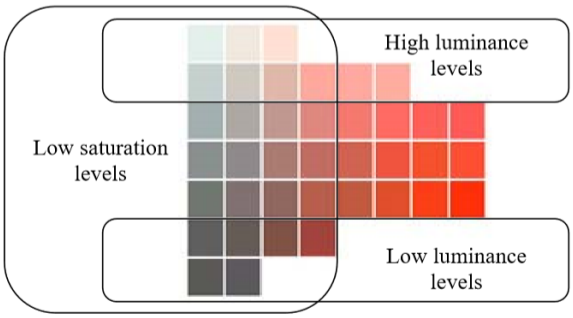

ภาพที่ 3 ตัวอย่างของความมืด-สว่างและเข้ม-จาง ของสีแดง

ที่มา: O'Connor, 2008, p.28

ความกลมกลืนของสี ประเมิน 2 แนวทาง ได้แก่ การประเมินความแตกต่างของสี และการประเมินความคล้ายคลึงกันของเนื้อสี ซึ่งทั้งสองวิธีใช้กระบวนแยกแยะสีทางเคมี และไม่สามารถอธิบายความกลมกลืนของสีในเชิงสุนทรียะได้ ดังนั้น O'Connor (2008) จึงได้เสนอประเด็นของสีที่มีผลต่อการประเมินสุนทรียภาพ ได้แก่ บริบทแวดล้อมต่อการรับรู้สี และ ความแตกต่างของตัวบุคคลและรากเหง้าทางพัฒนาการกับการรับรู้สี

อิทธิพลของบริบทแวดล้อมที่มีผลต่อการรับรู้เกิดขึ้นมาจากพื้นฐานของการเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเกิดจากความไม่เที่ยงของการประเมินผลทางสายตา ยกตัวอย่าง เช่น สี่เหลี่ยมที่อยู่ตรงกลางสีที่เข้มกว่าทำให้รับรู้ว่ามีขนาดใหญ่กว่า

ภาพที่ 4 ความแตกต่างของการรับรู้สีท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน

ที่มา https://www.johnpaulcaponigro.com/blog/5810/simultaneous-contrast/

ค่านิยมและการให้ความหมายของสีของแต่ละชนชาติ มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความเชื่อและการถ่ายทอดความเชื่อนั้น ๆ ในแต่ละวัฒนธรรม (Manav, 2007; Svedmyr, 1997; Aslam, 2006) เช่น สีขาว สำหรับวัฒนธรรมจีนสื่อถึงคนตายหรือความตายซึ่งแตกต่างจากวัฒนธรรม Anglo-Saxon ที่หมายถึงความบริสุทธิ์ อย่างไรก็ตามการสื่อความหมายเป็นการแสดงออกของการระบุชื่อของสี ซึ่งไม่มีความสัมพันธ์กับสุนทรียภาพของสภาพแวดล้อม

3. วิธีการวิจัย

จากทฤษฎีสีของมันเซลที่แบ่งสี 10 สีเป็นวงกลมได้แก่ Red, Yellow-Red, Yellow, Green-Yellow, Green, Blue-Green, Blue, Purple-Blue, Purple และ Red-Purple ซึ่งในแต่ละสีสามารถแบ่งความเข้มของเนื้อสีได้อีก 4 ชุด ได้แก่ 2.5, 5, 7.5 และ 10 การทดสอบเลือกชุดของ Chart สี ที่ระดับ 5 เนื่องจากเป็นชุดเดียวกับที่หลาย ๆ เมือง ระบุเป็นเกณฑ์ของสีมันเซลที่ใช้ควบคุม

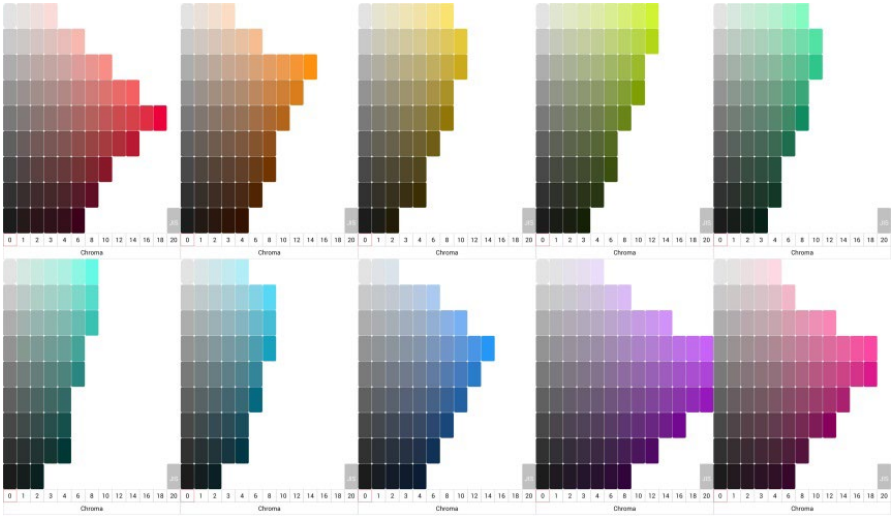

ภาพที่ 5 Chart สีที่ใช้ในการทำแบบสอบถามขั้นแรก

การสร้างแบบสอบถาม

การตั้งคำถามสำหรับการทำแบบสอบถามจากเทศบัญญัตินครเชียงใหม่ พ.ศ.2557 ข้อ 6 (3) (4) และ (5) ควบคุมคุณลักษณะของสีที่ปรากฏให้เห็นจากภายนอกอาคารให้เป็นสีน้ำตาล ครีม ขาว ขาวนวล จึงตั้งหัวข้อแบบสอบถามว่า “ให้ท่านเลือกสีที่ท่านคิดว่าเป็นสีน้ำตาล ครีม ขาว และขาวนวล”

แบบสอบถามถูกทดสอบความเที่ยงตรงโดยผู้ทำแบบสอบถามจำนวน 20 คน ที่มีความรู้ในเรื่องของทฤษฎีสี เพื่อหาขอบเขตของสีตั้งต้นโดยให้ผู้ทำแบบสอบถาม 20 คน ได้เลือกสีทั้งหมดจาก Chart สี Yellow-Red (YR) และ Yellow (Y) แล้วจึงนำเป็น Chart สีเพื่อสอบถามต่อไป

การสุ่มตัวอย่างและจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

งานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามออนไลน์ เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ดำเนินการได้สะดวก และใช้เวลารวดเร็ว และผลที่ได้มีความเที่ยงตรงเทียบเท่ากับการทำแบบสอบถามแบบกระดาษ (Yun & Trumbo, 2000; Swoboda, et al., 1997 อ้างถึงใน Andrews, Nonnecke & Preece, 2003)

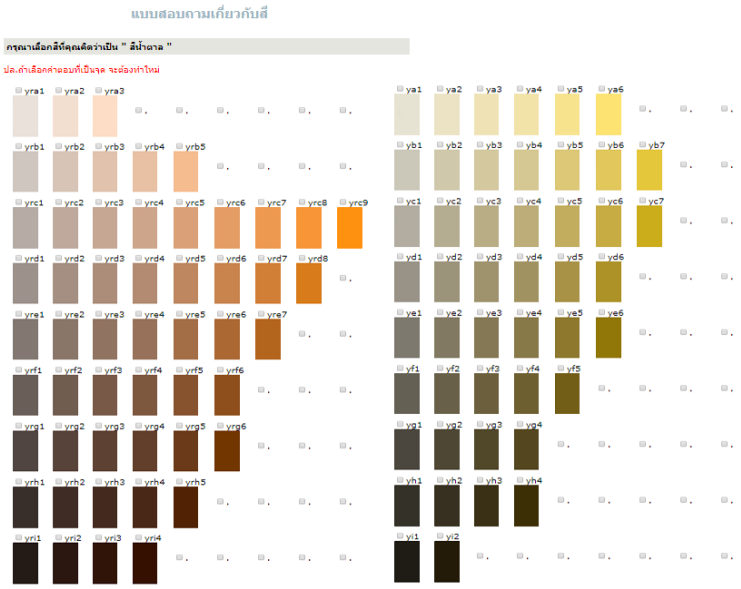

ภาพที่ 6 แบบสอบถามออนไลน์

จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 2 ประการ ได้แก่ ความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) และความพอเพียงของข้อมูล (Data Sufficiency) (ประไพพิมพ์ สุธีวสินนนท์ และ ประสพชัย พสุนนท์, 2559) จึงกำหนดเกณฑ์เป้าหมายว่า จะสิ้นสุดการสอบถามเมื่อไม่ได้รับผลต่างของการเลือกสีเป็นจำนวนติดต่อกัน 5 แบบสอบถาม

การวิเคราะห์ผลการทดลอง

เนื่องจากมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดช่วงของสีตามมาตรฐานมันเซลที่ได้จากการรับรู้ชื่อสีที่ถูกกำหนดโดยเทศบัญญัตินครเชียงใหม่ และเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการวิเคราะห์ตามเกณฑ์ของการกำหนดกลุ่มประชากร จึงใช้การวิเคราะห์สีที่ถูกเลือก นำเสนอในรูปแบบตาราง ประกอบด้วยจำนวนความถี่ของการเลือกค่าสีและตัวอย่างของสี ซึ่งสามารถแสดงค่าเชิงปริมาณและหลักฐานเชิงประจักษ์ ตารางที่ออกแบบเพื่อการวิเคราะห์เป็นตาราง 2 ทิศทาง โดยแนวนอนแสดงค่า Chroma และแนวตั้งแสดง Value ค่า Chroma ที่กำหนดในตารางมีความสอดคล้องกับ Chart สีมันเซล Y และ YR โดย Chart สี YR มีค่า Chroma 9 ระดับ และมีค่า Value 9 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยตัดค่า Valueระดับสว่างสุดออกไปเนื่องจากไม่มีผลต่อการเลือกเนื้อสี

เช่นเดียวกันกับ ค่า Chart สี Y ที่มีค่า Chroma 7 ระดับ และค่า Value 9 ระดับ ซึ่งผลที่บันทึกจะนำไปวิเคราะห์โดยเปรียบเทียบความถี่ที่ได้ต่อไป

4. ผลจากการศึกษา

การออกแบบแบบสอบถามจากการตั้งคำถาม โดยแบ่งออกเป็น 2 คำถาม คือ *"ท่านคิดว่า สีขาว ขาวนวล และครีม อยู่ที่ช่องสี Munsell ไหนของสี Y และ YR"* และคำถามที่สอง คือ *"ท่านคิดว่าสีน้ำตาล อยู่ที่ช่องสี Munsell ไหนของสี Y และ YR"* ผลจากการสำรวจผู้ทำแบบสอบถาม 183 คน ซึ่งเป็นจุดอิ่มตัวของการสอบถาม

ผลการศึกษาของคำถามแรก ที่ว่า สีขาว ขาวนวล และครีม อยู่ที่ช่องสี Munsell ไหนของสี Y และ YR พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามว่า สีขาว ขาวนวล และครีม ของสี YR ที่ระดับ Value ตั้งแต่ 6 ขึ้นไป (ภาพที่ 7) และของสี Y ที่ระดับ Value ตั้งแต่ 7 ขึ้นไป (ภาพที่ 8) เมื่อ A=9, B=8,…,I=1

สีขาว ขาวนวล ครีม YR									
	1	2	3	4	6	8	10	12	14
A	107	118	95						
B	14	24	39	42	27				
C	3	7	10	14	12	5	3	1	
D	1	2	3	4	2	1			
E									
F									
G									
H									
I									

ภาพที่ 7 ตารางแสดงผลการสำรวจสีขาว ขาวนวลครีม ในสี YR

สีขาว ขาวนวล ครีม Y									
	1	2	3	4	6	8	10	12	14
A	101	102	93	48	15	1			
B	10	16	11	10	1				
C	2	1	1						
D									
E									
F									
G									
H									
I									

ภาพที่ 8 ตารางแสดงผลการสำรวจสีขาว ขาวนวล ครีม ในสี Y

ส่วนผลการศึกษาของคำถามที่สอง ที่ว่า สีน้ำตาล อยู่ที่ช่องสี Munsell ไหนของสี Y และ YR พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามว่า สีน้ำตาล ของสี YR มี Value ที่กระจัดกระจาย และมีการกระจุกตัวมากที่สุดในระดับต่ำกว่า 6 ลงไป (ภาพที่ 9) และ ของสี Y มี Value ที่กระจัดกระจาย และมีการกระจุกตัวมากที่สุดในระดับต่ำกว่า 6 ลงไป เช่นกัน (ภาพที่ 9) เมื่อ A=9, B=8,…, I=1

สีน้ำตาล YR									
	1	2	3	4	6	8	10	12	14
A	3		1						
B	1	2	3						
C	4	11	14	14	7	3	2		1
D	7	16	26	28	29	21	19	12	
E	10	30	49	64	85	76	63		
F	13	51	92	116	129	127			
G	27	73	115	133	144	128			
H	28	80	103	119	110				
I	24	56	69	70					

ภาพที่ 9 ตารางและกราฟแสดงผลการสำรวจสีน้ำตาลในสี YR

สีน้ำตาล Y									
	1	2	3	4	6	8	10	12	14
A	2		1	1					
B	1	1	1	1					
C	1	3	2	2		1			
D	1	5	6	4	3	3			
E	3	8	13	10	11	10			
F	5	15	21	20	19				
G	8	29	37	43					
H	13	38	52	55					
I	8	27							

ภาพที่ 10 ตารางและกราฟแสดงผลการสำรวจสีน้ำตาลในสี Y

5. ข้อเสนอแนะ

การรับรู้สีน้ำตาลบนค่าสีมันเซล พบว่า การรับรู้มีทิศทางไปทางค่า Value ด้านล่าง และพบการรับรู้กระจัดกระจายไปทั่วทั้ง Chart สี

จากการรับรู้สีครีม ขาว ขาวนวล และสีน้ำตาล สามารถอภิปรายได้ว่า การทดสอบการรับรู้ อันมีผลจากประสบการณ์ของแต่ละคนที่แตกต่างกัน กระบวนการแปลความหมายจากการมองเห็นสีใน Chart สู่การแปล

ความหมายในสมอง สอดคล้องกับการศึกษาของ O'Connor (2008) ที่อธิบายว่าชื่อของสีที่กำหนด สามารถเลือกได้อย่างหลากหลาย

ถึงแม้ว่าการรับรู้สีด้วยชื่อสีนั้นสร้างความหลากหลายในการใช้สี แต่หากยังเป็นความหลากหลายที่มีความกลมกลืน ย่อมมีความเหมาะสมต่อการใช้สีที่หลากหลายได้ ดังนั้น จึงมีแนวโน้มว่า หากต้องการควบคุมสีของอาคารให้กลมกลืนกันในสภาพแวดล้อม การกำหนดค่าสีมันเซลมีประสิทธิภาพในการควบคุมมากกว่าการกำหนดชื่อสี และระบบสีมันเซลมีความเหมาะสมสำหรับกำหนดเป็นสีภายนอกอาคารในเมืองเชียงใหม่ ซึ่งอาจเป็นแนวทางในการกำหนดสีภายนอกของอาคารในเมืองเชียงใหม่ในอนาคตต่อไป

6. บรรณานุกรม

กรุณา รักษวิณ. (2557). สีของอาคารย่านประตูท่าแพเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กมลวัฒน์ ยะสารวรรณ. (2547). การรับรู้กฎระเบียบของพนักงานท่าเรือแหลมฉบัง. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ,บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

บัณฑิต เผ่าวัฒนา. (2548). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาน้ำเสียในคลองแม่ข่า ตำบลช้างคลาน เทศบาลนครเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประไพพิมพ์ สุธีวสินนนท์ และ ประสพชัย พสุนนท์. (2559). กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ. **วารสารปาริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ.** 29(2). 31-48.

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. (2541). **พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม : มูลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการออกแบบและวางแผน.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Andrews, D., Nonnecke, B., & Preece, J. (2003). Conducting Research on the Internet: Online Survey Design, Development and Implementation Guidelines. **International Journal of Human Computer Interaction,** 2(16), 185-210. Retrieved 2019, from http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.91.4972&rep=rep1&type=pdf

Appleyard, D. (1981). **Livable Streets.** University of California, Press, Berkeley.

Aslam, M.M. (2006). Are you selling the right colour? A cross-cultural review of colour as a marketing cue. **Journal of Marketing Communications.** 12(1)

Batchelor, D. (2000). Chromophobia, London, Reakton Book.

Brawley, E.C. (1997). Designing for Alzheimer's Disease, Strategies for Creating Better Care Environment's Wiley, New York.

Carmona, M. (2003). Public Places, Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design, University of Michigan, Architectural Press.

Chun, J.H. (2007). Study on the Analyzing Street Scape Color. Focused on INSODONG, Seoul. Seoul: International Association of Societies of Design Research. The Hong Kong Polytechnic University.

Foote, K.E. (1983). Color in Public Spaces: Toward a Communication-based Theory of the Urban Built Environment. Research Paper No.205, Department of Geography, The University of Chicago.

Groat, L.N. (1992). Contextual compatibility in architecture: An issue of personal taste? In J.L. Nasar (Ed) Environmental Aesthetics: Theory, Research and Application. Cambridge: Cambridge University.

Iijima, S. (1997). Cross-culture color difference of commercial facility between Great Britain and Japan, **Bulletin of Okayama Marketing University,** 33(2).

Jacobs, J. (1961). **The Death and Life of Great America Cities.** New York: Random House.

Kalmus, N. (1935). Color Consciousness. **Journal of the Society of Motion Picture Engineers.** 25(2).

Kodamaa, A. (2007). The problems of environmental color design in Japan. **Japan Color Research Institute,** (3).

Kyoto City Planning. (2007). Conservation, Revitalization and Creation of Kyoto Landscape. Retrieved May 29, 2018, from https://www.city.kyoto.lg.jp/tokei/cmsfiles/contents/0000057/57538/3shou.pdf.

Lancaster, M. (1996). **Colorscape.** London: Academy.

Luscher, T.F. (1993). Do we need endothelin antagonists?. Cardiovasc. Res., 27, 2089-2093.

Lynch, K. (1960). **The Image of The City.** Cambridge Mass: MIT Press.

Mahnke, F.& Mahnke, R. (1987). **Color and Light in Man-Made Environment.** New York: Van Nostrand Reinhold.

Manav, B. (2007). Color-emotion associations and color preferences: A case study for residences. **Color Research and Application,** 32(2)

Munsell, A. H. (1915). **The Atlas of the Munsell Color System.** Boston.

Nasar, J.L. (1994). Urban design aesthetics: The evaluative qualities of building exteriors. **Environment and Behaviour,** 26(3), 377- 401.

O'Connor, Z. (2006). Bridging the gap: Façade colour, aesthetic response and planning policy. **Journal of Urban Design,** 11(3), 335-345.

O'Connor, Z. (2008). Facade Colour and Aesthetic Response: Examining Patterns of Response within the Context of Urban Design and Planning Policy in Sydney. Doctoral Dissertation, Australia, University of Sydney.

Pastoureau, M. (2001). **Blue: The History of a Color.** Princeton: Princeton University Press.

Porter, T. (1985). **Architectural Colour a Design Guide to Using Colour on Buildings.** New York: Watson-Guptill Publication.

Raksawin, K., Wonglaksanapan, A., and Suthasupa, S. (2017). Colours convey Lanna Identity in Lamphun and Chiang Mai area. **Materials Science and Engineering,** Vol 245. doi:10.1088/1757-899X/245/5/052010.

Ronchi, L. (2015). Lighting, Color, Environment and Complexity an Abridged Historical Review. Retrieved May 29, 2018, from https//ronchi.isti.cnr.it.

Sakamoto, K. (2013). Difference in the Color Preference by a Geographical Factor. World Academy of Science, **Engineering and Technology International Journal of Humanities and Social Sciences.** 7(11), 2867-2871.

Stamps, A.E. (2000). **Psychology and the Aesthetics of the Built Environment.** Boston: Kliwer

State of Michigan. (2017). Ordinance No. 18.281. Retrieved May 29, 2018, from https://www.cityofnovi.org/Reference/Code-of-Ordinances-and-City-Charter/18-281BuildingFacades.aspx.

Svedmyr, A. (1997). The aesthetics of recognition: An important aspect of colour harmony theory. In Sivik, L. (Ed.) Colorur Report: Colour and Psychology F50. Proceeding of the AIC Interim Meeting. Gothenburge: Scandinavian Colour Institute AB, 56-58.

Texas City Council. (2018). Ordinance No.2018-15. Retrieved May 29, 2018, from https://bhtx.gov/sites/default/files/panels/files/ord_2018-15_exterior_colors_-_commercial_building.pdf.

Trancik, R. (1986). **Finding Lost Space: Theory of Urban Design.**Van Nostrand Reinhold, 74, 32-38.

การออกแบบอินโฟกราฟิกเพื่อการสื่อสารในงานธุรกิจ

INFOGRAPHIC DESIGN FOR BUSINESS COMMUNICATION

นฤดล จิตสกูล

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: narudon.ji@spu.ac.th

บทคัดย่อ

ธุรกิจยุคดิจิทัล เป็นธุรกิจที่ต้องอาศัยความaรวดเร็ว ดังนั้นสื่อจะต้องมีความชัดเจน กระชับ ทำให้ลูกค้าเข้าใจในข้อมูลของสินค้าและบริการให้ได้มากที่สุด เทรนด์ที่กำลังมาแรงในยุคปัจจุบันก็คือ อินโฟกราฟิกในการสื่อสารธุรกิจ ซึ่งเป็นกระบวนการนำข้อมูลความรู้ที่ต้องการจะสื่อสารในธุรกิจ อาจจะเป็นข้อมูลสินค้าหรือบริการมาใช้ออกแบบสื่อสารในรูปแบบของภาพกราฟิก ในรูปแบบของสัญลักษณ์ กราฟ แผนภูมิ ไดอะแกรม แผนที่ หรือลักษณะอื่นๆ ที่เป็นการสื่อสารด้วยภาพ ทำให้เกิดการเข้าใจที่ง่ายในระยะเวลาที่สั้น การออกแบบอินโฟกราฟิกที่ดีในการสื่อสารงานธุรกิจ จะมีลักษณะ ดังนี้ 1. เลือกหัวข้อเรื่องของธุรกิจให้ชัดเจนเพียงหัวข้อเดียว 2. ต้องออกแบบให้เข้าใจง่าย 3. เลือกข้อมูลธุรกิจที่สำคัญมาเป็นประเด็นหลักในการสื่อสาร 4. ต้องมีความมั่นใจในข้อเท็จจริงของข้อมูลธุรกิจ 5. ใช้อินโฟกราฟิกเป็นตัวเล่าเรื่องหรือดำเนินเรื่องในการสื่อสารธุรกิจ 6. สื่อสารธุรกิจจะมีคุณภาพ ต้องออกแบบอินโฟกราฟิกให้ดี 7. การใช้สี ที่ดึงดูดความสนใจ 8. การใช้คำที่สั้น กระชับ และสื่อสารชัดเจน 9. การตรวจสอบตัวเลขข้อมูลที่ชัดเจน 10. การออกแบบไฟล์อินโฟกราฟิกให้มีขนาดเล็ก การพัฒนารูปแบบการสื่อสารจากรูปแบบเดิม ให้เป็นการสื่อสารด้วยอินโฟกราฟิก และเกิดประโยชน์ให้กับธุรกิจ ต้องมีการศึกษากลุ่มเป้าหมาย ใช้การสื่อสารด้วยรูปภาพให้มากกว่าการใช้ตัวอักษร และออกแบบภาพจากคอนเทนท์ของธุรกิจให้ดูดี เพื่อการส่งต่อข้อมูลที่กว้างขึ้น

คำสำคัญ: การออกแบบ อินโฟกราฟิก การสื่อสาร ธุรกิจ

ABSTRACT

The Digital Business is a business relying on speed. Therefore, the media used must be explicit and concise, allowing customers to understand the information of products and services as much as possible. The very popular trend nowadays is applying Infographic in business communication which is the process of integrating knowledge and information needed to communicate in business including information of products or services to design and communicate by graphics presentation in the form of symbols, graphs, charts, diagrams, maps, or other characteristics with visual communication, resulting in easy understanding in a short period of time. Good Infographic Design for Business Communication consists of the following characteristics: 1. Focus on a single topic. 2. Keep it simple. 3. Data is important. 4. Be sure facts business data are correct. 5. Let it tell a story. 6. Good infographic design is business communication effective. 7. Choose attractive colors. 8. Use short texts. 9. Check your numbers. 10. Make the file size small. The development of communication forms from the original

format to be communicated by infographic for the most useful for the business. There will be an analyze segmentation groups, us visual communication more than text Moreover, the content will be designed by image for the best business form and also for share an information into the pubic.

Keywords: Design Infographic Communication Business

1. บทนำ

การสื่อสารเป็นทักษะพื้นฐานของมนุษย์ เป็นทักษะและเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะมนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องใช้การสื่อสารอยู่ตลอดเวลา ซึ่งนอกเหนือจากปัจจัยสี่พื้นฐานที่มนุษย์ทั่วไปต้องใช้แล้ว ทักษะด้านการสื่อสารก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์ประสบความสำเร็จ

การสื่อสาร (Communication) หมายถึง กระบวนการการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ประสบการณ์ อารมณ์ ความรู้สึก ข้อคิดเห็น ทัศนคติ ความต้องการ ที่เกิดจากผู้ส่งสาร ซึ่งเป็นจุดกำเนิดเริ่มต้นของการสื่อสารทั้งกระบวนการ ที่มีความต้องการจะสื่อสารไปยังผู้รับสาร โดยผ่านช่องทางการสื่อสารอย่างใดอย่างหนึ่ง การสื่อสารมีองค์ประกอบสำคัญหลักอยู่ 4 ประการ คือ 1. ผู้ส่งสาร (Sender) 2. สาร (Message) 3. ช่องทางหรือสื่อ (Channel / Media) และ 4. ผู้รับสาร (Receiver)

อินโฟกราฟิก (Infographic) คือ การใช้ทักษะในด้านการสื่อสารผสานกับความคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอข้อมูลในลักษณะของรูปภาพ เพื่อเพิ่มและดึงดูดความน่าสนใจให้กับข้อมูลที่ต้องการนำเสนอ อินโฟกราฟิกมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ โดยเริ่มต้นจากการที่มนุษย์ยังไม่มีกี่ประดิษฐ์ตัวอักษร การสื่อสารผ่านภาพวาดตามฝาผนังถ้ำจึงเกิดขึ้นเป็นร่องรอยสืบทอดเรื่องราวมาจนถึงยุคปัจจุบันนี้ ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ เรียกการสื่อสารด้วยภาพที่เกิดตามฝาผนังถ้ำว่า Pictogram ซึ่งสอดคล้องกับที่ Rungsujarit Wiwat (2017: 12) ได้กล่าวว่า ประวัติความเป็นมาของการออกแบบอินโฟกราฟิก ตามหลักฐานในอดีตที่ปรากฏ เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์เริ่มรู้จักการขีดเขียน ขูด จารึกเป็นร่องรอย ให้ปรากฏเป็นหลักฐานในปัจจุบัน การออกแบบกราฟิกสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งในยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยังไม่มีภาษาในการสื่อสาร จึงใช้การสื่อสารด้วยภาพ ซึ่งเรียกภาพต่าง ๆ เหล่านั้นว่า Pictogram จึงเป็นการเริ่มต้นการสื่อความหมายด้วยการวาดเขียน ให้ผู้อ่านตีความหมายได้ เรียกว่า Pictogram เช่น ภาพคน ภาพสัตว์ ต้นไม้ ไว้บนผนังหรือบนเพดานถ้ำ และมีการแกะสลักลงบนเขาสัตว์ กระดูกสัตว์ ซึ่งใช้วิธีการวาดอย่างง่าย ๆ ไม่มีรายละเอียดมาก ต่อมาประมาณ 9000 ปี ก่อนคริสตกาล ชาว Sumerians ในดินแดนแคว้นเมโสโปเตเมีย ได้เริ่มเขียนตัวอักษรรูปลิ่ม (Cuneiform) และตัวอักษร Hieroglyphic ของชาวอียิปต์ ต่อมางานกราฟิกเริ่มได้รับการยอมรับมากขึ้น เมื่อได้คิดค้นกระดาษและวิธีการพิมพ์ ปี ค.ศ. 1440 Johann Gutenberg ชาวเยอรมัน ได้ประดิษฐ์เครื่องพิมพ์แบบตัวเรียง ที่สามารถพิมพ์ได้หลายครั้ง ครั้งละจำนวนมาก ๆ ในปี ค.ศ. 1950 การออกแบบได้ชื่อว่าเป็น Typographical Style เป็นการพัฒนาโดยนักออกแบบชาวสวิส ซึ่งได้นำวิธีการจัดวางตัวอักษรข้อความ และภาพเป็นคอลัมน์ มีการใช้ตารางช่วยให้อ่านง่ายมีความเป็นระเบียบสวยงาม มีการจัดแถวของข้อความแบบชิดขอบด้านหน้าและด้านหลังตรงเสมอกัน ตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา (Shomechay Korwit, 2018: 18)

การออกแบบอินโฟกราฟิก ได้พัฒนาและขยายขอบเขตงานออกไปอย่างกว้างขวาง ไม่จำกัดอยู่แต่ในสิ่งพิมพ์เท่านั้น โดยได้เข้าไปอยู่ในกระบวนการสื่อสารอื่น ๆ เช่น ภาพยนตร์ต่าง ๆ โทรทัศน์ วีดีทัศน์ (VDO) การถ่ายภาพ โปสเตอร์ การโฆษณา เป็นต้น บทบาทของอินโฟกราฟิกเริ่มแพร่หลายในวงกว้าง เพราะเป็นการสื่อสาร

ที่สามารถทำให้ผู้รับสารเข้าใจได้ง่ายและดึงดูดความน่าใจ ด้วยที่มีลักษณะเป็นรูปภาพ จึงทำให้การสื่อสารเข้าใจได้ชัดเจน โดยเฉพาะในวงการธุรกิจ ได้มีการนำอินโฟกราฟิกเข้ามาใช้ในการสื่อสารอย่างแพร่หลาย ด้วยข้อดีหลายอย่างที่จะสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายหรือลูกค้า จึงทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจหันมาใช้การนำเสนอข้อมูลด้านธุรกิจของตนเองผ่านอินโฟกราฟิกมากขึ้น (Shomechay Korwit, 2018: 23)

การออกแบบอินโฟกราฟิกปัจจุบัน เป็นยุคของอิเล็กทรอนิกส์ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ได้นำเครื่องมือเครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ วัสดุสำเร็จรูป มาช่วยในการออกแบบกราฟิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ (Computer Graphics) มีโปรแกรมด้านการจัดพิมพ์ตัวอักษรที่นิยม คือ Microsoft Word สามารถจัดเรียง วางรูปแบบ สร้างภาพ กราฟ แผนภูมิ จัดการและสร้างสรรค์ตัวอักษร โปรแกรมอื่น ๆ ที่สนับสนุนงานอินโฟกราฟิกอีกมากมาย

2. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อศึกษาแนวทางในการออกแบบอินโฟกราฟิกเพื่อการสื่อสารในงานธุรกิจ

(2) เพื่อพัฒนารูปแบบการสื่อสารจากรูปแบบเดิม ให้เป็นการสื่อสารด้วยอินโฟกราฟิก และเกิดประโยชน์ให้กับธุรกิจ

3. การสื่อสาร

การสื่อสาร (Communication) เป็นทักษะที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องมีการติดต่อสื่อสารกันตลอดเวลา ดังนั้นการสื่อสารจึงเป็นทักษะที่สำคัญและมีบทบาทมากในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ปัจจุบันสังคมโลกเปลี่ยนไป การสื่อสารก็มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไม่เคยหยุดนิ่ง และมีการนำนวัตกรรม เทคโนโลยี และสารสนเทศใหม่ๆ มาใช้ในการสื่อสารมากขึ้น

การสื่อสารในยุคดิจิทัล เป็นยุคที่นำเอาเทคโนโลยีและช่องทางในการสื่อสารเข้ามามีส่วนร่วมกับวิถีชีวิต ซึ่งทำให้เกิดการปรับตัว การสื่อสารในโลกที่ไร้พรมแดน เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการสื่อสาร ระบบอินเตอร์เน็ตเข้ามามีส่วนทำให้ชีวิตมนุษย์ในสังคมเปลี่ยนไป ซึ่งทำให้เกิดพฤติกรรมที่เรียกว่า สังคมก้มหน้า เพราะคนส่วนใหญ่ใช้เวลาอยู่กับหน้าจอมือถือของตนเอง มากกว่าการสื่อสารในลักษณะพบหน้าพูดคุยกันเหมือนในอดีต นอกจากการสื่อสารโดยทั่วไปแล้ว ยังมีการบูรณาการเอาอินเตอร์เน็ตและเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในงานอื่น ๆ อีกด้วย เช่น การศึกษา การแพทย์ และการดำเนินงานธุรกิจ ซึ่งทำให้เกิดการสื่อสารที่รวดเร็วทันใจ ตอบสนองความต้องการของมนุษย์

องค์ประกอบของการสื่อสาร

การสื่อสารจะสมบูรณ์แบบได้จะต้องประกอบด้วย 4 องค์ประกอบพื้นฐาน ดังนี้ 1. ผู้ส่งสาร (Sender) 2. สาร (Message) 3. ช่องทางหรือสาร (Channel / Media) และ 4. ผู้รับสาร (Receiver) (Rattanawongsa Suchart, 2016: 56)

1. ผู้ส่งสาร (Sender) หรืออาจจะเรียกว่า แหล่งสาร (Source) อันหมายถึง ตัวของมนุษย์ กลุ่มของคน หรือหน่วยงาน ห้างร้าน หรือบริษัท ที่ทำหน้าที่ในการส่งข้อมูลข่าวสาร อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดกำหนดของการสื่อสาร เพราะเป็นที่ผลิตข้อมูลข่าวสาร เพื่อส่งต่อข้อมูลไปยังปลายทางที่เป็นผู้รับสาร เป็นผู้ริเริ่มต้นกระบวนการของการสื่อสาร จากการแปลงความคิดไปเป็นสัญลักษณ์สร้างขึ้นแทนความคิด ได้แก่ ภาษา กิริยาท่าทาง รวมไปถึงพฤติกรรมต่างๆ เพื่อสื่อสารความต้องการ ความรู้สึก ข้อมูลข่าวสารของตนไปยังปลายทางของการสื่อสารหรือ

ผู้รับสาร ผ่านช่องทางรูปแบบต่างๆ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น นักพูด นักเขียน นักแต่งเพลง นักน้อง ศิลปิน พิธีกร นักข่าว บริษัท และองค์กรต่างๆ เป็นต้น

2. สาร (Message) หมายถึง ข้อมูลข่าวสาร ที่ถูกสร้างขึ้นโดยผู้ส่งสาร เป็นลักษณะของเรื่องราวที่มีความหมายซึ่งอาจจะอยู่ในรูปแบบของความรู้ ข้อมูล ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งต้องอาศัยช่องทางในการสื่อสารส่งต่อไปยังผู้รับสารได้รับรู้ โดดยผ่านการแสดงออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นที่สามารถทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันได้ เช่น คำพูด ข้อความ ภาพวาด ภาพถ่าย บทเพลง บทละคร และท่าทางที่สื่อสารอย่างมีความหมาย เป็นต้น ลักษณะของสาร สามารถแบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ 2.1 รหัสสาร (Message) ได้แก่ ภาษา สัญลักษณ์ กิริยาท่าทางหรือท่าทางที่มนุษย์ใช้แสดงแทนความรู้ ความคิด ความต้องการ อารมณ์ และความรู้สึกต่างๆ ที่ต้องการแสดงออก 2.2 เนื้อหาของสาร (Message Content) หมายถึง องค์ความรู้ ความคิด หรือประสบการณ์ที่ผู้ส่งสารต้องการที่จะถ่ายทอดไปยังผู้รับสารเพื่อให้เกิดการรับรู้ร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เข้าใจร่วมกัน หรือการสื่อสารตอบโต้ร่วมกัน และ 2.3 การจัดการสาร (Message Treatment) หมายถึง การรวบรวมความรู้ ข่าวสารมาเรี่ยบเรียงอย่างเป็นระบบ เพื่อสรุปเป็นใจความสำคัญที่ต้องการ ด้วยใช้รหัสสารที่มีความเหมาะสม

3. ช่องทางหรือสื่อ (Channel / Media) หมายถึง สิ่งที่จะเป็นตัวนำของสาร ทำหน้าที่นำสารที่เกิดจากผู้ส่งสาร หรือแหล่งสารส่งต่อไปยังผู้รับสาร ซึ่งผู้ส่งสารต้องอาศัยช่องทางในลักษณะต่างๆ นำสารไปยังผู้รับสาร โดยประเภทของช่องทางมีอยู่อย่างหลากหลาย สามารถเลือกได้ตามกับความเหมาะสมและพฤติกรรมของผู้รับสาร เพื่อให้การสื่อสารเกิดประสิทธิภาพสูงสุด เช่น การสื่อสารกับวัยรุ่นยุคปัจจุบัน อาจจะต้องใช้ช่องทางการสื่อสารผ่านระบบโซเชียลมีเดีย (Social Media) ต่างๆ อันได้แก่ Facebook YouTube Twister และ Instagram เป็นต้น ซึ่งช่องทางสื่อทั้งหลายที่กล่าวมาในข้างต้น ก็มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป การเลือกใช้จึงต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการสื่อสารของผู้ส่งสารด้วย

4. ผู้รับสาร (Receiver) หมายถึง บุคคล กลุ่มของบุคคล มวลชน หรือองค์กรที่รับข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งสาร ได้แก่ ผู้ฟัง ผู้เข้าร่วมงานประชุม ผู้เข้าฟังการสัมมนา นักเรียนนักศึกษาในชั้นเรียน ผู้ฟังรายการวิทยุ ผู้ฟังการรายงานข่าว และผู้อ่านหนังสือพิมพ์ เป็นต้น ผู้รับสารอาจมีการแสดงปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) ต่อผู้ส่งสารตามรูปแบบของช่องทางหรือสื่อที่ผู้ส่งสารเลือกใช้ (Rattanawongsa Suchart, 2016: 61)

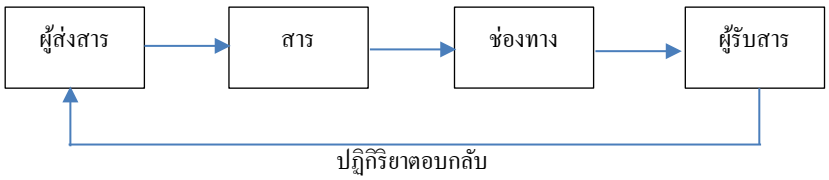

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของการสื่อสาร (Rattanawongsa Suchart, 2016: 61)

4. การสื่อสารทางธุรกิจ

การสื่อสารทางธุรกิจ เป็นรูปแบบของการติดต่อปฏิสัมพันธ์กันตามพื้นฐานของการสื่อสาร ที่ยึดหลักพื้นฐาน บรรทัดฐาน และกฎเกณฑ์ทางธุรกิจร่วมกัน มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของบุคคลหรือองค์กรเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน

แบรนด์ (Brand) หรือตราสินค้า นับเป็นสิ่งบอกเล่าเรื่องราวที่มีความสำคัญของธุรกิจ ใช้ในการสื่อสารเพื่อเข้าถึงกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้บริโภค หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า ลูกค้า แบรนด์เป็นทั้งความเชื่อมั่น ความ

ไว้วางใจ และเป็นภาพลักษณ์ ถือเป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่าสูงสุดของบริษัทและธุรกิจ ดังนั้นกลยุทธ์การสร้างตราสินค้า ถือเป็นกลยุทธ์การสร้างอำนาจทางการตลาดที่สำคัญของธุรกิจ นักวางแผนการตลาดหลายองค์กรทั้งในยุโรป อเมริกา และเอเชีย มีความพยายามสร้างตราสินค้าเพื่อขับเคลื่อนแบรนด์ของตน ตลอดจนวางแผนกลยุทธ์อย่างเหมาะสม (Jada Pinpinut, 2016: 78) ทั้งนี้ Philip Kotler (2003: 12) กล่าวไว้ว่า แบรนด์ คือ ชื่อคำพูด สัญลักษณ์ หรือภาพลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อใช้ในการระบุถึงธุรกิจ สินค้า และบริการของผู้ขายรายใดรายหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ถือเป็นสิ่งที่สร้างให้สินค้ามีความแตกต่างจากคู่แข่ง ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ประการ คือ 1) ลักษณะภายนอกของสินค้า (Attribute) ที่สามารถทำให้เกิดการจดจำได้ 2) คุณประโยชน์ของสินค้า (Benefit) 3) คุณค่าของสินค้า (Value) ที่ทำให้เกิดความรู้สึกว่า เมื่อได้ใช้สินค้าหรือบริการแล้วรู้สึกภาคภูมิใจ 4) วัฒนธรรม (Culture) ของตราสินค้าที่ต้องการให้ผู้บริโภครับรู้ 5) บุคลิกภาพของสินค้า (Personality) ที่ใช้แล้วเกิดบุคลิกภาพสินค้า และ 6) ผู้ใช้ (User) เป็นสินค้าที่สามารถบอกบุคลิกภาพของผู้ใช้

การสื่อสารทางธุรกิจ เป็นการสื่อสารระหว่างเจ้าของหรือองค์กรธุรกิจกับลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย การสื่อสารที่ดีจะต้องสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา เป็นการสื่อสารข้อมูลทางการตลาด ตั้งแต่ข้อมูลโดยทั่วไปตลอดจนข้อมูลที่ใช้ประกอบในการตัดสินใจเลือกซื้อในสินค้าหรือธุรกิจ ลักษณะของการสื่อสารทางธุรกิจ จึงต้องมีลักษณะดังนี้ คือ

1. เป็นการสื่อสารสองทาง คือ สื่อสารจากเจ้าของธุรกิจไปสู่กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย
2. ข้อมูลธุรกิจ เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาและมีความถูกต้อง
3. การสื่อสารธุรกิจที่ดี จะต้องนำเสนอข้อมูลให้ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายจดจำได้ เกิดการซื้อซ้ำและใช้ซ้ำ
4. การสื่อสารธุรกิจ เป็นการสื่อสารที่มีเป้าหมายเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ร่วมกันระหว่างเจ้าของธุรกิจและกลุ่มเป้าหมายที่เป็นลูกค้า

5. อินโฟกราฟิกในงานสื่อสารธุรกิจ

อินโฟกราฟิก (Infographic) เกิดจากการผสมผสานระหว่างคำสองคำ คือ Information กับ Graphic หมายถึง การนำข้อมูลในรูปแบบต่างๆ มาจัดทำสรุปเป็นระบบสารสนเทศในลักษณะของภาพนิ่ง กราฟิก หรือภาพเคลื่อนไหว สามารถดูได้ง่าย ใช้เวลาสั้นๆ ในการทำความเข้าใจกับข้อมูลได้อย่างชัดเจน สามารถสื่อสารให้ผู้รับสารหรือดูข้อมูลเข้าใจความหมายของสิ่งที่ต้องการสื่อสารทั้งหมดได้ โดยไม่จำเป็นที่ต้องใช้คำพูดหรือการอธิบายเพิ่มเติมจากผู้ส่งสาร

การออกแบบอินโฟกราฟิก เป็นกระบวนการนำข้อมูลที่สามารถทำความเข้าใจได้ยาก หรือมีลักษณะเป็นตัวหนังสือจำนวนมาก มานำเสนอในรูปแบบต่างๆ อย่างสวยงามและสร้างสรรค์ เกิดเป็นภาพที่สามารถเล่าเรื่องราวด้วยตัวของผลงานอินโฟกราฟิกได้

ลักษณะของอินโฟกราฟิกที่ดีในการสื่อสารงานธุรกิจ

อินโฟกราฟิกในการสื่อสารธุรกิจ คือ กระบวนการนำข้อมูลความรู้ที่ต้องการจะสื่อสารในสินค้าหรือบริการ มาออกแบบสื่อสารในรูปแบบของภาพกราฟิก ที่อาจจะสื่อสารออกมาในรูปแบบของสัญลักษณ์ กราฟ แผนภูมิ ไดอะแกรม แผนที่ หรือลักษณะอื่น ๆ ที่เป็นการสื่อสารด้วยภาพ ออกแบบมาในลักษณะที่เป็นภาพนิ่งหรือภาพเคลื่อนไหว ทำให้เกิดการเข้าใจที่ง่ายในระยะเวลาที่สั้น กระชับ ชัดเจน ไม่ทำให้เกิดความสับสนในการสื่อสาร เพราะภาพต่าง ๆ เหล่านี้จะเปรียบเสมือนตัวแทนในการบอกเล่าเรื่องราวให้แต่ละส่วนที่ผู้ส่งสารหรือ

เจ้าของธุรกิจต้องการสื่อสารถึงลูกค้าหรือกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการออกแบบอินโฟกราฟิกที่ดีในการสื่อสารงานธุรกิจ ต้องมีลักษณะ ดังนี้ (Jada Pinpinut, 2016: 85)

1. การสื่อสารถึงสินค้าหรือบริการของธุรกิจ จะต้องเลือกหัวข้อที่จะนำมาใช้ให้ชัดเจนเพียงหัวข้อเดียวต่อผลงานออกแบบอินโฟกราฟิกหนึ่งชิ้น ในการกำหนดหัวข้อเรื่องไม่ควรมีการนำเสนอข้อมูลในหลากหลายหัวข้อเกินไป เพราะอาจทำให้ยากต่อการทำความเข้าใจและจดจำของลูกค้าหรือกลุ่มเป้าหมายของธุรกิจ เช่น อินโฟกราฟิกที่นำเสนอคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ ก็ควรจะกำหนดหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ให้ชัดเจน โดยอาจจะแบ่งออกเป็นข้อ เพื่อให้ง่ายในการอ่านเป็นข้อตามลำดับ เป็นต้น

2. การออกแบบให้มีความเข้าใจได้ง่าย เมื่อเริ่มต้นการออกแบบอินโฟกราฟิกเพื่อสื่อสารในงานธุรกิจ แม้ว่าข้อมูลของสินค้าหรือบริการจะมีมากแค่ไหนก็ตาม การออกแบบอินโฟกราฟิกจะไม่นิยมอัดข้อมูลทั้งหมดลงไปในผลงาน ผู้ออกแบบจะต้องแน่ใจว่า ข้อมูลที่ต้องการสื่อสารไปยังลูกค้าหรือกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้รับสารนั้นไม่อัดแน่นจนเกินไป ไม่ซับซ้อนจนอาจทำให้เกิดการสับสน สร้างความเข้าใจในการรับสารของกลุ่มเป้าหมายได้ง่าย ไม่หลากหลายจนจับใจความสำคัญในงานไม่ได้

3. ข้อมูลของธุรกิจ เป็นสิ่งสำคัญในการสื่อสาร การออกแบบอินโฟกราฟิกเพื่อสารสารธุรกิจ ผู้ออกแบบจะต้องมีการศึกษารวบรวมข้อมูลโดยคำนึงถึงความถูกต้องมาเป็นอันดับต้นๆ เช่น ชื่อของแบรนด์สินค้าที่สะกดถูกต้อง ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย ช่องทางในการติดต่อ ทุกข้อมูลจะต้องมีการตรวจสอบอย่างชัดเจนโดยเจ้าของธุรกิจ เพราะหากเกิดข้อผิดพลาด อาจจะส่งผลเสียต่อยอดขายหรือภาพรวมของธุรกิจอย่างมหาศาล การสื่อสารจะต้องเป็นข้อมูลที่สำคัญและเป็นแก่นแท้ของธุรกิจ ตลอดจนการคำนึงถึงรูปแบบของอินโฟกราฟิกที่เหมาะสมในการนำเสนอข้อมูลนั้น ๆ

4. ความมั่นใจในข้อเท็จจริงของข้อมูลธุรกิจ ก่อนการออกแบบอินโฟกราฟิก นักออกแบบจะต้องแน่ใจในข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ที่สามารถนำมาใช้ในการนำเสนอผ่านผลงาน จะต้องมีการพูดคุยกับเจ้าของธุรกิจว่าข้อเท็จจริงที่ได้ทำการศึกษาค้นคว้ามาแล้วนั้น มีความถูกต้องและมีความน่าชื่อถือมากน้อยเพียงใด ก่อนการเผยแพร่ผลงานอินโฟกราฟิก จะต้องมีการตรวจสอบอย่างละเอียดทั้งในตัวของผู้ออกแบบเอง และผู้ที่เป็นเจ้าของธุรกิจ

5. ใช้อินโฟกราฟิกเป็นตัวเล่าเรื่องหรือดำเนินเรื่องในการสื่อสารธุรกิจ การเล่าเรื่องในผลงาน ควรใช้ภาพที่เป็นอินโฟกราฟิกเป็นตัวเล่าเรื่องของธุรกิจให้มากกกว่าใช้ตัวอักษรพิมพ์เล่ารายละเอียด อินโฟกราฟิกที่ดีจะต้องใช้ภาพที่มีความสามารถในการเล่าเรื่องได้อย่างครบถ้วน ซึ่งสามารถเลือกสื่อสารด้วยภาพได้หลากหลายรูปแบบ เช่น ภาพลายเส้น ภาพวาด และภาษาสัญลักษณ์ เป็นต้น อินโฟกราฟิกที่ดีมีคุณภาพในการสื่อสารธุรกิจจะต้องสามารถบอกและถ่ายทอดข้อมูลไปยังผู้รับสารได้อย่างครบถ้วน ถูกต้อง และมีความชัดเจน ถึงแม้ว่าผู้ชมหรือผู้อ่านนั้นจะไม่ได้รับข้อมูลใด ๆ ของธุรกิจมาก่อน

6. อินโฟกราฟิกที่ดี จะทำให้การสื่อสารธุรกิจมีคุณภาพ ความสามารถในการออกแบบอินโฟกราฟิกแล้วทำให้สามารถเข้าใจได้ง่าย นักออกแบบจะต้องมีการนำความคิดสร้างสรรค์มาใช้ในการออกแบบให้อินโฟกราฟิกมีความน่าสนใจ โดยอาศัยองค์ประกอบในการออกแบบกราฟิก อันได้แก่ เส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว และพื้นที่ว่าง มาใช้จัดวางผ่านด้วยหลักการออกแบบกราฟิกให้มีความเหมาะสมลงตัว สื่อสารข้อมูลได้อย่างเหมาะสมกับรูปแบบของอินโฟกราฟิกแต่ละประเภท

7. การใช้องค์ประกอบเรื่อง สี ที่ดึงดูดความสนใจ สีเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการออกแบบอินโฟกราฟิก เป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นจุดสนใจจากกลุ่มเป้าหมาย นักออกแบบจึงต้องเลือกใช้สีที่กระตุ้นอารมณ์และ

ความรู้สึกให้เข้ากับเนื้อหาสาระของผลงานอินโฟกราฟิก ดังนั้นก่อนการออกแบบอินโฟกราฟิกในการสื่อสารงานธุรกิจ นักออกแบบจะต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องทฤษฎีการใช้สีอย่างชัดเจน เลือกใช้สีให้ถูกกต้องเหมาะสมกับข้อมูลของธุรกิจที่เหมาะสม ยกตัวอย่าง เช่น อินโฟกราฟิกเกี่ยวกับสินค้าประเภทอาหาร สีที่กระตุ้นความน่ากินของอาหารจะอยู่ในโทนสีส้ม เหลือง และแดง เป็นต้น (Chartphon Anurak, 2017: 42)

8. การใช้คำที่สั้น กระชับ และสื่อสารชัดเจน หากในงานออกแบบอินโฟกราฟิกมีความจำเป็นต้องใส่ตัวอักษรที่เป็นลักษณะคำพูด หรือข้อมูลที่ต้องการสื่อสารกับลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย จะต้องเลือกใช้คำที่เป็นการสรุปสั้นๆ มีลักษณะเป็นข้อความที่กระชับ ตรงกับวัตถุประสงค์ของธุรกิจที่ต้องการจะสื่อสารผ่านงานอินโฟกราฟิก ในการออกแบบผลงานนั้นจะไม่นิยมใช้ประโยคยาวๆ ด้วยธรรมชาติของผู้รับสารส่วนใหญ่จะเน้นดูภาพมากกว่าการอ่านรายละเอียดของธุรกิจ ยกเว้นแต่อินโฟกราฟิกจะสื่อสารไม่ชัดเจน กลุ่มเป้าหมายจึงจะหาข้อมูลเพิ่มเพื่อประกอบการดูผลงานอินโฟกราฟิก

9. การตรวจสอบตัวเลขข้อมูลที่ชัดเจน หากต้องการใส่ข้อมูลที่เป็นตัวเลขลงไปในผลงานออกแบบอินโฟกราฟิกในรูปแบบแผนผังหรือกราฟ ผู้ออกแบบต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องของตัวเลขและภาพอินโฟกราฟิกที่ถูกต้องชัดเจน เพราะมิฉะนั้นจะเกิดความคลาดเคลื่อนในการนำเสนอข้อมูล และทำให้เกิดความเข้าใจที่ผิดของลูกค้าหรือกลุ่มเป้าหมายของธุรกิจได้

10. การออกแบบไฟล์อินโฟกราฟิกให้มีขนาดเล็ก เพื่อให้ง่ายในการเข้าถึงหรือโหลดข้อมูลทางธุรกิจได้ง่าย ไฟล์อินโฟกราฟิกในการสื่อสารงานธุรกิจที่ดี นักออกแบบจะต้องคำนึงถึงขนาดของไฟล์ผลงานที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายดาวน์โหลดได้ง่าย ดังนั้นไฟล์ผลงานจึงไม่ควรมีขนาดใหญ่จนเกินไป เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายหรือผู้รับสารสามารถเข้าถึงผลงานได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว ตลอดจนสามารถโหลดมาดูได้ง่าย ไม่เปลืองเวลาในการโหลด และสามารถนำไฟล์อินโฟกราฟิกนั้น ไปใช้ประโยชน์ต่อได้ดีตามความต้องการ

ประโยชน์ของอินโฟกราฟิกในธุรกิจ

ในการเล่าเรื่องราวของธุรกิจ ตลอดจนการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านอินโฟกราฟิก เป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ในการทำการตลาดสำหรับตราสินค้าหรือในส่วนของธุรกิจได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจขนาดเล็กหรือใหญ่ อินโฟกราฟิกสามารถสร้างประโยชน์ให้กับธุรกิจจากยอดขายได้ ดังนี้

1. อินโฟกราฟิก ช่วยในด้านการสื่อสารข้อมูลของธุรกิจด้วยภาพ ทำให้เกิดความเข้าใจที่ง่าย สร้างการการจดจำในสินค้าและบริการ

2. อินโฟกราฟิก เป็นตัวแทนขององค์กรหรือเจ้าของธุรกิจ ในการอธิบายข้อมูลของสินค้าและบริการ ช่วยสอนและให้คำแนะนำถึงวิธีใช้งานสินค้าและบริการ การย่อยข้อมูลที่เข้าใจได้ยากให้เป็นเรื่องที่สามารถเข้าใจได้ง่าย ถือเป็นหัวใจหลักของการทำธุรกิจในยุคปัจจุบัน ซึ่งการใช้อินโฟกราฟิกก็สามารถตอบโจทย์การสื่อสารได้เป็นอย่างดี ในยุคอดีตสินค้าต่าง ๆ มักจะมีคู่มืออธิบายวิธีการใช้งานในรูปแบบตัวอักษรแถมคู่มากับสินค้า ซึ่งอาจมีภาพประกอบเล็กน้อยเพื่อเพิ่มความสวยงาม แต่ยังไม่ได้ใช้ภาพนั้นในการสื่อสารวิธีการใช้งานเท่าที่ควร แต่เมื่อมีการนำเอากระบวนการออกแบบข้อมูลให้เป็นลักษณะอินโฟกราฟิก นอกจากจะช่วยให้ผู้ใช้งานเข้าใจสินค้าและบริการได้มากขึ้นแล้ว อินโฟกราฟิกยังช่วยดึงดูดให้กลุ่มเป้าหมายอยากใช้สินค้ามากขึ้นอีกด้วย เพราะลูกค้าบางราย ซื้อสินค้าด้วยเหตุผลเพียงว่า สินค้านั้นสวย แพ็คเกจดูดี เลยตัดสินใจซื้อ ยกตัวอย่างเช่น สินค้าในประเทศญี่ปุ่นหลายอย่าง ที่อินโฟกราฟิกมาประกอบกับสินค้าทั้งที่เป็นข้อมูลสินค้าและวิธีใช้งาน ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์

สำคัญของญี่ปุ่นที่หลายคนให้ความสนใจ อยากซื้อ อยากได้ เพราะความสวยงามน่ารักที่มากกว่าการนำไปใช้งานจริง

2. อินโฟกราฟิก ช่วยสร้าง Content Marketing ในการทำการตลาดออนไลน์ ซึ่งเป็นการตลาดในยุคปัจจุบันที่ต้องอาศัยเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยการตลาดออนไลน์ไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่การนำเสนอสินค้าหรือบริการในรูปแบบตรง ๆ เท่านั้น แต่ยังมีการสื่อสารรูปแบบอื่น ๆ ที่เป็นการสื่อสารแบบทางอ้อมหรือแฝงที่มีผลต่อการรับรู้แบรนด์ เช่น เป็นธุรกิจผลิตภัณฑ์น้ำผลไม้ อาจนำเสนอ Content Marketing ผ่านอินโฟกราฟิกเรื่องคุณประโยชน์ของผลไม้ผักและโดยทั่วไป ซึ่งไม่ได้เฉพาะเจาะจงไปยังสินค้าโดยตรง แต่เป็นการสื่อสารธุรกิจทางอ้อม ที่ทำให้ผู้ที่ให้ความสนใจ เกิดการแชร์ข้อมูลต่อไปยังสังคมออนไลน์ ช่วยทำให้คนรู้จักสินค้าและธุรกิจมากยิ่งขึ้น

3. อินโฟกราฟิกช่วยตอกย้ำในด้านการเป็นผู้เชี่ยวชาญในสินค้าและบริการของธุรกิจ ส่วนหนึ่งในความสำเร็จของแบรนด์สินค้าระดับโลกที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจ เกิดจากการที่ลูกค้าให้การยอมรับว่าแบรนด์มีความเชี่ยวชาญและเชี่ยวชาญ รู้จริงในสินค้าและบริการนั้น ๆ เช่น ภาพที่ลูกค้ามองธุรกิจผลิตภัณฑ์รองเท้า แบรนด์ไนกี้ คือ ผู้เชี่ยวชาญในการทำรองเท้ากีฬาและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับกีฬา ซึ่งการตอกย้ำภาพของการเป็นผู้เชี่ยวชาญในสินค้าของไนกี้ คือ การนำข้อมูลมาสื่อสารกับลูกค้าผ่านสื่อในช่องทางการสื่อสารนั่นเอง โดยการสื่อสารด้วยอินโฟกราฟิก ก็เป็นอีกวิธีที่จะช่วยทำให้ข้อมูลที่ไนกี้ต้องการสื่อสารไปถึงกลุ่มเป้าหมายมีความสวยงามน่าสนใจมากยิ่งขึ้นกว่าการนำเสนอด้วยข้อความเยอะ ๆ ที่ดูน่าเบื่อและไม่น่าสนใจ การย่อยข้อมูลที่มีความยากและมีรายละเอียดเยอะมาสร้างสรรค์เป็นอินโฟกราฟิกผ่านลูกเล่นของสื่อมัลติมีเดียในการนำเสนอ จะสามารถทำให้คอนเทนท์ถูกนำไปแชร์ต่อในโลกออนไลน์ได้มากขึ้น (Wongsaharat Sattawat, 2017: 12)

4. อินโฟกราฟิกช่วยสร้างและส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีให้แบรนด์และธุรกิจ อินโฟกราฟิกที่ถูกออกแบบขึ้นสามารถสอดแทรกความเป็นตัวตนของแบรนด์ลงไปในผลงาน ได้แก่ โลโก้ สีที่มีความเป็นเอกลักษณ์ หรือสโลแกน หรือการโค้ดคำพูดดี ๆ มาใช้ในการสื่อสาร ซึ่งช่วยตอกย้ำภาพลักษณ์ของแบรนด์ได้เป็นอย่างดี การออกแบบอินโฟกราฟิก จะทำให้ลูกค้าสนใจเข้ามาดูข้อมูลของสินค้าโดยไม่ทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นการถูกยัดเยียดให้ดูโฆษณา ถือเป็นการสร้างการรับรู้ในแบรนด์สินค้าที่ประสบความสำเร็จของเจ้าของธุรกิจ

หลักการออกแบบอินโฟกราฟิกให้เกิดความน่าสนใจในธุรกิจ

1. ต้องมีการสำรวจกลุ่มเป้าหมายที่เป็นลูกค้าในธุรกิจ โดยจะต้องรู้ว่า กลุ่มเป้าหมายที่จะดูงานอินโฟกราฟิก คือใคร ข้อมูลที่จะสื่อสารไปถึงกลุ่มเป้าหมายคือเรื่องอะไรบ้าง กลุ่มเป้าหมายมีความสนใจในเรื่องอะไร และพอจะมีวิธีการนำคอนเทนท์มาใช้ออกแบบอินโฟกราฟิกได้อย่างไร ต้องมีการสำรวจถึงเทรนด์ความนิยมในการสื่อสารที่กำลังมาแรงและเป็นกระแส และนำความคิดสร้างสรรค์มาออกแบบอินโฟกราฟิกให้กับธุรกิจอย่างน่าสนใจและมีความโดดเด่น

2. การออกแบบจะต้องมีธีมที่น่าสนใจ และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการสื่อสารข้อมูลของธุรกิจ ต้องมีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการที่จะนำเสนอ เลือกรูปแบบที่เหมาะสม และต้องสื่อถึงธุรกิจด้วย

3. การเลือกข้อมูลมาใช้ในการออกแบบอินโฟกราฟิก ต้องเป็นข้อมูลที่มีความถูกต้องและชัดเจน เพราะส่วนใหญ่ข้อมูลที่นิยมนำมาใช้ในการออกแบบอินโฟกราฟิกมากที่สุด คือ ข้อมูลที่เป็นค่าสถิติต่าง ๆ เพราะตัวเลขในสถิติจะช่วยให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจได้ง่าย ประหยัดเวลาในการอ่านข้อมูลที่เยอะและอาจมีความสับสน ทำให้เข้าใจได้ยาก

4. การออกแบบกราฟิกที่สวยงาม สามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจน คือ จุดเด่นที่จะช่วยให้อินโฟกราฟิกมีความโดดเด่น ซึ่งส่วนสำคัญที่สุดในขั้นตอนนี้ คือ การออกแบบ เจ้าของธุรกิจและทีมกราฟิกจะต้องมีการศึกษารวบรวมข้อมูล และใช้สมองอย่างมาก เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวไปยังกลุ่มเป้าหมายที่เป็นลูกค้าให้มีความน่าสนได้มากที่สุด เพราะหากผลงานอินโฟกราฟิกดูดี สวยงาม และน่าสนใจ กลุ่มเป้าหมายก็จะเกิดการแชร์ต่อของข้อมูลต่อไปยังคนอื่น ๆ บนโลกออนไลน์ ซึ่งหลักการออกแบบที่ดีในการออกแบบอินโฟกราฟิกที่ดีนั้น คือ 1) ต้องดูได้ง่าย สะอาดตา ข้อมูลไม่รกจนเกินไป 2) สามารถถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างลื่นไหล เป็นระเบียบ 3) ไม่นำสีมาใช้จนเยอะเกินไป 4) ต้องอ่านและดูรู้เรื่อง 5) ใช้ภาพให้มากกว่าตัวอักษรในการสื่อสาร 6) จับคู่ภาพและข้อมูลให้เหมาะสม และ 7) ไม่ลอกเลียนแบบผลงานอินโฟกราฟิกของผู้อื่น

5. การใช้พาดหัวเรื่องหรือหัวข้อในผลงาน ต้องเป็นคำที่สื่อสารได้สั้น กระชับ รวบรัด ชัดเจน และมีความดึงดูดกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งส่วนใหญ่จะนิยมใช้คำที่เป็นลักษณะคำถาม หรือคำถามเพื่อกระตุ้นให้เกิดการอยากรู้ทำให้เข้ามาดูภาพและอ่านข้อมูลในอินโฟกราฟิก ตัวอย่างการพาดหัวข้อในลักษณะของการตั้งคำถาม เช่น “ ทำอย่างไร…ให้มีเงินเก็บหลักล้านภายในอายุ 35 ปี” , “ 7 วิธีลดน้ำหนักอย่างรวดเร็วภายใน 15 วัน ” เป็นต้น ดังนั้นการใช้พาดหัวที่ดี ต้องสั้น กระชับ ชัดเจน และง่ายในการสื่อสาร จะช่วยทำให้เกิดผลสำเร็จกับการสื่อสารในงานธุรกิจ

6. สรุป

แนวทางในการออกแบบอินโฟกราฟิกเพื่อการสื่อสารในงานธุรกิจ เพื่อให้การสื่อสารเกิดประสิทธิภาพสูงสุด สามารถทำได้ตามแนวทาง ดังนี้ 1) ในการเลือกหัวข้อออกแบบอินโฟกราฟิกเพื่อการสื่อสารในงานธุรกิจต้องเลือกหัวข้อที่ชัดเจนเพียงหัวข้อเดียว ต่อผลงานออกแบบอินโฟกราฟิกหนึ่งชิ้น เพื่อไม่ให้ข้อมูลเยอะเกินไปซึ่งอาจทำให้เกิดการสับสนได้ 2) การออกแบบให้มีความเข้าใจได้ง่าย โดยนำเนื้อหาที่เป็นข้อมูลยากๆ มาใช้ออกแบบอินโฟกราฟิกที่เรียบง่าย สื่อสารชัดเจน ดึงดูดความสนใจ 3) ข้อมูลของธุรกิจ เป็นสิ่งสำคัญในการสื่อสารจะต้องมีการศึกษารวบรวมข้อมูลอย่างละเอียด ชัดเจน 4) ความมั่นใจในข้อเท็จจริงของข้อมูลธุรกิจ ต้องมีความมั่นใจในความถูกต้องของข้อมูล ก่อนการออกแบบและการเผยแพร่ผลงาน 5) ใช้อินโฟกราฟิกเป็นตัวเล่าเรื่องหรือดำเนินเรื่องในการสื่อสารธุรกิจ 6) อินโฟกราฟิกที่ดี เข้าใจง่าย ชัดเจน จะทำให้การสื่อสารธุรกิจมีคุณภาพ 7) การใช้สีที่ดึงดูดความสนใจ ในผลงานออกแบบอินโฟกราฟิก 8) การใช้คำที่สั้น กระชับ และสื่อสารชัดเจน 9) การตรวจสอบตัวเลขข้อมูลที่ชัดเจน และ 10) การออกแบบไฟล์ให้มีขนาดเล็ก เพื่อให้ง่ายในการเข้าถึงหรือโหลดข้อมูลทางธุรกิจได้ง่าย

ส่วนการพัฒนารูปแบบการสื่อสารจากรูปแบบเดิม ให้เป็นการสื่อสารด้วยอินโฟกราฟิก และเกิดประโยชน์ให้กับธุรกิจ สามารถทำได้ดังนี้ 1) ต้องมีการศึกษากลุ่มเป้าหมาย เพื่อทำการตลาดออนไลน์ให้ถูกต้องเหมาะสมทั้งรูปภาพและข้อมูล 2) การสื่อสารด้วยรูปภาพให้มากกว่าการใช้ตัวอักษร และนำเทคนิคใหม่ ๆ ในการนำเสนอผ่านลูกเล่นทั้งที่เป็นภาพนิ่ง หรือสื่อมัลติมีเดีย มาใช้ประกอบร่วมในการสื่อสาร จะทำให้สามารถดึงดูดความสนใจจากกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี และ 3) การออกแบบสื่อสำหรับเผยแพร่ออนไลน์ ถ้าออกแบบภาพลักษณ์และคอนเทนท์ของธุรกิจได้ดี จะเกิดการแชร์ต่ออย่างกว้างขวาง ทำให้กลุ่มเป้าหมายรู้จักธุรกิจได้มากยิ่งขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ

1. การรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาใช้ออกแบบอินโฟกราฟิกเพื่อการสื่อสารทางธุรกิจ ต้องมีการสำรวจตลาดและกลุ่มเป้าหมายเป็นระยะ ๆ ไม่ควรทิ้งช่วงห่างจนเกินไป ด้วยเพราะข้อมูลอาจจะมีความล้าหลัง ไม่ทันสมัย ไม่ทันกับเทรนด์ที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ผลงานมีความน่าสนใจ และเป็นข้อมูลที่ถูกต้องทันสมัย

2. การเลือกข้อมูลและรูปแบบอินโฟกราฟิกที่สอดคล้องกัน จะช่วยให้การสื่อสารเกิดประสิทธิภาพในการสื่อสาร ดังนั้นผู้ออกแบบจะต้องมีการศึกษาถึงข้อมูลที่ต้องการจะใช้สื่อสารอย่างละเอียด และเลือกรูปแบบของอินโฟกราฟิกที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและช่องทางในการนำไปใช้สื่อสาร เช่น การสื่อสารด้วยอินโฟกราฟิกที่มีลักษณะเป็นสถิติ ตัวเลขที่นำมาใช้ในการออกแบบจะต้องถูกต้องและมีความชัดเจน ภาพและข้อมูลต้องจัดวางในงานออกแบบอย่างสวยงามลงตัว เป็นต้น

8. เอกสารอ้างอิง

Chartphon Anurak. (2017). *Color and Communication*. Bangkok: Jarernpol Printing. pp.42

Jada Pinpinut. (2016). *Power of personal branding in business*. Interdisciplinary studies journal, 3(1), February – May 2017, pp.78

Philip Kotler. (2003). *Marketing Insight from A to Z: 80 concepts every manager needs to know*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc. pp.12

Rattanawongsa Suchart. (2016). *Communication Theory*. Bangkok: Sahawit Printing. pp.56

Rungsujarit Wiwat. (2017). *Business Communication*. Bangkok: Wattana Publishing. pp.56

Shomechay Korwit. (2018). *Infographic Design Principle*. Bangkok: Rattana dhurakit Printing. pp.23

Wongsaharat Sattawat. (2017). *The Power of Infographic communication*. Bangkok: Chok Printing. pp.12

การศึกษาแนวทางพัฒนางานจิตรกรรมสู่งานผ้าพันคอพิมพ์ลาย

A STUDY OF GUIDELINE FOR THE DEVELOPMENT FROM PAINTING TO SCARF PRINTING

ณมณ ขันธชวะนะ

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

E-mail: namon.kha@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางพัฒนางานจิตรกรรมสู่งานผ้าพันคอพิมพ์ลาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการนำผลงานจิตรกรรมมาประยุกต์ใช้ในงานพาณิชย์ศิลป์และทดลองนำผลงานจิตรกรรมมาใช้สร้างต้นแบบผ้าพันคอพิมพ์ลาย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการสัมภาษณ์ศิลปิน ผู้ที่เกี่ยวข้อง และได้ศึกษาตัวอย่างผ้าพันคอพิมพ์ลายและของตกแต่งบ้านที่นำงานจิตรกรรมมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ จากตัวอย่างที่นำมาศึกษาพบว่าการออกแบบมีอยู่ 4 ลักษณะ คือ 1) การนำภาพผลงานจิตรกรรมต้นแบบทั้งชิ้นวางตามขนาดของผลิตภัณฑ์ 2) การตัด เจาะเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของภาพโดยคำนึงถึงหลักองค์ประกอบ สัดส่วนและความเหมาะสมกับขนาดของผลิตภัณฑ์ 3) การเพิ่มบริเวณว่างโดยรอบและเลือกโทนสีที่สร้างความกลมกลืนกับตัวผลงาน 4) การเลือกส่วนใดส่วนหนึ่งในผลงานมาต่อลายหรือออกแบบเพิ่มเติม

ในส่วนของการนำผลงานจิตรกรรมมาใช้สร้างต้นแบบผ้าพันคอพิมพ์ลาย พบว่าการเลือกผลงานจิตรกรรมมาเป็นต้นแบบนั้นต้องคำนึงถึง 1.ความเหมาะสมขององค์ประกอบในงานจิตรกรรมกับขนาดของผลิตภัณฑ์ 2.การใช้หลักการออกแบบ (เช่น เอกภาพ ดุลยภาพ สัดส่วน ความกลมกลืน) ซึ่งเกิดจากการนำทัศนธาตุต่างๆ (เช่น สี รูปร่างรูปทรง พื้นผิว พื้นที่ว่าง) มาจัดองค์ประกอบในชิ้นงาน โดยคำนึงถึงความสวยงามอันเป็นคุณค่าทางสุนทรียะเป็นหลัก

คำสำคัญ: ผ้าพันคอ, การพิมพ์ลาย, งานจิตรกรรม

ABSTRACT

This article is a part of the research, a study of guidelines for the development from painting to scarf printing. The objectives of this research was to study the method of applying the painting on the scarf printing for commercial purposes and then experiment the use of the painting to create a printed pattern scarf. The researcher studied related documents and research including interviewing artists and relevant persons. Also, studied samples of printed scarves and home decoration that uses painting artworks to design. From the samples taken, it is found that there are 4 types of designs which are 1) Placing the whole picture of the original painting fit to the size of the product 2) Cropping only one part of the picture, taking into account the proportion in composition and appropriateness to the size of the product. 3) Adding border space around and creating color

harmony by choosing key colors from the painting 4) Selecting some parts of the work to repeat the pattern on the product.

In parts of applying painting artworks to create a prototype of a printed scarf found that the selection of painting artworks as a prototype must take into consideration that 1. The appropriateness of The Elements in painting artworks and product size. 2. Using principle of design (such as unity, balance, proportion, harmony) which are built form the various element of design (such as color, shape, form, surface, space) to compose in the artworks by mainly considering the aesthetic value.

Keywords: Scarf, printing, Painting Artwork

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การจัดแสดงผลงานศิลปะหรือการจัดนิทรรศการศิลปะนับเป็นขั้นตอนภายหลังจากศิลปินสร้างสรรค์ผลงานจนเสร็จสมบูรณ์ และรวบรวมผลงานได้จำนวนหนึ่ง มีความต้องการเผยแพร่หรือประชาสัมพันธ์ผลงานของตนเองให้เป็นที่รู้จัก นิทรรศการเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการกระตุ้นให้ผู้คนสนใจในวัตถุและแนวความคิด เป็นวิธีการที่สามารถเข้าถึงกลุ่มบุคคลทั่วไปได้ (เปรื่อง กุมุท, 2526) การจัดนิทรรศการอาจจะจัดขึ้นในพิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สถาบันการศึกษา ห้างสรรพสินค้า ร้านอาหาร ฯลฯ นอกจากวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้วศิลปินยังต้องการให้เกิดความชื่นชมในผลงาน และเกิดการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อนำไปปรับปรุงหรือพัฒนาผลงาน การจัดนิทรรศการอาจก่อให้เกิดการค้าขายผลงานศิลปะ ซึ่งจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะสร้างรายได้ให้กับศิลปินให้มีทุนในการสร้างสรรค์ผลงานในชุดต่อๆไป ภายหลังจากนิทรรศการผลงานจะถูกเก็บไว้ในที่พักอาศัยหรือสถานที่ทำงานของศิลปิน และมักจะถูกเก็บอย่างถาวรไม่ถูกนำมาจัดแสดงซ้ำ

ศิลปิน ผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์เป็นตัวกำหนดแนวทางรูปแบบ นอกจากนี้แล้วยังต้องอาศัยความสามารถที่ยอดเยี่ยมของศิลปิน ซึ่งเป็นความสามารถเฉพาะตนเป็นความชำนาญที่เกิดจากการฝึกฝนและความพยายามอันน่าทึ่งเพราะฝีมืออันยอดเยี่ยมจะสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่มีความงามอันเยี่ยมยอดได้ (ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์และคณะ, 2555)

การสร้างสรรค์ผลงานของศิลปินต้องใช้พลังกาย ใจ สติปัญญา และประสบการณ์ เพื่อค้นหาอัตลักษณ์แห่งตัวตน มีการหล่อหลอม แนวทางความคิดจากพื้นฐานด้านงานศิลปะ ความถนัดของบุคคล ความชอบ ความสนใจ จากบริบทของ สังคมที่แวดล้อมรอบตัวตนของศิลปิน โดยผู้สร้างสรรค์ผลงานต้องค้นพบตัวตนที่แท้จริงหรือแก่นแท้ของ ตัวตน จึงสามารถสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่มีลักษณะเฉพาะตน (Individual) อย่างโดดเด่นและมีความ เป็นอัตลักษณ์ที่ชัดเจน (สิริชัย ดีเลิศ, 2556)

จากข้อมูลขั้นต้นผู้วิจัยเห็นถึงคุณค่าของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของศิลปิน และต้องการต่อยอดผลงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัย จึงศึกษาแนวทางพัฒนางานจิตรกรรมสู่งานผ้าพันคอพิมพ์ลาย โดยยังคงคุณค่าของผลงานและนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ นับเป็นการเผยแพร่ผลงานศิลปะในอีกรูปแบบหนึ่ง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิธีการนำผลงานจิตรกรรมมาประยุกต์ใช้ในงานพาณิชย์ศิลป์และทดลองนำผลงานจิตรกรรมมาใช้สร้างต้นแบบผ้าพันคอพิมพ์ลาย

3. แนวคิดในการวิจัย/ผลงานที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การสร้างต้นแบบผ้าพันคอพิมพ์ลายจากงานจิตรกรรมได้ทำการศึกษา ค้นคว้า เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้รวบรวมความรู้ที่ได้มาเป็นความรู้พื้นฐานในการศึกษา และนำเสนอรายละเอียดแนวคิดดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานศิลปะ

การสร้างสรรค์ศิลปะ หมายถึง การสรรหาหรือคิดค้นรูปทรง หรือหน่วย (unit) ที่มีสาระต่อจุดหมายของการสร้างสรรค์ และจัดระเบียบหน่วยนั้นหรือหน่วยเหล่านั้นให้เกิดเป็นรูปทรงใหม่ เป็นรูปทรงที่มีเอกัตภาพ หรือลักษณะเฉพาะตัวของศิลปิน(Individual) เป็นต้นแบบ(Originality) และมีเอกภาพ การสร้างสรรค์ตรงข้ามกับการลอกเลียนแบบ (Imitation) ไม่ว่าจะเป็นการลอกเลียนแบบจากธรรมชาติหรือจากสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (ชลูด นิ่มเสมอ, 2559)

มัย ตะติยะ (2547: 54-55) ได้กล่าวถึง การสร้างสรรค์งานศิลปะทัศนศิลป์ว่า มีจุดมุ่งหมาย เพื่อสร้างความรู้สึกของมนุษย์ในด้านความงามและเรื่องราว ซึ่งความงามและเรื่องราวที่จะนำมาสร้าง เป็นการสื่อความหมายของทัศนศิลป์ ย่อมมีอยู่รอบตัวศิลปิน สิ่งที่พบและเห็นคุ้นเคยในชีวิตประจำวัน เป็นวัตถุดิบที่จะนำมารวบรวมเป็นความคิดและจินตนาการ ถ่ายทอดสร้างสรรค์ออกมาเป็นผลงานทัศนศิลป์ โดยทัศนศิลป์มีองค์ประกอบของสิ่งที่สามารถสัมผัสรับรู้ได้ด้วยตาในลักษณะการมองเห็น ได้แก่ การรับรู้ทางการมองเห็นในมิติแขนงจิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรม เป็นต้น

ทัศนศิลปธาตุและหลักสำคัญของการออกแบบ

ทัศนศิลปธาตุ คือ มูลฐานหรือสิ่งสำคัญที่งานทัศนศิลป์ต้องนำมาใช้สร้างงาน ได้แก่ เส้น (line) สี(color) รูปร่างและรูปทรง (shape & form) แสงและเงา (light & shade) พื้นผิว (texture) ที่ว่าง (space) ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นปัจจัยสำคัญทางทัศนศิลปธาตุสำหรับการสร้างงาน (กำจร สุนพงษ์ศรี, 207-208)

หลักสำคัญของการออกแบบ หมายถึง กฎเกณฑ์หรือเทคนิคที่จะนำองค์ประกอบศิลป์มาจัดวางเพื่อสร้างงานศิลปะให้เกิดความงดงามน่าสนใจ ได้อารมณ์ ตามที่ศิลปินต้องการ 9 ประการ คือ เอกภาพ ดุลยภาพ สัดส่วน ความกลมกลืน ความขัดแย้ง จังหวะ การทำซ้ำ การลดหลั่น และทิศทาง

หลักการออกแบบลายผ้า ประกอบด้วย

1. การค้นหาแรงบันดาลใจในการสร้างความคิดการออกแบบ เช่น แรงบันดาลใจจากธรรมชาติ แรงบันดาลใจจากการใช้รูปทรงเรขาคณิต แรงบันดาลใจจากการประยุกต์ใช้ลวดลายที่มีอยู่ดั้งเดิม และแรงบันดาลใจจากลวดลายที่เป็นสัญลักษณ์หรือเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น

2. วิธีการในการสร้างแบบลวดลาย

ดุษฎี สุนทราชุน (2530) ได้กล่าวถึงวิธีการในการสร้างแบบลวดลายไว้ดังนี้

1) การออกแบบที่มีรูปประธานเป็นหลักและมีส่วนอื่นเป็นองค์ประกอบรองลงมา

2) การออกแบบลวดลายในลักษณะซ้ำ หมายถึง การออกแบบที่ใช้เส้นอย่างเดียวกัน หรือใช้แม่ลายอย่างเดียวกันจัดองค์ประกอบ

3) การออกแบบลวดลายในลักษณะการสมส่วนทรง คือ การออกแบบลวดลายให้มีดุลยภาพทั้งซ้ายและขวา วางลงในระวางเนื้อที่ที่กำหนดไว้

4) การออกแบบลวดลายในลักษณะการแผ่พุ่งออกไปรอบตัว

5) การออกแบบลวดลายที่ต่อเนื่องกันได้

3. วิธีการต่อลายผ้า เป็นสิ่งสำคัญสำหรับนักออกแบบลายพิมพ์ผ้า มีหลายวิธี เช่น การต่อลายในลักษณะสี่เหลี่ยม (The Square Network) การต่อลายในลักษณะการเรียงอิฐในแนวนอนและแนวตั้ง (The Brick and Half-Drop Network) การต่อลายในลักษณะเหลี่ยมเพชร (The Diamond Network) เป็นต้น

4. วิธีการพิมพ์ผ้า หมายถึง การทำให้เกิดสีเฉพาะแห่ง (Local Coloration) บนผ้า ซึ่งแตกต่างจากการย้อมสี การพิมพ์ภาพสามารถทำให้เกิดสีหลายสีได้บนผ้า ต้องอาศัยความละเอียด การช่างสังเกต ฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ ตลอดจนการเอาใจใส่ในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเสมอ เพื่อนำมาใช้ทดลอง ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้ก้าวหน้าทันสมัยนิยม (ดุษฎี สุนทราชุน, 2530)

1) การพิมพ์แบบบล๊อคพริ้นท์ (Block print)

2) การพิมพ์แบบซิลค์สกรีน (Silk screen)

3) การพิมพ์ด้วยระบบเครื่องจักรกลโรงงาน (Machinery system's printing)

4) การพิมพ์ด้วยระบบดิจิตอล (Digital printing)

ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่นำผลงานจิตรกรรมของศิลปินมาใช้ในการพิมพ์ลาย

1. ผลงานจิตรกรรมของอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์

Scarf screening Heavenly Fish, Artist: Chalermchai Kositpipat, Size: 50 x 200 cm. Weight: 0.093 kg.

ที่มา : https://mocabangkok.com/product/heavenly-fish-scarf/

ผลงานจิตรกรรมต้นแบบ Heavenly Fish ของอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ เป็นหนึ่งในผลงานสะสมของพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย (MOCA) ทางพิพิธภัณฑ์ได้ดำเนินการขออนุญาตศิลปินนำภาพผลงานมาเป็นต้นแบบพิมพ์ลายผ้าพันคอ เพื่อผลิตเป็นของที่ระลึก (Souvenir) สำหรับจัดจำหน่าย โดยภายหลังจากกระบวนการออกแบบต้นแบบพิมพ์ลายผ้าพันคอได้นำส่งศิลปินเพื่อตรวจสอบตัวอย่างผลงานก่อนผลิตจริง (แคทลียา พันธ์โตดี, บทสัมภาษณ์ 2562)

ผลงานต้นแบบเป็นงานจิตรกรรมรูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผู้ออกแบบได้เพิ่มพื้นที่ว่างโดยรอบและเลือกใช้สีโทนเดียวกับสีคลื่นน้ำ เป็นการกระจายน้ำหนักของสีเพื่อให้เกิดความกลมกลืน

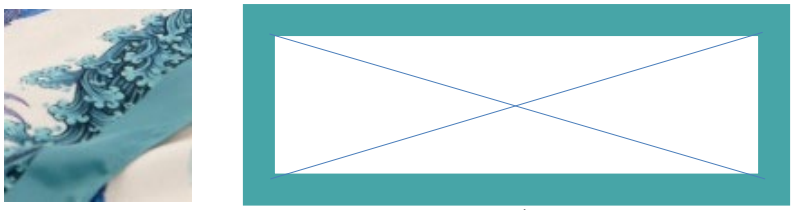

ลักษณะโครงสร้างผลงาน

2. ผลงานจิตรกรรมของโอภาส โชติพันธวานนท์ ศิลปินได้สร้างสรรค์ผลงานโดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากความสวยงามของโลกใต้ท้องทะเล

Marine 4

Andaman 4

ศิลปินได้ใช้ผลงานจิตรกรรมของตนมาประยุกต์ใช้กับการออกแบบหมอน โดยใช้วิธีการตัด เจาะ (Crop) องค์ประกอบบางส่วนของภาพมาจัดวางในขนาดที่กำหนด โดยคำนึงถึงสัดส่วนและองค์ประกอบที่เหมาะสม

Opas Chotiphantawanon Throw Pillows

ที่มา : https://fineartamerica.com/profiles/opas-chotiphantawanon/shop/throw+pillows

3. ผลงานจิตรกรรมของศิลปินชูศิษฎ์ เขียวชะอุ่ม

คุณณภัทร เขียวชะอุ่ม ผู้ก่อตั้งใจคราฟท์ดีไซน์กล่าวถึงที่มาของแบรนด์ใจคราฟท์ดีไซน์นั้น เกิดจากแรงบันดาลใจจากงานศิลปะสีน้ำของคุณชูศิษฎ์ เขียวชะอุ่ม (บิดา) ซึ่งใช้ชีวิตภายหลังการเกษียณราชการในการวาดภาพสีน้ำ ด้วยความตั้งใจอยากสนับสนุนผลงานของผู้สูงอายุ คุณณภัทรจึงเริ่มต้นแบรนด์ **“ใจคราฟท์ดีไซน์”**ในปี 2560 และสร้างสรรค์สินค้าชิ้นแรก คือ **“ผ้าพันคอ”** ทำมาจากผ้าไหมซาติน (Silk Satin) โดยนำผลงานสีน้ำของคุณชูศิษฎ์มาพิมพ์เป็นลายผ้า (ณภัทร เขียวชะอุ่ม, 2561)

“ใจคราฟท์ดีไซน์” (JAI CRAFT DESIGN)

ที่มา: https://www.brandbuffet.in.th/2018/05/jaicraftdesign-brand/

4. ในปี ค.ศ. 1937 แบรนด์แอร์เมสผลิตผ้าพันคอแบบแรกซึ่งพิมพ์จาก woodblock drawing (การวาดลายบนบล็อกไม้) ออกแบบโดย โรเบิร์ต ดุมาส (Robert Dumas) โดยวัตถุดิบชนิดแรกทำมาจากผ้าไหมดิบจากสาธารณรัฐประชาชนจีน นำมาผ่านกระบวนการปั่นเป็นเส้นด้าย จากนั้นนำมาทอเป็นผืนผ้าและสกรีนลาย เนื้อผ้าจึงมีความแข็งแรงกว่าทุกแบรนด์ในท้องตลาดของเวลานั้น ผ้าพันคอ Le carre Hermes มีขนาด 90x90 เซนติเมตร มีการใช้ไหมทั้งหมดในการผลิตคือ 65 กรัมต่อ 1 ผืน นับจากปีค.ศ. 1937 จนถึงปัจจุบัน แอร์เมสออกแบบและผลิตลวดลายไปมากกว่า 2,000 ลาย โดยในแต่ละปีนั้นจะมีการออกแบบทั้งหมด 2 คอลเล็คชั่น หนึ่งคอลเล็คชั่นจะมีทั้งหมด 12 ลาย และจะมีเพียง 6 ลายที่นำมาผลิตใหม่ โดยจะมีการเปลี่ยนสีสันเพื่อให้เข้ากับฤดูกาล (Nitcha, 2018)

การนำผ้าพันคอใส่กรอบตกแต่งบ้าน
กำเนิดผ้าพันคอ Le carre Hermes ครั้งแรกสู่เรื่องราวความหรูหราจนกลายเป็นตำนาน
ที่มา : https://praew.com/luxury/208338.html

จากการศึกษาตัวอย่างการนำผลงานจิตรกรรมมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ (ผ้าพันคอ, หมอน) รูปแบบการออกแบบจะมี 4 ลักษณะ คือ

1. การนำภาพผลงานจิตรกรรมต้นแบบทั้งชิ้นวางตามขนาดของผลิตภัณฑ์
2. การตัด เจาะเอาเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของภาพ(Crop) โดยคำนึงถึงหลักองค์ประกอบ สัดส่วนและความเหมาะสมกับขนาดของผลิตภัณฑ์
3. การเพิ่มบริเวณว่างโดยรอบและเลือกโทนสีที่สร้างความกลมกลืนกับตัวผลงาน
4. การเลือกส่วนใดส่วนหนึ่งในผลงานมาต่อลายหรือออกแบบเพิ่มเติม

4. วิธีดำเนินการ

แนวความคิดและกระบวนการทำงาน

ผลงานที่ผู้วิจัยเลือกมาใช้ในการทำต้นแบบผ้าพันคอพิมพ์ลายจำนวน 2 ชิ้นเป็นผลงานสร้างสรรค์ของผู้วิจัย โดยเลือกผลงานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความงามของวัตถุทางธรรมชาติ เน้นโทนสีเอิร์ธโทน (Earth Tone) เพื่อสร้างความรู้สึกอบอุ่นให้แก่ผู้ใช้

ผลงานชิ้นที่ 1 ชื่อผลงาน “ความงามแห่งความศรัทธา” มีแรงบันดาลใจมาจากการเปลี่ยนแปลงของวัตถุอันเนื่องมาจากกาลเวลา ซึ่งวัตถุดังกล่าวมีความงามเป็นคุณสมบัติของวัตถุ (Beauty as the Quality of an Object) หมายถึง วัตถุที่ให้อารมณ์ทางความงามหรือให้สุขารมณ์แก่ผู้พบเห็น แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปวัตถุค่อยๆ เปลี่ยนแปลงรูปและสลายรูปไปในที่สุด เปรียบดั่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึง ไตรลักษณ์ จากข้อคิดดังกล่าวนำมาเป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรม โดยถ่ายทอดผ่านผลงานจิตรกรรมเทคนิคผสม

นำเสนอถึงความเปลี่ยนแปลงของวัตถุตามกาลเวลา ด้วยการนำเสนอรูปแบบผลงานในรูปแบบเหมือนจริง (Realistic Style)

ผลงานชิ้นที่ 2 ชื่อผลงาน "ครั้งหนึ่ง...นานมาแล้ว", 2562 เทคนิคสีอะคริลิกบนผ้าใบ โดยการนำภาพถ่ายต้นฉบับที่บันทึกด้วยกล้องดิจิทัลมาใช้ในการรำลึกถึงความงดงามในความทรงจำเมื่อครั้งเดินทางไปร่วมโครงการสวนป่าในพระราชดำริปางตอง 2 อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน โดยผู้สร้างสรรค์ได้ใช้หลักการซ้ำไล่น้ำหนักของสีเพื่อให้ภาพมีมิติ และเป็นการสื่อถึงความทรงจำ ความงดงาม ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกถึงความคิดคำนึงถึงความงดงามของธรรมชาติ

ผลงานชิ้นที่ 1

ผลงานชิ้นที่ 2

ที่มา: ณมณ ขันธชวะนะ

จากการศึกษาจากตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ทดลองนำผลงานจิตรกรรมมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบผ้าพันคอใน 4 ลักษณะ คือ

1. การนำภาพผลงานจิตรกรรมต้นแบบทั้งชิ้นวางตามขนาดของผลิตภัณฑ์ โดยการเลือกผลงานชิ้นที่ 2 มาใช้เป็นต้นแบบ และกำหนดขนาดของผ้าพันคอ 100x70 เซนติเมตร

ต้นแบบผลงานชิ้นที่ 2

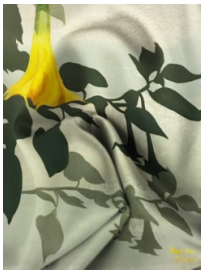

ตัวอย่างผ้าพันคอ

2. การตัด เจาะเอาเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของภาพ(Crop) โดยคำนึงถึงหลักองค์ประกอบ สัดส่วนและความเหมาะสมกับขนาดของผลิตภัณฑ์ มีกระบวนการในการทำงานดังนี้

1. กำหนดขนาดของผ้าพันคอต้นแบบ 100x100 เซนติเมตร
2. เลือกมุมมองและองค์ประกอบของผลงานจิตรกรรมที่เหมาะสมกับขนาดที่กำหนด
3. ทดลองวางตามขนาดที่กำหนด

ต้นแบบผลงานชิ้นที่ 1

การตัดเฉพาะบางส่วนของผลงาน

ตัวอย่างผ้าพันคอ

3. การเพิ่มบริเวณว่างโดยรอบและเลือกโทนสีที่สร้างความกลมกลืนกับตัวผลงาน มีกระบวนการในการทำงานดังนี้

1. กำหนดขนาดของผ้าพันคอต้นแบบ 100x100 เซนติเมตร
2. เลือกมุมมองและองค์ประกอบของผลงานจิตรกรรมที่เหมาะสมกับขนาดที่กำหนด
3. ทดลองวางตามขนาดที่กำหนด
4. เลือกโทนสีที่ให้ความกลมกลืนมาใช้กับพื้นที่ว่างโดยรอบ

ภาพร่าง (1)

ภาพร่าง (2)

5. ใส่ลายเส้นตรงสีเข้มลงในพื้นที่ทั้ง 4 ด้าน เพื่อกระจายสีบรรยากาศภายในและสร้างน้ำหนักของสีให้กับผลงาน

ภาพร่าง (3)

ตัวอย่างผ้าพันคอพิมพ์ (ชิ้นที่ 1)

ภาพร่าง (3)

ตัวอย่างผ้าพันคอพิมพ์ลาย (ชิ้นที่ 2)

4. การเลือกส่วนใดส่วนหนึ่งในผลงานมาต่อลายหรือออกแบบเพิ่มเติม มีกระบวนการในการทำงานดังนี้

1. กำหนดขนาดของผ้าพันคอต้นแบบ 100x100 เซนติเมตร

2. เลือกส่วนประกอบผลงานมาทดลองจัดวาง โดยการทำซ้ำ กลับมุมมองและจัดวางตามขนาดที่กำหนด

ภาพร่าง (1)

การต่อลาย

ตัวอย่างผ้าพันคอ

5. สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาตัวอย่างผลิตภัณฑ์ อันได้แก่ ผ้าพันคอพิมพ์ลาย และของตกแต่งบ้านที่นำงานจิตรกรรมมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ จากตัวอย่างที่นำมาศึกษาพบว่าการออกแบบมีอยู่ 4 ลักษณะ คือ 1) การนำภาพผลงานจิตรกรรมต้นแบบทั้งชิ้นวางตามขนาดของผลิตภัณฑ์ 2) การตัด เจาะเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของภาพ (Crop) โดยคำนึงถึงหลักองค์ประกอบ สัดส่วนและความเหมาะสมกับขนาดของผลิตภัณฑ์ 3) การเพิ่มบริเวณว่างโดยรอบและเลือกโทนสีที่สร้างความกลมกลืนกับตัวผลงาน 4) การเลือกส่วนใดส่วนหนึ่งในผลงานมาต่อลายหรือออกแบบเพิ่มเติม

ในส่วนของการนำผลงานจิตรกรรมมาใช้สร้างต้นแบบผ้าพันคอพิมพ์ลาย พบว่าการเลือกผลงานจิตรกรรมมาเป็นต้นแบบนั้นต้องคำนึงถึง 1.ความเหมาะสมขององค์ประกอบในงานจิตรกรรมกับขนาดของผลิตภัณฑ์ 2.การใช้หลักการออกแบบ (เช่น เอกภาพ ดุลยภาพ สัดส่วน ความกลมกลืน) ซึ่งเกิดจากการนำทัศนธาตุต่างๆ (เช่น สี รูปร่างรูปทรง พื้นผิว พื้นที่ว่าง) มาจัดองค์ประกอบในชิ้นงาน โดยคำนึงถึงความสวยงามอันเป็นคุณค่าทางสุนทรียะเป็นหลัก

ผลการวิจัยนี้ เป็นการศึกษาทดลองสร้างต้นแบบผ้าพันคอพิมพ์ลาย โดยนำผลงานจิตรกรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นสินค้าเชิงธุรกิจ จึงยังมีแง่มุมด้านการตลาดและการทดลองผลิตจำนวนมากที่ต้องทำการศึกษาหากระบวนการและขั้นตอนที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาผลงานให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาการทดลองสร้างต้นแบบผ้าพันคอพิมพ์ลาย พบว่าสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดกับการออกแบบผลิตภัณฑ์อื่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์หรือลักษณะสินค้าอื่นๆ ได้อีกหลายรูปแบบ และในเบื้องต้นพบว่าการเลือกผลงานจิตรกรรมมาใช้ในการออกแบบทั้ง 4 ลักษณะ มีความแตกต่างกัน ดังนี้ คือ

วิธีที่	ลักษณะการออกแบบ	รูปแบบผลงานจิตรกรรม	ผลิตภัณฑ์
1	การนำภาพผลงานจิตรกรรมต้นแบบทั้งชิ้นวางตามขนาดของผลิตภัณฑ์	ภาพทิวทัศน์หรือภาพมุมตานกมอง (Bird's eye view)	ผ้าพันคอผืนผ้า, ปลอกหมอนทรงยาว
2	การตัด เจาะเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของภาพ (Crop)	ภาพหุ่นนิ่ง, ภาพทิวทัศน์, ภาพนามธรรม (Abstract)	ผ้าพันคอจัตุรัส, ปลอกหมอนทรงจตุรัส, กระเป๋าผ้า
3	การเพิ่มบริเวณว่างโดยรอบ	ภาพทิวทัศน์หรือภาพมุมตานกมอง (Bird's eye view)	ผ้าพันคอผืนผ้า, ปลอกหมอนทรงยาว
4	การเลือกส่วนใดส่วนหนึ่งในผลงานมาต่อลายหรือออกแบบเพิ่มเติม	ภาพหุ่นนิ่ง, ภาพทิวทัศน์, ภาพนามธรรม	ผ้าพันคอ, ปลอกหมอน, กระเป๋า

ทั้งนี้การเลือกผลงานจิตรกรรมมาใช้ในการออกแบบลงบนผลิตภัณฑ์นั้น นอกจากรูปแบบผลงานจิตรกรรมแล้วยังต้องคำนึงถึงเนื้อหา เรื่องราวในผลงานที่ศิลปินต้องการสื่อสาร รวมทั้งโทนสีและอารมณ์ของงานจิตรกรรมให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดได้

เอกสารอ้างอิง

กำจร สุนพงษ์ศรี, (2555). **สุนทรียศาสตร์ : หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปะวิจารณ์.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แคทลียา พันธ์โตดี. \เจ้าหน้าที่\พิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย. \ (28 ตุลาคม2562).\สัมภาษณ์.

ชลูด นิ่มเสมอ, (2559). **องค์ประกอบของศิลปะ.** (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์.

ณภัทร เขียวชะอุ่ม, (2561). **ใจคราฟท์ดีไซน์.** สืบค้น 5 ตุลาคม 2561, https://www.brandbuffet.in.th/2018/05/jaicraftdesign-brand/

ณมณ ขันธชวะนะ, (2561). **กระบวนการสร้างงานจิตรกรรมเทคนิคผสมชุด "Still Life" : การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 13**. ศูนย์บริการวิจัย และคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ร่วมกับเครือข่ายประชาชื่น.

ดุษฎี สุนทราชุน, (2531). **การออกแบบลายพิมพ์ผ้า.** กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้งเฮ้าส์.

มัย ตะติยะ. (2547). **ภาพทิวทัศน์.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วาดศิลป์.

ศุภกรณ์ ดิษฐพันธ์,รศ,ดร..และคณะ, (2555). **ปัจจัยความสำเร็จที่มีต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะของศิลปินไทย: กรณีศึกษา ตลาดศิลปะร่วมสมัยในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย นิวยอร์ก ชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา**, งานวิจัยสำนักศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม.

สราวุธ กลิ่นสุวรรณ, (2548). **ผลการสอนการออกแบบลายพิมพ์ผ้าโดยใช้กระบวนการออกแบบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในกำกับของรัฐ.**วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิริชัย ดีเลิศ, (2556). **อัตลักษณ์แห่งตัวตนในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในมุมมองของอาจารย์กลุ่มศิลปะ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร เพชรบุรี**, วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม 2556.

โอภาส โชติพันธวานนท์. \ศิลปิน.\ (28 ตุลาคม2562). \สัมภาษณ์.

Mocabangkok, (2018).**Scarf Screening.** Retrieved October 5, 2019 from: https:// mocabangkok. com/product-category/t-shirts-accessories/

Nitcha, (2018). **กำเนิด ผ้าพันคอ Le carre Hermes ครั้งแรก สู่เรื่องราวความหรูหรา จนกลายเป็นตำนาน.** สืบค้น 5 ตุลาคม 2561, จาก https://praew.com/luxury/208338.html

Opas Chotiphantawanont, (2011).**Throw Pillow – Marine Life.** Retrieved October 5, 2019 from: https://fineartamerica.com/profiles/opas-chotiphantawanon/shop/throw+pillows

การศึกษาความเป็นไปได้ของการทอผ้าด้วยเส้นใยกาบไผ่

FEASIBILITY STUDY OF FABRIC WEAVING BY FIBER FROM BAMBOO SHEATH

ว่าที่ร้อยตรีหญิง ทัศนีย์ จันทร์แสง
หลักสูตรนวัตกรรมสิ่งทอ คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
E-mail: joonne_kiss@hotmail.co.th
ว่าที่พันตรีสมชาย อุดร
อาจารย์ประจำ คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
E-mail: somchai.u@mail.rmutk.ac.th

บทคัดย่อ

การสกัดเส้นใยจากกาบไผ่ โดยวิธีการแช่ในสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ ความเข้มข้นร้อยละ 5 ระยะเวลา 10 วัน จะได้เส้นใยออกมาดีที่สุด องค์ประกอบที่สำคัญในเส้นใยที่สกัดได้ประกอบด้วย เซลลูโลส ร้อยละ 72.09 เฮมิเซลลูโลส ร้อยละ 8.21 ลิกนิน ร้อยละ 9.45 และอื่นๆ ร้อยละ 10.25 เมื่อนำไปปั่นเป็นเส้นด้าย ด้วยกระบวนการปั่นด้ายแกนกลาง(corespinning) แล้วนำไปทดสอบแรงดึงขาดและการยืดตัวเมื่อขาด (breaking force and elongation) พบว่ามีค่าแรงดึงขาดเฉลี่ยอยู่ที่ 16.80 นิวตัน เส้นด้ายที่ปั่นแล้วสามารถนำมาทอเป็นผืนผ้าได้แต่ทำได้เฉพาะเส้นด้ายพุ่งเท่านั้น

คำสำคัญ: กาบไผ่, , เส้นใย, การปั่นด้ายแกนกลาง, การทอ ผ้า

ABSTRACT

Extraction of fibers from bamboo sheaves By soaking in the sodium hydroxide solution Concentration of 5 percent. During 10 days, the best fibers are obtained. The important components in the extracted fibers consist of 72.09% cellulose, 8.21% hemicellulose, 9.45% lignin, and 10.25% others. The breaking force and elongation tests showed that the average tensile strength was 16.80 newtons. Spun yarns can be woven into fabric, but can only be used for strands. charged only

Keywords: Bamboo sheath, Fiber, Spinning core, Weaving

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ปัจจุบันกระแสความต้องการใช้ผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่ผลิตมาจากวัตถุดิบตามธรรมชาติมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น จะเห็นได้จากการนำวัสดุจากธรรมชาติหลากหลายชนิดมาใช้เป็นส่วนประกอบในการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์สิ่งทอเพิ่มมากขึ้น เช่น การส่งเสริมให้มีการปลูกและใช้เส้นใยจากธรรมชาติ เช่น กัญชง ตะไคร้

เป็นต้น หรือการย้อมสีวัสดุสิ่งทอด้วยสีย้อมที่ได้มาจากพืชหรือสัตว์ที่ให้สีจากธรรมชาติ เช่น คราม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความพยายามในการนำวัสดุตามธรรมชาติที่มีแนวโน้มที่จะมีสมบัติเป็นเส้นใยทางสิ่งทอได้มาพัฒนาเส้นใยทางสิ่งทอมากมาย เช่น การพัฒนาเส้นใยจากผักตบชวา การพัฒนาเส้นใยจากกาบกล้วย การพัฒนาเส้นใยจากใยตะไคร้ เป็นต้น

ไผ่เป็นพันธุ์ไม้อีกชนิดหนึ่งที่มีการนำมาใช้ประโยชน์ทางด้านอุตสาหกรรมสิ่งทอในปัจจุบัน กล่าวคือ การนำไม้ไผ่มาผลิตเป็นเส้นใยไผ่ (bamboo fiber) ซึ่งเป็นเส้นใยเซลลูโลสชนิดดัดแปลง (regenerated cellulose) ที่มีกระบวนการผลิตและผลผลิตที่ได้คล้ายการผลิตเส้นใยเรยอน (rayon fiber) ทั้งนี้เนื่องจากไผ่เป็นไม้ที่ขยายพันธุ์ง่ายและโตเร็ว เจริญเติบโตได้ดีในทุกสภาวะอากาศและทุกสภาพพื้นดิน จึงเป็นไม้ที่ตายยาก นอกจากประโยชน์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังเป็นที่ทราบกันดีว่าไผ่เป็นพันธุ์ไม้ที่มีคุณประโยชน์หลากหลายประการ ทั้งประโยชน์ทางตรงและทางอ้อม ทุกส่วนของไผ่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น หน่อไม้ ใช้ในการบริโภค ลำไผ่ใช้ทำเครื่องจักสาน สิ่งก่อสร้าง ไม้ค้ำยัน ที่อยู่อาศัย และการผลิตถ่านจากไผ่ เนื่องจากไผ่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลากหลายด้าน ไผ่จึงเป็นพืชอีกชนิดหนึ่งที่นิยมปลูกอย่างแพร่หลายและถูกจัดให้ไผ่เป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศไทย

กาบไผ่ (bamboo sheath) ตามภาพประกอบที่ 1 เป็นส่วนหนึ่งของต้นไผ่ที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ได้น้อยมาก มีความพยายามในการนำเอากาบไผ่มาใช้เป็นภาชนะสำหรับบรรจุอาหาร แต่กาบไผ่ส่วนใหญ่จะถูกทิ้งให้เป็นขยะตามธรรมชาติไม่มูลค่าใด ๆ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการนำเอากาบไผ่มาใช้ประโยชน์ให้เกิดมูลค่าเพิ่มในทางสิ่งทอ โดยศึกษาความเป็นไปได้ในการนำเอากาบไผ่มาผลิตให้เป็นผ้าทอจากกาบไผ่ ซึ่งกระบวนวิจัยประกอบด้วย ขั้นตอนการสกัดเส้นใยจากกาบไผ่ตง ซึ่งมีแหล่งกำเนิดมาจากจังหวัดนครปฐม จากนั้นนำเส้นใยที่ได้จากการสกัดมาปั่นให้เป็นเส้นด้ายด้วยมือ และนำเส้นด้ายที่ได้จาการปั่นเส้นใยกาบไผ่มาทดลองทอให้เป็นผืนผ้าด้วยเครื่องทอผ้าแบบกี่กระตุก (เครื่องทอมือ) โดยในแต่ละขั้นตอนของการวิจัยจะมีการศึกษาสมบัติบางประการของเส้นใย เส้นด้ายและผืนผ้าที่จำเป็นต่อกระบวนการผลิตนั้น ๆ ควบคู่กันไป

ภาพประกอบที่ 1 กาบไผ่

2. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ การสกัดเส้นใยจากกาบไผ่ การปั่นเส้นใยที่ได้จากการสกัดได้ให้เป็นเส้นด้ายด้วยกระบวนการปั่นเส้นด้ายแบบแกนกลาง (corespinning) และการนำเส้นด้ายไปใช้เป็นเส้นด้ายพุ่ง (weft yarn) เพื่อทอเป็นผืนผ้าต่อไป

2.1 การสกัดเส้นใยจากกาบไผ่แห้งโดยวิธีแช่น้ำและวิธีต้มในสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ (NaOH) ที่มีระดับความเข้มข้นและระยะเวลาในการแช่และการต้มที่แตกต่างกัน (ดังภาพประกอบที่ 2) เพื่อคัดเลือกเส้นใยกาบไผ่ที่มีสมบัติเหมาะสมมากที่สุดนำไปวิเคราะห์หาส่วนประกอบของเส้นใยและนำมาปั่นเป็นเส้นด้ายต่อไป ดังนี้

(1) วิธีต้มกาบไผ่ตงแห้งในสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ที่ระดับความเข้มข้นของสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ 2 ระดับ ได้แก่ ร้อยละ 0.5 และร้อยละ 1 ระยะเวลาในการต้ม 3 ระดับ คือ 20 นาที, 40 นาที และ 60 นาที

(2) วิธีแช่กาบไผ่ตงแห้งในสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ที่ระดับความเข้มข้นของสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ 3 ระดับ ได้แก่ ร้อยละ 5, ร้อยละ 10 และร้อยละ 15 ระยะเวลาในการแช่ 5 ระดับ คือ 3 วัน, 5 วัน, 7 วัน, 10 วัน และ 14 วัน

(3) วิเคราะห์หาปริมาณเซลลูโลส เฮมิเซลลูโลสและลิกนินในเส้นใยกาบไผ่ที่สกัดได้ โดยส่งตัวอย่างวิเคราะห์ ณ ห้องปฏิบัติการอาหารสัตว์ ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2.2 การปั่นเส้นใยให้เป็นเส้นด้ายด้วยอุปกรณ์การปั่นเส้นด้ายด้วยมือและการทดสอบสมบัติของเส้นด้ายหลังการปั่น

(1) นำเส้นใยจากกาบไผ่ที่ผ่านการสกัดแล้วมาเข้าสู่กระบวนการเตรียมการปั่นด้วยมือ ดังภาพประกอบที่ 2 จากนั้นนำเส้นด้ายที่เตรียมแล้วเข้าสู่ขั้นตอนการปั่นให้เป็นเส้นด้ายด้วยอุปกรณ์การปั่นเส้นด้ายด้วยมือ ซึ่งในขั้นตอนการปั่นนี้จำเป็นต้องมีเส้นด้ายแกนเพื่อให้เส้นใยจากกาบไผ่ยึดเกาะ โดยเส้นด้ายแกนที่นำมาใช้ปั่นในครั้งนี้คือเส้นด้ายพอลิเอสเตอร์ ภาพประกอบที่ 3 จะแสดงให้เห็นถึงการเตรียมเส้นใยก่อนการปั่นและเส้นด้ายแกนที่ใช้ปั่นด้าย ในขณะที่ภาพประกอบที่ 4 จะแสดงให้เห็นถึงอุปกรณ์การปั่นเส้นด้ายด้วยมือและวิธีการทำงาน

ภาพประกอบที่ 2 แสดงต้มเส้นใยกาบไผ่ (ซ้าย) และแสดงการแช่เส้นใยกาบไผ่ (ขวา)

ภาพประกอบที่ 3 แสดงการเตรียมการปั่นด้ายด้วยมือ (ซ้าย) และเส้นด้ายแกน (ขวา)

ภาพประกอบที่ 4 แสดงการปั่นด้ายโดยอุปกรณ์การปั่นด้ายด้วยมือ

(2) นำเส้นด้ายที่ปั่นเสร็จไปทำการทดสอบแรงดึงขาดและการยืดตัวเมื่อขาด (breaking force and elongation) ตามมาตรฐาน ASTM D 2256 : 2002 โดยส่งทดสอบ ณ ศูนย์วิเคราะห์ทดสอบสิ่งทอ สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ

2.3 การทอเป็นผืนผ้า โดยการนำเส้นด้ายที่ได้จากการปั่นไปทำเป็นเส้นด้ายพุ่งสำหรับการทอ ขณะที่เส้นด้ายยืนบนเครื่องทอเป็นเส้นด้ายฝ้ายล้วนที่ผ่านการย้อมสี โดยเครื่องทอผ้าที่ใช้เป็นเครื่องทอผ้าแบบกระสวยทอด้วยมือ ดังภาพประกอบที่ 5 และเมื่อทอเสร็จนำผืนผ้าไปทดสอบความแข็งแรง (tensile strength) ตามมาตรฐาน ASTM D 5034 : 2009 ต่อไป ดังภาพประกอบที่ 6

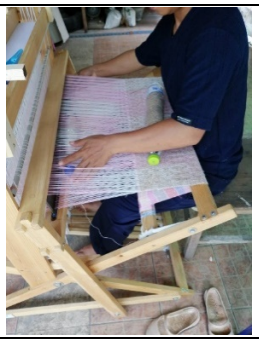

ภาพประกอบที่ 5 แสดงการทอผ้าโดยใช้เส้นด้ายจากกาบไผ่เป็นเส้นด้ายพุ่ง

ภาพประกอบที่ 6 แสดงการทดสอบความแข็งแรงของผ้าทอจากเส้นใยกาบไผ่

3. ผลและและการอภิปรายผล

3.1 ผลจากการสกัดเส้นใยทุกกรณี พบว่าการสกัดเส้นใยจากกาบไผ่ด้วยการแช่ในสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ ความเข้มข้นร้อยละ 5 ระยะเวลา 10 วัน เส้นใยมีความยาวโดยเฉลี่ย 10-15 เซนติเมตร มีลักษณะเป็นเส้นตรง มีขนาดเส้นใยที่เล็กพอเหมาะดี มีลักษณะสีของเส้นใยเป็นสีเหลืองส่วน เส้นใยกับเนื้อเยื่อแยกออกจากกันได้ง่ายและการจัดเรียงตัวของเส้นใยดีกว่ากรณีอื่น ๆ จึงเลือกใช้การสกัดเส้นใยจากกาบไผ่โดยวิธีนี้ ซึ่งลักษณะของเส้นใยกาบไผ่ที่ได้เป็นไปตามภาพประกอบที่ 7 ส่วนผลการวิเคราะห์เพื่อหาส่วนประกอบต่าง ๆ ของเส้นใยจากกาบไผ่ พบว่าในเส้นใยกาบไผ่ที่ได้จากการสกัดโดยวิธีนี้ ประกอบด้วยเซลลูโลส (Cellulose) ร้อยละ 72.09 เฮมิเซลลูโลส (Hemicellulose) ร้อยละ 8.21 ลิกนิน (Lignin) ร้อยละ 9.45 และอื่น ๆ (Protein,non-structural carbohydrate) ร้อยละ 10.25

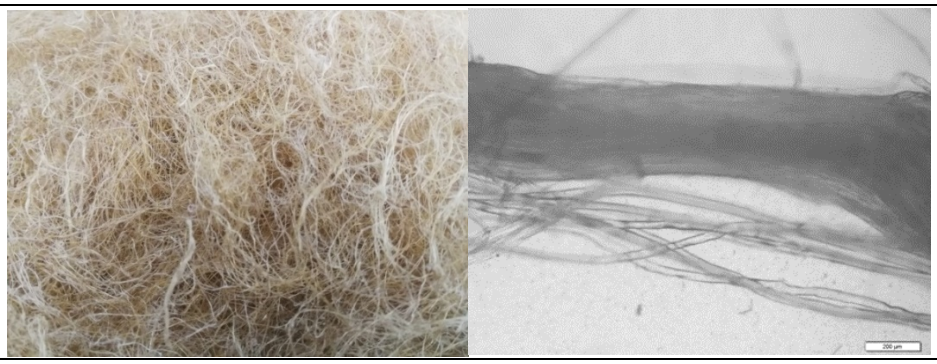

ภาพประกอบที่ 7 เส้นใยกาบไผ่ที่สกัดได้ (ซ้าย) และภาพตัดตามยาวขยายจากกล้องจุลทรรศน์กำลังขยาย 100 เท่า

3.2 เส้นด้ายซึ่งเกิดจากการนำเส้นใยจากกาบไผ่ที่ได้จากการสกัดในข้อ 3.1 มาปั่นด้วยมือได้ผลเป็นไปตาม ภาพประกอบที่ 8 ส่วนผลการทดสอบแรงดึงขาดและการยืดตัวเมื่อขาดของเส้นด้ายได้มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 16.80 นิวตัน ซึ่งพบว่าเส้นด้ายมีความแข็งแรงอยู่ในเกณฑ์ดี และมีขนาดของเส้นด้ายเบอร์ 696 (Tex) เหมาะสมที่จะใช้ไปเป็นเส้นด้ายสำหรับทอผ้าได้ ทั้งนี้เพราะเส้นด้ายแกนซึ่งเป็นเส้นด้ายพอลิเอสเตอร์มีความแข็งแรง

ภาพประกอบที่ 8 เส้นด้ายจากกาบไผ่ที่พร้อมจะนำไปทำเป็นเส้นพุ่งสำหรับการทอผ้า

(3) ผลจากการทอผ้าด้วยเส้นด้ายจากกาบไผ่โดยใช้เครื่องทอผ้าแบบกระสวยทอด้วยมือ ได้ผ้าทอที่มีความกว้างหน้าของผ้า 24 นิ้วโดยเส้นด้ายยืนเป็นเส้นด้ายฝ้ายย้อมสี ส่วนเส้นด้ายพุ่งใช้เส้นด้ายจากกาบไผ่ที่ผ่านกระบวนการปั่นด้วยมือ ทอเป็นลายเกล็ดนาคา และลายทิวลูกแก้ว ดังภาพประกอบที่ 9 สำหรับผลการทดสอบความแข็งแรง (tensile strength) ของผ้าพบว่าความแข็งแรงของผ้าทอตามแนวเส้นด้ายยืนมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 383.6 นิวตัน ขณะที่แนวเส้นด้ายพุ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 581 นิวตัน จากผลการทดสอบที่ปรากฏจะพบว่าผ้าทอมีความแข็งแรงตามแนวเส้นด้ายพุ่งสูงกว่าแนวเส้นด้ายยืน ซึ่งผิดหลักการของผ้าทอทั่ว ๆ ไปที่ความแข็งแรงของผ้าตามแนวเส้นด้ายยืนจะสูงกว่าตามแนวเส้นด้ายพุ่งหรืออาจเป็นไปได้ที่ค่าความแข็งแรงของผ้าทอจะเท่ากันตามแนวยืนและพุ่ง และจะไม่มีโอกาสที่ความแข็งแรงตามแนวเส้นด้ายพุ่งจะสูงกว่าได้ แต่ที่ผลปรากฏออกมาดังนี้เพราะในกระบวนการปั่นด้ายจากเส้นใยกาบไผ่ด้วยมือได้มีการใช้เส้นด้ายที่เป็นแกนสำหรับให้เส้นใยกาบไผ่ได้ยึดเกาะและเส้นด้ายแกนดังกล่าวเป็นเส้นด้ายที่ผลิตมาจากเส้นใยพอลิเอสเตอร์ซึ่งมีความเหนียวและแข็งแรงมากจึงทำให้แนวเส้นด้ายพุ่งมีค่าความแข็งแรงที่มากกว่า

ภาพประกอบที่ 9 ผ้าทอจากเส้นด้ายกาบไผ่ลายเกล็ดนาคา (ซ้าย) และลายทิวลูกแก้ว (ขวา)

4. สรุปผลการวิจัย

มีความเป็นไปได้ในการผลิตผ้าทอโดยใช้เส้นใยจากกาบไผ่ ซึ่งเป็นการนำกาบไผ่มาสกัดเป็นเส้นใยทางสิ่งทอ โดยผ่านกระบวนการสกัดเส้นใยจากกาบไผ่ด้วยวิธีการแช่สารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ ที่มีความเข้มข้นร้อยละ 5 โดยมวลต่อปริมาตร ที่อุณหภูมิห้อง เป็นเวลา 10 วัน ให้ผลการสกัดเส้นใยที่ออกมาดีที่สุด แต่เส้นใยที่สกัดได้ไม่สามารถนำไปปั่นเป็นเส้นด้ายได้ด้วยตัวของเส้นใยกาบไผ่จึงต้องมีเส้นด้ายแกนร่วมด้วยในการปั่น ขณะเดียวกันเส้นด้ายที่ปั่นออกมามีความหยาบและแข็งกระด้างไม่สามารถนำไปใช้ทำเป็นเส้นด้ายยืนสำหรับการทอผ้าได้ สามารถใช้ได้เฉพาะการนำไปใช้เป็นเส้นด้ายพุ่งเพียงอย่างเดียว และเมื่อนำมาทอเป็นผืนผ้าแล้วจะได้ผืนผ้าที่ได้มีความสวยงามและมีความคงรูปค่อนข้างดี แต่ผิวสัมผัสของผ้าที่ได้จะมีความหยาบและแข็งกระด้างเหมือนเส้นด้าย ผ้าจึงไม่เหมาะสำหรับการนำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์สิ่งทอเพื่อการสวมใส่ที่ต้องสัมผัสกับผิวหนังของร่างกายโดยตรง

5. รายการอ้างอิง

กรรณิการ์ กัญจนกาญจน์. (2555). **การผลิตเส้นใยธรรมชาติจากกาบไผ่.** มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นฤพน ไพศาลตันติวงศ์, รัตนพล มงคลรัตนาสิทธ์, สาคร ชลสาคร, และ เสาวณีย์ อารีจงเจริญ. (2556). **การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอจากเส้นใยตะไคร้.** มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

พรศิริ หลงหนองคูณ. (2560). **การพัฒนาเส้นด้ายผสมปั่นมือจากเส้นใยใบอ้อยและเส้นใยฝ้าย.** มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ศราวุธ โตสวัสดิ์. (2554). **การศึกษาการแยกใยไผ่สีสุกเพื่อนำมาเป็นวัตถุดิบทางสิ่งทอ.** มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ (MTEC). (ม.ป.ป.). นวัตกรรมสิ่งทอสีเขียว (Eco-Innovative Textiles). **ความรู้ที่ไม่ลับ นำสู่การเพิ่มศักยภาพทางธุรกิจ,** 58-64.

อัจฉริยา ม่วงพานิล. (2556). **การผลิตเส้นด้ายก้านโหม่งจาก.** มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญญบุรี

คุณสมบัติของผู้ฝึกนักแสดงละครโทรทัศน์

QUALIFICATIONS OF ACTING COACH IN TELEVISION DRAMA

สุชาญวุฒิ กิ่งแก้ว

อาจารย์สาขาศิลปะการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: suchanwud.ki@spu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องคุณสมบัติของผู้ฝึกนักแสดงละครโทรทัศน์มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณสมบัติของผู้ฝึกนักแสดงละครโทรทัศน์ ผู้ศึกษาศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ฝึกนักแสดงและผู้กำกับละครโทรทัศน์ ผลการศึกษาพบว่า คุณสมบัติของผู้ฝึกนักแสดงละครโทรทัศน์ ประกอบด้วย 1.มีความรู้ด้านการแสดงและการฝึกนักแสดง 2.มีประสบการณ์ด้านการแสดง 3.มีจิตวิทยาในการเข้าถึงมนุษย์ 4.มีทักษะในการสื่อสาร 5.มีทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า 6.มีความคิดสร้างสรรค์ 7.มีความใจเย็น อดทน 8.มีมนุษยสัมพันธ์ 9.มีความรู้เรื่องการถ่ายทำและขนาดภาพของละครโทรทัศน์ 10.มีความรับผิดชอบสูง 11.ช่างสังเกต

คำสำคัญ: ผู้ฝึกนักแสดง, นักแสดง

ABSTRACT

This paper is aimed to study the qualifications of Acting Coach in Television Drama, using content analysis and In-depth Interview methodology. This article offers eleven characteristics and skills of Acting Coach in Television Drama: 1. Acting and Coaching knowledge 2. Acting Experience 3. Psychological 4. Good Communication Skills 5. Improvisation/ Immediate Problem Solving 6. Creativity 7. Patience 8. Human Relation 9.Production skills 10.Responsible 11.Observant

Keywords: Acting Coach, Actor

1. บทนำ

การผลิตละครโทรทัศน์ มีความแตกต่างจากการผลิตงานศิลปะประเภทอื่นๆ อาทิ งานจิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม เพราะการผลิตละครโทรทัศน์เกิดจากการประสานความร่วมมือของคณะผู้สร้างอันประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย จึงกล่าวได้ว่างานละครโทรทัศน์เป็นลักษณะการทำงานร่วมกัน (collaborative) ที่เกิดจากการร่วมมือกันของฝ่ายต่างๆ ทั้งงานเบื้องหน้าและงานเบื้องหลัง ผลงานจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับการประสานการทำงานของบุคลากรในแต่ละฝ่าย นับตั้งแต่ผู้กำกับการแสดง นักแสดง นักออกแบบ ฯลฯ ทุกฝ่ายจะต้องมีความเข้าใจในความคิดและทิศทางที่จะผลิตงานละคร เพื่อการดำเนินการผลิต

จะได้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน (พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ, 2544 : 1) ดังนั้น บุคลากรทุกส่วนงานเปรียบเสมือนฟันเฟืองสำคัญที่มีหน้าที่ในการขับเคลื่อนให้งานให้สำเร็จดังเป้าประสงค์

ผู้ฝึกนักแสดงหรือผู้ฝึกฝนการแสดงเป็นอีกบุคลากรที่อยู่ในกระบวนการผลิตงานการแสดง และถือเป็นอีกบุคลสำคัญในกระบวนการสร้างสรรค์งานการแสดง ทั้งละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และภาพยนตร์โฆษณา มารุต สาโรวาท (2562 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ผู้ฝึกนักแสดง หรือ Acting Coach มีหน้าที่ ฝึกซ้อมการแสดงให้แก่นักแสดงก่อนการถ่ายทำสำหรับละครโทรทัศน์ เพื่อปูพื้นฐานการแสดงให้แก่นักแสดง และฝึกซ้อมเพื่อให้เข้าถึงบทบาทตามตัวละครที่ต้องแสดง” ในขณะที่ นันทพร แก้วอัมพร (2562 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ในการถ่ายทำจริงขณะที่ถ่ายทำ ผู้ฝึกนักแสดงมีหน้าที่เป็นสื่อบุคคลกลางระหว่างผู้กำกับและนักแสดง” นอกจากนี้ ร่มฉัตร ธนาลาภพิพัฒน์ (2562 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ผู้ฝึกนักแสดง หรือ Acting Coach ในประเทศไทยมีความสำคัญมาก เพราะผู้ฝึกนักแสดงมีหน้าที่ในการช่วยแก้ปัญหาการแสดงให้นักแสดงสามารถแสดงได้ตามที่ผู้กำกับต้องการ นอกจากนี้ ผู้กำกับละครโทรทัศน์ไทยบางคน ไม่ได้เรียนการแสดง ดังนั้น ผู้ฝึกนักแสดงจึงสำคัญกับการถ่ายทำละครโทรทัศน์” ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า ผู้ฝึกนักแสดง หรือ Acting Coach เป็นตำแหน่งที่สำคัญในกระบวนการผลิตละครโทรทัศน์ในประเทศไทย

จากความสำคัญข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมุ่งมั่นที่จะแสวงหาคำตอบว่า ผู้ฝึกนักแสดง (Acting Coach) ละครโทรทัศน์ในประเทศไทยควรมีคุณสมบัติอย่างไร โดยการเรียบเรียงและอาศัยหลักฐานทางวิชาการและประสบการณ์ตรงของผู้ศึกษา ในการหาคำตอบในหัวข้อ “คุณสมบัติของผู้ฝึกนักแสดงละครโทรทัศน์” ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเสริมต่อการเรียนการสอนและการวิจัยในสาขาศิลปะการแสดงต่อไป.

2. วัตถุประสงค์บทความ

เพื่อศึกษาคุณสมบัติของผู้ฝึกนักแสดงละครโทรทัศน์

3. วิธีการดำเนินงาน

ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากตำรา และทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแสดง 5 ท่าน ได้แก่

1. มารุต สาโรวาท ผู้กำกับการแสดงละครโทรทัศน์และภาพยนตร์
2. นันทพร แก้วอัมพร ผู้กำกับการแสดงและผู้ฝึกนักแสดงละครโทรทัศน์และภาพยนตร์
3. ณมน ฮีตั้น ผู้ฝึกนักแสดงนักแสดงละครโทรทัศน์และภาพยนตร์
4. ร่มฉัตร ธนาลาภพิพัฒน์ ผู้ฝึกนักแสดงนักแสดงละครโทรทัศน์และภาพยนตร์
5. วัลลบ ประสบผล ผู้ฝึกนักแสดงนักแสดงละครโทรทัศน์และภาพยนตร์

เพื่อนำมารวบรวม สรุป และใช้ในการเขียนเนื้อหาในบทความฉบับนี้

4. แนวคิดเรื่องการแสดง (Acting) และนักแสดงละครโทรทัศน์

การแสดง (Acting) หมายถึง การทำงานของนักแสดง หรือ บุคคลที่ปรากฏอยู่ในโรงละคร ในโทรทัศน์ ภาพยนตร์ หรือสื่อที่เล่าเรื่องราวต่างๆ นักแสดงเป็นผู้ที่เล่าเรื่องราวโดยการแสดงบุคลิกเป็นตัวละคร และบางครั้งอาจพูด หรือ ร้องเพลงตามบทที่เขียนขึ้นหรือที่อยู่ในบทละคร (Larry Moss, 2010 : 3) ในขณะที่ Edward A. Wright กล่าวว่า “การแสดงไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใด แต่การแสดงเป็นพฤติกรรมที่เย้ายวนที่สุดของมนุษย์คนทุกคนเป็นนักแสดงทั้งนั้นมากก็น้อย เพียงชั่วขณะหนึ่งที่ทำเป็นคนอื่น ในขณะที่จิตสำนึกบริบูรณ์ การที่บรรลุผลที่

ต้องการนั่นก็คือ การวัดผลสำเร็จของการแสดง" (Edward A. Wright, 1992 : 3) นอกจากนี้ สารานุกรม โนว์เลจรัช อธิบายความหมายเกี่ยวกับคำว่า "การแสดง" ไว้เพิ่มเติมว่า คำว่า การแสดง (Acting) มีรากมาจากคำว่า agree ซึ่งเป็นภาษาลาติน ที่มีความหมายว่า "กระทำ" ซึ่งเป็นความหมายที่แท้จริงของการแสดง โดยการกระทำหรือการแสดงนั้นนักแสดงมักจะวางตัวตนและสมมติเป็นบทบาทของผู้อื่น ซึ่งเรียกกันว่า ตัวละคร ดังนั้น นักแสดงจะเปลี่ยนตัวตนไปสู่บทบาทของผู้อื่นซึ่งอยู่ในบทละคร (สืบค้นเมื่อ 10 ต.ค 2562, จาก http/knowledgerush.com encyclopedia,Acting)

ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า การแสดง หมายถึง การกระทำ ที่เกิดจากการทำงานของนักแสดงผ่านการตีความบทละคร เพื่อเล่าเรื่องราวและสื่อสารสู่ผู้ชม โดยที่นักแสดงสมมติบทบาทตัวเองเป็นผู้อื่น ซึ่งเรียกกันว่า ตัวละคร โดยที่นักแสดงยังมีจิตสำนึกบริบูรณ์

"นักแสดง" ถือเป็นอีกวิชาชีพหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการแสดงละครเพราะในการจัดแสดงละคร นักแสดงคือผู้อยู่ใกล้ชิดผู้ชมมากที่สุด ผลงานการสร้างสรรค์ของฝ่ายต่างๆ อาทิ การเขียนบท การกำกับการแสดง การออกแบบเครื่องแต่งกาย การแต่งหน้า จะได้รับการถ่ายทอดมาสู่ผู้ชมโดยผ่านทางนักแสดงโดยตรง ดังนั้น ในการสร้างสรรค์งานละครเราสามารถตัดทุกสิ่งทุกอย่างออกไปได้เว้นแต่นักแสดงและผู้ชม ที่สำคัญละครจะทำหน้าที่อันสมบูรณ์ของศิลปะได้ก็ต้องอาศัยนักแสดงซึ่งรับบทบาทเป็น "ตัวละคร" เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวและความรู้สึกนึกคิดที่มีอยู่ในบทละครมาสู่ผู้ชม จากความสำคัญดังกล่าวนักแสดงจึงควรได้รับการฝึกฝน เรียนรู้ทักษะด้าน "การแสดง (Acting)" อย่างเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์งานละครอย่างมีสุนทรียะ

หากพิจารณาถึงนักแสดงละครโทรทัศน์ ณมน ฮีตั้น (2562 : สัมภาษณ์) กล่าวในประเด็นนี้ว่า "นักแสดงละครโทรทัศน์มีความสำคัญมากในฐานะนำพาเรื่องราวในบทละครไปสู่เหตุการณ์ต่างๆ ที่พึงประสงค์ได้ นักแสดงเป็นหนึ่งในปัจจัยนำเข้า (Inputs) สำคัญอย่างมากในการผลิตละครโทรทัศน์ ดังนั้น นักแสดงต้องสามารถถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกของตัวละครออกมาสื่อสารกับผู้ชมได้ มารุต สาโรวาท (2562 : สัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า "บทละครโทรทัศน์สำคัญมากกว่านักแสดงละครโทรทัศน์ แต่นั่นคือคำกล่าวในแง่มุมของละครโทรทัศน์ทางฝรั่งอเมริกา แต่ปัจจุบันในสังคมไทยนั้นละครโทรทัศน์ไทยกับมีมุมมองที่ต่างกัน สิ่งที่มีอิทธิพลต่อละครโทรทัศน์มากที่สุดคือนักแสดง" นอกจากนี้ นันทพร แก้วอัมพร (2562 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า นักแสดงหรือดาราเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทิศทางของละครโทรทัศน์ไทย จากความเห็นของผู้ผลิตละคร ผู้ชมและโฆษณาที่มีความเห็นสอดคล้องกันว่าดารานักแสดงเป็นอันดับแรกที่เป็นโจทย์ของการทำการผลิตละครโทรทัศน์ เพราะทางสถานีโทรทัศน์เวลาเลือกผู้ผลิตละครให้ทำงานนั้นก็จะมองดารานักแสดงของผู้ผลิตละครก่อนเรื่องที่จะผลิต แล้วไปหาเรื่องมาใส่เอาเรื่องสนุกเหมาะสม เพราะทางสถานีโทรทัศน์เชื่อว่านักแสดงน่าจะเป็นแม่เหล็กที่ดี"

ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า นักแสดงละครโทรทัศน์ มีความสำคัญมากในการผลิตละครโทรทัศน์ไทย เพราะนักแสดงละครโทรทัศน์ทำหน้าที่ถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกของตัวละคร เพื่อดำเนินเรื่องราวในบทละครโทรทัศน์ ที่สำคัญนักแสดงละครโทรทัศน์ไทยเป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรกในการกำหนดทิศทางการผลิต และอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การผลิตละครโทรทัศน์ประสบความสำเร็จ

5. แนวคิดเรื่องผู้ฝึกฝนนักแสดง (Acting Coach)

จากแนวคิด นักแสดงละครโทรทัศน์ มีความสำคัญมากในกระบวนการผลิตละครโทรทัศน์ไทย ผู้ผลิตละครโทรทัศน์ ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการฝึกนักแสดงละครโทรทัศน์ เพื่อให้นักแสดงสามารถถ่ายทอดบทบาทของตัวละครในบทละครโทรทัศน์สู่ผู้ชมได้อย่างมีสุนทรียะ และผู้ที่ทำหน้าที่ในการฝึกนักแสดง ก็คือ "ผู้ฝึกนักแสดง หรือ Acting Coach"

ร่มฉัตร ธนาลาภพิพัฒน์ (2562 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า "ผู้ฝึกนักแสดง หรือ Acting Coach มีหน้าที่ในการช่วยแก้ปัญหาการแสดงให้นักแสดงสามารถแสดงได้ตามที่ผู้กำกับต้องการ มีหน้าหน้าที่คอยประสานระหว่างผู้กำกับกับนักแสดงในช่วงการถ่ายทำ มีหน้าที่ฝึกฝนการแสดงให้นักแสดงในช่วงก่อนการถ่ายทำ" ในขณะที่ ณมน ฮีตั้น (2562 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า "ผู้ฝึกนักแสดง มีหน้าที่ ฝึกซ้อมการแสดงให้นักแสดงทุกกระบวนการให้แก่นักแสดง รวมถึง การตีความบท การวิเคราะห์ตัวละคร การซ้อมการแสดงในแต่ละฉาก เพื่อให้เกิดภาพและความต้องการทิศทางเดียวกับที่ผู้กำกับต้องการ" เช่นเดียวกับ ได้กล่าวว่า ภัฏฎารินธ์ อิงคุลานนท์ "ผู้ฝึกนักแสดงหรือActing Coach หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลการแสดงให้แก่ นักแสดงทั้งก่อนการแสดงหรือถ่ายทำจริง ขณะถ่ายทำจริง และหลังจากที่มีการถ่ายทำหรือแสดงจริงไปแล้ว" ในขณะที่ วัลลบ ประสบผล (2562 : สัมภาษณ์) ได้กล่าวถึง ผู้ฝึกนักแสดง ไว้ว่า "ผู้ฝึกนักแสดงในประเทศไทย มีหน้าที่หลายขั้นตอน ตั้งแต่การประชุมกับผู้กำกับหรือทีมงาน การอ่านบท การวิเคราะห์บท การวิเคราะห์ตัวละคร การออกแบบการแสดง การออกแบบตัวละคร การฝึกซ้อมนักแสดง การดูแลการแสดงในวันถ่ายทำ การแก้ปัญหานักแสดงในวันถ่ายทำ ทั้งนี้ ต้องเป็นไปในทิศทางที่ผู้กำกับต้องการ"

ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า ผู้ฝึกนักแสดง (Acting Coach) มีหน้าที่หลักในการฝึกการแสดงให้แก่นักแสดง นอกจากนี้ ผู้ฝึกนักแสดงยังมีหน้าที่ อ่านบท วิเคราะห์บท วิเคราะห์ตัวละคร ออกแบบการแสดง ออกแบบตัวละคร ฝึกซ้อมนักแสดง การดูแลการแสดงในวันถ่ายทำ และแก้ปัญหานักแสดง นอกจากนี้ ผู้ฝึกนักแสดงยังมีหน้าที่สื่อสารระหว่างผู้กำกับการแสดงกับนักแสดงอีกด้วย

6. แนวคิดเรื่องคุณสมบัติของผู้ฝึกนักแสดง (Qualifications of Acting Coach)

ผู้ฝึกนักแสดง ถือเป็นบุคลากรสำคัญในกระบวนการผลิตละครโทรทัศน์ เพราะเป็นผู้ดูแล ฝึกซ้อม ออกแบบ และแก้ไขปัญหาให้ทั้งผู้กำกับและนักแสดงละครโทรทัศน์ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงรวบรวมแนวคิดเรื่องคุณสมบัติของผู้ฝึกนักแสดงจากตำรา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

การเป็นผู้ฝึกนักแสดงจะต้องเป็นผู้ที่รู้ศิลปะและกลวิธีการแสดงเป็นอย่างดี และสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านการแสดงไปยังนักแสดงเพื่อดึงความสามารถในตัวของนักแสดงให้แสดงออกมาได้ ดังนั้น ผู้ฝึกนักแสดงจะต้องเข้าใจความเป็นมนุษย์และมีจิตวิทยาในการเข้าถึงมนุษย์ รู้หลักการและศิลปะการแสดง โดยเฉพาะแบบฝึกหัดทางการแสดง เพื่อนำไปใช้ถ่ายทอด ฝึกฝน ให้ความรู้ และดึงความสามารถของนักแสดงออกมา นอกจากนี้ ผู้ฝึกนักแสดง จะต้องรู้ขั้นตอน กระบวนการฝึกนักแสดงอย่างเป็นระบบและสามารถแก้ปัญหาให้กับนักแสดงได้อย่างตรงจุด (Larry Moss, 2018 : 5) ในขณะที่ Sanford Meisner ได้กล่าวว่า "ผู้ฝึกนักแสดงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีทักษะการแสดง หรือ มีความรู้ในการแสดงและการฝึกการแสดงเป็นอย่างดี การมีประสบการณ์การแสดงจะทำให้สามารถเชื่อมโยงหรือยกตัวอย่างจากประสบการณ์ที่เคยผ่านมาให้นักแสดงได้เข้าใจยิ่งขึ้น ทักษะการสื่อสารเป็นอีกหนึ่งคุณสมบัติที่ผู้ฝึกนักแสดงพึงมี" (Sanford Meisner, 1987 : 35) นอกจากนี้ Edward A. Wright ได้กล่าวถึงการเป็นผู้ฝึกนักแสดงไว้ว่า นักแสดงมีความต่างกันทั้งเพศ อายุ ประสบการณ์ และการเลี้ยงดู ดังนั้น ผู้ฝึกนักแสดงควรมีจิตวิทยาเพื่อใช้วิเคราะห์นักแสดง ควรมีทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า สามารถวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาได้ทันที นอกจากนี้ ผู้ฝึกนักแสดงควรมีความรับผิดชอบในการทำงาน และหมั่นศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาทักษะการแสดงและทักษะการฝึกนักแสดงให้ดียิ่งขึ้น (Edward A. Wright, 1992 : 17)

นอกจากนี้ ผู้ศึกษายังรวบรวมแนวคิดเรื่องคุณสมบัติของผู้ฝึกนักแสดงจากการสัมภาษณ์ผู้ฝึกนักแสดงละครโทรทัศน์ และ ผู้กำกับละครโทรทัศน์ไทย ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

วัลลบ ประสบผล (2562 : สัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า "ผู้ฝึกนักแสดง ควรมีความรู้ด้านการแสดงอย่างลึกซึ้ง มีประสบการณ์การแสดงเพื่อใช้ในการยกตัวอย่างให้กับนักแสดง ควรมีหลักจิตวิทยาเพื่อใช้ในการวิเคราะห์นักแสดงที่มีความแตกต่างกัน ทั้งเรื่องเพศ วัย บุคลิกภาพ และเลือกใช้กลวิธีในการทำงานที่เหมาะสมกับนักแสดงแต่ละคนเพื่อให้เกิดประสิทธิผลการฝึกนักแสดงให้ดีที่สุด ผู้ฝึกนักแสดงต้องสามารถทำงานในการสภาวะความกดดันได้ เพราะการถ่ายทำละครโทรทัศน์มีปัจจัยเรื่องเวลาและงบประมาณเป็นตัวกำหนด ที่สำคัญ ผู้ฝึกนักแสดงต้องมีความรู้ เรื่องการถ่ายทำละครโทรทัศน์ ตั้งแต่ขนาดภาพ มุมกล้อง ศัพท์เทคนิค เพื่อนำไปถ่ายทอดให้กับนักแสดงได้"

ในขณะที่ ร่มฉัตร ธนาลาภพิพัฒน์ (2562 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า "หน้าที่สำคัญนอกจากการฝึกนักแสดงของผู้ฝึกนักแสดง คือ การเป็นผู้ประสานระหว่างผู้กำกับกับนักแสดงในช่วงการถ่ายทำ เพื่อนำความต้องการของผู้กำกับถ่ายทอดให้กับนักแสดง ดังนั้น ผู้ฝึกนักแสดง ควรมีทักษะการสื่อสารที่ดี ใช้คำพูดที่กระชับ ตรงประเด็น เพราะการถ่ายทำละครต้องเร่งรีบแข่งกับเวลา การยกตัวอย่างจากประสบการณ์การแสดงของผู้ฝึกนักแสดงถือเป็นอีกกลวิธีที่ได้ผล การมีความรู้เรื่องการถ่ายทำละคร เช่น มุมกล้อง ขนาดภาพ ก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ฝึกนักแสดงเพื่อนำไปถ่ายทอดให้นักแสดง นอกจากนี้ ควรเป็นคนช่างสังเกต กับทั้งนักแสดง ทีมงาน และสถานการณ์ในการทำงาน หากเกิดสภาวะตึงเครียดและความกดดันในการทำงาน ผู้ฝึกนักแสดงควรรู้จักวิธีการผ่อนคลายให้นักแสดง เพื่อให้งานแสดงดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ"

เช่นเดียวกับ ณมน ฮีตั้น (2562 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า "ผู้ฝึกนักแสดง มีหน้าที่ ฝึกซ้อมการแสดงให้นักแสดงทุกกระบวนการ ดังนั้น ผู้ฝึกนักแสดงควรมีทักษะการแสดงและการฝึกนักแสดงเป็นอย่างดี มีความรู้และสามารถใช้จิตวิทยากับการฝึกนักแสดง และหากผู้ฝึกนักแสดงมีประสบการณ์การแสดงและนำประสบการณ์มาประยุกต์ใช้หรือยกตัวอย่างในการฝึกนักแสดง จะทำให้นักแสดงยิ่งเข้าใจมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผู้ฝึกนักแสดงต้องมีความรับผิดชอบสูง เพราะกระบวนการทำงานของผู้ฝึกนักแสดงมีหลายขั้นตอน ทั้งช่วงการฝึกนักแสดงก่อนการถ่ายทำและช่วงการถ่ายทำ การทำงานต้องประสานและร่วมงานกับบุคลหลายฝ่าย เช่น ผู้จัดละคร ผู้กำกับ ผู้ช่วยผู้กำกับ และนักแสดง ดังนั้น ผู้ฝึกนักแสดงต้องสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความอดทน หากเกิดปัญหาสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ทันที"

ทิศทางเดียวกับ มารุต สาโรวาท (2562 : สัมภาษณ์) กล่าวเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ฝึกแสดง ไว้ว่า "ผู้ฝึกนักแสดงควรมีจิตวิทยาสูง สามารถสื่อสารกับนักแสดง ทีมงาน และผู้กำกับได้ โดยถ้อยคำที่ใช้ต้องตรงกระชับ ได้ใจความ มีความรู้ในการแสดงและสามารถแก้ปัญหาการแสดงของนักแสดงในขณะถ่ายทำได้ ทำงานในสภาวะกดดันได้ เพราะหากเกิดการเปลี่ยนแปลงคิวการถ่ายทำกะทันหัน ผู้ฝึกนักแสดงต้องควบคุมสติและทำงานกับนักแสดงได้ทันที นอกจากนี้ การมีความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบการแสดง ตัวละคร หรือแม้แต่กระบวนการฝึกการแสดง และควรหมั่นหาความรู้ด้านการแสดงและการฝึกการแสดงอยู่เสมอก็เป็นคุณสมบุติที่สำคัญของผู้ฝึกนักแสดง "

นอกจากนี้ นันทพร แก้วอัมพร (2562 : สัมภาษณ์) กล่าวเกี่ยวกับคุณสมบัติผู้ฝึกนักแสดงไว้ว่า "การทำงานถ่ายทะละครโทรทัศน์เป็นการทำงานภายใต้เงื่อนไขทางธุรกิจ ทุกอย่างเร่งรีบ แข่งกับเวลา ดังนั้นทุกฝ่ายต้องมีความเป็นมืออาชีพ ผู้ฝึกนักแสดงก็เช่นกัน คุณสมบัติของผู้ฝึกนักแสดงมีหลายอย่าง ได้แก่ ต้องมีทักษะและประสบการณ์ในการแสดง สามารถใช้หลักจิตวิทยาในการฝึกนักแสดง สามารถวิเคราะห์นักแสดงในฐานะมนุษย์ เพื่อเลือกวิถีการทำงานที่เหมาะสม ผู้ฝึกนักแสดงควรมีความรู้ ทั้งการแสดง การฝึกนักแสดง มีความรู้ในกระบวนการถ่ายทำ เข้าใจธรรมชาติของการแสดงละครโทรทัศน์ มีความอดทน ใจเย็น สามารถทำงานกับ

ความกดดันได้เพราะการผลิตละครโทรทัศน์มีปัจจัยจำกัดหลายอย่าง ที่สำคัญต้องมีความรับผิดชอบสูง รักในงานที่ทำ”

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากตำรา แนวคิดจากบทสัมภาษณ์เชิงลึก สรุปคุณสมบัติของผู้ฝึกนักแสดงได้ 11 ข้อได้แก่ 1. มีจิตวิทยาในการเข้าถึงมนุษย์ 2. มีทักษะในการสื่อสาร 3. มีความรู้ด้านการแสดงและการฝึกนักแสดง 4. มีประสบการณ์ด้านการแสดง 5. มีทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า 6. มีความคิดสร้างสรรค์ 7. มีความใจเย็น อดทน อดกลั้น 8. มีมนุษยสัมพันธ์ 9. มีความรู้ในการถ่ายทำ และขนาดภาพของละครโทรทัศน์ 10. มีความรับผิดชอบสูง 11. ช่างสังเกต

7. สรุปสาระบทความวิชาการ

ผู้ศึกษาสามารถสรุปคุณสมบัติของผู้ฝึกนักแสดง ได้ 11 ข้อ ดังต่อไปนี้

7.1 ผู้ฝึกนักแสดงควรมีจิตวิทยาในการเข้าถึงมนุษย์

ผู้ฝึกนักแสดงแสดงต้องมีความรู้ด้านจิตวิทยาและสามารถนำหลักจิตวิทยาไปใช้ในการฝึกนักแสดงได้ ผู้ฝึกนักแสดงต้องมีความเข้าใจความเป็นมนุษย์ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์นักแสดงที่มีความแตกต่างกัน ทั้งเรื่องเพศ อายุ วัย ทัศนคติ ความเชื่อ บุคลิกภาพ และประสบการณ์ ผู้ฝึกนักแสดงต้องสามารถเลือกใช้กลวิธีในการทำงานให้เหมาะสมกับนักแสดงแต่ละคน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลการฝึกนักแสดงและการทำงานสูงสุด

7.2 ผู้ฝึกนักแสดงควรมีทักษะในการสื่อสาร

ผู้ฝึกนักแสดงต้องมีความสามารถในการสื่อสารความรู้ด้านการแสดง เทคนิค การแก้ไขปัญหาการแสดงที่เหมาะสมกับนักแสดงทั้งในช่วงก่อนการถ่ายทำและระหว่างการถ่ายทำละคร ผู้ฝึกนักแสดงต้องสามารถเลือกใช้ถ้อยคำที่ตรง กระชับ ได้ใจความ เพื่อสื่อสารความต้องการของผู้กำกับให้แก่นักแสดงในเวลาถ่ายทำที่จำกัด นอกจากนี้ ผู้ฝึกนักแสดงต้องทำงานร่วมกับทีมงานในการผลิตละครโทรทัศน์ อาทิ ผู้จัดละคร ธุรกิจกองถ่าย ผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง ดังนั้น ผู้ฝึกนักแสดงต้องมีทักษะในการสื่อสารกับบุคลากรในการผลิตละครโทรทัศน์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน

7.3 ผู้ฝึกนักแสดงควรมีความรู้ด้านการแสดงและการฝึกนักแสดง

หน้าที่หลักของผู้ฝึกนักแสดงคือการถ่ายทอดความรู้ด้านการแสดง รวมถึงแก้ปัญหาการแสดงให้แก่นักแสดง ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ฝึกนักแสดงต้องมีความรู้และทักษะการแสดงอย่างลึกซึ้ง เพื่อผู้ฝึกนักแสดงจะสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านการแสดงและสามารถแก้ไขปัญหาให้นักแสดงได้อย่างถูกต้อง ตรงจุด ทว่าการฝึกฝนผู้ฝึกนักแสดงหรือการแก้ปัญหานักแสดงจะไม่สัมฤทธิ์ผล หากผู้ฝึกนักแสดงไม่มีทักษะ ความรู้ในฝึกนักแสดงอย่างถูกต้องและเป็นระบบ เพราะการมีความรู้ด้านการฝึกนักแสดงจะทำให้ผู้ฝึกนักแสดงมีระบบคิด และหลักการทำงาน ดังนั้น ไม่เพียงผู้ฝึกนักแสดงต้องมีความรู้ด้านการแสดงอย่างลึกซึ้ง ผู้ฝึกนักแสดงต้องมีทักษะการฝึกนักแสดงอย่างถูกต้องและเป็นระบบ

7.4 ผู้ฝึกนักแสดงควรมีประสบการณ์ด้านการแสดง

ผู้ฝึกนักแสดงที่มีประสบการณ์การแสดงจะสามารถนำประสบการณ์ของตนเองมาประยุกต์ใช้ในการสอนนักแสดง อาทิ การยกตัวอย่างปัญหาการแสดงจากประสบการณ์ของผู้ฝึกนักแสดง อันนำไปสู่การแนะนำวิธีการแก้ปัญหาการแสดงให้กับนักแสดง เพราะผู้ฝึกนักแสดงจะเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ได้อย่างลึกซึ้ง

7.5 ผู้ฝึกนักแสดงควรมีทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

การถ่ายทำละครโทรทัศน์มีปัจจัยจำกัดหลายอย่าง อาทิ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการถ่ายทำ ปัจจัยด้านงบประมาณ ปัจจัยด้านเวลา ดังนั้น บุคลากรในการผลิตละครโทรทัศน์ต้องทำงานภายใต้เงื่อนไข ไม่เว้นแม้แต่นักแสดง ดังนั้น หากนักแสดงประสบปัญหาการแสดงและส่งผลกระทบโดยตรงกับการถ่ายทำ ผู้ฝึกนักแสดงต้องสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ให้นักแสดงสามารถแสดงได้ทันที เพื่อให้การทำงานดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

7.6 ผู้ฝึกนักแสดงควรมีความคิดสร้างสรรค์

นอกจากการฝึกทักษะการแสดงและการแก้ปัญหาให้นักแสดงแล้ว ผู้ฝึกนักแสดงยังมีหน้าที่ วิเคราะห์บทละคร เพื่อช่วยนักแสดงในการออกแบบการแสดง และออกแบบตัวละคร ให้ตรงกับความต้องการของผู้กำกับการแสดง ดังนั้น ผู้ฝึกนักแสดงต้องมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานเพื่อใช้ในการออกแบบการแสดงและตัวละคร นอกจากนี้ ผู้ฝึกนักแสดงควรใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบกระบวนการฝึกนักแสดง หรือการสร้างสรรค์แบบฝึกหัดทางการแสดงขึ้นใหม่ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ แต่ยังเกิดผลสัมฤทธิ์ในการฝึกนักแสดง

7.7 ผู้ฝึกนักแสดงควรเป็นผู้ใจเย็น อดทน อดกลั้น

การถ่ายทำละครโทรทัศน์ต้องดำเนินงานภายใต้เหตุผลเชิงธุรกิจ การทำงานในกองถ่ายทำละครโทรทัศน์จึงต้องเร่งรีบแข่งกับเวลา มีผลทำให้เกิดสภาวะแรงกดดันในการทำงานอยู่เสมอ สภาวะดังกล่าวย่อมส่งผลโดยตรงกับนักแสดงและผู้ฝึกนักแสดง ดังนั้น ผู้ฝึกนักแสดงจึงต้องมีความใจเย็น อดทน ต่อสถานการณ์ในกองถ่ายทำละคร นอกจากนี้ หากเกิดการเปลี่ยนแปลงคิวการถ่ายทำกะทันหัน ผู้ฝึกนักแสดงต้องใจเย็น มีสติ และสามารถทำงานร่วมกับนักแสดงได้ทันทีเพื่อให้การทำงานราบรื่นแม้อยู่ในสภาวะกดดัน

7.8 ผู้ฝึกนักแสดงควรมีมนุษยสัมพันธ์

การทำงานในฐานะผู้ฝึกนักแสดงไม่เพียงแต่ทำงานกับนักแสดง หากแต่ผู้ฝึกนักแสดงจะต้องสามารถทำงานร่วมกับบุคลากรในกองถ่ายทำละครโทรทัศน์ที่หลากหลาย การเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ย่อมลดช่องว่างในการทำงาน ส่งผลดีให้การทำงานราบรื่น และสร้างความประทับใจให้เกิดกับผู้ร่วมงานได้เป็นอย่างดี

7.9 ผู้ฝึกนักแสดงควรมีความรู้ในการถ่ายทำและขนาดภาพของละครโทรทัศน์

กระบวนการถ่ายทำละครโทรทัศน์ และขนาดภาพ ถือเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ฝึกนักแสดงควรบรรจุในกระบวนการให้ความรู้แก่นักแสดงละครโทรทัศน์ นักแสดงต้องเข้าใจกระบวนและขั้นตอนการถ่ายทำละครโทรทัศน์เพื่อให้เกิดความราบรื่นในการถ่ายทำจริง นักแสดงต้องทราบขนาดของภาพในการบันทึก เพราะขนาดภาพที่ต่างกันกัน ย่อมส่งผลต่อการแสดง (Acting) ที่ต่างกัน ดังนั้น ผู้ฝึกนักแสดงต้องมีความรู้ในกระบวนการการถ่ายทำละครโทรทัศน์ รวมถึงขนาดภาพต่างๆ เพื่อถ่ายทอดให้กับนักแสดงของตน

7.10 ผู้ฝึกนักแดงควรมีความรับผิดชอบสูง

การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะ ผู้ฝึกนักแสดงละครโทรทัศน์ มีขั้นตอนการทำงานหลายขั้นตอน ตั้งแต่การประชุมกับทีมงาน การอ่านบท การวิเคราะห์บท การวิเคราะห์ตัวละคร การออกแบบการแสดง การออกแบบตัวละคร การฝึกซ้อมนักแสดง การดูแลการแสดงในวันถ่ายทำ การแก้ปัญหานักแสดงในวันถ่ายทำ ทว่า ผู้ฝึกนักแสดงขาดความรับผิดชอบในการทำงาน ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพและการทำงานในฐานะผู้ฝึกนักแสดง

7.11 ผู้ฝึกนักแสดงควรเป็นคนช่างสังเกต

ศาสตร์การแสดง (Acting) เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับมนุษย์โดยตรง นักแสดงจึงต้องเข้าใจ เรียนรู้ และศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ รวมถึงศึกษา วิเคราะห์และเข้าใจตนเอง เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการแสดง นอกจากนี้

ในช่วงระหว่างการถ่ายทำละคร ผู้ฝึกควรสังเกต ทีมงาน และวิเคราะห์สถานการณ์ หากเกิดสภาวะตึงเครียดในการทำงาน ผู้ฝึกนักแสดงควรรู้จักวิธีการผ่อนคลายให้นักแสดง เพื่อให้งานแสดงดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการเป็นคนช่างสังเกตจึงเป็นคุณสมบัติที่ผู้ฝึกนักแสดงพึงมี.

8. ข้อเสนอแนะ

นอกจากการศึกษาในประเด็นคุณสมบัติผู้ฝึกนักแสดงแล้ว ผู้ที่สนใจศึกษาด้านการละครและศิลปะการแสดง อาจมุ่งศึกษาคุณสมบัติผู้ฝึกนักแสดง ในสื่ออื่นๆ อาทิ คุณสมบัติผู้ฝึกนักแสดงภาพยนตร์, คุณสมบัติผู้ฝึกนักแสดงโฆษณา, คุณสมบัติผู้ฝึกนักแสดงละครซีรี่ส์.

9. เอกสารอ้างอิง

"ความหมายของการแสดง" **Knowledgerush** สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2562 ,จาก http://knowledgerush.com encyclopedia,Acting

ณมน ฮีตั้น. (1 กันยายน 2562). สัมภาษณ์โดย สุชาญวุฒิ กิ่งแก้ว. ห้องคณะนิเทศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

นันทพร แก้วอัมพร. (2 กันยายน 2562). สัมภาษณ์โดย สุชาญวุฒิ กิ่งแก้ว. ห้างสรรพสินค้าเอมควมเธียร์.

พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ. (2544). **การศึกษาทัศนะต่อลักษณะอันพึงประสงค์ของนักแสดงและผู้กำกับการแสดงละครโทรทัศน์.** (วิจัยในโครงการงบประมาณเงินรายได้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)

ภัฏฏารินธ์ อิงคุลานนท์. (2550). **สถานภาพวิชาชีพและกระบวนการสื่อสารของผู้ฝึกฝนนักแสดงกับนักแสดงในสื่อละครเวที ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และภาพยนตร์โฆษณา.** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต , จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

มารุต สาโรวาท. (7 สิงหาคม 2562). สัมภาษณ์โดย สุชาญวุฒิ กิ่งแก้ว. ห้างสรรพสินค้าพารากอน.

ร่มฉัตร ธนาลาภพิพัฒน์. (7 สิงหาคม 2562) สัมภาษณ์โดย สุชาญวุฒิ กิ่งแก้ว. สปาร์ค สตูดิโอ.

วัลลบ ประสบผล. (2 กันยายน 2562). สัมภาษณ์โดย สุชาญวุฒิ กิ่งแก้ว. ห้างสรรพสินค้าเอมควอเธียร์

Edward A.Wright. (1992). **Understanding Today's Theater.** New Jersey: England Cliffs.

Larry Moss. (2018). **The Intent to Live : Achieving your true potential as an actor.** Bantam Book. Newyork. United States of America.

Sanford Meisner.(1987). **On Acting** : Sydney Pollack. United States of America.

การปรับรูปแบบประเทศไทยผ่านวรรณกรรมไตรภูมิพระร่วงและพุทธธรรม

THE SHAPING OF THAILAND BY TRAIBHUMI PHRA RUANG AND BUDDHADHAMMA

ธนภณ สมหวัง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สำนักวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: Dhanapon.so@spu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการศึกษาถึงการปรับรูปแบบประเทศไทย โดยอาศัยแนวคิดและหลักคำสอนเรื่องในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาไตรภูมิพระร่วงและพุทธธรรม ผลการศึกษาพบว่า ในอดีต พระพุทธศาสนาเถรวาทได้มีบทบาทสำคัญต่อการปรับรูปแบบประเทศไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ผู้ปกครองได้นำเอาหลักคำสอนในวรรณกรรมไตรภูมิพระร่วงมาประยุกต์ใช้ในการปรับรูปแบบและจัดระเบียบสังคมไทย ซึ่งเป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมไทยในด้านต่าง ๆ มาอย่างยาวนาน เมื่อสังคมไทยได้ปรับเปลี่ยนไปสู่สังคมสมัยใหม่ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งเหตุและผล การรื้อฟื้นและนำเสนอหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเพื่อปรับรูปแบบสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความมีเหตุผลและการสร้างสรรค์ จึงได้รับการอธิบายและนำเสนอผ่านวรรณกรรมพุทธธรรม เพื่อปรับเปลี่ยนสังคมไทยให้เหมาะสมกับปัจจุบัน

คำสำคัญ: การปรับรูปแบบ สังคมไทยสมัยใหม่ พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

The purpose of this article is to study the shaping of Thailand by the concepts and doctrine in Buddhist literature, Traibhumi Phra Ruang and Buddhadhamma. The result of study shows that Theravada Buddhism has played an important role in shaping Thailand since the Sukhothai period. The rulers have applied the doctrine in Traibhumi Phra Ruang, which has played a role and influence on Thai society in various fields for a long time, to adjust the form and organize the Thai society. Now, when Thai society has changed to a modern society based on cause and effect, the reviving and presenting the doctrines of Buddhism in order to transform the Thai society into a rational and creative society. Therefore, it has been explained and proposed through Buddhadhamma to change Thai society to suit the present.

Keywords: the Shaping Modern Thai Society Buddhism

1. บทนำ

ศาสนากับสังคมและการเมือง ย่อมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นในการเมืองและสังคม ย่อมจะมีผลกระทบต่อศาสนา และในทำนองเดียวกันการเปลี่ยนแปลงทางศาสนา ก็จะมีผลกระทบต่อการเมืองและสังคมเช่นเดียวกัน (สมบูรณ์ สุขสำราญ 2527 : 1) การทำความเข้าใจความเป็นไปและความเปลี่ยนแปลงในทางสังคมและการเมือง จึงสามารถทำความเข้าใจได้จากบทบาทของความเชื่อและหลักคำสอน ตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมทางศาสนานั้น ๆ ที่มีต่อสังคมและการเมือง

งานเขียนทางวิชาการที่ศึกษาถึงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมไทยที่ผ่านมา พอจะยืนยันได้ว่า แม้ว่าคนไทยจะยังมีความเชื่อดั้งเดิมในการถือผีสางเทวดาและศาสนาพราหมณ์ แต่ความเชื่อหลักยังเป็นความเชื่อในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาได้มีบทบาทอย่างสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยในทุกชนชั้น อย่างน้อยก็เริ่มปรากฏตัวมาตั้งแต่กำเนิดรัฐไทยในสมัยกรุงสุโขทัยสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยผ่านบทบาทของพระสงฆ์ที่ได้พร่ำสอนธรรมแก่ประชาชนโดยตรงและผ่านการประกอบพิธีกรรมอื่น ๆ พระพุทธศาสนาจึงมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับสังคมไทยมาช้านาน จนนักปราชญ์บางท่านกล่าวว่า ประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยก็คือประวัติศาสตร์ของชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนานั่นเอง (Phra Rajavaramuni 1990 : 11) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนชั้นผู้ปกครอง คือกษัตริย์นั้น เป็นผู้สนับสนุนพระพุทธศาสนาในการสร้างโบราณวัตถุสำคัญทางพระพุทธศาสนารวมทั้งประเพณีและวัฒนธรรม แม้ว่าในท้องถิ่นจะมีประเพณีราษฎร์ที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของคนท้องถิ่นมาแต่เดิม แต่ประเพณีเหล่านี้ก็ยังคงผูกโยงใยด้วยคติความเชื่อของพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลัก ทำให้สังคมมีวัฒนธรรมพุทธศาสนาเป็นหลักร่วมกัน ความเป็นไปของสังคมและวัฒนธรรมจึงวิวัฒนาการไปตามครรลองพุทธศาสนา (ธิดา สาระยา 2552 : 97) ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงเป็นที่มาของศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี ชีวทัศน์ โลกทัศน์และค่านิยมของชนชาติไทย หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการปรับรูปแบบประเทศไทยในแต่ละยุคแต่ละสมัย

2. วัตถุประสงค์

บทความนี้จึงต้องการศึกษาถึงบทบาทของพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อการปรับรูปแบบประเทศไทยในสมัยต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

2.1 เพื่อศึกษาถึงการปรับรูปแบบประเทศไทยโดยอาศัยพระพุทธศาสนาในสมัยต่าง ๆ

2.2 เพื่อศึกษาถึงการอธิบายและนำเสนอหลักคำสอนผ่านวรรณกรรมไตรภูมิพระร่วงและพุทธธรรมเพื่อเป็นพื้นฐานของสังคมไทย

3. พระพุทธศาสนาเถรวาทกับการปรับรูปแบบประเทศไทยในสมัยต่าง ๆ

แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะมิได้มีแหล่งกำเนิดอยู่ในประเทศไทยมาแต่เดิม แต่เป็นที่ยอมรับกันว่า เมื่อเริ่มมีรัฐไทยนั้น คนไทยหรือผู้อาศัยอยู่ในดินแดนอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยจะนับถือศาสนาแบบวิญญาณนิยม (Animism) อันเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่สุดของมนุษย์มาก่อน คือมีความเชื่อในเรื่องของผีสางวิญญาณสิงสถิตอยู่ในสิ่งธรรมชาติและสถานที่ต่าง ๆ (ภัทรพร สิริกาญจน 2557 : 1) ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาได้เริ่มเข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นครั้งแรกในสมัยทวารวดีที่ “สุวรรณภูมิ” อันมีศูนย์กลางอยู่ที่นครปฐม ซึ่งนักวิชาการทางด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ต่างเชื่อกันว่า เป็นพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท ที่นำโดยพระโสณะและพระอุตตระ อันเป็นผล

มาจากการส่งสมณทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรกภายหลังการสังคายนาครั้งที่ 3 ที่อุปถัมภ์โดยพระเจ้าอโศกมหาราช (พระเทพเวที 2531 : 110-111)

ต่อมา ประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ได้ขับไล่ขอมออกไปจากลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและตั้งตัวเป็นอิสระเป็นปฐมกษัตริย์ของกรุงสุโขทัย พระองค์ก็ได้ทรงนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งได้เข้ามาสู่แผ่นดินไทยตั้งแต่สมัยทวารวดี และในสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช (ครองราชย์ พ.ศ.1820-1860) พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่ทรงเลื่อมใสและนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างมาก ได้ทรงสดับถึงกิตติคุณความเคร่งครัดของคณะสงฆ์ลังกาวงศ์ที่เมืองนครศรีธรรมราช จึงโปรดให้นิมนต์คณะสงฆ์ลังกาวงศ์ขึ้นมาที่กรุงสุโขทัย และส่วนมากแล้วพระภิกษุนิกายนี้จะนิยมอยู่ป่าจึงได้กลายเป็นพระป่าหรือคณะอรัญญิก พ่อขุนรามคำแหงมหาราชจึงทรงให้สร้างพระแท่นทำด้วยศิลา (ขดานหิน) ตั้งไว้กลางดงตาล ขนานพระนามว่า"มนังคศิลาอาสน์" สำหรับทรงใช้เป็นที่ประทับเพื่อว่าราชการบ้านเมืองและอบรมราษฎร และถ้าเป็นวันพระก็โปรดให้พระภิกษุใช้เป็นอาสนะสำหรับนั่งเทศน์โปรดชาวสุโขทัย พระองค์จึงทรงเป็นแบบอย่างของผู้ปกครองที่ทรงเป็นธรรมราชา ทรงปรับเปลี่ยนกรุงสุโขทัย โดยอาศัยหลักพุทธธรรมและทรงส่งเสริมประชาชนให้ประพฤติปฏิบัติธรรม จนประชาชนทั่วไปเป็นผู้ฝักใฝ่ในธรรม

จึงกล่าวได้ว่า ในสมัยกรุงสุโขทัย ในรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ได้ทรงนำเอาหลักการของพระพุทธศาสนามาใช้เป็นแนวทางในการปกครอง กล่าวคือ ทรงปกครองแบบบิดาปกครองบุตร (paternalism) พระองค์ทรงดูแลทุกข์สุขของประชาชนเหมือนบิดามีหน้าที่ต่อบุตร ในขณะเดียวกันประชาชนเองก็ให้ความเคารพเชื่อฟัง ความกตัญญูต่อพระมหากษัตริย์เป็นการตอบแทน เช่นเดียวกับบุตรพึงปฏิบัติต่อบิดามารดา ซึ่งลักษณะการปกครองดังกล่าวนี้สอดคล้องกับคุณค่าทางจริยธรรมของพระพุทธศาสนาที่ได้จัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบิดามารดากับบุตร ตลอดจนแยกแยะสิทธิและหน้าที่ของทั้งสองฝ่ายไว้อย่างชัดเจน (สมบูรณ์ สุขสำราญ 2534 : 36-37) ดังมีข้อความปรากฏอยู่ในหลักศิลาจารึกสุโขทัยทั่วไป การนำเอาหลักการทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวมาใช้ นอกจากจะเป็นการปรับรูปแบบและจัดระเบียบสังคม และเป็นเครื่องมือในการชี้นำจริยธรรมของผู้ปกครองแล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างสถานะและความมั่นคงในอำนาจทางการเมืองของอาณาจักรของพระองค์อีกด้วย

4. ไตรภูมิพระร่วงกับการปรับรูปแบบประเทศไทย

การนำเอาพระพุทธศาสนาเถรวาทมาเป็นรูปแบบทางการเมืองและสังคมของรัฐไทย ปรากฏชัดเจนมากที่สุดในรัชสมัยของพระยาลิไทหรือพระมหาธรรมราชาลิไท กษัตริย์พระองค์ที่ 5 แห่งกรุงสุโขทัย เมื่อพระองค์ได้ทรงพระราชนิพนธ์ *"ไตรภูมิพระร่วง"* หรือ "เตภูมิกถา" ขึ้นในปี พ.ศ. 1888 ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่า ไตรภูมิพระร่วงเป็นวรรณคดีที่อุดมไปด้วยความหลากหลายด้วยมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นจริยธรรม คุณธรรม อุดมการณ์ทางด้านการเมือง จิตวิทยา วิทยาศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม และอื่นๆ อีกมากมาย แต่ที่เด่นชัดที่สุดก็คือ เป็นวรรณคดีที่เป็นรากฐานสำคัญในการปรับรูปแบบสังคมและอุดมการณ์ทางด้านการเมืองของรัฐไทย

ไตรภูมิพระร่วง เป็นวรรณคดีไทยที่แต่งโดยคนไทยคนแรก และเป็นวรรณคดีไทยเล่มแรกและเล่มเดียวที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยมากที่สุด รวมทั้งได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยยิ่งกว่าคัมภีร์ใดในทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยสุโขทัยมา จนกระทั่งถึงกลางกรุงรัตนโกสินทร์ (ส.ศิวรักษ์ 2529 : 16-17) รวมทั้งเป็นวรรณคดีที่ได้รับการศึกษาและวิเคราะห์กันอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง เพื่อความเข้าใจประวัติศาสตร์สังคมไทย ในไตรภูมิพระร่วงนี้ได้แบ่งภูมิหรือโลกออกเป็นสามภูมิ คือ กามภูมิหรือกามาวจรภูมิ อันเป็นดินแดนที่เกี่ยวข้อง

อยู่กับเรื่องของกาม แบ่งย่อยออกเป็น 11 ภูมิ คือ อบายภูมิ 4 คือ นรก เปรต อสุรกาย และดิรัจฉาน สุคติภูมิ 7 เป็นมนุสสภูมิ 1 และสวรรค์อีก 6 ภูมิที่ 2 เรียกว่า รูปภูมิหรือรูปาวจรภูมิ เป็นดินแดนที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของกาม ซึ่งเรียกว่า พรหมโลก 16 และภูมิที่ 3 คืออรูปภูมิหรืออรูปาวจรภูมิ เป็นดินแดนของพรหมซึ่งไม่มีรูป มีแต่จิตเท่านั้น ซึ่งในแต่ละชั้น จะมีการแบ่งแยกออกเป็นชั้น ๆ ตั้งแต่สูงสุดจนต่ำสุดรวมเป็น 31 ชั้น ในแต่ละชั้นจะเป็นที่อยู่อาศัยของผู้ที่ทำบุญหรือกรรมดีมากน้อยลดหลั่นกันลงมาจนถึงขั้นต่ำสุด นอกจากนี้ในแต่ละชั้นยังได้อธิบายสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละชั้นว่ามีความสุขสบายและความทุกข์ทรมานอย่างไร รวมทั้งได้อธิบายเงื่อนไขในการเข้าไปอยู่และเลื่อนชั้นในแต่ละชั้นคือ การประกอบกรรมดี กรรมชั่วอีกด้วย สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (พระราชวรมุนี 2526 : 49-51) ได้ประมวลแนวคิดและความเชื่อที่เป็นเนื้อหาสาระสำคัญที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วงว่ามี 3 คติสำคัญ คือ

1. ศีลธรรมของคนทั่วไป ความคิดความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ หลักกรรม คือ การทำกรรมดี กรรมชั่ว หลักธรรมของนักปกครอง

2. คติการรู้เท่าทันสภาวธรรมทั้งหลายตามความเป็นจริง คติเกี่ยวกับไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา

3. คติการเวียนว่ายตายเกิดในไตรภูมิ ความมุ่งหมายที่จะไปสวรรค์ นิพพานและไปพบพระศรีอาริย์

สาระสำคัญอย่างหนึ่งที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วง ก็คือ การหลุดพ้นจากภูมิทั้งสามไปสู่ภูมิที่ 4 คือ จตุตถภูมิหรือโลกุตรภูมิ คือ การเข้าถึงพระนิพพาน ดังนั้น เมื่อมองจากสาระสำคัญของไตรภูมิพระร่วงให้ครบถ้วน อาจเรียกชื่อไตรภูมิพระร่วงตามที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า *"ไตรภูมิและการหลุดพ้นจากไตรภูมิ"* ซึ่งหลักธรรมแกนในไตรภูมิพระร่วงมีเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับหลักการในพระพุทธศาสนา

เป็นที่เชื่อกันว่า คติต่าง ๆ เหล่านี้ที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วง น่าจะมาจากอิทธิพลทางความคิดเกี่ยวกับไตรภูมิที่มีมาก่อนไตรภูมิพระร่วงซึ่งแพร่หลายอยู่ในสังคมตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัยและแพร่กระจายอยู่ในคนไทยกลุ่มต่าง ๆ อยู่แล้ว ไตรภูมิพระร่วงมิใช่ต้นกำเนิดของความคิดความเชื่อเหล่านี้ แต่เป็นตัวเสริมความเชื่อที่แพร่หลายอยู่แล้วในสังคมไทยในสมัยนั้นให้แน่นแฟ้นและชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังที่ธิดา สาระยา (2539 :162-163) ได้ให้เหตุผลประกอบไว้ว่า

1. ความคิดเรื่องนรก สวรรค์ ที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วงสอดคล้องกับความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายซึ่งไม่ได้สูญหายไปจากไหน แต่ไปนรก สวรรค์แทน แล้วแต่กรรมดี กรรมชั่วของแต่ละคน

2. ผู้คนดั้งเดิมในภาคพื้นนี้ได้รับอิทธิพลทางความคิดเกี่ยวกับเรื่องพระโพธิสัตว์ในชาดกต่าง ๆ ซึ่งแพร่หลายอยู่ก่อนแล้ว เนื้อหาหลายตอนในไตรภูมิพระร่วงจึงมาจากเรื่องชาดก เช่น เรื่องนรก

3. คติเรื่องนรก สวรรค์มาจากอิทธิพลของมาเลยยสูตร ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระมาลัยและพระอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ ซึ่งสันนิษฐานกันว่าแพร่มาจากพม่า

4. สาระบางอย่างในไตรภูมิพระร่วงพยายามตอบให้ความหมายแก่คติดั้งเดิม เช่น เรื่องเปรตเป็นต้น

นอกจากนี้ คติความเชื่อและสาระที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วงได้ทำให้ถูกมองว่า ไตรภูมิพระร่วงเป็นวรรณคดีการเมืองที่สำคัญยิ่งของไทย (ชลธิรา กลัดอยู่ 2517 : 22) ทั้งนี้เพราะไตรภูมิพระร่วงมีบทบาทที่สำคัญต่อสังคมและการปกครอง 4 ด้าน คือ

1. *บทบาทที่มีต่อการปกครองสมัยสุโขทัย* โดยข้อความในไตรภูมิพระร่วงบางตอนถูกเรียบเรียงขึ้นเพื่อปกครองชาวสุโขทัยทางอ้อม โดยผ่านความเชื่อทางศาสนา ก่อนหน้าที่จะมีการบัญญัติกฎหมายขึ้นใช้บังคับ ใน

ไตรภูมิพระร่วงจะมีการกำหนดโทษไว้ค่อนข้างจะเป็นสัญลักษณ์หรือไม่ก็กำหนดขึ้นเป็นโทษทางใจที่ค่อนข้างจะรุนแรง เช่น นรกภูมิ ซึ่งมีนรกขุมต่าง ๆ ล้วนแต่น่ากลัว น่าสยดสยอง กำหนดไว้สำหรับคนรวย ข้าราชการและบุคคลประเภทอื่น ๆ ที่ประพฤติมิชอบ

2.*บทบาทที่มีต่อการสร้างเสริมพระราชอำนาจ* ไตรภูมิพระร่วงมีส่วนสำคัญยิ่งในการเสริมพระราชอำนาจตามคติพราหมณ์ให้ตั้งมั่นอยู่ได้โดยปราศจากข้อสงสัยหรือข้อโต้แย้งใด ๆ ด้วยการผนวกความเชื่อทางพุทธศาสนา หรือ “บุญ กรรม” เข้าไปอย่างกลมกลืน ในขณะที่อาณาจักรอื่นในสมัยนั้นยังคงมี*เทวราชา*อยู่ สุโขทัยก็ก้าวไปอีกขั้นหนึ่ง คือมี *ธรรมราชา* เป็นองค์แรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยได้รับอิทธิพลจากราโชบายของพระเจ้าอโศกมหาราช คติแห่งธรรมราชานี้จึงได้แพร่หลายไปในสังคมไทยตลอดมา

3.*บทบาทที่มีต่อการขยายอาณาเขต* พระมหาธรรมราชาลิไท ได้ทรงนำเอาแนวคิดเรื่อง “จักรแก้ว” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์คู่บุญบารมีของจักรพรรดิราชมาใช้ในการปลูกฝังและสร้างเสริมบารมีเพื่อประโยชน์ในการขยายอาณาเขต ตามคติที่ว่า เมื่อไปถึงที่ใดก็ถือได้ว่าปราบแผ่นดินนั้นได้สำเร็จ

4.*บทบาทในการปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมือง* โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของอุดมการณ์ทางศาสนาและศีลธรรม เช่น การสอนให้ประชาชนถือศีลห้า ทำความดี สอนให้ทำบุญ ให้ทานเพื่อให้สังคมมีการอุดหนุนเจือจานซึ่งกันและกัน

จากบทบาทของไตรภูมิพระร่วงในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมา ได้ทำให้ไตรภูมิพระร่วงนอกจากเป็นรากฐานอุดมการณ์ของสังคมไทยตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยในระยะแรก ๆ เป็นต้นมา แล้วยังมีบทบาทสำคัญต่อการปรับรูปแบบสังคมไทยทั้งในระดับเมืองและระดับท้องถิ่น (ธิดา สาระยา 2539: 162-163)

ในสมัยอยุธยา แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงคติเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์โดยเน้นความเป็นเทวราชาตามแนวคิดในศาสนาพราหมณ์และขอม แต่ก็ยังมีการผสมผสานเข้ากับคติทางพระพุทธศาสนาจนกษัตริย์ในสมัยอยุธยามีสถานะเป็นเทวพุทธราชา ซึ่งความเชื่อโดยทั่วไปก็ยังสอดคล้องกับความเชื่อในพุทธศาสนาของราษฎรตามที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วงนั่นเอง กษัตริย์เกือบทุกพระองค์ในสมัยอยุธยาก็ยังได้เลียนแบบกิจกรรมของพระมหาธรรมราชาลิไท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการโปรดให้แต่ง “มหาชาติคำหลวง” หรือ “มาลัยคำหลวง” ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (สมบัติ จันทรวงศ์ 2539 : 325) การโปรดให้แต่ง “กาพย์มหาชาติ” สำหรับพระเทศน์และเป็นต้นเค้าให้เกิด ”มหาชาติกลอนเทศน์” แพร่หลายไปในท้องถิ่นในรัชสมัยของพระเจ้าทรงธรรม ล้วนแต่เป็นการเสริมสร้างการกระจายตัวของความคิดที่เกี่ยวกับไตรภูมิ และเป็นการวางพื้นฐานทางจริยธรรมและสร้างความเข้มแข็งของอุดมการณ์ของสังคม โดยอาศัยพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา

ในสมัยกรุงธนบุรี ก็มีความพยายามที่จะสร้างตำรับไตรภูมิขึ้น เพื่อเป็นฐานในการปรับรูปแบบสังคมและจัดระบบความคิดและสร้างแนวทางจริยธรรมให้แก่สังคมภายหลังการเสียกรุงครั้งที่ 2 โดยมีการสร้างสมุดภาพ “ไตรภูมิบุราณ” ฉบับกรุงธนบุรีขึ้น (ธิดา สาระยา 2539 : 148) และในยุคเริ่มต้นของกรุงรัตนโกสินทร์ การเสด็จปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ ภายหลังจากที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะสงคราม การไร้ระเบียบของสังคมและอยู่ในความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมและจริยธรรม พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ในฐานะผู้ทรงสถาปนาราชวงศ์ใหม่ ทรงให้ความสำคัญกับพระราชภารกิจในการปรับรูปแบบและจัดระเบียบสังคมทั้งทางโลกและทางธรรม ให้มีความสอดคล้องกับพระพุทธศาสนาเถรวาทมากสุด (วินัย พงศ์ศรีเพียร 2544 : 83) จึงทรงพยายามที่จะสืบสานและสถาปนาอุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนาขึ้นมาเป็นสดมภ์ของสังคมเช่นยุคอื่น ๆ เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกในการเสด็จขึ้นครองราชย์ว่า *“ตั้งใจจะอุปถัมภก ยอยกพระพุทธศาสนา จะป้องกันขอบขัณฑสีมา รักษาประชาชน*

และมนตรี" (พระเทพเวที 2531 : 33) พร้อมกันนี้ พระองค์ยังทรงมีพระราชโองการให้มีการเรียบเรียงและแต่ง "ไตรภูมิโลกวินิจฉัยกถา" ขึ้น ซึ่งอาจถือได้ว่า เป็นความพยายามที่จะสถาปนาโลกทัศน์ใหม่ให้แก่คนในสังคมสมัยนั้น (สมบัติ จันทรวงศ์ 2539 : 382) โดยอาศัยคติความเชื่อตามที่ปรากฏอยู่ในไตรภูมิเป็นประการสำคัญ

5. การปรับรูปแบบสังคมไทยสมัยใหม่ : จากคติไตรภูมิพระร่วงสู่คติพุทธธรรม

ต่อมา เมื่ออารยธรรมตะวันตกได้เริ่มเข้ามาสู่สังคมไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 และต้นสมัยรัชกาลที่ 4 ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนโลกทัศน์และชีวทัศน์ โดยเลิกโครงสร้างของไตรภูมิมาเน้นความเป็นเหตุผลของชีวิต สุขทุกข์ ดีชั่วในปัจจุบัน โดยเน้นศักยภาพของมนุษย์ในปัจจุบันเป็นสำคัญ (สุภาพรรณ ณ บางช้าง 2535 : 106-107) ซึ่งปัจจัยแห่งเปลี่ยนแปลงนี้นอกจากจะมาจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองซึ่งได้ดำเนินมาตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์แล้ว ยังมาจากการเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยของมิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์ที่เข้ามาพร้อมกับวิทยาการตะวันตกด้วย ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เห็นได้อย่างชัดเจนการการอธิบายหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาและโลกภูมิให้สอดคล้อง กับวิทยาศาสตร์ในหนังสือแสดงกิจจานุกิจ ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค) (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ 2541) ผู้ได้รับการขนานนามว่า ชาวพุทธสมัยใหม่ (The Modern Buddhist) ในสมัยนั้น และเมื่อสังคมไทยได้รับการปรับปรุงไปตามแนวคิดแบบตะวันตกมากยิ่งขึ้น พระสงฆ์ในฐานะตัวแทนของพระพุทธศาสนาก็ได้มีบทบาทอย่างสำคัญในการจัดการศึกษามากขึ้น ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายและประชาชนก็ใกล้ชิดกับวัดหรือพระศาสนามากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้ว่า โรงเรียนราษฎร์เกือบทั้งหมดที่ตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 และในสมัยต่อมาก็ล้วนตั้งอยู่ในวัดเกือบทั้งสิ้น (วุฒิชัย มูลศิลป์ 2529 : 59) การเผยแพร่อุดมการณ์พระพุทธศาสนาจึงกระทำผ่านระบบการศึกษาที่พระสงฆ์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในระยะเริ่มต้น

ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้ทรงแก้ไขแบบแผนการศึกษา การบริหารและการปกครองทางฝ่ายอาณาจักรเรียบร้อยแล้ว ก็มีการจัดการโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ให้มีลักษณะคู่ขนานกับโครงสร้างการบริหารและการปกครองของฝ่ายอาณาจักร โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ขึ้น ใน พ.ศ. 2445 ซึ่งถือได้ว่า เป็นการเริ่มนโยบายที่จะสร้างศาสนจักรแห่งชาติขึ้น เพื่อรวบรวมนิกายต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้สถาบันสงฆ์ไทยมีโครงสร้างที่แน่นอนเป็นระบบเดียวกันทั้งชาติ (Keyes 1989 : 139) โดยนัยนี้ การปรับรูปแบบสังคมไทยและการสร้างอุดมการณ์และการบูรณาการภายในชาติก็สามารถทำได้ผ่านคณะสงฆ์ ดังจะเห็นได้ว่าในสมัยรัชกาลที่ 6 เมื่อไทยต้องเผชิญหน้ากับลัทธิล่าอาณานิคม พระพุทธศาสนาก็ถูกนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในความเป็นชาติไทยภายใต้คำขวัญ "ชาติ ศาสนา (พุทธ) และพระมหากษัตริย์" เพื่อต่อต้านการแทรกแซงของวัฒนธรรมตะวันตกที่มีต่อสังคมไทยยุคนั้นอันมีศาสนาคริสต์เป็นแกนนำ

อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมไทยได้พัฒนาไปสู่ความเจริญสมัยใหม่ตามแบบอย่างตะวันตกอย่างเต็มที่ และในช่วง 100 กว่าปีที่ผ่านมานั้น พระพุทธศาสนาในสังคมไทยได้อ่อนแอลงโดยลำดับ แม้จะมีพระภิกษุสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในการรื้อฟื้นพระพุทธศาสนาให้กลับมามีบทบาทสำคัญ ต่อสังคมและการเมือง ตลอดจนได้ส่งผลทางความคิดต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในสังคมไทยสมัยใหม่ คือ ท่านพุทธทาสภิกขุ แต่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย ที่มีพระสงฆ์เป็นผู้ดำเนินบทบาทสำคัญผ่านบทบาททางด้านการศึกษาและปลูกฝังคุณค่าทางด้านจริยธรรมก็เริ่มสูญเสียบทบาทในสังคมพร้อม ๆ กับการที่สังคมไทยเองก็มีสภาพ "ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา"

(Modernization without Development) คือ การที่สังคมมีแต่ความเจริญก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีและวัตถุอื่น ๆ แต่ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาต่าง ๆ ตามมาอย่างมากมายโดยเฉพาะปัญหาทางด้านคุณค่าและจิตใจ

6. พุทธธรรมกับการปรับรูปแบบของสังคมไทยสมัยใหม่

ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ ได้ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวของพระพุทธศาสนาให้ทันกับความเจริญสมัยใหม่เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนามีลักษณะเชิงจารีตสูง แม้จะมีความพยายามในการปรับตัวในด้านบทบาทของสถาบันสงฆ์ และการอธิบายและตีความคำสอนให้สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น เช่น การตีความแนวคิดทางจักรวาลวิทยาตามจารีตประเพณี เช่น สวรรค์ นรก เปรต เทวดา มารและการเกิดใหม่ เป็นต้น ให้เป็นเรื่องของสภาวะทางด้านจิตใจที่มิใช่ภพภูมิ แต่ก็ดูเหมือนว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้มีส่วนต่อการสร้างความเข้มแข็งของสังคมเช่นแต่ก่อน และสังคมไทยก็ดูเหมือนกับว่า เป็นสังคมที่ไร้ทิศทางและอุดมการณ์ที่เป็นศูนย์รวมของคนในชาติที่จะก่อให้เกิดการสร้างสรรค์อารยธรรม ในปัจจุบันนี้ จึงมีความพยายามจากนักปราชญ์หลายท่านที่พยายามนำเสนอหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อปรับรูปแบบประเทศไทยให้สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ บทบาทที่เห็นได้ชัดเจน ก็คือ ความพยายามนำเสนอผ่านวรรณกรรมพุทธธรรมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ซึ่งท่านเห็นว่า แนวทางสร้างสรรค์ในการนำพุทธธรรมมาใช้อธิบายให้สอดคล้องกับสังคมไทยร่วมสมัยดังกล่าวนี้ จะแสวงหาจากแหล่งใด การกลับไปรื้อฟื้นไตรภูมิพระร่วงให้กลับมาเป็นพื้นฐานของสังคมไทยอย่างเดิมควรดำเนินการหรือไม่

อย่างไรก็ตาม ไตรภูมิพระร่วงแม้ได้เคยเป็นอุดมการณ์สังคมไทยมาร่วมศตวรรษแล้ว ย่อมจะถูกสิ่งต่าง ๆ เคลือบคลุมเป็นธรรมดา แม้จะมีเนื้อหาหลักที่มุ่งไตรลักษณ์ และมีจุดสุดยอดอยู่ที่การทำตนให้พ้นทุกข์อันเป็นอุดมคติในทางพุทธศาสนาเถรวาท แต่ดูเหมือนว่าไตรภูมิพระร่วงจะสะกดผู้คนให้ติดยึดอยู่กับการเวียนว่ายตายเกิดในแวดวงวัฏสงสารเป็นสำคัญ จนทำให้ละเลยแก่นแท้ในพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่สามารถที่จะสื่อสารและให้พลังในการอธิบายที่สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ได้ เมื่อพิจารณาจากสภาพในปัจจุบันนี้ก็จะพบว่า ***"พุทธธรรม"*** ที่นิพนธ์โดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) เป็นวรรณกรรมที่ได้รับการแพร่หลาย ผลิตซ้ำและกระจายอย่างมาก และได้รับการยอมรับว่า เป็นวรรณกรรมพระพุทธศาสนาที่ดีที่สุดเท่าที่เขียนกันมาในทุกภาษา (พระไพศาล วิสาโลก และคณะ 2542 : 18) เป็นหนังสือที่อธิบายพระพุทธศาสนาอย่างลุ่มลึก เป็นระบบ และชัดเจนที่สุด เป็นเสมือน "คัมภีร์วิสุทธิมรรค" สมัยใหม่ พุทธธรรมจึงได้รับการพิจารณาว่า น่าจะเป็นหนังสือที่จะสามารถสร้างสรรค์สังคมไทยและอารยธรรมของมนุษยชาติในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมที่สุด

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ผู้นิพนธ์หนังสือพุทธธรรมได้รับการยกย่องว่า เป็นพระนักวิชาการ (a scholar monk) และท่านได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ (UNESCO Prize for Peace Education) จากองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ในปี พ.ศ. 2537 การนำเสนอและอธิบายคำสอนของพระพรหมคุณาภรณ์มีลักษณะประยุกต์เข้ากับวิชาการสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม ดังจะเห็นได้จากชื่องานนิพนธ์ของท่าน เช่น เศรษฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ การพัฒนาที่ยั่งยืน พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ การศึกษาที่สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทยเป็นต้น นอกจากนี้แนวการอธิบายของท่านยังมีลักษณะอิงอาศัยจารีตประเพณี ประนีประนอม การอธิบายคำสอนของท่าน จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานที่คนรุ่นเก่ายอมรับได้และคนรุ่นใหม่ก็พึงพอใจ

งานนิพนธ์เรื่อง "พุทธธรรม" นี้ ได้จัดหมวดหมู่ของธรรมในพระพุทธศาสนาออกเป็น 2 หมวดใหญ่ คือ หมวดมัชเฌนธรรมเทศนา คือ หลักความจริงเกี่ยวกับสภาวะและกฎธรรมชาติ ที่พยายามอธิบายว่า ชีวิตคือ

อะไร (ขันธ์ 5 อายตนะ 6) ชีวิตเป็นอย่างไร (ไตรลักษณ์) ชีวิตเป็นไปอย่างไร (ปฏิจจสมุปบาทและกรรม) ชีวิตควรให้เป็นไปอย่างไร (นิพพาน) และหมวดมัชฌิมาปฏิปทา คือ หลักความจริงเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นกลางหรือสอดคล้องกับกฎธรรมชาติ ที่พยายามอธิบายว่า ชีวิตควรเป็นอยู่อย่างไร (มัชฌิมาปฏิปทาหรือมรรคมีองค์ 8) ซึ่งอาจแบ่งง่าย ๆ เป็นหมวดสัจธรรมกับจริยธรรมนั่นเอง นอกจากนี้แล้ว ในแต่ละหมวดยังได้รับการอธิบายด้วยข้อธรรมในพระพุทธศาสนาอย่างครบถ้วน รอบด้าน และลุ่มลึกด้วยภาษาร่วมสมัยอันสละสลวย เช่น การประมวลวิธีคิดแบบพุทธ 10 วิธีเป็นต้น

พระไพศาล วิสาโล (2542 : 142-160) ได้สรุปลักษณะสำคัญของพุทธธรรมใน 3 มิติ คือ

1. ความกว้าง พุทธธรรมมีเนื้อหาที่ครอบคลุมกว้างขวางครอบคลุมมิติต่าง ๆ เช่น มิติทางสัจธรรม – จริยธรรม, โลกียธรรม-โลกุตตรธรรม, และมิติที่ครอบคลุมชีวิต-สังคม-ธรรมชาติ เป็นต้น มิติทางด้านความกว้างดังกล่าวนี้ พุทธธรรมมีความโดดเด่นมากกว่าคัมภีร์อื่นๆ ในประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นวิสุทธิมรรค มิลินทปัญหา หรือแม้กระทั่งมังคลัตถทีปนี

2. ความยาว พุทธธรรมมีเนื้อหาทั้งในส่วนที่เพิ่มเติมและลดทอนเนื้อหาจากการนำเสนอโดยครูอาจารย์ในรุ่นหลังๆ โดยเน้นการนำเสนอตามหลักการดั้งเดิมของพระพุทธศาสนาเท่านั้น

3. ความลึก พุทธธรรมมีความลุ่มลึกถึงหลักโลกุตตรธรรมที่เริ่มหายไปจากคำสอนกระแสหลักของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย โดยผู้นิพนธ์พุทธธรรมได้เน้นถึงหลักพระนิพพานในฐานะจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตที่พึงเข้าถึงในชีวิตนี้

นอกจากนี้แล้ว พุทธธรรมยังมีสาระสำคัญที่นัยสำคัญต่อสังคมร่วมสมัยเป็นอย่างมาก คือ การฟื้นฟูสาระที่หายไป คือ โลกุตตรธรรม มิติทางด้านสังคม และที่สำคัญยิ่งก็คือ พุทธธรรมนั้น เป็นจุดบรรจบของภูมิปัญญาดั้งเดิมกับวิทยาการแผนใหม่ (พระไพศาล วิสาโล 2542 : 152-154)

พุทธธรรม แม้จะเป็นหนังสือที่เน้นหลักวิชาการตามหลักการดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้นิพนธ์ได้เน้นความถูกต้องแม่นยำตามหลักพุทธธรรมอย่างแท้จริง โดยเน้นหลักฐานทางคัมภีร์เป็นสำคัญ และผู้นิพนธ์ได้จำกัดขอบเขตไว้ไม่ครอบคลุมสิ่งที่เรียกว่าพระพุทธศาสนาทั้งหมด โดยพุทธธรรมนี้ครอบคุลมเฉพาะในส่วนของ “ธรรม” เป็นหลักใหญ่เท่านั้น และผู้นิพนธ์มุ่งหวังว่าอาจจะต้องมีหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่เข้าคู่กับพุทธธรรม คือ “อริยวินัย” ซึ่งเป็นส่วนที่ครอบคลุมในเรื่องระเบียบ การจัดระเบียบ การวางกฎเกณฑ์และการจัดระบบต่าง ๆ แต่นับถึงปัจจุบัน ผลงานที่ผู้นิพนธ์คาดหวังไว้ก็ยังไม่เกิดขึ้นมา อย่างไรก็ตาม งานเขียนและงานบรรยายต่างๆ ของท่านในเรื่องต่างๆ ทั้งทางด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อม การพัฒนา วิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ เป็นต้น ก็อาจนับได้ว่า เป็นอริยวินัย ที่ท่านมุ่งหวังไว้นั่นเอง (วีระ สมบูรณ์ 2545 : 18)

จากที่ศึกษามา จึงอาจกล่าวได้ว่า หากไตรภูมิพระร่วงเคยปรับรูปแบบประเทศไทยในอดีตมามาแล้ว และเมื่อสังคมไทยได้เปลี่ยนไปสู่สังคมสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น หากจะพึงมีวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาชิ้นใดที่จะเป็นอุดมการณ์ในการปรับรูปแบบและสร้างสรรค์สังคมไทย ตลอดจนสามารถที่จะสร้างอารยธรรมของมนุษยชาติได้อย่างเหมาะสมในปัจจุบันและในศตวรรษที่ 21 แล้วไซร้ งานชิ้นนั้นก็น่าจะเป็น *“พุทธธรรม”* ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์นั่นเอง

7. บทสรุป

เมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์ของสังคมไทยแล้ว จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาได้มีบทบาทสำคัญต่อการปรับรูปแบบและสร้างสรรค์สังคมไทยมาอย่างยาวนาน ซึ่งในเบื้องต้นของสังคมไทยจะเห็นได้ถึงความ

พยายามในการนำเอาพระพุทธศาสนามาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสรรค์ประเทศไทย ผ่านวรรณกรรมไตรภูมิพระร่วง ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ทั้งในด้านคุณธรรมและจริยธรรม อุดมการณ์ทางด้านการเมือง ชีวทัศน์และโลกทัศน์ของคนไทย เมื่อสังคมได้ได้เริ่มเผชิญหน้ากับกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ที่มาจากตะวันตก การปรับเปลี่ยนและการปรับรูปแบบประเทศให้มีความเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงเป็นความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำประเทศไปสู่ความเจริญสมัยใหม่ ความพยายามในการอธิบายและตีความพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องและตอบปัญหาสังคมในโลกยุคใหม่ จึงเกิดขึ้นอย่างมากมาย การอธิบายพระพุทธศาสนาตามแนวเดิมที่ปรากฏในไตรภูมิพระร่วงจึงไม่เพียงพอต่อการสร้างสรรค์สังคมสมัยใหม่ได้ และยิ่งในปัจจุบันนี้ ปัญหาและวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ประสบอยู่ ที่มีลักษณะที่เชื่อมโยงถึงกันและกัน ที่เรียกว่าเป็นกระแสโลกาภิวัตน์ ก็ยิ่งมีความซับซ้อนและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีคำอธิบายจากพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมและชัดเจน การอธิบายและการนำเสนอวรรณกรรมพุทธธรรมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ จึงอาจถือได้ว่า เป็นความพยายามในการปรับรูปแบบประเทศไทยให้เหมาะกับสังคมสมัยใหม่ เพราะเป็นการนำเสนอหลักคำสอนที่แท้จริงในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า หลักธรรมวินัย ที่ครอบคลุมทั้งในมิติของปัจเจกบุคคล และระดับสังคม ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอหลักคำสอนเรื่องของขันธ์ 5 อายตนะ 12 ไตรลักษณ์ ปฏิจจสมุปบาท กรรม นิพพาน เป็นต้น การนำเสนอหลักพุทธธรรมเพื่อปรับรูปแบบสังคมไทย โดยการกลับไปหาพุทธธรรมดั้งเดิมดังปรากฏในพุทธธรรม จึงมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง ที่จะช่วยให้ได้แสวงหาทางออกใหม่ที่สามารถไปพ้นจากวิกฤติการณ์ต่างๆ ที่เป็นรากเหง้าของปัญหาทั้งมวลของมวลมนุษย์ การพัฒนา การปรับรูปแบบและการสร้างสรรค์สังคมไทยบนพื้นฐานของพระพุทธศาสนา จึงไม่เพียงแต่จะเป็นทางออกของสังคมไทยในโลกยุคใหม่เท่านั้น หากแต่เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์สังคมโลกยุคปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การสร้างสรรค์สังคมและอารยธรรมที่ยั่งยืนอีกด้วย

8. บรรณานุกรม

ชลธิรา กลัดอยู่. 2517. **วรรณคดีของปวงชน.** กรุงเทพฯ : สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธิดา สาระยา. 2539. **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : ประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับสังคมมนุษย์.** พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

ธิดา สาระยา. 2552. **อารยธรรมไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). 2531. **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ.** กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). 2538. **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ.** พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระไพศาล วิสาโล และคณะ. 2542. **พระธรรมปิฎกกับอนาคตของพุทธศาสนา.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมล คีมทอง.

พระไพศาล วิสาโล และคณะ. 2542. **พุทธธรรมกับอุดมการณ์สำหรับศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพฯ : กองทุนวุฒิธรรม.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). 2526. **ไตรภูมิพระร่วง : อิทธิพลต่อสังคมไทย.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภัทรพร สิริกาญจน. 2557. **พระพุทธศาสนาในประเทศไทย : เอกภาพในความหลากหลาย.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วินัย พงศ์ศรีเพียร. 2544. **ปริทรรศน์ประวัติศาสตร์.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วุฒิชัย มูลศิลป์. 2529. **การปฏิรูปการศึกษาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.** กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

วีระ สมบูรณ์. 2545. **อริยวินัยสำหรับศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง. คีมทอง.

ส.ศิวรักษ์. 2529. **การสร้างสรรค์สติปัญญาอย่างไทย.** กรุงเทพฯ : โครงการหนังสือพุทธศาสนาสำหรับคนหนุ่มสาว และคณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา.

สมบัติ จันทรวงศ์. 2539. **บทวิจารณ์ว่าด้วยวรรณกรรมการเมืองและประวัติศาสตร์.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คบไฟ.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. 2534. **พุทธศาสนากับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและการเมือง.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภาพรรณ ณ บางช้าง. 2535. **พุทธธรรมที่เป็นรากฐานสังคมไทยก่อนสมัยสุโขทัยถึงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Keyes, Charles F. 1989. **Thailand : Buddhist Kingdom as Modern Nation-state.** Bangkok : D.K. Today.

Phra Rajavarmuni (P.A.Payutto). 1990 . **Thai Buddhism in the Buddhist World.** Bangkok : Mahachulalongkorn Buddhist University.

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร*

FACTORS RELATED TO HAVING CHILDREN AMONG BANGKOK METROPOLITAN WOMEN

ชญานิศวร์ โคโนะ

ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

E-mail: saywithsk@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีบุตรและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีบุตรของสตรี ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากสตรีที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 1,000 ราย โดยใช้พนักงานสัมภาษณ์เก็บข้อมูลและใช้แบบสอบถามออนไลน์

ผลการวิจัยพบว่า สตรีมีบุตร ร้อยละ 41.4 และกำลังตั้งครรภ์ ร้อยละ 0.7 ด้านจำนวนบุตรที่สตรีในเขตกรุงเทพฯ มีมากที่สุด คือ จำนวน 1 คน ร้อยละ 42.4 และ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 40.7 รองลงมา คือ สตรีมีบุตร 3 คน คิดเป็นร้อยละ 12.4 สตรีมีบุตร 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.7 และสตรีที่มีบุตร 5 คน มีเพียงร้อยละ 0.8

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการมีบุตรของสตรี อาศัยวิธีการวิเคราะห์ตารางไขว้ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีบุตรของสตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 คือ อายุปัจจุบัน อายุสมรส สถานภาพสมรส จำนวนพี่น้อง การศึกษา การประเมินสุขภาพ การมีโรคประจำตัว การใช้วิธีการคุมกำเนิด และบุคคลที่มีอิทธิพล ขณะที่ปัจจัยที่มีผลต่อการมีบุตรของสตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ รายได้ การทำงาน อาชีพ ค่านิยมเกี่ยวกับบุตร ความคิดเรื่องต้นทุนด้านการมีบุตร และคุณค่าของบุตร สำหรับปัจจัยด้านรายได้ของสามี พบว่า มีความแตกต่างของความสัมพันธ์กับการมีบุตรของสตรี แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการวิเคราะห์ T-test และ F-test พบว่า อายุปัจจุบัน อายุสมรส จำนวนพี่น้อง การศึกษา รายได้ การทำงาน การประเมินสุขภาพและการมีโรคประจำตัว ส่งผลต่อจำนวนบุตรของสตรีในการวิจัยครั้งนี้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: กรุงเทพมหานคร สตรี การมีบุตร ปัจจัย

ABSTRACT

This research aimed to study the data of having children of Thai women aged 20+ in Bangkok Metropolitan Area and the factors related to their having children. This study used quantitative data, i.e. both hard copy and online questionnaire, of 1,000 female Bangkok residents, which were collected in 2017.

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง ข้อมูลเชิงประจักษ์ด้านการมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปี 2560

The findings reveal that there were 41.4% of the respondents having children, and 0.7% were being pregnant. Most of them only had one child (42.4%), while the rest consisting of those having two children (40.7%), three children (12.4%), four children (3.7%), and five children (0.8%).

Crosstab analysis of variables shows that the factors that are statistically significant ($p<0.001$) with the women having children of respondents are: current age; age at first marriage; marital status; number of siblings; education; self-assessed health status; chronic health conditions; contraceptive use; and influential person(s). Also, the factors that are statistically significant ($p<0.05$) with having children of the respondents are including their income, employment status, occupation, fertility value, views of cost-benefit of having children and child value. However, the husband income variable is not statistically significant.

In addition, according to t-test and F-test analyses, it is found that the variables, including current age, age at first marriage, number of siblings, education, income, employment status, self-assessed health status, and chronic health conditions are statistically significantly associated with the women having children of the respondents.

Keywords: Bangkok, Women, Have a Child, Factors

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

ตามที่ Philip M. Hauser and Otis D. Duncan (1959) ได้กล่าวไว้ว่า การเกิด เป็นองค์ประกอบหนึ่งในทางประชากรศาสตร์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านขนาด โครงสร้าง และการกระจายตัวตามพื้นที่ของประชากร ทั้งนี้หากในพื้นที่ใดมีการเกิดมากย่อมส่งผลต่อเปลี่ยนแปลงสถานะทางประชากรในทางเพิ่มขึ้นหรือเชิงบวก โดยสามารถทำนายหรือคาดการณ์จำนวนประชากรแต่ละกลุ่มวัยในอนาคตได้ อันเป็นผลดีต่อการรักษาสมดุลและการกำหนดนโยบายในการวางแผนพัฒนาประเทศ เนื่องจากมีประชากรเกิดมาทดแทนการสูญเสียประชากรจากการตาย รวมไปถึงการเกิดขึ้นของประชากรนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของประชากรวัยเด็กและประชากรวัยแรงงานในอนาคต

ทว่าในปัจจุบันจากข้อมูลแนวโน้มอัตราเจริญพันธุ์รวมของไทย พบว่ามีแนวโน้มลดลงจาก 6.4 ในปี พ.ศ. 2503 เป็น 1.6 ในปี พ.ศ. 2553 (นิพนธ์ เทพวัลย์, 2559) ทั้งนี้ช่วงระยะเวลาเพียง 50 ปี ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านภาวะเจริญพันธุ์ของไทยอย่างมาก โดยในอดีตสตรีไทย 1 คน มีบุตรถึง 6 คน แต่ขณะนี้กลับมีบุตรเพียง 1 คนกว่าๆ ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาสถานการณ์ประชากรวัยเด็กที่มีจำนวนน้อย อันเป็นผลมาจากประชากรไทยมีบุตรน้อยลง (เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2547; พัชราวลัย วงศ์บุญสิน, 2554; พิมลพรรณ อิศรภักดี และฐิตินันท์ ผิวนิล, 2560) ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อโครงสร้างทางประชากรที่ไม่สมดุลกัน นำไปสู่ผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมและการพัฒนาขีดความสามารถของประเทศ

กรุงเทพมหานคร จัดเป็นเมืองที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเมืองหลวงที่เป็นศูนย์กลางของประเทศไทยในทุกๆ ด้าน ตามแนวความคิดของการเป็นเมืองเอกนคร ซึ่งเป็นเมืองที่มีบทบาทและดึงดูดทรัพยากรของประเทศมากกว่าเมืองหรือเขตการปกครองอื่นๆ ไม่ว่าเป็นการลงทุนสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ทำให้เป็นจังหวัดที่ได้รับการพัฒนา และเจริญเติบโตกว่าพื้นที่อื่นอย่างชัดเจน จากการศึกษาความเป็นเอกนครของกรุงเทพมหานครที่ผ่านมา และแนวโน้มของความเป็นเอกนครในอนาคต กรุงเทพมหานครน่าจะยังคงเป็นเมืองโตเดี่ยวของประเทศไทยต่อไปอีก (Tangchonlatip Kanchana, 2005) ข้อมูลจากสำมะโนประชากรและเคหะ ปี พ.ศ.

2553 พบว่า จำนวนประชากรกรุงเทพมหานคร มีประมาณ 8.3 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555) ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อพิจารณาย้อนหลังไปในอดีต พบว่า จำนวนประชากรของกรุงเทพมหานครได้เพิ่มขึ้นทุกครั้งที่มีการสำมะโนประชากรและเคหะ ทว่าอัตราการเพิ่มจะลดลงในทุกครั้งของการสำมะโน สิ่งนี้ย่อมแสดงให้เห็นถึงอัตราเพิ่มที่ลดลงของประชากรในเขตกรุงเทพมหานคร (กาญจนา ตั้งชลทิพย์, 2550)

การศึกษาถึงการมีบุตรของสตรีในกรุงเพมหานครจึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อไทยเป็นอย่างยิ่ง ในอันที่จะช่วยสะท้อนปรากฏการณ์ของภาวะเจริญพันธุ์ และนำไปสู่การคาดการณ์ข้อมูลเชิงประจักษ์ในอนาคตด้านการมีบุตรของจังหวัดอื่นๆ ได้อีกทางหนึ่ง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาการมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร

(2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การเกิดของประชากรเรียกว่า ภาวะเจริญพันธุ์ (Fertility) โดยนับเฉพาะบุตรที่เกิดมีชีวิต (Live Births) หรือบุตรเกิดรอด (Children Ever Born Alive) เท่านั้น ดังนั้นตัวแปรจำนวนบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่และจำนวนบุตรเกิดรอดจึงเป็นตัวแปรที่ใช้ในการวัดระดับภาวะเจริญพันธุ์ที่นิยมใช้และมีสำคัญในทางประชากรศาสตร์ (วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559)

ภาวะเจริญพันธุ์จะแตกต่างไปจากความสามารถในการมีบุตร (Fecundity) ซึ่งหมายถึง จำนวนบุตรที่มีได้ตามความสามารถทางด้านสรีรวิทยา ผู้สามารถมีบุตรได้อาจไม่ก่อให้เกิดภาวะเจริญพันธุ์ได้ หากใช้วิธีการคุมกำเนิดหรืองดเว้นการร่วมเพศ อย่างไรก็ดีความสามารถในการมีบุตรของเพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีความสามารถในการบุตรในช่วงอายุระหว่าง 15-44 ปี หรือ 15-49 ปี เท่านั้น หรือเป็นช่วงที่ยังคงมีประจำเดือนนั่นเอง ขณะที่เพศชายนั้นไม่มีขีดจำกัดในด้านความสามารถในการมีบุตร (วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559 และ ชญานิศวร์ กุลรัตนมณีพร, 2553)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดหรือภาวะเจริญพันธุ์มีอยู่มากมายและหลากหลายสาขา อาทิ ด้านแพทยศาสตร์ ที่พิจารณาถึงการเกิดของทารกอย่างปลอดภัย หรือด้านสาธารณสุขศาสตร์ ที่คำนึงถึงคุณภาพของประชากรวัยทารก โดยพิจารณาจากการมีน้ำหนักตัวตามเกณฑ์ เป็นต้น ทั้งนี้ในส่วนของแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะเจริญพันธุ์ในทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ แนวคิดตัวแปรแทรกกลาง ของ Kingsley Davis และ Judith Blake แนวคิดตัวแปรใกล้ชิดของ John Bongaarts ทฤษฎีแรงจูงใจและค่าใช้จ่ายในการวางแผนครอบครัวของ Richard A. Easterlin และแนวคิดเกี่ยวกับการไหลของความมั่งคั่ง ของ John C. Caldwell ซึ่งเป็นแนวคิดที่สามารถใช้ในการวิเคราะห์ อธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดภาวะเจริญพันธุ์ ยกตัวอย่างเช่น มีปัจจัยใดบ้างหรือตัวแปรใดที่ส่งผลต่อการมีบุตรของสตรี มีอิทธิพลใดบ้างที่ทำให้สตรีอยากมีบุตรเพิ่มขึ้น เป็นต้น รวมถึงเป็นการอธิบายและให้เหตุผลว่า เพราะเหตุใดในบางพื้นที่จึงมีการเกิดที่แตกต่างจากอีกพื้นที่ เช่น สาเหตุที่ทำให้ในบางพื้นที่มีประชากรเกิดจำนวนมาก หรือเพราะเหตุใดในช่วงเวลาหนึ่งจึงมีประชากรเกิดน้อยมาก (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2543; ชญานิศวร์ กุลรัตนมณีพร, 2553; Bongaarts John, 1978; McDonald, P, 2000)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ซึ่งมีทั้งแบบสอบถามแบบปลายเปิดและปลายปิด โดยจัดทำเป็นแบบสอบถามที่มีการใช้พนักงานสัมภาษณ์เก็บข้อมูลและใช้แบบสอบถามออนไลน์ ทั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูล โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นสตรีที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปและอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 1,000 ราย กล่าวคือ ใช้พนักงานสัมภาษณ์ดำเนินการเก็บข้อมูลจากสตรีจำนวน 500 ราย ซึ่งกำหนดเป็นสตรีในเขตกรุงเทพฯ ชั้นใน จำนวน 157 ราย สตรีในเขตกรุงเทพฯ ชั้นกลาง 205 ราย และสตรีในเขตกรุงเทพฯ ชั้นนอก 138 ราย (กรุงเทพมหานคร, 2559) รวมถึงการนำเทคโนโลยีและการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการเก็บข้อมูลแบบออนไลน์จากสตรีอีกจำนวน 500 ราย

5. สรุปผลการวิจัย

ในส่วนของสรุปผลการวิจัยประกอบด้วย 3 ส่วนด้วยกัน คือ (1) ลักษณะทั่วไปของข้อมูล (2) การมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร และ (3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร

(1) ลักษณะทั่วไปของข้อมูล จากข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างสตรีที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,000 ราย พบว่า ปัจจุบันสตรีมีอายุเฉลี่ย 37.8 ปี โดยสตรีมีอายุน้อยที่สุดในการวิจัยครั้งนี้มีอายุ 20 ปี ขณะที่สตรีตัวอย่างที่มีอายุมากที่สุดในการวิจัยครั้งนี้ คือ อายุ 84 ปี เมื่อพิจารณาอายุสมรสของสตรี พบว่า สตรีตัวอย่างจำนวน 513 ราย ให้ข้อมูลว่าสมรสเมื่อมีอายุเฉลี่ย 26.0 ปี โดยอายุต่ำสุดที่สตรีสมรส คือ เมื่ออายุ 15 ปี และอายุสูงสุดที่สตรีสมรส คือ 41 ปี ด้านสถานภาพสมรสของสตรี พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 48.1 สตรีมีสถานภาพสมรสเป็นโสด ทั้งนี้สตรีที่มีสถานภาพสมรส คือสมรสนั้น มีสัดส่วนรองลงมา โดยสตรีที่มีสถานภาพสมรสและคู่สมรสอยู่ครัวเรือนเดียวกันกับสตรี ร้อยละ 38.9 ขณะที่สตรีที่มีสถานภาพสมรสแต่มิได้อาศัยอยู่ครัวเรือนเดียวกันกับคู่สมรส มีเพียงร้อยละ 4.5 สำหรับสถานภาพสมรสอื่น อันได้แก่ เลิก/แยกกันอยู่ สถานภาพสมรสหย่า และสถานภาพสมรสเป็นหม้าย มีสัดส่วนใกล้เคียงกันและมีสัดส่วนเพียงเล็กน้อย คือ ร้อยละ 3.2 ร้อยละ 2.7 และร้อยละ 2.6 ตามลำดับ ด้านจำนวนพี่น้องของสตรี มีค่าเฉลี่ย 3.1 คน

ลักษณะทางสังคมของสตรี อันได้แก่ การศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่สตรีจบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 51.5) ขณะที่ลักษณะทางเศรษฐกิจของสตรีจำนวน 837 ราย พบว่า สตรีมีรายได้โดยเฉลี่ย 26,503.4 บาทต่อเดือน จากการวิเคราะห์ด้านการทำงานของสตรี พบว่า สตรีมีงานประจำทำคิดเป็นร้อยละ 71.6 ส่วนใหญ่สตรีประกอบธุรกิจส่วนตัวและเป็นลูกจ้างเอกชน โดยมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ร้อยละ 30.2 และร้อยละ 29.6 ตามลำดับ สำหรับสถานที่ทำงานของสตรี พบว่า จากจำนวนสตรีที่ทำงาน 716 รายนั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 62.8 ทำงานภายในจังหวัดกรุงเทพฯ สตรีในเขตกรุงเทพฯ ที่ตกเป็นตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ที่มิได้ประกอบอาชีพมีจำนวน 284 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 28.4 โดยได้ให้เหตุผลของการไม่ได้ทำงานว่า สืบเนื่องมาจากการศึกษาเล่าเรียนหนังสือถึงร้อยละ 54.9

ในด้านสุขภาพของสตรี พบว่า ส่วนใหญ่สตรีร้อยละ 73.0 ไม่มีโรคประจำตัว ขณะที่เมื่อสตรีกลุ่มตัวอย่างได้ประเมินสุขภาพของตนเอง พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 42.6 สตรีประเมินสุขภาพของตนเองว่าอยู่ในระดับดี เมื่อสอบถามถึงความคิดที่อยากจะมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพฯ ที่ตกเป็นตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เคยคิดถึงการมีบุตรถึงร้อยละ 65.6 ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงเพศของบุตรที่สตรีคาดหวัง พบข้อมูลที่น่าสนใจและเป็นที่น่าสังเกตว่า สตรีกลุ่มตัวอย่างคาดหวังบุตรชายถึงร้อยละ 59.2 และคาดหวังบุตรสาวมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 55.5

ขณะที่ความคาดหวังเพศของบุตรโดยมิได้หวังว่าจะต้องเป็นเพศใด กลับพบว่า มีสัดส่วนประมาณครึ่งหนึ่ง คือ ร้อยละ 27.5 ด้านการคุมกำเนิด ซึ่งสอบถามถึงการใช้วิธีการคุมกำเนิดเพื่อเลื่อนการตั้งครรภ์ พบว่า สตรีในเขตกรุงเทพฯ เกินกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 56.9) มิได้ใช้การคุมกำเนิดเพื่อเลื่อนการตั้งครรภ์

จากข้อมูลสตรีในเขตกรุงเทพฯ ยังคงมีค่านิยมเกี่ยวกับบุตรในระดับที่สูง ซึ่งมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 82.1 แต่ทว่ากลับมีความคิดเห็นเรื่องต้นทุนของการมีบุตรว่ามีต้นทุนสูง และมองคุณค่าของบุตรในระดับต่ำ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 64.7 และร้อยละ 15.4 ตามลำดับ ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อพิจารณาถึงบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพฯ พบว่า สตรีเองมีอิทธิพลมากถึงร้อยละ 76.9 รองลงมาสตรีคิดว่า ผู้มีอิทธิพลต่อการมีบุตร คือ สามี พ่อแม่ของตนเอง พ่อแม่สามี (ร้อยละ 16.0 ร้อยละ 4.0 และร้อยละ 2.0) ตามลำดับ

(2) การมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยในส่วนที่สองนี้ เป็นการนำเสนอข้อมูลด้านการมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้การมีบุตรของสตรีในการวิจัยครั้งนี้ พิจารณาจากการมีบุตรและจำนวนของบุตร นอกจากการวิเคราะห์เกี่ยวกับการมีบุตรของสตรีแล้ว ผู้วิจัยได้มีการรวบรวมเหตุผลของการไม่มีบุตร และความคิดเห็นของสตรีในเขตกรุงเทพฯ เกี่ยวกับการมีบุตรในการวิจัยครั้งนี้ด้วย

ข้อมูลในตารางที่ 1 การมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพฯ พบว่า จากสตรีตัวอย่างจำนวน 1,000 ราย สตรีมีบุตร ร้อยละ 41.4 และกำลังตั้งครรภ์ ร้อยละ 0.7 ทว่าเมื่อวิเคราะห์เฉพาะสตรีที่ระบุว่าแต่งงานหรือสมรสแล้ว จากจำนวน 799 ราย พบว่า ประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 51.8) ของสตรีทั้งหมดมีบุตรแล้ว

สำหรับจำนวนบุตรที่สตรีในเขตกรุงเทพฯ มีมากที่สุด คือ จำนวน 1 คน และ 2 คน ซึ่งมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 42.4 และร้อยละ 40.7 ตามลำดับ รองลงมา คือสตรีมีบุตร 3 คน คิดเป็นร้อยละ 12.4 สตรีมีบุตร 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.7 และสตรีที่มีบุตร 5 คน มีเพียงร้อยละ 0.8 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 การมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร

การมีบุตรของสตรี	จำนวน	ร้อยละ
สตรีทั้งหมด		
มี	414	41.4
ไม่มี	579	57.9
กำลังตั้งครรภ์	7	0.7
รวม	**1,000**	**100.0**
เฉพาะสตรีที่สมรสแล้ว		
มี	414	51.8
ไม่มี	378	47.3
กำลังตั้งครรภ์	7	0.9
รวม	**799**	**100.0**

ตารางที่ 2 จำนวนบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร

จำนวนบุตรของสตรี	จำนวน	ร้อยละ
1 คน	175	42.4
2 คน	168	40.7
3 คน	51	12.4
4 คน	15	3.7
5 คน	3	0.8
รวม	**414**	**100.0**

จากข้อมูลในตารางที่ 3 พบว่า เหตุผลที่สตรีไม่ประสงค์มีบุตร ส่วนใหญ่นั้นมาจากเหตุผลอื่นๆ ถึงร้อยละ 34.6 ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้พบว่า เหตุผลอื่นๆ ของสตรี ได้แก่ กำลังศึกษาเล่าเรียน ยังไม่ถึงเวลาที่เหมาะสม และอายุยังน้อย

เมื่อพิจารณาเหตุผลของการไม่มีบุตรสัดส่วนรองลงไป คือ การมีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตรสูง ซึ่งมีถึงร้อยละ 30.9 การมีบุตรทำให้สตรีไม่มีเวลาสำหรับการทำอย่างอื่นในชีวิต ร้อยละ 16.8 นอกจากนี้แล้วพบว่าเหตุผลที่น่าสนใจอันได้แก่ การไม่อยากตั้งท้องมีสัดส่วนถึง ร้อยละ 11.1 และการสูญเสียโอกาสในการทำงานนอกบ้าน เป็นอีกเหตุผลที่สตรีไม่อยากตั้งท้อง ร้อยละ 5.4 ทั้งนี้เหตุผลที่ได้กล่าวมาทั้งหมด นับได้ว่าเป็นเหตุผลส่วนตัวของสตรี แต่อีกเหตุผลหนึ่งที่สตรีมิได้กำหนด ทว่าบุคคลอื่นกำหนดให้สตรีไม่ประสงค์มีบุตร นั่นคือ คู่สมรสไม่อยากมี คิดเป็นร้อยละ 0.7

ตารางที่ 3 เหตุผลสำคัญที่ไม่มีบุตรของสตรี

เหตุผลที่ไม่มีบุตรของสตรี	จำนวน	ร้อยละ
ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูสูง	179	30.9
ไม่มีเวลาสำหรับการทำอย่างอื่นในชีวิต	97	16.8
อยู่อาศัยแคบไม่เหมาะสำหรับการเลี้ยงบุตร	3	0.5
สูญเสียโอกาสในการทำงานนอกบ้าน	31	5.4
ไม่อยากตั้งท้อง	64	11.1
คู่สมรสไม่อยากมี	4	0.7
อื่นๆ	201	34.6
รวม	**579**	**100.0**

(3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร สำหรับผลการศึกษาในส่วนนี้ สามารถแบ่งตามตัวแปรตามเป็น 2 กรณี คือ วิเคราะห์จากการมีบุตร (มีบุตรและไม่มีบุตร) โดยอาศัยวิธีการวิเคราะห์ตารางไขว้ ขณะที่กรณีที่สอง คือ วิเคราะห์จากจำนวนบุตร อาศัยวิธีการวิเคราะห์ T-test และ F-test เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ

ความสัมพันธ์ของการมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานครกับอายุสมรสของสตรี พบว่า ในกลุ่มสตรีอายุน้อยกว่ามีสัดส่วนของการมีบุตรสูงกว่าสตรีที่มีอายุสูงกว่า

เมื่อพิจารณาความแตกต่างของสถานภาพสมรสของสตรีต่อการมีบุตร พบว่า มีความน่าสนใจอยู่ไม่น้อย โดยพบว่า สตรีที่มีสถานภาพสมรส หม้าย หย่า เลิก/แยก มีสัดส่วนของการมีบุตรสูงถึง ร้อยละ 82.4 ขณะที่สตรีที่มีสถานภาพสมรส เป็นสมรสและอยู่กับสามี มีสัดส่วนของการมีบุตรรองลงมา คือ ร้อยละ 79.2 และสตรีที่สมรสแต่ไม่ได้อยู่กับสามี ร้อยละ 73.3 ทั้งนี้ในกลุ่มสตรีที่มีสถานภาพสมรสเป็นโสดนั้นมีบุตร ร้อยละ 1.1 ความสัมพันธ์ของการมีบุตรของสตรีและจำนวนพี่น้องของสตรี ยิ่งสตรีมีพี่น้องจำนวนมากขึ้น สตรีมีแนวโน้มที่จะมีวัดส่วนของการมีบุตรสูงขึ้น

การศึกษาเป็นตัวแปรหรือปัจจัยหนึ่งที่พบว่า มีความน่าสนใจและสะท้อนให้เห็นลักษณะบางอย่างของสตรีต่อการมีบุตร กล่าวคือ สตรีที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นกลุ่มที่มีบุตรสูงที่สุด คือ ร้อยละ 83.5 รองลงมา คือสตรีที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา สตรีที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี สตรีที่ไม่เคยศึกษา และสตรีที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ตามลำดับ (ร้อยละ 57.1 ร้อยละ 51.6 ร้อยละ 45.5 และร้อยละ 41.4)

นอกจากปัจจัยทางสังคมที่มีส่วนสำคัญต่อการมีบุตรของสตรี อาทิเช่น การศึกษาแล้ว ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ยกตัวอย่างเช่น รายได้ การมีงานทำ และอาชีพของสตรีในการวิจัยครั้งนี้มีความสัมพันธ์กับการมีบุตรของสตรี โดยแนวโน้มของสัดส่วนสตรีที่มีบุตรส่วนใหญ่ คือ สตรีที่มีรายได้สูงกว่า สตรีที่ทำงานประจำมีสัดส่วนของการมีบุตรสูงกว่าสตรีที่ไม่ได้ทำงาน ปัจจัยด้านเศรษฐกิจอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งน่าจะมีส่วนสำคัญและอาจส่งผลต่อการมีบุตรของสตรี นั่นคือ รายได้ของสามี สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ปัจจัยหรือตัวแปรดังกล่าวนี้สอบถามจากการสำรวจโดยให้สตรีเป็นผู้ตอบ ทั้งนี้จากการศึกษาความสัมพันธ์ของรายได้ของสามีกับการมีบุตรของสตรี พบว่า ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความแตกต่างแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

การมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานครกับการประเมินสุขภาพของสตรี พบว่า ยิ่งสตรีมีแนวโน้มประเมินสุขภาพตนเองในทางไม่ดี สตรีมีสัดส่วนของการมีบุตรเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบตัดขวาง และสอบถามถึงความเป็นปัจจุบัน ซึ่งสตรีส่วนใหญ่ที่มีบุตร ย่อมมีอายุถึงวัยหนึ่งแล้วหรือมีอายุมากขึ้น ดังนั้นในการประเมินสุขภาพของตนเอง สตรีจึงประเมินสุขภาพของตนเองในช่วงปัจจุบันนี้ สตรีส่วนใหญ่ที่มีโรคประจำตัวมีสัดส่วนของการมีบุตรสูงกว่าสตรีที่ไม่มีโรคประจำตัว คิดเป็นร้อยละ 68.6 เปรียบเทียบกับร้อยละ 44.6 การมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานครจำแนกตามเพศของบุตรที่คาดหวังของสตรี พบว่า เพศของบุตรที่คาดหวังส่งผลต่อการมีบุตรของสตรีที่แตกต่างกัน

อนึ่ง จากการพิจารณาการใช้วิธีการคุมกำเนิดของสตรีกับการมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานครในงานวิจัยครั้งนี้ พบว่า สตรีส่วนใหญ่ที่มีการใช้วิธีการคุมกำเนิดมีสัดส่วนการมีบุตรสูงกว่าสตรีที่ไม่ได้ใช้การคุมกำเนิด

สตรีที่มีค่านิยมเกี่ยวกับบุตรสูง กล่าวคือ สตรีที่มีค่านิยมในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีบุตรสูงๆ มีสัดส่วนของการมีบุตรสูงกว่า สตรีที่มีค่านิยมเกี่ยวกับบุตรต่ำ ทั้งนี้สตรีที่มีความคิดเรื่องต้นทุนด้านการมีบุตรต่ำ โดยสตรีคิดว่าการมีบุตรมีค่าใช้จ่ายไม่มาก มีค่าใช้จ่ายต่ำ มีสัดส่วนของการมีบุตรสูงกว่า สตรีที่มีความคิดเรื่องต้นทุนการมีบุตรสูง เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของคุณค่าของบุตรกับการมีบุตรของสตรีในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า สตรีที่เล็งเห็นคุณค่าของบุตรสูง มีสัดส่วนของการมีบุตรสูงกว่า สตรีที่เล็งเห็นคุณค่าของบุตรต่ำ

บุคคลที่มีอิทธิพบต่อสตรีในด้านการมีบุตรส่งผลต่อการมีบุตรของสตรี ได้แก่ สามีและพ่อแม่ของสามี เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการมีบุตรของสตรีใกล้เคียงกัน ร้อยละ 69.2 และร้อยละ 68.4 ตามลำดับ พ่อแม่ของสตรีเอง ร้อยละ 55.6 สตรีเองหรือตนเอง ร้อยละ 47.2 และบุคคลอื่นๆ ร้อยละ 28.6

โดยสรุปแล้ว จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานครในการวิจัยครั้งนี้ โดยอาศัยวิธีการวิเคราะห์ตารางไขว้ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีบุตรของสตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 คือ อายุปัจจุบัน อายุสมรสของสตรี สถานภาพสมรสของสตรี จำนวนพี่น้อง การศึกษาของสตรี การประเมินสุขภาพของสตรี การมีโรคประจำตัวของสตรี การใช้วิธีการคุมกำเนิดของสตรี และบุคคลที่มีอิทธิพล ขณะที่พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีบุตรของสตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ รายได้ การทำงาน อาชีพ ค่านิยมเกี่ยวกับบุตรของสตรี ความคิดเรื่องต้นทุนด้านการมีบุตรของสตรี และคุณค่าของบุตร สำหรับปัจจัยด้านรายได้ของสามี พบว่า มีความแตกต่างของความสัมพันธ์กับการมีบุตรของสตรี แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการวิเคราะห์จากจำนวนบุตร อาศัยวิธีการวิเคราะห์ T-test และ F-test เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม คือ จำนวนบุตรของสตรี กับตัวแปรอิสระ อันได้แก่ ปัจจัยต่างๆ ของสตรี พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อจำนวนบุตรของสตรีในการวิจัยครั้งนี้ คือ อายุปัจจุบัน อายุสมรส จำนวนพี่น้อง การศึกษา รายได้ การทำงาน การประเมินสุขภาพ การมีโรคประจำตัวของสตรี และเพศบุตรที่คาดหวัง

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะของการวิจัยในครั้งนี้สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน อันได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายได้ใช้เป็นแนวทางหนึ่งในการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมด้านภาวะเจริญพันธุ์และการมีบุตรของสตรี ขณะที่ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการนั้น เพื่อเป็นแนวทางและจุดเริ่มต้นในการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ปัจจัยที่น่าสนใจหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ คือ บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการมีบุตรของสตรี โดยการมีบุตรของสตรีถูกกำหนดขึ้นจากบุคคลอื่นร่วมด้วย นั่นคือ สามี รวมทั้งพ่อและแม่ของสามี ดังนั้นการมีบุตรจึงไม่ใช่เป็นการตัดสินใจเฉพาะผู้เป็นแม่หรือพ่อเท่านั้น หรือเป็นเรื่องของเพียงแค่ภรรยาและสามีเท่านั้น แต่การมีบุตรยังมีความเกี่ยวข้องกันคนในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งพ่อแม่ของฝ่ายสามี

นอกจากนี้แล้ว การที่สตรีจะเลือกที่จะมีบุตรหรือไม่มีบุตรยังสะท้อนให้เห็นจากเหตุผลเรื่องของต้นทุนในบุตร โดยสตรีในเขตกรุงเทพมหานครคิดว่า การมีบุตร ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายที่สูง เป็นต้น ปัจจุบันนี้ การมีบุตรสักคนจึงเป็นเรื่องของเงินทองและค่าใช้จ่ายที่ตามมา ของผู้ที่เป็นพ่อคนแม่คน กว่าที่จะเลี้ยงเด็กหรือลูกให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคมจึงมีมูลค่า มีการลงทุน และมีต้นทุนนั่นเอง ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายนับตั้งแต่ค่าฝากครรภ์ ค่าคลอดบุตร ค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น

ความต้องการให้มีจำนวนบุตรเพิ่มมากขึ้น ซึ่งประเด็นนี้เป็นประเด็นที่หลายฝ่ายควรให้ความสนใจและสนับสนุน เป็นนโยบายหลัก เนื่องจากเมื่อสตรีมีบุตรแล้ว การตัดสินใจมีบุตรเพิ่มขึ้นมาจากปัจจัย อันได้แก่ อายุปัจจุบัน อายุสมรส จำนวนพี่น้อง การศึกษา รายได้ การทำงาน การประเมินสุขภาพ การมีโรคประจำตัวของสตรี และเพศของบุตรที่สตรีคาดหวัง

เมื่อวิเคราะห์ตามปัจจัยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับจำนวนบุตรของสตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยอันได้แก่ รายได้ และการทำงานของสตรี เป็นประเด็นซึ่งสามารถผลักดัน และทำให้สตรีมี

โอกาส ความเท่าเทียมและเป็นธรรม ยิ่งไปกว่านั้นยังสามารถส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของสตรีในด้านอนามัยแม่และเด็กได้อีกทางหนึ่งด้วย

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ในการศึกษาวิจัยเรื่องของการมีบุตรของสตรีในเขตกรุงเทพมหานครครั้งนี้ ได้ข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์อย่างหนึ่ง คือ บุคคลที่มีอิทธิพลในด้านการมีบุตรของสตรี ซึ่งก็คือ สามี และพ่อแม่ของสามี ดังนั้นหากมีการศึกษาวิจัยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการมีบุตรในอนาคตจึงควรศึกษาทั้งในกลุ่มสามีและคนในครอบครัวของสตรีร่วมด้วย เพื่อให้ภาพที่กระจ่างชัด มีความน่าสนใจและสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น

นอกจากนี้แล้วในกลุ่มประชากรเขตอื่นๆ หรือภูมิภาคอื่นๆ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่าสนใจทำการศึกษาวิจัย รวมถึงอาจทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกันกับเชิงปริมาณ เพื่อนำมาใช้ในการอธิบายและให้เหตุผลต่างๆ ด้านการมีบุตรของสตรี

7. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มอบทุนสนับสนุนการทำวิจัยนี้จากงบประมาณเงินรายได้ ประจำปี 2560

8. เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพมหานคร. 2559. **ศูนย์ข้อมูลกรุงเทพมหานคร.** แหล่งที่มา: www.bangkok.go.th/info/ สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2559.

กาญจนา ตั้งชลทิพย์. “กรุงเทพมหานคร: เมืองโตเดี่ยวตลอดกาลของประเทศไทย”. ใน ประชากรและสังคม 2550. วรชัย ทองไทย และสุรีย์พร พันพึ่ง. บรรณาธิการ (นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม, 2550).

เกื้อ วงศ์บุญสิน. 2547. **ประชากรศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชญานิศวร์ กุลรัตนมณีพร. 2553. **เอกสารประกอบการสอนวิชา สค 141 ประชากรศาสตร์เบื้องต้น.** อัดสำเนา.

นิพนธ์ เทพวัลย์. 2559. **การเปลี่ยนแปลงประชากรไทยในรอบ 50 ปี.** วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปราโมทย์ ประสาทกุล. 2543. **ประชากรศาสตร์ สารัตถศึกษาเรื่องประชากรมนุษย์.** กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน).

พัชราวลัย วงศ์บุญสิน. 2554. **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคสังคมเสี่ยงภัย: มุมมองทางประชากรศาสตร์.** สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรมแห่งชาติ.

พิมลพรรณ อิศรภักดี และฐิตินันท์ ผิวนิล, 2560. คุณภาพการตั้งครรภ์ของหญิงไทยวัยเจริญพันธุ์ ช่วง พ.ศ. 2541-2558. ใน ประชากรและสังคม 2560: ความเป็นธรรมและความเป็นไท ด้านเพศและการเจริญพันธุ์: ความท้าทายที่ไม่มีสิ้นสุด. สุชาดา ทวีสิทธิ์ และกุลภา วจนะสาระ. หน้า 101-122. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2559. หน้าแรก. แหล่งที่มา: http://www.cps.chula.ac.th/ สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2559.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2555. **สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2553 (กรุงเทพมหานคร).** กรุงเทพฯ: สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

Bongaarts John. 1978. "A Framework for Analyzing the Proximate Determinants of Fertility". **Population and Develop Review,** 4 (1). Page 105-132.

McDonald, P. 2000. Gender equity, social institutions and the future of fertility, **Journal of Population Research.** 17(1). 1-16.

Philip Morris Hauser and Otis Dudley Duncan. 1959. **The Study of Population: An Inventory and Appraisal.** University of Chicago Press.

Tangchonlatip, Kanchana. 2005. **Gender Differentials in Migration to Bangkok.** PhD. Dissertation in Demography, Faculty of Graduate Studies, Mahidol University.

อัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุ

VALUE IDENTITY OF THE ELDERLY

นางสาวปรวรรณ ดวงรัตน์

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

porrawan.dot@dpu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุผ่านงานออกแบบกราฟิก และนำเสนอคุณลักษณะของอัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุเป็นผู้กำหนดตนเอง ใช้วิธีการคัดเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ผลการวิจัยพบว่าอัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุที่ปรากฏอยู่ในงานออกแบบกราฟิก แสดงคุณลักษณะ 6 ด้าน คือ 1) ผู้เป็นที่พึ่งทางใจให้กับคนต่างวัย 2) ผู้สร้างประวัติศาสตร์ 3) ผู้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) ผู้ปลูกฝังภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) ผู้สร้างสังคมร่วมกับคนรุ่นใหม่ 6) ผู้มีความรอบรู้ สำหรับอัตลักษณ์เชิงคุณค่าที่ผู้สูงอายุเป็นผู้กำหนดตนเอง ชี้ให้เห็นคุณลักษณะ 6 ด้าน คือ 1) การเป็นผู้ดำรงตนอย่างมีศักดิ์ศรี 2) ยึดมั่นในคุณงามความดีตามคำสอนของศาสนา 3) กำหนดเป้าหมายในชีวิตที่ความตายอย่างสงบ 4) ยอมรับความเปลี่ยนแปลงของชีวิต 5) เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต และ 6) เป็นแบบอย่างของความกตัญญูรู้คุณคนและประเทศชาติ

คำสำคัญ: อัตลักษณ์, คุณค่าของผู้สูงอายุ, คุณลักษณะของอัตลักษณ์เชิงคุณค่า, งานออกแบบกราฟิก

ABSTRACT

The objectives of this qualitative research were to study the value identity of the elderly through graphic design and to present the characteristics of the value identity determined by the elderly. The sample was selected based on a purposive sampling. The results of this research indicated that value identity of the elderly in the social perspective reflected through graphic design was presented via six aspects, namely: 1) the value of psychological reliance for young generation, 2) the value as the historic creator, 3) the value in preserving natural resources and the environment 4) the value in creating and cultivating local wisdom and knowledge, 5) the value in creating society with new generation, and 6) the value as the expert. For self-determination of the value identity among the elderly was presented in six aspects, namely; 1) Dignity, 2) Adherence in Religion, 3) Set a goal in a life of peaceful death, 4) Accepting change, 5) Lifelong learner, and 6) be a model of gratitude for young generation.

Keywords: Identity, Value of the elderly, Characteristics of the value identity, Graphic Design,

1. บทนำ

มนุษย์อยู่ภายใต้อำนาจของการประกอบสร้างจากสถาบันทางสังคม สัญญะต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในงานออกแบบกราฟิก เป็นเครื่องมือในการสื่อสารความรู้ ความคิด และจินตนาการ ผ่านการใช้ศิลปะความงามและหลักการจัดองค์ประกอบมาบูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อให้สามารถตอบโจทย์ทั้งทางด้านธุรกิจ การรณรงค์ทางสังคม ด้วยการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้กับองค์กรหรือกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง "อัตลักษณ์" มีลักษณะเหมือนเหรียญสองด้านที่ทับซ้อนกันอยู่ ด้านหนึ่งมีการใช้ภาษาและภาพสื่อสารตัวแทน (Representation) ให้กับเรา ภาพดังกล่าวนั้นจะทำหน้าที่ในการสร้างให้เราดูแตกต่างไปจากคนอื่น (The other) แต่ในอีกด้านหนึ่ง ตัวเราเองก็จะต่อรอง ยอมรับ และปฏิเสธ ต่อภาพแทนนั้น (กำธร หลุยยะพงศ์, 2556)

การเกิดขึ้นของอัตลักษณ์อาศัยการประกอบสร้างจากสถาบันทางสังคมใช้สิ่งที่เรียกว่า "ความรู้" เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการยืนยันและกำหนด "อัตลักษณ์" ทั้งนี้จุดเชื่อมโยงของความสัมพันธ์ระหว่าง "อัตลักษณ์" "อำนาจ" และ "ความรู้" ก็คือ การใช้ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาภาพ และการกระทำต่างๆ เช่น ภาครัฐจะใช้อำนาจและความรู้ ผลิตสร้างวาทกรรม ผ่านภาษาเขียนในนโยบายของรัฐเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เช่น การเกษียณอายุ สวัสดิการผู้สูงอายุ และวาทกรรมดังกล่าวก็จะสร้าง "อัตลักษณ์" ตัวตนของผู้สูงอายุขึ้นมา (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2560) นอกจากนั้นภาคเอกชนเองก็เป็นกลไกสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของผู้สูงอายุผ่านการสื่อประชาสัมพันธ์ ดังเช่นโฆษณาที่ปรากฏอยู่ในสื่อต่างๆ ในทุกวันนี้ โฆษณาดังกล่าวใช้ อำนาจ และความรู้ เรื่องผู้สูงอายุในสังคมไทยสร้างอัตลักษณ์ให้กับผู้สูงอายุทั้งในภาพด้านบวกและด้านลบ เพื่อสนับสนุนความหมายของสินค้าในฐานะคุณค่าที่ยั่งยืนประหนึ่งอายุที่ยาวนานของผู้สูงอายุนั้นเอง

กล่าวได้ว่าปัจจัยรอบด้านในสังคมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของผู้สูงอายุไปได้อย่างไม่หยุดนิ่งมีนัยยะทั้งทางบวกและลบ หากอัตลักษณ์ที่ไม่มีอำนาจต่อรองก็อาจแปรเปลี่ยนจากเชิงบวกไปสู่ลบ และในทางกลับกันหากพยายามต่อสู้อัตลักษณ์ตนเองในแง่ลบ และนำมาพัฒนาตนเองและสังคมก็จะก้าวสู่อัตลักษณ์เชิงบวกเช่นเดียวกัน ดังนั้นการศึกษามุมมองเกี่ยวกับอัตลักษณ์เชิงบวกหรือการสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของมนุษย์จึงจัดว่ามีความสำคัญมาก เพราะมุมมองดังกล่าวสามารถสร้างเสริมให้มนุษย์ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ที่มีต่อมนุษย์ด้วยกันให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเกิดขึ้นในผู้สูงอายุ

ข้อสังเกตนี้ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง โดยมีประเด็นคำถามเกิดขึ้นมาว่าอัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุควรมีความหมายว่าอย่างไร และมีคุณลักษณะเป็นเช่นใด และเพื่อที่จะค้นหาคำตอบของข้อคำถามดังกล่าว ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาถึงอัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุ ด้วยการสำรวจมุมมองทางสังคมซึ่งจัดได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ผ่านงานออกแบบกราฟิกในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อรายการโทรทัศน์ และศึกษามุมมองของตัวผู้สูงอายุเองในบทบาทของการเป็นผู้กำหนดอัตลักษณ์เชิงคุณค่าด้วยตนเอง ผลการศึกษาครั้งนี้อาจสะท้อนอัตลักษณ์เชิงคุณค่าทั้งสองทิศทาง เพื่อนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้าใจให้กับกลุ่มคนต่างวัย และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนางานออกแบบกราฟิกที่สามารถทำให้เกิดมุมมองเชิงบวกต่อผู้สูงอายุในสังคมไทยให้มากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุผ่านงานออกแบบกราฟิก

(2) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของอัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุเป็นผู้กำหนดตนเอง

3. ทฤษฎีและกรอบแนวคิด

ในปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรโลกที่เป็นผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดการคาดการณ์ว่าในอีก 25 ปีข้างหน้านั้น ประชากรผู้สูงอายุจะทวีขึ้นจาก 606 ล้านคนในปี ค.ศ.2000 ไปสู่ 1,200 ล้านคนในปี ค.ศ.2025 และ 2,000 ล้านคนในปีค.ศ.2050 สำหรับในประเทศไทย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2562) ทำการสำรวจประชากรเมื่อปี พ.ศ. 2562 พบว่า ปัจจุบันมีประชากรผู้สูงอายุมากกว่า 11.7 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 17.66 ของประชากรทั้งประเทศ และมีแนวโน้นที่จะเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง คาดการณ์ว่านับตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 ในอีก 20 ปีข้างหน้า อัตราผู้สูงอายุจะเพิ่มเป็นร้อยละ 40 ในปีพ.ศ.2570 ชี้ให้เห็นว่าประชากรไทยจำนวน 1 ใน 4 คนจะเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยเป็น “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์”

จากการศึกษาแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) พบว่า มีนโยบายและมาตรการที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อลดภาระพึ่งพิงทางสังคม ทำให้ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากรที่มีคุณค่าทางสังคม ไม่เป็นที่ดูแคลนในสายตาของกลุ่มคนต่างวัย ในกรณีดังกล่าว Parsons (1993) ทำการศึกษาทัศนคติของประชากรกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อผู้สูงอายุโดยทั่วไปว่า มีแนวโน้มการมองผู้สูงอายุในเชิงลบ เช่น การมองผู้สูงอายุของบุคลากรทางการแพทย์ และสาธารณสุข ที่มักมองว่า คนไข้สูงอายุแก่เกินไปที่จะเรียนรู้ หรือเข้าใจสิ่งต่างๆ บางคนมองว่าเป็นภาระต่อสังคมและไม่สามารถทำการสร้างผลผลิตได้อีก มีความอ่อนแอมากขึ้น หรือความสามารถในการใช้ชีวิตประจำวันลดลง นอกจากนี้ Knox (2005) ยังได้กล่าวอีกว่า ทัศนคติของเด็กที่มีต่อผู้สูงอายุ ก็มีแนวโน้มในเชิงลบ เช่น การแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่โบราณเชยๆ รอยเหี่ยวย่น และการถูกจับจ้องด้วยสายตาที่ดุดัน ในขณะที่มุมมองในสังคมไทยก็ไม่แตกต่างกันมากนัก จากงานวิจัยของกาญจนา ตั้งชลทิพย์และคณะ (2553) กล่าวถึง ทัศนคติของคนหนุ่มสาวในสังคมตะวันออกว่า ในอดีตนั้นให้ความสำคัญและคุณค่ากับผู้สูงอายุ ตลอดจนให้ความเคารพนับถือและยกย่อง แต่ปัจจุบันก็พบความเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ คนหนุ่มสาวมีแนวโน้มไม่ให้ความเคารพผู้สูงอายุมากขึ้น ด้วยการแสดงออกที่ไม่สนใจปัญหาผู้สูงอายุ ละเลย หรือทำร้ายร่างกายและจิตใจ ตลอดจนมีอคติ เกิดขึ้นทั้งในครอบครัวและสังคม กล่าวโดยสรุปได้ว่า มุมมองที่มีต่อผู้สูงอายุมีแนวโน้มเปลี่ยนไป จากอิทธิพลของหลายๆ ปัจจัย จากมุมมองแบบตะวันตกและตะวันออกโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของการมองเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุมีแนวโน้มการมองในเชิงลบมากขึ้น

งานส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุจึงเป็นงานที่ต้องทำให้เกิดขึ้นอย่างจริงจังในสังคมไทย เพื่อทำให้ผู้สูงอายุและกลุ่มคนต่างวัยได้ตระหนักถึงอัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุมากขึ้น เพราะนอกเหนือจากการส่งเสริมและพัฒนาทั้งทางด้านสุขภาพ การรวมกลุ่ม สร้างความเข้มแข็งให้ผู้สูงอายุ ส่งเสริมด้านการทำงานและหารายได้ของผู้สูงอายุที่ทุกภาคส่วนทางสังคมได้ร่วมกันผลักดันให้เกิดขึ้นในสังคมนั้น แต่สิ่งสำคัญที่สุดก็คือการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุตระหนักในคุณค่าของตนเอง ในการที่จะนำศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกถึงความมีคุณค่าในตนเอง (จุฑารัตน์ แสงทอง, 2560) จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในมิติทางสังคมและวัฒนธรรม พบว่า การรู้สึกมีคุณค่ามีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความเชื่อมั่นในตนเอง ความคิดสร้างสรรค์ และการมองโลกในแง่ดี ความรู้สึกในตนเองว่ามีคุณค่าจะส่งผลต่อจิตใจที่มั่นคง สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี และไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคต่างๆ ที่ต้องเผชิญในชีวิตประจำวัน คุณลักษณะดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นถึง อัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุประการหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการประกอบสร้างของสถาบันต่างๆ ในสังคม

อัตลักษณ์ หรือ Identity เป็นเรื่องของการประกอบสร้างตัวตนของมนุษย์ ที่ด้านหนึ่งก็มีอำนาจครอบงำ และอีกด้านบุคคลก็ต่อสู้ต่อรองและประกอบเป็นความหมายของตนภายใต้การทำงานของวาทกรรม และมีลักษณะไม่จบสิ้น แต่กลับมีพัฒนาการอย่างไม่หยุดยั้ง ขึ้นอยู่กับบริบทและเงื่อนไขต่างๆ นอกจากนั้นยังแสดงให้เห็นถึงหนทางที่ปัจเจกบุคคลพยายามต่อสู้ ต่อรอง ด้วยพื้นที่ที่สามกับอำนาจที่ควบคุม (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2560) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้ว่า อัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุน่าจะเป็นอัตลักษณ์ที่ประกอบสร้างขึ้นมา ทั้งที่เกิดจากสังคมเป็นตัวกำหนดผ่านทางงานออกแบบกราฟิก ผู้ผลิตงาน และตัวผู้สูงอายุกำหนดตนเอง จากภาษาและภาพ สื่อสัญญะด้วยเทคนิควิธีการของงานออกแบบกราฟิก

งานออกแบบกราฟิกมีส่วนสำคัญอย่างไรในการกำหนดคุณค่าของมนุษย์ในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้สูงอายุ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับสัญญะที่ปรากฏในงานออกแบบ กล่าวถึง ความสำคัญของสัญญะไว้ว่า เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงแนวคิด ค่านิยม รวมถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในสังคม โดยเป็นการถ่ายทอดผ่านการออกแบบสื่อสารในงานโฆษณาประชาสัมพันธ์ และงานออกแบบกราฟิกต่างๆ ซึ่งเป็นการเสนอความคิดบางประการให้สังคมรับรู้ถึงมุมมองในบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุกับสัญญะต่างๆ ที่พบเห็นได้ในสังคมไทย พบว่า มักจะปรากฏอยู่ในสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยรูปแบบของการใช้ถ้อยคำและรูปภาพ เพื่อสื่อสารเชิงสัญลักษณ์บอกถึงมโนคติ (Idea), ค่านิยม (Value), รสนิยม (Taste), วิถีชีวิต (Lifestyle), และวัฒนธรรม (Culture) ของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ สัญญะดังกล่าวนั้นมีความเกี่ยวข้องกับงานออกแบบในมิติของการใช้ความรู้สึกร่วมของคนในการสื่อสารแสดงอารมณ์ เชื่อมโยงเข้ากับการออกแบบให้สามารถดึงดูดใจและตอบสนองกับความต้องการของผู้คนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างความตระหนักในคุณค่าของผู้สูงอายุในสังคมไทย เมื่อพิจารณาถึงการตระหนักคุณค่าของผู้สูงอายุและความสำคัญของสัญญะทั้งที่สื่อความหมายโดยตรงและโดยนัยแฝงในสังคม พบว่า มีความเกี่ยวข้องกับทัศนคติที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล เป็นประสบการณ์จากการปฏิสัมพันธ์ในสังคม สถานที่ทำงาน โรงเรียน ครอบครัว หรือกับสื่อการปะทะสังสรรค์ทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นกลไกสำคัญที่ก่อให้เกิดทัศนคติที่แตกต่างกัน

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่า การสร้างเสริมให้เกิดอัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุสามารถทำให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมได้ด้วยการสื่อสารสัญญะผ่านสัญลักษณ์ทั้งที่เป็นถ้อยคำและรูปภาพ เพื่อให้สามารถรับรู้ได้ถึงทัศนคติของผู้สูงอายุเองและกลุ่มคนหลายช่วงวัย ที่มีต่อการมองคุณค่าของผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถนำมุมมองดังกล่าวมาต่อยอดในการออกแบบกราฟิกหรืองานสร้างสรรค์อื่นๆ ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับแนวโน้มการเติบโตของสังคมผู้สูงวัยในภายภาคหน้า

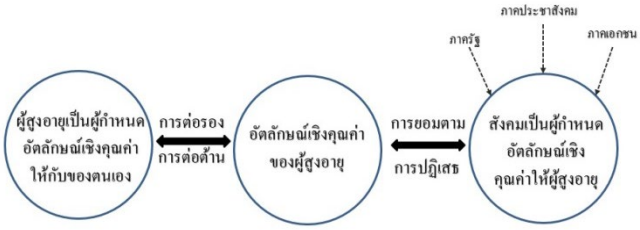

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ประชากรและตัวอย่าง

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ 1) เอกสาร ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับผู้สูงอายุ 2) สื่อออนไลน์ ได้แก่ รายการสารคดีที่นำเสนอผ่านช่องทางออนไลน์ 3) ประชากรวัยสูงอายุ อายุ 60 ปีขึ้นไป และ 4) ผู้ผลิตงานออกแบบกราฟิกที่มีอายุไม่เกิน 60 ปี ทำงานด้านการออกแบบกราฟิกที่มีประสบการณ์การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ มาไม่น้อยกว่า 2 ปี งานวิจัยนี้ยังมีข้อจำกัดบางประการในการเลือกตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเนื่องจากเป็นการคัดเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ 1)โปสเตอร์ภาพยนตร์ไทยและต่างประเทศ จำนวน 10 ชิ้น, 2) รายการสารคดี ชุด The Senior รุ่นใหญ่หัวใจไร้ขีดจำกัด ตอน แรปเปอร์ แรปป้า ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ Thai PBS และเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ทาง YouTube ผลิตโดยบริษัทบุญมีฤทธิ์ มีเดีย จำกัด 3) ผู้สูงอายุจากใน 3 พื้นที่ คือ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค, โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลนาดูน จังหวัดมหาสารคาม และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลรัษฎา จังหวัดภูเก็ต และสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่มีบทบาทต่อการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับสังคมชุมชน 4 คน ได้แก่ คุณพ่อจันทร์ที ประทุมภา, อาจารย์สืบสกุล ศรีสุข, อาจารย์สว่าง แก้วกัณทา, และคุณปิติ สิทธิอำนวย รวมผู้สูงอายุ 34 คน และ 4) ผู้ผลิตงานออกแบบกราฟิกที่มีประสบการณ์การผลิตสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ มาไม่น้อยกว่า 2 ปี ได้แก่ คุณประสาน อิงคนันท์ ผู้ก่อตั้งบริษัทบุญมีฤทธิ์ จำกัด และผู้ผลิตรายการ “ลุยไม่รู้โรย สูงวัยดี๊ดีดี” และ “The Senior รุ่นใหญ่หัวใจไร้ขีดจำกัด”

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลสำหรับงานวิจัยนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง จำนวน 2 ชุด ชุดที่ 1 สำหรับผู้สูงอายุ และชุดที่ 2 สำหรับผู้ผลิตงานออกแบบกราฟิก แบบสัมภาษณ์ทั้ง 2 ชุด ให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิเคราะห์โครงสร้าง ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ความชัดเจนในการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมาย จากนั้นนำข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิไปปรับปรุง การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาผู้วิจัยใช้เกณฑ์ดัชนีวัดค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-objective Congruency Index: IOC) มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ขึ้นไป จึงถือว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหา จากการตรวจสอบ พบว่า แบบสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ และแบบสัมภาษณ์กลุ่มคนวัยทำงาน มีข้อที่มีค่า IOC มากกว่า 0.50 ทุกข้อ

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้ ศึกษาเอกสารและสื่อออนไลน์ ติดต่อประสานไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับงานวิจัยและขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ตามประเด็น ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูล นำผลการศึกษาเอกสาร สื่อออนไลน์ และผลการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์และสรุปข้อมูล

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content Analysis) โดยเขียนเป็นลักษณะบรรยายด้วยความเรียง จำแนกตามประเด็นที่ศึกษา ประกอบด้วย 1) อัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุผ่านงานออกแบบกราฟิก 2) อัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุกำหนดตนเอง สำหรับวิธีการสังเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีคิดของสังคมศาสตร์แนวใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับบริบท (Context – oriented approach) กรณีศึกษา/กรณีตัวอย่าง (Case-oriented approach) และการนำเสนอภาษา รูปภาพ ที่เกี่ยวข้องกับการสะท้อนอัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุในสังคมไทย

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาอัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุผ่านงานออกแบบกราฟิก

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า "ผู้สูงอายุ" มิได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่เป็นการปรุงแต่งทางสังคม เพื่อแบ่งแยกผู้คนในสังคมออกเป็นกลุ่มๆ ผ่านสัญลักษณ์และการสร้างความหมาย จากการศึกษาอัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุผ่านงานออกแบบกราฟิก โดยมีที่มาจากการศึกษางานออกแบบกราฟิกอันได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และการสัมภาษณ์ผู้ออกแบบกราฟิก เพื่อศึกษาถึงนัยยะที่ซ่อนอยู่ในงานออกแบบกราฟิกจากการศึกษาพบว่ามีการสะท้อนคุณค่าของผู้สูงอายุใน 6 ด้าน คือ

(1) คุณค่าของการเป็นที่พึ่งทางใจให้กับคนต่างวัย เป็นคุณค่าที่แสดงให้เห็นผ่านสัญลักษณ์ของการอยู่ร่วมกันภายในครอบครัว เช่น การเลี้ยงดู บุตรหลาน หรือผู้ที่อยู่อ่อนเยาว์ทั้งที่อยู่ในครอบครัวและชุมชน และบุคคลอื่นๆ ถึงแม้ไม่ใช่คนในครอบครัว ภาพของผู้สูงอายุก็มักจะถูกถ่ายทอดออกมาในภาพของบุคคลที่มีความอบอุ่น เป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจให้กับผู้คนอ่อนวัยกว่า อัตลักษณ์ดังกล่าวปรากฏอยู่ในงานกราฟิก เช่น โปสเตอร์ภาพยนตร์ไทยเรื่อง "วัยตกกระ", "หลวงตา" "ความจำสั้น แต่รักฉันยาว" และ "20 ใหม่ ยูเทิร์นวัย หัวใจรีเทิร์น" และโปสเตอร์ภาพยนตร์แอนนิเมชั่น เรื่อง "UP ปู่ซ่าบ้าพลัง" และภาพยนตร์เรื่อง "Intern" เป็นต้น

(2) คุณค่าการเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ เป็นการสะท้อนคุณค่าของผู้สูงอายุว่าเป็นผู้สืบทอด บอกความเป็นมาของชุมชน ท้องถิ่น หรือการให้ข้อมูลที่ให้ความสำคัญต่อการทำความเข้าในสังคมปัจจุบัน หรือคุณค่าในการเชื่อมต่อสังคมอดีตเข้ากับปัจจุบัน ทำให้สังคมเกิดการคงอยู่ ไม่ล้มหาย หรือสูญสลายไปตามกาลเวลา ยกตัวอย่างเช่น การนำเสนอ content ในรายการ The Senior รุ่นใหญ่หัวใจไร้ขีดจำกัด ตอน แรปเปอร์ แรปป้า ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ Thai PBS ผลิตโดยบริษัทบุญมีฤทธิ์ มีเดีย จำกัด

(3) คุณค่าในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นคุณค่าที่สะท้อนผ่านการให้ผู้สูงอายุบอกเล่าความรู้ที่ฝังลึกเกี่ยวกับวิถีชีวิตในอดีตที่สอดคล้องกับธรรมชาติไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อการขับเคลื่อน กลุ่ม องค์กร และชุมชน ในการดูแลฟื้นฟูธรรมชาติที่กำลังจะเริ่มสูญสลายไป

(4) คุณค่าในการสร้างปลูกฝังภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ท้องถิ่น สังคมกำหนดให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ให้สติปัญญาแก่สังคมไทย สร้างความเกื้อกูลกันให้เกิดขึ้นในสังคมชุมชน ตัวอย่างเช่น อาจารย์สืบสกุล ศรีสุข ผู้อำนวยการภาคีคนรักเมืองสงขลาสมาคม ผู้นำความเปลี่ยนแปลงขับเคลื่อนให้สงขลาได้รับการยกย่องควรค่าแก่การพัฒนาให้ไปสู่เมืองสากลในระดับโลกได้

(5) คุณค่าในการสร้างสังคมร่วมกับคนรุ่นใหม่ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของผู้สูงอายุในด้านของการเป็นผู้ปลูกฝังและสืบทอดคุณค่าในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง การพึ่งพาตนเอง ตัวอย่างเช่น คุณพ่อจันทร์ที ประทุมภา ปราชญ์เกษตรของแผ่นดิน สาขาปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ปี 2554 ผู้ก่อตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านโนนรัง-บูรพา (พ่อจันทร์ที ประทุมภา) ต.ตลาดไทร อ.ชุมพวง จ.นครราชสีมา

(6) คุณค่าของการเป็นผู้มีความรอบรู้ เป็นการสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุในแง่มุมที่ยกย่องให้ผู้สูงอายุเป็นผู้มีความรอบรู้ โดยเฉพาะรู้จักการคิดวิเคราะห์ หรือเสนอวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ทั้งในระดับชุมชน และระดับบุคคล และยอมรับต่อความเปลี่ยนแปลงของชีวิตได้ด้วย ตัวอย่างเช่น คุณปิติ สิทธิอำนวย ประธานกรรมการธนาคารกรุงเทพ จำกัด มหาชน

ภาพที่ 1 ตัวอย่างโปสเตอร์ภาพยนตร์ไทยที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์เชิงคุณค่าการเป็นที่พึ่งทางใจให้กับคนต่างวัย
ที่มา: https://www.facebook.com/ThaiMoviePosters/photos/ และ http://www.fivestarproduction.co.th/
http://www.thaicinema.org/kits152bst.php/ และ https://th.wikipedia.org/wiki/20

ภาพที่ 2 ตัวอย่างโปสเตอร์ภาพยนตร์ต่างประเทศที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์เชิงคุณค่า
การเป็นที่พึ่งทางใจให้กับคนต่างวัย
ที่มา: https://th.wikipedia.org/wiki/ปู่ซ่าบ้าพลัง#/media/ไฟล์:Movie_poster_up.JPG และ
http://www.impawards.com/2015/intern.html

ภาพที่ 3 รายการ The Senior รุ่นใหญ่หัวใจไร้ขีดจำกัด ตอน แรปเปอร์ แรปป้า สะท้อนอัตลักษณ์
เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุในด้านการเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาในอดีตเชื่อมต่อเข้ากับปัจจุบัน
ที่มา:https://www.youtube.com/watch?v=g3qP3ndjCzQ

5.2 ผลการศึกษาอัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุกำหนดตนเอง

ผลการศึกษาอัตลักษณ์เชิงคุณค่าที่ผู้สูงอายุกำหนดตนเองมีที่มาจากการสัมภาษณ์ตัวอย่างผู้สูงอายุใน 3 พื้นที่ และผู้สูงอายุที่มีบทบาทต่อการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับสังคมชุมชน 4 ท่าน พบว่า ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับ ภาษา หรือ คำพูด ที่บุคคลรอบข้างสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างคำที่ใช้ในการเรียกขาน มีอิทธิพลต่อความรู้สึกเชิงคุณค่าที่ผู้สูงอายุมากที่สุด เช่น คำว่า ชรา ชราภาพ ไม้ใกล้ฝั่ง แก่ คนแก่ ผู้เฒ่า ผู้สูงวัย ผู้อาวุโส ผู้ใหญ่ ผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้ทรงคุณวุฒิและวัยวุฒิ เป็นต้น ภาษา หรือ คำศัพท์เหล่านี้ เป็นคำเรียกขานที่สะท้อนมุมมองทั้งเชิง

บวกและเชิงลบ นอกจากนี้ ยังมีการใช้ภาษา ที่เป็นคำอธิบาย แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ ซึ่งโดยตัวของผู้สูงอายุเองบางส่วนก็สะท้อนมุมมองเชิงคุณค่าในตนเองออกมาทางด้านลบด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่างเช่น “ฉันแก่แล้ว จะตายวันตายพรุ่งก็ไม่รู้”, “แก่เกินแกง”, “ไม่อยากเรียนรู้อะไรแล้ว เบื่อ อยู่เฉยๆ ไม่ต้องทำอะไร ก็สบายดีนะ” เป็นต้น

ในด้านของ “ภาพ” ผู้สูงอายุ พิจารณาภาพที่สื่อสารถึงความสูงอายุ พบว่า ภาพที่สื่อโฆษณานิยมใช้ในการสื่อถึงผู้สูงอายุมักจะปรากฏออกมาในรูปลักษณะภาพบุคคลที่ดูเหี่ยวย่น ใช้สีสันที่ดูเย็นชาขาดชีวิตชีวา เช่น สีโทนสีน้ำตาล หรือโทนสีเย็น เป็นต้น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีมุมมองเชิงบวกกับการเห็นภาพผู้สูงอายุสวมใส่ชุดนักเรียน โดยให้ความคิดเห็นว่า ภาพดังกล่าวทำให้เกิดความรู้สึกสดชื่น เหมือนได้ย้อนเวลากลับไปเป็นเด็กอีกครั้ง ในขณะที่ผู้สูงอายุบางกลุ่มมองแตกต่างกันออกไป โดยให้ความเห็นว่า คุณค่าของตนเองในฐานะของผู้สูงอายุ ไม่ควรต้องใช้ภาพลักษณ์แบบเยาว์วัยเข้ามาเป็นตัวกำหนด ควรมีความภาคภูมิใจในความสูงอายุของตน และประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมแก่วัย

ในประเด็นอัตลักษณ์เชิงคุณค่า ผู้สูงอายุสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าในตนเองใน 6 ด้าน คือ

(1) การเป็นผู้ดำรงตนอย่างมีศักดิ์ศรี เป็นการสะท้อนคุณค่าในเชิงบวกที่มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นในตนเอง ความคิดสร้างสรรค์ และการมองโลกในแง่ดี ผู้สูงอายุที่มีความรู้สึกดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีความมั่นคงทางอารมณ์ สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ความรู้สึกถึงความมีศักดิ์ศรีมีคุณค่าในตนเอง ยังมีความสัมพันธ์กับสุขภาพ โดยมีข้อสังเกตว่าผู้สูงอายุที่รู้สึกมีคุณค่าในตนเองจะสามารถดูแลสุขภาพของตนเองได้ดี

(2) ยึดมั่นในคุณงามความดีตามคำสอนของศาสนา ในประเด็นนี้ ผู้สูงอายุมิได้จำกัดว่าหมายถึงการถือศีลปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด แต่หมายถึงการยึดถือและการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เรื่อง บาป บุญ คุณโทษ เวรกรรม วาสนา เรื่องการทำบุญ ทำทาน เข้าวัด ฟังธรรม ตามควรแก่โอกาสอย่างสม่ำเสมอ จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีการเข้าวัดฟังธรรมอย่างสม่ำเสมอ และมีความเชื่อมั่นในการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เข้าใจในหลักสัจธรรม กฎไตรลักษณ์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย

(3) กำหนดเป้าหมายในชีวิตที่ความตายอย่างสงบ จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งสะท้อนว่ามีการกำหนดเป้ามายชีวิตของตนเองไว้ในระยะสั้นๆ เพราะมองเห็นว่าการวางเป้าหมายชีวิตจะสามารถช่วยให้มีความหวังและมีกำลังใจในการดำรงได้อย่างเป็นสุข แต่ผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยยอมรับว่าไม่มีการวางเป้าหมายในการใช้ชีวิตแต่อย่างใด ปล่อยให้ชีวิตเป็นไปตามธรรมชาติ ยึดถือความเรียบง่าย ทำหน้าที่เลี้ยงดูส่งเสียลูกหลานให้ได้เรียนหนังสือ ตามกำลังความสามารถที่มี

(4) ยอมรับความเปลี่ยนแปลงของชีวิต ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจของตนเอง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีทั้งที่เป็นไปในทางเสื่อมลง เช่น ความเจ็บป่วยทางร่างกาย การออกจากงาน สูญเสียรายได้ เพื่อน หรือคู่ชีวิตเสียชีวิต สูญเสียความสามารถทางร่างกาย และจิตใจที่ส่งผลต่อความแปรปรวนทางอารมณ์ ที่อาจส่งผลต่อบุคลิกภาพได้

(5) เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความเชื่อมั่นว่าสามารถเรียนรู้ได้เหมือนกับกลุ่มคนวัยอื่นๆ ผู้สูงอายุส่วนมากแสดงให้เห็นว่าตนเองมีความพร้อมในการเรียนรู้อยู่เสมอ และไม่คิดว่าความเสื่อมทางร่างกายที่เป็นไปตามวัยจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ แต่ก็มีผู้สูงอายุส่วนหนึ่งเสนอมุมมองว่า ผู้สูงอายุไม่มีความจำเป็นต้องเรียนรู้อะไรแล้ว เพราะมีเวลาเหลือน้อย ควรได้ใช้ชีวิตอย่างสงบในบั้นปลายชีวิต

(6) แบบอย่างของผู้มีความกตัญญูรู้คุณคนและประเทศชาติ ในประเด็นนี้ผู้สูงอายุสะท้อนความคิดเห็นของตนเองในแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์ เทิดทูนไว้เหนือจิตใจ ผู้สูงอายุทั้งหมดให้ความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า เกิดเป็นคนต้องมีความกตัญญูเป็นที่ตั้ง กตัญญูต่อประเทศชาติ ต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และมีบทบาทสำคัญในการให้การอบรมสั่งสอนลูกหลานในครอบครัวมีความกตัญญูเช่นเดียวกัน

6. อภิปรายผล

ผลการศึกษา อัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุในสังคมไทย ผ่านงานออกแบบกราฟิกทั้งในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อโทรทัศน์ และการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุและผู้ผลิตสื่อที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ สาระสำคัญที่แสดงสัญญะภายในออกแบบต่างๆ อาจมีนัยยะเป็นไปทั้งในทิศทางบวกและลบ ในมุมมองสังคมผู้ผลิตสร้างอัตลักษณ์ให้กับผู้สูงอายุมักจะมีจุดเริ่มต้นของการมองอัตลักษณ์ของผู้สูงอายุไปในทิศทางลบ ตามที่ภาครัฐโดยสถาบันทางการแพทย์มักจะชี้เห็นถึงความอ่อนแอ ความเสื่อมทางร่างกายที่เป็นไปตามธรรมชาติของผู้สูงอายุ ภาคเอกชนโดยสถาบันสื่อสารมวลชน ซึ่งมีหน้าที่ในการผลิตสื่อเพื่อรณรงค์ให้เห็นถึงความยากลำบากในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อชี้ให้เห็นว่าทุกคนในสังคมต้องให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุให้มากกว่าที่เป็นอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กำธร หลุยยะพงศ์ (2553) ที่ชี้ให้เห็นสื่อมีหน้าที่อันสำคัญในการเป็นเครื่องมือที่จะช่วยกระตุ้นเตือนสังคมให้เกิดการตระหนักรู้และสามารถมีส่วนในการชี้นำสังคมให้เป็นไปในทิศทางบวกหรือลบก็ได้ สิ่งนี้เป็นที่มาอันสำคัญที่ทำให้สังคมหันมาให้ความสำคัญกับการกำหนดคุณค่าของผู้สูงอายุไปในทิศทางต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดบทบาทให้ผู้สูงอายุเป็นผู้มีคุณค่าในการเลี้ยงดูบุตรหลานในครอบครัว เป็นแบบอย่างของผู้มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตในด้านต่างๆ พัฒนาสังคมชุมชน ซึ่งอัตลักษณ์เชิงคุณค่าดังกล่าวเป็นการเสริมพลังอำนาจให้ผู้สูงอายุรับรู้ถึงความมีคุณค่าในตนเองอย่างเป็นรูปธรรมสอดคล้องกับงานศึกษาของสุธีรา บัวทองและคณะ (2556) ที่พบว่า การทำให้ผู้สูงอายุคงบทบาทและสถานภาพของตนเองไว้ ทำให้รู้สึกถึงความมีคุณค่าเป็นที่ยอมรับของสังคม เมื่อพิจารณาในมุมของผู้สูงอายุถึงการเป็นผู้กำหนดอัตลักษณ์เชิงคุณค่าด้วยตนเอง พบข้อสังเกตว่า ผู้สูงอายุมองคุณค่าในตนเองในแง่มุมของผู้มีความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรี ความเป็นแบบอย่างของกลุ่มคนหลายช่วงวัย อัตลักษณ์เชิงคุณค่าที่สำคัญของตนเองอีกประการหนึ่ง คือ การดำรงตนอยู่ในศีลธรรมจรรยาที่ดี มีความกตัญญูต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์อย่างลึกซึ้ง และเข้าใจในกฎแห่งไตรลักษณ์อย่างลึกซึ้ง

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผลงานวิจัยเรื่อง อัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุ นำเสนอความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของผู้สูงอายุที่สมควรได้รับการเผยแพร่ผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานออกแบบกราฟิก ซึ่งจัดได้ว่าเป็นงานสร้างสรรค์ที่สามารถเข้าถึงผู้คนในสังคมได้อย่างทั่วถึง โดยการนำหลักคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์เชิงคุณค่าของผู้สูงอายุดังกล่าวไปใช้ในการกำหนดเป็นแนวความคิดเพื่อนำไปสู่การสร้าง Character Design หรือ กำหนดเป็น Key Words, Key message, Key Visual ที่สำคัญในการพัฒนางานออกแบบอัตลักษณ์สำหรับองค์กรหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุต่อไปในอนาคต

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการนำคุณลักษณะของอัตลักษณ์เชิงคุณค่าทั้งที่มาจากสังคมกำหนดและผู้สูงอายุกำหนดตนเองมาทดลองใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแนวคิดทางการออกแบบกราฟิก โดยมุ่งเน้นการนำเสนอในแง่มุมของการวิจัยและพัฒนาการออกแบบเพื่อผู้สูงอายุ

(2) ควรศึกษาอัตลักษณ์ของผู้สูงอายุในแง่มุมอื่นเพิ่มขึ้น เช่น อัตลักษณ์เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อให้ทราบถึงคุณลักษณะอื่นๆ ที่จะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนางานออกแบบเพื่อสร้างเสริมทัศนคติเชิงบวกต่อผู้สูงอายุให้มากยิ่งขึ้น

7. เอกสารอ้างอิง

กาญจนา ตั้งชลทิพย์และคณะ. 2553. **คุณค่าของผู้สูงอายุ: ภาพสะท้อนมุมมองจากคนสองวัย**. ในสุชาดา ทวีสิทธิ์ และสวรัย บุณยมานนท์ (บรรณาธิการ). ประชากรและสังคม 2553: คุณค่าของผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย. เอกสารวิชาการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล หมายเลข 372. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม: สำนักพิมพ์ประกรและสังคม.

กำธร หลุยยะพงศ์ และกาญจนาแก้วเทพ. 2555. **การสื่อสารกับวาทกรรมอัตลักษณ์ผู้สูงอายุในสังคมไทย**. ในกาญจนา แก้วเทพ (บก.) สื่อเก่า-สื่อใหม่สัญญะอัตลักาณ์อุดมการณ์. หน้า 74-135. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2560. **วาทกรรมการพัฒนา อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุฑารัตน์ แสงทอง .2560. **สังคมผู้สูงอายุ (อย่างสมบูรณ์): ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ**. วารสารรูสมิแล. ปีที่ 38 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) 2560. หน้า 6-28.

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2562. จาก http://www.dop.go.th/th/laws/1/28/766

อรทัย อาจอ่ำ. (2553). **แก่แล้วไม่มีคุณค่าจริงหรือ? บทสังเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของผู้สูงอายุ**. ในสุชาดา ทวีสิทธิ์ และสวรัย บุณยมานนท์ (บรรณาธิการ). ประชากรและสังคม 2553: คุณค่าของผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย. เอกสารวิชาการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล หมายเลข 372. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม: สำนักพิมพ์ประกรและสังคม.

สุธีรา บัวทอง และคณะ. 2558. ผู้สูงอายุกับเหตุผลในการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ และสิ่งที่ต้องการเรียนรู้. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร** ปีที่ 12 ฉบับที่ 1,2 (มิถุนายน 2557- มีนาคม 2558) หน้า 6-17.

Marsh, H.W., & Sonstroem, R.J., 1995. Importance retings and specific components of physical self-concept: Relevance to predicting global components of self-esteem and exercise" Multidimensional relationships and physical fitness and self-efficacy influences. **Journal of Sport, Exercise, and Psychology,** 17. 84-105.

Knox, David, Sitawa Kimuna and Marty Zusman. (2005). College student views of the elderly:some gender differences. **College Student Journal,** March. Available from http://findarticles.com/p/articles/mi_m0FCR/is_1_39/ai_n136603928/?tag=content;co11. (Access 25 October 2019).

Parsons, Alison. (1993). **Attitudes to the elderly**. Available from http://www.ciap.health.nsw.go.au/hospolic/stvincents/1993/a06.html. (Access 25 October 2019)

การควบคุมการขอทาน: กรณีศึกษาขอทานชาวโรมาเนียในประเทศสวีเดน

BEGGAR CONTROL : A CASE OF ROMANIAN'S BEGGAR IN SWEDEN

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพรัช บวรสมพงษ์

ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

E-mail: deepairuch@gmail.com

บทคัดย่อ

ปัญหาการขอทาน และพฤติกรรมการขอทานเป็นปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างยาวนาน โดยมีรูปแบบและลักษณะปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน การแก้ไขปัญหาจำเป็นต้องเริ่มจากแนวความคิดและความเข้าใจต่อปัญหาอย่างถูกต้อง ซึ่งประเทศสวีเดนเป็นประเทศหนึ่งที่ประสบกับปัญหาการขอทานต่างชาติที่เข้ามาสร้างผลกระทบต่อชีวิตของผู้คนในสังคม ขณะที่ประเทศสวีเดนมิได้มีขอทานชาวสวีเดน ทำให้รัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ จำเป็นต้องออกแบบการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกประเทศเพื่อป้องกันและควบคุมการขอทานมิให้สร้างผลกระทบและความรุนแรงให้เกิดขึ้นในสังคม

คำสำคัญ: การควบคุมขอทาน พฤติกรรมการขอทาน ขอทานในประเทศสวีเดน

ABSTRACT

Beggar and begging is a social problem which has existed for a long time. Because this problem is complicated, a problem solution needs to be designed underneath concerned concepts and the correct understanding. While there are no Swedish beggars, Sweden is facing a problem of foreign beggars that impacts the daily life of Swedish people. The government of Sweden and concerned organizations, therefore, need a solution to prevent and control beggars who come from other countries in order to avoid the effect and violence of this problem.

Keywords: Beggar Control, Begging, Romanian's Beggar in Sweden

1. บทนำ

ด้วยสถานการณ์ปัญหาการขอทานและพฤติกรรมการขอทานในปัจจุบันมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ขณะที่มาตรการการจัดการปัญหาขอทานได้ดำเนินการในหลายลักษณะทั้งมาตรการทางกฎหมาย มาตรการทางสังคมสงเคราะห์ มาตรการด้านการส่งเสริมอาชีพซึ่งปรากฏในพระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ.2484

ประเทศไทยได้เล็งเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้กระทำการขอทานซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในงานด้านนโยบายสวัสดิการสังคมและการสังคมสงเคราะห์ จึงได้ประกาศพระราชบัญญัติการควบคุมการขอทาน พ.ศ.2559 เพื่อให้เกิดการคุ้มครอง การควบคุม การพัฒนาคุณชีวิตขอทานและแยกผู้แสดงความสามารถออกจากผู้กระทำการขอทาน อันเป็นการแก้ปัญหาสังคมและปรับปรุงการคุ้มครอง

สวัสดิภาพบุคคลให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และเพื่อกำหนดความผิดทางอาญาแก่ผู้หาประโยชน์จากความไม่สมประกอบทางร่างกาย สติปัญญาหรือจิตใจของผู้อื่น

การคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตขอทานตามกฎหมายดังกล่าวเป็นการช่วยเหลือ บำบัดรักษา ฟื้นฟูสภาพร่างกายจิตใจ และฝึกอาชีพให้ผู้ทำการขอทาน ที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและการขับเคลื่อนจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ผู้เขียนจะนำเสนอสภาพปัญหา และการจัดการปัญหาขอทาน กรณีศึกษาประเทศสวีเดน ซึ่งไม่มีขอทาน แต่กลับประสบปัญหาขอทานที่เป็นคนต่างชาติที่เข้ามาสร้างผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของชาวสวีเดน อันนำไปสู่การควบคุมและการกำหนดมาตรการการจัดการปัญหาอย่างเป็นระบบ

2. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อนำเสนอสภาพปัญหาการขอทาน และพฤติกรรมการขอทาน ในประเทศสวีเดน

(2) แนวทางการควบคุมการจัดการปัญหา กรณีศึกษาขอทานชาวโรมาเนียในประเทศสวีเดน

3. สภาพปัญหาขอทานในประเทศไทย และพฤติกรรมการขอทานในประเทศสวีเดน

สภาพปัญหาการขอทานในประเทศไทย

ปัญหาการขอทานถือเป็นปัญหาสังคมที่มีลักษณะซับซ้อนและเรื้อรัง ทำให้การจัดการปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องมีความเข้าใจ และมีแนวคิดในการจัดการปัญหาที่ถูกต้อง เนื่องจากลักษณะปัญหาขอทานที่เกิดขึ้นตลอดจนรูปแบบพฤติกรรมการขอทานในประเทศไทย สามารถจำแนกได้ 3 ลักษณะ กล่าวคือ (สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 11, 2561)

1. กรณีขอทานที่เป็นคนไทย มีลักษณะพฤติกรรมการขอทานและปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนี้

1) ผู้กระทำการขอทานส่วนใหญ่ไม่กระทำการขอทานในพื้นที่ของตนเอง แต่จะไปขอทานในพื้นที่อื่นแทน โดยมักเป็นผู้สูงอายุและผู้พิการ มีบางส่วนที่ทำเป็นครอบครัว โดยเหตุผลของการขอทานอาจเนื่องจากความจำเป็นในครอบครัว เช่น ต้องเลี้ยงดูบุตรพิการ อยากออกมาใช้ชีวิตในที่สาธารณะ รวมทั้งยังขาดความเข้าใจใน พ.ร.บ.ควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559

2) รูปแบบของขอทาน จะดำเนินงานเป็นขบวนการ มีรถรับส่ง แต่เจ้าหน้าที่ไม่สามารถจะจับกุมขบวนการเหล่านี้ได้ เนื่องจากขอทานไม่ให้ความร่วมมือบอกความจริงเกี่ยวกับขบวนการขอทาน ทำให้การจัดการปัญหาสามารถดำเนินการได้เพียงแค่ปลายเหตุ

3) ขอทานมีการปรับเปลี่ยนวิธีการ พฤติกรรมในการขอทาน โดยหลังจากมี พ.ร.บ.ควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 มีผู้กระทำการขอทานที่เป็นการขอทานแบบซ้ำหน้าลดลง แต่เปลี่ยนรูปแบบเป็นการขายของเล็กๆน้อยๆ บังหน้า เช่น ตุ๊กตา ผัก พวงกุญแจ ลูกอม เป็นต้น

4) สถานที่ทำการขอทาน มักจะเป็นพื้นที่ที่ผู้คนพลุกพล่าน เช่น ตลาดนัด วัด งานประจำปี สถานีรถไฟ ห้างสรรพสินค้า แหล่งท่องเที่ยว โดยมักจะทำการขอทานในช่วงเวลากลางวันและเย็น

5) รูปแบบการแต่งกาย จะมีการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าขาด มองดูสกปรก ทำตัวให้น่าสงสาร ใช้คำพูดที่ดูน่าสงสาร เพื่อให้คนเห็นใจ

2. กรณีขอทานที่เป็นคนต่างด้าว มีลักษณะการขอทาน ดังนี้

1) ขอทานต่างด้าวที่กระทำการขอทานในประเทศไทยส่วนใหญ่มาจากประเทศกัมพูชา เมียนมาร์ และจีน ทั้งที่เข้ามาอย่างถูกต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น คนจีนที่เข้ามาอย่างถูกกฎหมายในฐานะนักท่องเที่ยว หรือชาวกัมพูชาที่มีความพิการที่เข้ามาขอทานอย่างผิดกฎหมาย

2) มีรูปแบบการขอทานที่แตกต่างกัน เช่น นำเด็กมานั่งขอทานด้วยเพื่อให้ดูน่าสงสาร นั่งขอทานโดยซ่อนขาเทียมไว้ บางรายไม่มีอุปกรณ์แต่ใช้กระดานเลื่อนๆ ขอทานไปเรื่อยๆ เป็นต้น

3) อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ บางรายเช่าโรงแรมอยู่จนคุ้นเคยกับเจ้าของโรงแรม

4) เจ้าหน้าที่คาดว่าอาจมีคนไทยเป็นนายหน้านำพาขอทานต่างด้าวเข้าประเทศ ขอทานต่างด้าวมักไม่กลัวกฎหมาย ยอมเสียค่าปรับเมื่อถูกจับกุม หากถูกผลักดันกลับประเทศก็จะกลับเข้ามาอีก

5) ขอทานต่างด้าวมีทัศนคติว่า ขอทานเป็นอาชีพที่สบาย และคนไทยจิตใจดี ชอบให้ทาน

3. กรณีขอทานที่แอบแฝงเป็นผู้แสดงความสามารถหรือผู้ดูแลผู้แสดงความสามารถ

การขอทานในลักษณะดังกล่าวเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้พฤติกรรมการขอทานขาดองค์ประกอบตาม พ.ร.บ. ควบคุมการขอทาน พ.ศ. 2559 โดยพบว่า การแสดงความสามารถของบุคคล/ กลุ่มบุคคลดังกล่าวมักมีการเคลื่อนย้าย เดินทางแสดงตามสถานที่ต่างๆ ที่มีผู้คนหนาแน่น มักแสดงความสามารถด้านการร้องเพลงประกอบดนตรี การแสดงดนตรี โดยการแสดงคนเดียว หรือเป็นผู้พิการที่มีผู้นำพาหรือจูงมาขอทาน

นอกจากนี้ มีการดำเนินการเป็นกลุ่มขบวนการ โดยมีการแบ่งผลประโยชน์ระหว่างกัน ซึ่งทำให้ปัญหาขยายวงกว้างไปในชุมชน เช่น การทำบ้านเช่า/ แบ่งห้องให้เช่า การรับจ้างรับ-ส่ง เพื่อไปทำการขอทาน อีกทั้งขอทานที่เป็นคนต่างถิ่น/ ต่างชาติ ซึ่งคนในพื้นที่ชุมชนไม่รู้จักมักคุ้น ที่หลายกรณีมีข้อสันนิษฐานว่าน่าจะเข้าข่ายการเข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์ ดังนั้นจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการจัดการ การกำหนดมาตรการ และแนวทางการแก้ไขปัญหาขอทานที่มีประสิทธิภาพ

พฤติกรรมการขอทานในประเทศสวีเดน

สวีเดนเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป (European Union: EU) ซึ่งมีเศรษฐกิจดี เป็นรัฐสวัสดิการที่ดีและมีความปลอดภัยสูงที่สุดแห่งหนึ่งของโลก เนื่องจากประเทศสวีเดนจัดเก็บภาษีจากประชากรในประเทศประมาณร้อยละ 30 ของรายได้ จึงสามารถจัดสวัสดิการให้ประชากรได้ครอบคลุมทุกเพศทุกวัย ทั้งยังมีการวางนโยบายประเทศในลักษณะก้าวหน้า เช่น การออกนโยบายส่งเสริมการมีบุตรที่มีประสิทธิภาพ ที่ทำให้ประเทศสวีเดนสามารถเพิ่มอัตราการเกิดให้สูงขึ้นสวนทางกับประเทศอื่นๆ ในยุโรปที่อัตราการเกิดลดต่ำลงอย่างต่อเนื่อง (มนสิการ กาญจนะจิตรา, 2556)

ด้วยเหตุนี้ ชาวสวีเดนจึงมีความเป็นอยู่ที่ดี พึ่งพา ตนเองได้ หากเจ็บป่วยหรือไม่สามารถทำงานเพื่อดูแลตนเองได้ จะได้รับการดูแลจากรัฐผ่านสวัสดิการสังคมต่างๆ ในปี 1964 ประเทศสวีเดนจึงได้ยกเลิกกฎหมายต่อต้านการขอเงินปี 1847 เนื่องจากไม่เหมาะกับบริบทของประเทศที่ไม่มีคนยากจนและไม่มีใครต้องขออีกต่อไป ดังนั้นชาวสวีเดนที่เติบโตมาในยุคทศวรรษที่ 1960, 1970, และ 1980 จึงไม่เคยเห็นขอทานตามถนนในประเทศสวีเดนเลย (Ingrid, 2016)

จนกระทั่ง หลังการประกาศเพิ่มประเทศสมาชิกในกลุ่มสหภาพยุโรป (European Union: EU) ในปี ค.ศ. 2004 ซึ่งได้ประกาศเพิ่มประเทศสมาชิกจำนวน 10 ประเทศ ได้แก่ ไซปรัส เช็ก เอสโตเนีย ฮังการี ลัตเวีย ลิทัวเนีย มอลตา โปแลนด์ สโลวะเกีย และสโลวีเนีย และในปี ค.ศ. 2007 รับสมาชิกเพิ่มอีก 2 ประเทศ ได้แก่ ประเทศ

โรมาเนียและบัลกาเรีย (ฝ่ายกงสุล สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโคเปนเฮเกน, 2012) ประเทศสวีเดนกลับต้องประสบปัญหาชาวโรมาที่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในประเทศโรมาเนียและบัลกาเรียได้ใช้สิทธิเดินทางเสรีในประเทศกลุ่มสมาชิกฯ เข้ามาในประเทศสวีเดนเพื่อกระทำการขอทาน และเพิ่มจำนวนอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งรัฐบาลของประเทศสวีเดนได้คาดประมาณว่า มีขอทานชาวโรมาอยู่ในประเทศสวีเดนประมาณ 4,000 คน[1] ซึ่งพบได้ทุกแห่งในประเทศสวีเดน[2] ทั้งนี้ ชาวโรมา (Roma) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์พลัดถิ่น (Romani Diaspora) หรือเป็นที่รู้จักว่าเป็นกลุ่มยิปซี (Gypsy) ที่ใหญ่ที่สุดในยุโรป มีจำนวนประมาณ 11 ล้านคน ส่วนใหญ่อาศัยในประเทศโรมาเนีย บัลแกเรีย และฮังการี โดยมีบรรพบุรุษมาจากยุคกลางของประเทศอินเดีย (Henriette, 2016) ซึ่งทำให้ชาวโรมามีรูปพรรณลักษณะที่แตกต่างจากชาวยุโรปโดยทั่วไป

ปัจจัยดึงดูดชาวโรมาให้เข้ามาขอทานในประเทศสวีเดน

การย้ายถิ่นของชาวโรมาเพื่อกระทำการขอทานในประเทศสวีเดนนั้น ส่วนมากมาจากประเทศโรมาเนียและประเทศฮังการี โดยมีปัจจัยดึงดูดการย้ายถิ่นที่สำคัญหลายปัจจัย ดังต่อไปนี้

1. ข้อตกลงของประเทศกลุ่มสหภาพยุโรป ที่อนุญาตให้อาศัยในกลุ่มประเทศสมาชิกได้นาน 3 เดือน โดยไม่ต้องขออนุญาต (Free Visa) เป็นปัจจัยดึงดูดให้เกิดการย้ายถิ่นของประชากรในประเทศสมาชิกที่ยากจนไปยังประเทศสมาชิกอื่นที่มีโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า แต่กรณีชาวโรมาที่เดินทางมาเพื่อขอทานในประเทศสวีเดนนั้นเป็นการใช้ข้อตกลงนี้อย่างผิดวัตถุประสงค์

ทั้งนี้ Sven Hovmoller ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยสตอกโฮล์ม และดำรงตำแหน่งรองประธานองค์กรให้ความช่วยเหลือผู้อพยพไร้บ้าน[3] ได้กล่าวถึงการย้ายถิ่นเพื่อขอทานของชาวโรมาว่า หากในประเทศที่มีเศรษฐกิจดีเหล่านี้ยังคงมีขอทานอยู่ จะทำให้ประชากรยากจนในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปรับรู้ได้ว่า พวกเขาก็สามารถเดินทางไปทั่วยุโรปเพื่อหาอนาคตที่ดีกว่าโดยการขอทานได้เช่นกัน ซึ่งจะทำให้ปัญหาทวีความรุนแรง ขยายวงกว้าง และยากต่อการจัดการแก้ไข

3. ชาวสวีเดนมีรายได้สูง ใจดี และมีค่านิยมช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าตน จึงให้เงินขอทานแต่ละครั้งเป็นจำนวนมาก บางรายให้เงินถึง 100 ดอลล่าร์สหรัฐ (Ingrid, 2016)

4. รายได้จากการขอทานในประเทศสวีเดนนั้น มากกว่ารายได้จากการประกอบอาชีพในประเทศต้นทางมีความสบายมากกว่า ประกอบกับมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาจำนวนมาก จึงเป็นโอกาสให้ขอทานชาวโรมาทำรายได้มากกว่าการทำงานในประเทศต้นทางของตน

5. ประเทศสวีเดนมีสวัสดิการที่ดีกว่าประเทศต้นทางของชาวโรมา ด้วยความเป็นรัฐสวัสดิการที่ดูแลประชากรทุกกลุ่มทุกวัย จึงดึงดูดครอบครัวชาวโรมาที่มีวัฒนธรรมในการย้ายถิ่น ให้มาตั้งถิ่นฐานรวมกันเป็นชุมชนโดยไม่ได้รับการอนุญาต เพื่อให้ตนเองและครอบครัวได้พึ่งพาสวัสดิการของประเทศสวีเดนซึ่งดีกว่าสวัสดิการในประเทศต้นทางของตนเองเป็นอย่างมาก

---

[1] โปรดดูเพิ่มเติมใน https://www.gatestoneinstitute.org/7782/sweden-roma-beggars

[2] โปรดดูเพิ่มเติมใน https://www.euractiv.com/section/social-europe-jobs/news/sweden-sees-explosion -in-beggars-from-eu-countries/

[3] โปรดดูเพิ่มเติมใน https://www.nytimes.com/2015/08/09/world/poor-eu-migrants-test-limits-of-swedish-tolerance.html

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยเสริมอื่นๆ เช่น ที่ผ่านมาไม่มีกฎหมายควบคุม/ต่อต้านการขอทาน[4] และชาวสวีเดนมีมุมมองว่าคนขอทานเป็นผู้ด้อยโอกาสที่ควรให้การช่วยเหลือ ที่ทำให้ชาวโรมาตัดสินใจย้ายถิ่นได้ง่าย แม้ว่าจะมีอุปสรรคในการย้ายถิ่นบ้างก็ตาม เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง หรือการต้องอยู่ห่างไกลครอบครัว แต่เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ที่จะได้รับแล้วคุ้มค่าที่จะเดินทางไป

รูปแบบในการย้ายถิ่นของชาวโรมาเข้าประเทศสวีเดนเพื่อกระทำการขอทาน

ชาวโรมามีพัฒนาการในการเดินทางเข้าประเทศสวีเดน โดยช่วงแรกมักเป็นการเดินทางส่วนบุคคลเพื่อกระทำการขอทานในลักษณะไปกลับ กล่าวคืออาศัยในประเทศสวีเดนให้ครบ 3 เดือนตามที่ได้รับอนุญาตแล้วเดินทางกลับออกไปยังประเทศต้นทางเพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนด จากนั้นจะขออนุญาตกลับเข้าประเทศสวีเดนเพื่อกระทำการขอทานอีกวนไปมา จนกระทั่งย้ายเข้ามากันทั้งครอบครัว และเดินทางมาพร้อมๆ กันหลายครอบครัวจนกลายเป็นชุมชน ซึ่งรูปแบบในการย้ายถิ่นของชาวโรมาเข้ามายังประเทศสวีเดนนั้น สามารถสรุปเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ได้ดังนี้

1. <u>การย้ายถิ่นเพื่อกระทำการขอทานแบบชั่วคราว</u> มีรูปแบบในการย้ายถิ่นและกระทำการขอทานที่คล้ายคลึงกันคือ ให้ผู้หญิงวัยกลางคนเป็นผู้เดินทางเข้าประเทศสวีเดนมากระทำการขอทานโดยนั่งบนพื้นในที่สาธารณะที่มีผู้คนสัญจรผ่านไปมาจำนวนมาก คลุมผ้าห่มเพื่อป้องกันความหนาว มีถุงขนาดใหญ่ใส่สัมภาระวางข้างตัว และวางแก้วกระดาษหรือภาชนะไว้ด้านหน้าโดยใส่รูปถ่ายของลูก หรือรูปถ่ายของตนเองคู่กับลูก เพื่อเรียกร้องความสงสารเห็นใจจากผู้ที่สัญจรผ่านไปมา

การขอทานแบบชั่วคราวนี้สร้างปัญหาให้กับประเทศสวีเดนในลักษณะสร้างความรำคาญ รบกวน ผู้ที่สัญจรไปมา รวมถึงนักท่องเที่ยว หรือสร้างทัศนียภาพที่ไม่น่ามองในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ มีการตั้งข้อสังเกตว่าอาจมีขบวนการที่จัดหาและนำพาชาวโรมาเข้ามาเพื่อกระทำการขอทาน ซึ่งอาจกลายเป็นอาชญากรรมรูปแบบหนึ่งที่กระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยภายในประเทศได้

2. <u>การย้ายถิ่นแบบกึ่งถาวร</u> เป็นการย้ายถิ่นที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อหารายได้จากการขอทานเท่านั้น แต่ต้องการเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อพึ่งพาสวัสดิการรัฐ เป็นการเดินทางมาพร้อมกันหลายครอบครัวและอยู่รวมกันเป็นชุมชนอย่างผิดกฎหมาย ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ความสะอาดในบริเวณโดยรอบ รวมทั้งส่งผลต่อความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยของประชากรในประเทศ

ผลกระทบจากการกระทำการขอทานของชาวโรมา

เนื่องจาก ปัจจุบันมีขอทานชาวโรมาในประเทศสวีเดนจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อประเทศสวีเดนหลายด้าน ดังนี้

1. เกิดการบุกรุกพื้นที่สาธารณะและละเมิดทรัพย์สินที่มีเจ้าของ (พื้นที่ว่าง) เพื่อตั้งถิ่นฐาน ทั้งนี้ แคมป์ชาวโรมาที่ใหญ่และนับเป็นกรณีศึกษาในการจัดการปัญหาของประเทศสวีเดนคือ แคมป์เมือง Malmö ซึ่งมีชาวโรมาที่เข้าอยู่อาศัยมากกว่า 200 คน สร้างความเดือดร้อนให้กับประชากรชาวสวีเดนที่อาศัยอยู่โดยรอบ เจ้าของพื้นที่

---

[4] ประเทศสวีเดนมีความพยายามในการออกมาตรการเพื่อจัดการกับปัญหาขอทานท่ามกลางความเห็นที่ขัดแย้งทั้งทางการเมือง องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร และประชากรบางกลุ่ม แต่สามารถหาข้อยุติและประกาศใช้ได้เพียงบางเมืองเท่านั้น โปรดดูตัวอย่างเพิ่มเติมใน https://www.thelocal.se/20181217/swedens-highest-court-confirms-local-begging-ban และ https://www.telegraph.co.uk/news/2019/08/05/swedish-town-introduces-licences-beggars/

และสร้างความเสียหายต่อทรัพยากรในพื้นที่สาธารณะ จนกระทั่งเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2015 คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมของเมือง Malmö ต้องตัดสินใจรื้อถอนแคมป์ดังกล่าว ซึ่งนำไปสู่การประท้วงของชาวโรมาที่ศาลาว่าการเมือง Malmö กรณีดังกล่าวทำให้ Martin Valfridsson ผู้ประสานงานแห่งชาติเพื่อประชากรเปราะบางในกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปแห่งประเทศสวีเดน (National Coordinator for Vulnerable EU Citizens) กล่าวว่าสวีเดนไม่ควรมีการกำหนดพื้นที่พิเศษใดๆ ให้ชาวโรมาเพื่อตั้งถิ่นฐาน เพราะจะกลายเป็นว่าสังคมช่วยกันทำให้ชุมชนแออัด (slum) กลับมาเกิดขึ้นใหม่อีกครั้ง ซึ่งเป็นการสร้างปัญหาใหม่ ทั้งนี้หากผู้ใดต้องการเดินทางมาประเทศสวีเดนจะต้องขออนุญาตและอยู่อาศัยอย่างถูกกฎหมาย[5]

2. การดำรงชีวิตโดยขาดสุขอนามัย และขาดการจัดการด้านสภาพแวดล้อมของชาวโรมา เนื่องจากการบุกรุกพื้นที่รกร้าง และพื้นที่ที่ไม่มีการจัดการระบบน้ำประปา ระบบไฟฟ้า ระบบกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ระบบบำบัดน้ำเสีย นำมาซึ่งความไม่สะอาด ไม่ถูกสุขลักษณะ และมลภาวะต่างๆ เช่น ควันจากการก่อกองไฟ กองขยะขนาดใหญ่ น้ำขังเน่าเสียและกองสิ่งปฏิกูลที่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคต่างๆ ซึ่งไม่เพียงส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขอนามัยของชาวโรมาเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบอย่างมากต่อชุมชนชาวสวีเดนที่อาศัยอยู่โดยรอบอีกด้วย

3. ชาวสวีเดนที่อาศัยอยู่โดยรอบเกิดความรู้สึกหวาดกลัวและขาดความมั่นคงปลอดภัย (Xenophobia) เนื่องจากตามกฎหมายของประเทศสวีเดนกำหนดให้ผู้ที่เข้าอยู่อาศัยในอสังหาริมทรัพย์หรือที่ดินต่างๆ ต้องมีการระบุตัวตนให้ทางการทราบ แต่การบุกรุกเข้าอยู่อาศัยของชาวโรมาในลักษณะนี้ทำให้ไม่มีการระบุตัวตน ทำให้ประชากรชาวสวีเดนเกิดความรู้สึกแปลกหน้า แปลกแยกทั้งทางกายภาพ ภาษา และวัฒนธรรม ไม่รู้ที่มาที่ไปของคนกลุ่มนี้ รวมทั้งการมีขอทานจำนวนมากในสถานที่ท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยของนักท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน

4. ชาวโรมาเรียกร้องและประท้วงขอใช้สิทธิสวัสดิการรัฐเช่นเดียวกับชาวสวีเดน เช่น สิทธิในการตั้งถิ่นที่อยู่อาศัย สิทธิการศึกษาของบุตรหลาน สิทธิรักษาพยาบาลอันรวมถึงทันตกรรม โดยในปี 2014 ศาลปกครอง (Administrative Court) ได้ตัดสินว่าบรรดาขอทานจากโรมาเนียมีสิทธิได้รับสวัสดิการในประเทศสวีเดน (Ingrid, 2016) ด้วยเหตุนี้ การย้ายถิ่นเข้าประเทศสวีเดนของชาวโรมาจึงส่งผลกระทบต่องบประมาณของประเทศสวีเดนที่ต้องจัดสวัสดิการให้กับชาวโรมาโดยที่ชาวโรมาไม่ได้จ่ายภาษีหรือไม่ได้สร้างรายได้ให้กับรัฐบาลเช่นเดียวกับประชากรชาวสวีเดน สร้างความรู้สึกไม่เป็นธรรมและความไม่พอใจให้กับประชากรสวีเดนบางกลุ่มที่มองว่าตนเองต้องทำงานและจ่ายภาษีจำนวนมากให้กับรัฐบาลเพื่อให้ได้สวัสดิการรัฐ แต่ชาวโรมาที่ไม่ได้สร้างรายได้ใดๆ ให้กับประเทศกลับได้รับสวัสดิการรัฐเฉกเช่นเดียวกับตน

4. แนวทางการควบคุมการจัดการปัญหา กรณีศึกษาขอทานชาวโรมาเนียในประเทศสวีเดน

จากจำนวนของขอทานที่เพิ่มมากขึ้นและผลกระทบต่างๆ อันเนื่องมาจากการย้ายถิ่นเพื่อกระทำการขอทานของชาวโรมาทั้งแบบบุคคลและแบบครอบครัวที่เกิดขึ้นในประเทศสวีเดน ทำให้รัฐบาลของประเทศสวีเดนได้กำหนดแนวทางในการจัดการปัญหาดังกล่าว ดังนี้

1. <u>การสร้างความเข้าใจกับประชาชนและรณรงค์เพื่อหยุดการให้เงินขอทาน</u> ตัวแทนรัฐบาลสวีเดน Martin Valfridsson ผู้ประสานงานแห่งชาติเพื่อประชากรเปราะบางในกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปแห่ง

[5] โปรดอ่านเพิ่มเติมใน https://www.thelocal.se/20160201/inquiry-asks-swedes-not-to-give-cash-to-beggars

ประเทศสวีเดน ได้กล่าวขอร้องชาวสวีเดนหยุดการให้เงินกับขอทานชาวโรมา โดยให้เหตุผลว่า การให้เงินขอทานไม่สามารถช่วยให้พวกเขาหลุดพ้นจากความยากจนได้ แต่ในระยะยาวจะทำให้การขอทานกลายเป็นอาชีพ และผู้กระทำการขอทานจะกลายเป็นขอทานมืออาชีพ

บางหน่วยงานในประเทศสวีเดนยังได้แสดงความห่วงใยต่อปัญหาขอทานชาวโรมาว่า อาจกลายเป็นช่องทางให้กับองค์กรอาชญากรรมหรือแก๊งอิทธิพลแสวงหาประโยชน์จากชาวโรมาที่เข้ามากระทำการขอทาน หรือเป็นธุระจัดหา ล่อลวง นำพาชาวโรมาเข้าประเทศเพื่อมาเป็นเครือข่ายขอทานและเก็บผลประโยชน์จากการขอทานนั้น ซึ่งอาจกลายเป็นการกระทำความผิดในลักษณะการค้ามนุษย์โดยองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่เป็นปัญหาใหญ่และยากในการจัดการแก้ไข

2. <u>การเสนอทางเลือกที่เหมาะสมในการช่วยเหลือขอทานชาวโรมา</u> นอกจากการรณรงค์เพื่อให้ประชากรชาวสวีเดนหยุดให้เงินกับขอทานแล้ว ทางรัฐบาลสวีเดนได้ให้ทางเลือกกับชาวสวีเดนที่มีความต้องการช่วยเหลือขอทานชาวโรมาว่า จะเป็นการดีกว่าหากร่วมกันช่วยเหลือขอทานชาวโรมาผ่านการสนับสนุนเงินให้กับองค์กรที่ทำงานให้ความช่วยเหลือและบรรเทาความยากจนของประชาชนในประเทศต้นทางของขอทานชาวโรมา ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ เป็นการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยที่ชาวโรมาจะได้รับการพัฒนาทักษะต่างๆ เพื่อให้เป็นแรงงานที่มีทักษะฝีมือ สามารถมีอาชีพที่มั่นคงและรายได้ที่สูงขึ้น เด็กๆ ชาวโรมาได้เข้าสู่ระบบการศึกษา ครอบครัวได้อยู่กันพร้อมหน้าโดยที่สมาชิกในครอบครัวไม่ต้องย้ายถิ่นออกไปต่างประเทศเพื่อกระทำการขอทาน

ทั้งนี้ รัฐบาลสวีเดนเองได้จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ในประเทศต้นทางของขอทานชาวโรมาด้วยเช่นกัน เพื่อให้เป็นแรงงานที่มีความสามารถและประกอบอาชีพในประเทศของตนได้ อีกทั้งหากชาวโรมาต้องการเดินทางมาประกอบอาชีพในประเทศสวีเดน จะสามารถขออนุญาตเดินทางเข้ามาทำงานและพำนักในประเทศสวีเดนได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งจะเป็นผลบวกต่อชาวโรมาเองและต่อประเทศสวีเดน และเป็นการป้องกันชาวโรมาเดินทางเข้ามากระทำการขอทานในประเทศสวีเดนได้อย่างยั่งยืนอีกด้วย

การจัดการปัญหาขอทานชาวโรมาของประเทศสวีเดนนั้น เป็นการจัดการทั้งฝ่ายผู้ขอและผู้ให้ กล่าวคือ มีการจัดการปัญหาที่ประเทศต้นทางเพื่อป้องกันไม่ให้ชาวโรมาเดินทางเข้ามาเพื่อกระทำการขอทาน ดำเนินไปพร้อมกับการให้ความรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของประชากรในประเทศที่มีต่อขอทาน และรณรงค์เพื่อหยุดการให้เงินขอทาน พร้อมทั้งเสนอทางเลือกที่ถูกต้องเหมาะสมแทนหากพบเห็นขอทานแล้วไม่สบายใจและมีความต้องการช่วยเหลือผู้กระทำการขอทาน ดังนั้น จึงนับเป็นรูปแบบการจัดการปัญหาขอทานที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นการจัดการทั้งวงจร ไม่จัดการเพียงฝ่ายผู้ขอหรือฝ่ายผู้ให้เพียงอย่างเดียว อีกทั้งยังสามารถป้องกันและจัดการปัญหาขอทานที่อาจจะมาจากประเทศอื่นๆ ในอนาคตได้ ไม่เพียงเฉพาะขอทานชาวโรมาเท่านั้น

5. สรุป

ขอทานเป็นปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน เป็นปัญหาเรื้อรัง โดยมีสาเหตุเกิดขึ้นจากหลายเงื่อนไขปัจจัยทั้งความเชื่อ ความไม่รู้ ขบวนการอาชญากรรม รวมถึงการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่ยังขาดประสิทธิภาพและความชัดเจน การจัดการปัญหาจึงต้องมีการกำหนดมาตรการในหลายแนวทาง และต้องอาศัยความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการมีส่วนร่วมของสังคม

6. ข้อเสนอแนะ

1. เงื่อนไขสำคัญในการยุติปัญหาขอทานคือ การงดให้เงินขอทาน โดยรณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง สร้างการรับรู้ของสังคมเกี่ยวกับการงดให้เงินขอทาน ทั้งนี้การรณรงค์ประชาสัมพันธ์ต้องดำเนินการเชิงรุก เช่น การสื่อสารผ่านผู้นำทางสังคม ผู้นำทางความเชื่อ ผู้นำชุมชน

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้กระทำการขอทาน เพื่อป้องกันมิให้กลับมาขอทานซ้ำ **ผ่านกระบวนการพัฒนาทัศนคติ ศักยภาพและฝึกอาชีพ** เนื่องจากสาเหตุการขอทานเกิดขึ้นจากปัญหาความยากจน ปัญหาด้านสุขภาพร่างกาย มีข้อจำกัดในการวางแผนชีวิต ต้องการใช้ชีวิตอย่างอิสระในสังคม ไม่มีความอดทน ขี้เกียจ เสพติดการขอ เคยชินกับสิ่งที่ได้มาง่ายๆ ที่สำคัญ มาตรการในการจัดการควรใช้หลักการสังคมสงเคราะห์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาและช่วยเหลือตนเองเพื่อให้ขอทานปรับเปลี่ยนทัศนคติของตนเอง สร้างคุณค่าภายในตนเองให้เกิดขึ้น

3. การสืบสวนจับกุมและปราบปรามขบวนการหรือแก๊งขอทาน ควรบังคับใช้กฎหมายให้เต็มรูปแบบเข้มข้นจริงจัง ทั้งมาตรการการจับกุม การปรับ และการดำเนินคดีในกรณีขอทานต่างชาติ

4. การพัฒนานโยบายการจัดการปัญหาการขอทานในระดับพื้นที่ เนื่องจากการขอทานเป็นปัญหาสังคมที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม ความเชื่อ และพฤติกรรมของผู้คนในสังคมในฐานะของผู้ขอและผู้ให้ โดยคุณค่าว่าด้วยการให้ถือเป็นเรื่องที่ดีงามในสังคม แนวทางการจัดการปัญหาการขอทานจึงจำเป็นต้องคำนึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกัน

7. เอกสารอ้างอิง

ฝ่ายกงสุล สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโคเปนเฮเกน. (2555). กรอบความร่วมมือ : สหภาพยุโรป (European Union – EU). สืบค้นเมื่อ 30 กันยายน 2562, จาก http://thaiembassy.dk/กรอบความร่วมมือ-สหภาพย/

มนสิการ กาญจนะจิตรา. (2556). มีหนทางใดหรือไม่ ให้คนมีลูกมากขึ้น?. *จดหมายข่าว ประชากรและการพัฒนา,* ปีที่ 33 (ฉบับที่ 3), จาก http://www2.ipsr.mahidol.ac.th/newsletter/index.php/2012-11-08-03-49-15/mnu-vol33-no4/86-vol33-no3/103-vol33-no3-07.html

สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ. 2561. โครงการวิจัยรูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาขอทานแบบมีส่วนร่วม, รายงานการวิจัย

Everett, S. L. (1966). A Theory of Migration. *Demography,* Vol.3, No. 1. pp. 47-57.

Henriette, J. (2016). *Don't give EU migrant beggars cash, Sweden tells citizens.* Retrieved December 8, 2017, from Eurativ: https://www.euractiv.com/section/social-europe-jobs/news/don-t-give-eu-migrant-beggars-cash-sweden-tells-citizens/

Henriette, J. (2017). *Sweden sees explosion in beggars from EU countries.* Retrieved March 5, 2018, from https://www.euractiv.com/section/social-europe-jobs/news/sweden-sees-explosion-in-beggars-from-eu-countries/

Ingrid, C. (2016). *Sweden: A Beggar on Every Corner.* Retrieved December 8, 2017, from Gatestone Institute International Policy Council: https://www.gatestoneinstitute.org/ 7782/sweden-roma-beggars

Stephen, C. (2015). *Poor E.U. Migrants Test Limits of Swedish Tolerance.* Retrieved December 8, 2017, from The New York Times: https://www.nytimes.com/ 2015/08/09/ world/poor-eu-migrants-test-limits-of-swedish-tolerance.html

The Local Sweden. (2016). *Swedes told to stop giving cash to beggars*. Retrieved December 8, 2017, from https://www.thelocal.se/20160201/inquiry-asks-swedes-not-to-give-cash-to-beggars

กำเนิดและพัฒนาการของชุมชนชาวจีนในเขตเทศบาลนครยะลา

FORMATION AND TRANSFORMATION OF THAI-CHINESE COMMUNITY IN YALA MUNICIPALITY

ตวิษา วัฒนเจริญพงศ์

นักศึกษาระดับมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

E-mail: tavisa.wm@gmail.com

รองศาสตราจารย์ณวิทย์ อ่องแสวงชัย

อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

E-mail: nawit.ong@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งอธิบายถึงบทบาทของชาวจีนที่เข้ามาอาศัยในพื้นที่เมืองในสามจังหวัดชายแดนใต้ กรณีศึกษาเมืองยะลา โดยศึกษากระบวนการในการกำเนิดและพัฒนาการของเมืองผ่านการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมในการอยู่อาศัย และการจัดองค์ประกอบของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนภายใต้บริบทของสังคมเมืองมุสลิม

ระเบียบวิธีการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1)การศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ของการอพยพตั้งถิ่นฐานของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่เขตเมืองในจังหวัดยะลา 2)การทำงานในพื้นที่ภาคสนาม ได้แก่ การสังเกตและสำรวจองค์ประกอบของเมืองร่วมกับการสัมภาษณ์บุคคลในพื้นที่ 3)การนำข้อมูลจากสองส่วนแรกมาวิเคราะห์และจัดระเบียบลงบนแผนที่เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบและโครงสร้างเมืองในแต่ละช่วงเวลา (Distribution Map) ซึ่งทำให้เกิดรูปร่าง-รูปทรงของเมืองตามมา (สัณฐานของเมือง-Urban Morphology)

ผลการศึกษาพบว่า ชาวจีนเริ่มอพยพเข้ามาและทำการค้าขายริมแม่น้ำปัตตานี ในช่วงปีพ.ศ.2400 ที่มีการทำเหมืองแร่ ต่อมาในยุคที่มีการสร้างทางรถไฟเข้ามาในจังหวัดยะลา ทำให้กลุ่มพ่อค้าชาวจีนอพยพมาจากหลายพื้นที่เพื่อเข้ามาจับจองที่ดินและค้าขายบริเวณหน้าสถานีรถไฟยะลา มีอาคารร้านค้าเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากรอบๆ สถานีรถไฟ ทำให้เมืองยะลากลายเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจใหม่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำสำคัญ: กำเนิดและพัฒนาการเมือง, ชาวไทยเชื้อสายจีน, จังหวัดยะลา, เมืองชายแดนใต้

ABSTRACT

This research aims to study the role of Thai Chinese who migrated to Yala province and other neighboring provinces on the southern border of Thailand. This article will explain the format and development

process in creating living environment and the elements of Chinese communities in Muslim city context for understanding the origin and city development.

The method was divided into 3 parts which are: 1) studying the history of the immigrants and settlement of the Thai-Chinese in Yala. 2) doing field work on site through observation and survey as regards architectural elements along with interview a local people and 3) collecting and grouping data by developing a map for analysizing the relationship of city elements and it's structure in different periods and understand the urban morphology.

The results of the study show that the Chinese in Yala began to migrate and trade on the Pattani River. During the mining period later, in the era of the railway being built in Yala Province. Causing Chinese merchants to migrate from many areas to land and trade in front of Yala Railway Station. There are many shop around the train station, making Yala City an important new economic city in the three provinces of the southern border of Thailand area.

Keywords: City Formation and Transformation**,** Thai-Chinese**,** Yala

1. บทนำ

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ในยุคก่อนเริ่มประวัติศาสตร์อยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรลังกาสุกะ ซึ่งรุ่งเรืองมาจนถึงพุทธศตวรรษที่20จึงค่อยๆลดความสำคัญลงเหลือเพียงการค้าระดับท้องถิ่น ชื่อของลังกาสุกะก็ค่อยๆเลือนหายไป (ครองชัย หัตถา, 2552) สมัยรัตนโกสินทร์ในปี พ.ศ. 2351 สยามแบ่งการปกครองของเมืองปัตตานีออกเป็น 7 หัวเมือง ต่อมาในปี พ.ศ. 2449 รัฐบาลไทยได้รวมหัวเมืองต่างๆ เข้าเป็นมณฑลปัตตานี และยกเลิกตำแหน่งเจ้าเมือง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2475 รัฐบาลได้ยกเลิกการปกครองแบบมณฑล และจัดการบริหารราชการส่วนภูมิภาค โดยจัดตั้งเป็นจังหวัดและอำเภอตั้งแต่ พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา (ครองชัย หัตถา, 2552) จากมณฑลปัตตานี ได้แบ่งการจัดตั้งเป็น จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

ชาวจีนโพ้นทะเลที่เดินทางเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้พยายามกลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย โดยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพทางกายภาพของพื้นที่และเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยที่ยังคงอัตลักษณ์ของความเป็นจีนเอาไว้ได้ พื้นที่ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยสังคมของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม อาศัยอยู่ร่วมกัน เมื่อชาวจีนอพยพเข้ามา ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในมิติต่างๆที่หลากหลายมากขึ้น เกิดการปรับตัว แลกเปลี่ยนหรือผสมกลมกลืน อันส่งผลต่อโครงสร้างและการวางผังของเมืองและชุมชนตลอดจนการจัดวางองค์ประกอบต่างๆ เช่น ที่อยู่อาศัย ร้านค้า ศาลเจ้า อาคารสมาคม และอื่นๆ ให้สอดคล้องการดำเนินชีวิตที่ประกอบกิจการการค้าเป็นหลัก โดยอาศัยการขนส่งทางเรือ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนชาวจีนที่เข้ามาค้าขายในเมืองท่าทางฝั่งทะเลตะวันออก ชุมชนชาวจีนเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นของระบบเศรษฐกิจในพื้นที่ การศึกษารูปแบบและการพัฒนาการตั้งถิ่นฐาน การจัดวางองค์ประกอบ และวางผังของชุมชนชาวจีนในเมืองหลักของสามจังหวัดชายแดนใต้นี้ จะทำให้เราสามารถเข้าใจถึงอิทธิพลและความสัมพันธ์ของปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองการปกครองต่อการปรับเปลี่ยนถ่ายทอดและผสมรวมระหว่างวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิมและชาวจีนในเมืองหลักของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ส่งผลต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน การจัดสภาพแวดล้อมในการอยู่อาศัยและการจัดวางองค์ประกอบของชุมชนให้

เข้ากับบริบทของเมือง และพัฒนาสืบเนื่องจนปรากฏเป็นโครงสร้างและรูปสัณฐานของเมืองที่เห็นเป็นปัจจุบัน ความเข้าใจในกำเนิดและพัฒนาการของเมืองภายใต้ขอบเขตและเงื่อนไขดังกล่าว จะทำให้เราเข้าใจการก่อรูปเป็นชุมชนและเมืองตลอดจนถึงพัฒนาการของเมืองยะลาในมุมมองที่กว้างขึ้น ในมิติที่รอบด้านขึ้นซึ่งจะทำให้เราสามารถวางแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองและชุมชนที่เหมาะสมกับสภาพเงื่อนไขของเมืองและวัฒนธรรมในการอยู่อาศัยของผู้คนในปัจจุบันและสอดคล้องกับความเป็นมาในอดีต ในจังหวัดยะลาชุมชนชาวจีนเริ่มตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณแม่น้ำปัตตานี เป็นเส้นทางเชื่อมการขนส่งจากเหมืองแร่ในแผ่นดินลึกและเดินทางออกสู่ทะเล หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 รัฐบาลสยามได้สร้างทางรถไฟสายใต้ขึ้น ทำให้การติดต่อค้าขายกับส่วนกลางเป็นไปได้สะดวกยิ่งขึ้น เพื่อเป็นกลยุทธ์ป้องกันการเข้ามาของชาติตะวันตก นอกจากนี้สยามยังอนุญาตให้ชาวจีนสามารถจับจองที่ดิน เพื่อทำเหมืองแร่ และทำสวนยาง ทำให้เกิดชุมชนชาวจีนขึ้นตามแนวเส้นทางรถไฟ โดยเฉพาะในจังหวัดยะลาที่ชุมชนชาวจีนได้ย้ายมาทำการค้าในบริเวณย่านถนนกลางซึ่งอยู่ใกล้กับสถานีรถไฟยะลา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาสาเหตุ ปัจจัย และอิทธิพลที่ส่งผลต่อกระบวนการและรูปแบบของพัฒนาการในการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมในการอยู่อาศัย และการจัดองค์ประกอบของชุมชนชาวจีนในเขตเทศบาลนครยะลา

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ทฤษฎีการตั้งถิ่นฐาน Spencer and Thomas (1978) ได้พูดถึง การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ว่าเป็นปรากฏการณ์ทางภูมิศาสตร์วัฒนธรรม (Cultural geography) กล่าวคือมนุษย์จะมีการจัดการทางพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย ทำมาหากิน และการแสวงหาโอกาส ซึ่งสะท้อนออกมาในลักษณะของความสัมพันธ์ 3 รูปแบบคือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์-มนุษย์ มนุษย์-สังคม และมนุษย์-สิ่งแวดล้อม ที่เชื่อมระหว่างแหล่งที่ตั้งและสิ่งแวดล้อมผ่านการทำกิจกรรมต่างๆในพื้นที่ และสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ตั้งถิ่นฐานแต่ละแห่งก็มีความเฉพาะและมีอิทธิพลต่อการกำหนดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้อยู่อาศัยบริเวณนั้น ทางด้านสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมแต่ละแห่งก็มีการกำหนดรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานแตกต่างกันไปเช่นกัน กล่าวได้ว่ามีความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมาจากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ส่วนรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในสังคมไทย กฤช เพิ่มทันจิตต์ (2536) ได้สังเกตว่าโดยส่วนใหญ่แล้วการตั้งถิ่นฐานในสังคมไทยมักมีอยู่ 3 ลักษณะและมีการพัฒนาต่อเนื่องกันเป็นระบบคือ 1) การตั้งถิ่นฐานแบบรวมกลุ่ม (Cluster settlements) บ้านเรือนจะตั้งอยู่รวมกัน มีศูนย์กลางชุมชนเป็นพื้นที่ส่วนกลาง เช่น วัด โรงเรียน และมีปัจจัยเรื่องพื้นที่การเกษตรที่อยู่รอบๆชุมชน 2) การตั้งถิ่นฐานแบบกระจาย (Scattered settlements) ที่เป็นการตั้งถิ่นฐานที่บ้านเรือนของเกษตรกรตั้งอยู่ภายในที่ดินของตน และมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่จะอยู่ใกล้ๆบริเวณเดียวกัน 3) การตั้งถิ่นฐานแบบเส้นตรง (Linear settlements) เป็นการตั้งบ้านเรือนเรียงยาวตามเส้นทางคมนาคมทางน้ำ และทางบก

Urban Morphology เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงการก่อรูปร่างและรูปทรงของเมือง จากการศึกษาปัจจัยต่างๆ เป็นการมองเมืองทางกายภาพซึ่งรูปร่างและรูปทรงของเมืองจะถูกกำหนดด้วยองค์ประกอบ 3 ปัจจัยต่างๆ ดังนี้ 1) Building อาคาร 2) Plot-lots ที่ว่างระหว่างอาคาร 3) Street ถนน (ไชศรี ภักดิ์สุขเจริญ, 2551) เน้นการศึกษาวิจัยอาคารและเมืองในเชิงกายภาพ (physical) หรือเชิงพื้นที่ (spatial) โดยเฉพาะ จุดมุ่งหมายสำคัญคือ

ต้องการทำความเข้าใจในรูปแบบเชิงสัณฐานของเมืองและอาคารอย่างชัดเจน ก่อนขยายความไปสู่การวิเคราะห์รูปแบบนั้นๆควบคู่กับปัจจัยอื่น เช่น ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา และจิตวิทยา

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้จะเน้นศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในเขตเมืองยะลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2400 ซึ่งทำให้เกิดการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนซึ่งมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในจังหวัดยะลา อิทธิพลและวิธีการก่อรูปที่ว่างของชุมชนชาวจีน รวมถึงการสำรวจ สัมภาษณ์บุคคลในพื้นที่ และคนที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ การสัมภาษณ์จะเรียงลำดับตามองค์กรที่ใหญ่ที่สุดจนไปถึงหน่วยที่เล็กที่สุดคือบ้านพักอาศัย เพื่อให้ทราบถึงลักษณะกายภาพเมืองและองค์ประกอบของเมืองที่ค่อยๆ เปลี่ยนไปในแต่ละยุคสมัย และศึกษาประวัติศาสตร์ของเมืองและเมืองที่เกี่ยวข้องทางการค้ากับยะลา เพื่อสร้างความเข้าใจในภาพรวมมากยิ่งขึ้น โดยลำดับขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัยมีดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ทบทวนวรรณกรรม เป็นการรวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ข้อมูลทฤษฎีว่าด้วยการตั้งถิ่นฐาน ทฤษฎีสัณฐานวิทยาเมือง ประวัติศาสตร์เมืองปัตตานีจนมีความเปลี่ยนแปลงและพัฒนามาเป็นจังหวัดปัตตานี นราธิวาส และยะลา และข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทของสังคม เศรษฐกิจของเมืองท่าการค้าชายฝั่งทะเลตะวันออกและสถาปัตยกรรม รวมถึงงานวิจัยในบริบทอื่นอันเกี่ยวข้องกับประเด็นที่งานวิจัยนี้ศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและความเข้าใจรายละเอียดโดยพื้นฐาน

ขั้นที่ 2 การทำงานในพื้นที่ (Field Work) แบ่งเป็น การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Data) และการสำรวจภาคสนาม (Field Survey) เพื่อประกอบการวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้ศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรม ซึ่งการเก็บข้อมูลภาคสนามและการสำรวจภาคสนามอาจจะทำควบคู่กันไป

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทางภาคเอกสาร จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง เพื่อให้เข้าใจลักษณะพื้นที่ในเบื้องต้นและการวิเคราะห์ข้อมูลจากภาคสนาม จากการสังเกตด้วยตนเอง การสัมภาษณ์ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องและการสำรวจรังวัด เชื่อมโยงจัดความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมการอยู่อาศัย เพื่อสร้างแผนที่ที่ระบุถึงองค์ประกอบของเมืองและชุมชน ลักษณะเส้นทางการโยกย้ายถิ่นที่อยู่กับความสัมพันธ์กับเส้นทางการค้าและแหล่งเศรษฐกิจปัจจุบัน ทิศทางการเคลื่อนย้ายอพยพของชาวไทยเชื้อสายจีน พื้นที่ประกอบธุรกิจกับความสัมพันธ์ของการพัฒนาเมือง สถาปัตยกรรมและองค์ประกอบเมืองที่เกิดขึ้นบริเวณใดบ้างและเปลี่ยนไปอย่างไรตามยุคสมัย สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดการพัฒนาหรือเสื่อมถอยในแต่ละช่วงเวลาคือปัจจัยใดบ้าง

ขั้นที่ 4 สรุปและอภิปรายผล ถึงการสร้างสภาพแวดล้อมอยู่อาศัยขางชาวไทยเชื้อสายจีนที่เข้ามาในพื้นที่เมืองยะลา ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นและโครงสร้างขององค์ประกอบหลักที่สำคัญในยุคเริ่มต้นก่อร่างสร้างเมือง ว่ามีเหตุปัจจัยอย่างไรที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือยังคงรูปแบบเดิมไว้ได้ โดยการอธิบายจะใช้การทำแผนที่ แผนภูมิ ตารางเปรียบเทียบ ภาพเปรียบเทียบระหว่างอดีตจนถึงปัจจุบัน

5. สรุปผลการวิจัย

5.1 กำเนิดและพัฒนาการของชุมชนชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองยะลา

ตำแหน่งศูนย์กลางการปกครองของเมืองยะลาเปลี่ยนแปลงทั้งหมด 4 ครั้งใหญ่ คือ บ้านยาลอ, ท่าสาป, สะเตง และนิบง(เทศบาลนครยะลา) เมืองยะลาช่วงปี พ.ศ.2400 – 2460 เป็นช่วงที่มีการทำเหมืองแร่คึกคัก เมือง

ยาลอหรือเมืองยะลาในช่วงเวลานี้อยู่บริเวณท่าสาปด้านทิศตะวันตกของแม่น้ำปัตตานี (ภาพที่ 1)ห่างจากย่านการค้าบริเวณสถานีรถไฟยะลาไปทางทิศตะวันตก 6 กิโลเมตร เป็นที่รู้จักในฐานะของเมืองหน้าด่านอยู่ในเส้นทางการขนส่งสินค้า จากการเดินทางทางน้ำ ก่อนจะเดินทางต่อเข้าไปในเขตเทือกเขาโดยใช้ช้างเพื่อสะดวกต่อการเดินทางเชื่อมต่อไปยังเหมืองแร่ต่างๆภายในเขตเทือกเขา ซึ่งเป็นแหล่งเหมืองแร่ที่มีความสำคัญทำให้พื้นที่ท่าสาปเป็นย่านการค้าที่สำคัญมากอีกแห่งในลุ่มน้ำปัตตานี ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2479 ได้มีการประกาศตามราชกิจจานุเบกษา เล่ม 53 หน้า 1221 พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา ซึ่งในขณะนั้นศูนย์กลางการปกครองอยู่บริเวณสะเตงด้านทิศตะวันตกของแม่น้ำปัตตานี ห่างจากสถานีรถไฟประมาณ 5 กิโลเมตร เขตเทศบาลเมืองยะลาครอบคลุมตั้งแต่สะเตงจนถึงสถานีรถไฟยะลา (ภาพที่ 2) ต่อมาได้มีประกาศตามราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 56 หน้า 936, วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2482 มีการพิจารณาย้ายเมืองยะลาจากสะเตงให้ไปตั้งอยู่ใกล้กับสถานีรถไฟหรือบ้านนิบงซึ่งเป็นพื้นที่มีระดับสูง น้ำไม่ท่วมดั่งเช่นที่เมืองสะเตง

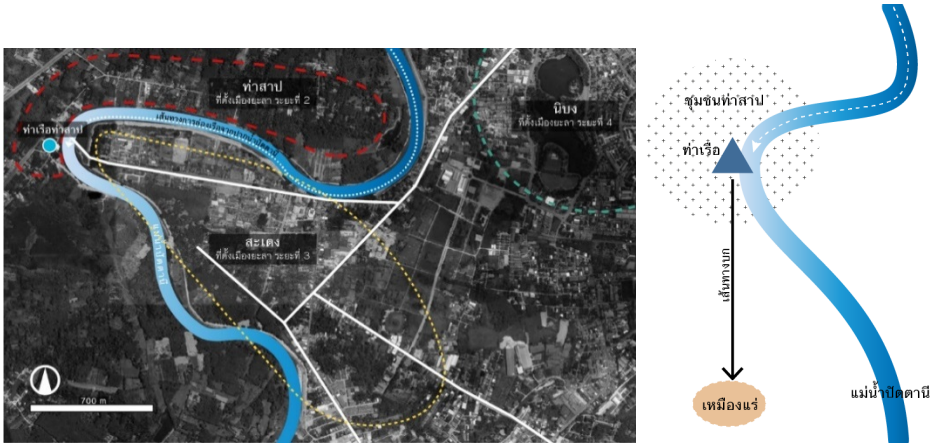

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงตำแหน่งศูนย์กลางการปกครองเมืองยะลา 3 ระยะ และแผนภาพแสดงที่ตั้งและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเมือง ราวปี พ.ศ. 2400

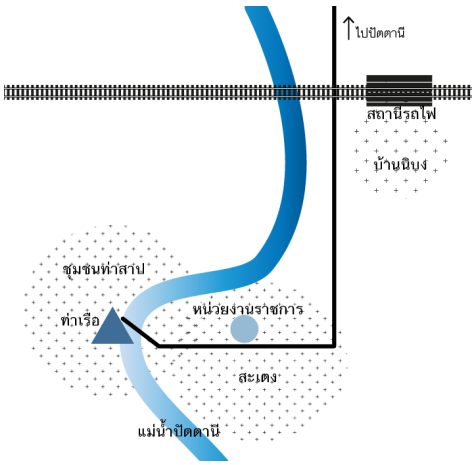

ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงที่ตั้งและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเมือง ราวปี พ.ศ. 2479

5.2 กำเนิดและพัฒนาการของชุมชนชาวจีนในเขตเทศบาลนครยะลาช่วงปี พ.ศ. 2460 – 2490

พื้นที่ตั้งเมืองยะลาบริเวณทางด้านทิศใต้ของแม่น้ำปัตตานีในปัจจุบัน เดิมเรียกว่า บ้านนิบง เริ่มมีการอพยพของผู้คนในอำเภอและจังหวัดใกล้เคียงมาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ประมาณช่วงปีพ.ศ.2460 จากความซบเซาของปัตตานีทำให้คนจีนที่เคยอยู่ในปัตตานี และที่เดินทางมาจากเมืองจีนรุ่นหลังไม่ได้แวะตั้งรกรากอยู่ที่ปัตตานีอีกต่อไป ซึ่งมีส่วนทำให้ยะลากลายเป็นจังหวัดที่มีประชากรชาวจีนอยู่มากที่สุดใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง, 2546) นอกจากเป็นย่านการค้าชาวไทยเชื้อสายจีนที่อพยพมาจากปัตตานีและบ้านท่าสาปแล้ว พบว่ามีชาวจีนจากแหล่งอื่นๆอพยพย้ายถิ่นฐานมาทางรถไฟ เพื่อมาตั้งหลักปักฐานค้าขายและเปิดกิจการบริเวณรอบสถานีรถไฟยะลา ทั้งชาวจีนจากจังหวัดนครปฐม จังหวัดกาญจนบุรีและสุพรรณบุรี เป็นต้น เส้นทางการคมนาคมได้เปลี่ยนแปลงจากทางน้ำ มาเป็นการคมนาคมโดยรถไฟ ซึ่งสถานีรถไฟยะลาได้สร้างขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2464 เป็นปีที่เส้นทางรถไฟสายใต้เปิดทำการ ทางรถไฟเชื่อมตั้งแต่กรุงเทพฯถึงสุไหงโกลก จ.นราธิวาส ซึ่งเป็นพรมแดนติดกับเมืองกลันตัน โดยการเปิดเส้นทางรถไฟในครั้งนี้เปิดโอกาสให้ชาวไทยเชื้อสายจีนจากพื้นที่อื่นๆของประเทศไทยอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาในพื้นที่ภาคใต้ของไทยมากขึ้น ส่วนใหญ่เป็นการค้าขายโดยหยุดแวะตามพื้นที่เมืองที่มีสถานีรถไฟ เกิดเป็นย่านการค้าอยู่บริเวณหน้าสถานีรถไฟยะลาคือย่านสายกลาง หรือถนนยะลาในปัจจุบัน เป็นถนนที่สร้างตั้งฉากกับสถานีรถไฟมีบ้านเรือนร้านค้าในลักษณะเรือนแถวไม้สองชั้นสร้างติดๆกันทั้งสองฝั่งถนน

ย่านสายกลางคือพื้นที่ที่มีชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยพุทธอพยพมาจากหลากหลายถิ่นที่ เพื่อเข้ามาทำการค้าขายในจังหวัดยะลา ย่านสายกลางประกอบไปด้วย ถนนยะลา ถนนรถไฟ ถนนพิพิธภักดี ถนนปราจิณ และถนนระนอง การถือครองที่ดินบริเวณพื้นที่ย่านสายกลาง เดิมเป็นของชาวไทยมุสลิม และได้แบ่งให้คนไทยและคนไทยเชื้อสายจีนเช่าเปิดกิจการ

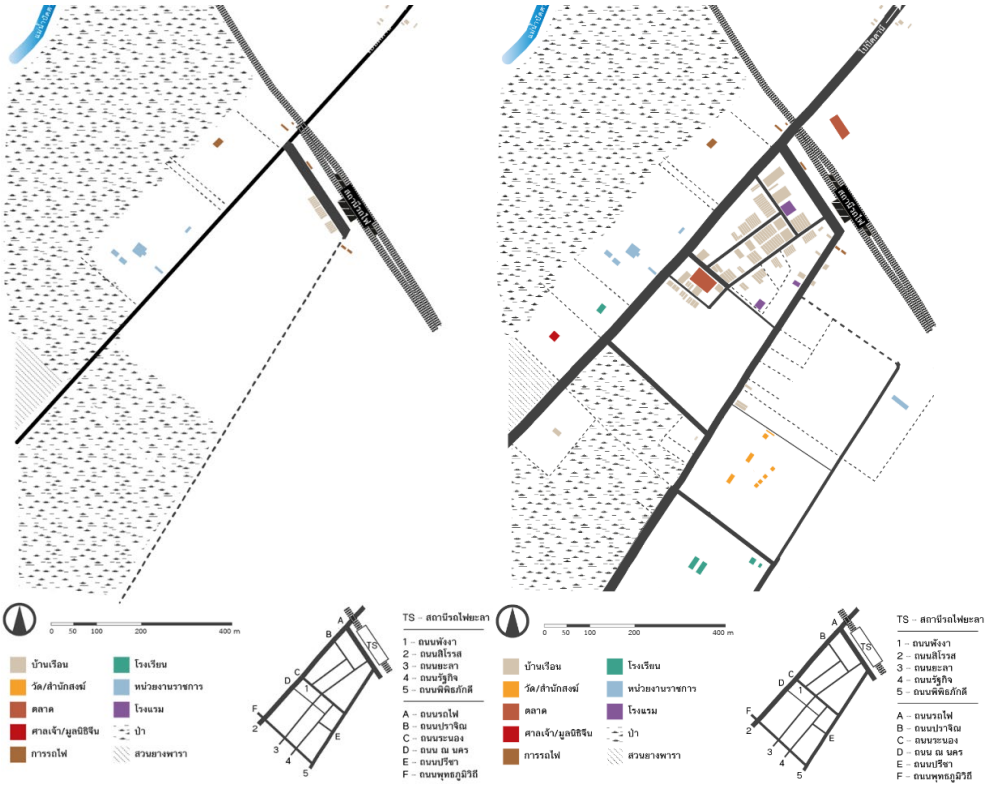

ภาพที่ 3 พัฒนาการทางโครงสร้างและองค์ประกอบเมือง ช่วงปี พ.ศ. 2464 (ภาพซ้าย), พัฒนาการทางโครงสร้างและองค์ประกอบเมือง ช่วงปี พ.ศ. 2479 (ภาพขวา)

5.3 กำเนิดและพัฒนาการของชุมชนชาวจีนในเขตเทศบาลนครยะลาช่วงปี พ.ศ. 2490 – 2520

เมืองยะลาในยุคนี้ ถือได้ว่าเป็นยุคสร้างบ้านแปงเมืองปรับสู่ความเป็นเมืองสมัยใหม่ พัฒนาระบบสาธารณูปโภค มีการพัฒนาเมืองโดยการวางผังเมืองใหม่ในปี พ.ศ. 2495 โดยพระรัฐกิจวิจารณ์ เป็นการออกแบบผังเมืองแบบวงเวียน ที่มีการแบ่ง พื้นที่ใช้สอยเป็นวงเวียนสามชั้น ชั้นที่1 เป็นหน่วยงานราชการ ถัดมาชั้นที่ 2 เป็นบ้านพักข้าราชการ ชั้นที่ 3 เป็นโรงพยาบาล โรงเรียน สวนสาธารณะ และชั้นนอกสุดเป็นย่านการค้าและที่อยู่อาศัย เชื่อมด้วยถนนที่ตัดตรงเข้าสู่ศาลหลักเมืองที่ตั้งอยู่ใจกลาง (วลัยลักษณ์ ทรงศิริ ,2553) โดยมีถนนพิพิธภักดีที่เชื่อมต่อตั้งแต่ย่านธุรกิจของเมืองยะลาคือบริเวณสถานีรถไฟ และตัดตรงมาทางด้านทิศใต้ 2 กม. มาบรรจบที่ศาลหลักเมือง มีการตัดถนนเส้นๆอื่นเพิ่มเติมเป็นโครงข่ายผังแบบกริดตารางที่เชื่อมถึงกันทั้งเมือง จากการตัดถนนที่เป็นโครงข่ายผังแบบกริดตารางทำให้เกิดที่ว่างระหว่างถนนเป็นบล็อกสี่เหลี่ยม ซึ่งมีการสร้างเรือนร้านค้าหันด้านหน้าออกสู่ถนนในแต่ละด้านของบล็อก ด้านหลังบ้านชนกันและเหลือที่ว่างเป็นตรอกหรือ Back lane สำหรับคนเดินเพื่อใช้ในการขนย้ายสิ่งปฏิกูลออกทางหลังบ้าน เรือนร้านค้าบริเวณถนนยะลา สร้างในรูปแบบเดียวกัน เป็นเรือนแถวไม้สองชั้นสองฝั่งถนนยาวไปจนถึงถนนระนอง มีทางเดินหน้าบ้านใต้อาคารแบบ Five foot way อย่างที่เมืองปีนังและสิงคโปร์ อาคารที่สร้างหลังปีพ.ศ. 2500 นิยมสร้างเป็นอาคารพาณิชย์หลายๆคูหาติดกันตามแบบอาคารที่ทางเทศบาลสร้างขึ้นบริเวณถนนสิโรรสหน้าตลาดรถไฟ เป็นอาคารโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กสองชั้นหน้ากว้างอาคารประมาณ 4 เมตร เป็นยุคที่มีโรงแรมสร้างขึ้นเป็นจำนวนมากรอบสถานีรถไฟ เนื่องจากเป็นจุดเชื่อมต่อทางการค้า เช่น โรงแรมอันอัน บนถนนพิพิธภักดี เป็นโรงแรมแห่งแรกๆที่สร้างโดยโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก (ภาพที่ 4) ในปีพ.ศ. 2520 เกิดเพลิงไหม้บริเวณถนนยะลา และถนนพังงา

ภาพที่ 4 พัฒนาการทางโครงสร้างและองค์ประกอบเมือง ช่วงปี พ.ศ. 2520 (ภาพซ้าย),
โรงแรมอันอัน บนถนนพิพิธภักดี สร้างก่อนปี พ.ศ.2520 (ภาพขวา)

5.4 กำเนิดและพัฒนาการของชุมชนชาวจีนในเขตเทศบาลนครยะลาช่วงปี พ.ศ. 2520 – 2560

ภายหลังจากเหตุเพลิงไหม้บนถนนยะลา และถนนพังงาทำให้เรือนแถวไม้ในบริเวณนี้เสียหายทั้งหมด ทางเทศบาลจึงได้ประชุมกับเจ้าของที่ดินเพื่อรวมโฉนดที่ดินและจัดทำผังใหม่ทั้งหมดโดยไม่ต้องเวนคืนที่ดิน ออกกฎหมายควบคุมอาคาร ให้อาคารที่สร้างขึ้นใหม่สูง 3 ชั้นครึ่ง ต้องมีความลึกไม่เกิน 25 เมตร และมีความกว้างของอาคาร 4-6 เมตรขึ้นอยู่กับขนาดที่ดินเดิมของแต่ละบ้าน ด้านหลังบ้านจะต้องมีประตูหลังออกสู่ตรอกขนาดเล็กซึ่งคั่นกลางระหว่างบ้านบนถนนยะลาและบ้านหลังอื่นๆรอบถนน โดยอาคารที่สร้างขึ้นใหม่ในบริเวณนี้เป็นอาคารพาณิชย์สร้างด้วยคอนกรีตมีรูปแบบที่เหมือนกันทั้งถนน(ภาพที่ 5) ทำให้ไม่พบสถาปัตยกรรมรูปแบบเดิมในบริเวณนี้ จากการสร้างตลาดของการรถไฟและการสร้างอาคารพาณิชย์ของกรมการทางบริเวณถนนสิโรรส ส่งผลให้พื้นที่การค้าของเมืองค่อยๆขยายตัวไปทางด้านทิศใต้ตามถนนสิโรรสมากขึ้น และได้มีการตัดถนนเป็นโครงข่ายผังแบบกริดตารางแยกออกไปจากถนนหลัก ชุมชนค่อยๆขยายตัว เชื่อมไปถึงวงเวียนศาลหลักเมืองซึ่งเป็นพื้นที่หน่วยงานราชการและเป็นย่านที่อยู่อาศัยชาวไทยพุทธที่เข้ามารับราชการในพื้นที่เมืองยะลา ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2560 ย่านสายกลางมีตึกแถวสร้างขึ้นหนาแน่นตลอดแนวถนนที่เป็นโครงข่ายของย่านสายกลาง แต่เนื่องด้วยมีเหตุการณ์ความไม่สงบ กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบมักจะเลือกก่อเหตุในบริเวณย่านสายกลางและย่านเศรษฐกิจโดยรอบได้ตกเป็นเป้าการก่อเหตุหลายครั้ง จากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นหลายครั้งติดต่อกัน ส่งผลต่อการทำธุรกิจการค้า ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนจำนวนมากได้ย้ายถิ่นฐานไปยังเมืองอื่นๆแทน ส่งผลให้พื้นที่บริเวณที่เคยเป็นพื้นที่ค้าขายของชาวไทยเชื้อสายจีน ได้ถูกเปลี่ยนเจ้าของเป็นชาวไทยมุสลิมมากขึ้น ชาวมุสลิมเริ่มเข้ามามีบทบาทในการค้าแทนที่ชาวไทยเชื้อสายจีน เนื่องจากในปัจจุบันชาวมุสลิมมีความเชื่อมั่นในการบริการของชาวมุสลิมด้วยกันมากกว่า ทั้งในเรื่องของระบบการเงิน การปล่อยกู้ ที่มีธนาคารอิสลามโดยเฉพาะ

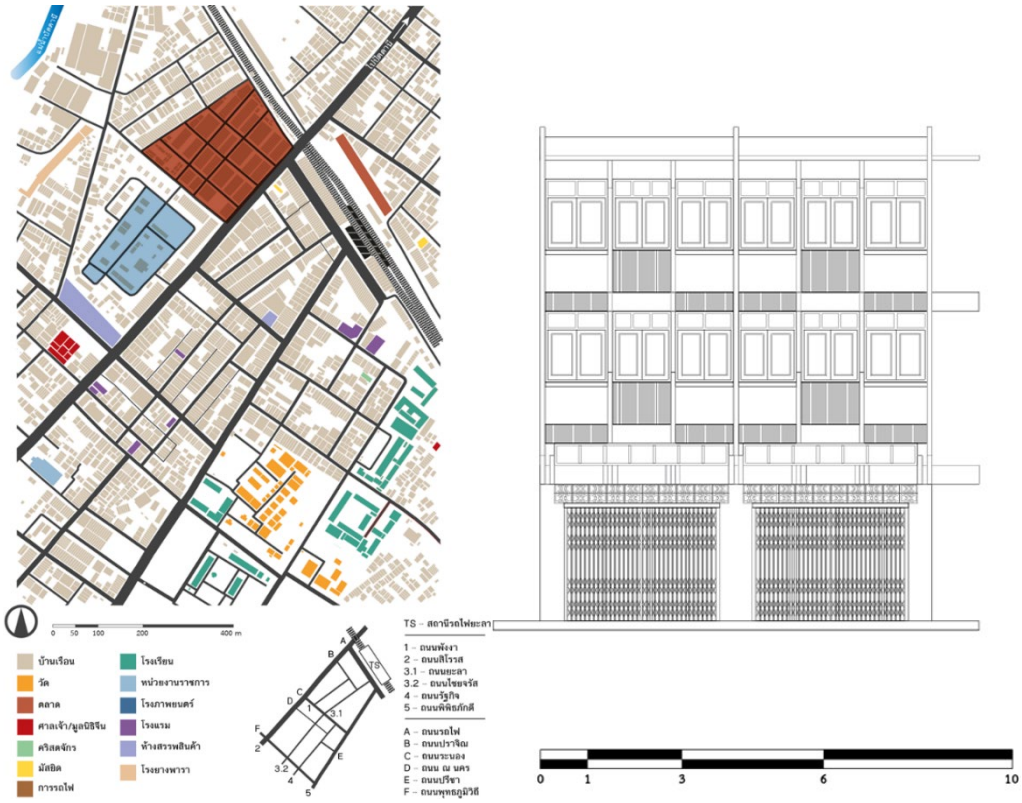

ภาพที่ 5 พัฒนาการทางโครงสร้างและองค์ประกอบเมือง ช่วงปี พ.ศ. 2520 – 2560 (ภาพซ้าย), อาคารพาณิชย์บนถนนยะลา หลังปี พ.ศ. 2520 (ภาพขวา)

ภาพที่ 6 แผนที่แสดงพัฒนาการทางโครงสร้างและองค์ประกอบเมืองยะลา ช่วงปี พ.ศ. 2460 – 2560

6. อภิปรายผล

เมืองยะลาเป็นเมืองที่มีการสร้างศูนย์กลางเมืองใหม่ขึ้นในช่วงที่มีการสร้างทางรถไฟในช่วงปีพ.ศ. 2460 เป็นเส้นทางการคมนาคมใหม่ที่สามารถเชื่อมไปยังเมืองกลันตันและติดต่อการค้ากับกรุงเทพฯได้สะดวกมากขึ้น ในช่วงแรกกลุ่มผู้บุกเบิกเป็นชาวจีนที่ย้ายมาจากชุมชนท่าสาปซึ่งเป็นชาวจีนที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมแล้ว ต่อมาเมื่อรถไฟทำการวิ่งเชื่อมไปถึงกรุงเทพฯ ทำให้มีกลุ่มชาวจีนจากพื้นที่ในภาคกลางเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ชุมชนติดกับสถานีรถไฟด้วยเห็นว่าเป็นแหล่งธุรกิจใหม่ที่มีความเจริญของจังหวัดชายแดนใต้ ในช่วงแรกชาวไทยเชื้อสายจีนสร้างเรือนร้านค้าขนานไปกับถนนด้านทิศใต้ของสถานีรถไฟ ต่อมาสร้างถนนตัดตั้งฉากกับอาคารสถานีรถไฟ ชุมชนค่อยๆขยายลงด้านทิศใต้เป็นการตั้งถิ่นฐานแบบ Linear settlements และมีเรือนร้านค้าทั้งสองฝั่งถนนสร้างติดๆกันในลักษณะของ Shophouse และมีทางเดินด้านหน้าอาคาร Five foot way หรืออาเขต โดยเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากการติดต่อค้าขายกับเมืองปีนังและสิงคโปร์ ซึ่งเป็นรูปแบบอาคารปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปร่างและรูปทรงของเมืองทำให้เกิดที่ว่างระหว่างอาคารในรูปแบบเรขาคณิต ต่อมาในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง การบริหารส่วนท้องถิ่นได้มีการวางผังเมืองยะลาใหม่ แบ่งพื้นที่การใช้งานภายในเมืองออกชัดเจน และสร้างเครือข่ายถนนแบบกริดตารางทำให้เกิดบล็อกที่มีขนาดเล็กตามความลึกของบ้านเรือน เกิดรูปแบบตึกแถวหันหลังชนกัน ไม่มีพื้นที่โล่งของที่ดิน โดยการสร้างอาคารพาณิชย์รอบบล็อกทั้งสี่ด้านหันหน้าออกถนน มีทางเดินด้านหลังบ้านสำหรับการบำรุงรักษา ด้วยการจัดสรรที่ดินอย่างเป็นระเบียบ ทำให้ไม่เหลือพื้นที่ว่างภายใน อีกทั้งโครงข่ายถนนสามารถเชื่อมโยงได้ทั้งเมือง ทำให้เมืองสามารถขยายออกไปได้เต็มพื้นที่

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

(1) การนำไปใช้เพื่อวางแผนพัฒนาการจัดการผังเมืองในพื้นที่เศรษฐกิจของเมืองยะลา ซึ่งเป็นจุดเสี่ยงในการก่อความไม่สงบ

(2) การนำไปใช้เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้การอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรมของเมืองยะลา ซึ่งมีการอยู่ร่วมกันของชาวไทยมุสลิม ชาวไทยพุทธ และชาวไทยเชื้อสายจีนมาตั้งแต่ในอดีต

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเมืองยะลาและเมืองใกล้เคียงเพิ่มเติม เพื่อเข้าใจลักษณะการถ่ายทอดรูปแบบการวางผังเมืองและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมให้ดียิ่งขึ้น

8. เอกสารอ้างอิง

กฤช เพิ่มทันจิตต์. **ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการการเกิดเมือง**. กรุงเทพฯ, 2536.

ไขศรี ภักดิ์สุขเจริญ. (2551). "**ทฤษฎีพื้นฐานสำหรับการอธิบายสัณฐานของเมือง**" ในการบรรยายประกอบการเรียนการสอนในรายวิชา Urban Morphology[ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://phdplanning.blogspot.com/2008/06/theoretical-basic-for-urban-morphology.html

ครองชัย หัตถา. **ประวัติศาสตร์ปัตตานี สมัยอาณาจักรโบราณถึงการปกครอง 7 หัวเมือง**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2552.

แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง. **ปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวมุสลิมและชาวจีนในย่านสายกลาง จังหวัดยะลา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชามนุษยวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2546.

วลัยลักษณ์ ทรงศิริ (บรรณาธิการ). **ยาลอเป็นยะลา ความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองและคนรุ่นใหม่ในเมืองและปริมณฑลเมืองยะลา**. พิมพ์ครั้งที่ 1 .กรุงเทพฯ : สำนักงานสนับสนุนกองทุนวิจัย (สกว.). 2553.

ศึกษาวิถีข้าวที่ส่งผลต่อวิถีไทยภาคใต้

THAI RICE AFFECTING THAI WAY OF LIFE IN THE SOUTH OF THAILAND

นายอัมรินทร์ สันตินิยมภักดี
วิทยาลัยรัตภูมิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
E-mail : amarin_nok@hotmail.co.th
นางสุพัตรา เพ็งเกลี้ยง
วิทยาลัยรัตภูมิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
E-mail : supattra2429@hotmail.com
นายสมชาย ตุละ
วิทยาลัยรัตภูมิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
E-mail : vee2448@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องศึกษาวิถีข้าวที่ส่งผลต่อวิถีไทยภาคใต้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิธีการทำนาและภูมิปัญญาของชาวนาภาคใต้ 2) ศึกษาผลกระทบของวิถีการทำนาต่อวิถีชีวิตของชาวนาภาคใต้ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับเกษตรกรที่ทำนาข้าว ผู้นำชุมชน ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ใน 3 จังหวัดที่มีพื้นที่ทำนามากที่สุดในภาคใต้ คือ นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา จำนวน 120 คน การสนทนากลุ่มย่อยกับเกษตรกรชาวนากลุ่มละ 5-7 คน และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนามร่วมกับการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนรายงานผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

1. การทำนาของชาวนาภาคใต้จะทำทั้งนาหว่านและนาดำ พันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่ปลูกในภาคใต้ ได้แก่ ข้าวสังหยด เป็นข้าวมีรสชาติดี มีคุณค่าทางโภชนาการสูง นอกจากนี้มี ข้าวเล็บนก ข้าวไข่มด ข้าวดอกพะยอม โดยเกษตรกรที่มีพื้นที่ทำนามากและไม่มีแหล่งน้ำหรือชลประทานนิยมทำนาดำ แต่ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของฝนฟ้าฤดูกาลด้วย ถ้าฝนตกล่าช้าชาวนาจะทำนาดำมากกว่าทำนาหว่าน จะเริ่มตั้งแต่ต้นฤดูกาลเมื่อฝนตกดินชุ่มน้ำพอจะไถได้ก็จะเริ่มไถทันที โดยทำการไถดะ ไถแปร แล้วจึงหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าว ประมาณ 7-10 วัน เมล็ดข้าวก็จะเริ่มงอกเจริญเติบโตขึ้นเรื่อยๆ ถ้าฝนตกมากเกินไปจนน้ำท่วมแช่เมล็ดข้าวนานเกินไป เมล็ดข้าวจะเสียเรียกว่า ข้าวโผะ ต้องทำการหว่านใหม่ การทำนาดำในภาคใต้แบ่งออกได้เป็น 2 เขตคือ เขตพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลตะวันออกซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่สำหรับทำนา ซึ่งในเขตนี้ต้องอาศัยน้ำฝน ส่วนที่ 2 คือเขตพื้นที่ราบตามแนวเทือกเขาและหุบเขาของคาบสมุทรไทย ตั้งแต่จังหวัดชุมพรไปจรดเขตแดนประเทศมาเลเซีย การทำนาในเขตนี้ส่วนใหญ่มักทำนาดำซึ่งอาศัยน้ำลำธารที่ไหลมาจากเทือกเขาโดยชาวบ้านจะทำเหมืองฝาย ทำนบผันน้ำเข้านา มีการเตรียมแปลงตกกล้าและเตรียมแปลงสำหรับปักดำ

2. ภาคใต้มีพื้นที่ปลูกข้าวประมาณ 1 ล้านไร่ โดยเฉพาะในจังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราช และสงขลา แต่ตอนหลังๆ พื้นที่ปลูกข้าวเริ่มลดลง เนื่องจากมีเกษตรกรจำนวนหนึ่งนำนาข้าวไปเป็นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน และยางพารา และยังมีพื้นที่นาร้างอีกจำนวนหนึ่ง 20-30% ซึ่งปัจจุบันทั้งยางพาราและปาล์มน้ำมันราคาไม่ค่อยดี และต้นทุนสูง เกษตรกรจำนวนไม่น้อยที่ต้องประสบกับปัญหาขาดทุน หรือคนที่ปล่อยให้พื้นที่นาร้าง ก็ควรพิจารณาและหันกลับมาฟื้นนาข้าวใหม่ ตอนนี้มีชาวนาในพัทลุงและสงขลาหลายรายที่มีรายได้จากการทำนาข้าวค่อนข้างดี บางรายมีรายได้ประมาณ 100,000 บาท/ปี นอกจากนี้อยากให้มีนโยบายเฉพาะกิจสนับสนุนโครงการพีเอ็นสต๊อกข้าวกับโรงสี หรือการเก็บเปลือกไว้ในโรงสีเป็นหลักประกันกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) โดยให้สมาคมโรงสีข้าวและกลุ่มชาวนาภาคใต้ร่วมกับภาครัฐในการรับซื้อข้าวเปลือกและประกันราคาข้าว ซึ่งจะช่วยให้โรงสีข้าวในภาคใต้สามารถรับซื้อข้าวจากเกษตรกรได้ทั้งหมด ไม่ต้องจำหน่ายไปยังส่วนกลาง ที่แต่ละปีส่งไปประมาณ 20% ซึ่งทำให้ข้าวราคาตกต่ำ เพราะต้องหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าขนส่ง เป็นต้น การเปลี่ยนพื้นที่นามาใช้ปลูกพืชพาณิชย์ชนิดอื่นก็คือความพยายามดิ้นรนของผู้คนที่ยังคงต้องการรายได้ที่เป็นกอบเป็นกำจากภาคเกษตร สิ่งที่เกิดขึ้นกับการทำนาและชาวนาทุกวันนี้ดูจะห่างไกลจากภาพในเชิงอุดมคติที่พึงปรารถนาในมุมมองของประชาสังคม และหน่วยงานรัฐที่เน้นระบบการผลิตแบบพึ่งตนเอง ยกเว้นชาวนาส่วนน้อยที่ทำนา

คำสำคัญ : วิถีข้าว, วิถีไทยภาคใต้, ผลกระทบ

ABSTRACT

The study is titled Thai rice affecting Thai way of life in the South of Thailand. The objective of this research was to (1) investigate rice farming and wisdom of southern Thai rice farmers and (2) search for effects of rice farming on southern Thai rice farmers' way of life. A research instrument in this study was in-depth interview with 120 selected samples, namely rice farmers, village leaders, villagers, related officials in three southern provinces having the most rice farming areas: Nakhon Si Thammarat, Phatthalung, and Songkhla. In addition, focus group discussion with 5-7 selected farmers in each group, participant observation, and non-participant observation were employed to collect the field data, along with related documents and research works. After that, all collected data were categorized, analyzed, synthesized, and descriptively resulted.

The research results revealed that

1. There are two ways of rice farming done by southern Tai farmers: rice direct seeding and indirect seeding. The most common local rice variety is Sanyod rice which provides high nutrition facts, followed by Leb Nok, and Dawk Pa-Yawm (upland rice). The farmers who own spacious rice farming areas without water resources or irrigation commonly work on rice indirect seeding. However, it depends on the suitability of climates. For example, when rain delays, the rice farmers usually prefer rice indirect seeding to rice direct seeding. This rice farming is started when it begins to rain, and then the soil is wet enough for primary and secondary tillage before rice sowing. After sowing for 7-10 days, rice will continuously grow up. Nevertheless, if there is too much rain, rice, called "Khao Po", may be immersed in water, damaged, and resulted in sowing again. For more information, there are two areas of rice indirect seeding in Southern Thailand. First, east coast areas are mostly selected for rice farming, but it depends on rain. The second areas are plains near mountains and valleys in Thai

peninsula, starting from Chumpon province to the border of Malaysia. These kinds of plains are often used for rice indirect seeding since there are waterways flowing from mountains. Therefore, the farmers usually create irrigation ditches, and dams, and prepare the paddies for cultivation and transplant rice seedlings.

2. The areas of rice paddies in Southern Thailand are approximately one million rai, especially in Phatthalung, Nakhon Si Thammarat, and Songkhla provinces. However, rice paddies have been decreased due to the fact that some farmers have been growing some oil palms and rubber trees instead, and 20-30% of rice paddies are deserted. Unfortunately, prices of oil palm and rubber latex have been reduced, and the cost is high. It is suggested that many farmers who face problems of losses and desert rice paddies should be reconsider to do rice farming. At present, the farmers in Phatthalung and Songkhla provinces earn about 100,000 Baht/year of incomes from rice farming. Furthermore, a special rice policy for the project of rice PN stocks with rice mills or rice storage at rice mills with guarantees by Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives policy should be promoted. Thai Rice Mills Association and Southern Thai Farmers Group cooperated with the government should operate a policy of rice purchase and price guarantees. In consequence, rice mills in the South of Thailand can help to buy all rice from farmers. If so, the farmers do not have to sell 20% of their rice to the government office in charge of rice as usual. This causes the decrease of rice prices because reduction of some expenses such as logistic costs. Changing rice paddies into other commercial crops farming becomes a way that farmers try to earn agricultural incomes. It could be seen that the problems and situations happening to the farmers have been far from ideal concepts of civil society, and government offices focusing on the self-reliant production system, except a few rice farmers.

Keywords : Rice farming, Southern Thai way of life, Effects

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

การพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจ กระแสหลักที่ผ่านมา ได้ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดดไปสู่สังคมใหม่ที่มีความซับซ้อนในทุกด้าน การพัฒนาตามแนวทางตะวันตกได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศไทยในหลายด้าน แต่การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงโดยมองเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลักได้ส่งผลกระทบอย่างมากมายต่อวิถีชีวิตของคนไทยและสังคมไทย ในด้านการเกษตรก็เช่นเดียวกันการพัฒนาสู่ความทันสมัย ต้องการผลผลิตต่อไรสูง นำไปสู่การทำเกษตรเชิงเดี่ยวซึ่งทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางภาคเกษตรอย่างรวดเร็ว พันธุ์ข้าวก็มีการส่งเสริมให้มีการใช้ข้าวปรับปรุงพันธุ์ ทำให้ข้าวพันธุ์พื้นบ้านภาคใต้มีหลากหลายน้อยลง (มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน ประเทศไทย, 2557)

วิถีการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งส่งผลต่อแนวความคิดที่มีต่อข้าว เพราะแต่เดิมเราปลูกข้าวเพื่อบริโภค วิธีการต่างๆ จึงเป็นวิธีการที่อยู่ร่วมได้กับธรรมชาติ ความรู้ก็เกิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมกันมาเป็นมรดกตกทอด มีการใช้แรงงานสัตว์ เก็บเกี่ยวนวดด้วยเครื่องมือพื้นบ้าน ใช้มูลสัตว์เป็นปุ๋ย กำจัดศัตรูพืชและวัชพืชโดยการถอนหรือใช้สมุนไพร ใช้คราด ไถ มีด พร้า จอบ เคียว เป็นเครื่องมือ หากแต่ในปัจจุบันวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมาก ในการปลูกข้าวเพื่อค้าขาย อีกทั้งแนวคิดหลักของการปลูกข้าวได้เปลี่ยนไป ทำให้วิธีการเปลี่ยนไปด้วย โดยการใช้เครื่องจักรกลเตรียมดิน ใช้ปุ๋ยเคมีบำรุงต้นกล้า ใช้

สารเคมีและเครื่องจักรในการกำจัดศัตรูพืชและวัชพืช ปลูกข้าวพันธุ์ผสม ทดน้ำด้วยระบบชลประทานสมัยใหม่ แน่นอนว่าแต่ละวิธีการย่อมต้องมีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป หากแต่สิ่งสำคัญที่สุดที่เทคโนโลยีไม่สามารถสร้างสรรค์ขึ้นได้ก็คือ จิตวิญญาณของคนที่มีต่อข้าวนั่นเอง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาวิธีการทำนาและภูมิปัญญาของชาวนาภาคใต้
2. ศึกษาผลกระทบของวิถีการทำนาต่อวิถีชีวิตของชาวนาภาคใต้

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงการทำนาและชาวนาในประเทศไทยเป็นไปอย่างสอดคล้องกับ ทิศทางการเปลี่ยนของการเกษตรและชนบทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในแง่ที่ว่ากิจกรรมในภาคเกษตรมีบทบาทน้อยลงทุกขณะ ซึ่งสามารถมองเห็นทิศทางการเปลี่ยนแปลงนี้ได้จากการทิ้งผืนนาให้กลายเป็นนาร้างและจากที่การทำนาไม่สามารถเป็นเพียงแหล่งรายได้เดียวของครัวเรือนได้อีกต่อไป แม้จะเป็นการทำนาแบบเข้มข้นและผู้ผลิตคาดหวังรายได้แบบเป็นกอบเป็นกำจากการทำนาก็ตาม (ชลิตา บัณฑุวงศ์, 2556) การปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่นาไปทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นใดแทน ย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นเกษตรกรที่ทำนาข้าวต้องตระหนักรู้หาทางรับมือกับความเปลี่ยนแปลง ตลอดจนเสริมสร้างให้เกิดความมั่นคงทางอาหารของ ชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป พื้นที่ภาคใต้จังหวัดสงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ที่มีการเพาะข้าวมากที่สุด ระบอบทุนนิยมในการทำการเกษตรกรรมแบบการค้าเข้ามาในพื้นที่ ทำให้ชาวนา ต้องปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่นาไปเป็นการทำสวนปาล์ม สวนยางพารา หรือปลูกสร้างที่พักเพื่อรองรับการท่องเที่ยว หรือปล่อยให้ที่นาร้างว่างเปล่า จึงเป็นสาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวนาภาคใต้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิถีข้าวที่ส่งผลต่อวิถีไทยภาคใต้เพื่อค้นหาวิถีที่เป็นแนวทางในการดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของเกษตรที่พอเพียงเลี้ยงชีพได้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

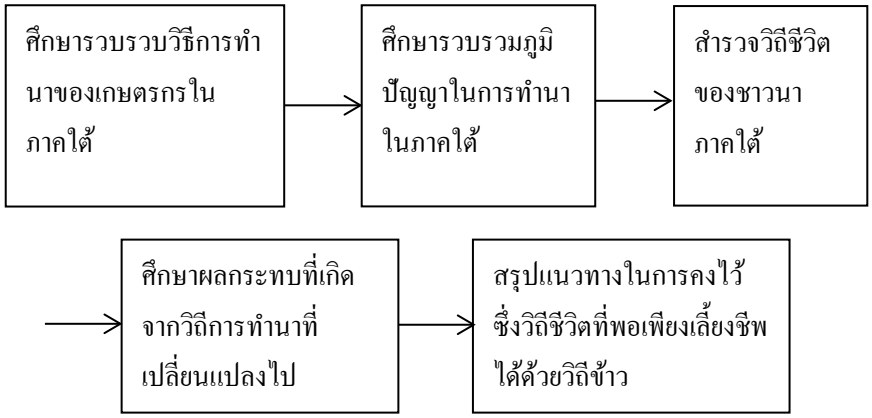

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัย ศึกษาวิถีข้าวที่ส่งผลต่อวิถีไทยภาคใต้ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับเกษตรกรที่ทำนาข้าว ผู้นำชุมชน ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 จังหวัดที่ทำนามากที่สุดในภาคใต้ คือ นครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา จำนวน 120 คน การสนทนากลุ่มย่อยกับเกษตรกรชาวนากลุ่มละ 5-7 คน การสนทนากลุ่มแบบเจาะจง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

1) ผู้รู้และสถานที่ศึกษาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรที่ทำนาหรือผู้นำชุมชนเกษตรกร หน้าที่ที่เกี่ยวข้องในจังหวัดภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามและการสัมภาษณ์โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิธีการทำนาและวิถีชีวิตของเกษตรกร

ตอนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับผลกระทบต่อวิถีชีวิตและระบบเศรษฐกิจของเกษตรกร

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนรายงานผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนา

5. สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ศึกษาวิถีข้าวที่ส่งผลต่อวิถีไทยภาคใต้ **มีดังนี้**

1. ศึกษาวิธีการทำนาและภูมิปัญญาของชาวนาภาคใต้ สภาพพื้นที่ที่ปลูกข้าวในภาคใต้เป็นที่ราบริมทะเล และเป็นที่ราบระหว่างภูเขา ส่วนใหญ่ใช้น้ำฝนในการทำนา และฝนจะมาล่าช้ากว่าภาคอื่นๆ ด้วยเหตุนี้การทำนาในภาคใต้จึงล่าช้ากว่าภาคอื่น ชาวนาในภาคนี้ปลูกข้าวเจ้าในฤดูนาปีกันเป็นส่วนใหญ่ ส่วนน้อยในเขตชลประทานของจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา มีการปลูกข้าวนาปรัง และปลูกแบบนาสวน บริเวณพื้นที่ดอนและที่สูงบนภูเขา ชาวนาปลูกข้าวไร่ เช่น การปลูกข้าวไร่เป็นพืชแซมยางพารา แมลงศัตรูข้าวที่สำคัญได้แก่ หนอนกอ เพลี้ยจักจั่นสีเขียว และเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล โรคข้าวที่สำคัญ ได้แก่ โรคไหม้ โรคขอบใบแห้ง โรคดอกกระถิน โรคใบจุดสีน้ำตาล และโรคใบจุดขีดสีน้ำตาล นอกจากนี้ ดินนาก็มีปัญหาเกี่ยวกับดินเค็ม และดินเปรี้ยวด้วย วิธีการเกี่ยวข้าวในภาคใต้ แตกต่างไปจากภาคอื่น เพราะชาวนาใช้แกระเกี่ยวข้าว โดยเก็บทีละรวงแล้วมัดเป็นกำๆ ปกติทำการเก็บเกี่ยวในระหว่างเดือนพฤศจิกายน และกุมภาพันธ์ การทำนาของชาวนาภาคใต้จะทำทั้งนาหว่านและนาดำ โดยผู้ที่มีเนื้อที่ทำนานมากและไม่มีแหล่งน้ำหรือชลประทานนิยมทำนาดำ แต่ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของฝนฟ้าฤดูกาลด้วย ถ้าฝนตกล่าช้าชาวนาจะทำนาดำมากกว่าทำนาหว่าน

1.1 การทำนาหว่าน จะเริ่มตั้งแต่ต้นฤดูกาลเมื่อฝนตกดินชุ่มน้ำพอจะไถได้ก็จะเริ่มไถทันที โดยทำการไถดะ ไถแปร แล้วจึงหว่านเมล็ดพันธุ์ข้าว ประมาณ 7-10 วัน เมล็ดข้าวก็จะเริ่มงอกเจริญเติบโตขึ้นเรื่อยๆ ถ้าฝนตกมากเกินไปจนน้ำท่วมแช่เมล็ดข้าวนานเกินไป เมล็ดข้าวจะเสียเรียกว่า ข้าวโผะ ต้องทำการหว่านใหม่

1.2 การทำนาดำ การทำนาดำในภาคใต้แบ่งออกได้เป็น 2 เขตคือ เขตพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่สำหรับทำนา ซึ่งในเขตนี้ต้องอาศัยน้ำฝน ส่วนที่ 2 คือเขตพื้นที่ราบตามแนวเทือกเขาและหุบเขาของคาบสมุทรไทย ตั้งแต่จังหวัดชุมพรไปจรดเขตแดนประเทศมาเลเซีย การทำนาในเขตนี้ส่วนใหญ่มักทำนาดำซึ่งอาศัยน้ำลำธารที่ไหลมาจากเทือกเขาโดยชาวบ้านจะทำเหมืองฝาย ทำนบผันน้ำเข้านา มีการเตรียมแปลงตกกล้าและเตรียมแปลงสำหรับปักดำ การเตรียมต้นกล้าทำได้ 2 แบบ คือ

1.2.1 แบบกล้าบก จะถางเผาและถากพื้นที่จนเตียนโล่ง แล้วแทงสักหยอดเมล็ดพันธุ์ข้าวลงในหลุมนั้น จากนั้นกวาดดินกลบบางๆ เมื่อฝนตกลงมาเมล็ดพันธุ์ข้าวจะงอก

1.2.2 แบบกล้าน้ำ จะนำเมล็ดพันธุ์ข้าวไปแช่น้ำก่อนประมาณ 1-2 คืน แล้วนำมาวางไว้ในที่ร่มลมไม่โกรก จนกระทั่งข้าวงอก เมื่อต้นกล้างอกดีแล้วจึงนำไปหว่านในแปลงเพาะกล้าต่อไป

สำหรับการเตรียมแปลงเพาะกล้านั้นจะเป็นแปลงขนาดย่อมไถประมาณ 2-3 ครั้งแล้วคราดให้ดินแตกร่วนเป็นโคลนตม ซึ่งเรียกว่า ไถเทือก ต้องทำอย่างประณีตไม่ให้มีก้อนดินและเศษหญ้าเหลือปนอยู่ เสร็จแล้วต้องวิดน้ำออกจนหมดปล่อยหน้าดินตากแดดทิ้งไว้ประมาณ 2-3 วัน แล้วจึงนำเมล็ดพันธุ์ข้าวที่แตกหน่อดีแล้วมาหว่านโรยให้เรียงแน่นเสมอกันทั้งแปลง ปล่อยทิ้งไว้ให้หน่อพันธุ์ข้าวหยั่งรากและแตกใบอ่อน ในระยะนี้ต้องคอยวิดน้ำออกไม่ให้ขังท่วมแปลงกล้าและคอยดูแลไม่ให้นกมากินหน่อข้าวเรียกระยะนี้ว่า เพาะเลย เมื่อต้นข้าวงอกงามมีใบอ่อนประมาณ 2-3 ใบ จะระบายน้ำเข้ามาหลอเลี้ยงต้นกล้า เมื่อต้นกล้าสูงประมาณ 1 ฟุต จึงถอนต้นกล้าออกทั้งหมดมัดเป็นกำๆ เพื่อนำไปปักดำในแปลงปักดำต่อไป ก่อนนำกล้าไปปักดำจะต้องตัดปลายใบของต้นกล้าทิ้งเสียก่อน แล้วปักดำเป็นกอๆ แต่ละกอใช้ต้นกล้าประมาณ 3-5 ต้น ในการปักดำชาวนาจะใช้ ไม้ถุ้ง ปักนำก่อนแล้วจึงฝังต้นกล้าลงไป ปักดำให้เป็นแถวอย่างมีระเบียบสวยงามระยะแต่ละกอและแต่ละแถวห่างกนประมาณ 1 ฟุต เมื่อปักดำเต็มแปลงแล้วต้องคอยระบายน้ำเลี้ยงต้นกล้าให้พอเหมาะ คือให้ระดับน้ำสูงปะมาณครึ่งหนึ่งของต้นกล้า จนกว่าต้นกล้าจะแตกกอและออกราก

การดูแลรักษาข้าวกล้า การดูแลรักษาข้าวนาหว่านเมื่อต้นข้าวงอกงาม ลำต้นประมาณ 4-6 นิ้ว ถ้ามีน้ำล่อเลี้ยง ลำต้นสูงประมาณครึ่งลำต้น ข้าวกล้าจะเจริญรวดเร็วยิ่งขึ้น ชาวนาต้องคอยดูแลไม่ให้ต้นข้าวขาดน้ำหรือน้ำท่วมยอดข้าว เมื่อลำต้นสูงประมาณ 8 นิ้ว ข้าวจะเริ่มแตกกอต้องหมั่นถอนหญ้าและวัชพืชอื่นๆ ทิ้ง โดยเฉพาะข้าวผี (ข้าวหาง) ซึ่งมักเจริญและแตกกอเร็วกว่าต้องคอยถอนออกให้หมด มิเช่นนั้นจะแย่งอาหารต้นข้าว ทำให้ต้นข้าวไม่สมบูรณ์ เรียกว่า ข้าวหยอด ส่วนใดมีต้นข้าวหนาแน่นเกินไปต้องถอนย้ายออกเสียให้เหลือกอห่างกันประมาณ 1 ฟุต เรียกการถอนย้ายต้นที่ไม่ต้องการออกว่า แบ่งข้าว ถ้าที่ใดข้าวงอกห่างกันเกินไปนำต้นข้าวที่ถอนย้ายมานั้นมาปลูกเสริมให้ได้ระยะพอเหมาะ เรียกการปลูกเสริมว่า ซ่อมข้าว การดูแลรักษาข้าวนาทั้งนาหว่านและนาดำ ต้องคอยระบายน้ำให้อยู่ในระดับที่พอเหมาะไม่เป็นอันตรายแก่ต้นข้าวจนกว่าข้าวกล้าจะออกรากและเก็บเกี่ยวได้ ชาวนาจึงคอยซ่อมเสริมคันนาขึ้นให้ขังน้ำได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงต้องหมั่นขุดดินชายคันนาขึ้นพูนเสริมคันนาให้มั่นคงและแต่งให้ได้แนวตรงเพื่อสะดวกแก่การไถและปักดำ เรียกการขุดดินริมคันนาเพื่อแต่งคันนาว่า ฉากหัวนา การใช้ปุ๋ยบำรุงต้นข้าวสมัยก่อนนิยมใช้ปุ๋ยคอกเป็นหลักคือใช้มูลวัวและมูลควาย

เมื่อข้าวในนาสุกดีแล้วก่อนเก็บเกี่ยวทุกปีจะทำพิธี รวบขวัญข้าว เพื่อนำเอารวงข้าวที่รวบไว้ไปใช้เป็นขวัญข้าว ประจำลอมข้าว ถือว่าเป็นเสมือนตัวแทนของแม่โพสพและเป็นสิริมงคลแก่อาชีพทำนา เครื่องเก็บเกี่ยวนิยมใช้ แกระ เก็บทีละรวง บางท้องถิ่นเช่นอำเภอของจังหวัดสุราษฎร์ธานี หรือในจังหวัดชุมพร อาจใช้ กรูด บ้าง ผู้เก็บข้าวมีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ทั้งหญิงและชาย ถ้าข้าวสุกมากเก็บไม่ทันอาจมีการไหว้วานเพื่อนบ้านเป็นครั้งคราว เรียกว่า ออกปากเก็บข้าว หรือไม่ก็ว่าจ้างคนอื่น เรียกคนที่มารับจ้างเก็บข้าวว่า ลูกจ้างเก็บข้าว

พันธ์ข้าวที่ใช้ปลูกในภาคใต้ขึ้นอยู่กับสภาพของพื้นที่ และดินฟ้าอากาศ เพราะสมัยก่อนไม่มีชลประทาน มีแต่นำฝนที่หล่นจากฟ้ามาคึงขังอยู่ในนา ซึ่งมีทั้งที่ลุ่มที่ดอน สภาพผืนนามีทั้งดินเหนียว และดินเหนียวปนทราย ด้วยภูมิปัญญาการคัดพันธ์ข้าวที่ใช้ปลูกจึงมีหลากหลายมากกว่า ๑๐๐ สายพันธ์ การปลูกข้าวหลากหลายสายพันธ์ในชุมชน ทางใต้เรียกว่า "ปลูกข้าวหลายตา" ทั้งข้าวไร่ ข้าวนา ข้าว " สั่งหยุด"(นครศรีฯ)หรือ "สังหยด" (พัทลุง) หรือ "เหนียวแดง"(สงขลา ที่มีหลายชื่อเรียกตามแต่ละถิ่น เป็นหนึ่งในหลายสายพันธุ์ของข้าวพื้นเมืองภาคใต้ ซึ่งกำลังได้รับความนิยม เนื่องจากเป็นข้าวที่อร่อย รสชาติดี หอม นิ่ม มัน และมีคุณค่าทางโภชนาการสูง นอกจากนี้ยังมีข้าวพันธุ์เมืองของภาคใต้ที่ชาวนานิยมปลูกไว้เพื่อกิน อาทิเช่น ข้าวเล็บนก ข้าวไข่มด ข้าวนางพญา ข้าวหอมจันทร์ ข้าวนางหมรุย ข้าวดอก(พะ)ยอม ฯลฯ

2. ศึกษาผลกระทบของวิถีการทำนาต่อวิถีชีวิตของชาวนาภาคใต้ จากการลงพื้นที่ใน 3 จังหวัด นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ในอดีตที่ผ่านมา ภาคใต้มีพื้นที่ปลูกข้าวประมาณ 1 ล้านไร่ โดยเฉพาะในจังหวัดพัทลุง นครศรีธรรมราช และสงขลา แต่ตอนหลัง ๆ มา พื้นที่ปลูกข้าวเริ่มลดลง เนื่องจากมีเกษตรกรจำนวนหนึ่งนำนาข้าวไปเป็นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน และยางพารา และยังมีพื้นที่นาร้างอีกจำนวนหนึ่ง 20-30% ซึ่งปัจจุบันทั้งยางพาราและปาล์มน้ำมันราคาไม่ค่อยดี ละต้นทุนสูง เกษตรกรจำนวนไม่น้อยที่ต้องประสบกับปัญหาขาดทุน หรือคนที่ปล่อยให้พื้นที่นาร้าง ก็ควรพิจารณาและหันกลับมาฟื้นนาข้าวใหม่ ตอนนี้มีชาวนาในพัทลุงและสงขลาหลายรายที่มีรายได้จากการทำนาข้าวค่อนข้างดี บางรายมีรายได้ประมาณ 100,000 บาท/ปี นอกจากนี้อยากให้มีนโยบายเฉพาะกิจสนับสนุนโครงการพีเอ็นสต๊อกข้าวกับโรงสี หรือการเก็บเปลือกไว้ในโรงสีเป็นหลักประกันกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) โดยให้สมาคมโรงสีข้าวและกลุ่มชาวนาภาคใต้ร่วมกับภาครัฐในการรับซื้อข้าวเปลือกและประกันราคาข้าว ซึ่งจะช่วยให้โรงสีข้าวในภาคใต้สามารถรับซื้อข้าวจากเกษตรกรได้ทั้งหมด ไม่ต้องจำหน่ายไปยังส่วนกลาง ที่แต่ละปีส่งไปประมาณ 20% ซึ่งทำให้ข้าวราคาตกต่ำ เพราะต้องหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าขนส่ง เป็นต้น

เกษตรกรที่ปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักได้สะท้อนแนวคิดสรุปได้ว่าข้าวเป็นพืชเกษตรที่ยังมีโอกาสทางการตลาดอีกมาก เนื่องจากผลผลิตที่ออกมายังไม่เพียงพอกับความต้องการ ภาครัฐควรมีนโยบายเน้นส่งเสริมและเข้ามาสนับสนุนการปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองมากขึ้น เพราะภาคใต้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับข้าวสายพันธุ์เหล่านี้ รวมถึงเป็นการเพิ่มส่วนแบ่งของข้าวพันธุ์พื้นเมืองจาก 35% ให้เป็น 50% เท่ากับข้าวพันธุ์ กข

วิถีการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งส่งผลต่อแนวความคิดที่มีต่อข้าว เพราะแต่เดิมเราปลูกข้าวเพื่อบริโภค วิธีการต่างๆ จึงเป็นวิธีการที่อยู่ร่วมได้กับธรรมชาติ ความรู้ก็เกิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมกันมาเป็นมรดกตกทอด มีการใช้แรงงานสัตว์ เก็บเกี่ยวนวดด้วยเครื่องมือพื้นบ้าน ใช้มูลสัตว์เป็นปุ๋ย กำจัดศัตรูพืชและวัชพืชโดยการถอนหรือใช้สมุนไพร ใช้คราด ไถ มีด พร้า จอบ เคียว เป็นเครื่องมือ หากแต่ในปัจจุบันวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมาก ในการปลูกข้าวเพื่อค้าขาย อีกทั้งแนวคิดหลักของการปลูกข้าวได้เปลี่ยนไป ทำให้วิธีการเปลี่ยนไปด้วย โดยการใช้เครื่องจักรกลเตรียมดิน ใช้ปุ๋ยเคมีบำรุงต้นกล้า ใช้สารเคมีและเครื่องจักรในการกำจัดศัตรูพืชและวัชพืช ปลูกข้าวพันธุ์ผสม ทดน้ำด้วยระบบชลประทานสมัยใหม่ แน่นอนว่าแต่ละวิธีการย่อมต้องมีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป หากแต่สิ่งสำคัญที่สุดที่เทคโนโลยีไม่สามารถสร้างสรรค์ขึ้นได้ก็คือ จิตวิญญาณของคนที่มีต่อข้าวนั่นเอง

6. อภิปรายผล

ศึกษาวิถีข้าวที่ส่งผลต่อวิถีไทยภาคใต้ วิถีการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งส่งผลต่อแนวความคิดที่มีต่อข้าว เพราะแต่เดิมเราปลูกข้าวเพื่อบริโภค วิธีการต่างๆ จึงเป็นวิธีการที่อยู่ร่วมได้กับธรรมชาติ ความรู้ก็เกิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมกันมาเป็นมรดกตกทอด มีการใช้แรงงานสัตว์ เก็บเกี่ยวนวดด้วยเครื่องมือพื้นบ้าน ใช้มูลสัตว์เป็นปุ๋ย กำจัดศัตรูพืชและวัชพืชโดยการถอนหรือใช้สมุนไพร ใช้คราด ไถ มีด พร้า จอบ เคียว เป็นเครื่องมือ หากแต่ในปัจจุบันวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมาก การพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจ กระแสหลักที่ผ่านมา ได้ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดดไปสู่สังคมใหม่ที่มีความซับซ้อนในทุกด้าน การพัฒนาตามแนวทางตะวันตกได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศไทยในหลายด้าน แต่การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงโดยมองเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลักได้ส่งผลกระทบอย่างมากมายต่อวิถีชีวิตของคนไทยและสังคมไทย ในด้านการเกษตรก็เช่นเดียวกันการพัฒนาสู่ความทันสมัย ต้องการผลผลิตต่อไรสูง นำไปสู่การทำเกษตรเชิงเดี่ยวซึ่งทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางภาคเกษตรอย่างรวดเร็ว การลดลงของพื้นที่ปลูกพืชอาหารโดยเฉพาะข้าวนี่เอง ที่ไม่เพียงจะส่งผลต่อการขาดแคลนอาหารในอนาคตเท่านั้น เพราะปัจจุบันยังส่งผลโดยตรงต่อสภาเศรษฐกิจของคนในพื้นที่ภาคใต้ พันธุ์ข้าวก็มีการส่งเสริมให้มีการใช้ข้าวปรับปรุงพันธุ์ ทำให้ข้าวพันธุ์พื้นบ้านภาคใต้มีหลากหลายน้อยลง ในการปลูกข้าวเพื่อค้าขาย อีกทั้งแนวคิดหลักของการปลูกข้าวได้เปลี่ยนไป ทำให้วิธีการเปลี่ยนไปด้วย โดยการใช้เครื่องจักรกลเตรียมดิน ใช้ปุ๋ยเคมีบำรุงต้นกล้า ใช้สารเคมีและเครื่องจักรในการกำจัดศัตรูพืชและวัชพืช ปลูกข้าวพันธุ์ผสม ทดน้ำด้วยระบบชลประทานสมัยใหม่ แน่นอนว่าแต่ละวิธีการย่อมต้องมีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป หากแต่สิ่งสำคัญที่สุดที่เทคโนโลยีไม่สามารถสร้างสรรค์ขึ้นได้ก็คือ จิตวิญญาณของคนที่มีต่อข้าวนั่นเอง ปัจจุบัน การทำนามีคนรุ่นใหม่เริ่มหันมาทำกันมากขึ้น โดยทดแทนคนรุ่นเก่าและยังเริ่มการทำนารูปแบบวัตกรรม ภูมิปัญญา เทคโนโลยี ทำให้มีผลผลิตเพิ่มมากพร้อมกับผลผลิตปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น สำหรับรูปแบบการทำนานวัตกรรม ภูมิปัญญา เทคโนโลยี โดยทำเต็มระบบจะได้ลดต้นทุนได้ถึง 30% เช่น เตรียมดินปรับปรุงบำรุงดินดี ใช้น้ำหมัก สลายตอซัง ทำให้ลดการใช้ปุ๋ยลง และต้นข้าวแข็งแรง และตลอดจนการเก็บเกี่ยว ฯลฯ จะทำให้ได้ปริมาณผลผลิตเพิ่มมากขึ้น การทำความเข้าใจกับเงื่อนไขเฉพาะและข้อจำกัดของชาวนา ทั้งในแง่สภาพแวดล้อมของการทำนา อาทิ ความสูงต่ำของพื้นที่ ระบบชลประทาน การเช่าที่นา ฯลฯ และในแง่การดำรงชีพ ที่ในปัจจุบันแรงงานในครัวเรือนมีจำกัด อาชีพนอกภาคเกษตรและการลงทุนด้านการศึกษาของบุตรหลานมีความสำคัญ เป็นสิ่งจ้เป็นในการสร้างแนวทางการสนับสนุนชาวนาที่เหมาะสม อันจะช่วยให้พวกเขาลดความเสี่ยงในการผผลิต นำมาซึ่งการทำนาที่มีประสิทธิภาพ ต้นทุนต่ำ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ทั้งนี้ เพื่อให้การทำนาสามารถเป็นพื้นฐานที่ดีให้แก่ครัวเรือนเกษตรในการขยับขยายฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมนอกภาคเกษตรได้ท่ามกลางสถานการณ์ที่ว่าการผลิตในภาคเกษตรไม่สามารถเป็นแหล่งรายได้หลักของครัวเรือนในชนบทส่วนใหญ่ได้อีกต่อไป การส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนของตน ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหารก็คือการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมและความมั่นคงของชาติ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูการทำนาไม่ให้มีจำนวนลดลงไปกว่าเดิม ตลอดจนกำหนดนโยบายและสนับสนุนให้คน

ในชุมชนร่วมกันสืบทอดการทำนาไว้ต่อไป และยังคงพื้นที่ทำนาให้ข้าวเป็นพืชเกษตรที่สร้างโอกาสให้กับชาวนาอย่างมั่นคง

1.1 กลับมาสู่วิถีดั้งเดิม

1.2 สร้างจิตสำนึกให้ลูกหลาน

1.3 อนุรักษ์ฟื้นฟูพันธ์ข้าว/วิถีชาวนา/ประเพณี/วัฒนธรรม

1.4 เป็นต้นแบบในการทำนา ทำแปลงตัวอย่างที่ไม่ใช่สารเคมี

1.5 ทำตามวิถีลดการเป็นหนี้ พึ่งตนเองอย่างพอเพียง

1.6 เชื่อมโยงทุกภาคีเข้ามาเรียนรู้ร่วมกันนำสู่การปฏิบัติ

1.7 ลด ละ เลิกการใช้เคมี

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาระบบเศรษฐกิจข้าวเพื่อสร้างความมั่นคงในอาชีพเกษตรกรรม และศึกษาการมีส่วนร่วมของการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัย ศึกษาวิถีข้าวที่ส่งผลต่อวิถีไทยภาคใต้ โดยวิทยาลัยรัตภูมิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปี พ.ศ. 2560

9. เอกสารอ้างอิง

การทำนาและวิถีชีวิตคนไทยภาคใต้. 2537-2538 วัฒนธรรมการทำงานในการประกอบอาชีพของชาวนาคใต้. สถาบันทักษิณคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยทักษิณ.

การประชุมวิชาการข้าวและธัญพืชเมืองหนาว อดิเรก ปัญญาลือและคณะ. 2548. ประเมินลักษณะประจำพันธุ์ของประชากรข้าวป่าสามัญจากพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย. การประชุมวิชาการข้าวและธัญพืชเมืองหนาว.

กรมวิชาการเกษตร. 2541 คู่มือการผสมปุ๋ยใช้เอง. เอกสารประกอบการฝึกอบรมการผสมปุ๋ยใช้เอง รุ่นที่ 1 กองปฐพีวิทยา กรมวิชาการเกษตร. 102 หน้า.

กรมวิชาการเกษตร ร่วมกับกรมส่งเสริมสหกรณ์. 2542 **คู่มือการผสมปุ๋ยต่างๆ ใช้เอง เอกสารวิชาการด้านปฐพีวิทยา ปรับปรุงครั้งที่ 1.** กองปฐพีวิทยา กรมวิชาการเกษตร. 64 หน้า.

กิตติพงษ์ ตระกูลโชคอำนวย. (2558). นวัตกรรมการผลิตข้าวการแปรรูปข้าวและการค้าข้าวในประเทศไทย, สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2562. จาก. file:///C:/Users/ACER/Downloads/

ข้าววัฒนธรรมแห่งชีวิต. 2541 หน้า 132-140. สำนักพิมพ์แปลนโมทิฟ.

ขวัญชนก เหล่าสุนทร. (2560). การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของชาวนาในจังหวัดเชียงราย กรณีศึกษา : ชาวนาอินทรีย์และชาวนาไม่อินทรีย์, สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2562. แหล่งที่มา : file:///C:/Users/ACER/Downloads/2219-8946-1-PB%20(1).pdf

โครงการศึกษาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทงานประเพณีและกิจกรรมพิเศษเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

งามพิศ สัตย์สงวน. 2536. ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมและคติชาวบ้านเกี่ยวกับข้าว. ข้าวกับวิถีชีวิตไทย. หน้า 77-111. ในเอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องวัฒนธรรมข้าวในสังคมไทย พิมพ์ครั้งที่ 3. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ชนัญญา สังวาลย์ และอุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2557). **นาข้าวระโนด : วิถีชีวิตชาวนาที่เปลี่ยนแปลง ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์,** สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2562. แหล่งที่มา : file:///C:/Users/ACER/Downloads/62600-Article%20Text-145523-1-10-20160715%20(2).pdf

ชลิตา บัณฑุวงศ์ (2556). **ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง.** บทความวิชาการ. กรุงเทพฯ.

ธนพร ศรีสุกใส. (2554). "เกษตรอินทรีย์: กระบวนการครอบงำและการต่อรองของเกษตรกรกุดชุม" ในเสนาะ เจริญพร (บรรณาธิการ) เสรีนิยมใหม่ในเศรษฐกิจอีสาน. **วารสารศิลปะศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ฉบับพิเศษ** (1) น. 171-203

มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย). (2557). **การอนุรักษ์และพัฒนาพันธ์ข้าวพื้นบ้านในวิถีชาวนาภาคใต้.**

วุฒินันท์ ไตรยางค์, สินีนุช ครุฑเมืองแสนเสริม และคณะ. (2558). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการผลิตข้าวคุณภาพดี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน, สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2562. https://ag2.kku.ac.th/kaj/PDF.cfm?filename=17%20Wutinun1.pdf&id=2114&keeptrack=7

วรวิทย์ พาณิชพัฒน์. 2542 เรื่องต่างๆ เกี่ยวกับข้าว กข และอื่นๆ. หน้า 30-40 ใน : หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายต่วน ลิ้มทองกุล วันที่ 13 กุมภาพันธุ์ 2542. กรุงเทพมหานคร.

ศิริพรรณ สุทธินนท์. (2561). วัฒนธรรมข้าว : กระบวนการผลิตและการบริโภคตามวิถีพุทธ, สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2562. แหล่งที่มา : file:///C:/Users/ACER/Downloads/162940-Article%20Text-455235-1-10-20181229%20(4).pdf

ศรีศักร วัลลิโภดม. (253). "ข้าวกับชีวิตไทย" ในข้าวกับวิถีชีวิตไทย เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง วัฒนธรรมข้าวในสังคมไทย เนื่องในพิธีเปิดหอไทยนิทัศน์ วันที่ 30 มีนาคม 2536 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

สมยศ ทุ่งหว้า ศิริจิต ทุ่งหว้า และอนุวัต พานทอง. (2543). รายงานการวิจัยเรื่องผลการทำไร่นาสวนผสมในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปากพนัง เน้นเฉพาะปากพนัง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช. สงขลา: ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สายัณห์ หนูเอกและคณะ. 2552. **ไข่มดริ้น (NSRC95001-1-3) ข้าวท้องถิ่นเมืองนคร.**

สุวัตน์ รวยอารีย์. 2542. **แมลงบั่วและการป้องกันกำจัด.** เอกสารเผยแพร่กองกีฏและสัตววิทยา กรมวิชาการเกษตร.

สุพัดชา โอทาศรี. (2554). การดำรงอยู่ของอาชีพชาวนาไทย, สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2562. แหล่งที่มา : http://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2554/b175667.pdf

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2557. **เนื้อที่เพาะปลูกข้าว.**

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดี กับ การกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ ของ บริษัท เพอร์เฟคเคมิคัล แอนด์ เซอร์วิส จำกัด

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE PERCEPTION OF GOOD CORPORATE GOVERNANCE POLICY AND GOOD CORPORATE GOVERNANCE ON THE OPERATIONAL LEVEL OF PERFECT CHEMICAL AND SERVICE CO.,LTD.

กรวีณา สายทองคำ

สาขาวิชาธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

E-mail: now-rb78@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดี กับ การกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ ของ บริษัท เพอร์เฟคเคมิคัล แอนด์ เซอร์วิส จำกัด มีวัตุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดี 3 นโยบาย คือ คุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการ การจัดการสิ่งแวดล้อม และการบริการลูกค้า กับ การกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ การทบทวน ประสิทธิผล ความน่าเชื่อถือ การติดต่อสื่อสาร การทำให้เป็นระเบียบแบบแผน และ ความยืดหยุ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ พนักงาน ของ บริษัท เพอร์เฟคเคมิคัล แอนด์ เซอร์วิส จำกัด จำนวน 74 คน เครื่องมือในการศึกษา คือ แบบสอบถาม จำนวน 74 ชุด การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียรสัน ผลการศึกษาการรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดี กับ การกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ ที่ปฏิบัติใช้ พบว่าการรับรู้นโยบาย เรื่อง คุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการ และ การจัดการสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติในระดับปานกลางทุกด้านโดยด้านความยืดหยุ่นอยู่ในระดับน้อย ส่วนการรับรู้นโยบายเรื่องการบริการลูกค้า มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติในระดับปานกลางทุกด้านโดยด้านการติดต่อสื่อสารอยู่ในระดับน้อย

คำสำคัญ : การกำกับดูแลกิจการที่ดี,การปฏิบัติที่ดี

ABSTRACT

The research on the relationship between the perception of good corporate governance policy and good corporate governance on the operational level of Perfect Chemical and Service Co.,Ltd. has the purpose to study the relationship between the perception of good corporate governance on three policies, which are the quality of products and services, environmental management and customer service, and good corporate governance on the operational level which includes six areas of review, effectiveness, reliability, communication, formalization and flexibility. The sample that was used in this study were 74 members of staffs at Perfect Chemical and Service Co.,Ltd. The tool which was used for the research were74 sets of question forms. The data analysis was conducted

by adopting Pearson Product Moment Correlation. The results of the study have revealed that the perception good corporate governance on quality of products and services and environmental management is correlated with every area of good corporate governance on the operational level at medium level, excluding the flexibility which is at low level. The perception good corporate governance on customer service is connected to every area of good corporate governance on the operational level at medium level, except the communication which has low level of connection.

Keywords: Good Corporate Governance, Good practice

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การกำกับดูแลกิจการที่ดีตามความหมายที่ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กล่าวไว้ คือ ระบบที่จัดให้มีโครงสร้างและกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการ ฝ่ายการจัดการ และ ผู้ถือหุ้น เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันนำไปสู่ความเจริญเติบโตและเพิ่มมูลค่าให้กับผู้ถือหุ้นระยะยาวโดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นและนำไปสู่ความมั่นคงเจริญก้าวหน้า จึงกล่าวได้ว่าการกำกับดูแลกิจการที่ดีเป็นเครื่องมือเพิ่มมูลค่าและส่งเสริมการเติบโตอย่างยั่งยืนของบริษัท (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย,2549,หน้า 5) อีกทั้ง การกำกับดูแลกิจการที่ดีเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการเจริญเติบโตและการอยู่รอดของบริษัทสมัยใหม่ นอกเหนือจากการช่วยให้บริษัทลดความขัดแย้งของผลประโยชน์และตอบสนองความต้องการทางกฎหมายแล้ว การกำกับดูแลกิจการที่ดียังทำให้บริษัทเป็นที่น่าดึงดูดความสนใจของผู้มั่งคั่งและนักลงทุนสถาบัน นอกจากนี้แล้ว ยังทำให้บริษัทเป็นหุ้นส่วนพันธมิตรทางธุรกิจที่น่าสนใจ ซึ่งจะช่วยให้บริษัทได้รับโอกาสในการลงทุนให้สามารถได้กำไร (Bonna,2012,ไม่ปรากฏเลขหน้า)

บริษัทจำนวนมากในประเทศไทยได้นำหลักการการกำกับดูแลกิจการที่ดีมาเป็นกฎข้อบังคับเพื่อทำให้บริษัทเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน เช่น ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย แสดงให้เห็นถึงการมีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ,บริษัท ปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (SCG) เพื่อนำการกำกับดูแลกิจการที่ดีไปใช้ได้อย่างเหมาะสม,บริษัท กสท.โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน) (2557,หน้า14) กำหนดการกำกับดูแลกิจการที่ดีไว้ ดังนี้ (1) มีความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติหน้าที่ (2) ความสำนึกในหน้าที่ด้วยความสามารถและประสิทธิภาพที่เพียงพอ (3) การปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยสุจริตและจะต้องพิจารณาให้เกิดความเท่าเทียมกัน (4) ความโปร่งใส (5) การสร้างมูลค่าเพิ่ม (6) การส่งเสริมพัฒนาการกำกับดูแลจรรณยาบรรณที่ดีในการประกอบธุรกิจ (7) การมีส่วนร่วม นอกจากนี้ กระทรวงสาธารณสุข (2560,หน้า1-3) กำหนดการกำกับดูแลกิจการทีดีไว้ ดังนี้ (1) ด้านรัฐ สังคมและสิ่งแวดล้อมสร้างระบบการมีส่วนของภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพ โดยมุ่งเน้น การหาฉันทามติที่เกิดประโยชน์ต่อสังคมไทย และ (2) ด้านผู้บริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มุ่งมั่นสร้างจิตสำนึกในการให้บริการสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเสมอภาค อีกทั้ง พัฒนาระบบการเรียนรู้ความต้องการและความคาดหวังของผู้รับบริการ เพื่อสามารถตอบสนองได้ครอบคลุมทุกกลุ่ม และให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการข้อร้องเรียน ข้อเสนอแนะคำชมเชยเกี่ยวกับบริการ ของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (3) ด้านองค์กร เพื่อ มุ่งมั่นในการดำเนินงานตามภารกิจขององค์การให้เป็นที่ยอมรับของสังคม และ บรรลุผลสัมฤทธิ์ โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดความคุ้มค่า อีกทั้ง สร้างและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทีมบุคลากรเพื่อให้องค์การมีความเข้มแข็ง สามารถผลิตผลงานที่มีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

และ ส่งเสริมให้เกิดระบบสร้างจิตสำนึก คุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติภารกิจของบุคลากร โดยยึดหลักธรรมาภิบาล (4) ด้านผู้ปฏิบัติงาน มุ่งมั่นส่งเสริมให้บุคลากร มีสมรรถนะที่สามารถตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้รับบริการ โดยให้กระบวนการบริหารการจัดการความรู้ที่เหมาะสม และเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ขององค์กร เพื่อเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การกำกับดูแลกิจการที่ดีนิยมใช้กันมากอย่างแพร่หลายในยุคปัจจุบันเพื่อทำให้องค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีการพัฒนาเติบโตได้อย่างยั่งยืน

นอกจากการกำกับดูแลกิจการที่ดีแล้วยังเชื่อมโยงไปถึงการกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติในองค์กร หรือ การปฏิบัติที่ดี การปฏิบัติที่ดี คือ วิธีปฏิบัติ หรือขั้นตอนการปฏิบัติที่ทำให้องค์การประสบความสำเร็จหรือนำไปสู่ความเป็นเลิศตามเป้าหมาย เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการหรือวิชาชีพนั้นๆ และมีหลักฐานของความสำเร็จปรากฏชัดเจน โดยมีการสรุปวิธีปฏิบัติ หรือขั้นตอนการปฏิบัติ ตลอดจนความรู้และประสบการณ์ ที่ได้บันทึกเป็นเอกสาร และเผยแพร่ให้หน่วยงานภายในหรือภายนอกสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2556, หน้า 1)

บริษัท เพอร์เฟคเคมิคัล แอนด์เซอร์วิสจำกัด มีนโยบายของบริษัทฯ 3 นโยบาย คือ (1) คุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการ (2) การจัดการสิ่งแวดล้อม และ (3) การบริการลูกค้า ที่เป็นจุดเด่นของบริษัทฯ นโยบายถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อที่เป็นหลักการในการทำให้บริษัทฯเติบโตได้อย่างต่อเนื่องอีกทั้งบรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทั้ง 3 นโยบายนี้ ได้ ประกาศไว้ในวารสารและเว็บไซต์ของบริษัทฯ แต่ไม่ได้มีการลงบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรณ์ โดยการรับรู้นโยบายทางบริษัทฯได้ชี้แจงผ่านการประชุม และ การประชุมสัมมนา เพื่อนำสู่การปฏิบัติของพนักงาน

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้ศึกษามีความสนใจในการศึกษา เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดี กับ การกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ ของ บริษัท เพอร์เฟคเคมิคัล แอนด์ เซอร์วิส จำกัด เพื่อ ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดี กับ การกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติว่ามีความสัมพันธ์กันและรับรู้ได้ถึงนโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดีเชื่อมโยงไปสู่การกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ การทบทวน ประสิทธิผล ความน่าเชื่อถือ การติอต่อสื่อสาร การทำให้เป็นระเบียบแบบแผน และ ความยืดหยุ่น เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องนำไปวางแผนการกำกับดูแลกิจการที่ดีภายในองค์กร ที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิผลขององค์กรต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดี กับ การกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ ของ พนักงานบริษัท เพอร์เฟคเคมิคัล แอนด์ เซอร์วิส จำกัด

3. ทฤษฎีและกรอบแนวคิด

การกำกับดูแลกิจการในปัจจุบันถือได้ว่าได้รับความสนใจกันอย่างแพร่หลาย อีกทั้งยังได้รับการยอมรับว่ามีบทบาทที่สำคัญต่อความสำเร็จของกิจการในระยะยาวเนื่องจากการกำกับดูแลกิจการที่ดีจะแสดงให้เห็นว่ากิจการมีการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ถือหุ้นนักลงทุนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (ทิพย์ธัญญา หริณานนท์, 2560, หน้า 7) อีกนัยหนึ่ง

การกำกับดูแลกิจการที่ดี หรือ บรรษัทภิบาลซึ่งมาจากคำว่า “Corporate Governance” นั้นได้ถูกให้คำจำกัดความที่แตกต่างหลากหลายออกไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทในทาง สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และกฎหมายที่นำมาพิจารณา จากที่กล่าวมา มีผู้ให้ความหมายการกำกับดูแลกิจการที่ดี ไว้ดังนี้

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2549,บทนำ) ให้ความหมายของการกับดูแลกิจการที่ดี หมายถึง ระบบที่จัดให้มีโครงสร้างและกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการฝ่ายจัดการและผู้ถือหุ้น เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันนำไปสู่ความเจริญเติบโต และเพิ่มพูนค่าให้กับผู้ถือหุ้นระยะยาว โดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น และรมิดา วิริยโรจน์ (2557, หน้า 5) ให้ความหมายของการกับดูแลกิจการที่ดี หมายถึง ประเมินการกำกับดูแลกิจการผ่านมุมมองของคุณลักษณะของคณะกรรมการตรวจสอบ โดยสิ่งที่เป็นตัวแทนมีการกำกับดูแลกิจการที่ดีได้แก่ จำนวน คณะกรรมการตรวจสอบ ความเชี่ยวชาญของคณะกรรมการตรวจสอบ จำนวนครั้งการประชุม คณะกรรมการตรวจสอบ จำนวนปีการทำงานสะสมของคณะกรรมการตรวจสอบ และจำนวนบริษัทที่ คณะกรรมการตรวจสอบดูแล นอกจากนี้ ณญาดา สุขอนันตธรรม (2558, หน้า 4) ให้ความหมายของการกำกับดูแลกิจการที่ดี หมายถึง ระบบที่จัดให้มีกระบวนการ โครงสร้างและการควบคุมของกิจการ ให้บุคลากรของกิจการทุกคนปฏิบัติงานตามความรับผิดชอบต่อหน้าที่ด้วยความโปร่งใส ทำให้กิจการเกิดการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันเพื่อรักษาเงินลงทุนและเพิ่มคุณค่าให้กับผู้ถือหุ้นในระยะยาวภายใต้กรอบ จริยธรรมที่ดีโดยรวม

การปฏิบัติใดๆ ต้องมีการรับรู้ ดังนั้น การรับรู้เป็นกระบวนการที่คนเราจะเข้าใจในสิ่งเร้าหนึ่งที่ปรากฏกับประสาทสัมผัสส่วนใดส่วนหนึ่งของเรา การรับสัมผัสเป็นเพียงข้อมูลดิบ แต่ข้อสรุปที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดจากอวัยวะรับสัมผัสเข้าด้วยกันนั้นเป็นการรับรู้ นอกจากนี้การรับรู้ยังเป็นสิ่งที่กำหนดความต้องการ แรงจูงใจ และ ทัศนคติของผู้รับสารอีกด้วย (ปิยะนันท์ บุญณะโยไทย, 2556, หน้า 12) นักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการรับรู้ไว้ดังนี้

บรรยงค์ โตจินดา (2543, หน้า 287) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการรับรู้ ไว้ว่า หมายถึง การที่บุคคลได้รับตีความและตอบสนองต่อสิ่งที่เกิดขึ้น การรับรู้แบ่งออกเป็นสองกิจกรรม คือ การรับข้อมูลและการแปลงข้อมูลให้เป็นข้อความตามความเข้าใจ การรับรู้จะต้องคำนึงถึงความรู้ความเข้าใจในข้อมูลข่าวสาร ความสนใจและประสบการณ์จึงสามารถทำให้แปลความถูกต้อง อีกทั้ง ณัฐวุฒิ สง่างาม (2554, หน้า 13) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการรับรู้ ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริโภคเลือกที่จะรับรู้ สรุปการรับรู้ตีความหมายจากการรับรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่สัมผัส เพื่อที่จะสร้างภาพในสมองให้เป็นภาพที่มีความหมายและมีความกลมกลืน นอกจากนี้ อุบลวรรณ ภวกานันท์ และคณะผู้เขียน (2554,ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการรับรู้ ไว้ว่า หมายถึงการที่อวัยวะรับความรู้สึกมีหน้าที่รับรู้ข้อมูลที่อยู่รอบๆตัวเรา ส่งผ่านเส้นประสาทขึ้นสู่สมองข้อมูลจะอยู่ในรูปของพลังงานต่างๆ เช่น ความร้อน แสง เสียง ฯลฯ อวัยวะรับความรู้สึกแต่ละชนิดจะรับพลังงานได้เฉพาะ เช่น ตารับแสง หูรับเสียง ผิวหนังรับอุณหภูมิ สัมผัส ฯลฯ ข้อมูลเร้าอวัยวะรับความรู้สึกให้แปรพลังงานเหล่านี้เป็นกระแสประสาทเดินทางสู่สมองจะเกิดความรู้สึก เช่น มองเห็น ได้ยิน นั่นคือการรับรู้ที่เป็นขบวนการรับรู้ สรุปได้ว่า การรับรู้ คือ การ รับรู้ข้อมูลต่างๆสู่ความเข้าใจของผู้รับข้อมูลเพื่อนำสู่การปฏิบัติ

การปฏิบัติที่ดีเป็นวิธีการสำคัญที่ทำให้องค์การประสบความสำเร็จหรือนำไปสู่ความเป็นเลิศตามเป้าหมาย เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการหรือวิชาชีพนั้นๆ และมีหลักฐานของความสำเร็จปรากฏชัดเจน โดยมีการสรุปวิธีปฏิบัติ หรือขั้นตอนการปฏิบัติ ตลอดจนความรู้และประสบการณ์ ที่ได้บันทึกเป็นเอกสาร และเผยแพร่ให้หน่วยงานภายในหรือภายนอกสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ มีผู้ให้ ความหมายว่าด้วยการปฏิบัติที่ดี ดังนี้

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2554,ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติที่ดีไว้ว่าเป็นวิธีปฏิบัติในกระบวนการธุรกิจซึ่งมีส่วนอย่างยิ่งในการทำให้องค์กรไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ด้วยผลลัพธ์ในการดำเนินการที่เป็นเลิศ สร้างความยั่งยืนให้กับองค์กร บูรชัย ศิริมหาสาคร (2548,ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติที่ดี ไว้ว่า วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จ ซึ่งเป็นผลมาจากการนำความรู้ไปปฏิบัติจริงแล้วสรุปความรู้ และ ประสบการณ์นั้นเป็นปฏิบัติที่ดีที่สุดของตนเอง และ วิจารณ์ พานิช (2548, หน้า 17) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติที่ดี ไว้ว่า เป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของการจัดการความรู้ คือ การมีฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศของหน่วยงานต่างๆที่มีผลงานดีเด่น เป็นที่ยอมรับในด้านต่างๆโดยมีการเผยแพร่วิธีการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศเพื่อให้หน่วยงานอื่นได้นำไปปรับใช้ สรุปได้ว่า การปฏิบัติที่ดี คือ วิธีปฏิบัติที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน และ สามารถเผยแพร่วิธีการปฏิบัติงานเพื่อให้หน่วยงานอื่นได้นำไปปรับใช้

จากการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องนำมาสร้างกรอบแนวความคิดสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดี กับ การกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ ของบริษัท เพอร์เฟคเคมิคัล แอนด์ เซอร์วิส จำกัด โดยกำหนดความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ศึกษา ครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

การกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ ประกอบด้วยการปฏิบัติในด้านต่างๆ ดังนี้ (1) ด้านการทบทวน หมายถึง การติดตามการทำงานของพนักงานในการนำนโยบายต่างๆของบริษัทไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง (2) ด้านประสิทธิผล หมายถึง ผลที่ดีของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (3) ด้านความน่าเชื่อถือ หมายถึง ลูกค้าของบริษัทมีความเชื่อถือในคุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการ และ การบริการที่ให้กับลูกค้า พร้อมทั้งความเชื่อถือว่าบริษัทมีการจัดการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง (4) ด้านการติดต่อสื่อสาร หมายถึง บริษัทฯได้สื่อสารเรื่องนโยบายไปยังพนักงาน ลูกค้า และบุคคลภายนอกได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง (5) ด้านการทำให้เป็นระเบียบแบบแผน หมายถึง พนักงานมีการตรวจสอบการปฏิบัติงานของตนเอง พร้อมทั้งมีการตรวจสอบภายในบริษัทระหว่างหน่วยงานกันเองว่าได้ปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่บริษัทกำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง และ (6) ด้านความยืดหยุ่น หมายถึง การผ่อนคลายการปฏิบัติงานตามเหตุผลความจำเป็นที่ความจำเป็นเป็นครั้งคราว

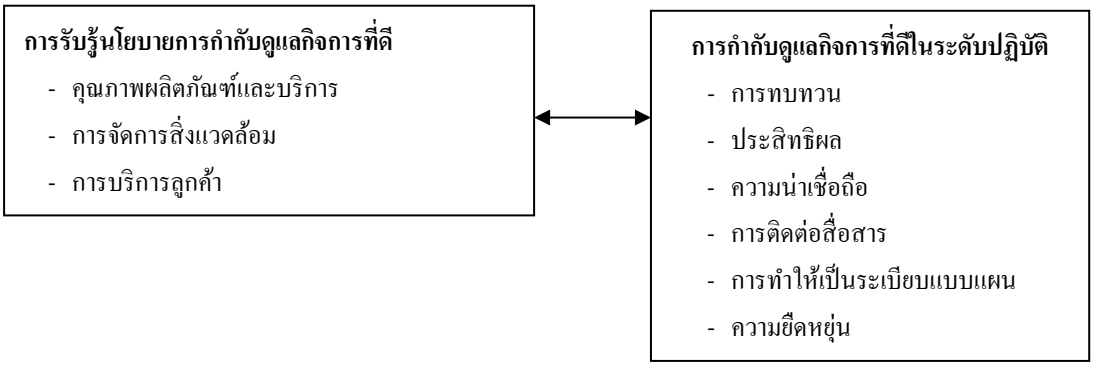

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

4. สมมิฐานงานวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์การรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดีที่มีผลต่อการกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ ของพนักงาน บริษัท เพอร์เฟคเคมิคัล แอนด์ เซอร์วิส จำกัด

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในกรณีศึกษา คือ พนักงาน ของบริษัท เพอร์เฟคเคมิคัล แอนด์ เซอร์วิส จำกัดทั้งหมด จำนวน 88 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย หัวหน้างาน และ พนักงาน ใน บริษัท เพอร์เฟคเคมิคัล แอนด์ เซอร์วิส จำกัด โดยใช้ตารางเครซี่มอร์แกนกำหนดเพื่อหากลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มตัวอย่าง 74 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ นำรายชื่อของพนักงาน ของ บริษัท เพอร์เฟคเคมิคัล แอนด์ เซอร์วิส จำกัด ทั้งหมด มาจับฉลากของแต่ละฝ่าย จนได้จำนวนพนักงาน เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 74 คน

5.2 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น การรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดี

ตัวแปรตาม การกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ

5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.สร้างแบบสอบถาม เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดี กับการกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ ของ บริษัท เพอร์เฟคเคมิคัล แอนด์ เซอร์วิส จำกัด แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ (1) สอบถามข้อมูลทั่วไป (2) สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดี (3) สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับ การกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ และ (4) ข้อเสนอแนะ

2.แบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ ผู้ศึกษาทำการหาคุณภาพของแบบสอบถาม โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและความสอดคล้องกับข้อคำถาม จากนั้นนำแบบสอบถามตรวจสอบหาค่าความเที่ยง โดย ทดลองใช้กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน คำนวณค่าความเที่ยงได้ 0.82

5.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ประชากรที่ใช้ในกรณีศึกษา คือ พนักงาน ของบริษัท เพอร์เฟคเคมิคัล แอนด์ เซอร์วิส จำกัด ทั้งหมด จำนวน 88 คนและเก็บข้อมูลได้มาทั้งหมด 74 คน (คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามที่จัดเก็บทั้งหมด)

2. นำแบบสอบถามไปให้พนักงานทั้งหมด 74 คน ทำแบบสอบถามและเก็บแบบสอบถามด้วยตัวเอง ได้แบบสอบถามสู่การวิเคราะห์ข้อมูลจำนวน 74 ชุด คิดเป็น ร้อยละ 100

5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถามมาประมวลผลข้อมูลโปรแกรม สำเร็จรูป SPSS เพื่อคำนวณค่าสถิติการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตามโดยการวิเคราะห์ คือ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

6. สรุปผลการวิจัย

คุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการ มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง กับการนำไปปฏิบัติทุกด้าน ในด้านการทบทวน ค่า 0.628 ด้านประสิทธิผล ค่า 0.439 ด้านความน่าเชื่อถือ ค่า 0.456 ด้านการติดต่อสื่อสาร ค่า 0.474 ด้านการทำให้เป็นระเบียบแบบแผน ค่า 0.517 และ ด้านความยืดหยุ่น ค่า 0.267 ซึ่ง การจัดการสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติในระดับปานกลางทุกด้าน โดยด้านการทบทวน ค่า 0.672 ด้านประสิทธิผล ค่า 0.418 ด้านความน่าเชื่อถือ ค่า 0.353 ด้านการติดต่อสื่อสาร ค่า 0.523 ด้านการทำให้เป็นระเบียบแบบแผน ค่า 0.419 และ

ด้านความยืดหยุ่น ค่า 0.246 และ การบริการลูกค้า มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติในระดับปานกลางทุกด้าน ในด้านการทบทวน ค่า 0.546 ด้านประสิทธิผล ค่า 0.408 ด้านความน่าเชื่อถือ ค่า 0.454 ด้านการติดต่อสื่อสาร ค่า 0.363 ด้านการทำให้เป็นระเบียบแบบแผน ค่า 0.512 และ ด้านความยืดหยุ่น ค่า 0.355

7. ผลการทดสอบสมมติฐานและการอภิปรายผล

ความสัมพันธ์การรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดีในนโยบายคุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการกับการกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์การรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดีในนโยบานยคุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการกับการกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ

คุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการ	การทบทวน	ประสิทธิผล	ความน่าเชื่อถือ	การติดต่อสื่อสาร	การทำให้เป็นระเบียบแบบแผน	ความยืดหยุ่น
R	0.628	0.439**	0.456**	0.474**	0.517**	0.267*
Sig.(2-tailed)	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000

** ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความน่าเชื่อถือ 0.01 (2 ทาง)

* ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความน่าเชื่อถือ 0.05 (2 ทาง)

จากตารางที่ 1 พบว่า คุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการ มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง กับการนำไปปฏิบัติทุกด้าน ในด้านการทบทวน ค่า 0.628 ด้านประสิทธิผล ค่า 0.439 ด้านความน่าเชื่อถือ ค่า 0.456 ด้านการติดต่อสื่อสาร ค่า 0.474 ด้านการทำให้เป็นระเบียบแบบแผน ค่า 0.517 และ ด้านความยืดหยุ่น ค่า 0.267

จากตารางสรุปได้ว่า การรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดีที่มีผลต่อการกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ ในเรื่องนโยบายคุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการ มีความสัมพันธ์กันแต่ด้านความยืดหยุ่นมีความสัมพันธ์กับนโยบายคุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการที่น้อยที่สุด

ความสัมพันธ์การรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดีในนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมกับการกำกับดูแลกิจการที่ดีระดับปฏิบัติ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์การรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดีในนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมกับการกำกับดูแลกิจการที่ดีระดับปฏิบัติ

การจัดการสิ่งแวดล้อม	การทบทวน	ประสิทธิผล	ความน่าเชื่อถือ	การติดต่อสื่อสาร	การทำให้เป็นระเบียบแบบแผน	ความยืดหยุ่น
R	0.672**	0.418**	0.353**	0.523**	0.419**	0.246**
Sig.(2-tailed)	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000

** ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความน่าเชื่อถือ 0.01 (2 ทาง)

* ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความน่าเชื่อถือ 0.05 (2 ทาง)

จากตารางที่ 2 พบว่า การจัดการสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติในระดับปานกลางทุกด้าน โดยด้านการทบทวน ค่า 0.672 ด้านประสิทธิผล ค่า 0.418 ด้านความน่าเชื่อถือ ค่า 0.353 ด้านการติดต่อสื่อสาร ค่า 0.523 ด้านการทำให้เป็นระเบียบแบบแผน ค่า 0.419 และ ด้านความยืดหยุ่น ค่า 0.246

จากตารางสรุปได้ว่า การรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดีที่มีผลต่อการกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ ในเรื่องนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กันทุกด้านโดยพบว่าด้านความยืดหยุ่นมีความสัมพันธ์กับนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมค่อนข้างน้อย

ความสัมพันธ์การรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดีในนโยบายบริการลูกค้ากับการกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์การรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดีในนโยบายบริการลูกค้ากับการกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ

การบริการลูกค้า	การทบทวน	ประสิทธิผล	ความน่าเชื่อถือ	การติดต่อสื่อสาร	การทำให้เป็นระเบียบแบบแผน	ความยืดหยุ่น
R	0.546**	0.408**	0.454**	0.363**	0.512**	0.355**
Sig.(2-tailed)	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000

** ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความน่าเชื่อถือ 0.01 (2 ทาง)

* ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความน่าเชื่อถือ 0.05 (2 ทาง)

จากตารางที่ 3 พบว่า การบริการลูกค้า มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติในระดับปานกลางทุกด้าน ในด้านการทบทวน ค่า 0.546 ด้านประสิทธิผล ค่า 0.408 ด้านความน่าเชื่อถือ ค่า 0.454 ด้านการติดต่อสื่อสาร ค่า 0.363 ด้านการทำให้เป็นระเบียบแบบแผน ค่า 0.512 และ ด้านความยืดหยุ่น ค่า 0.355

จากตารางสรุปได้ว่า การรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดีที่มีผลต่อการกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ ในเรื่องนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กันทุกด้านในระดับปานกลางค่อนข้างมาก ยกเว้นด้านการสื่อสารมีความสัมพันธ์น้อยที่สุด

การศึกษาความสัมพันธ์การรับรู้นโยบายการกำกับดูแลกิจการที่ดีกับการกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติ พบว่า การรับรู้นโยบายเกี่ยวกับคุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการ และ นโยบายด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติทุกด้านโดยด้านความยืดหยุ่นมีความสัมพันธ์ค่อนข้างน้อยส่วนนโยบายการบริการลูกค้ามีความสัมพันธ์กับการกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับปฏิบัติทุกด้าน ทั้งนี้ เพราะนโยบายด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการ รวมทั้ง การจัดการสิ่งแวดล้อมต้องเน้นการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพมาตรฐานและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมตามนโยบายอันเป็นจุดเด่นของบริษัทฯจึงไม่สามารถยืดหยุ่นในการปฏิบัติได้ ส่วนการบริการลูกค้านั้นสามารถยืดหยุ่นในการปฏิบัติบางประการที่อาจเกิดขึ้นได้ตามเหตุผลตามความจำเป็น สอดคล้องกับ การกำกับดูแลกิจการที่ดีของกระทรวงสาธารณสุข (2560,หน้า1 – 3) ที่ระบุว่าผู้บริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องมุ่งมั่นสร้างจิตสำนึกในการให้บริการสามารถตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้รับบริการ อย่างไรก็ตามนโยบายการบริการลูกค้าพบว่าด้านการติดต่อสื่อสารมีความสัมพันธ์ระดับปานกลางค่อนข้างน้อยจึงเป็นการปฏิบัติที่ต้องตระหนักสู่การปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยัง

สอดคล้องกับสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2554, ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติที่ดีไว้ว่า เป็นวิธีปฏิบัติในกระบวนการธุรกิจซึ่งมีส่วนอย่างยิ่งทำให้องค์กรไปสู่เป้าหมายที่เป็นเลิศ สร้างความยั่งยืนให้กับองค์กรซึ่งผลให้บริษัท เพอร์เฟคเคมิอคัล แอนด์ เซอร์วิส จำกัด มีการดำเนินกิจการเจริญก้าวหน้ามาช้านานจนถึงปัจจุบัน รวม 19 ปี

8. ข้อเสนอแนะ

1. นโยบายด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการรวมทั้งนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมควรเน้นการปฏิบัติที่คงความเคร่งครัดตามกฎเกณฑ์เพื่อให้คุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการเป็นไปตามมาตรฐานโดยไม่ควรยืดหยุ่นตามสถานการณ์ใดๆนอกจากนี้การจัดการสิ่งแวดล้อมควรปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเช่นกัน

2. นโยบายการบริการลูกค้าควรเพิ่มช่องทางการติดต่อสื่อสารเพื่อให้การดำเนินการต่างๆมีความเข้าใจถูกต้องตรงกัน โดยใช้ช่องทางการสื่อสารจากการประชุม การใช้โปรแกรมไลน์ หรือ การติดป้ายประกาศแจ้งข่าวสารต่างๆในการบริการลูกค้าให้ผู้ปฏิบัติรับทราบข้อมูลการสื่อสารอย่างทั่วถึง

9. กิตตกิกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยศรีปทุม สำหรับทุนอุดหนุนการวิจัย

10. รายการอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. **นโยบายการกำกับองค์กรที่ดี. ประกาศสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข**, 2560. จาก www.phdp.moph.go.th [เข้าถึง 15 พฤศจิกายน 2562)

ณัฐวุฒิ สง่างาม. **การสร้างแบรนด์ด้วยการตลาดสีเขียวของกระดาษไอเดียกรีน**. ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2554

ณญดา สุขอนันตกุล.**ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับคุณภาพของข้อมูลทางบัญชี**. บัญชีมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบัญชีธุรกิจแบบบูรณาการ.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. **หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน 2549**. กรุงเทพ: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2549

ทิพย์ธัญญา หริณานันท์.**อิทธิพลของการกำกับดูแลกิจการที่มีต่อการจัดการกำไร และ มูลค่าเพิ่มเชิงเศษฐศาสตร์: กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET 100**. บัณฑิมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2562

บูรชัย ศิริมหาสาคร. **มุขบริหารสู่การเป็นผู้นำ.**นครปฐม:สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา, 2548.

บริษัท กสท.โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน). **หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี**, 2562. จาก www.cattelecom.com [เข้าถึง 15 พฤศจิกายน 2562)

บรรยงค์ โตจินดา. **องค์การและการจัดการ.** กรุงเทพฯ: รวมสาสน์, 2543

ปิยะนันท์ บุญณะโยไทย. **การรับรู้และทัศนคติของผู้บริโภคต่อสื่อกิจกรรมการพัฒนาอย่างยั่งยืนของบริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)**. นิเทศศาสตรบัณฑิต. สาขาวิชานิเทศศาสตร์สื่อการตลาด.มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2556.

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. **แนวปฏิบัติที่ดี,** 2562.จาก www.qmd.skru.ac.th. [เข้าถึง 15 พฤศจิกายน 2562)

รมิดา วิรยโรจน์. **ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของกรรมการตรวจสอบและความมีคุณค่าของข้อมูลทางการบัญชี**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2557.

วิจารณ์ พานิช. การจัดความรู้. **วารสารเพื่อผลผลิต : Productivity world.** 8(47,หน้า17), 2548.

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. **Best Peattie คืออะไร.** 2554.จาก www.ft.pi.or.th. [เข้าถึง 15 พฤศจิกายน 2562)

อุบลวรรณ ภากานันท์ และคณะผู้เขียน. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.

Bonna, A. K. **The Impact of corporate Governance on Corporate Financial Performance Doctoral Dissertation**: Walden University, 2012.

ปัญหาเขตอำนาจเหนือคดีของศาลอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550

PROBLEMS OF JURISDICTION OVER CASES OF THE APPEAL COURT UNDER THE PROCEDURE FOR NARCOTICS ACT, B.E. 2550

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจียมจิต สุวรรณน้อย

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: cheamchit.su@spu.ac.th

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายพิเศษซึ่งเปลี่ยนแปลงระบบการอุทธรณ์ฎีกาคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้แตกต่างไปจากหลักเดิม โดยกำหนดให้นำระบบศาลสองชั้นศาลมาใช้กับคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในทุกกรณีต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์เพียงแห่งเดียวและกำหนดให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นที่สุด เว้นแต่จะได้รับอนุญาตให้ฎีกา ทั้งนี้เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาในชั้นอุทธรณ์มีความเป็นเอกภาพ อย่างไรก็ดี พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 15 และมาตรา 17 ไม่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ชัดเจนครอบคลุมถึงเขตอำนาจเหนือคดีของศาลอุทธรณ์ในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดบางประเภทซึ่งมีความผิดตามกฎหมายอื่นอันมิใช่กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดรวมอยู่ด้วยทั้งในกรณีความผิดกรรมเดียวและหลายกรรม ทำให้ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติดังกล่าวเกิดข้อขัดข้องในการรับอุทธรณ์ไว้พิจารณา เพราะยังมีข้อเคลือบคลุมว่าคดีนั้นอยู่ในเขตอำนาจของศาลใดระหว่างศาลอุทธรณ์กับศาลอุทธรณ์ภาค เช่น คดีความผิดกรรมเดียวแต่เป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท บทแรก ฐานเสพเมทแอมเฟตามีน บทที่สอง ฐานเป็นผู้ขับขี่เสพเมทแอมเฟตามีน และบทที่สาม ฐานขับรถในขณะเมาสุรา ถ้าโจทก์อุทธรณ์เฉพาะบทความผิดฐานขับรถในขณะเมาสุราซึ่งมิใช่ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แต่เป็นกรรมเดียวกับความผิดสองฐานแรก ซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดจะมีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นหรือไม่ ก็ยังมีข้อถกเถียงอยู่ ทำให้เกิดความเสียหายล่าช้า ประกอบกับพระราชบัญญัติดังกล่าวมิได้กำหนดวิธีแก้ปัญหาในเรื่องเขตอำนาจไว้จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ควรศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ของบทบัญญัติดังกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ศาลใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: เขตอำนาจศาลอุทธรณ์, วิธีพิจารณาคดียาเสพติด, ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติด

ABSTRACT

The Procedure for Narcotic Act, B.E. 2550 is a special law that changes the appeal system on drug offenses differently from the original principles by providing that the two-level court system applies to narcotics

offenses. The appeal of the judgment or order of the Court of First Instance in all cases must appeal to the Court of Appeal only and require that the judgment or order of the Court of Appeal in the narcotics offense is final, unless being allowed to petition to the Supreme Court, to ensure unity in the appeals process. However, the Procedure for Narcotic Act, B.E. 2550 Section 15 and Section 17 did not prescribe clear rules covering jurisdiction over cases of the Court of Appeals for offenses relating to certain types of narcotics which are offenses under other laws which is not a law on narcotics, included in the case of single and multiple deeds, causing the Narcotics Division of the Appeal Court, established under this Act, to have an obstacle in accepting the appeal for consideration, because there is still ambiguity that the case is in the jurisdiction of any court between the Court of Appeal and the Region Court of Appeal, such as a single crime case but a multiple offense to the law; The first is an offense of methamphetamine used, The second is methamphetamine used driver, and the third is offense of drunk driver, If the prosecutor appealed only the offense of drunk driver, which is not an offense relating to drugs but the same act as the first two offenses which is an offense relating to drugs. Does the Narcotics Division of the Appeal Court have jurisdiction over that case? There are still arguments causing delay damage. The said law does not specify a solution to the problem of jurisdiction. It is therefore important to study to find guidelines for the amendment to the rules of this provisions in writing so that the court can be used as a tool for effective adjudication of narcotics offenses.

Keywords: Appeals Court, Narcotics Procedure, Narcotics Division in the Appeal Court

1. บทนำ

ยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญที่บั่นทอนความมั่นคงของประเทศชาติอย่างร้ายแรง เนื่องจากปัจจุบันการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีลักษณะพิเศษและซับซ้อนแตกต่างจากการกระทำความผิดอาญาทั่วไปโดยเกิดรูปแบบอาชญากรรมที่มีการจัดตั้งในลักษณะองค์กรและผู้กระทำความผิดอาศัยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและข้อจำกัดของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด รัฐจึงตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การสืบสวน สอบสวน วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น การอุทธรณ์ ฎีกา และอายุความ รวมทั้งการบังคับชำระค่าปรับตามคำพิพากษาไว้เป็นพิเศษ เพื่อให้ศาลใช้เป็นเครื่องมือในการพิจารณาพิพากษาและบังคับโทษคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 เป็นวิธีพิจารณาพิเศษที่กำหนดให้คู่ความต้องอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดเพียงศาลเดียวเพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในชั้นอุทธรณ์มีความเป็นเอกภาพ กรณีความผิดที่อุทธรณ์มีข้อหาความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพียงอย่างเดียว เช่น ความผิดฐานเสพกัญชา หรือความผิดฐานจำหน่ายเมทแอมเฟตามีน เป็นต้น ย่อมเป็นการไม่ยากที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดจะรับอุทธรณ์คดีนั้นไว้พิจารณา ส่วนกรณีความผิดหลายกรรมโดยมีความผิดข้อหาใดข้อหาหนึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และอีกข้อหาหนึ่งเป็นความผิดตามกฎหมายอื่น หากมีอุทธรณ์ข้อหาความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดพร้อมกับข้อหาความผิดอื่น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 17 กำหนดให้คู่ความยื่นอุทธรณ์

ต่อศาลอุทธรณ์ โดยให้ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาข้อหาความผิดอื่นซึ่งมิใช่ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ด้วย แต่ถ้าคู่ความอุทธรณ์เฉพาะข้อหาความผิดอื่นโดยมิได้อุทธรณ์ข้อหาความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย คู่ความจะต้องยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภาคหรือศาลอุทธรณ์กลางแผนกอื่นซึ่งมิใช่แผนกคดียาเสพติด แล้วแต่กรณี การอุทธรณ์คดีในประเภทนี้จึงไม่อยู่ในเขตอำนาจพิจารณาของศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติด

ปัญหาเรื่องเขตอำนาจเหนือคดีของศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดเกิดขึ้นเนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 15 และมาตรา 17 ทั้งสองมาตราดังกล่าวไม่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ชัดเจนครอบคลุมถึงเขตอำนาจเหนือคดีของศาลอุทธรณ์ในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดบางประเภทซึ่งมีความผิดตามกฎหมายอื่นอันมิใช่กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดรวมอยู่ด้วยทั้งในกรณีความผิดกรรมเดียวและหลายกรรม ทำให้ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติดังกล่าวเกิดข้อขัดข้องในการรับอุทธรณ์ไว้พิจารณา เพราะยังมีข้อเคลือบคลุมว่าคดีนั้นอยู่ในเขตอำนาจของศาลใดระหว่างศาลอุทธรณ์กับศาลอุทธรณ์ภาค เช่น โจทก์ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นข้อหาเสพกัญชา ซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและข้อหาลักทรัพย์ซึ่งเป็นความผิดอื่นต่อศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติด ศาลชั้นต้นสั่งรับอุทธรณ์มาทั้งหมด ถ้าระหว่างการพิจารณาศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดพบว่าข้อหาเสพกัญชาซึ่งเป็นคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง จะเกิดปัญหาขึ้นทันทีว่าศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเหนือคดีนั้นหรือไม่ ถ้ามีเขตอำนาจเหนือคดี ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดจะต้องวินิจฉัยก่อนว่าข้อหาเสพกัญชาที่โจทก์อุทธรณ์ขึ้นมานั้นต้องห้ามอุทธรณ์ แล้วจึงจะวินิจฉัยอุทธรณ์ข้อหาลักทรัพย์ซึ่งเป็นความผิดอื่นนั้นไปเสียทีเดียว ถ้าไม่มีเขตอำนาจเหนือคดี เพราะข้อหาความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดต้องห้ามอุทธรณ์ อุทธรณ์นั้นจะเหลือแต่ความผิดฐานอื่น ซึ่งจะต้องส่งสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์ภาคที่มีอำนาจเหนือคดีนั้นเป็นผู้พิจารณา ดังนี้ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดจะต้องปฏิบัติอย่างไร จะต้องมีคำวินิจฉัยสั่งไม่รับอุทธรณ์ข้อหาความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นก่อน แล้วส่งสำนวนพร้อมอุทธรณ์นั้นไปให้ศาลอุทธรณ์ภาค หรือจะจดรายงานกระบวนพิจารณาส่งสำนวนพร้อมอุทธรณ์ไปศาลอุทธรณ์ภาคเสียทีเดียวโดยไม่ต้องทำคำสั่งวินิจฉัยข้อหาความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นเสียก่อนก่อน หรือหากคดีนั้นศาลชั้นต้นสั่งไม่รับอุทธรณ์ซึ่งต้องห้ามอุทธรณ์ในข้อหาเสพกัญชา และสั่งรับอุทธรณ์เฉพาะข้อหาลักทรัพย์โดยส่งสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์ภาคพิจารณา ถ้าศาลอุทธรณ์ภาคพิจารณาอุทธรณ์ในข้อหาลักทรัพย์แล้วเห็นว่าศาลชั้นต้นลงโทษจำเลยข้อหาเสพกัญชาซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ถูกต้องหรือกำหนดโทษหนักเกินไป เช่นนี้ศาลอุทธรณ์ภาคจะก้าวล่วงเข้าไปวินิจฉัยในข้อหาดังกล่าวซึ่งเป็นคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้หรือไม่

นอกจากนี้ กรณีที่ศาลชั้นต้นสั่งรับอุทธรณ์มาแล้วศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดเห็นว่าคดีไม่อยู่ในเขตอำนาจพิจารณาและส่งสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์ภาค ถ้าศาลอุทธรณ์ภาคที่รับสำนวนมีความเห็นแย้งว่าศาลตนไม่มีอำนาจพิจารณาและส่งสำนวนกลับคืนมา ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดจะแก้ปัญหาข้อขัดแย้งนี้อย่างไร เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดดังกล่าวไม่ได้กำหนดวิธีแก้ไว้ ในที่สุดศาลใดศาลหนึ่งก็อาจต้องรับคดีนั้นไว้พิจารณาโดยข้อกฎหมายดังกล่าวก็ไม่แน่ชัดว่าอุทธรณ์คดีนั้นจะอยู่ในเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลตนหรือไม่ แต่จำต้องรับไว้เพื่อมิให้กระทบต่อภาพลักษณ์ขององค์กรในสายตาประชาชนว่าศาลเกี่ยงงานโยนคดีกันไปมา

ด้วยเหตุดังกล่าวจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาบทบัญญัติของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ในเรื่องเขตอำนาจศาลเหนือคดี เพื่อแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวที่ชัดเจนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติด

2. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ในเรื่องเขตอำนาจเหนือคดีของศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติด

3. เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ในเรื่องเขตอำนาจศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดให้ชัดเจน

3. พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550

พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 ตราขึ้นเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2550 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 14 มกราคม 2551 โดยมาตรา 2 บัญญัติให้มีผลใช้บังคับเมื่อพ้น 180 วัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา พระราชบัญญัติดังกล่าวจึงมีผลบังคับนับแต่วันที่ 13 กรกฎาคม 2551 ประกอบด้วยบทบัญญัติทั้งสิ้นรวม 24 มาตรา แบ่งออกเป็น 8 ส่วน ส่วนแรก เป็นบทบัญญัติเบื้องต้นของกฎหมาย (มาตรา 1 ถึงมาตรา 6) ส่วนที่ 2 หมวด 1 การสืบสวน (มาตรา 7 ถึงมาตรา 10) ส่วนที่ 3 หมวด 2 การสอบสวน (มาตรา 11) ส่วนที่ 4 หมวด 3 วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น (มาตรา 12 ถึงมาตรา 13) ส่วนที่ 5 หมวด 4 อุทธรณ์และฎีกา (มาตรา 14 ถึงมาตรา 20) ส่วนที่ 6 หมวด 5 การบังคับโทษปรับ (มาตรา 21) ส่วนที่ 7 หมวด 6 อายุความ (มาตรา 22 ถึงมาตรา 23) และส่วนที่ 8 บทเฉพาะกาล (มาตรา 24)

3.1 นิยามความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 5 นิยามคำว่า “ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายถึง ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด และนิยามคำว่า “กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายถึง กฎหมาย 5 ฉบับ ได้แก่ กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใช้สารระเหย กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ และกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ซึ่งปัจจุบันหมายถึง พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2559

นอกจากคดีที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิดตามกฎหมายทั้งห้าฉบับดังกล่าวแล้ว ยังมีคดีประเภทอื่นซึ่งรวมอยู่ในความหมายของคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย ได้แก่

1) คดีร้องขอให้ริบทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 เนื่องจากเนื้อหาและลักษณะคำร้องเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ถือเป็นส่วนหนึ่งของความผิดหรือมาตรการลงโทษในทางทรัพย์สินที่เกี่ยวโยงอยู่กับความผิดตามที่โจทก์ฟ้อง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5316/2555)

2) คดีฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เนื่องจากความผิดฐานเสพยาเสพติดเป็นความผิดมูลฐานที่จะต้องส่งตัวจำเลยไปฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ถ้าพนักงานอัยการฟ้องจำเลยโดยไม่ส่งตัวไปฟื้นฟูตามบทบัญญัติดังกล่าว ถือว่าโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง เป็นต้น เช่นนี้เป็นเรื่องอำนาจฟ้องในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 15599/2558)

ส่วนคดีร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดยาเสพติดตกเป็นของแผ่นดินหรือคดีความผิดฐานฟอกเงินซึ่งมีมูลฐานความผิดมาจากความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ไม่เป็นคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

3) คดีผิดสัญญาประกันซึ่งต้องมีการบังคับตามสัญญาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ถือเป็นคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งจะต้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้นไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 432/2561)

3.2 การอุทธรณ์คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

การยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอาจแยกพิจารณาได้ 3 ประการ คือ

1) การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเพียงอย่างเดียว ไม่ว่าจะเป็นความผิดกรรมเดียวหรือหลายกรรม คู่ความต้องยื่นอุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นตามมาตรา 15 และเป็นหน้าที่ของศาลชั้นต้นในการตรวจอุทธรณ์ว่าจะรับอุทธรณ์หรือไม่ โดยคู่ความต้องยื่นอุทธรณ์ภายในกำหนด 1 เดือน นับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์ฟังตามมาตรา 15 วรรคหนึ่ง

2) ส่วนการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในคดีความผิดหลายกรรมต่างกัน และกรรมใดกรรมหนึ่งเป็นคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและความผิดอื่นจะอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดตามมาตรา 15 และมาตรา 17

3) คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ศาลชั้นต้นพิพากษาประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต และไม่มีฝ่ายใดอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นมีหน้าที่ส่งสำนวนพร้อมคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 วรรคสอง ประกอบ พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 16 ไปศาลอุทธรณ์เพื่อให้ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดพิจารณาทบทวนอีกครั้งหนึ่ง

4. สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาอาจสรุปประเด็นปัญหาและอุปสรรคได้ดังนี้ คือ

4.1 กรณีความผิดกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายบทเดียว อันเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตาม พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 5 เช่น ความผิดฐานมีกัญชาไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ตาม พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 26 วรรคหนึ่ง, 76 วรรคหนึ่ง อันเป็นกรรมเดียว บทเดียว หรือกรณีความผิดกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบทและทุกบทเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งจะต้องใช้กฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดลงโทษแก่จำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 90 เช่น ความผิดฐานผลิตพืชกระท่อมกับมีพืชกระท่อมที่ผลิตดังกล่าวไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ตาม พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 26 วรรคหนึ่ง, 75 วรรคสอง, 76 วรรคสอง หรือกรณีความผิดหลายกรรมและทุกกรรมเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น ความผิดฐานผลิตพืชกระท่อม กับความผิดฐานมีเฮโรอีนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ตาม พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคหนึ่ง, 26 วรรคหนึ่ง, 75 วรรคสอง, 67 ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดย่อมมีเขตอำนาจศาลเหนือคดีนั้นตาม พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 15 จึงเป็นเรื่องไม่ยากที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดจะรับคดีนั้นไว้พิจารณา

กรณีจะเกิดปัญหาตามมาตรา 15 ขึ้นเมื่อคดีความผิดกรรมเดียวที่เป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท และมีความผิดบทใดบทหนึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แต่อีกบทหนึ่งหรือหลายบทเป็นความผิดตามกฎหมายอื่น

นอกเหนือจากที่กฎหมาย 5 ฉบับ ในนิยาม "กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด" ตาม พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 5 ซึ่งถ้าความผิดตามกฎหมายอื่นเป็นฐานความผิดที่มีจุดเกาะเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอยู่ด้วย เช่น ความผิดฐานเป็นผู้ขับขี่เสพเมทแอมเฟตามีนตาม พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 ทวิ, 157/1 ที่มีจุดเกาะเกี่ยวกับความผิดฐานเสพเมทแอมเฟตามีนตาม พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 57, 91 ศาลฎีกาตีความว่า ฐานความผิดนั้นเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอยู่ด้วย จึงถือเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามมาตรา 5 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9050/2553 และ 13813/2553) แต่ถ้าความผิดตามกฎหมายอื่นนั้นไม่มีจุดเกาะเกี่ยวกับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอยู่เลย เช่น ความผิดฐานขับรถในขณะเมาสุราตาม พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 (2) อันเป็นความผิดกรรมเดียวและเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบทกับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดดังกล่าว ถ้าคู่ความอุทธรณ์เฉพาะข้อหาขับรถในขณะเมาสุราซึ่งเป็นความผิดตามกฎหมายอื่นเพียงข้อหาเดียว ก็จะเกิดปัญหาโต้แย้งว่าคดีอยู่ในเขตอำนาจของศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดหรือไม่ เนื่องจาก พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 15 ไม่ได้บัญญัติไว้แจ้งชัด ทั้งมิได้กำหนดวิธีแก้ปัญหาในเรื่องเขตอำนาจไว้ การที่ศาลอุทธรณ์ต้องแก้ปัญหาเป็นการเฉพาะเรื่องโดยใช้หลักกฎหมายทั่วไปตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 21 วรรคสอง รับคดีนั้นไว้พิจารณาเพื่อมิให้คดีต้องล่าช้าและมิให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อสถาบันศาลยุติธรรมนั้นก็เป็นเพียงการแก้ปัญหาเพียงชั่วคราว ไม่อาจใช้เป็นแนวปฏิบัติของศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดได้ และโดยปกติจะต้องเป็นเรื่องที่ผู้อุทธรณ์ทำอุทธรณ์โดยระบุยื่นต่อศาลอุทธรณ์โดยตรง ศาลอุทธรณ์จึงจะใช้ดุลพินิจรับคดีนั้นไว้พิจารณาได้ ถ้าคู่ความทำอุทธรณ์โดยระบุยื่นต่อศาลอุทธรณ์ภาค ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดก็ไม่สามารถใช้ดุลพินิจรับคดีไว้พิจารณา

4.2 กรณีเมื่อมีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นซึ่งเป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน และกรรมใดกรรมหนึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หากมีการอุทธรณ์ในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดพร้อมความผิดอื่น กรณีเช่นนี้ พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 17 กำหนดทางแก้ในเรื่องเขตอำนาจศาลเหนือคดีไว้ โดยให้คู่ความยื่นอุทธรณ์นั้นต่อศาลอุทธรณ์และกำหนดให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาพิพากษาในความผิดอื่นซึ่งมิใช่ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ด้วย แต่หากมีการอุทธรณ์ในความผิดเช่นนั้นและศาลอุทธรณ์รับคดีไว้พิจารณาแล้ว กลับปรากฏในการพิจารณาของศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดว่าความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดต้องห้ามอุทธรณ์ ก็จะเกิดปัญหาว่า ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดจะมีอำนาจรับคดีนั้นไว้พิจารณาได้หรือไม่ กรณีนี้มีความเห็นแตกต่างกันเป็น 2 แนวทาง แนวแรก เห็นว่า เมื่อความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดต้องห้ามอุทธรณ์ คงอุทธรณ์ได้เฉพาะฐานความผิดอื่น ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดจึงไม่มีอำนาจรับคดีไว้พิจารณา ส่วนแนวที่ 2 เห็นว่า แม้ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดต้องห้ามอุทธรณ์ แต่ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดยังคงต้องวินิจฉัยความผิดฐานนั้นว่าต้องห้ามอุทธรณ์ เท่ากับมีอำนาจพิจารณาฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในตัวอยู่แล้ว จึงมีอำนาจพิจารณาฐานความผิดอื่นได้ด้วย ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวความคิดที่ 2 เพราะมาตรา 17 บัญญัติโดยใช้ถ้อยคำว่า "... หากมีการอุทธรณ์ในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดพร้อมความผิดอื่น ให้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ ..." เท่ากับกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณารับอุทธรณ์ในขณะเวลาที่คู่ความยื่นอุทธรณ์ขึ้นมาว่า มีการอุทธรณ์ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดพร้อมความผิดอื่นหรือไม่เท่านั้น ถ้ามีศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดก็มีอำนาจรับอุทธรณ์คดีนั้นไว้พิจารณาโดยไม่จำต้องพิจารณาในเนื้อหาของอุทธรณ์นั้นว่าต้องห้ามอุทธรณ์หรือไม่

4.3 ในทางกลับกัน ในคดีความผิดหลายกรรมดังกล่าว ถ้าคู่ความอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นเฉพาะฐานความผิดอื่นซึ่งมิใช่ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไปยังศาลอุทธรณ์ภาค และในระหว่างพิจารณาศาลอุทธรณ์ภาคตรวจสำนวนแล้วเห็นว่า ฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นศาลชั้นต้นพิพากษาไม่ถูกต้อง ศาล

อุทธรณ์ภาคจะมีอำนาจก้าวล่วงเข้าไปวินิจฉัยในฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้หรือไม่ ก็มีความเห็นเป็น 2 แนวทาง แนวแรก เห็นว่าศาลอุทธรณ์ภาคไม่มีอำนาจก้าวล่วงเข้าไปวินิจฉัยในฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด เพราะ พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 17 มิได้ให้อำนาจศาลอุทธรณ์ภาคไว้ทำนองเดียวกันกับศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติด ส่วนแนวที่ 2 เห็นว่า ศาลอุทธรณ์ภาคมีอำนาจก้าวล่วงเข้าไปวินิจฉัยในฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้โดยอาศัยหลักทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 ประกอบมาตรา 215 กล่าวคือในเมื่อศาลอุทธรณ์ภาคมีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นแล้วจึงมีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ทั้งสำนวนที่ขึ้นมา ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 17 เป็นกฎหมายพิเศษ มิได้ให้อำนาจแก่ศาลอุทธรณ์ภาคไว้ในทำนองเดียวกันกับศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติด การจะนำบทบัญญัติทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตีความขยายอำนาจศาลอุทธรณ์ภาคโดยอาศัย พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 3 ที่ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติดังกล่าวเพื่อก้าวล่วงเข้าไปวินิจฉัยในฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดไม่น่าจะกระทำได้ เนื่องจากคู่ความมิได้อุทธรณ์ในฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แสดงว่าคู่ความพึงพอใจในผลคำพิพากษาศาลชั้นต้นแล้ว การให้ศาลอุทธรณ์ภาคก้าวล่วงเข้าไปวินิจฉัยความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ก็เท่ากับยินยอมให้นำหลักกฎหมายทั่วไปมายกเว้นกฎหมายพิเศษ

4.4 ส่วนคดีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยให้ประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นความผิดกรรมเดียวหรือหลายกรรม หรือมีข้อหาความผิดตามกฎหมายอื่นรวมอยู่ด้วยหรือไม่ก็ตาม แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดอุทธรณ์ คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดก็ยังไม่ถึงที่สุด เว้นแต่ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดจะได้พิจารณาพิพากษายืนอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจาก พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติดฯ มาตรา 16 กำหนดให้ศาลชั้นต้นมีหน้าที่ต้องส่งสำนวนและคำพิพากษาไปยังศาลอุทธรณ์ตาม ป.วิ. อาญา มาตรา 245 กรณีจึงเป็นเรื่องไม่ยากที่ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดจะรับคดีนั้นไว้พิจารณา

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ควรมีการแก้ไขบทบัญญัติ พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 15 ให้ชัดเจนโดยกำหนดให้ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดตามกฎหมายอื่นซึ่งเป็นกรรมเดียวกับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ด้วย

5.2 ควรมีการแก้ไขบทบัญญัติ พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มาตรา 17 ให้ชัดเจนโดยกำหนดให้ศาลอุทธรณ์แผนกคดียาเสพติดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดตามกฎหมายอื่นในกรณีที่ปรากฏภายหลังว่าข้อหาความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นต้องห้ามอุทธรณ์ และกำหนดให้ศาลอุทธรณ์ภาคมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ในกรณีที่ปรากฏภายหลังว่าข้อหาความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นศาลชั้นต้นพิพากษาไว้ไม่ถูกต้องแม้คู่ความจะมิได้อุทธรณ์ข้อหาความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดนั้นด้วย

5.3 ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ประธานศาลอุทธรณ์ให้ฐานะเป็นผู้บริหารสูงสุดของศาลอุทธรณ์เป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องเขตอำนาจศาลเหนือคดีในชั้นอุทธรณ์

6. เอกสารอ้างอิง

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550, **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 125 ตอนที่ 9 ก, 2551.

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม, **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม 117 ตอนที่ 44 ก, 2543.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. ดร., **คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา,** พิมพ์ครั้งที่ 6, หจก.จิรรัชการพิมพ์, กรุงเทพฯ; 2551.

ไพโรจน์ วายุภาพ. **คำอธิบายระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2554.

ธานิศ เกศวพิทักษ์, **หัวใจของพระธรรมนูญศาลยุติธรรมและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง,** พิมพ์ครั้งที่ 7; 2556.

วัชรินทร์ สุขเกื้อ. คำอธิบายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550. เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่องการดำเนินคดียาเสพติดในศาลอุทธรณ์, 2554.

สถิต เล็งไธสง, อำนาจศาล, **นิติศาสตร์** 3, 2514.

สำนักงาน ป.ป.ส. กระทรวงยุติธรรม, **รวมกฎหมายยาเสพติด พร้อมด้วยกฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง.** พิมพ์ครั้งที่ 15, กรุงเทพฯ: บางกอกบล๊อก, 2562.

สำนักงานศาลยุติธรรม, **คู่มือปฏิบัติราชการของตุลาการ ส่วนวิธีพิจารณาคดียาเสพติด เล่มที่ 4,** กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์ 50, 2558.

รายงานการประชุมแผนกคดียาเสพติดในศาลอุทธรณ์ เรื่องหารือปัญหาข้อกฎหมายในการสั่งออกคดียาเสพติดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 วันที่ 22 มีนาคม 2561.

ข้อมูลมติคณะรัฐมนตรี สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. ...., จาก https://cabinet.soc.go.th

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสุขภาพของประชาชน : กรณีศึกษาการจัดเก็บภาษีโซเดียม

LEGAL MEASURE FOR PUBLIC HEALTH PROTECTION : A CASE STUDY ON SODIUM TAX

ดร.จุฬาพัฒน์ กีรติภูมิธรรม[1]

Dr.Julapathana Kiratiphumtam

สังกัด: สภาทนายความ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Affiliation: Lawyers Council Under the Royal Patronage

Email: j.kiratiphumtam@gmail.com

บทคัดย่อ

การจัดเก็บภาษีโซเดียมในอาหารและเครื่องดื่ม หรือเรียกอีกอย่างว่า “ภาษีความเค็ม” เป็นการนำแนวคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยพฤติกรรมของผู้บริโภคมาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างกลไกทางกฎหมายด้านภาษีโดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งคุ้มครองสุขภาพของประชาชนให้บริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ

การบริโภคโซเดียมเกินกว่าความต้องการของร่างกายย่อมส่งผลร้ายต่อสุขภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นสาเหตุหลักของโรคติดต่อไม่เรื้อรัง (Non communicable disease : NCDs) ได้แก่ กลุ่มโรคหลอดเลือดหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง โรคมะเร็ง โรคเบาหวาน และแนวโน้มประชากรที่เป็นกลุ่มเสี่ยงและป่วยด้วยโรค NCDs ยังคงมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นปัญหาสุขภาพอันดับหนึ่งของโลกรวมถึงประเทศไทยด้วย ปัญหาดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบต่อการเจ็บป่วย เสียชีวิต นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อการสูญเสียปีสุขภาวะและต้นทุนทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ผลการศึกษาพบว่า ในต่างประเทศมีการจัดเก็บภาษีโซเดียมในหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐโปรตุเกส และฮังการี เป็นต้น ส่วนประเทศไทยพบว่ามีการจัดเก็บภาษีความหวานจากผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่มบางชนิดบ้างแล้ว แต่ยังไม่มีการจัดเก็บภาษีโซเดียมแต่อย่างใด ดังนั้น การศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาเพื่อนำเสนอแนวคิดและมาตรการในการจัดเก็บภาษีโซเดียมในอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งนอกจากจะส่งผลดีต่อสุขภาพของประชาชน ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนการผลิตของผู้ประกอบการแล้วยังส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ

คำสำคัญ: ภาษีโซเดียม ภาษีความหวาน ภาษีความเค็ม การสูญเสียปีสุขภาวะ

---

[1] นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม), นิติศาสตรมหาบัณฑิต, เนติบัณฑิต, นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต

LL.B. (Honor), LL..M., Barrister At Law and LL.D.

ABSTRACT

Tax collection in food and beverage or "salt tax" is to adopt the economic theory on consumer behavior as a framework in building the tax law mechanism, which aims to protect people's health for consuming food and beverage appropriately according to the nutritional principle.

Consuming sodium exceeding the body requirement has a negative effect to health, especially the major cause of non-communicable diseases (NCDs), i.e., coronary artery disease, stroke, cancer, and diabetes. Moreover, the population in a risk group and having NCDs are likely to increase sharply and become number one of the world health issues including Thailand. This issue affects to illnesses and deaths. Besides, it leads to disability-adjusted life year and economic cost dramatically and tends to increase continually.

The results showed that many of the foreign countries have imposed on sodium tax, such as, the United States of America, the United Kingdom, the Portuguese Republic, Hungary, etc. However, Thailand has only imposed on sugar-sweetened beverage tax from some of food and beverage products but the salt tax hasn't still been collected. Therefore, this research aims to propose concepts and measures to collect sodium tax in the food and beverage industry, which does not only have a positive effect to people's health, also affects to the manufacturing adjustment of the entrepreneurs and has a positive impact to the economic system of the nation.

Keywords: Sodium tax, sugar-sweetened beverage tax, salt tax, disability-adjusted life year

1. บทนำ

อาหารและเครื่องดื่มถือเป็นปัจจัยสี่ที่จำเป็นและสำคัญต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ ซึ่งหลักในการเลือกบริโภคอาหารและเครื่องดื่มนั้นมนุษย์ควรเลือกบริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่มีคุณค่าทางโภชนาการ โดยได้รับสารอาหารที่เหมาะสมต่อร่างกาย ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขโดยกองโภชนาการ กรมอนามัยได้แนะนำการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพของคนไทย (Food Based Dietary Guidelines) ว่าให้ทานอาหารครบ 5 หมู่ แต่ละหมู่หลากหลาย และหมั่นดูแลน้ำหนักตัว กินข้าวเป็นอาหารหลักสลับกับอาหารประเภทแป้งเป็นบางมื้อ กินพืชผักให้มากและกินผลไม้เป็นประจำ กินปลา เนื้อสัตว์ไม่ติดมัน ไข่ และถั่วเมล็ดแห้งเป็นประจำ ดื่มนมให้เหมาะสมตามวัย กินอาหารที่มีไขมันแต่พอควร กินอาหารที่สะอาดปราศจากการปนเปื้อน งดหรือลดเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และหลีกเลี่ยงการกินอาหารสหวานจัดและเค็มจัด (กระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย, (Online, 2557) กล่าวได้ว่าสารอาหารมีความจำเป็นต่อร่างกายและร่างกายจำเป็นต้องได้รับสารอาหารในปริมาณที่เหมาะสม หากร่างกายได้รับสารอาหารน้อยเกินไปจะทำให้เกิดภาวะขาดสารอาหารส่งผลให้ร่างกายอ่อนแอ การเจริญเติบโตผิดปกติ ทั้งอาจส่งผลให้การทำงานของอวัยวะและระบบต่าง ๆ ของร่างกายผิดปกติได้ แต่อย่างไรก็ตาม ในทางกลับกันหากร่างกายได้รับสารอาหารบางอย่างมากเกินไปก็อาจนำมาซึ่งโรคต่าง ๆ ได้ (สมาคมนักกำหนดอาหารแห่งประเทศไทย, สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2555, น.1) โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non communicable disease : NCDs) ซึ่งเป็นปัญหาสุขภาพอันหนึ่งของโลกและของประเทศไทยด้วย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), ออนไลน์, 2562)โดยเฉพาะกลุ่มโรค NCDs 4 โรคหลัก ได้แก่ กลุ่มโรคหลอดเลือดหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง โรคมะเร็ง โรคเบาหวาน ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของการเสียชีวิตของคนไทย และแนวโน้มประชากรที่เป็นกลุ่มเสี่ยงและป่วยด้วยโรค NCDs ยังคงมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและ

ส่งผลให้เกิดความสูญเสียปีสุขภาวะ (Disability-Adjusted Life Year : DALY) ซึ่งเป็นดัชนีวัดสถานะสุขภาพของประชากรแบบองค์รวม ประกอบด้วยสุขภาวะที่สูญเสียจากการตายก่อนวัยอันควร (Year of Lift Lost: YLL) กับปีสุขภาวะที่สูญเสียไปจากการมีชีวิตอยู่ด้วยความบกพร่องทางสุขภาพ (Year of Life Lost due to Disability: YLD) โดยความสูญเสียปีสุขภาวะของประชากรไทยจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังค่อนข้างสูง (สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ, 2558, น.2) และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัญหานี้ องค์การอนามัยโลกได้เสนอมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมโรค NCDs (Good/Best buy intervention) ไว้ดังนี้

(1) มาตรการควบคุมการบริโภคยาสูบ 4 มาตรการ ได้แก่ การเพิ่มพื้นที่ปลอดควันบุหรี่ การให้ข้อมูลคำเตือนพิษภัยจากผลิตภัณฑ์ยาสูบ การเพิ่มราคาและภาษี การห้ามโฆษณา

(2) มาตรการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 3 มาตรการ ได้แก่ การจำกัดการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การห้ามโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การเพิ่มราคาและภาษี

(3) มาตรการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภค 3 มาตรการ ได้แก่ การลดการบริโภคเกลือและโซเดียม การลดการบริโภคไขมันทรานส์ การรณรงค์สร้างกระแสความตื่นตัวในการบริโภคอาหารสุขภาพ

(4) มาตรการรณรงค์สาธารณะทางสื่อมวลชนเพื่อการเพิ่มกิจกรรมทางกาย

อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้จะกล่าวถึงเฉพาะมาตรการเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการบริโภคเฉพาะการลดการบริโภคโซเดียมหรือความเค็มเท่านั้นโดยองค์การอนามัยโลก หรือ WHO กำหนดไว้ว่าการบริโภคโซเดียม (เกลือแร่) ไม่ควรเกิน 2,000 มิลลิกรัม/วัน แต่ข้อมูลจาก สสส. ระบุว่าคนไทยบริโภคโซเดียมเฉลี่ย 4,350 มิลลิกรัม/วัน เกินกว่าตัวเลขที่องค์การอนามัยโลกกำหนดเป็นเท่าตัว ซึ่งโซเดียมเป็นภัยเงียบใกล้ตัว เปรียบแหมือนการสะสมความตายแบบผ่อนส่ง นอกจากอาการป่วยที่จะสร้างความลำบากในการใช้ชีวิตแล้วยังเป็นภาระทางการเงินระยะยาวที่ต้องแบกรับซึ่งประเทศไทยมีสถิติผู้ป่วยที่ต้องล้างไตเพิ่มขึ้นทุกปี คนไทยกินเกลือ (โซเดียม) สูงหรือมากกว่า 2 เท่าของความต้องการของร่างกาย ซึ่งปัจจุบันคนไทยป่วยเป็นโรคไตวายเรื้อรังสูงถึง 7,600,000 คน และเสียชีวิตด้วยภาวะหัวใจวายจากโรคหัวใจและหลอดเลือดปีละเกือบ 40,000 คน หรือวันละ 108 คน เป็นโรคอัมพฤกษ์ อัมพาตมากกว่า 500,000 คน (สุรศักดิ์ กันตชูเวสศิริ, ออนไลน์, 2018) นอกจากนี้ข้อมูลขององค์การอนามัยโลกกล่าวว่า แม้เป็นที่ประจักษ์ว่าการบริโภคเค็มคร่าชีวิตคนไทยไปมากกว่า 20,000 คนต่อปี แต่ดูเหมือนยังไม่มีแนวโน้มที่ภาคอุตสาหกรรมอาหารจะปรับสูตรผลิตภัณฑ์อาหารของตนด้วยความกังวลว่าจะสูญเสียยอดการขาย

2. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีความโซเดียมในอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม

(2) เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีโซเดียมในอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม

(3) เพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนากฎหมายภาษีที่เหมาะสมกับการจัดเก็บภาษีโซเดียมในอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม

3. แนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีความหวานและภาษีความเค็มนั้นประกอบไปด้วยทฤษฎีทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัย และทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภค ดังต่อไปนี้

3.1 ทฤษฎีทางกฎหมายด้านการคุ้มครองผู้บริโภค

แนวคิดก่อนที่จะมีการคุ้มครองผู้บริโภคนั้น กฎหมายเดิมตราขึ้นบนพื้นฐานที่เคารพหลักการแสดงเจตนาและความเท่าเทียมกัน แต่เมื่อระบบเศรษฐกิจแบบเสรีเติบโตขึ้น กระบวนการผลิตมีความซับซ้อนมากขึ้น การผลิตสินค้าใช้วัตถุดิบในการผลิตและมีกรรมวิธีการผลิตที่เกินกว่าความรู้ความสามารถของผู้บริโภคจะรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างละเอียดเพียงพอ ประกอบกับมีการบริโภคสินค้าและบริการมากขึ้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องแทรกแซงเพื่อควบคุมกำกับดูแลให้ผู้บริโภคซึ่งหลายทศวรรษที่องค์การสหประชาชาติให้ความสนใจในการคุ้มครองผู้บริโภคโดยกำหนดนโยบายคุ้มครองผู้บริโภคที่สำคัญได้แก่ แนวปฏิบัติขององค์การสหประชาชาติ (The UN Guidelines for consumer Protection) โดยมีแนวคิดที่สำคัญหลายประการ เช่น ความปลอดภัยทางกายภาพ (Physical Safety) ส่งเสริมคุ้มครองเศรษฐกิจของผู้บริโภค (Promotion and Protection of Consumer's Economic Interests) มาตรฐานความปลอดภัยของสินค้าอุปโภคบริโภคและบริการต่าง ๆ (Standards for the Safety and Quality of Consumer Goods and Services) การส่งเสริมให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาความเสียหาย (Measures Enabling Consumers to Obtain Redress) และแนวทางให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภค (Education and Information Programmes) เป็นต้น และเมื่อพิจารณาจากประเด็นเรื่องการจัดเก็บภาษีความหวาน ความมันและความเค็มจากสินค้าพบว่ามีทฤษฎีที่สำคัญที่รัฐจำเป็นต้องควบคุมหรือแทรกแซงการประกอบธุรกิจโดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค กล่าวคือ กฎหมายกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบต่อผู้บริโภคมากขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักเดิมที่ "ผู้ซื้อต้องระวัง" (Let the Seller Beware) และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับผู้บริโภคแต่เดิมนั้นเป็นไปตามหลักกฎหมายแพ่งได้เปลี่ยนแปลงไปด้วยเหตุที่รัฐต้องคุ้มครองผู้บริโภคโดยนำหลักกฎหมายมหาชน (Public Law) ที่ให้อำนาจรัฐในการเข้าไปแทรกแซงการประกอบธุรกิจของเอกชนและมีการกำหนดสภาพบังคับทางกฎหมายด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความเป็นธรรมจากสินค้าและบริการ (สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. 2556, หน้า 61)

3.2 ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์

นำเอาทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภคซึ่งเป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่กล่าวถึงพฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งแบ่งเป็น 2 ทฤษฎี กล่าวคือ ทฤษฎีอรรถประโยชน์แบบหน่วยนับ (Cardinal utility theory) และทฤษฎีอรรถประโยชน์แบบเรียงลำดับ (Ordinal utility theory) ดังนี้

1) **ทฤษฎีอรรถประโยชน์แบบหน่วยนับ (Cardinal Utility Theory)** โดยมีข้อสมมติฐาน ดังนี้

(1) วัดอรรถประโยชน์ออกมาเป็นหน่วยนับได้

(2) อรรถประโยชน์ที่ได้รับจากสินค้าต้องมีความเป็นอิสระต่อกัน กล่าวคือ อรรถประโยชน์จากการบริโภคสินค้าชนิดหนึ่งจะไม่กระทบกับการบริโภคสินค้าอีกชนิดหนึ่ง

(3) อรรถประโยชน์มีรายได้จำกัดและจะต้องสามารถแบ่งรายได้อันจำกัดนี้ออกเป็นหน่วยย่อยเพื่อใช้จ่ายซื้อสินค้าได้หลายชนิด

(4) อรรถประโยชน์ที่ได้รับจากสินค้าต่างชนิดกันอาจแตกต่างกัน แต่สามารถที่จะนำมารวมกันได้

(5) อรรถประโยชน์เพิ่มที่ได้รับจากการบริโภคสินค้าเพิ่มขึ้นทีละหนึ่งหน่วยจะลดลงเรื่อย ๆ ตามกฎการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์เพิ่ม (Law of Diminishing Marginal Utility)

2) ทฤษฎีอรรถประโยชน์แบบเรียงลำดับ (Ordinal Utility Theory) หรือเรียกอีกอย่างว่าทฤษฎีว่าด้วยเส้นความพอใจเท่ากัน (the indifference curve theory) โดยมีข้อสมมติฐาน ดังนี้

(1) เส้นความพอใจเท่ากัน เป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการบริโภคสินค้าสองชนิดในส่วนประกอบต่าง ๆ ที่สร้างความพอใจให้แก่ผู้บริโภคเท่ากัน (Nicholson Walter, 1995, p.82)

(2) เส้นงบประมาณ (Budget line) เป็นเส้นที่แสดงถึงส่วนประกอบของปริมาณสินค้าสองชนิดที่ผู้บริโภคสามารถซื้อได้ในงบประมาณที่เท่ากัน ณ ระดับราคาขณะนั้น (Nicholson, 1995, p.108)

ดุลยภาพของผู้บริโภคตามทฤษฎีอรรถประโยชน์นั้นผู้บริโภคต้องตัดสินใจว่าจะต้องใช้จ่ายรายได้ทั้งสิ้นที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างไรในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ มาบริโภคให้ได้รับความพอใจสูงสุด (Maximum satisfaction) เพื่อก่อให้เกิดดุลยภาพของผู้บริโภค (Consumer's equilibrium) ในกรณีที่ผู้บริโภคมีรายได้จำกัด การเลือกซื้อสินค้าหลายชนิดและราคาเท่ากันหมดจึงจำเป็นต้องเลือกซื้อสินค้าตามลำดับความพอใจ (ธนะสาร พานิชยากรณ์. 2562, น. 193-194)

4. สมมติฐานของการศึกษา

การบริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่มีปริมาณโซเดียมเกินกว่าความต้องการของร่างกายเป็นสาเหตุหลักของการการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้ข้อมูลข่าวสารด้านโภชนาการที่ถูกต้องแก่ประชาชน นอกจากนี้รัฐมีหน้าที่ในการดูแลด้านสาธารณสุขรวมถึงการควบคุมและป้องกันการผลิตอาหารและเครื่องดื่มที่ไม่ถูกต้องตามหลักโภชนาการและมีโทษต่อร่างกาย ซึ่งการนำเอาแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์มาสร้างเครื่องมือทางกฎหมายในด้านภาษีจะเป็นกลไกสำคัญที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าในปริมาณที่มีโซเดียมที่เหมาะสมรวมถึงเป็นกลไกในการควบคุมกระบวนการผลิตอาหารและเครื่องดื่มที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการและไม่มีโทษต่อร่างกายของประชาชน

5. สรุป

การบริโภคอาหารที่ไม่ถูกต้องตามหลักโภชนาการโดยบริโภคหวาน มันและเค็มมากเกินความต้องการของร่างกายเป็นสาเหตุหลักของโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) จากการศึกษาพบว่าคนไทยเจ็บป่วยและเสียชีวิตด้วยกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) นี้เป็นจำนวนมาก ปัญหาดังกล่าวนี้นอกจากจะเป็นปัญหาระดับประเทศแล้วยังเป็นปัญหาระดับโลก ทำให้องค์การอนามัยโลก (Health Organization: WHO) ซึ่งเป็นทบวงการชำนาญพิเศษของสหประชาชาติซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบการประสานงานด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศ โดยองค์การอนามัยโลกได้กำหนดมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมโรค NCDs (Good/Best buy intervention) และประเทศไทยก็มีพันธสัญญาในการป้องกันและควบคุมโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ด้วยเช่นกัน ดังนั้น ประเทศไทยจึงได้นำมาตรการที่สำคัญ 4 มาตรการที่สอดคล้องกับ Global Action Plan for the Prevention and control of NCDs 2013-2020 ขององค์การอนามัยโลกมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ระดับชาติ ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560- 2579) ด้านการพัฒนาและเสริมศักยภาพคนรวมทั้งการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐและแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข นอกจากนี้ยังมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเสี่ยงเฉพาะอีกด้วย ได้แก่ แผนยุทธศาสตร์การควบคุมยาสูบแห่งชาติ พ.ศ. 2558 -

2562 แผนยุทธศาสตร์นโยบายแอลกอฮอล์ระดับชาติ พ.ศ. 2554-2563 แผนยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาภาวะน้ำหนักเกินและภาวะอ้วน พ.ศ. 2553-2562 ยุทธศาสตร์การลดโซเดียมในประเทศไทย พ.ศ. 2559-2568 (ประกาศเรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580) นอกจากนี้ กระทรวงสาธารณสุขโดยกรมควบคุมโรคก็เล็งเห็นความสำคัญในการป้องกันควบคุมโรค NCDs จึงมีการทำงานร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน NGO และภาคประชาคมสังคมให้เกิดความเชื่อมโยงในการแก้ไขปัญหาอันจะส่งผลให้ประเทศไทยบรรลุเป้าหมายการลดโรคและการลดการสูญเสียทางเศรษฐกิจ (กรมควบคุมโรค, 2561, หน้า 1-2) มาตรการตามที่กล่าวมาข้างต้นนี้สอดคล้องกับวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนปี พ.ศ. 2573 ที่ประเทศไทยได้มีพันธสัญญาในการควบคุมโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) ด้วย จากการสำรวจมิติทางด้านกฎหมาย พบว่ามีการคุ้มครองสุขภาพของประชาชนตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายของประเทศไทย พอสรุปดังต่อไปนี้

1) การคุ้มครองสุขภาพตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 ข้อ 25 (1) กล่าวว่า “ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและความอยู่ดีของตนและครอบครัว รวมทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและการดูแลรักษาทางการแพทย์และบริการสังคมที่จำเป็นและมีสิทธิในหลักประกันยามว่างงาน เจ็บป่วย พิการ หม้าย วัยชรา หรือปราศจากการดำรงชีพอื่นในสภาวะแวดล้อมนอกเหนือการควบคุมของตน”

2) การคุ้มครองสุขภาพตามกฎหมายต่างประเทศ

ประเทศที่พัฒนาแล้วหลาย ๆ ประเทศมีการคุ้มครองสุขภาพของประชาชนเพื่อให้บริโภคอาหารเครื่องดื่มที่ไม่เป็นโทษต่อสุขภาพหรือเป็นโทษต่อสุขภาพน้อยที่สุด โดยแต่ละประเทศนำมาตรการการลดการบริโภคความเค็ม ดังนี้

(1) สหรัฐอเมริกา (United Stade of America) ในสหรัฐอเมริกามีผู้เสียชีวิตจากโรคความดันโลหิตสูง 400,000 คนต่อปี จึงมีมาตรการในการปรับลดโซเดียมในอุตสาหกรรมอาหารและขนมขบเคี้ยวโดยมีการวิเคราะห์ว่าหากสามารถลดการบริโภคโซเดียมได้ 30% จะประหยัดค่ารักษาพยาบาลได้ 18,000 ล้านดอลล่าร์/ปี และช่วยลดผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงถึง 11 ล้านคน/ปี (Danaei G, Ding EL< Mozaffarian D, et al. 2009, อ้างถึงใน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (ออนไลน์, 2019) นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกาได้ใช้นโยบายด้านการศึกษา ภาษี การติดฉลาด การวิจัย การจำกัดส่วนผสมโซเดียม เพื่อนำไปสู่การลดการบริโภคความเค็ม (The Washington Post, (Online, 2019)

(2) สหราชอาณาจักร (United Kingdom of Great Britain) ในสหราชอาณาจักรมีการดำเนินหลายด้านเพื่อปรับลดการบริโภคโซเดียม เช่น การร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรมอาหารในการปรับสูตรอาหารบางชนิด การรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชน การติดตามควบคุมกำกับ การกำหนดการติดฉลากอาหารและการเฝ้า

(3) โปรตุเกส (Portuguese Republic) มีการจัดเก็บภาษีโซเดียมจากผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปในผลิตภัณฑ์ที่มีเกลือสูง เช่น เวเฟอร์ บิสกิต มันฝรั่งแห้งหรือทอด โดยเบื้องต้นการเก็บภาษีความเค็มยึดตามรูปแบบการเก็บภาษีความหวาน โดยจะมีระยะเวลาให้ผู้ประกอบการปรับตัว เช่น ให้เวลา 3 ปี ซึ่งหากผู้ประกอบการปรับลดลงได้ก็ไม่ต้องเสียภาษีเพิ่ม แต่หากผู้ประกอบการปรับลดลงไม่ได้ก็จะส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคในการขึ้นภาษีรวมเข้าไปกับสินค้า เช่น ถ้ามีปริมาณโซเดียมมากกว่า 400 มิลลิกรัม/100 กรัม เก็บภาษี 0.8 euro/kg และถ้าเกลือต่ำกว่า 1% หรือปริมาณโซเดียมน้อยกว่า 400 มิลลิกรัม/100 กรัม ไม่เสียภาษี

(4) ฮังการี (Hungary)ประเทศฮังการีเริ่มประกาศใช้มาตรการทางภาษีจากผลิตภัณฑ์อาหารเครื่องดื่มที่มีรสหวานและรสเค็มในปี พ.ศ. 2554 เช่น เครื่องดื่มที่มีน้ำตาล ขนมขบเคี้ยว เครื่องปรุงรส ผลจากการ

เก็บภาษีความหวานและความเค็มนั้นได้เพิ่มการรับรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริโภคโดยประชาชนลดการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีผลเสียต่อสุขภาพ 20-35% โดยให้เหตุผลว่าราคาสูง 80% และลดการบริโภคเพราะห่วงสุขภาพ 20% ในช่วงแรกยอดขายในผลิตภัณฑ์ที่ถูกเก็บภาษีลดลง 27% ทำให้ภาคอุตสาหกรรมมีการปรับสูตรอาหารเพื่อลดภาษี ผลของภาษีมีผลต่อการบริโภคน้ำตาลและเกลือของประชาชนโดยเฉพาะคนที่บริโภคปริมาณสูงอยู่ก่อน

3) การคุ้มครองสุขภาพตามกฎหมายของประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยก็ตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของการคุ้มครองสุขภาพของประชาชนด้วยเช่นกัน โดยมีการคุ้มครองสิทธิด้านสาธารณะสุขไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และในประเด็นเรื่องการคุ้มครองสุขภาพของประชาชนด้านโภชนาการในการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่มีรสหวานมันและเค็มบ้างแล้วโดยมีกฎหมายลำดับรองบัญญัติคุ้มครองไว้ แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการจัดเก็บภาษีโซเดียมหรือภาษีความเค็มแต่อย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) สิทธิของประชาชน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติรับรองสิทธิด้านสาธารณสุขไว้หมวดที่ 3 หมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดย มาตรา 47 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ และบุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการปกป้องและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย”

(2) หน้าที่ของรัฐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติกำหนดหน้าที่ของรัฐในด้านการสาธารณสุขไว้ในหมวดที่ 5 โดยมาตรา 55 บัญญัติว่า *“หน้าที่ของรัฐในด้านการสาธารณสุข “รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคและส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด และบริการสาธารณสุขตามวรรคหนึ่งต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม และป้องกันโรคการรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสุขภาพด้วย รัฐต้องพัฒนาการบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง”*

(3) แนวนโยบายแห่งรัฐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติกำหนดหน้าที่ของรัฐในการพัฒนาเสริมสร้างสุขภาพของประชาชนไว้ใน หมวดที่ 6 โดยมาตรา 71 บัญญัติว่า “*รัฐพึงเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่องอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม จัดให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม ส่งเสริมและพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพแข็งแรงและมีจิตใจเข้มแข็งรวมตลอดทั้งส่งเสริมและพัฒนาการกีฬาให้ไปสู่ความเป็นเลิศและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน”*

(4) การจัดเก็บภาษีโซเดียม ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดเรื่องการจัดเก็บภาษีโซเดียมแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศหลาย ๆ ประเทศพบว่า ในการจัดเก็บภาษีโซเดียมนั้นได้มีการศึกษาและเทียบเคียงหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีความหวานและภาษีความมันเป็นเกณฑ์ ดังนั้นหากประเทศไทยจะมีการดำเนินการจัดเก็บภาษีโซเดียมหรือภาษีความเค็ม กล่าวคือ พระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560 และตามประกาศกฎกระทรวง เรื่องการกำหนดพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560 ประกาศใช้ภาษีสรรพสามิตสำหรับเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลในวันที่ 16 กันยายน 2017 โดยมีเป้าหมายเพื่อลดการบริโภคน้ำตาล อัตรามีกำหนดที่จะเพิ่มอย่างค่อยเป็นค่อยไปในแต่ละช่วงเวลา ดังนี้

<u>ช่วงที่ 1</u> กฎกระทรวงกำหนดพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิตความหวาน กำหนดว่า ตั้งแต่กฎหมายสรรพสามิต มีผลบังคับใช้วันที่ 16 ก.ย.2560 ถึง 30 ก.ย. 2562 กำหนดการจัดเก็บภาษีว่า (1) เครื่องดื่มที่มีปริมาณน้ำตาลไม่เกิน 6 กรัมต่อ 100 มิลลิลิตร เว้นการเก็บภาษี (2) ที่มีปริมาณน้ำตาลเกิน 6 กรัม แต่ไม่เกิน 8 กรัม ต่อ 100 มิลลิลิตร เสียภาษี 0.10 บาทต่อลิตร (3) ที่มีปริมาณน้ำตาลเกิน 8 กรัมแต่ไม่เกิน 10 กรัม ต่อ 100 มิลลิลิตร เสียภาษี 0.30 บาทต่อลิตร และ (4) ที่มีปริมาณน้ำตาลเกิน 10 กรัม แต่ไม่เกิน 14 กรัม ต่อ 100 มิลลิลิตร เสียภาษี 0.50 บาทต่อลิตร และ 5. ที่มีปริมาณน้ำตาลเกิน 14 กรัมต่อ 100 มิลลิลิตร เสียภาษี 1 บาทต่อลิตร

<u>ช่วงที่สอง</u> หลังจากช่วงแรกผ่านไปจะมีการปรับเปลี่ยนปริมาณน้ำตาล โดยตั้งแต่ 1 ต.ค.2562 ถึง 30 ก.ย.2564 เครื่องดื่มที่มีปริมาณน้ำตาลเกิน 14 กรัม แต่ไม่เกิน 18 กรัม ต่อ 100 มิลลิลิตร เสียภาษี 3 บาทต่อลิตร และ ที่มีปริมาณน้ำตาลเกิน 18 กรัมต่อ 100 มิลลิลิตร เสียภาษี 5 บาทต่อลิตร

<u>ช่วงที่สาม</u> ในช่วงตั้งแต่วันที่ 1 ต.ค.2564 จนถึงวันที่ 30 ก.ย2566 เครื่องดื่มที่มีปริมาณน้ำตาลไม่เกิน 8 กรัม แต่ไม่เกิน 10 กรัม ต่อ 100 มิลลิลิตร เสียภาษี 1 บาทต่อลิตร เครื่องดื่มที่มีปริมาณน้ำตาลเกิน 10 กรัม แต่ไม่เกิน 14 กรัม ต่อ 100 มิลลิลิตร เสียภาษี 3 บาทต่อลิตร และ ที่มีปริมาณน้ำตาลเกิน 14 กรัม ต่อ 100 มิลลิลิตร เสียภาษี 5 บาทต่อลิตร

<u>ช่วงที่สี่</u> ตั้งแต่ 1 ต.ค.2566 เป็นต้นไปเครื่องดื่มที่มีปริมาณน้ำตาลเกิน 6 กรัม แต่ไม่เกิน 8 กรัม ต่อ 100 มิลลิลิตร เสียภาษี 1 บาทต่อลิตร เครื่องดื่มที่มีปริมาณน้ำตาลเกิน 8 กรัม แต่ไม่เกิน 10 กรัม ต่อ 100 มิลลิลิตร เสียภาษี 3 บาทต่อลิตร และเครื่องดื่มที่มีปริมาณน้ำตาลเกิน 10 กรัมต่อลิตร เสียภาษี 5 บาทต่อลิตร

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าการจัดเก็บภาษีความเค็มนั้นไม่ได้มีวัตถุประสงค์หลักในการเพิ่มรายได้ให้แก่รัฐ แต่เป็นกลไกทางกฎหมายที่มีเป้าประสงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคให้ตระหนักถึงปัญหาสุขภาพและขณะเดียวกันตามทฤษฎีอรรถประโยชน์นั้น ผู้บริโภคย่อมเลือกบริโภคสินค้าที่คุ้มค่าทั้งคุณภาพและราคาและประการสำคัญหากผู้บริโภคได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอในด้านโภชนาการจากรัฐและจากฉลากของสินค้าก็จะทำให้ผู้บริโภคสามารถตัดสินใจอย่างถูกต้องในการเลือกบริโภคสินค้าต่าง ๆ นอกจากนี้มาตรการในการจัดเก็บภาษีความเค็มยังเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ผู้ประกอบการปรับลดปริมาณโซเดียมตามขนาดที่ไม่เป็นโทษต่อร่างกาย ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ประกอบการไม่ต้องแบกรับต้นทุนและยังเป็นการประหยัดภาษีอีกด้วย ดังนั้น นโยบายการเก็บภาษีความเค็มไม่ได้หวังเรื่องการเพิ่มรายได้แต่ต้องการให้ผู้ประกอบการลดปริมาณโซเดียมผสมในอาหารให้ลดลงเพื่อให้ประชาชนบริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์กับสุขภาพหรือเป็นโทษกับสุขภาพให้น้อยที่สุด (ณัฐกร อุเทนสุด. (ออนไลน์, 2019)

6. ข้อเสนอแนะ

1) นำมาตรการทางกฎหมายด้านภาษีมาเป็นกลไกในการลดปริมาณโซเดียม โดยมีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายด้านภาษีที่ชัดเจนที่มุ่งเน้นให้เกิดการลดปริมาณโซเดียวในกระบวนการผลิตของผู้ประกอบการมากกว่ามุ่งเน้นการจัดเก็บภาษีในผลิตภัณฑ์ในอันที่จะส่งผลกระทบต่อราคาสินค้าและภาระต่อผู้บริโภค

2) รัฐมีหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการบริโภคให้ถูกต้องตามหลักโภชนาการให้แก่ประชาชนรวมถึงเผยแพร่ข้อมูลของโทษการรับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่มีน้ำตาล ไขมันและโซเดียมสูงเกินกว่าความต้องการของร่างกาย

3) นำมาตรการอื่นที่ไม่ใช่มาตรการทางภาษี (Non Tax) ที่มีเป้าหมายมุ่งไปสู่การปรับลดปริมาณโซเดียมในผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่ม เช่น

3.1) การเฝ้าระวัง ควบคุม ติดตามการบริโภคโซเดียมของประชาชน รวมถึงการสร้างความตระหนักให้แก่ผู้บริโภคถึงความจำเป็นในการลดการบริโภคโซเดียม

3.2) เฝ้าระวัง ติดตามและควบคุมปริมาณโซเดียมในกระบวนการผลิต

3.3) กำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบที่เหมาะสม

3.3) กำหนดมาตรการจูงใจด้านอื่น ๆ ที่นำไปสู่การปรับลดปริมาณโซเดียม

7. เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวง เรื่องการกำหนดพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560 เพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527.

กรมควบคุมโรค, สถานการณ์การดำเนินงานด้านการป้องกันควบคุมโรคไม่ติดต่อ (NCDs) Situation on NCDs Prevention and control in Thailand), 2561, หน้า 1-2.

กระทรวงสาธารณสุข, กรมอนามัย. (Online, 2557), เข้าถึงได้จาก https://www.thaihealth.or.th/Content/23627-l))

ณัฐกร อุเทนสุด, ผู้อำนวยการสำนักแผนภาษี กรมสรรพสามิต, (ออนไลน์, เข้าถึงได้จาก https://www.posttoday.com/economy/news/604148).

ธนะสาร พานิชยากรณ์**, ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการคัดเลือกผู้ประกอบกาสรขนส่งทางน้ำประเภทเรือชายฝั่ง**, วารสารมหาวิทยาลัยศิลปกร, ปีที่ 39(4): 186-200, 2562, (Online: 2562) น. 193-194).

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491

ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. (13 ตุลาคม 2561). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก .

พระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560สมาคมนักกำหนดอาหารแห่งประเทศไทย, สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, **"จากพื้นฐานโภชนาการสู่ฉลากหวาน มัน เค็ม"**, 2555, น. 1).

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (6 เมษายน 2560). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก น.2,6,11

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), ออนไลน์, 2562, เข้าถึงได้จาก https://news.mthai.com/general-news/773695.html

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. สคบ. กับการคุ้มครองผู้บริโภค, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2556) หน้า 61.

สุรศักดิ์ กันตชูเวสศิริ, **"นโยบายเก็บภาษีความเค็ม"**, ออนไลน์ 2018 เข้าถึงได้จาก http://ujunctionnews.com/archives/6226).

Danaei G, Ding EL< Mozaffarian D, et al. The preventable causes of death in the United State: comparative risk assessment of dietary, Lifestyle, and metabolic risk factors. PloS Med. 2009,6(4):e1000058. Doi: 10.1371/Journal.pmed. 10000058. อ้างถึงใน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. เข้าถึงได้จาก https://www.thaihealth.or.th/search.html).

The Washington Post, (Online, 2019, เข้าถึงได้จาก https://www.washingtonpost.com).

การควบคุมฝ่ายปกครองโดยหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง พิเคราะห์จากข้อความคิดไปสู่ผลการปฏิบัติราชการทางปกครอง

CONTROL OF ADMINISTRATION BY PRINCIPLE OF LEGALITY OF THE ADMINISTRATIVE ACTION: ANALYSIS FROM CONCEPT TO THE RESULT OF PERFORMANCE OF ADMINISTRATIVE FUNCTION

ดร.ตรีเพชร์ จิตรมหึมา

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: tripetch1919@gmail.com

บทคัดย่อ

ฝ่ายปกครอง (administration) ประกอบด้วยหน่วยงานของรัฐ (State agencies) และเจ้าหน้าที่ของรัฐ (State officials) หน้าที่ทางกฎหมายของฝ่ายปกครอง คือ การดำเนินกิจการทางปกครองเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ (achievement) โดยการดำเนินการดังกล่าวนั้น ฝ่ายปกครองต้องกระทำการทางปกครอง ซึ่งการกระทำการดังกล่าวนี้เรียกว่า การกระทำทางปกครองของฝ่ายปกครอง โดยการกระทำทางปกครอง (administrative actions) อาจกระทำในรูปแบบต่าง ๆ เช่น (1) ปฏิบัติการทางปกครอง (2) มาตรการภายในของฝ่ายปกครอง (3) สัญญาทางปกครอง และ (4) นิติกรรมทางปกครอง

อย่างไรก็ตาม การกระทำทางปกครองของฝ่ายปกครองอาจเป็นการกระทำที่มิชอบด้วยกฎหมายได้ หากการกระทำนั้นฝ่าฝืนต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย (principle of legality) ทั้งนี้ การกระทำทางปกครองอาจฝ่าฝืนต่อหลักความชอบด้วยกฎหมายได้หลายลักษณะ ซึ่งแต่ละลักษณะเช่นว่านี้ถือว่าขัดต่อหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย โดยการกระทำทางปกครองที่มิชอบด้วยกฎหมายนั้นอาจปรากฏขึ้นในลักษณะต่าง ๆ เช่น การกระทำโดยปราศจากอำนาจ การกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามรูปแบบ การฝ่าฝืนหรือบิดเบือนต่ออำนาจ การละเมิดหรือฝ่าฝืนต่อกฎหมาย

หลักความชอบด้วยกฎหมายมีที่มาจากการสร้างหลักประกันต่อความคุ้มครองในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เพื่อป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจของฝ่ายปกครอง โดยมีพัฒนาการมาจากแนวคิดของนิติรัฐ (État de droit) ซึ่งนิติรัฐมีฐานความคิดอันตรงกันข้ามกับรัฐตำรวจ (État de police) ทั้งนี้ ความมุ่งหมายสำคัญของหลักความชอบด้วยกฎหมาย คือ การวางหลักการสำคัญเพื่อให้ฝ่ายปกครองใช้อำนาจหน้าที่ของตนโดยให้ความเคารพต่อกฎหมายและกระทำการทางปกครองโดยอยู่ภายใต้กฎหมาย

หลักความชอบด้วยกฎหมายก่อตั้งขึ้นจากหลักเกณฑ์ที่พัฒนาการโดยอำนาจทางการเมือง โดยวิธีการทางนิติบัญญัติ ผ่านการปรุงแต่งโดยกระบวนการควบคุมทางตุลาการ ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายตุลาการที่สร้างหลักดังกล่าวขึ้นจากบรรทัดฐานแห่งคดีพิพาท หลักเกณฑ์เหล่านี้มีขึ้นเพื่อผลในการจำกัดขอบเขตอำนาจของการกระทำและวิธีการซึ่งกำหนดบังคับไว้แก่ฝ่ายปกครอง

การปฏิบัติตามหลักความชอบด้วยกฎหมายยังถือเป็นการเคารพต่อกฎหมายและยอมรับหลักการปกครองภายใต้กฎหมายอันถือเป็นหลักนิติธรรม (rule of law) ซึ่งเป็นหลักที่ยึดถือการปฏิบัติตามกฎหมาย

คำสำคัญ: ฝ่ายปกครอง, หน่วยงานของรัฐ, การกระทำทางปกครอง, หลักความชอบด้วยกฎหมาย

ABSTRACT

The administration consists of State agencies and State officials. The legal duties of the administration are the operation of administrative activities in order to achieve. In doing so, the administration shall perform in an administrative action. This action is called administrative action of the administration. The administrative actions may be acted in various ways, such as (1) real action, (2) internal measures of the administration, (3) administrative contract and (4) administrative act.

However, an administrative action of the administration may be illegal act by the law if such action violates the principle of legality. The administrative actions may violate the principle of legality in many ways that each of these characteristics is considered contrary to the regulation of law. The illegal administrative actions may appear in various ways, such as act without power; illegal act by breach of legal form; violation or distortion of power; and violation or breach of law.

The principle of legality is derived from creating a guarantee of protection on rights and liberties of the individuals to prevent the exercise arbitrary power of the administration. This principle has evolved from the concept of legal State (État de droit). The legal State has the opposite idea of the police State (État de police). The principle of legality aims to lay down important principle for the administration to exercise its power and duty by respecting the laws and administrative actions under the law.

The principle of legality is based on the principles developed by the political power according to legislative methods through improvement by the judicial control process which is the jurisdiction of the judiciary created such principles from the norm of the dispute. These principles are the result in limiting the scope of power actions and methods imposed on the administration.

The practice according to the principle of legality is also considered respect for the law and acceptance of administrative principle under the law as the rule of law that is the principle performed by the law.

Keywords: Administration, State agencies, Administrative actions, Principle of legality

1. บทนำ

หลักพื้นฐานสำคัญประการหนึ่งของรัฐเสรี (État libéral) คือ การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง (les gouvernants) และผู้อยู่ใต้ปกครอง (les gouvernés) (Philippe Georges, 1999) โดยทั้งสองฝ่ายอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่กำหนดขึ้นจากฝ่ายปกครอง (administration) อย่างไรก็ตาม ฝ่ายปกครองต้องเปิดโอกาสให้ผู้อยู่ใต้ปกครองสามารถใช้สิทธิโต้แย้ง คัดค้าน หรือฟ้องร้องต่อการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ ซึ่งสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิทางธรรมชาติ (droits naturels) (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2546) อันเป็นสิทธิมนุษยชน (droits de l'homme) ซึ่งเป็นข้อความคิดที่รวมถึงสิทธิพื้นฐาน (droits fondamentaux) ที่มีติดตัวมากับธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ (nature humaine) (Jacques Godechot, 1995) และยังหมายความรวมถึงเสรีภาพ (libertés) ของปัจเจกชนด้วย (Gilles Lebreton, 2005) ระบบกฎหมายปกครองของรัฐสมัยใหม่จะวางอยู่บนแนวคิดพื้นฐานแห่งหลักการที่สำคัญ คือ หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง (principle of legality of administrative action) ซึ่งมีความมุ่งหมายเพื่อป้องกันมิให้ฝ่ายปกครองซึ่งหมายถึงหน่วยงานของรัฐและ

เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจรัฐ (State power) ไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพด้านต่าง ๆ ของปัจเจกชนจนเกินขอบเขตแห่งความจำเป็น (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2542) อย่างไรก็ตาม หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองมักจะได้รับการนำไปปรับใช้โดยกระบวนการควบคุมและตรวจสอบการกระทำทางปกครองโดยผ่านองค์กรตุลาการ (control by the judicial review) แต่ในฝ่ายปกครองเองนั้น การนำหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองมาปรับใช้เองนั้นกลับปรากฏมีน้อยมาก ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ว ฝ่ายปกครองแทบจะไม่มีการกล่าวถึงหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง ทั้ง ๆ ที่ฝ่ายปกครองเองควรเป็นฝ่ายที่ต้องคำนึงถึงความสำคัญของหลักการนี้

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเสนอปัญหาและพิเคราะห์ในประเด็นที่เกี่ยวกับฝ่ายปกครองที่เป็นหน่วยงานของรัฐ ซึ่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มีนิยามคำว่า หน่วยงานทางปกครอง แต่ในพระราชบัญญัตินี้กลับไม่ปรากฏคำว่า หน่วยงานของรัฐ ซึ่งอาจเป็นผลให้การพิจารณาฝ่ายปกครองที่เป็นหน่วยงานของรัฐมีความแตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และกฎหมายอื่น

2. เพื่อแสดงหลักการสำคัญของการควบคุมฝ่ายปกครองโดยหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง และพิเคราะห์หาสาเหตุว่าเหตุใดฝ่ายปกครองจึงมักไม่ดำเนินการควบคุมการกระทำทางปกครองของตนเองโดยอาศัยหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง แต่กลับปรากฏว่าหน้าที่และอำนาจในการควบคุมการกระทำทางปกครองโดยหลักความชอบด้วยกฎหมายนี้กลับเป็นหน้าที่ของประชาชนหรือผู้เสียหายที่จะต้องไปยื่นเรื่องเพื่อขอให้ศาลใช้อำนาจในการควบคุมและตรวจสอบโดยใช้หลักการดังกล่าวแทน

3. ความหมายของฝ่ายปกครอง ที่มา พัฒนาการ และความมุ่งหมายของหลักความชอบด้วยกฎหมาย

ฝ่ายปกครอง (administration) เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ (compétence) ตามกฎหมายแทนรัฐ (État) โดยฝ่ายปกครองประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของรัฐ (agents de l'État) และหน่วยงานของรัฐ (organes administratifs de l'État) ทั้งนี้ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 3 ได้ให้นิยาม (definition) คำว่า "เจ้าหน้าที่ของรัฐ" หมายความว่า

(1) ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง คณะบุคคล หรือผู้ที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานทางปกครอง

(2) คณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาท คณะกรรมการหรือบุคคลซึ่งมีกฎหมายให้อำนาจในการออกกฎ คำสั่ง หรือมติใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อบุคคล และ

(3) บุคคลที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตาม (1) หรือ (2)

ข้อสังเกต พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มีนิยามคำว่า หน่วยงานทางปกครอง (administrative agency) แต่ในพระราชบัญญัตินี้กลับไม่ปรากฏคำว่า หน่วยงานของรัฐ (State agency) และหากพิจารณาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แล้วจะพบว่า มีถ้อยคำของคำว่า หน่วยงานของรัฐ แต่ไม่ปรากฏคำว่า หน่วยงานทางปกครอง เมื่อวิเคราะห์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 231 (2) แล้ว จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนี้กำหนดให้ผู้ตรวจการ

แผ่นดิน (Ombudsman) เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครอง หากปรากฏว่ามีกรณีที่กฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย กรณีดังกล่าวจึงมีปัญหาในประเด็นถ้อยคำที่มีความขัดหรือแย้งกันในเรื่องหน่วยงานของรัฐกับหน่วยงานทางปกครอง

หลักความชอบด้วยกฎหมายเป็นหลักที่ถือว่าฝ่ายปกครองต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย (administration soumise au droit) การที่ฝ่ายปกครองต้องอยู่ภายใต้กฎหมายนี้เป็นข้อความคิด (conception) ที่มีความสอดคล้องกับนิติรัฐ (État de droit) ซึ่งมีความหมายอันตรงกันข้ามกับรัฐตำรวจ (État de police) (Jacques Chevallier, 1988) โดยรัฐเสรีประชาธิปไตยสมัยใหม่ต่างยอมรับว่าฝ่ายปกครองต้องผูกพันต่อหลักเกณฑ์ของกฎหมาย (règle de droit) ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของแนวคิดเสรีนิยมทางการเมือง (libéralisme politique) อันเป็นอุดมคติที่ยึดถือมาตั้งแต่ ค.ศ. 1789 ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญที่ใช้อธิบายพัฒนาการและความมุ่งหมายในเรื่องความคิดอันเกี่ยวกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย (Jean Rivero et Jean Waline, 2000)

รัฐตำรวจมีแนวคิดที่แตกต่างไปจากนิติรัฐ โดยรัฐตำรวจจะให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครองในการดำเนินการต่าง ๆ ซึ่งฝ่ายปกครองสามารถใช้อำนาจและดุลพินิจของตนดำเนินการได้ทุกกรณี หากเห็นว่ามีความจำเป็น และฝ่ายปกครองสามารถแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงกฎหมายได้ หากเห็นสมควร ทั้งนี้ รัฐตำรวจ (État de police) เป็นรัฐที่ดำเนินการหรือปล่อยให้อำนาจฝ่ายปกครองสามารถที่จะใช้กำลังและอำนาจบังคับแก่ประชาชน โดยเลือกใช้มาตรการ (sanction) ซึ่งฝ่ายปกครองจะทำการตัดสินใจโดยยึดตนเองหรือคำบัญชา (commandement) จากผู้ปกครองเป็นหลัก (Jean-Pierre Henry, 1997) รัฐตำรวจนี้ทำให้ประชาชนขาดสิทธิและเสรีภาพ จึงมีนัยและข้อความคิดที่ตรงกันข้ามกับนิติรัฐ (au contraire de l'État de droit) (พัชฌา จิตรมหึมา, 2559)

ส่วนนิติรัฐ (État de droit) นั้นมีแนวคิดอันสำคัญว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับองค์กรของรัฐนั้น นิติรัฐเป็นรัฐที่ซึ่งฝ่ายปกครอง (administration) อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ทางกฎหมาย ดังนั้น ประชาชนจึงมีความเป็นไปได้ที่จะเสนอข้อพิพาทโดยโต้แย้งคำวินิจฉัยและดุลพินิจของฝ่ายปกครองโดยนำเสนอต่อองค์กรตุลาการที่มีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยคดีข้อพิพาทระหว่างประชาชนกับฝ่ายปกครอง ระบบนิติรัฐ (régime de l'État de droit) นั้น ฝ่ายปกครองจะดำเนินการต่าง ๆ เพื่อประโยชน์แห่งพลเมือง (intérêt des citoyens) และมีขึ้นเพื่อความมุ่งหมายพิเศษที่จะให้ความคุ้มครองแก่พลเมืองและปกป้องพลเมืองต่อการใช้อำนาจตามอำเภอใจของบรรดาผู้มีอำนาจแห่งรัฐ (arbitraire des autorités étatiques) (Raymond Carré de Malberg, 1920)

หากพิจารณาในแง่มุมทางกฎหมายแล้ว จะเห็นได้ว่า หลักความชอบด้วยกฎหมาย (principe de légalité) มีแนวคิดเช่นเดียวกับนิติรัฐ โดยมุ่งหมายให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนจากการใช้อำนาจโดยมิชอบของฝ่ายปกครอง หลักความชอบด้วยกฎหมายก่อตั้งขึ้นจากหลักเกณฑ์ที่พัฒนาการโดยอำนาจทางการเมือง โดยวิธีการทางนิติบัญญัติ ผ่านการปรุงแต่งโดยกระบวนการควบคุมทางตุลาการ (contrôle juridictionnel) ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายตุลาการที่สร้างหลักดังกล่าวขึ้นจากบรรทัดฐานแห่งคดีพิพาท หลักเกณฑ์เหล่านี้มีขึ้นเพื่อผลในการจำกัดขอบเขตอำนาจของการกระทำและวิธีการซึ่งกำหนดบังคับไว้ต่อฝ่ายปกครอง (Jacques Viguier, 2005)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 3 วรรคสอง วางหลักให้หน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม ดังนั้น การปฏิบัติตามหลักความชอบด้วยกฎหมายจึงก่อให้การปฏิบัติหน้าที่นั้นเป็นไปตามกฎหมายอันเป็นการเคารพและยึดถือหลักนิติธรรมตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ

4. การกระทำทางปกครองของฝ่ายปกครอง

หน้าที่ทางกฎหมายของฝ่ายปกครอง (fonction normative de l'administration) คือ การดำเนินกิจการทางปกครองเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ (réussite) โดยการดำเนินการดังกล่าวนั้น ฝ่ายปกครองต้องกระทำการทางปกครอง ซึ่งการกระทำการดังกล่าวนี้เรียกว่า การกระทำทางปกครองของฝ่ายปกครอง (actions administratives de l'administration) อย่างไรก็ตาม การกระทำต่าง ๆ ของฝ่ายปกครอง (actes de l'administration) อาจเกี่ยวข้องกับขอบเขตของกฎหมายมหาชนและกฎหมายแพ่งได้ โดยหากเป็นการกระทำทางปกครอง (actions administratives) จะถือเป็นการกระทำที่อยู่ภายใต้ขอบเขตทางกฎหมายมหาชน (droit public) ส่วนการกระทำอื่น ๆ ของฝ่ายปกครอง จะอยู่ภายใต้ขอบเขตทางกฎหมายแพ่ง (droit privé) (Marie-Christine Rouault, 2007)

การกระทำทางปกครองของฝ่ายปกครอง (actions administratives de l'administration) ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายมหาชนอาจมีลักษณะซึ่งเป็นการกระทำในรูปแบบต่าง ๆ อันได้แก่

(1) ปฏิบัติการทางปกครอง (acte réel) เป็นการกระทำของฝ่ายปกครอง โดยหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลที่ใช้อำนาจทางปกครองแทนรัฐกระทำการที่มิใช่นิติกรรมทางปกครอง (acte administratif) (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2547) เนื่องจากไม่ได้ประสงค์จะให้มีความผูกพันต่อการกระทำนั้นในลักษณะที่เป็นนิติกรรม (acte juridique) แต่เป็นการกระทำในทางข้อเท็จจริง (fait) ซึ่งเป็นการกระทำที่มุ่งหมายให้เกิดผลในทางข้อเท็จจริงเท่านั้น เช่น การกำจัดขยะมูลฝอย การขับรถยนต์ของหน่วยงาน การดูแลอาคารสถานที่ การให้คำแนะนำ หรือการอธิบายให้ประชาชนที่มาติดต่อหน่วยงานเข้าใจเรื่องราวของงานที่ให้บริการ โดยปฏิบัติการทางปกครอง (Realakt) นั้น ไม่มีบทบาทในทางกฎหมายปกครองเท่าใดนัก แต่อาจมีผลในทางแพ่งซึ่งก่อให้เกิดผลผูกพันในนิติกรรมทางแพ่งอันเป็นผลมาจากนิติเหตุ คือ ความรับผิดทางละเมิด (กมลชัย รัตนสกาววงศ์, 2544) ทั้งนี้ คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับปฏิบัติการทางปกครองว่า ปฏิบัติการทางปกครองไม่ใช่คำสั่งทางปกครอง เป็นเพียงการปฏิบัติการทางปกครองจากการปฏิบัติหน้าที่ โดยไม่มีการก่อตั้งสิทธิใด ๆ ขึ้นใหม่ในทางกฎหมาย (ความเห็นของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (เรื่องเสร็จที่ 1385/2556))

(2) มาตรการภายในของฝ่ายปกครอง (mesure d'ordre intérieur de l'administration) มาตรการภายในของฝ่ายปกครองมีลักษณะเฉพาะ โดยอาจเป็นการกระทำในการเตรียมการ การยืนยัน หรือการชี้แจง (actes préparatoires, confirmatifs ou indicatifs) ของฝ่ายปกครอง ซึ่งมาตรการภายในนี้จะมีผลภายในฝ่ายปกครองที่ผูกพันต่อเจ้าหน้าที่และมีผลภายในฝ่ายปกครอง ทั้งนี้ การออกคำสั่งในบางกรณีจากผู้บังคับบัญชาอาจมีลักษณะเป็นมาตรการภายในของฝ่ายปกครอง โดยมาตรการภายในนี้ไม่ได้เป็นการก่อตั้งสิทธิ หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐภายในฝ่ายปกครองนั้น คำสั่งการดังกล่าว จึงไม่ถือเป็นนิติกรรมทางปกครอง (acte administratif) (Jean-Marie Auby, 1985) การปฏิบัติงานทางปกครองนั้นอาจมีการกระทำของฝ่ายปกครองหลายกรณีที่ไม่ถือเป็นนิติกรรมทางปกครอง เนื่องจากเป็นการกระทำที่เป็นเพียงขั้นตอนในการเตรียมการ หรือเป็นเพียงการให้ความเห็น ข้อแนะนำ หรือเป็นเพียงการแจ้งคำสั่งทางปกครองเท่านั้น โดยการกระทำทางปกครองในลักษณะนี้เป็นเพียงการสั่งการที่มีผลภายในฝ่ายปกครอง แต่ไม่ได้มีผลทางกฎหมายต่อบุคคลภายนอก (ฤทัย หงส์สิริ, 2547) คณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองให้ความเห็นว่าคำสั่งย้ายข้าราชการครูให้ไปดำรงตำแหน่งอื่นภายในกรมเดียวกันเป็นการบริหารงานภายในหน่วยงานของรัฐเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่การปฏิบัติราชการ ซึ่งมีผลเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงภารกิจในการปฏิบัติหน้าที่

โดยสิทธิและประโยชน์ในฐานะการเป็นข้าราชการของผู้ถูกย้ายมิได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ดังนั้น คำสั่งดังกล่าวจึงมิใช่คำสั่งทางปกครอง (ความเห็นของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (เรื่องเสร็จที่ 514/2545))

(3) สัญญาทางปกครอง (contrat administratif) เป็นนิติกรรมทางปกครองตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป หรือที่เรียกว่า นิติกรรมทางปกครองหลายฝ่าย (acte administratif plurilatéral) โดยสัญญาทางปกครองเป็นเครื่องมือในการผูกนิติสัมพันธ์ในทางกฎหมายของฝ่ายปกครอง เพื่อดำเนินภารกิจที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ให้บรรลุผล การผูกนิติสัมพันธ์ดังกล่าวอาจมีผลเป็นการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับไปซึ่งนิติสัมพันธ์อันเป็นไปตามหลักกฎหมายปกครอง (principe de droit administratif)

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 3 บัญญัติคำนิยามของสัญญาทางปกครองว่า ในพระราชบัญญัตินี้ “สัญญาทางปกครอง” หมายความรวมถึง สัญญาที่คู่สัญญาอย่างน้อยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นหน่วยงานทางปกครองหรือเป็นบุคคลซึ่งกระทำการแทนรัฐ และมีลักษณะเป็นสัญญาสัมปทาน สัญญาที่ให้จัดทำบริการสาธารณะ หรือจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภคหรือแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

(4) นิติกรรมทางปกครอง (acte administratif) คำว่า “นิติกรรมทางปกครอง” เป็นการแปลถ้อยคำจากคำว่า acte administratif ซึ่งเป็นภาษาฝรั่งเศส โดยแปลถ้อยคำตามลักษณะเดียวกับคำว่า juristic act ของภาษาอังกฤษ ซึ่งมีความสอดคล้องกับกฎหมายแพ่งที่มีแนวคิดทฤษฎีในเรื่องนิติกรรม (juristic act) (อมร จันทรสมบูรณ์, 2527) ทั้งนี้ นิติกรรมทางปกครองอาจแบ่งออกเป็นสองลักษณะ คือ นิติกรรมทางปกครองฝ่ายเดียว (actes administratifs unilatéraux) และนิติกรรมทางปกครองหลายฝ่าย (acte administratif plurilatéral) ซึ่งเป็นนิติกรรมทางปกครองตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป หรือที่เรียกว่า สัญญาทางปกครอง (contrat administratif) โดยสัญญาทางปกครองนั้นมีลักษณะเป็นสัญญา (contrat) โดยสัญญาเป็นข้อตกลงที่เกิดจากความสมัครใจของบุคคลซึ่งอย่างน้อยต้องมีตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป (accord de volontés conclu entre deux personnes au moins) ซึ่งต้องการให้เกิดสิทธิและมีผลผูกพันระหว่างกัน (droits et obligations) ความตกลงโดยสมัครใจนี้ต้องเกิดจากความยินยอม consentements) ซึ่งมีผลให้สัญญาทางปกครองมีความแตกต่างไปจากนิติกรรมทางปกครองฝ่ายเดียว (Laurent Richer, 2014)

ส่วนนิติกรรมทางปกครองฝ่ายเดียวเป็นนิติกรรม (acte juridique) ที่ฝ่ายปกครอง (administration) สามารถกำหนดหน้าที่ให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งได้แต่เพียงฝ่ายเดียว โดยอีกฝ่ายหนึ่งไม่จำเป็นต้องให้ความยินยอม เพราะในทางกฎหมายมหาชน (droit public) ฝ่ายปกครองย่อมมีฐานะเหนือกว่าฝ่ายผู้อยู่ใต้ปกครอง โดยฝ่ายปกครองมีหน้าที่คุ้มครองประโยชน์สาธารณะ (intérêt public) ลักษณะเช่นนี้มีความแตกต่างไปจากนิติกรรมฝ่ายเดียวตามกฎหมายแพ่ง (droit privé) ที่ตามกฎหมายแพ่งนั้นจะถือว่าเอกชนทั้งสองฝ่ายอยู่ในฐานะอันเท่าเทียมกัน ดังนั้น เอกชนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจึงไม่อาจกำหนดหน้าที่ให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งโดยที่อีกฝ่ายหนึ่งนั้นไม่ยินยอม (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2549)

นิติกรรมทางปกครองฝ่ายเดียวเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการใช้อำนาจรัฐของฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นการกระทำทางปกครองที่มีผลทางกฎหมาย โดยอาจเป็นการใช้อำนาจรัฐตามกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ (the legislative) ฝ่ายบริหาร (the executive) ฝ่ายตุลาการ (the judiciary) หน่วยงานของรัฐ (State agencies) หน่วยงานอิสระตามรัฐธรรมนูญ (independent agencies under the Constitution) องค์กรอิสระ (independent organizations) หรือองค์กรเอกชน (private organizations) ซึ่งใช้อำนาจรัฐในทางปกครอง ทั้งนี้ นิติกรรมทางปกครองอาจเป็นคำสั่ง

ทางปกครอง (administrative act) หรือกฎ (by-law) ซึ่งมีคำนิยามอยู่ในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

6. การควบคุมและตรวจสอบการกระทำทางปกครองตามหลักความชอบด้วยกฎหมาย

หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองนั้น ตามหลักการนี้ มีความหมายว่า ฝ่ายปกครอง (administration) จะกระทำการใดที่อาจมีผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ หรือประโยชน์ อันชอบธรรมของบุคคลใดได้ก็ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขทั้งสองประการ คือ

1. มีกฎหมายให้อำนาจกระทำการได้ หากไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ ฝ่ายปกครองย่อมมิอาจกระทำการดังกล่าวได้ และจะสันนิษฐานว่ากฎหมายให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครองกระทำการเช่นว่านี้หาได้ไม่ และ

2. ฝ่ายปกครองจะต้องกระทำการดังกล่าวภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

หลักการกระทำทางปกครองต้องชอบด้วยกฎหมายในความหมายที่ว่า ฝ่ายปกครองจะกระทำการใดที่อาจมีผลกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลคนใดคนหนึ่งได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจและจะต้องกระทำการดังกล่าวภายในกรอบที่กฎหมายกำหนด แสดงให้เห็นว่ากฎหมายเป็นทั้งแหล่งที่มา (source) และข้อจำกัด (limitation) ของอำนาจกระทำการต่าง ๆ ของฝ่ายปกครอง (มานิตย์ จุมปา, 2554) ดังนั้น การกระทำทางปกครองจึงเป็นเพียงการบังคับให้การต่าง ๆ เป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น

การกระทำทางปกครอง (action administrative) อาจเป็นการกระทำที่มิชอบด้วยกฎหมายได้ หากการกระทำนั้นฝ่าฝืนต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ การกระทำทางปกครองอาจฝ่าฝืนต่อหลักความชอบด้วยกฎหมายได้หลายลักษณะ ซึ่งแต่ละลักษณะเช่นว่านี้ถือว่าขัดต่อหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย (règle de droit) โดยการกระทำทางปกครองที่มิชอบด้วยกฎหมายนั้นอาจปรากฏขึ้นในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งได้แก่

การกระทำโดยปราศจากอำนาจ (incompétence) เป็นการกระทำที่ไม่มีกฎหมายกำหนดอำนาจหน้าที่ให้ไว้ ซึ่งการกระทำในลักษณะนี้ หากผู้ไม่มีอำนาจดำเนินการออกคำสั่งทางปกครอง ย่อมถือเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (ความเห็นคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (เรื่องเสร็จที่ 471/2548))

การกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามรูปแบบ (illégalité relative à la forme) หรือเป็นการกระทำโดยผิดรูปแบบ (vice de forme) เป็นการกระทำที่ผิดขั้นตอนหรือลำดับตอนที่กฎหมายกำหนดไว้ หรืออาจเป็นการกระทำโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้น เช่น คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ ฟ. 35/2560

การฝ่าฝืนหรือบิดเบือนต่ออำนาจ (détournement de pouvoir) อาจเป็นการกระทำที่เป็นการตีความหรือแปลความกฎหมายให้ผิดไปจากเจตนารมณ์ของกฎหมาย หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งศาลปกครองมีอำนาจควบคุมตรวจสอบว่าฝ่ายปกครองมีการใช้ดุลพินิจโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วหรือไม่ (คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 738/2560)

การละเมิดหรือฝ่าฝืนต่อกฎหมาย (violation de la loi) เป็นการละเมิดหรือฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย หรือกระทำการที่ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติของกฎหมาย ทั้งนี้ การออกคำสั่งทางปกครองที่ผิดพลาดอย่างร้ายแรงและฝ่าฝืนกฎหมายอย่างชัดเจน ทำให้คำสั่งทางปกครองนั้นไม่มีผล (ความเห็นคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง (เรื่องเสร็จที่ 268/2552))

7. ข้อเสนอแนะ

ปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมฝ่ายปกครองโดยหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองมีกรณีที่เป็นปัญหาอันควรพิเคราะห์ พิจารณา และค้นหานิติวิธีในการแก้ไขสองประเด็น ดังนี้

(1) ปัญหาในประเด็นที่เกี่ยวกับฝ่ายปกครองที่เป็นหน่วยงานของรัฐ ซึ่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มีนิยามคำว่า หน่วยงานทางปกครอง (administrative agency) แต่ในพระราชบัญญัตินี้กลับไม่ปรากฏคำว่า หน่วยงานของรัฐ (State agency) ซึ่งอาจเป็นผลให้การพิจารณาฝ่ายปกครองที่เป็นหน่วยงานของรัฐมีความแตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และกฎหมายอื่น การใช้ถ้อยคำว่า หน่วยงานทางปกครอง ตามพระราชบัญญัตินี้อาจมีเหตุผลมาจากความมุ่งหมายที่จะให้ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับหน่วยงานของรัฐเฉพาะหน่วยงานของรัฐที่ใช้อำนาจทางปกครองหรือได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครองหรือให้ดำเนินกิจการทางปกครอง จึงได้มีการให้คำนิยามหน่วยงานดังกล่าวว่า หน่วยงานทางปกครอง อย่างไรก็ตาม การบัญญัติกฎหมายโดยกำหนดคำนิยามที่แตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายอื่นนั้น อาจทำให้เกิดปัญหาความไม่สอดคล้องของบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัตินี้โดยใช้ถ้อยคำว่า หน่วยงานของรัฐ แทนคำว่า หน่วยงานทางปกครอง อาจทำให้การกำหนดถ้อยคำนี้มีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายอื่น ซึ่งไม่ได้ส่งผลกระทบใดต่ออำนาจพิจารณาคดีของศาลปกครอง เพราะหากพิจารณาในทางทฤษฎีและหลักกฎหมายปกครองแล้ว ศาลปกครองย่อมมีอำนาจพิจารณาคดีหน่วยงานของรัฐที่ใช้อำนาจทางปกครองหรือได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครองหรือให้ดำเนินกิจการทางปกครอง การพิจารณาว่าศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาคดีพิพาทเกี่ยวกับหน่วยงานของรัฐใดนั้น จึงพิจารณาที่การใช้อำนาจทางปกครองและการดำเนินกิจการทางปกครอง

(2) ปัญหาในประเด็นที่เกี่ยวกับการดำเนินการให้หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองเป็นหลักที่ได้รับการยึดถือและปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมของฝ่ายปกครอง แม้ว่าหลักการนี้จะเป็นหลักกฎหมายทั่วไป (general principles of laws) ซึ่งมีผลผูกพันต่อฝ่ายปกครอง แต่หลักการนี้มักจะถูกละเลยหรือเพิกเฉยต่อการดำเนินการของฝ่ายปกครอง และปล่อยให้เป็นหน้าที่ขององค์กรตุลาการเพื่อควบคุมและตรวจสอบการกระทำทางปกครอง เพื่อแก้ไขปัญหาในประเด็นนี้ จึงเห็นควรให้มีการกำหนดเกี่ยวกับหลักความชอบด้วยกฎหมายไว้ในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมในการดำเนินการทางปกครองของฝ่ายปกครอง ซึ่งการกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองอาจส่งผลให้ฝ่ายปกครองต้องคำนึงถึงหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองที่ฝ่ายปกครองจะดำเนินการ เพราะการกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นการทำให้เกิดความชัดเจนและช่วยย้ำเตือนให้ฝ่ายปกครองต้องคำนึงถึงหลักความชอบด้วยกฎหมายทุกครั้งที่จะปฏิบัติราชการทางปกครอง โดยต้องกระทำการทางปกครองให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งอาจช่วยป้องกันการกระทำทางปกครองที่มิชอบด้วยกฎหมาย รวมทั้งเป็นการลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำทางปกครองที่มิชอบด้วยกฎหมายจากฝ่ายปกครองอันถือเป็นการควบคุมก่อนที่จะเกิดการกระทำทางปกครองที่มิชอบด้วยกฎหมาย

หากได้มีการดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายตามข้อเสนอแนะนี้ อาจส่งผลให้การควบคุมฝ่ายปกครองโดยหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง (control of administration by principle of legality of the administrative action) เกิดความชัดเจน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นการสร้างหลักประกันและให้

ความคุ้มครองแก่สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ส่งผลให้การปฏิบัติราชการทางปกครองบรรลุผลสำเร็จและเป็นที่ยอมรับจากสังคมส่วนรวม

8. เอกสารอ้างอิง

กมลชัย รัตนสกาววงศ์. (2542). กฎหมายปกครอง : พร้อมด้วย พ.ร.บ.วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 พ.ร.บ.ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และ พ.ร.บ.จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542. พิมพ์ครั้งที่ 2 (แก้ไขและเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: กองทุนสวัสดิการกองวิชาการ.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2549). **คำอธิบายกฎหมายปกครอง.** พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. (2540). **กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง.** กรุงเทพฯ: จิรรัชการพิมพ์.

ปรีดี เกษมทรัพย์. (2546). **นิติปรัชญา.** พิมพ์ครั้งที่ 6 (แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและวารสารนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พัชฌา จิตรมหึมา. (2559). “หลักการเบื้องต้นของกฎหมายมหาชนและกฎหมายปกครอง (principes généraux du droit public et du droit administratif)”. บทความประกอบการบรรยายกฎหมายปกครอง. กรุงเทพฯ: สำนักกฎหมายปกครอง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

มานิตย์ จุมปา. (2554). **คำอธิบายกฎหมายปกครอง เล่ม 3 ว่าด้วยการกระทำทางปกครองและการควบคุมการกระทำทางปกครอง ตอนที่ 1.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วีพริ้นท์ (1991).

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2542). “หลักการพื้นฐานของกฎหมายปกครอง (Fundamental Principle of Administrative Law)”. ใน **คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายปกครอง.** กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

_____. (2547). “หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง”. ใน **คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายปกครอง.** กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

อมร จันทรสมบูรณ์. (2527). “ข้อสังเกตของเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกาในหนังสือของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ที่ นร 0501/ร. 1757 ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2527 ถึงนายกรัฐมนตรี แจ้งผลการวินิจฉัยร้องทุกข์กรณีนายสมนึก เรืองพริ้ม”. **วารสารกฎหมายปกครอง.** เล่ม 3. ตอน 2. สิงหาคม.

ฤทัย หงส์สิริ. (2547). “นิติกรรมทางปกครอง”. ใน **คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายปกครอง.** กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

Didier Batselé et Martine Scarcez. (2015). **Abrégé de droit administratif**. Bruxelles : Larcier. DL.

Franck Sajet. (2002). **Le contentieux administratif**. Paris : MB Formation. Coll. « Pratique du droit ».

Gilles Darcy et Michel Paillet. (2000). **Contentieux administratif**. Paris : A. Colin. Coll. « Compact. Droit ».

Gilles Lebreton. (2005). **Libertés publiques et droits de l’homme**. 7e édition. Paris : A. Colin. Coll. « U. Droit public ».

Hugues Le Berre. (2002). **Droit du contentieux administratif**. Paris : Ellipses. Coll. « Universités. Droit ».

Jacques Chevallier. (1988). « L’État de droit ». **Revue du droit public**.

Jacques Godechot. (1995). **Les constitutions de la France depuis 1789**. Paris : Garnier-Flammarion. Coll. « G.F. ».

Jacques Viguier. (2005). **Le contentieux administratif**. 2e édition. Paris : Dalloz. Coll. « Connaissance du droit ».

Jean-Marie Auby. (1985). **Droit public. 1, Théorie générale de l'État et droit constitutionnel, droit administratif.** Paris : Economica. Coll. « Collectivités territoriales ».

Jean-Pierre Henry. (1997). « Vers là de l'État de droit ? ». **Revue du droit public**.

Jean Rivero et Jean Waline. (2000). **Droit administratif**. 18e édition. Paris : Dalloz. Coll. « Précis Dalloz. Droit public-Science politique ».

Jurgen Schwarze. (1992). **European Administrative Law**. London: Sweet & Max Well.

Laurent Richer. (2014). **Droit des contrats administratifs**. 9e édition. Issy-les-Moulineaux : LGDJ : Lextenso. Coll. « Manuel ».

Marie-Christine Rouault. (2007). **Droit administratif : sources et principes généraux, l'organisation administrative, l'activité administrative, le contrôle de l'administration**. 4e édition. Paris : Gualino. DL. Coll. « Fac universités. Mémentos LMD ».

Michel Guibal et Lucien Rapp. (1989). **Contrats des collectivités locales**. Paris : Éd. Juridiques Lefebvre.

Philippe Georges. (1999). **Droit public : concours administratifs, DEUG et licence en droit**. 11e édition. Paris : Sirey. Coll. « Notions essentielles ».

Raymond Carré de Malberg. (1920). **Contribution à la théorie générale de l'État : spécialement d'après les données fournies par le droit constitutionnel français**. Tome premier. Paris : Libraire de la Société du Recueil Sirey.

สัญญาอัจฉริยะ กับ ประเด็นทางกฎหมายที่น่าสนใจ

SMART CONTRACT AND INTERESTING LEGAL ISSUES

ดร.ดนพร จิตต์จรุงเกียรติ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

E-mail: cdonaporn@hotmail.com

ดร.มณฑิชา ภักดีคง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Email: p_monticha@yahoo.com

บทคัดย่อ

ในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล สัญญาอัจฉริยะเข้ามามีบทบาทในทางการค้าระหว่างประเทศ สัญญาอัจฉริยะ คือ ทำสัญญาที่ทำการโต้ตอบระหว่างกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอัตโนมัติด้วยกันโดยไม่มีมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งจะเห็นได้ว่าการทำสัญญาอัจฉริยะนั้นมีความแตกต่างจากการทำสัญญาแบบดั้งเดิมที่เป็นกระดาษอย่างมาก จึงมีปัญหาทางกฎหมายหลายประการ ในปัจจุบันประเทศไทยไม่มีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับสัญญาอัจฉริยะ แต่มีพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ที่จะมาปรับใช้ บทความนี้จึงทำการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นทางกฎหมายที่น่าสนใจเกี่ยวกับสัญญาอัจฉริยะ เช่น การรับรองสถานะทางกฎหมายของสัญญาอัจฉริยะ รวมถึงกำหนดกฎเกณฑ์ทางกฎหมายต่างๆ เกี่ยวกับสัญญาอัจฉริยะ เช่น หนังสือหรือหลักฐานเป็นหนังสือ ลายมือชื่อ ต้นฉบับ และการรับฟังเป็นพยานหลักฐานในศาล ซึ่งผลการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับการรับรองสถานะทางกฎหมาย และ สามารถขจัดอุปสรรคทางกฎหมายในการทำธุรกรรมด้วยสัญญาอัจฉริยะ โดยการยอมรับข้อกำหนดต่างๆเกี่ยวกับกฎหมายในการทำสัญญาอัจฉริยะ

คำสำคัญ: สัญญาอัจฉริยะ พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ เศรษฐกิจดิจิทัล

ABSTRACT

In the era of digital economy, smart contract is an important role in international trade. Smart contract is an exchange automatically contract which does not require human intervention. Since smart contract is different from a paper contract, there are many legal obstacles to consider. There is no specific law in smart contract. However, Thailand has Electronic Transaction Act B.E. 2544 which provides several regulations in order to promote the reliability of smart contract. This paper will study many interesting legal issues relating to smart contract such as a provision of a legal recognition, writing, signature, original and admissibility and evidential weight. This study found that Electronic Transaction Act B.E. 2544 has a provision relating to legal recognition

of smart contracts. Moreover, this act can remove legal obstacles on doing transactions by using smart contracts as well as accept legal terms of smart contract.

Key Words: Smart Contract, Electronic Transaction Act B.E. 2544, Digital Economy

1. บทนำ

ในโลกยุคเศรษฐกิจดิจิทัล เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างมากในการค้าระหว่างประเทศ รูปแบบการค้าระหว่างประเทศเปลี่ยนจากเดิมที่ทำธุรกรรมโดยใช้กระดาษมาเป็นการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ผ่านอุปกรณ์มือถือ หรืออุปกรณ์ไร้สาย (Mobile-Commerce) และพัฒนามาเป็นเทคโนโลยีก้าวกระโดดที่ไม่มีมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้องในการทำธุรกรรมต่างๆ เช่น เทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain) ต่อมามีการนำบล็อกเชนไปประยุกต์ใช้กับการทำสัญญาในทางธุรกิจ เรียกกันว่า “สัญญาอัจฉริยะ” (Smart Contract) ซึ่งเป็นการทำสัญญาที่ทำการโต้ตอบระหว่างแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอัตโนมัติด้วยกันโดยไม่มีมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งมีความแตกต่างจากการทำสัญญาแบบดั้งเดิมที่เป็นกระดาษอย่างมาก จึงทำให้เกิดปัญหาในทางกฎหมายหลายประการ ดังนั้นในบทความนี้ ผู้เขียนได้ทำการศึกษาและนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับประเด็นทางกฎหมายธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ที่สำคัญ เช่น สัญญาทางการค้าระหว่างประเทศที่ทำขึ้นโดยสัญญาอัจฉริยะนั้นมีผลบังคับตามกฎหมายหรือไม่ และมีอุปสรรคทางกฎหมายต่อการทำธุรกรรมด้วยสัญญาอัจฉริยะ เช่น ข้อกำหนดการทำหนังสือหรือหลักฐานเป็นหนังสือ การลงลายมือชื่อ การทำเป็นต้นฉบับ และการรับฟังเป็นพยานหลักฐานในศาล หรือไม่

2. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อให้เข้าใจถึงความหมายของสัญญาอัจฉริยะและตัวอย่างการนำสัญญาอัจฉริยะมาใช้ในทางธุรกิจ รวมทั้งศึกษาสถานะทางกฎหมายของสัญญาอัจฉริยะ

(2) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับประเด็นในทางกฎหมายธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ที่สำคัญเกี่ยวกับสัญญาอัจฉริยะ เช่น การทำเป็นหนังสือ หรือ หลักฐานเป็นหนังสือ ลายมือชื่อ ต้นฉบับ และการรับฟังเป็นพยานหลักฐาน

3. สัญญาอัจฉริยะคืออะไร

สัญญาอัจฉริยะเกิดจากการนำเอาเทคโนโลยีบล็อกเชนซึ่งเป็นรูปแบบการจัดเก็บข้อมูลที่ทำหน้าที่เหมือนสมุดบัญชีสาธารณะที่มีบันทึกการทำธุรกรรมมาประยุกต์ใช้ในการทำสัญญา คำว่า “สัญญาอัจฉริยะ” เกิดขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ.1996 โดย Nick Szabo[1] ซึ่งได้ให้คำนิยามของสัญญาอัจฉริยะว่าเป็นชุดของคำมั่นซึ่งถูกกำหนดไว้ในรูปแบบดิจิทัล ซึ่งรวมถึงวิธีการที่คู่สัญญาจะปฏิบัติตามคำมั่น[2] หลักการทำงานของสัญญาอัจฉริยะจึงมีลักษณะเป็นสัญญาที่กำหนดเงื่อนไขในรูปรหัสคอมพิวเตอร์ไว้ล่วงหน้าบนเทคโนโลยีบล็อกเชน หากเป็นไปตามเงื่อนไขต่างๆที่คู่สัญญาตกลงกัน ระบบบล็อกเชนก็จะทำสัญญาให้โดยอัตโนมัติ จึงช่วยอำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรมเป็นอย่างมาก

---

[1] Nick Szabo, “Smart Contracts: Building Blocks for Digital Markets”, จาก http://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/smart_contracts_2.html, สืบค้นเมื่อ 21 ตุลาคม 2562.

[2] พินัย ณ นคร กฎหมายเกี่ยวกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ในยุคดิจิทัล ,พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร, 2561) หน้า 45.

ในปัจจุบันมีการนำสัญญาอัจฉริยะมาใช้ในทางธุรกิจ ตัวอย่างเช่น ธุรกรรมสินเชื่อออนไลน์ (Peer-to-peer-lending) ที่ผู้กู้และนักลงทุน(ผู้ให้กู้) ทำการกู้ยืมเงินผ่านระบบเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีแพลตฟอร์มออนไลน์ (Platform online)ทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมผู้ที่ต้องการเงินกับนักลงทุนให้มาเจอกันโดยการจับคู่ระหว่างผู้กู้กับผู้ให้กู้ หากผู้กู้กับผู้ให้กู้มีความต้องการที่ตรงกัน ระบบบล็อกเชนก็จะทำสัญญาสินเชื่อให้โดยอัตโนมัติ นอกจากนี้ยังมีการนำสัญญาอัจฉริยะมาใช้กับการเช่าอพาร์ทเมนต์ในต่างประเทศ[3] เรียกว่า อพาร์ทเมนต์อัจฉริยะที่เชื่อมต่อกับระบบอินเตอร์เน็ต โดยผู้เช่าจะใช้คีย์การ์ดมีแอพพิเคชั่น (Application) ในสมาร์ทโฟนแทนกุญแจ และจ่ายค่าเช่าด้วยเงินดิจิทัลสกุลต่างๆ เช่น บิทคอยน์ เมื่อชำระเงินแล้วบล็อกเชนจะบันทึกการจ่ายเงินลงในสัญญาอัจฉริยะและตรวจสอบความถูกต้อง ถ้าไม่ชำระเงินภายในกำหนดสัญญาอัจฉริยะจะทำสั่งล็อคห้องและการระงับการใช้คีย์การ์ดทันที

4. ประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัญญาอัจฉริยะ

สัญญาอัจฉริยะได้รับความนิยมแพร่หลายในทางธุรกิจ แต่ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับสัญญาอัจฉริยะ แต่มีการนำพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 (ในบทความนี้จะเรียกพระราชบัญญัตินี้ว่า “พระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์”) มาปรับใช้กับสัญญาอัจฉริยะ เนื่องจากสัญญาอัจฉริยะมีความแตกต่างจากสัญญาแบบดั้งเดิมที่เป็นกระดาษ จึงทำให้มีประเด็นทางกฎหมายหลายประการดังต่อไปนี้

4.1. ความมีผลทางกฎหมายของสัญญาอัจฉริยะ

การทำธุรกรรมโดยใช้สัญญาอัจฉริยะนั้นเป็นการทำคำเสนอ คำสนอง หรือทำสัญญาที่เกิดจากการโต้ตอบระหว่างระบบแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์อัตโนมัติด้วยกัน โดยให้ระบบอัตโนมัติทำหน้าที่แทนมนุษย์ จึงมีปัญหาว่า สัญญาอัจฉริยะนี้มีผลบังคับตามกฎหมายหรือไม่

มาตรา 13/2 แห่งพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ได้บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ปฏิเสธความสมบูรณ์หรือการบังคับใช้ของสัญญาที่ทำการโต้ตอบระหว่างระบบแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์อัตโนมัติกับบุคคลธรรมดา หรือระหว่างระบบแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์อัตโนมัติด้วยกัน เพียงเพราะเหตุที่ไม่มีบุคคลธรรมดาเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินการในแต่ละครั้งที่กระทำโดยระบบแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์อัตโนมัติหรือในผลแห่งสัญญา”[4]

จะเห็นได้ว่ามาตรานี้ นับเป็นกฎหมายปิดปากที่ยอมรับการทำคำเสนอ คำสนอง หรือการเกิดสัญญาโดยใช้ระบบอัตโนมัติ ดังนั้นการทำสัญญาอัจฉริยะจึงมีผลบังคับโดยห้ามปฏิเสธความสมบูรณ์และมีผลผูกพันทางกฎหมายเช่นเดียวกับการทำสัญญาแบบกระดาษ

4.2. การทำเป็นหนังสือ หรือ หลักฐานเป็นหนังสือ

การทำธุรกรรมบางประเภท กฎหมายกำหนดให้มีการทำเป็นหนังสือ หรือ หลักฐานเป็นหนังสือมาแสดงจึงจะมีผลตามกฎหมายหรือฟ้องร้องบังคับคดีได้ เช่น สัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 456 วรรคหนึ่ง สัญญาจะซื้อจะขายหรือคำมั่นในการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์หรือ

---

[3] Syed Jafar Naqvi, “Converting a Property Rental Paper Contract into a Smart Contract” จาก https://medium.com/@naqvi.jafar91/converting-a-property-rental-paper-contract-into-a-smart-contract-daa054fdf8a7, สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2562.

[4] พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2562.

สังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 456 วรรคสอง สัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์ซึ่งตกลงกันเป็นราคาสองหมื่นบาท หรือกว่านั้นขึ้นไป ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 456 วรรคสาม และ สัญญากู้ยืมเงินตั้งแต่สองพันบาทขึ้นไป ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 653 เป็นต้น

ซึ่งการทำธุรกรรมผ่านสัญญาอัจฉริยะนั้นมีความแตกต่างจากรูปแบบเดิมที่ทำธุรกรรมในกระดาษโดยสิ้นเชิง เพราะเป็นการทำธุรกรรมในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ผ่านระบบบล็อกเชนซึ่งไม่สามารถจะอยู่ในสภาพที่ทำเป็นหนังสือ หรือ มีหลักฐานเป็นหนังสือเหมือนการทำธุรกรรมแบบกระดาษได้ ปัญหาจึงเกิดขึ้นว่า ในการทำสัญญาอัจฉริยะที่คู่สัญญาได้มีการทำคำเสนอ คำสนองผ่านระบบบล็อกเชนนั้น สามารถจะนำไปฟ้องร้องบังคับคดีได้หรือไม่ ถ้ายังไม่มีการวางมัดจำไว้ หรือ ชำระหนี้บางส่วน หรือไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดเป็นสำคัญ

ซึ่ง มาตรา 8 วรรค 1 แห่งพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์[5] ได้บัญญัติว่า

"ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งมาตรา 9 ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้การใดต้องทำเป็นหนังสือ มีหลักฐานเป็นหนังสือ หรือมีเอกสารมาแสดง หรือกำหนดผลทางกฎหมายกรณีไม่ทำเป็นหนังสือ ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือหรือไม่มีเอกสารมาแสดง ถ้าได้มีการจัดทำข้อความขึ้นเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถเข้าถึงและนำกลับมาใช้ได้โดยความหมายไม่เปลี่ยนแปลง ให้ถือว่าข้อความนั้นได้ทำเป็นหนังสือ มีหลักฐานเป็นหนังสือหรือมีเอกสารมาแสดงตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว"

จากมาตรานี้จะเห็นได้ว่าข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์สามารถถือว่าทำเป็นหนังสือ หรือ มีหลักฐานเป็นหนังสือ หากอยู่ในเงื่อนไขที่ว่าข้อมูลนั้นอยู่ในสภาพที่สามารถเข้าถึงได้ นำกลับมาใช้ใหม่ได้ และความหมายไม่เปลี่ยนแปลง

คำว่า "ข้อมูลที่อยู่ในสภาพเข้าถึงได้" (Accessible) นั้น หมายถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นต้องสามารถอ่านได้ (Readable) และอธิบายได้ (Interpretable) โดยใช้โปรแกรมหรือซอฟต์แวร์ ซึ่งหากข้อมูลมีการใส่รหัสเพื่อรักษาความปลอดภัย ข้อมูลนั้นต้องอยู่ในสภาพที่พร้อมจะถอดรหัสรักษาความปลอดภัยด้วย ส่วนคำว่า "นำกลับมาใช้ใหม่ได้" (Usable) นั้นมิได้อยู่ที่การใช้โดยมนุษย์เท่านั้น ยังรวมถึงการนำกลับมาใช้โดยการประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์อีกด้วย ส่วนคำว่า "ความหมายไม่เปลี่ยนแปลง" หมายถึง ข้อมูลนั้นต้องมีลักษณะถาวร ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข[6]

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การนำสัญญาอัจฉริยะมาใช้ในการซื้อขายนั้น ผู้ขายกับผู้ซื้อทำคำเสนอ คำสนองรับต่อกันโดยผ่านระบบบล็อกเชน ซึ่งเป็นระบบเก็บข้อมูลแบบหนึ่งที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ แม้ข้อความอิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งนั้นจะอยู่ในรูปรหัสคอมพิวเตอร์ แต่ข้อความนั้นก็สามารถที่ถอดรหัสและแปลงเป็นตัวหนังสือเข้าไปเก็บในเครื่องคอมพิวเตอร์ได้ เมื่อพิมพ์ออกมาก็สามารถที่จะอ่านเข้าใจและแปลความหมายได้ จึงถือว่าเป็นข้อมูลที่เข้าถึงได้ และข้อความนั้นถูกเก็บไว้ในระบบบล็อกเชน ก็เป็นข้อมูลที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ โดย

---

[5] พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2562.

[6] ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, คำอธิบายพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544, [Online]. Available URL: http://itpolicy.dol.go.th:8081/dolsurvey/dolsecure/Document/Law MICT/ explain_reg.pdf, 2560 สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2562.

ความหมายไม่เปลี่ยนแปลง เพราะใส่ข้อความอย่างไร ก็ไปปรากฏอยู่ในหน้าจอแบบนั้น ดังนั้นจึงถือว่าการนำสัญญาอัจฉริยะมาใช้ในสัญญาซื้อขายถือเป็นทำเป็นหนังสือ หรือ มีหลักฐานเป็นหนังสือแล้ว

4.3. ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการทำสัญญาอัจฉริยะ คือ ปัญหาเกี่ยวกับการระบุตัวบุคคล เพื่อยืนยันตัวผู้ส่งและผู้รับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เพราะในการทำสัญญาทางอิเล็กทรอนิกส์นั้นเป็นการติดต่อสื่อสารกันโดยใช้ระบบอัตโนมัติผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ไม่มีมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะมีคนอื่นที่ไม่ใช่บุคคลที่ประสงค์จะทำนิติกรรมด้วยเข้ามาแฮ็ก (Hack) บัญชีของผู้ใช้บริการ แล้วส่งข้อความไปหาบุคคลต่างๆ จึงทำให้เกิดปัญหาและความไม่มั่นใจในการระบุตัวบุคคลว่าบุคคลที่กำลังติดต่อด้วยนั้นเป็นบุคคลที่ต้องการจะติดต่อด้วยจริงหรือไม่ ดังนั้นวิธีการที่จะใช้ระบุตัวตนที่ดีที่สุด คือ การลงลายมือชื่อ

4.3.1 ความหมายลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์

มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ได้ให้คำนิยามของคำว่า “ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์” โดยบัญญัติไว้ว่า “ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ หมายความว่า อักษร อักขระ ตัวเลข เสียงหรือสัญลักษณ์อื่นใดที่สร้างขึ้นให้อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งนำมาใช้ประกอบกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระบุตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น และเพื่อแสดงว่าบุคคลดังกล่าวยอมรับข้อความในข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น”

คำว่า “ลายมืออิเล็กทรอนิกส์” ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากจะหมายถึง อักษร อักขระ ตัวเลข แล้ว ยังครอบคลุมถึงเสียงและสัญลักษณ์อื่นๆ ที่สร้างขึ้นในรูปอิเล็กทรอนิกส์ และต้องมีลักษณะที่สำคัญ คือ ลายมือชื่อนั้นจะต้องสร้างขึ้นเพื่อระบุตัวบุคคลของผู้เป็นเจ้าของลายมือชื่อ และ แสดงว่าบุคคลนั้นยอมรับข้อความในข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์เปิดกว้าง ไม่เจาะจงเทคโนโลยีใดเทคโนโลยีหนึ่งในการสร้างลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อสามารถรองรับการใช้เทคโนโลยีทุกรูปแบบในการสร้างลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตัวอย่างเช่น การกดรหัสประจำตัว (PIN) การนำเทคโนโลยีชีวภาพ (Biometrics) มาใช้ในการยืนยันตัวตน ได้แก่ การสแกนลายนิ้วมือ (Finger Print) การบันทึกความจำของเสียง (Voice Print) การสแกนม่านตา (Iris Scanner) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการนำเทคโนโลยีกุญแจสาธารณะ (Public Key Infrastructure หรือ PKI) รวมทั้งลายมือชื่อดิจิทัลมาใช้ด้วย

4.3.2 หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับลายมือชื่อทางอิเล็กทรอนิกส์

ลายมือชื่อทางอิเล็กทรอนิกส์นั้นเป็นเพียงลายเซ็นที่ถูกบันทึกอยู่ในทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากการลงลายมือชื่อในเอกสาร ดังนั้นเพื่อไม่ให้เป็นอุปสรรคในการทำการค้า มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์[7] ได้บัญญัติ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับลายมือชื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ ไว้ว่า

“ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้มีการลงลายมือชื่อ หรือกำหนดผลทางกฎหมาย กรณีที่ไม่มีการลงลายมือชื่อไว้ ให้ถือว่าได้มีการลงลายมือชื่อแล้ว ถ้า

(1) ใช้วิธีการที่สามารถระบุตัวเจ้าของลายมือชื่อ และสามารถแสดงเจตนาของเจ้าของลายมือชื่อเกี่ยวกับข้อความในข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และ

(2) ใช้วิธีการในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

[7] พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562.

(ก)วิธีการที่เชื่อถือได้โดยเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการสร้างหรือส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์แวดล้อมทั้งปวง รวมถึงหรือข้อตกลงใดๆที่เกี่ยวข้อง หรือ

(ข) วิธีการอื่นใดที่สามารถยืนยันตัวเจ้าของลายมือชื่อและแสดงเจตนาของเจ้าของลายมือชื่อตาม (1)ได้ด้วยวิธีการนั้นเองหรือประกอบกับพยานหลักฐานอื่น

วิธีการที่เชื่อถือได้ตาม (2)(ก) ให้คำนึงถึง

ก. ความมั่นคงและรัดกุมของการใช้วิธีการหรืออุปกรณ์ในการระบุตัวบุคคล สภาพพร้อมใช้งานของทางเลือกในการระบุตัวบุคคล กฎเกณฑ์เกี่ยวกับลายมือชื่อที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ระดับความมั่นคงปลอดภัยของการใช้ลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ การปฏิบัติตามกระบวนการในการระบุตัวบุคคลผู้เป็นสื่อกลาง ระดับของการยอมรับหรือไม่ยอมรับ วิธีการที่ใช้ในการระบุตัวบุคคลในการทำธุรกรรม วิธีการระบุตัวบุคคล ณ ช่วงเวลาที่มีการทำธุรกรรมและติดต่อสื่อสาร

ข.ลักษณะ ประเภท หรือขนาดของธุรกรรมที่ทำ จำนวนครั้งหรือความสม่ำเสมอในการทำธุรกรรม ประเพณีทางการค้าหรือทางปฏิบัติ ความสำคัญ มูลค่าของธุรกรรมที่ทำ หรือ

ค. ความรัดกุมของระบบการติดต่อสื่อสาร

ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับกับการประทับตราของนิติบุคคลด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วยโดยอนุโลม”

มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ มีองค์ประกอบที่สำคัญสองประการ คือ (1) ต้องสามารถระบุเจ้าของลายมือชื่อและแสดงได้ว่าเจ้าของลายมือชื่อรับรองว่าข้อมูลเป็นของตน และ (2) วิธีดังกล่าวต้องสร้างโดยวิธีการที่น่าเชื่อถือได้ ซึ่งวิธีการที่น่าเชื่อถือได้นั้นจะต้องคำนึงถึงพฤติการณ์แวดล้อมหรือข้อตกลงของคู่กรณี เช่น ความมั่นคงและรัดกุมของการใช้วิธีการหรืออุปกรณ์ในการระบุตัวบุคคล ลักษณะ ประเภท หรือขนาดของธุรกรรม และ ความรัดกุมของระบบการติดต่อสื่อสาร เมื่อทำธุรกรรมแล้วจะไม่สามารถมีการขโมยข้อมูลไปได้

ส่วนการจะเป็นลายมือชื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้นั้น จะต้องมีลักษณะสำคัญตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือ การจะเป็นลายมือชื่อที่น่าเชื่อถือได้นั้น ข้อมูลที่สร้างขึ้นนั้นจะต้องเชื่อมโยงไปยังเจ้าของลายมือชื่อได้ โดยข้อมูลที่ใช้ขณะสร้างลายมือชื่อต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าของลายมือชื่อ หากมีการเปลี่ยนแปลงเกิดแก่ลายมือชื่อ ต้องสามารถตรวจสอบได้ และถ้ามีการเปลี่ยนแปลงใดๆ แก่ข้อความ ต้องสามารถที่จะตรวจพบได้นับตั้งแต่เวลาที่ลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์

ในปัจจุบันศาลไทยได้มีการยอมรับข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์สามารถนำมาทำเป็นหนังสือ หรือ หลักฐานเป็นหนังสือ และลายมือชื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ โดยปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 8089/2556 และ 6757/2560

คำพิพากษาฎีกาที่ 8089/2556 การที่จำเลยนำบัตรกดเงินสดควิกแคช ไปถอนเงินและใส่รหัสส่วนตัวเปรียบได้กับการลงลายมือชื่อตนเอง ทำรายการเบิกถอนเงินตามที่จำเลยประสงค์ และกดยืนยันทำรายการพร้อมรับเงินสดและสลิป การกระทำดังกล่าว ถือเป็นหลักฐานการกู้ยืมเงินจากโจทก์ ตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 มาตรา 7, 8 และมาตรา 9 ประกอบกับคดีนี้จำเลยมีการขอขยายระยะเวลาผ่อนชำระหนี้สินเชื่อเงินสดควิกแคชที่จำเลยค้างชำระแก่โจทก์ ซึ่งโจทก์มีเอกสารซึ่งมีข้อความชัดว่าจำเลยรับว่าเป็นหนี้โจทก์ขอขยายเวลาชำระหนี้ โดยจำเลย ลงลายมือชื่อมาแสดง จึงรับฟังเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมอีกโสดหนึ่ง โจทก์จึงมีอำนาจฟ้อง

คำพิพากษาฎีกาที่ 6757/2560 ข้อความที่โจทก์ส่งถึงจำเลยทางเฟสบุ๊คมีใจความว่า"เงินทั้งหมด670,000 บาท ไม่ต้องส่งคืนให้แล้ว ยกให้หมด..." การส่งข้อมูลดังกล่าวเป็นการสนทนาผ่านทางระบบเครือข่ายอินเตอร์เน็ต ถือเป็นการส่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ต้องนำพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์พ.ศ.2544มาใช้บังคับ ซึ่งตามมาตรา 7 บัญญัติว่า ห้ามมิให้ปฏิเสธความมีผลผูกพันและการบังคับใช้ทางกฎหมายของข้อความใดเพียงเพราะเหตุที่ข้อความนั้นอยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และมาตรา 8 บัญญัติว่า ภายใต้บังคับมาตรา 9 ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ การใดต้องทำเป็นหนังสือ มีหลักฐานเป็นหนังสือ...ถ้าได้จัดทำข้อความขึ้นเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถเข้าถึงและนำกลับมาใช้ได้ โดยความหมายไม่เปลี่ยนแปลง ให้ถือว่าข้อความนั้นได้ทำเป็นหนังสือ มีหลักฐานเป็นหนังสือ...ดังนั้น ข้อความที่โจทก์ส่งถึงจำเลยทางเฟสบุ๊ค แม้จะไม่มีการลงลายมือชื่อโจทก์ก็ตาม แต่การส่งข้อความของโจทก์ทางเฟสบุ๊คจะปรากฏชื่อผู้ส่งด้วย และโจทก์ก็ยอมรับว่าได้ส่งข้อความทางเฟสบุ๊กถึงจำเลยจริง ข้อความการสนทนาจึงรับฟังได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาปลดหนี้ให้แก่จำเลยโดยมีหลักฐานเป็นหนังสือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 340 แล้ว หนี้ตามสัญญากู้ยืมย่อมระงับ

ปัจจุบันมีการนำสัญญาอัจฉริยะมาใช้ในธุรกรรมสินเชื่อออนไลน์ (Peer-to-Peer Lending หรือ P2P Lending) กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งเป็นการทำธุรกรรมบนแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยมีระบบอัตโนมัติที่ใช้ระบบบล็อกเชนมาจับคู่ระหว่างผู้กู้ และ นักลงทุน โดยระบบบล็อกเชนจะทำการตรวจสอบความประสงค์ของทั้งสองฝ่าย ถ้ามีความประสงค์เดียวกัน ก็จะดำเนินการทำสัญญากู้โดยอัตโนมัติ[8] และมีการลงนามทำสัญญากู้โดยผ่านวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เช่นนี้ถือว่าการทำธุรกรรมสินเชื่อออนไลน์นี้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเงินเป็นหนังสือหรือไม่ ซึ่งมาตรา 653 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดไว้ว่า การกู้ยืมเงินกว่าสองพันบาทขึ้นไป ถ้ามิได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเงินเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อฝ่ายผู้รับผิดเป็นสำคัญ จะฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้

กรณีนี้จะเห็นได้ว่าการที่ทำสัญญากู้เงินโดยอัตโนมัติโดยผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์บนระบบบล็อกเชนนี้ ถือเป็นข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถเข้าถึงได้ และนำกลับมาใช้ใหม่ได้โดยความหมายไม่เปลี่ยนแปลง เพราะทุกคนสามารถอ่าน เข้าใจและแปลความหมายได้ และความหมายไม่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นข้อความดังกล่าวถือว่าเป็นหลักฐานที่เป็นหนังสือ ตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ส่วนการลงลายมือชื่อฝ่ายผู้รับผิดนั้น ก่อนที่ผู้กู้และผู้ให้กู้จะเข้ามาทำธุรกรรมการกู้ยืมเงินบนแพลตฟอร์มออนไลน์ได้ ผู้กู้และผู้ให้กู้จะต้องลงทะเบียน (Log in) และใส่รหัสผ่าน (Password) เพื่อเข้าใช้โปรแกรมเป็นการเฉพาะตัว ซึ่งรหัสผ่านดังกล่าวสามารถระบุตัวบุคคลเจ้าของบัญชีได้ และบุคคลเจ้าของบัญชีนั้นก็ยอมรับข้อความในอิเล็กทรอนิกส์นั้นแล้ว จึงถือว่ามีลงลายมือชื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ฝ่ายที่ต้องรับผิด ตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์แล้ว ดังนั้นผู้ให้กู้จึงสามารถนำสัญญากู้เงินโดยผ่านระบบออนไลน์นี้มาเป็นหลักฐานในการฟ้องร้องคดีได้

4.4. ต้นฉบับ

ในกฎหมายบางฉบับ เช่น ประมวลรัษฎากรได้กำหนดให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีหรือผู้ประกอบการจดทะเบียนมีหน้าที่ต้องจัดทำและจัดเก็บหลักฐานที่เป็นต้นฉบับ นอกจากนี้ กฎหมายลักษณะพยานที่เป็นไปตามกฎแห่งพยานที่ดีที่สุด (Best evidence rule) ซึ่งวางหลักว่าคู่กรณีจะต้องนำพยานที่ดีที่สุดมาพิสูจน์ ซึ่งศาลไม่ยอมรับฟังพยานบอกเล่าถ้ายังมีประจักษ์พยาน ไม่ยอมรับฟังสำเนาของเอกสารถ้ายังมีต้นฉบับ ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ การทำธุรกรรมโดยใช้สัญญาอัจฉริยะนั้นเป็นการนำเสนอหรือเก็บรักษาข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์นั้นไม่มีลักษณะเป็น

[8] ธนาคารแห่งประเทศไทย P2p Lending สินเชื่อออนไลน์ระหว่างบุคคลรูปแบบใหม่ [online], available URL: https://www.bot.or.th/Thai/ConsumerInfo/Documents/P2P_3May2019.pdf. สืบค้นเมื่อ วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2562.

ต้นฉบับเหมือนเอกสารธรรมดา เพราะข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นล้วนแต่มีลักษณะสำเนา ดังนั้นจะทำสัญญาอัจฉริยะมาใช้เป็นต้นฉบับได้หรือไม่

มาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ จึงได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับต้นฉบับ โดยบัญญัติไว้ว่า

"ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้นำเสนอหรือเก็บรักษาข้อความใดในสภาพที่เป็นมาแต่เดิมอย่างเอกสารต้นฉบับ ถ้าได้นำเสนอหรือเก็บรักษาในรูปข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าได้มีการนำเสนอหรือเก็บรักษาเป็นเอกสารต้นฉบับตามกฎหมายแล้ว

(1) ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้ใช้วิธีการที่เชื่อถือได้ในการรักษาความถูกต้องของข้อความตั้งแต่การสร้างข้อความเสร็จสมบูรณ์ และ

(2) สามารถแสดงข้อความนั้นในภายหลังได้

ความถูกต้องของข้อความตาม (1) ให้พิจารณาถึงความครบถ้วนและไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดของข้อความ เว้นแต่การรับรองหรือบันทึกเพิ่มเติม หรือการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ตามปกติในการติดต่อสื่อสาร การเก็บรักษา หรือการแสดงข้อความซึ่งไม่มีผลต่อความถูกต้องของข้อความนั้น

ในการวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของวิธีการรักษาความถูกต้องของข้อความตาม (1) ให้พิเคราะห์ถึงพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งปวง รวมทั้งวัตถุประสงค์ของการสร้างข้อความนั้น

ในกรณีที่มีการทำสิ่งพิมพ์ออกของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ตามวรรคหนึ่งสำหรับใช้อ้างอิงข้อความของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ หากสิ่งพิมพ์ออกนั้นมีข้อความถูกต้องครบถ้วนตรงกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และมีการรับรองสิ่งพิมพ์ออกโดยหน่วยงานที่มีอำนาจตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนดแล้ว ให้ถือว่าสิ่งพิมพ์ออกดังกล่าวใช้แทนต้นฉบับได้"

ดังนั้น หากข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์นั้นได้ใช้วิธีการที่น่าเชื่อถือได้ในการรักษาความถูกต้องของข้อความตั้งแต่การสร้างข้อความเสร็จสมบูรณ์ และสามารถแสดงข้อความนั้นในภายหลังได้ ให้ถือว่าการนำเสนอหรือเก็บรักษาข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์นั้นเป็นต้นฉบับตามกฎหมายแล้ว ซึ่งความถูกต้องของข้อความนั้น ให้พิจารณาว่าข้อความนั้นต้องครบถ้วนและไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ เว้นแต่การเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดตามปกติในการติดต่อสื่อสาร การเก็บรักษา หรือ การแสดงข้อความ อย่างไรก็ตาม ในการส่งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์นั้น ถ้ามีการเพิ่มเติมตอนต้น หรือ ตอนท้ายของข้อความเดิม เช่น เวลาที่เริ่มสร้าง ส่ง หรือ รับข้อมูล การเพิ่มข้อความในลักษณะนี้ไม่ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความเดิม ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นก็ยังคงอยู่ในสภาพของต้นฉบับอยู่[9] ส่วนในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของวิธีการรักษาความถูกต้องของข้อความนั้น กฎหมายไม่ได้กำหนดว่าเป็นวิธีการใด และ ใช้เทคโนโลยีใด แต่ให้คำจำกัดความกว้างๆ ว่าให้พิเคราะห์ถึงพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งปวงรวมถึงวัตถุประสงค์ของการสร้างข้อความนั้น ซึ่งเป็นไปตามหลักความเป็นกลางของเทคโนโลยี

เมื่อพิจารณาถึงสัญญาอัจฉริยะจะเห็นได้ว่า การทำธุรกรรมนั้นผ่านวิธีการระบบบล็อกเชนซึ่งเป็นวิธีการที่เชื่อถือได้ในการรักษาความถูกต้องของข้อความตั้งแต่สร้างข้อความเสร็จสมบูรณ์ เพราะการเก็บข้อมูลในระบบบล็อกเชนนั้น ในแต่ละบล็อกจะเชื่อมโยงกันโดยอาศัยการเข้ารหัส ทำให้ไม่สามารถแก้ไขข้อมูลได้ หากบุคคลใดต้องการจะเจาะข้อมูลจะต้องทำการแก้ไขข้อมูลในทุกบล็อกก่อนหน้านั้นด้วย มิเช่นนั้นข้อมูลจะไม่ถูกต้อง ดังนั้นการใช้ระบบบล็อกเชนจึงเป็นการสร้างมั่นใจเรื่องความน่าเชื่อถือและความปลอดภัยในการทำธุรกรรม และข้อมูล

[9] ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, เรื่องเดิม.

ที่ถูกเก็บในระบบบล็อกเชนนั้นสามารถแสดงข้อความได้ในภายหลัง ดังนั้น การทำธุรกรรมโดยใช้ระบบสัญญาอัตโนมัติ จึงถือเป็นต้นฉบับตามกฎหมายแล้ว

ส่วนกรณีนำสัญญาอัจฉริยะมาพิมพ์ออกมา (Print out) จากระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นจะสามารถใช้เป็นต้นฉบับได้หรือไม่ มาตรา 10 วรรค 4 แห่งพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ได้กำหนดว่าถ้าสิ่งพิมพ์ออกนั้นมีข้อความถูกต้องครบถ้วนตรงกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และมีการรับรองโดยหน่วยงานที่มีอำนาจ ได้แก่ คณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจรับรองสิ่งพิมพ์ออกตามที่คณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์มอบหมาย[10] ก็ให้ถือว่าสิ่งพิมพ์นั้นใช้แทนต้นฉบับได้ ซึ่งการที่จะต้องให้หน่วยงานที่มีอำนาจรับรองสิ่งพิมพ์ออกนี้อาจจะเป็นอุปสรรคและเกิดความยุ่งยากในการทำธุรกรรม ซึ่งขัดกับวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ที่มุ่งจะส่งเสริมและลดอุปสรรคในการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์

4.5. การรับฟังพยานหลักฐานและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์

เมื่อมีกรณีพิพาทต้องทำคดีขึ้นสู่ศาล ปัญหาสำคัญที่ต้องพิจารณา คือ การทำสัญญาอัจฉริยะนั้นสามารถรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้หรือไม่ เพราะมีลักษณะแตกต่างจากพยานเอกสารทั่วๆ ไป

มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ บัญญัติว่า

"ห้ามมิให้ปฏิเสธการรับฟังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เป็นพยานหลักฐานในกระบวนการพิจารณาตามกฎหมายทั้งในคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีอื่นใด เพียงเพราะเหตุว่าเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานว่าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จะเชื่อถือได้หรือไม่ เพียงใดนั้นให้พิเคราะห์ถึงความน่าเชื่อถือของลักษณะหรือวิธีการที่ใช้สร้าง เก็บรักษา หรือสื่อสารข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ลักษณะหรือวิธีการเก็บรักษา ความครบถ้วน และไม่มีการเปลี่ยนแปลงของข้อความ ลักษณะ หรือวิธีการที่ใช้ในการระบุหรือแสดงตัวผู้ส่งข้อมูล รวมทั้งพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งปวง ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับกับสิ่งพิมพ์ออกของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ด้วย"

มาตรา 11 วรรค 1 แห่งพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ เป็นบทบัญญัติที่รับรองสถานะทางกฎหมายของพยานหลักฐานที่อยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เมื่อมีกรณีพิพาทและต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล ห้ามมิให้ศาลปฏิเสธการรับฟังพยานหลักฐานที่เป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ แต่จะเชื่อถือมากน้อยเพียงใดนั้น ต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์ทั้งปวง โดยคำนึงถึงลักษณะและวิธีการสร้าง เก็บ สื่อสาร หรือวิธีการที่ใช้ในการระบุ หรือแสดงตัวผู้ส่งข้อมูลด้วย ซึ่งการชั่งน้ำหนัก ตามมาตรา 11 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้นศาลจะต้องรับฟังสัญญาอัจฉริยะเป็นพยานหลักฐาน แต่จะให้น้ำหนักแก่พยานหลักฐานเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาล

5. สรุป

พระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ยอมรับสถานะทางกฎหมายของสัญญาอัจฉริยะ โดยยอมรับว่าสัญญาอัจฉริยะที่ทำการโต้ตอบระหว่างระบบแลกเปลี่ยนทางอัตโนมัติด้วยกันมีผลบังคับใช้ตามกฎหมายและห้ามมิให้ปฏิเสธความสมบูรณ์ของสัญญาเพียงเพราะไม่มีบุคคลธรรมดาเข้ามาเกี่ยวข้อง นอกจากนี้พระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ยังขจัดอุปสรรคทางกฎหมายในการทำธุรกรรมด้วยสัญญาอัจฉริยะ

[10] สำนักงานคณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, **สิ่งพิมพ์ออก** [Online], available URL: http://www.etcommission.go.th/faq-printout-161056.html, 2560 สืบค้นเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2562.

โดยการยอมรับข้อกำหนดต่างๆเกี่ยวกับกฎหมาย เช่น การทำเป็นหนังสือหรือหลักฐานเป็นหนังสือ การลงลายมือชื่อ การทำเป็นต้นฉบับ และหากมีกรณีพิพาทกันจนต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังยอมให้บุคคลสามารถนำสัญญาอัจฉริยะมาใช้เป็นพยานหลักฐานในศาลได้อีกด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

6.1. สิ่งพิมพ์ออกของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ตาม มาตรา 10 วรรค 4 นั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าสิ่งพิมพ์ออกของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถนำมาใช้แทนต้นฉบับได้หากสิ่งพิมพ์ออกนั้นมีข้อความครบถ้วนตรงกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยไม่จำเป็นจะต้องมีการรับรองจากหน่วยงานที่มีอำนาจตามที่คณะกรรมการกำหนด เพื่อลดภาระและอุปสรรคในการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์

6.2. แม้ประเทศไทยจะไม่มีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับสัญญาอัจฉริยะ แต่พระราชบัญญัติธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ได้รองรับเรื่องการทำสัญญาอัจฉริยะไว้อย่างชัดเจน โดยได้ถึงระบุหลักการที่สำคัญในการยอมรับสถานะทางกฎหมายของสัญญาอิเล็กทรอนิกส์ และยอมรับวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อปฏิบัติเกี่ยวกับหนังสือ หลักฐานเป็นหนังสือ ลายมือชื่อ ต้นฉบับ ตลอดจนการนำสืบสัญญาทางอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าผู้ประกอบการควรศึกษาและทำความเข้าใจตลอดจนปฏิบัติตามพระราชบัญญัติฉบับนี้อย่างเคร่งครัด เพราะผู้ประกอบการจะมีผลผูกพันคู่สัญญา อันก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ และความรับผิดจากการเข้าทำสัญญาทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วย

7. เอกสารอ้างอิง

เดชอุดม ไกรฤทธิ์. **คำอธิบายพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544.** (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน), ม.ป.ป..

ดนพร จิตต์จรุงเกียรติ. **คำอธิบายกฎหมายการค้าระหว่างประเทศในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2561

พินัย ณ นคร. **กฎหมายเกี่ยวกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ในยุคดิจิทัล**. พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร, 2561).

พินัย ณ นคร. “กฎหมายว่าด้วยพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์และลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์.” **วารสารบทบัณฑิต** 56, 2 (2543).

ศูนย์กฎหมายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักกฎหมาย สำนักนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. **สัญญาต้องเป็นสัญญา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2557.

ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ, คำอธิบายพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544, สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2562, จาก http://itpolicy.dol.go.th:8081/dolsurvey/dolsecure/Document/LawMICT/ explain_reg.pdf, 2560.

สำนักงานคณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, “สิ่งพิมพ์ออก” สืบค้นเมื่อ 30 สิงหาคม2562, จาก http://www.etcommission.go.th/faq-printout-161056.html, 2560.

ธนาคารแห่งประเทศไทย “P2p Lending สินเชื่อออนไลน์ระหว่างบุคคลรูปแบบใหม่” สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2562, จาก https://www.bot.or.th/Thai/ConsumerInfo/Documents/P2P_3May2019.pdf.

Nick Szabo, “Smart Contracts: Building Blocks for Digital Markets”, สืบค้นเมื่อ 21 ตุลาคม 2562, จาก http://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/smart_contracts_2.html.

Syed Jafar Naqvi, “Converting a Property Rental Paper Contract into a Smart Contract” สืบค้นเมื่อ 21 ตุลาคม 2562, จาก https://medium.com/@naqvi.jafar91/converting-a-property-rental-paper-contract-into-a-smart-contract-daa054fdf8a7.

Tanash Utamchandani Tulsidas, “Smart Contracts From a legal Perspective” สืบค้นเมื่อ 23 ตุลาคม 2562, จาก https://pdfs.semanticscholar.org/370b/bc9f7af31fa01a8f61276d2a67591d22680e.pdf.

หลักการพื้นฐานของกฎหมายการแข่งขันทางการค้าและการบังคับใช้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560

GENERAL PRINCIPLES OF COMPETITION LAW AND THE ENFORCEMENT OF THE COMPETITION ACT B.E. 2560

รุ่งแสง กฤตยพงษ์
ด็อกเตอร์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
E-mail: rungsaeng@kss.co.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเน้นที่จะนำเสนอความรู้พื้นฐานของกฎหมายการแข่งขันทางการค้าและประเด็นการบังคับใช้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 การศึกษาทำให้ทราบว่ากฎหมายการแข่งขันทางการค้าเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ ซึ่งผู้ศึกษาและคนทั่วไปจะต้องมีความรู้เรื่องหลักการพื้นฐานของกฎหมายการแข่งขันทางการค้าจึงจะเข้าใจกฎหมายนี้ได้ นอกจากนี้การศึกษาพบว่าการบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้าในประเทศไทยมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ซึ่งกฎหมายการแข่งขันทางการค้าฉบับปัจจุบันคือพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 คณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าได้ออกกฎระเบียบหลายฉบับที่ได้แก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญหลายประการของการบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้า อันจะเป็นประโยชน์ต่อการบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้าของประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ: การแข่งขันทางการค้า การจำกัดการแข่งขัน อำนาจเหนือตลาด

ABSTRACT

This paper aims to examine and discuss the general principles of Competition Law and the enforcement of the Competition Act B.E. 2560. The study found that Competition Law is the law involving economics in which the researchers and the laymen need to have knowledge on the general principles of Competition Law in order to understand it. Furthermore, the study also found that the enforcement of Competition Law in Thailand is faced with many problems and obstacles. The Competition Commission under the Competition Act B.E. 2560 has issued several regulations to deal with many important problems and obstacles of enforcement of Competition Law that will lead to enhance the effective enforcement of Competition Law in Thailand.

KEYWORDS : Competition, Restraint of Competition, Dominant Position

1. บทนำ

กฎหมายการแข่งขันทางการค้าเป็นกฎหมายทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดในประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism) ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ในปี พ.ศ. 2542 ประเทศไทยได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า แต่ปรากฏว่าการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้มีปัญหาหลายประการ ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย ผู้ประกอบธุรกิจ รวมถึงประชาชนผู้บริโภคโดยทั่วไปยังไม่มีความเข้าใจในหลักการและสาระสำคัญของกฎหมายการแข่งขันทางการค้า เช่น ผู้ประกอบการซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด หมายความว่าอย่างไร และการคำนวณส่วนแบ่งตลาด (Market Share) มีหลักการในการคำนวณอย่างไร โดยเฉพาะการคำนวณส่วนแบ่งตลาดในกรณีที่ตลาดสินค้านั้นอาจจะมีสินค้าชนิดอื่นที่สามารถใช้ทดแทนกันได้ (Interchangeable Product) ประกอบกับหน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้บังคับใช้กฎหมายนี้ไม่เป็นองค์กรอิสระที่ปราศจากการแทรกแซงหรือการครอบงำจากฝ่ายการเมืองจึงทำให้กฎหมายฉบับนี้ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อมา เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2560 ได้มีการประกาศใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้าฉบับใหม่ คือ พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ซึ่งเริ่มมีผลใช้บังคับอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องศึกษากฎหมายการแข่งขันทางการค้าที่จะเป็นประโยชน์กับผู้บังคับใช้กฎหมาย ผู้ประกอบธุรกิจ รวมถึงประชาชนผู้บริโภคโดยทั่วไป

2. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หลักการพื้นฐานของกฎหมายการแข่งขันทางการค้า

(2) เพื่อศึกษาวิธีการเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้า

3. หลักการพื้นฐานของกฎหมายการแข่งขันทางการค้า

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ประกาศใช้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2560 และมีผลบังคับใช้เมื่อพ้นกำหนด 90 วัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป กล่าวคือมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 5 ตุลาคม 2560 เป็นต้นไป

ในประเทศที่พัฒนาแล้ว อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายการแข่งขันทางการค้าถือว่าเป็นกฎหมายที่สำคัญที่สุดในบรรดากฎหมายที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ เนื่องจากกฎหมายการแข่งขันทางการค้าจะกำกับดูแลผู้ประกอบการในตลาดสินค้า หรือตลาดบริการให้ทำการแข่งขันกันโดยเสรีและเป็นธรรม เพื่อไม่ให้ผู้ประกอบการดังกล่าวทำการจำกัดการแข่งขันทางการค้า หรือใช้วิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเอาเปรียบผู้ประกอบการรายอื่น หรือทำการรวมธุรกิจ ซึ่งทำให้เกิดการผูกขาดหรือลดการแข่งขันอย่างมีสาระสำคัญ

เนื่องจากกฎหมายการแข่งขันทางการค้าเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ ดังนั้นจึงเป็นการยากที่คนทั่วไป (Layman) จะเข้าใจถึงแก่นสารสาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ได้ โดยผู้ที่จะเข้าใจถึงสาระสำคัญของกฎหมายการแข่งขันทางการค้าจะต้องเข้าใจถึงพื้นฐานข้อดีและข้อเสียของการแข่งขันทางการค้าและต้องมีความรู้พื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับตลาดสินค้า (Product Market) ตลาดบริการ (Service Market) ส่วนแบ่งตลาด (Market Share) อำนาจทางการตลาด (Market Power) อุปสงค์ (Demand) อุปทาน (Supply) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายการแข่งขันทางการค้าด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะขออธิบายโดยสรุปดังนี้

ข้อดีและข้อเสียของการแข่งขันทางการค้า

เมื่อพิจารณาโดยรอบคอบจะพบว่าการแข่งขันทางการค้าก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้บริโภค ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในด้านราคาของสินค้าและบริการ การแข่งขันทางการค้าจะทำให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าและบริการได้ในราคาที่ถูกมากกว่าในตลาดที่ไม่มีการแข่งขัน ในด้านคุณภาพของสินค้าและบริการ เมื่อตลาดมีการแข่งขันผู้บริโภคก็จะได้รับสินค้าและบริการที่มีคุณภาพดี ในด้านปริมาณของสินค้าและบริการในตลาดที่มีการแข่งขันจะมีผู้ประกอบการในตลาดสินค้าหรือบริการมากราย แต่ละรายจะผลิตสินค้าและบริการเป็นจำนวนมากตราบใดที่ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยยังทำกำไรได้ ดังนั้น ในตลาดก็จะมีสินค้าและบริการมากเพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค ในประเด็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของสินค้าและบริการประเภทใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในตลาด เมื่อมีผู้ประกอบการที่ทำการแข่งขันมากรายในตลาดสินค้าและบริการ ผู้ประกอบการแต่ละรายต้องพยายามที่จะคิดค้นและพัฒนา (Research and Development) ให้เกิดผลิตภัณฑ์ประเภทใหม่ (Innovation) เพื่อดึงดูดให้ผู้บริโภคหันมาใช้สินค้าและบริการของตน ในประเด็นทางเลือก (Choices) เมื่อตลาดมีผู้ประกอบการหลายรายทำการแข่งขันกัน ผู้ประกอบการแต่ละรายต้องพยายามทำสินค้าและบริการของตนให้เป็นที่ต้องการและเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดของผู้บริโภค ผู้บริโภคก็จะมีทางเลือกที่จะเลือกสินค้าและบริการที่ดีที่สุดสำหรับตนเอง

สำหรับข้อเสียของการแข่งขันทางการค้า เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดจะเห็นได้ว่าการแข่งขันทางการค้าก็อาจมีข้อเสียอยู่บ้าง เช่น การแข่งขันระหว่างผู้ประกอบการก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากร (Resources) อย่างสิ้นเปลืองมากเกินไป (Excessive Utilization of Resources) เนื่องจากผู้ประกอบการแต่ละรายจะต้องพยายามกระตุ้นให้ผู้บริโภคใช้จ่ายเพื่อที่ตนเองจะได้ขายสินค้าและบริการได้มากขึ้น จึงมีการทำการส่งเสริมทางการตลาด (Marketing Promotion) เพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคเลิกใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่และหันไปซื้อผลิตภัณฑ์ใหม่ทั้งๆ ที่ผลิตภัณฑ์เก่าก็ยังใช้ได้อยู่ และการทำการส่งเสริมทางการตลาดก็มีต้นทุนซึ่งต้นทุนทางการตลาด ผู้ประกอบการก็ผลักภาระค่าใช้จ่ายทางการตลาดไปให้ผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคต้องชำระเงินค่าสินค้าและบริการในราคาที่สูงขึ้น นอกจากนี้การแข่งขันที่สูงเกินไปก็จะทำให้ผู้ประกอบการใช้วิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น ใช้วิธีการกำจัดคู่แข่งของตน โดยตั้งราคาเพื่อกำจัดคู่แข่ง (Predatory Pricing) คือ ตั้งราคาขายสินค้าที่ต่ำกว่าต้นทุนการผลิต ซึ่งทำให้คู่แข่งไม่สามารถขายสินค้าได้และออกจากตลาดไป แล้วผู้ประกอบการรายนั้นก็กลับมาตั้งราคาสูงได้ตามเดิม

ตลาดในความหมายของกฎหมายการแข่งขันทางการค้า

สำหรับคำว่า “ตลาด (Market)” นั้น มีความสำคัญมากในกฎหมายการแข่งขันทางการค้า เนื่องจากตลาดอาจเป็นตลาดที่มีสถานที่จริง (Physical Market) คือตลาดที่เป็นสถานที่ที่ผู้ขายและผู้ซื้อมาพบกันและทำการซื้อขายสินค้าและบริการกัน ตัวอย่างเช่น ตลาดคลองเตยที่พ่อค้าแม่ค้าใช้เป็นสถานที่ขายสินค้าให้ผู้บริโภค แต่ตลาดอาจจะเป็นตลาดที่ไม่มีสถานที่จริงก็ได้ เช่น การซื้อขายระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อผ่านทาง E-Commerce ซึ่งเป็นการที่ผู้ขายและผู้ซื้อทำธุรกรรมการซื้อขายผ่าน Website ก็ได้

นอกจากนี้กฎหมายการแข่งขันทางการค้ายังแบ่งตลาดออกเป็นหลายประเภทดังนี้

1. ตลาดสินค้า (Product Market) เวลาพิจารณาถึงตลาดสินค้าในกฎหมายการแข่งขันทางการค้าจะพิจารณาเฉพาะตลาดสินค้าแต่ละประเภท เช่น ตลาดสินค้ารถยนต์ ตลาดสินค้าบะหมี่สำเร็จรูป ตลาดสินค้ารถจักรยานยนต์ เป็นต้น ตลาดสินค้าเหล่านี้แยกจากกัน เช่น ตลาดสินค้ารถยนต์มีผู้ประกอบการกี่ราย แต่ละรายมีส่วนแบ่งตลาดในตลาดสินค้ารถยนต์เท่าไร จะไม่เกี่ยวข้องกับตลาดสินค้าบะหมี่สำเร็จรูปซึ่งมีผู้ประกอบการ

จำนวนที่แน่นอน และผู้ประกอบการบะหมี่สำเร็จรูปแต่ละรายมีส่วนแบ่งตลาดเท่าไรก็เป็นการพิจารณาเฉพาะตลาดสินค้าบะหมี่สำเร็จรูปแยกต่างหาก และไม่เกี่ยวข้องกับตลาดสินค้ารถยนต์เลย

2. ตลาดบริการ (Service Market) ในทำนองเดียวกับตลาดสินค้า เวลาที่กฎหมายการแข่งขันทางการค้าพิจารณาตลาดบริการก็จะพิจารณาตลาดบริการแต่ละประเภทแยกต่างหากจากกัน เช่น ตลาดบริการท่องเที่ยวมีผู้ประกอบการกี่รายแต่ละรายมีส่วนแบ่งตลาดเท่าใด ก็จะไม่เกี่ยวข้องกับตลาดบริการประกันภัย ซึ่งมีผู้ประกอบการกี่ราย และแต่ละรายมีส่วนแบ่งตลาดเท่าใด

3. ตลาดทางภูมิศาสตร์ (Geographical Market) คือ การพิจารณาตลาดตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ กฎหมายการแข่งขันทางการค้าอาจจะพิจารณาตลาดทางภูมิศาสตร์ทั่วทั้งประเทศไทย ตัวอย่างเช่น บริษัท ผลิตปูนซีเมนต์ 4 บริษัท คือ บริษัท ก. บริษัท ข. บริษัท ค.และ บริษัท ง. แต่ละบริษัทจะมีนโยบายผลิตปูนซีเมนต์และจำหน่ายในพื้นที่ใด ก็เป็นเรื่องนโยบายของบริษัท ซึ่งกฎหมายการแข่งขันทางการค้าจะไม่เข้าไปกำกับดูแล แต่ถ้าทั้งสี่บริษัทมาตกลงกันแบ่งพื้นที่ตลาด (Market Allocation) ว่าบริษัท ก. ผลิตและจำหน่ายปูนซีเมนต์ในกรุงเทพและปริมณฑล บริษัท ข. บริษัท ค.และ บริษัท ง. ผลิตและจำหน่ายปูนซีเมนต์ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ โดยแต่ละบริษัทจะไม่ผลิตและขายปูนซีเมนต์นอกพื้นที่ที่ตกลงกันไว้ หรือ การพิจารณาพื้นที่ตลาดอาจจะพิจารณาตลาดทางภูมิศาสตร์เป็นภาค เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือพิจารณาพื้นที่ตลาดเป็นจังหวัดก็ได้ ทั้งนี้ แล้วแต่ว่าการกระทำที่มีการจำกัดการการแข่งขันเกิดขึ้นในพื้นที่กว้างเพียงใด เช่น ถ้าการกระทำความผิดเกิดขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็จะพิจารณาเฉพาะพื้นที่ในภาคนี้เท่านั้นก็ได้

4. ตลาดสินค้าที่เกี่ยวข้องกัน (Relevant Product Market) คำจำกัดความของตลาดสินค้าที่เกี่ยวข้องกันมีความจำเป็นที่ต้องอธิบายและยกตัวอย่างประกอบเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจ เนื่องจากสินค้าบางชนิดอาจจะมีสินค้าอีกชนิดหนึ่งที่สามารถใช้ทดแทนกันได้ (Interchangeable Product) โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการใช้ พิจารณาราคาและความต้องการในการใช้ของคนโดยทั่วไป (Layman) ยกตัวอย่างเช่น ตลาดสินค้าเหล้า (Liquor) และตลาดสินค้าเบียร์ (Beer) เป็นตลาดสินค้า 2 ชนิดที่แยกจากกัน หรือเป็นตลาดสินค้า 2 ชนิดที่ใช้ทดแทนกันได้ ถ้าตลาดเหล้าและตลาดเบียร์เป็นตลาดสินค้า 2 ชนิดที่แยกจากกัน จะเป็นผลให้ผู้ประกอบการในตลาดเหล้า และผู้ประกอบการในตลาดเบียร์ไม่เกี่ยวข้องกัน มีผลทำให้การคำนวณส่วนแบ่งตลาดของผู้ประกอบการในตลาดเหล้าและตลาดเบียร์ก็จะไม่เกี่ยวข้องกัน เช่น สมมุติว่า ตลาดเหล้ามีผู้ประกอบการ 2 ราย คือ บริษัท ก. และ บริษัท ข. ยอดขายเหล้าของบริษัท ก. และ ข. เมื่อปีที่แล้ว (พ.ศ. 2561) คือ หกพันล้านบาท และ สี่พันล้านบาท ตามลำดับ ดังนั้นส่วนแบ่งตลาดในตลาดเหล้าของบริษัท ก. และ บริษัท ข.เท่ากับ 60% และ 40% ตามลำดับ

สำหรับตลาดเบียร์ สมมุติว่า ตลาดเบียร์มีผู้ประกอบการ 2 ราย คือ บริษัท ค. และบริษัท ง. ยอดขายเบียร์ของ บริษัท ค. และ ง. เมื่อปีที่แล้ว (พ.ศ. 2561) คือ หกพันล้านบาท และ สี่พันล้านบาท ตามลำดับ ดังนั้นส่วนแบ่งตลาดในตลาดเบียร์ของบริษัท ค. และ บริษัท ง. เท่ากับ 60% และ 40% ตามลำดับ

ตัวอย่างข้างต้นเป็นตัวอย่างของกรณีที่ตลาดเหล้าและตลาดเบียร์เป็นตลาดสินค้า 2 ชนิดที่แยกจากกัน แต่ในหลักการของตลาดสินค้าที่เกี่ยวข้องกัน ถ้าปรากฏว่า สินค้าเหล้าและเบียร์สามารถเป็นสินค้าที่ทดแทนกันได้ (Interchangeable Products) ดังนั้น เบียร์และเหล้าจึงเป็นสินค้าในตลาดเดียวกัน ผลก็คือผู้ประกอบการในตลาดเหล้าและเบียร์มีทั้งหมด 4 ราย คือ บริษัท ก. ข. ค. และ ง. และยอดขายของบริษัท ก. ข. ค. และ ง. เมื่อปี พ.ศ. 2561 คือ หกพันล้านบาท สี่พันล้านบาท หกพันล้านบาท และสี่พันล้านบาท ตามลำดับ และหลักเกณฑ์ในการคำนวณส่วนแบ่งการตลาด คือ นำยอดขายเมื่อปีที่แล้วของผู้ประกอบการแต่ละราย หารด้วยยอดขายของสินค้าทั้งหมด

แล้วคูณด้วย 100 ดังนั้น ถ้าเหล้าและเบียร์เป็นสินค้าในตลาดเดียวกัน ส่วนแบ่งตลาดของ บริษัท ก. ข. ค. และ ง. จะเท่ากับ 30% , 20% , 30% และ 20% ตามลำดับ

ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด (Market Dominant Operator)

"ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด" ตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 หมายความว่า ผู้ประกอบธุรกิจรายหนึ่งหรือหลายรายในตลาดใดตลาดหนึ่ง ซึ่งมีส่วนแบ่งตลาดและยอดเงินขายเกินกว่าเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด โดยให้นำปัจจัยสภาพการแข่งขันของตลาดอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง แล้วแต่กรณี มาประกอบการพิจารณา ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการพิจารณาทบทวนเกณฑ์ส่วนแบ่งตลาดและยอดเงินขายอย่างน้อยหนึ่งครั้งภายในระยะเวลาสามปีนับแต่วันออกประกาศ

คณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าได้มีประกาศเรื่อง "หลักเกณฑ์การเป็นผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด พ.ศ. 2561 ในข้อ 3(1) ดังนี้

"ข้อ 3. ให้ผู้ประกอบธุรกิจที่มีส่วนแบ่งตลาดและยอดเงินขาย ดังต่อไปนี้ เป็นผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด

(1) ผู้ประกอบธุรกิจรายใดรายหนึ่ง ในตลาดสินค้าใดสินค้าหนึ่ง หรือบริการใดบริการหนึ่งที่มีส่วนแบ่งตลาดในปีที่ผ่านมาตั้งแต่ร้อยละห้าสิบขึ้นไป และมียอดเงินขายในปีที่ผ่านมาตั้งแต่หนึ่งพันล้านบาทขึ้นไป"

จากประกาศของคณะกรรมการแข่งขันการค้าข้างต้น จะเห็นได้ว่าตลาดสินค้าที่เกี่ยวข้องกัน (Relevant Product Market) มีผลทำให้ผู้ประกอบการในตลาดสินค้า เหล้า และเบียร์ ตามที่ยกตัวอย่างข้างต้น ในกรณีที่ตลาดเหล้าและตลาดเบียร์ เป็นตลาดสินค้าเดียวกัน สามารปรับเปลี่ยนการเป็นผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาดให้เป็นผู้ประกอบธุรกิจซึ่งไม่มีอำนาจเหนือตลาดได้

ในประเด็นเรื่องผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาดนี้ มีคดีตัวอย่างซึ่งเกิดขึ้นในสหภาพยุโรป (European Union) คือ คดี United Brand ข้อเท็จจริงในคดีนี้คือ United Brand เป็นบริษัทที่ทำธุรกิจผลิตและจำหน่ายกล้วยหอม (Banana) ในสหภาพยุโรป โดย United Brand มีส่วนแบ่งตลาด 40% และเป็นผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาดในตลาดกล้วยหอม United Brand ใช้อำนาจเหนือตลาด บีบบังคับให้ตัวแทนจำหน่ายกล้วยหอมของตนในสหภาพยุโรป ห้ามขายกล้วยหอมของคู่แข่งของ United Brand (Exclusive dealing) และยังกำหนดให้ตัวแทนจำหน่ายของตนในแต่ละประเทศขายกล้วยหอมในราคาที่ต่างกัน โดยไม่สามารถแสดงเหตุผลที่ทำให้ราคาต่างกันได้ (Price Discrimination) ถ้า United Brand เป็นผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด การกระทำดังกล่าว จะเป็นความผิดฐานจำกัดการแข่งขันในแนวดิ่ง (Vertical Restraint of Competition) เมื่อถูกคณะกรรมการแข่งขันทางการค้าดำเนินคดีในศาล United Brand ต่อสู้คดีว่าตนเองไม่ใช่ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาดในตลาดกล้วยหอม เนื่องจากกล้วยหอมไม่ใช่ตลาดสินค้าแยกต่างหาก แต่กล้วยหอมรวมอยู่ในตลาดผลไม้อื่น ๆ เช่น ส้ม เมื่อกล้วยหอม และส้ม เป็นสินค้าสองประเภทที่สามารถใช้ทดแทนกันได้ กล้วยและส้มจึงเป็นสินค้าในตลาดเดียวกัน และ United Brand ไม่ได้ผลิตและขายส้ม ดังนั้นเมื่อนำยอดขายของส้มในตลาดสหภาพยุโรปมารวมคำนวณแล้ว จะทำให้ United Brand เป็นผู้ประกอบธุรกิจซึ่งไม่มีอำนาจเหนือตลาด การกระทำของ United Brand ดังกล่าวข้างต้น จึงไม่เป็นความผิด แต่ผลคดีนี้ปรากฏว่าศาลของสหภาพยุโรป ไม่ยอมรับฟังข้อต่อสู้ของ United Brand โดยตัดสินว่ากล้วยหอมเป็นสินค้าที่แยกต่างหากจากผลไม้อื่น ดังนั้น United Brand จึงเป็นผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาดในตลาดกล้วยหอม และพิพากษาลงโทษ United Brand (สำนักคณะกรรมการแข่งขันทางการค้า เปิดโลกการแข่งขันทางการค้า ปักษ์ 2 เดือนมีนาคม 2545 ฉบับที่ 2)

การกระทำที่เป็นการจำกัดการแข่งขัน

การกระทำที่เป็นการจำกัดการแข่งขันที่กฎหมายการแข่งขันทางการค้าต้องการควบคุมมีทั้งหมด 4 ประการ คือ

1. การจำกัดการแข่งขันในแนวราบ (Horizontal Restraint of Competition) คือ การที่ผู้ประกอบธุรกิจในตลาดสินค้า หรือบริการเดียวกันตั้งแต่สองรายขึ้นไปมาตกลงร่วมกันที่จะกระทำการใดๆ อันเป็นการผูกขาด หรือจำกัดการแข่งขันในลักษณะต่างๆ เช่น ตกลงกันกำหนดราคาซื้อ หรือราคาขาย (Price Fixing) หรือตกลงกันเกี่ยวกับเงื่อนไขใดๆ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมอันส่งผลต่อราคาสินค้าหรือบริการ (มาตรา 54(1) ของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560) หรือตกลงกันจำกัดปริมาณของสินค้าหรือบริการที่ผู้ประกอบการแต่ละรายจะผลิต ซื้อ จำหน่าย หรือบริการตามที่ตกลงกัน (Quota Restriction) (มาตรา 54(2) ของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560) หรือตกลงกันกำหนดเงื่อนไขในลักษณะสมรู้กัน เพื่อให้ฝ่ายหนึ่งได้รับการประมูล หรือประกวดราคาสินค้า หรือบริการ หรือ เพื่อมิให้ฝ่ายหนึ่งเข้าแข่งขันราคาในการประมูลหรือประกวดราคาสินค้าหรือบริการ (Collusive Tendering) (มาตรา 54(3) ของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560) หรือตกลงกันแบ่งพื้นที่ หรือแบ่งลูกค้าที่ผู้ประกอบการแต่ละรายจะขาย หรือซื้อสินค้า หรือบริการ โดยที่ผู้ประกอบการรายอื่นจะไม่เข้าไปแข่งขันในพื้นที่ หรือลูกค้าตามที่ตกลงกัน (Market Division or Market Allocation) (มาตรา 54(4) ของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560)

2. การจำกัดการแข่งขันในแนวดิ่ง (Vertical Restraint of Competition) คือ การที่ผู้ประกอบธุรกิจในตลาดสินค้า หรือบริการใดซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด (ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาดได้ อธิบายไว้ข้างต้น) ใช้อำนาจเหนือตลาดบีบบังคับลูกค้า หรือคู่ค้า (เช่นตัวแทนจำหน่าย) ของตนอย่างไม่เป็นธรรมให้ต้องถูกจำกัดในการซื้อ ขาย ผลิต หรือให้บริการ หรือถูกจำกัดโอกาสในการเลือกซื้อ หรือขายสินค้าหรือบริการ

เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขออธิบาย มาตรา 50 ของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการห้ามการจำกัดการแข่งขันในแนวดิ่ง ซึ่งมาตรานี้กำหนดห้ามมิให้ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาดกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

2.1 มาตรา 50(1) กำหนดหรือรักษาระดับราคาซื้อหรือขายสินค้าหรือค่าบริการอย่างไม่เป็นธรรม

ตัวอย่าง บริษัท ก. คิดค้นยารักษาโรคเอดส์ได้ จึงทำการจดสิทธิบัตรไว้ สมมุติว่าบริษัท ก. เป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาดในยารักษาโรคเอดส์ เนื่องจากเป็นผู้มีอำนาจผูกขาดจากผลของการจดสิทธิบัตร และมียอดขายยานี้เกินกว่า หนึ่งพันล้านบาทเมื่อปีที่ผ่านมา บริษัท ก. มีต้นทุนในการผลิตยารักษาโรคเอดส์ในราคาเม็ดละ 40 บาท แต่ตั้งราคาที่ขาย 400 บาท ดังนี้การกระทำของบริษัท ก. อาจเป็นการกำหนดราคาขายสินค้าอย่างไม่เป็นธรรมตามมาตรานี้

2.2 มาตรา 50 (2) กำหนดเงื่อนไขในลักษณะที่ไม่เป็นธรรมให้ผู้ประกอบธุรกิจอื่นซึ่งเป็นคู่ค้าของตนต้องจำกัด การบริการ การผลิต การซื้อ หรือการจำหน่ายสินค้า หรือต้องจำกัดโอกาสในการเลือกซื้อหรือขายสินค้า การได้รับหรือให้บริการ หรือในการจัดหาสินเชื่อจากผู้ประกอบธุรกิจอื่น

ตัวอย่าง บริษัท ก. มีอำนาจเหนือตลาดในสินค้าเบียร์ บริษัท ก. ต้องการผลิตน้ำดื่มขาย จึงทำการผลิตน้ำดื่ม และบังคับให้ตัวแทนจำหน่ายเบียร์ของตนทุกรายให้ต้องซื้อน้ำดื่ม 1 กล่อง พ่วงไปกับการซื้อเบียร์ 1 กล่อง ถ้าตัวแทนจำหน่ายเบียร์รายใดไม่ยอมซื้อน้ำดื่มพ่วงไปกับเบียร์ ก็จะไม่ขายเบียร์ให้ ดังนี้เป็นการที่บริษัท ก.

ใช้อำนาจเหนือตลาดในตลาดเบียร์ บังคับให้ตัวแทนจำหน่ายของตนให้ซื้อน้ำดื่มพ่วงไปกับเบียร์ จึงเป็นการทำการจำกัดการแข่งขันตามมาตรา 50(2) ของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560

2.3 มาตรา 50(3) ระงับ ลด หรือจำกัดการบริการ การผลิต การซื้อ การจำหน่าย การส่งมอบ การนำเข้ามา ในราชอาณาจักรโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ทำลายหรือทำให้เสียหายซึ่งสินค้า ทั้งนี้ เพื่อลดปริมาณให้ต่ำกว่าความต้องการของตลาด

ตัวอย่าง บริษัท ก. เป็นผู้มีอำนาจเหนือตลาดในการผลิตและขายไก่เนื้อ บริษัท ก.เห็นว่าปริมาณไก่เนื้อในตลาดมีจำนวนมากขึ้น อันจะมีผลทำให้ราคาเนื้อไก่ตกต่ำ จึงทำการทำลายลูกไก่จำนวนมากที่จะโตเป็นไก่เนื้อให้มีปริมาณลดลง เพื่อลดปริมาณเนื้อไก่ให้ต่ำกว่าความต้องการของตลาด จึงเป็นการกระทำผิดตามมาตรานี้

2.4 มาตรา 50(4) แทรกแซงการประกอบธุรกิจของผู้อื่นโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

ตัวอย่าง บริษัท ก. มีอำนาจเหนือตลาดในการผลิต และจำหน่ายรถยนต์ บริษัท ก. ใช้อำนาจเหนือตลาดบีบบังคับให้บริษัท ข. ซึ่งผลิตยางรถยนต์จำหน่ายให้บริษัท ก. ใช้ประกอบการผลิตรถยนต์ต้องขายยางรถยนต์ให้บริษัท ค. ซึ่งเป็นคู่แข่งในการผลิตรถยนต์ของบริษัท ก. ในราคาที่สูงกว่าที่จำหน่ายให้บริษัท ก. เพื่อทำให้ต้นทุนในการผลิตรถยนต์ของบริษัท ค. สูงกว่าต้นทุนการผลิตของบริษัท ก. ดังนี้ การกระทำของบริษัท ก. จึงเป็นการแทรกแซงการประกอบธุรกิจของผู้อื่น โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร อันเป็นความผิดตามมาตรานี้

3. การรวมธุรกิจ (Business Combination) คือ การที่ผู้ประกอบธุรกิจตั้งแต่สองรายขึ้นไป ทำการควบรวมกันให้เป็นหน่วยธุรกิจเดียว (Merger) หรือ ด้วยวิธีเข้าถือหุ้นเพื่อครอบงำกิจการ (Share Acquisition) หรือเข้าซื้อสินทรัพย์เพื่อครอบงำกิจการ (Asset Acquisition) หรืออาจจะใช้วิธีการรวมธุรกิจโดยวิธีจัดตั้งกิจการร่วมค้า (Joint Venture) หรือจัดตั้ง Holding Company ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ในการรวมธุรกิจก็เพื่อก่อให้เกิดความประหยัดในทางเศรษฐกิจ (Economy of Scale) แต่ทั้งนี้ถ้าการรวมธุรกิจดังกล่าวอาจก่อให้เกิดการลดการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญในตลาด หรือก่อให้เกิดการผูกขาด หรือการรวมธุรกิจอาจทำให้เกิดเป็นผู้ประกอบธุรกิจซึ่งอำนาจเหนือตลาด กฎหมายการแข่งขันทางการค้าจะเข้าไปควบคุมโดยวิธีการที่กำหนดไว้ในมาตรา 51ของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560

4. การใช้วิธีการที่ไม่เป็นธรรมกีดกันหรือขัดขวางการประกอบธุรกิจของผู้อื่น (Unfair Trade Practice) ตามมาตรา 57 ของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560

ตัวอย่าง บริษัท ก. ผลิตและขายรถจักรยานยนต์ใช้อำนาจการตลาดบีบบังคับตัวแทนจำหน่ายของตนไม่ให้ซื้อสินค้าหรือทำธุรกิจกับบริษัทที่เป็นคู่แข่งของบริษัท ก. (Exclusive Dealing) การกระทำของบริษัท ก. เป็นการกีดกันการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบธุรกิจรายอื่นอย่างไม่เป็นธรรม อันเป็นความผิดตามมาตรา 57 ของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560

มีข้อน่าสังเกตว่า การกระทำของบริษัท ก. ดังตัวอย่างนี้ ถ้าบริษัท ก. เป็นผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาดในตลาดรถจักรยานยนต์ การกระทำของบริษัท ก. ก็จะเป็นความผิดฐานเป็นผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาดและใช้อำนาจเหนือตลาดโดยมิชอบตามมาตรา 50 ของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560

ข้อจำกัดในการบังคับใช้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542

ประเทศไทยเป็นประเทศแรกในอาเซียนที่มีการตรากฎหมายแข่งขันทางการค้าคือ พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 ซึ่งมีบทบัญญัติที่ครบถ้วนในการป้องกันพฤติกรรมที่เป็นการจำกัด หรือกีดกันการแข่งขัน (รายงานทีดีอาร์ไอ ฉบับที่ 92 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2554 (ฉบับพิเศษ) พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า

พ.ศ. 2542 ข้อจำกัดและการปฏิรูป หน้า 4) แต่เนื่องจากตั้งแต่มีการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ ยังไม่เคยมีการดำเนินคดีกับผู้ประกอบการตามความผิดในกฎหมายฉบับนี้แม้แต่คดีเดียว จึงอาจกล่าวได้ว่าการบังคับให้กฎหมายฉบับนี้ประสบความล้มเหลวโดยสิ้นเชิง ข้อมูลในเว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการแข่งขันทางการค้าตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 มีการร้องเรียนเกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายฉบับนี้ 74 เรื่อง ในระหว่างปี พ.ศ. 2542-2552 แต่ไม่ปรากฏรายละเอียดของผลการวินิจฉัยของคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าว่าเป็นอย่างไร ทั้งๆที่รายละเอียดเหล่านี้ถือว่าเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สาธารณะควรรับรู้ (เรื่องเดียวกับหน้า 6)

ประเด็นที่เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 ไม่สามารถบังคับใช้ได้คือ สำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า (ต่อไปนี้เรียกว่า “สำนักงานฯ”) และคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าไม่เป็นอิสระและอยู่ภายใต้การครอบงำของการเมือง และธุรกิจขนาดใหญ่ ในประเทศที่พัฒนาแล้ว สำนักงานฯ และคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าจะเป็นอิสระจากการครอบงำทางการเมือง และธุรกิจขนาดใหญ่ แต่เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีระบบธุรกิจการเมือง คือ นักธุรกิจขนาดใหญ่เข้ามาเป็นนักการเมือง หรือส่งตัวแทนเข้ามาควบคุมการเมือง ดังนั้นโครงสร้างของคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา 6 ว่า “ให้มีคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า ประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงพาณิชย์เป็นรองประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงการคลัง และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ทางนิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ พาณิชยศาสตร์ การบริหารธุรกิจหรือการบริหารราชการแผ่นดิน มีจำนวนไม่น้อยกว่าแปดคนแต่ไม่เกินสิบสองคนซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง โดยต้องแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิภาคเอกชนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งเป็นกรรมการ และให้เลขาธิการเป็นกรรมการและเลขานุการ” จึงเป็นการแต่งตั้งคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เป็นประธาน จึงไม่เป็นอิสระจากการเมืองและเป็นผลให้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 ไม่สามารถดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่จะดูแลการแข่งขันทางการค้าให้เป็นไปโดยเสรีและเป็นธรรม

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้าฉบับใหม่นี้ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2560เป็นต้นไป โดยระบุเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ว่า “โดยที่พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน และมีบทบัญญัติบางประการไม่สอดคล้องกับรูปแบบและพฤติกรรมการประกอบธุรกิจที่เปลี่ยนแปลง อีกทั้งการกำกับดูแลการแข่งขันทางการค้าในปัจจุบันเป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นภายในกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ จึงไม่มีความคล่องตัวและขาดความเป็นอิสระในการกำกับดูแลการแข่งขันทางการค้า ทำให้การกำกับดูแลการประกอบธุรกิจให้มีการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรมไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร สมควรปรับปรุงมาตรการในการกำกับดูแลการแข่งขันทางการค้าให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและมีองค์กรกำกับดูแลการแข่งขันทางการค้าที่มีความคล่องตัวและมีความเป็นอิสระ เพื่อให้ทันต่อพัฒนาการของรูปแบบและพฤติกรรมการประกอบธุรกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ได้แก้ไขและปรับปรุงพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 (ต่อไปนี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติฉบับเก่า” ในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. คำจำกัดความ

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ได้เพิ่มคำจำกัดความของคำว่า "ตลาด" โดยให้คำนิยามของคำว่าตลาด ว่า "ตลาด หมายความว่า ตลาดที่เกี่ยวเนื่องในสินค้าหรือบริการชนิดเดียวกัน หรือที่สามารถใช้ทดแทนกันได้โดยให้พิจารณาด้านคุณลักษณะ ราคา หรือวัตถุประสงค์การใช้งานของสินค้าหรือบริการ และด้านพื้นที่ในการจำหน่ายสินค้า หรือให้บริการ"

ผู้วิจัยได้อธิบายคำว่า ตลาด ตามคำจำกัดความนี้ไว้ตอนต้นของบทความนี้ ซึ่งจะทำให้ผู้ที่ต้องการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกฎหมายแข่งขันทางการค้าเข้าใจคำจำกัดความ และความหมายของคำว่า "ตลาด" ได้ดียิ่งขึ้น

2. การบังคับใช้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ.2560

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 มีการเปลี่ยนแปลงในส่วนของการบังคับใช้ โดยพระราชบัญญัติฉบับเก่าได้ยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายแก่รัฐวิสาหกิจ โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 4(2) ว่า "พระราชบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับแก่การกระทำของ (2) รัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ"

ในประเด็นนี้ได้มีการร้องเรียนและวิจารณ์จากทั้งนักวิชาการและผู้ประกอบธุรกิจเอกชนที่ต้องทำธุรกิจแข่งขันกับรัฐวิสาหกิจว่า รัฐวิสาหกิจที่ทำธุรกิจแข่งขันกับบริษัทเอกชนโดยทั่วไป ไม่ควรได้รับการยกเว้นในการบังคับใช้กฎหมายนี้ เนื่องจากการแข่งขันกับบริษัทเอกชนอื่น ไม่ใช่เป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ ผลประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้นการทำธุรกิจของรัฐวิสาหกิจในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของรัฐและประโยชน์สาธารณะจึงไม่ควรได้รับการยกเว้นในการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้

ในการร่างพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 จึงได้มีการแก้ไขประเด็นการบังคับใช้กฎหมายนี้กับรัฐวิสาหกิจ โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 4(2) ของพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ว่า

"พระราชบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับแก่การกระทำของ

(1) ----------

(2) รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ทั้งนี้ เฉพาะในส่วนที่ดำเนินการตามกฎหมายหรือมติของคณรัฐมนตรีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐประโยชน์สาธารณะ ผลประโยชน์ส่วนรวม หรือจัดให้มีสาธารณูปโภค"

ดังนั้นพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ.2560 ได้บัญญัติยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายนี้แก่รัฐวิสาหกิจ เฉพาะในส่วนที่ดำเนินการตามกฎหมายหรือมติของคณะรัฐมนตรีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์สาธารณะ ผลประโยชน์ส่วนรวม หรือจัดให้มีสาธารณูปโภคเท่านั้น

3. ความเป็นอิสระของคณะกรรมการและสำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า

ตามมาตรา 18 ของพระราชบัญญัติฉบับเก่า กำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าขึ้นในกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ โดยมีอธิบดีกรมการค้าภายในเป็นเลขาธิการเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของสำนักงาน นอกจากนั้น ตามมาตรา 6 ของพระราชบัญญัติฉบับเก่า กำหนดให้มีคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า ประกอบด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงพาณิชย์เป็นรองประธานกรรมการ ซึ่งจะเห็นได้ว่าคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าและสำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าอาจจะอยู่ภายใต้การครอบงำของการเมืองได้ ซึ่งเป็นสาเหตุให้พระราชบัญญัติฉบับเก่าไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่นตามมาตรา 26 วรรคสองของพระราชบัญญัติฉบับเก่า คณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าจะต้องออกประกาศกำหนดกฎเกณฑ์การรวมธุรกิจว่าการรวมธุรกิจที่มีส่วนแบ่งตลาด ยอดขาย จำนวนทุน จำนวนหุ้น หรือจำนวนสินทรัพย์ไม่น้อย

กว่าจำนวนเท่าใดจึงจะต้องขออนุญาตต่อคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าในการรวมธุรกิจ แต่ปรากฏว่าคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าไม่เคยมีประกาศกฎเกณฑ์การรวมธุรกิจตั้งแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับเก่า พ.ศ. 2542 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2560 ซึ่งพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับเก่าก็ยังไม่มีการประกาศกฎเกณฑ์ การรวมธุรกิจแต่อย่างใด

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ได้มีการปรับปรุงในกระเด็นความเป็นอิสระของคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าโดยมาตรา 12 ได้ กำหนดให้มีคระกรรมการสรรหาทำการสรรหาคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าซึ่งมาตรา 10 ได้กำหนดคุณสมบัติว่าคณะกรรมการจะต้องไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ นอกจากนี้พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังได้กำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าทั้ง 7 คน ว่าต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี ในสาขาวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมายฉบับนี้ และพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าขึ้นเป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการและไม่เป็นรัฐวิสาหกิจ และให้มีฐานะเป็นติติบุคคล จากเดิมสังกัดกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มความคล่องตัวและมีความเป็นอิสระในการบริหารงาน

นอกจากนั้นพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560มาตรา 29 (4) เพิ่มอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการ ให้ต้องจัดทำฐานข้อมูลขนาดตลาดสินค้าหรือบริการที่มีแนวโน้มจะก่อให้การผูกขาดตลาดตามที่คณะกรรมการกำหนด และเผยแพร่ต่อสาธารณชน ซึ่งพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 เดิมไม่ได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ดังกล่าวไว้

สำหรับศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาคดีการแข่งขันทางการค้านั้น พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้ศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีอาญา และคดีฟ้องเรียกค่าเสียหายตามกฎหมายฉบับนี้ให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ได้ปรับบทกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความร้ายแรงของการกระทำผิด โดยแบ่งออกเป็นโทษอาญาและโทษทางปกครอง (ค่าปรับทางปกครอง) ตามมาตรา 80, 81,82,83 และ มาตรา 85 ได้กำหนดให้คณะกรรมการมีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลปกครองเพื่อบังคับชำระค่าปรับด้วย

ประเด็นที่สำคัญมาก คือ พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ฉบับนี้ได้แก้ปัญหาต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 ในการบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้าโดยคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า ตามพระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ได้มีการออกประกาศคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า กำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว อันเป็นการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินการตามพระราชบัญญัติฉบับเก่า เช่น ประกาศหลักเกณฑ์การเป็นผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีอำนาจเหนือตลาด พ.ศ. 2561 ประกาศแนวทางปฏิบัติในการพิจารณาการกระทำร่วมกันของผู้ประกอบธุรกิจอันเป็นการผูกขาด หรือลดการแข่งขัน หรือจำกัดการแข่งขันในตลาด พ.ศ. 2561 ประกาศหลักเกณฑ์การพิจารณาการเข้าซื้อสินทรัพย์ หรือหุ้น เพื่อควบคุมนโยบายการบริหารธุรกิจ การอำนวยการ หรือการจัดการที่เป็นการรวมธุรกิจ พ.ศ. 2561 ประกาศเรื่องแนวทางปฏิบัติในการพิจารณาการกระทำอันเป็นผลเสียหาย แก่ผู้ประกอบธุรกิจรายอื่น พ.ศ. 2561 และยังมีประกาศอีกหลายฉบับซึ่งกำหนดกฎเกณฑ์ในการกำกับดูแล การแข่งขันในตลาดให้เป็นไปอย่างเสรีและเป็นธรรมซึ่งจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อทำการศึกษาวิจัย พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 แล้วพบว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 ใน

ประเด็นสำคัญต่าง ๆทุกประเด็น จึงเป็นที่คาดหวังของผู้ประกอบธุรกิจ และ ประชาชนทั้งประเทศว่ากฎหมายฉบับนี้จะสามารถทำให้การแข่งขันทางการค้าเป็นไปอย่างเสรีและเป็นธรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ คณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าชุดใหม่

5. สรุป

หลักการพื้นฐานของกฎหมายการแข่งขันทางการค้าดังที่กล่าวในบทความนี้มีความจำเป็นต่อผู้บังคับใช้กฎหมาย ผู้ประกอบธุรกิจ และประชาชนผู้บริโภคที่จะต้องเข้าใจในการนำไปใช้สำหรับบทบาทของตนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายทางแข่งขันทางการค้า และจากการวิจัยพบว่าผู้ที่จะเข้าใจกฎหมายการแข่งขันทางการค้าจะต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการกระทำที่เป็นการจำกัดการแข่งขัน กล่าวคือ การจำกัดการแข่งขันในแนวราบ การจำกัดการแข่งขันในแนวดิ่ง และการรวมธุรกิจ นอกจากนั้นความเป็นอิสระของคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการบังคับใช้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 ซึ่งคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าชุดปัจจุบันได้มีการออกประกาศคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้าที่มีความสำคัญและจำเป็นเพื่อเป็นเครื่องมือที่จะบังคับใช้กฎหมายการแข่งขันทางการค้าอย่างมีประสิทธิภาพ

6. ข้อเสนอแนะ

เมื่อทำการศึกษาวิจัย พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560 แล้วพบว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ในการบังคับใช้พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 ในประเด็นสำคัญต่างๆ หลายประเด็น จึงขอเสนอแนะให้ผู้บังคับใช้กฎหมาย ผู้ประกอบธุรกิจ และ ประชาชนผู้บริโภคศึกษาประกาศของคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า เพื่อกระทำการตามบทบาทของตนอย่างถูกต้อง และเสนอแนะให้คณะกรรมการแข่งขันทางการค้าทำงานในหน้าที่ของตนในลักษณะเชิงรุก (Proactive Action) เพื่อใช้อำนาจตามกฎหมายของตนกำกับดูแลการแข่งขันทางการค้าให้เป็นไปอย่างเสรีและเป็นธรรมตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายการแข่งขันทางการค้า

7. เอกสารอ้างอิง

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2560

รายงานทีดีอาร์ไอ ฉบับที่ 92 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2554 (ฉบับพิเศษ) พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542 ข้อจำกัดและการปฏิรูป

เอกสารของสำนักคณะกรรมการแข่งขันทางการค้า เรื่องเปิดโลกการแข่งขันทางการค้า

ห่วงโซ่วัตถุพยานในคดีอาญาของกระบวนการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์

CHAIN OF CUSTODY ON FORENSIC SCIENCE

วชิรภาสส์ จินดาทา

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

E-mail : wachirapas@gmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) พลตำรวจโท ดร.ณรงค์ กุลนิเทศ

ประธานหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติวิทยาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

E-mail : Narong.kulnides@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ห่วงโซ่วัตถุพยานในคดีอาญาของกระบวนการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงรูปแบบขั้นตอนการปฏิบัติงานรวมถึงศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขของการบริหารจัดการวัตถุพยานและการครอบครองวัตถุพยาน โดยการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากเจ้าหน้าที่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม ประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่กลุ่มบริหารจัดการวัตถุพยานจำนวน 6 คน เจ้าหน้าที่กลุ่มตรวจสถานที่เกิดเหตุจำนวน 5 คน เจ้าหน้าที่กองสารพันธุกรรมจำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่ศูนย์พิสูจน์หลักฐาน7 จำนวน 7 คน

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการและการครอบครองวัตถุพยานนั้น จะเริ่มจากการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานจากสถานที่เกิดเหตุ เมื่อได้พยานหลักฐานแล้วจึงส่งไปตรวจทางนิติวิทยาศาสตร์ในห้องปฏิบัติการ เช่น การตรวจพิสูจน์ทางชีววิทยา ทางฟิสิกส์ และทางเคมี เป็นต้น ผ่านทางกลุ่มบริหารจัดการวัตถุพยาน ซึ่งมีหน้าที่ให้บริการแก่หน่วยงานภายในสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ โดยมีการวางแผนด้วยการลดขั้นตอนในการปฏิบัติงานและเป็นไปตามระบบคุณภาพ ISO 9001:2015 โดยมีระบบ MIS และ LIMS เข้ามาในการบริหารจัดการข้อมูลคดีและข้อมูลวัตถุพยาน ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่พบนั้นเกิดขึ้นจากกลุ่มพวกไทยมุงหรือการที่ฝูงชนเข้าไปบุกรุกในที่เกิดเหตุ และการขาดความรู้และประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่มูลนิธิในการรักษาหรือป้องกันสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายต่อวัตถุพยานในที่เกิดเหตุ

แนวทางการแก้ไข 1) ควรมีการจัดฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ และหลักการเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ 2) ควรให้ผู้ปฏิบัติงานกำหนดขอบเขตหรือพื้นที่ปฏิบัติงานให้ชัดเจน โดยมีการแบ่งโซนพื้นที่สำหรับผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับผู้ปฏิบัติงาน

คำสำคัญ : ห่วงโซ่แห่งการครอบครองวัตถุพยาน การจัดการ การเก็บ การขนส่ง การส่งมอบ พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์

ABSTRACT

The research on the chain of custody of forensic science investigation is purposed to study on the working performance, problem and solution of evidence management as well as the chain of custody. This research is achieved by the qualitative method. There are intensively interviewed applying into three main groups, including the forensic evidence management for 6 Units, crime scene investigation for 5 Units, DNA division for 2 Units, and crime scene investigation police authorities form the scientific crime detection center 7 for 7 Units.

Our results demonstrated that the management and the chain of custody are initially with the evidence collected from crime scene. These forensic evidences are investigated in the forensic science laboratory, for example, biology, physics and chemistry at the Central Institute of Forensic Science (CIFS) by the forensic evidence management group. They provide a design for enhancing the working performance and controlling a quality is under the ISO 9001:2015, by applying with the MIS and LIMS operations system for management in the case information as well as the evidence information. For the problems and obstacles on this process, we found that these are from many people infracting at the crime scene and the lack of knowledge as well as the experiences of crime scene detention officers which are damageable for evidence information at the crime scene.

To do lists to solve the problem: 1) The authorities should be trained about the realization on the forensic science and the principle of the collective evidence at the crime scene. 2) The authorities should clearly define about the operational area and providing the separately area for those who are not related with the operational area.

Keywords: Chain of custody, Taking, Keeping, Transporting, Delivering, Forensic Evidence

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

นิติวิทยาศาสตร์ (Forensic Science) นิติวิทยาศาสตร์ คือ การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทุกสาขามาประยุกต์ใช้เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในกระบวนการยุติธรรมซึ่งสามารถสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมได้เป็นอย่างดี เพราะหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา ประเทศในแถบยุโรป และ ประเทศญี่ปุ่น ได้นำความรู้ทางนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ในการสืบสวนหาตัวคนร้ายอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะในประเทศญี่ปุ่น สามารถนำนิติวิทยาศาสตร์มาใช้ในการสืบสวนจนสามารถจับกุมคนร้ายได้ถึงร้อยละ 90 ของคดีฆาตกรรมที่เกิดขึ้น สำหรับในนั้นประเทศไทย มีการนำนิติวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาใช้ในคดีเช่นเดียวกันกับต่างประเทศ แต่การเชื่อมโยงข้อมูลคอมพิวเตอร์ออนไลน์ยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ยังคงอาศัยการโต้ตอบทางเอกสารเป็นหลัก แต่ก็สามารถตรวจวิเคราะห์พยานหลักฐาน จำพวก ทะเบียนราษฎร์ ทะเบียนประวัติ แผนประทุษกรรม กรุ๊ปเลือด เส้นผม น้ำอสุจิ น้ำคัดหลั่งจากร่างกาย เพื่อยืนยันตัวผู้ต้องหาได้เช่นเดียวกันกับต่างประเทศ

พยานหลักฐาน หมายถึง สิ่งใดที่สามารถจับต้องได้ตามกฎหมาย และเป็นสิ่งที่สามารถนำเสนอในชั้นศาลเพื่อพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงในคดีได้ (อรรถพล แช่มสุวรรณวงศ์, 2552) เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้น และการที่จะคลี่คลายคดีให้สำเร็จผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องทำหน้าที่ในการเก็บรวมรวมพยานหลักฐานในคดีให้ได้มากที่สุด เพื่อพิสูจน์ความเชื่อมโยงเหตุการณ์กับสถานที่เกิดเหตุได้ และสามารถพิสูจน์ความผิดหรือพิสูจน์ความบริสุทธิ์ได้

อย่างชัดเจน ซึ่งพยานหลักฐานนั้น อาจจะเป็นพยานบุคคล พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ (สมชาย เฉลิมสุขสันติ์, 2558)

โดยทั่วไปแล้วขั้นตอนการตรวจสอบพยานหลักฐานในชั้นศาลนั้นสามารถกระทำการโดยตรวจสอบจากบุคคลผู้พบเห็นพยานหลักฐานนั้นในสถานที่เกิดเหตุ แต่ในบางกรณีที่มีบุคคลหรือหน่วยงานครอบครองพยานหลักฐานนั้นมากกว่าหนึ่งหน่วยงาน เมื่อนำพยานหลักฐานเหล่านั้นส่งตรวจพิสูจน์ไปยังห้องปฏิบัติการจะต้องแสดงห่วงโซ่ของการครอบครองวัตถุพยาน ให้ศาลทราบ ซึ่งประกอบไปด้วย (สนธยา รัตนธารส, 2551)

1. การจัดการ (Taking) กระทำโดยบุคคลผู้เก็บพยานวัตถุ เพื่อจำแนกพยานวัตถุในสถานที่เกิดเหตุ โดยการทำตำหนิ ระบุวัน เดือน ปี เวลาที่เก็บ พร้อมทั้งรายละเอียดต่าง ๆ ของพยานวัตถุนั้นจากสถานที่เกิดเหตุจริง

2. การเก็บ (Keeping) พยานวัตถุได้กระทำอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดการพิสูจน์ให้เห็นว่าการเก็บและการครอบครองครองปนเปื้อนและผิดพลาดขึ้น วิธีการที่ดีที่สุดคือแสดงให้เห็นว่าพยานวัตถุนั้นได้ถูกเก็บอย่างถูกต้องตามหลักวิชา มีการแยกแยะและจำกัดให้เกี่ยวข้องได้เฉพาะผู้ที่จำเป็นเท่านั้น

3. การขนส่ง (Transporting) จะต้องมีความรัดกุม และการขนส่งพยานวัตถุแสดงให้เห็นว่าไม่เกิดการสับสนกับของกลางหรือพยานวัตถุอื่นๆ รวมถึงแสดงให้เห็นว่า พยานวัตถุนั้นได้ถูกบรรจุ หีบห่อ ปิดผนึกและติดฉลากได้อย่างเหมาะสม ถ้าของกลางนั้นส่งไปทางไปรษณีย์ จะต้องเป็นไปรษณีย์ลงทะเบียน และมีหลักฐานการรับอย่างถูกต้อง

4. การส่งมอบ (Delivering) เป็นการพิสูจน์ว่าของกลางส่งมอบให้แก่ผู้รับ เจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญการในห้องปฏิบัติการ แพทย์ หรือหน่วยงานอื่นอย่างถูกต้องและเหมาะสมโดยมีหลักฐานแสดงวัน เดือน ปี เวลาที่รับของกลาง รายละเอียดของและให้ผู้รับลงลายมือชื่อพร้อมทั้งวันเวลา ไว้ในสำเนาหนังสือนำส่งของกลาง

โดยปัญหาส่วนใหญ่ที่พบนั้นมักจะเกิดจากผู้ที่เข้าสถานที่เกิดเหตุคนแรก หากไม่ใช่เป็นเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ก็อาจจะไปทำลายหรือเพิ่มเติมหรืออาจจะทำให้วัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุนั้นเกิดการเสื่อมค่าไป นอกจากนี้ยังพบปัญหาจากบุคคลภายนอก เช่น ไทยมุง นักข่าว ญาติผู้เสียหาย หรือจากผู้บังคับบัญชาที่ไม่เข้าใจในหน้างานของพิสูจน์หลักฐาน อีกทั้งอุปสรรคจากสภาพพื้นที่ สภาพอากาศ รวมถึงปัจจัยภายนอกทั้งข้อบังคับของกฎหมาย และหน่วยงานข้างเคียงที่มีหน้าที่ปฏิบัติที่คล้ายกัน รวมถึงการขาดแคลนงบประมาณและเครื่องมือในการปฏิบัติหน้าที่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนของการครอบครองวัตถุพยาน ในกระบวนการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์

2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและแนวทางการแก้ไขของการเก็บรักษาวัตถุพยานและการครอบครองวัตถุพยาน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจิกาล สุวรรณชาศรี (2559) ศึกษาวิจัยเรื่อง“ความเข้าใจของพยาบาลห้องอุบัติเหตุและฉุกเฉินโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าเกี่ยวกับหลักฐานทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์” พบว่า พยาบาลในแผนกอุบัติเหตุและฉุกเฉินจัดเป็นบุคคลแรกที่สัมผัสกับผู้ป่วยคดี โดยมีหน้าที่หลักคือ บันทึกประวัติผู้ป่วยคดี อาการและลักษณะบาดแผล รวมไปถึงการเก็บวัตถุพยานทางนิติเวช อาทิเช่น ตัวอย่างเลือดปัสสาวะ อุจจาระ เป็นต้น เพื่อส่งตรวจวัตถุพยานทางชีวภาพไปยังห้องปฏิบัติการต่อไป วัตถุพยานที่ตรวจพบส่วนใหญ่มักเป็นเสื้อผ้าและวัสดุชิ้นเล็ก ๆ

อื่น ๆ ที่ติดมากับบาดแผล ซึ่งต้องนำส่งอย่างเหมาะสมตามหลักการการเก็บรักษาวัตถุพยาน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจของพยาบาลที่ปฏิบัติงานในแผนกเวชกรรมฉุกเฉินและอุบัติเหตุของโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าเกี่ยวกับหลักฐานทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ โดยการตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์จากพยาบาลผู้ปฏิบัติงานในแผนกดังกล่าว ในช่วงเดือนกรกฎาคม - พฤศจิกายน 2558 จำนวน 31 คน และจากผลการศึกษาพบว่าพยาบาลมีความรู้ความเข้าใจในหลักปฏิบัติทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับดีและจากการเปรียบเทียบตามความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยของความเข้าใจเกี่ยวกับหลักฐานทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ด้วยวิธี t-test พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนของพยาบาลที่ได้รับการฝึกอบรมและที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมหลักสูตรพิเศษมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้พบว่าค่าคะแนนเฉลี่ยของความเข้าใจเกี่ยวกับหลักฐานทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ของพยาบาลไม่ความแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานส่วนใหญ่ที่พบคือ ขาดแคลนบุคลากรในการให้ความรู้และคำปรึกษาทางด้านนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ และอาสาสมัครที่นำส่งผู้ป่วยทำให้เกิดบาดแผลเพิ่มเติม ทำให้หลักฐานสูญหายและถูกทำลายโดยคาดไม่ถึง ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามยังให้คำแนะนาว่าโรงพยาบาลควรให้ความสำคัญและสนับสนุนงานทางด้านนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ โดยการจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้และเพิ่มทักษะทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ของพยาบาลวิชาชีพ เพิ่มบุคลากรให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงานในแผนกอุบัติเหตุและฉุกเฉิน

4. กรอบแนวคิดของการวิจัย

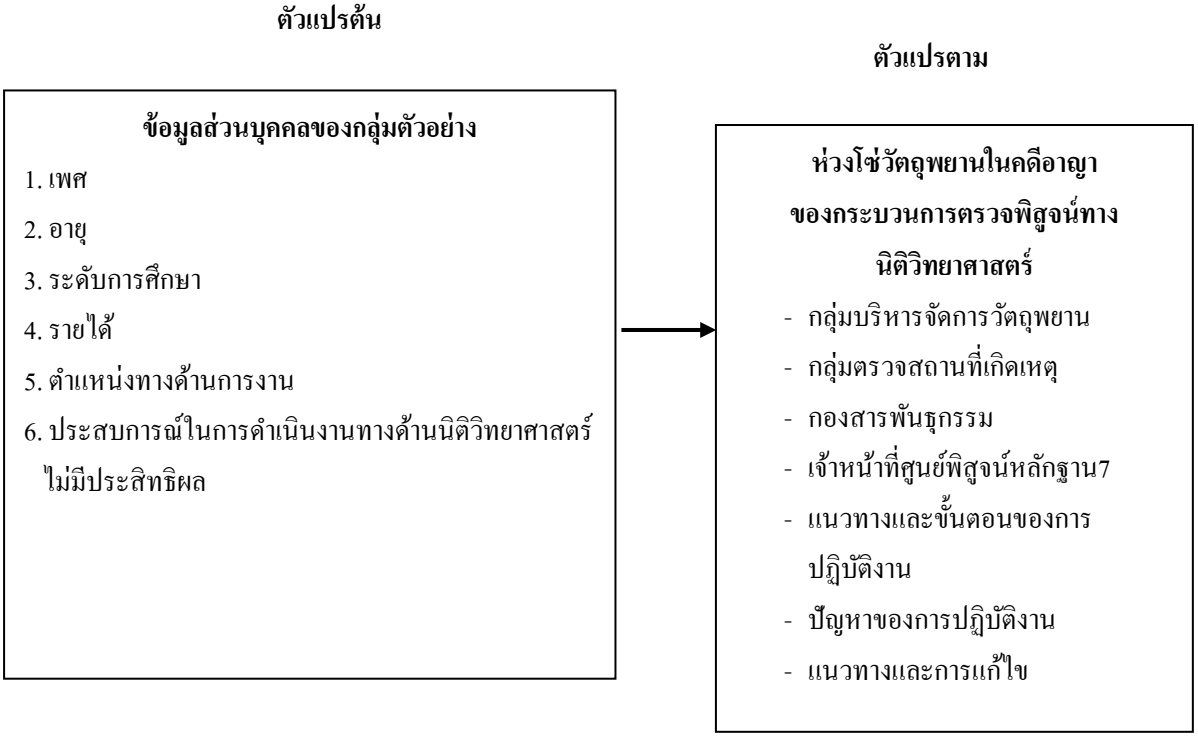

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

5. สรุปผลการวิจัย

รูปแบบและวิธีการลำดับตามขั้นตอนของการครอบครองวัตถุพยาน ในกระบวนการตรวจพิสูจน์นั้น พบว่ากระบวนการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์นั้น เป็นพยานหลักฐานที่ศาลรับฟังมากที่สุด ฉะนั้นแนวทางในการสืบสวนของเจ้าหน้าที่จึงควรที่จะเน้นไปทางพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งการที่จะได้พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์นั้น ผู้เสียหายในคดีที่ประสบเหตุอาชญากรรมและเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องที่จะต้องพยายามรักษาสถานที่เกิดเหตุไว้ให้ดี ซึ่งปัญหานั้นเกิดจากกลุ่มพวกไทยมุงหรือการที่ฝูงชนเข้าไปบุกรุกในที่เกิดเหตุ และการขาดความรู้และประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่มูลนิธิในการรักษาหรือป้องกันสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งเป็นผลโดยตรงที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อวัตถุพยานในที่เกิดเหตุ แล้วหลังจากนั้นจึงรอให้เจ้าหน้าที่ ที่มีอำนาจเกี่ยวข้องเข้าตรวจเก็บวัตถุพยาน เพื่อที่จะได้วัตถุพยานที่ถูกต้องและสมบูรณ์ ซึ่งถ้าหากในกรณีที่มีการตรวจเก็บวัตถุพยานที่ไม่ถูกต้องสมบูรณ์ก็ควรจะตั้งแต่ให้ผู้ที่มีความชำนาญหรือเชี่ยวชาญในเฉพาะด้านมาตรวจเก็บวัตถุพยานเพิ่มเติมซึ่งเป็นหลักสำคัญอย่างยิ่งในการที่พนักงานสอบสวนจะใช้ประกอบสำนวนสอบสวน ส่งให้พนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้อง และให้ศาลใช้ประกอบการพิจารณาในการพิพากษาคดี โดยที่พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์นั้น จะเป็นพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ความจริงแท้ในคดีโดยไม่ทำให้จำเลยหรือผู้เสียหายตกเป็นผู้โชคร้ายในการพิจารณาคดีเหมือนกับพยานหลักฐานด้านอื่นๆ แต่หากคู่ความในคดีต่างไม่เชื่อถือพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ของอีกฝ่ายจะสามารถดำเนินการได้ก็คือ คู่ความฝ่ายนั้นสามารถส่งวัตถุพยานไปตรวจพิสูจน์กับหน่วยงานข้างเคียงที่มีการปฏิบัติงานอย่างแบบเดียวกันได้ ยกตัวอย่างเช่น ทนายฝ่ายจำเลยยังไม่พอใจผลการชันสูตรศพของฝ่ายผู้เสียหายหรือยังเป็นที่เคลือบแคลงสงสัย ก็สามารถที่จะร้องขอต่อศาลให้ส่งศพนั้นไปผ่าชันสูตรซ้ำในหน่วยงานข้างเคียงกันได้

6. อภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์การศึกษาเรื่อง “ห่วงโซ่วัตถุพยานในคดีอาญาของกระบวนการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์” ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนของการครอบครองวัตถุพยาน ในกระบวนการตรวจพิสูจน์ทางนิติวิทยาศาสตร์

ผู้ศึกษาสรุปได้ว่าการบริหารจัดการและการครอบครองวัตถุพยานนั้น จะเริ่มจากการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานจากสถานที่เกิดเหตุ เมื่อได้พยานหลักฐานแล้วจึงส่งไปตรวจทางนิติวิทยาศาสตร์ในห้องปฏิบัติการ เช่น การตรวจพิสูจน์ทางชีววิทยา ทางฟิสิกส์ และทางเคมี เป็นต้น ผ่านทางกลุ่มบริหารจัดการวัตถุพยาน ซึ่งมีหน้าที่ให้บริการแก่หน่วยงานภายในสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ การดำเนินงานการบริหารจัดการและการเก็บวัตถุพยานนั้น จะมีขั้นตอนหลักในการดำเนินการอยู่ในทุกกลุ่มงานคือกลุ่มตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ กลุ่มพิสูจน์บุคคลสูญหายและศพนิรนาม กลุ่มนิติเวชคลินิกและกลุ่มพยาธิวิทยาหรือกลุ่มงานอื่นๆ ที่สังกัดภายใต้สถาบันนิติวิทยาศาสตร์และให้การบริการแก่หน่วยงานภายนอกทั้งในกรณีการนำส่งวัตถุพยานด้วยตนเองและนำส่งวัตถุพยานทางพัสดุไปรษณีย์ โดยกลุ่มบริหารจัดการวัตถุพยานดำเนินการรับวัตถุพยาน ส่งต่อไปยังห้องปฏิบัติการ รับผลการตรวจพิสูจน์จากห้องปฏิบัติการ จ่ายผลการตรวจพิสูจน์และผู้ตรวจพิสูจน์ของห้องปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพโดยมีการวางแผนด้วยการลดขั้นตอนในการดำเนินงานและเป็นไปตามระบบคุณภาพ ISO 9001:2015 โดยมีระบบ MIS และ LIMS เข้ามาในการบริหารจัดการข้อมูลคดีและข้อมูลวัตถุพยาน

ส่วนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ศูนย์พิสูจน์หลักฐาน7นั้นคือ กลุ่มงานตรวจสถานที่เกิดเหตุ มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานตรวจสถานที่เกิดเหตุในคดีต่างๆ งานถ่ายภาพ เพื่อสนับสนุนพนักงานสอบสวนในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของศูนย์พิสูจน์หลักฐานแต่ละหน่วยงาน โดยการตรวจสถานที่เกิดเหตุนั้นจะมีขั้นตอนการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน ISO โดยจะปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ ที่มีในส่วนของพื้นที่ปฏิบัติงานและตามการร้องขอของพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีในพื้นที่ โดยจะออกรายงานผลการตรวจสอบให้กับพนักงานสอบสวน หากเป็นคดีที่ไม่ยุ่งยากเช่น คดีเกี่ยวกับทรัพย์ จะออกรายงานผลการตรวจสอบให้ไม่เกิน 15 วัน แต่ถ้าหากเป็นคดีที่ยุ่งยากซับซ้อน เช่นคดีเกี่ยวกับ จราจร เพลิงไหม้ หรือเสียชีวิต จะออกรายงานผลการตรวจสอบให้ไม่เกิน 30 วัน โดยวัตถุพยานหรือพยานหลักฐานที่ตรวจเก็บได้จากสถานที่เกิดเหตุนั้นจะส่งมอบให้กับพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีเพื่อส่งตรวจพิสูจน์ตามประเภทของวัตถุพยานนั้นๆ

2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและแนวทางการแก้ไขของการเก็บรักษาวัตถุพยานและการครอบครองวัตถุพยาน

ผู้ศึกษาสรุปได้ว่าปัญหานั้นเกิดจากกลุ่มพวกไทยมุงหรือการที่ฝูงชนเข้าไปบุกรุกในที่เกิดเหตุ และการขาดความรู้และประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่มูลนิธิในการรักษาหรือป้องกันสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายต่อวัตถุพยานในที่เกิดเหตุ และผลโดยตรงจากการที่เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ และความใจในการรักษาหรือป้องกันสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งในบางครั้งเจ้าหน้าที่ก็อาจจะไปเหยียบย้ำวัตถุพยานที่คนร้ายทิ้งไว้ ทำให้วัตถุพยานเกิดความเสื่อมค่าได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ทนายจำเลยจึงสามารถใช้ข้ออ้างนี้ในการต่อสู้การพิจารณาในชั้นศาลได้

ดังนั้นวิธีแก้ปัญหาคือไม่ว่าจะเป็นการเข้าที่เกิดเหตุ ของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหรือ เจ้าหน้าที่ตรวจที่เกิดเหตุ ควรมีความระมัดระวัง และวางแผนการเข้าที่เกิดเหตุอย่างรัดกุม เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อการทำลายพยานหลักฐานได้ และนอกจากนี้ควรมีการจัดประชุมการวางแผนการทำงานในแต่ละปีงบประมาณเพื่อกำหนดแนวทางร่วมกันในการกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการวัตถุพยาน เพื่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพโดยมีการวางแผนและการลดขั้นตอนในการดำเนินงานและเป็นไปตามระบบคุณภาพ ISO 9001:2015 โดยมีระบบ MIS และ LIMS เข้ามาในการบริหารจัดการข้อมูลคดีและข้อมูลวัตถุพยาน ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักทฤษฎีว่าการที่พยานหลักฐานจะเป็นที่ยอมรับในชั้นศาลได้จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์พื้นฐาน 4 ประการ การหลีกเลี่ยงหรือปฏิบัติเบี่ยงเบนไปจากกฎเกณฑ์พื้นฐาน 4 ประการนี้จะเป็นจุดอ่อนให้ทนายสามารถโต้แย้งในชั้นศาล ทำให้คุณค่าของพยานหลักฐานนั้นสูญเสียไป (Hobson,1991) กฎเกณฑ์พื้นฐาน 4 ประการ มีดังนี้

กฎข้อที่ 1 การป้องกันรักษาสถานที่เกิดเหตุเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจคนแรก(เจ้าหน้าที่แพทย์) ไปถึงสถานที่เกิดเกตุจนกระทั่งเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญ ตำรวจในท้องที่ เจ้าหน้าที่ดับเพลิงหรือเจ้าหน้าที่ทำการตรวจสถานที่เกิดเหตุเสร็จสิ้น

กฎข้อที่ 2 เก็บพยานหลักฐานถูกต้องตามกฎหมายหมายถึงบุคคลที่ทำการเก็บพยานหลักฐานนั้นจะต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายให้อำนาจไว้ในการเข้าและเก็บพยานวัตถุต่างๆ ในสถานที่เกิดเหตุได้ตัวอย่างเช่นเป็นพนักงานสอบสวนเป็นเจ้าหน้าที่กองพิสูจน์หลักฐาน หรือเจ้าหน้าที่วิทยาการตำรวจเป็นต้น

กฎข้อที่ 3 กระทำการค้นหาพยานหลักฐานอย่างเหมาะสมผู้ตรวจสถานที่เกิดเหตุจะต้องไม่มองข้ามหรือละเลยพยานวัตถุทุกชิ้นถ้าสงสัยว่าสิ่งนั้นจะเป็นพยานวัตถุหรือไม่ให้ทำการเก็บไว้ก่อนพร้อมทั้งระบุรายละเอียดของพยานวัตถุตำแหน่งที่พบและบรรจุหีบห่อรักษาไว้อย่างเหมาะสม

กฎข้อที่ 4 มีห่วงโซ่การครอบครองพยานหลักฐานโดยตลอด หมายถึงว่าพยานหลักฐานนั้นจะต้องอยู่ภายใต้การคุ้มครองดูแลของบุคคลและหน่วยงาน ตั้งแต่เริ่มเก็บจนกระทั่งแสดงในชั้นศาลโดยไม่ขาดช่วงของ

การครอบครองเลย ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงการครอบครอง เช่น การส่งของกลางไปตรวจพิสูจน์ยังห้องปฏิบัติการ จะต้องมีหลักฐานแสดงการรับส่งของกลางนั้นโดยตลอด

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

1.1 ควรมีการจัดฝึกอบรมความรู้ความเข้าใจทางด้านนิติวิทยาศาสตร์และหลักการเก็บวัตถุพยานในสถานที่เกิดเหตุของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ

1.2 ควรเพิ่มอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ให้มากขึ้น

1.3 ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาตรวจสอบและควบคุมมาตรฐานการปฏิบัติงานด้านนิติวิทยาศาสตร์

2. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

2.1 ควรมีการบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้มีวิธีการตรวจสอบวิธีการตรวจ และการจัดเก็บวัตถุพยานว่าได้กระทำการตามมาตรฐานแล้วหรือไม่ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยมีหน่วยงานฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้รับผิดชอบหลักในเรื่องนี้

2.2 ควรมีการพัฒนางานวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ได้นำมาศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงานต่อไป

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาสัมภาษณ์วิจัยเชิงลึกในการบริหารจัดการและการครอบครองวัตถุพยานในคดีที่เกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี เนื่องสังคมในสมัยปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีไปอย่างมาก จึงทำให้เกิดความซับซ้อนในการเก็บวัตถุพยานเพื่อนำมาเพื่อพิสูจน์หาข้อเท็จจริง

8. เอกสารอ้างอิง

ศูนย์พิสูจน์หลักฐาน 5 ลำปาง. **เรื่องทั่วไปเกี่ยวกับนิติวิทยาศาสตร์ตำรวจ**. สืบค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม, 2560, เข้าถึงได้จาก http://www.scdc5.forensic.police.go.th/forum/index.php?topic=220.0

อรรถพล แช่มสุวรรณวงศ์. พล.ต.ท., **นิติวิทยาศาสตร์ 1 เพื่อการสืบสวนสอบสวน,** พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: บริษัทดาวฤกษ์ จำกัด, 2545)

อรรถพล แช่มสุวรรณวงศ์. (2552). **นิติวิทยาศาสตร์เพื่อการสอบสวน.** กรุงเทพฯ : จี.บี.พี.เซ็นเตอร์.

สมชาย เฉลิมสุขสันติ์. (2558). “การเก็บรวมรวมพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์”. **วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์** ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม หน้า 24-33.

สนธยา รัตนธารส. (2551). **การค้นการจับและสิทธิตามกฎหมาย.** กรุงเทพฯ: สินทวีกิจ พริ้นติ้ง.

ปัจจิกาล สุวรรณชาศรี. (2559). ความเข้าใจของพยาบาลห้องอุบัติเหตุและฉุกเฉินโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าเกี่ยวกับหลักฐานทางนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หลักสูตรนิติวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Hobson, E. V., Bordia, P., & Gallois, C. (1991). Consequences of Feeling Dissimilar from Others in a Work Team. **Journal of Business and Psychology.**

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในชั้นสอบสวน

LEGAL PROBLEMS CONCERNING THE PROTECTION OF CHILDREN AND YOUTH RIGHTS AT THE INQUIRY LEVEL

วีณา สุวรรณโณ

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

E-mail: cato2000@windowslive.com

บทคัดย่อ

ในเรื่องปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในชั้นสอบสวนและการตรวจสอบการจับกุมของพนักงานสอบสวนนั้น ซึ่งเด็กและเยาวชนยังไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควรจะเป็นในปัญหาเกี่ยวกับเรื่องระยะเวลาการควบคุมตัวในการตรวจสอบการจับกุมและเรื่องการตรวจสอบกระบวนการจับกุมว่าชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากเป็นกรณีการปฏิบัติตามกฎหมายฉบับใหม่ที่ประกาศใช้บังคับเมื่อปี พ.ศ.2553คือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ซึ่งเริ่มใช้มาตั้งแต่ พ.ศ.2553 และยังคงใช้มาจนปัจจุบันนี้นั้นมีอุปสรรคจากการบังคับใช้กฎหมายจึงย่อมมีปัญหาในการนำมาใช้ในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติอยู่เสมอ โดยเฉพาะปัญหาการตีความข้อกฎหมายซึ่งศาลยุติธรรมและหรือผู้ที่เกี่ยวข้องมักมีความเห็นแตกต่างกันไป จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เกิดความชัดเจน โดยควรกำหนดขยายระยะเวลาการควบคุมตัวในการตรวจสอบการจับกุมเด็กหรือเยาวชนและระหว่างรอตรวจสอบการจับกุมต้องมีการแยกเด็กและเยาวชนเป็นส่วนสัดที่ชัดเจนและศาลควรใช้ดุลยพินิจกำหนดแนวทางให้ชัดเจนว่าการจับเด็กหรือเยาวชนตามหมายจับเป็นการจับกุมโดยชอบ ควรให้ยกเว้นการตรวจสอบการจับเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการทำงานที่ซ้ำซ้อนที่ศาลได้พิจารณาไปแล้วเมื่อตอนอนุมัติออกหมายจับ อีกทั้งเป็นการลดปริมาณงานของศาลให้น้อยลงเพื่อให้มีมาตรฐานในการใช้ให้เหมือนกันและเพื่อความเหมาะสมในการใช้กฎหมายต่อเด็กและเยาวชน

คำสำคัญ: เด็กและเยาวชน, ตรวจสอบการจับกุม, ความรับผิดอาญา

ABSTRACT

Regarding the legal issues regarding the protection of the rights of children and youth at the inquiry level and the examination of the arrests of the investigating officers. Children and youth are not as covered as they should be in problems with Regarding the detention period for the arrest inspection and the examination of the legal arrest process. Since it is a case of compliance with the new law that was enacted in 2010. Act is the establishment of the Juvenile and Family Court and the Judicial Procedure for Juvenile and Family Act 2010 which has not yet been used for very long. Which has been used since 2010 and is still used until today, there are obstacles from law enforcement, therefore there are always problems in applying in theory and practice. Especially the problem of interpretation of the law, which the Court of Justice and or related parties tend to have different opinions. Therefore the law should be amended to make it clear. It should specify the extension of

detention period for the examination of juvenile arrests and while awaiting the arrest check, the juvenile arrest must be clearly separated and the court should use discretion to specify guidelines clearly that Arresting a child or youth under an arrest warrant as a legitimate arrest Exceptions for arrest checks should be provided to avoid duplicate work considered by the court when the arrest warrant is issued. It also reduces the workload of the court to reduce the standard of use for the same and for the appropriate use of the law for children and youth.

Keywords: Children and youth, arrest inspections, criminal liability

1. บทนำ

จากการพิจารณาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 พบว่าตั้งแต่บังคับใช้กฎหมายแล้ว มีปัญหาที่เป็นประเด็นสำคัญ ในที่นี้มี 2 ประเด็น กล่าวคือ ในส่วนประเด็นปัญหากระบวนการในการจับกุมเด็กและเยาวชนในการตรวจสอบของพนักงานสอบสวน ซึ่งในเรื่องของเวลาในการเปิดทำการของศาล พนักงานสอบสวนจะต้องพาเด็กหรือเยาวชนมาส่งตัวต่อศาลภายในระยะเวลา 24 ชั่วโมงนับจากเวลาที่เด็กหรือเยาวชนมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนซึ่งบางครั้งนั้นเวลาทำการของศาลกับเวลาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิดนั้นไม่อยู่ในกรอบเวลาเดียวกันหรือขั้นตอนในการเตรียมการต่าง ๆ ในคดีก่อนถึงศาลนั้นมีขั้นตอนที่ค่อนข้างยุ่งยากและมีมากขั้นตอน พนักงานสอบสวนจึงต้องควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ ซึ่งตามกฎหมายกำหนดว่าการควบคุมเด็กหรือเยาวชนต้องมีการแยกเป็นส่วนสัดที่ชัดเจน แต่สถานที่ในที่ทำการของพนักงานสอบสวนกลับไม่เอื้ออำนวยเท่าที่ควรจึงอาจเกิดการละเลยการจับกุม อีกทั้งการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการรอเปิดทำการของศาลนั้นจะต้องหามาตรการมาใช้บังคับเนื่องจากการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นเป็นเรื่องที่ลำบากพนักงานสอบสวนไม่ได้คุ้นชินกับเด็กหรือเยาวชนเฉกเช่นเดียวกับผู้คุมประพฤติในสถานพินิจที่คอยดูแลให้ที่พักอาศัย อาหารการกินและแบ่งแยกเด็กหรือเยาวชนเป็นส่วนสัดตามเกณฑ์ความผิดหรือเกณฑ์อายุอย่างเช่นแต่ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย อีกทั้งประเด็นปัญหากระบวนการในการจับกุมเด็กและเยาวชนในการตรวจสอบการจับโดยศาล ซึ่งปัญหาที่ผู้ศึกษาได้นำเสนอในกระบวนการของการตรวจสอบการจับตามหมายจับซึ่งวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบการจับเด็กหรือเยาวชนนั้นมีเพื่อตรวจสอบว่าการจับกุมตัวเด็กหรือเยาวชนที่ได้กระทำการอันใดที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดนั้นเป็นไปโดยชอบหรือไม่ เป็นการกระทำความผิดโดยซึ่งหน้าหรือมีหมายจับที่ออกโดยชอบหรือไม่ การที่ศาลอนุมัติออกหมายจับแล้วต่อมาได้ไปจับกุมเด็กหรือเยาวชนตามหมายจับนั้น ๆ แล้วนำตัวเด็กหรือเยาวชนที่ได้กระทำความผิดมาตรวจสอบการจับกุมอีกครั้งเห็นว่าเป็นการกระทำที่ซ้ำไปซ้ำมาต้องพิจารณาในสิ่งที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้นขั้นตอนที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวตกเป็นภาระของเด็กหรือเยาวชนซึ่งแทนที่จะได้รับการปกป้อง แต่ในทางปฏิบัติกลับเป็นฝ่ายถูกกระทำเสียเอง จากประเด็นปัญหาดังกล่าวจึงเป็นเหตุให้ต้องศึกษา ในเรื่องนี้

2. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อทำให้ทราบถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553

(2) เพื่อทำให้ทราบถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในชั้นสอบสวนและการตรวจสอบการจับกุมของพนักงานสอบสวนเพื่อหาข้อเสนอแนะต่อไป

3. ปัญหากระบวนการในการจับกุมเด็กและเยาวชนในการตรวจสอบของพนักงานสอบสวน

การตรวจสอบการจับกุมตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ตามมาตรา 72 บัญญัติให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมภายในเวลายี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน (ไม่นับเวลาเดินทาง) เนื่องจากในที่ผ่านมามักมีปัญหาเกี่ยวกับการที่พนักงานสอบสวนต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันทีตามมาตรา 72 บางคดีอาจมีปัญหาในการนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงซึ่งอยู่ในช่วงการปิดทำการของส่วนราชการหรืออยู่ในช่วงวันหยุดราชการ แต่ในบางกรณีปัญหานั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากการนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลภายในเวลายี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน แต่ปัญหานั้นกลับเกิดขึ้นระหว่างการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดว่าการควบคุมเด็กหรือเยาวชนเหล่านี้ในระยะเวลารอเปิดทำการของศาลนั้นควรที่จะมีมาตรการอย่างไรให้เป็นมาตรฐานและคุ้มครองสิทธิของเด็กให้มากที่สุดเนื่องจากเป็นการยุ่งยากที่จะควบคุมตัวเด็กไว้ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวน

อย่างไรก็ตาม บางที่ทำการของพนักงานสอบสวนไม่มีสถานที่ที่มีการแยกห้องคุมขังระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ไว้ให้เป็นสัดส่วนซึ่งเป็นการขัดต่อกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเด็ก บางกรณีจับกุมเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดได้ในยามวิกาลและตามกฎหมายกำหนดให้ต้องมีการตรวจสอบการจับกุมภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง พนักงานสอบสวนก็จำเป็นต้องควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้จนถึงเวลาเปิดทำการของศาลซึ่งวันต่อมาอาจเป็นวันหยุดราชการหรือไม่ใช่วันเวลาเปิดทำการของศาลก็จะเป็นภาระหน้าที่แก่พนักงานสอบสวนที่จะต้องควบคุมดูแลเด็กหรือเยาวชนดังกล่าว มากไปกว่านั้นการกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องส่งตัวเด็กไปทำการตรวจสอบการจับกุมภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนจะเห็นว่าเวลาดังกล่าวน้อยเกินไปเพราะหากเป็นคดีที่มีผู้กระทำความผิดหลายคน เช่นกรณีจับกุมเด็กและเยาวชนมาเป็นจำนวนมากในคราวเดียวกันในคดีแข่งขันรถจักรยานยนต์อาจส่งผลกระทบต่อสถานที่ในการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนในการที่พนักงานสอบสวนต้องจัดสถานที่พำนักให้แก่เด็กหรือเยาวชนอยู่เป็นสัดส่วนที่ชัดเจนภายในสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวนจึงเป็นปัญหาที่ค่อนข้างเป็นอุปสรรคในทางปฏิบัติและเมื่อพิจารณาจากจำนวนพนักงานสอบสวนที่เข้าเวรสอบสวนที่มีไม่เพียงพอ ซึ่งในแต่ละวันมีพนักงานสอบสวนมีคดีที่จับกุมเป็นจำนวนมาก การสอบสวนเด็กหรือเยาวชนมีความซับซ้อน พนักงานสอบสวนมักจะตักเตือนเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดแล้วปล่อยตัวไปมากกว่าที่จะจับกุมตัวเพื่อจะไม่ส่งเด็กหรือเยาวชนดำเนินคดีตามกฎหมาย เว้นแต่ความผิดร้ายแรงที่เป็นคดีอุกฉกรรจ์หรือกรณีที่มีเจ้าทุกข์มาร้องทุกข์

4. ปัญหากระบวนการในการจับกุมเด็กและเยาวชนในการตรวจสอบการจับโดยศาล

การตรวจสอบการจับในขั้นเริ่มแรกหลังจากพนักงานสอบสวนจับกุมตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดได้แล้ว พนักงานสอบสวนจะส่งตัวเด็กไปตรวจสอบการจับกุมที่ศาลภายในระยะเวลายี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ต่อจากนั้นจะตกเป็นหน้าที่ของศาลที่จะพิจารณาตรวจสอบว่ามีการส่งตัวเด็กหรือเยาวชนมาศาลภายในเวลายี่สิบสี่ชั่วโมง ตามมาตรา 72 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 หรือไม่ เด็กหรือเยาวชนผู้ซึ่งผู้จับกุมตัวนั้นเป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดหรือไม่ กรณีเด็กหรือเยาวชนไม่มีที่ปรึกษากฎหมายให้ศาลแต่งตั้ง

ให้เพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็กให้เป็นไปตามอนุสัญญาสิทธิเด็กรวมถึงพิจารณาว่าการจับและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ถ้าการจับเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมายให้ศาลปล่อยตัวไป

กรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่าศาลค่อนข้างจะมีบทบาทหน้าที่ชัดเจนในการพิจารณาในขั้นตอนการตรวจสอบการจับทั้งหมด ซึ่งอำนาจในการตรวจสอบการจับนี้มีข้อพิจารณาว่าจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องให้ศาลตรวจสอบการจับกุม

ผู้ศึกษาเห็นว่าให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายทำการตรวจสอบการจับกุม ณ ที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองโดยไม่ต้องนำตัวเด็กไปศาลก็ได้โดยต้องคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ รวมทั้งพิจารณาถึงความจำเป็นด้วยแล้วและเพื่อเป็นการลดขั้นตอนกระบวนการในชั้นศาล แต่ในสหรัฐอเมริกาเจ้าหน้าที่อินเทค (Intake Officer) จะมีบทบาทสำคัญก่อนที่จะตัดสินว่าจะดำเนินการกับเด็กหรือเยาวชนอย่างไรเป็นหน้าที่พิเศษที่สหรัฐอเมริกาตั้งขึ้นมาเพื่อดูแลเด็กหรือเยาวชนในขั้นเริ่มแรกหลังจากถูกจับกุมและได้รับแจ้งข้อหาโดยครอบคลุมบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ไว้ ด้วยเหตุที่ว่าเด็กควรมีเจ้าหน้าที่ที่แต่งตั้งขึ้นมาเพื่อเข้ามาดูแลเด็กตั้งแต่เริ่มแรกหลังจากจับกุมเด็กที่กระทำผิดได้เด็กจะรู้สึกปลอดภัยและได้รับการคุ้มครองมากกว่าการควบคุมตัวเด็กไปศาลเพื่อให้มีการตรวจสอบ

การจับกุมตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดอาญาในสหรัฐอเมริกาจะต้องทำโดยมีหมายจับ เว้นแต่ในคดีอาญาอุกฉกรรจ์ (Felony) ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไปจะจับโดยมีหมายจับได้ต่อเมื่อมี Probable Cause คือมีเหตุอันควรเชื่อว่าได้มีการกระทำผิดจริงส่วนในคดีอาญาที่มีโทษเล็กน้อย (Misdemeanors) จะจับโดยไม่มีหมายจับก็ต่อเมื่อเป็นการกระทำผิดซึ่งหน้า หรือเป็นกรณีที่มีเหตุผลอันสมควรเชื่อได้แน่นอนว่าผู้นั้นกระทำผิดจริง (Reasonable Cause) และถ้าไม่จับกุมในขณะนั้นจะทำให้ไม่สามารถจับกุมได้เพราะผู้นั้นหลบหนีหรือมิฉะนั้นผู้ที่จะถูกจับจะก่อให้เกิดอันตรายต่อตัวผู้ถูกจับเองหรือผู้อื่นหรือต่อทรัพย์สินของผู้อื่น เมื่อมีการจับกุมตัวเด็กหรือเยาวชนแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจ จะต้องรีบแจ้งการจับกุมให้บิดามารดา ผู้ปกครองและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานคุมประพฤติทราบโดยทันทีเพื่อที่จะรับตัวเด็กหรือเยาวชนไปดำเนินการตรวจตามความเหมาะสมต่อไป เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้เพื่อสอบสวนเพียงยี่สิบสี่ชั่วโมงเท่านั้น

เมื่อหน่วยงานคุมประพฤติได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับกุมและสำนวนการสอบสวนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้วจะต้องจัดให้มีการปล่อยตัวชั่วคราวให้กลับไปอยู่ในความดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย เว้นแต่ในกรณีที่เห็นว่าเด็กควรได้รับการควบคุมในระหว่างการสอบสวนจะต้องจัดให้เด็กได้รับการควบคุมตัวในสถานแรกรับเด็กหรือในหน่วยงานหรือองค์การสาธารณะอื่น ๆ ที่เหมาะสมและยอมรับเด็กไว้ในความดูแล ต่อจากนั้นจึงดำเนินการไต่สวนเบื้องต้นโดยเจ้าหน้าที่อินเทค หรือ Intake Officer ซึ่งทำหน้าที่กลั่นกรองคดีโดยจะพิจารณาเป็นประการแรกว่าข้อเท็จจริงของคดีเมื่อนำสู่การพิจารณาของศาลจะมีน้ำหนักเพียงพอให้ศาลเชื่อได้ว่าจำเลยกระทำผิดจริงตามข้อกล่าวหาหรือไม่ โดยจะตรวจสอบข้อกล่าวหาของเด็กที่กระทำความผิดที่ถูกยื่นฟ้องมาตามกระบวนการยุติธรรมและสืบสวนข้อมูลเพิ่มเติมโดยพิจารณาจากความประพฤติจากการสัมภาษณ์เด็กซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาครอบครัวของเด็กหรือแม้แต่เหยื่อผู้ซึ่งเป็นผู้เสียหาย โดยเจ้าหน้าที่อินเทคจะรวบรวมข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของตัวเด็กผู้กระทำผิดไม่ว่าจะเป็นจากชุมชน โรงเรียน ข้อมูลจากพนักงานสอบสวนผู้จับกุม ผู้เสียหายและนำคำร้องทุกข์และข้อกล่าวหามาพิจารณาพูดคุยหารือกับเด็กที่กระทำความผิด ครอบครัวของเด็กและผู้เสียหายเพื่อแนะนำช่องทางที่เหมาะสมในการจัดการกับคดีที่เกิดขึ้น จากนั้นจึงพิจารณาประการที่สองว่าคดีนี้สมควรที่จะดำเนินการต่อไปอย่างไรจึงจะเหมาะสม ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของตัวเด็กเองและของสาธารณชนควบคู่กันไป

ในคดีที่เจ้าหน้าที่อินเทคเห็นว่าคดีไม่มีมูลเพียงพอก็จะสั่งปล่อยตัวเด็กและสั่งยุติการดำเนินคดีพร้อมทั้งแจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจทราบ (ในรัฐนิวยอร์ค ถ้าเป็นคดีอุกฉกรรจ์จะต้องมีหนังสือรับรองจากผู้อำนวยการกองคุมประพฤติก่อนจึงจะสั่งยุติการดำเนินคดีได้)

ในคดีที่มีมูลเพียงพอที่จะพิจารณาว่าเด็กกระทำผิดจริง ถ้าเจ้าหน้าที่อินเทคเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนยังไม่สมควรจะได้รับการพิจารณาในศาล เจ้าหน้าที่อินเทคจะถามความสมัครใจของเด็ก บิดามารดา หรือผู้ปกครองว่าจะยินยอมให้เด็กได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Adjustment) โดยจะใช้วิธีควบคุมความประพฤติหรือโดยการส่งตัวเด็กไปรับการฝึกอบรมในสถานฝึกอบรมของรัฐ ถ้าหากเด็กสมัครใจและบิดามารดาผู้ปกครองยินยอม เจ้าหน้าที่อินเทคจะดำเนินการไปตามนั้นและยุติคดีไม่นำขึ้นสู่การพิจารณาของศาล แต่หากเด็กหรือเยาวชนไม่ให้ความร่วมมือในมาตรการที่กำหนดไว้ เจ้าหน้าที่อินเทคก็จะส่งเด็กหรือเยาวชนที่ไม่ปฏิบัติตามไปยังศาลต่อไป

ในคดีที่เจ้าหน้าที่อินเทคเห็นสมควรให้นำคดีขึ้นสู่ศาลก็ดี หรือในกรณีที่เด็กหรือบิดา มารดา ผู้ปกครองไม่สมัครใจยินยอมรับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นทางการก็ดีเจ้าหน้าที่อินเทคจะรวบรวมพยานหลักฐานและสำนวนการสอบสวนเพื่อดำเนินการเสนอคดีต่อศาลคดีเด็กและเยาวชนต่อไป อย่างไรก็ดีในบางรัฐแม้ว่าเจ้าหน้าที่อินเทคจะดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการไปแล้วผู้เสียหายหรือผู้ยื่นคำร้องยังคงมีสิทธิที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยความเห็นชอบของพนักงานอัยการ

เมื่อกฎหมายมีวัตถุประสงค์ให้การออกหมายจับจะต้องได้รับการพิจารณากลั่นกรองโดยความรอบคอบเพื่อเป็นหลักประกันการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลดังนี้ การที่ศาลได้ออกหมายจับเด็กหรือเยาวชนและเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับเด็กหรือเยาวชนตามหมายจับดังกล่าวใน มาตรา 66 และมาตรา 67 น่าจะเป็นการจับโดยชอบด้วยกฎหมาย การที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดเหล่านั้นมาตรวจสอบการจับอีกผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นการกระทำที่ซ้ำซ้อนเนื่องจากการพิจารณาออกหมายจับก็ดี การตรวจสอบการจับก็ดีต่างมีสาระสำคัญที่จะต้องพิจารณาในลักษณะเดียวกัน ประกอบกับขณะจับกุมผู้ถูกจับอาจมีอายุเกินเกณฑ์เยาวชนแล้วก็ได้ ย่อมไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแม้กรณีดังกล่าวจะไม่ต้องตรวจสอบการจับเพราะเป็นการจับที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่พนักงานสอบสวนก็ต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับตามหมายจับมาศาลเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชน โดยศาลอาจมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กหรือเยาวชนแก่บิดา มารดา ผู้ปกครองเป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการดำเนินคดี เพื่อให้โอกาสแก่เด็กหรือเยาวชนเติบโตในสิ่งแวดล้อมของครอบครัว ในบรรยากาศแห่งความผาสุก ความรัก ความเข้าใจ หากเด็กหรือเยาวชนไม่อยู่ในความดูแลของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ศาลย่อมใช้ดุลพินิจโดยยึดประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้อยู่ในความดูแลของบุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่หรือบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนในระหว่างการดำเนินคดี

การควบคุมเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำผิดจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงต่อศาลว่าการกระทำของเด็กหรือเยาวชนมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นร้ายแรงหรือมีเหตุสมควรประการอื่น สถานที่ควบคุมได้แก่สถานพินิจหรือสถานที่อื่นใดที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและตามที่ศาลเห็นสมควรโดยจะควบคุมที่เรือนจำหรือสถานที่อื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ก็แต่เฉพาะเป็นคดีที่ผู้ต้องหามีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปและมีลักษณะหรือพฤติการณ์ที่อาจเป็นภัยต่อบุคคลหรือมีอายุเกิน 20 ปีบริบูรณ์แล้ว กรณีผู้ถูกจับตามหมายจับมีอายุเกินเกณฑ์เยาวชนและพนักงานสอบสวนนำตัวมาศาล ศาลน่าจะใช้ดุลพินิจได้ช่องทางเดียวโดยมีคำสั่งให้ควบคุมไว้ในเรือนจำ ทั้งนี้ศาลอาจอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวได้

การจับโดยไม่มีคำสั่งหรือหมายของศาลเป็นเรื่องที่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจดำเนินการไปโดยลำพัง เนื่องจากเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดซึ่งหน้าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 80 หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 78 จึงมีข้อที่ต้องตรวจดูก่อนว่ามีเหตุดังกล่าวจริงหรือไม่ กฎหมายจึงให้ศาลตรวจสอบการจับเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด

ผู้ศึกษาเห็นว่าศาลชอบที่จะใช้ดุลพินิจในการตัดขั้นตอนการพิจารณาในส่วนการกระทำความผิดตามหมายจับในการตรวจสอบการจับออกไป หากเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับเด็กหรือเยาวชนตามหมายจับให้ถือว่าเป็นการจับโดยชอบเพราะศาลได้มีการพิจารณาจากพยานหลักฐานรวมทั้งกลั่นกรองและคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนตลอดจนถึงความจำเป็นแล้ว ส่วนการที่ศาลอนุมัติออกหมายจับแล้วต่อมาได้ไปจับกุมเด็กหรือเยาวชนตามหมายจับนั้น ๆ แล้วนำตัวเด็กหรือเยาวชนที่ได้กระทำความผิดมาตรวจสอบการจับกุมอีกครั้งเห็นว่าเป็นการกระทำที่ซ้ำไปซ้ำมาต้องพิจารณาในสิ่งที่คล้ายคลึงกัน จึงเห็นว่าศาลควรใช้ดุลยพินิจกำหนดแนวทางให้ชัดเจนว่าการจับเด็กหรือเยาวชนตามหมายจับเป็นการจับกุมโดยชอบควรให้ยกเว้นการตรวจสอบการจับเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการทำงานที่ซ้ำซ้อนที่ศาลได้พิจารณาไปแล้วเมื่อตอนอนุมัติออกหมายจับ อีกทั้งเป็นการลดปริมาณงานของศาลให้น้อยลง

ในทางปฏิบัติเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายเดิมจะเห็นว่าขั้นตอนการตรวจสอบการจับจะทำให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ถูกตรวจสอบมากกว่ากล่าวคือตามกฎหมายเดิมเมื่อมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชนแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปส่งให้แก่ ผู้อำนวยการสถานพินิจ ฯ ภายในระยะเวลายี่สิบสี่ชั่วโมง ผู้อำนวยการสถานพินิจ ฯ จะสอบถามข้อมูลเด็กหรือเยาวชนเพื่อทำรายงานต่อศาลและผู้อำนวยการสถานพินิจฯ จะพิจารณาเรื่องการปล่อยชั่วคราวเด็กหรือเยาวชนไป แต่ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ.2553 ไม่ว่าเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับจะคัดค้านการจับกุมหรือไม่ ซึ่งขั้นตอนการตรวจสอบการจับกุมต้องใช้ระยะเวลานานพอสมควร เพราะจะต้องใช้เวลาไปกับการดำเนินการด้านธุรการ เช่น การจัดทำสำนวน การออกเลข การบันทึกข้อมูล การตรวจสอบการจับกุมของศาล จัดพิมพ์เอกสาร การจัดทำคำสั่ง การจัดทำประกันซึ่งระหว่างรอเวลาการทำงานดังกล่าวมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ไม่ให้ไปไหนและหลังจากศาลมีคำสั่งแล้ว ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปสถานพินิจเพื่อให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ ฯ สอบถามข้อมูลเด็กหรือเยาวชนสำหรับทำรายงานต่อศาลอีก ดังนั้นขั้นตอนที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวตกเป็นภาระของเด็กหรือเยาวชนซึ่งแทนที่จะได้รับการปกป้อง แต่ในทางปฏิบัติกลับเป็นฝ่ายถูกกระทำเสียเอง อีกทั้งยังสิ้นเปลืองงบประมาณและเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์จึงเห็นได้ว่าไม่ว่าอย่างไรประเด็นนี้ยังคงเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน

5. สรุป

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในชั้นสอบสวนพบว่ามีประเด็นปัญหาตามที่ได้เสนอไปแล้วนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายให้อยู่ภายใต้การปฏิบัติเดียวกันให้เป็นมาตรฐานเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง ซึ่งปัญหากระบวนการในการจับกุมเด็กและเยาวชนนั้น ศาลชอบที่จะใช้ดุลพินิจในการตัดขั้นตอนการพิจารณาในส่วนการกระทำความผิดตามหมายจับในการตรวจสอบการจับออกไป หากเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับเด็กหรือเยาวชนตามหมายจับให้ถือว่าเป็นการจับโดยชอบเพราะศาลได้มีการพิจารณาจากพยานหลักฐานรวมทั้งกลั่นกรองและ

คำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิเด็กหรือเยาวชนตลอดจนถึงความจำเป็นแล้ว ส่วนการที่ศาลอนุมัติออกหมายจับแล้วต่อมาได้ไปจับกุมเด็กหรือเยาวชนตามหมายจับนั้น ๆ แล้วนำตัวเด็กหรือเยาวชนที่ได้กระทำความผิดมาตรวจสอบการจับกุมอีกครั้งเห็นว่าเป็นการกระทำที่ซ้ำไปซ้ำมาต้องพิจารณาในสิ่งที่คล้ายคลึงกันจึงเห็นว่าศาลควรใช้ดุลยพินิจกำหนดแนวทางให้ชัดเจนว่าการจับเด็กหรือเยาวชนตามหมายจับเป็นการจับกุมโดยชอบ ควรให้ยกเว้นการตรวจสอบการจับเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการทำงานที่ซ้ำซ้อนที่ศาลได้พิจารณาไปแล้วเมื่อตอนอนุมัติออกหมายจับ อีกทั้งเป็นการลดปริมาณงานของศาลให้น้อยลง

ในส่วนปัญหาการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนในระหว่างรอให้ศาลเปิดทำการนั้นการตรวจสอบการจับกุม ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72 ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที ทั้งนี้ภายในเวลายี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลายี่สิบสี่ชั่วโมงนั้นด้วย ผู้ศึกษาเห็นว่าขั้นตอนระหว่างที่ควบคุมเด็กในที่ทำการของพนักงานสอบสวนและขั้นตอนในการเตรียมการต่าง ๆ ในคดีก่อนถึงศาลนั้นมีขั้นตอนที่ค่อนข้างยุ่งยากและมีมากขั้นตอน อีกทั้งจำนวนพนักงานสอบสวนที่เข้าเวรสอบสวนมีจำนวนน้อยการสอบสวนมีความซับซ้อน สถานที่ทำการสอบสวนก็ไม่เหมาะสมพนักงานสอบสวนต้องใช้เวลาในการติดต่อกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องใช้เวลามากมักจะไม่ทันระยะเวลาที่กำหนดให้ใช้ในการสอบสวน ผู้ศึกษาเห็นว่าควรยืดระยะเวลาออกไปเป็นสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบแต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลายี่สิบสี่ชั่วโมงนั้นด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในชั้นสอบสวนและการตรวจสอบการจับกุมของพนักงานสอบสวน ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น เด็กหรือเยาวชนก็ต้องได้รับการดูแลที่ดีในระหว่างสี่สิบแปดชั่วโมงที่ได้เสนอแก้ไขเพิ่มเติมขยายระยะเวลาออกไปด้วยเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของเด็กหรือเยาวชนให้มากที่สุด เพราะถึงแม้ว่าการขยายระยะเวลาดังกล่าวบางฝ่ายอาจมองว่าเป็นการขยายเวลาเพื่ออำนวยความสะดวกแก่พนักงานสอบสวนซึ่งกฎหมายควรที่จะคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนเป็นสำคัญ แต่ผู้ศึกษากลับเห็นว่าการเสนอแก้ไขนี้จะเป็นการทำให้พนักงานสอบสวนไม่ปล่อยประละเลยที่จะดำเนินการกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดดีกว่าที่พนักงานสอบสวนหลีกเลี่ยงที่จะจับกุมเด็กหรือเยาวชนเพราะกระบวนการทางกฎหมายที่ยุ่งยากซึ่งอาจส่งผลให้เด็กหรือเยาวชนมีโอกาสที่จะกระทำความผิดซ้ำในอนาคต นอกจากนี้เมื่อมีการปรับแก้บทบัญญัติในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งให้เด็กหรือเยาวชนเมื่อถูกจับไปพำนักและอยู่ภายใต้การดูแลของสถานพินิจฯ แต่ได้มีการยกเลิกในเวลาต่อมา โดยปัจจุบันมาใช้บทบัญญัติในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 แทนโดยให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนระหว่างรอเวลานำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับ ผู้ศึกษาเห็นว่าระหว่างรอการตรวจสอบการจับกุมควรจัดให้มีห้องพักเด็กและเยาวชนโดยแยกเป็นห้องพักเด็กชายและห้องพักเด็กหญิงให้เป็นสัดส่วนไม่ปะปนกันระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่โดยห้องพักดังกล่าวนั้นต้องเป็นห้องพักที่สะอาด ปลอดภัยมีมาตรฐานและมีทั่วทุกสถานที่ทำการของพนักงาน

สอบสวน ทั้งนี้ผู้ศึกษาเห็นว่าควรแก้ไขบทบัญญัติในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72 วรรคแรก เดิม

"มาตรา 72 ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันที ทั้งนี้ภายในเวลายี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลายี่สิบสี่ชั่วโมงนั้นด้วย"

ควรแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 72 ให้มีข้อความดังนี้

"มาตรา 72 บัญญัติว่า ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมภายในเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบแปดชั่วโมงนั้นด้วย ทั้งนี้ระหว่างระยะเวลาที่ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนนั้น พนักงานสอบสวนต้องจัดสถานที่พำนักให้แก่เด็กหรือเยาวชนอยู่เป็นสัดส่วนที่ชัดเจนภายในสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวน ตลอดช่วงระยะเวลาก่อนส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม และให้ศาลใช้ดุลยพินิจว่าหากการจับกุมเด็กหรือเยาวชนตามหมายจับเป็นการจับกุมโดยชอบ ควรให้ยกเว้นการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชน

7. เอกสารอ้างอิง

ขจิต จิตตเสวี. 2553. "**องค์การระหว่างประเทศ**". พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

ณรงค์ ใจหาญ. 2543. "การถามปากคำเด็กในคดีอาญา : หลักกฎหมายและทางปฏิบัติ". **วารสารนิติศาสตร์.**

ประธาน วัฒนวานิชย์. 2560. "ระบบความยุติธรรมทางอาญา : แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม". **วารสารนิติศาสตร์.**

พนัส ทัศนียานนท์. 2553. "ปรัชญากฎหมายธรรมชาติ". **วารสารอัยการ.**

สมชาย กษิติประดิษฐ์. 2542. "**ตำราวิชาสิทธิมนุษยชน**". มหาวิทยาลัยรามคำแหง. พิมพ์ครั้งที่ 2.

สีน้อย เกษมสันต์ ณ อยุธยา. 2543. "อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก : บทบาทของสยช.ในการส่งเสริมและการคุ้มครองสิทธิเด็กในประเทศไทย". **วารสารกฎหมาย.**

สุธินี รัตนวราห. 2531. " **Law on Juvenile Delinquency LA213**". กรุงเทพมหานคร : กิ่งจันทร์การพิมพ์.

หยุด แสงอุทัย และทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. 2551. "**กฎหมายอาญา ภาค 1**". พิมพ์ครั้งที่ 20. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แนวทางการควบคุมและส่งเสริมผู้ประกอบวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สิน

GUIDELINES FOR CONTROLLING AND PROMOTING PROPERTY VALUERS

ศิวพร เสาวคนธ์

ด็อกเตอร์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิตและนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: siwaporn.so@spu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการควบคุมและส่งเสริมผู้ประกอบวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สินนั้น เนื่องจากในปัจจุบันวิชาชีพดังกล่าวถือเป็นหนึ่งในวิชาชีพที่มีความสำคัญในทางธุรกิจ ซึ่งหากพิจารณาถึงวิวัฒนาการของวิชาชีพประเมินมูลค่าแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างรวดเร็ว ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากโอกาส ทั้งในด้านการศึกษา การปฏิบัติงาน การกำกับดูแลควบคุมวิชาชีพ ตลอดจนองค์กรที่เข้ามาเกี่ยวข้องและพลังผลักดันให้วิชาชีพนี้มีความเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายควบคุมการประกอบวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สินนี้ ซึ่งอาจทำให้การประเมินมูลค่าทรัพย์สินเป็นไปอย่างไม่มีมาตรฐาน อีกทั้งยังไม่มีระบบควบคุมจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพอันมีสภาพบังคับทางกฎหมาย ดังนั้น เพื่อเป็นการยกระดับวิชาชีพประเมินมูลค่าให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้อง จึงเห็นควรมีกฎหมายเฉพาะเพื่อควบคุมการประกอบวิชาชีพดังกล่าว

คำสำคัญ: การควบคุม, ส่งเสริม, ผู้ประกอบวิชาชีพ, ประเมินมูลค่าทรัพย์สิน

ABSTRACT

This article aimed to examine controlling and promoting property valuers because nowadays this profession is considered one of important professions in business. Considering evolution of the property valuation profession, it has been fast changing which is a part of opportunities in education, operation, professional governance, as well as the corporate involved with and pushing forward with changes. However, at present there are no laws to control the property valuation profession which probably leads to unstandardized property valuation. Moreover, there are no systems to control professional ethics with law enforcement. Therefore, to enhance the property valuation profession to be accepted in the international level and benefit to related people, the special laws should be issued to control this profession.

Keywords : Controlling, promoting, profession, property valuation

1. บทนำ

วิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สินนี้ ถือเป็นหนึ่งในวิชาชีพอิสระ ซึ่งมีหน้าที่หลักในการประเมินมูลค่าทรัพย์สิน เช่น อสังหาริมทรัพย์ สังหาริมทรัพย์ ทรัพย์สินไม่มีรูปร่าง เป็นต้น โดยอาศัยวิธีการประเมินมูลค่าตามแนวทางและหลักเกณฑ์ของการประกอบวิชาชีพ (เจริญ เจษฎาวัลย์, 2548 : 17)

การพัฒนาวิชาชีพนี้เริ่มมีขึ้นโดยกรมที่ดินเป็นผู้ริเริ่มพัฒนากระบวนการประเมินมูลค่าทรัพย์สิน ตั้งแต่สมัยท่านอธิบดี ศาสตราจารย์ศิริ เกวลินสฤษดิ์ จนถึงก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 พบได้ว่า การใช้รายงานประเมินมูลค่าทรัพย์สินในประเทศไทยในภาคธุรกิจจะรับรู้แพร่หลายกันอยู่ในกลุ่มตลาดเงินเป็นหลัก กล่าวคือ การใช้รายงานการประเมินมูลค่าทรัพย์สินเป็นไปเพื่อการสนับสนุนเรื่องสินเชื่อสถาบันการเงิน โดยถือได้ว่าธนาคารอาคารสงเคราะห์ภายใต้การนำของ ศาสตราภิชานกิตติ พัฒนพงศ์พิบูล กรรมการผู้จัดการ ในสมัยนั้นเป็นสถาบันการเงินแรกที่ใช้ผู้ประเมินอิสระจากภายนอกธนาคารมาประเมินหลักประกัน เพื่อการอนุมัติสินเชื่อ ในขณะที่วัตถุประสงค์อื่น ๆ ของการใช้รายงานการประเมินมูลค่าทรัพย์สินยังคงมีบ้าง แต่ไม่เป็นที่แพร่หลาย โดยเฉพาะการประเมินมูลค่าทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการจัดซื้อทรัพย์สิน การนำกิจการไปจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ รวมถึงการประเมินเพื่อการควบรวมกิจการ การปรับโครงสร้างหนี้ หรือแม้กระทั่งเพื่อการบันทึกบัญชี (ไพรัช มณฑาพันธุ์, 2562 : 47) จึงกล่าวได้ว่า การประเมินมูลค่านี้ ในประเทศไทยไม่ได้ถือว่าเป็นเรื่องที่ใหม่ เพราะในภาครัฐ เช่น กรมที่ดินได้มีการประเมินมูลค่าที่ดินเพื่อประโยชน์ในการจัดเก็บภาษี หรือเพื่อชดเชยค่าเวนคืนที่ดิน เป็นต้น ส่วนในภาคเอกชน ก็มีการประเมินมูลค่าทรัพย์สินเช่นกัน เช่น การประเมินมูลค่าทรัพย์สินเพื่อจำนำ เพื่อกู้เงินจากธนาคาร เป็นต้น (เจริญ เจษฎาวัลย์, 2548 : 17)

สำหรับวัตถุประสงค์ของการประเมินมูลค่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการประเมินมูลค่าทรัพย์สินประเภทใดก็ตาม (อสังหาริมทรัพย์ สังหาริมทรัพย์ ทรัพย์สินทางปัญญา ทรัพย์สินไม่มีรูปร่าง) ย่อมเป็นการช่วยให้เจ้าของทรัพย์สินสามารถตัดสินใจได้ง่ายขึ้นว่าจะจัดการทรัพย์สินไปในทางใด และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การคุ้มครอง การประกันสิทธิ การซื้อขาย แลกเปลี่ยน การเจรจาต่อรอง เป็นต้น ซึ่งธุรกิจที่มีความจำเป็นต้องประเมินมูลค่าทรัพย์สิน ประกอบด้วย (1) ธุรกิจเกี่ยวกับการอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตร เพราะก่อนบริษัทบันทึกข้อตกลงในการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิในสิทธิบัตรของตนนั้น บริษัทต้องรู้ให้แน่ชัดก่อนว่าทรัพย์สินทางปัญญาที่กำลังเจรจาอยู่นั้นมีมูลค่าเท่าไหร่ หากปราศจากข้อมูลดังกล่าวนี้ คู่สัญญาทั้งสองย่อมไม่สามารถสร้างข้อตกลงที่จะได้ประโยชน์ทั้งคู่ (2) การควบรวมกิจการ (3) ธุรกิจที่มีทรัพย์สินทางปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจนั้น เพราะค่าใช้จ่ายของทรัพย์สินทางปัญญาบริษัทต่างตระหนักถึงความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญาในบริษัทของตน จึงทำการวิเคราะห์และจำแนกทรัพย์สินทางปัญญาของตนในรูปของเอกสารอย่างเป็นระบบ (4) ธุรกิจที่เกี่ยวกับการซื้อขายทรัพย์สิน (5) ธุรกิจร่วมลงทุน เพราะช่วยให้คู่สัญญาเข้าใจข้อตกลงและเข้าใจมูลค่าที่แท้จริงของคู่สัญญาฝ่ายตรงกันข้าม (6) การต่อสู้คดีการทำธุรกิจ เพราะเมื่อฟ้องร้องเป็นคดีความในศาล ย่อมมีความจำเป็นต้องวิเคราะห์ความเสียหายที่เกิดขึ้น จึงจะชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ฝ่ายที่เสียหาย (7) การค้ำประกัน (ปรีดา ยังสุขสถาพร, 2551 : 54)

การเลือกใช้วิธีการประเมินมูลค่าทรัพย์สินนั้น โดยทั่วไปผู้ประเมินมูลค่าจะใช้วิธีการประเมินตามความเหมาะสมแก่สภาพทรัพย์สินนั้น ซึ่งวิธีการประเมินมูลค่าทรัพย์สินนั้นมีหลายวิธี แต่วิธีที่ใช้กันเป็นสากล มี 3 วิธี คือ (1) วิธีเปรียบเทียบข้อมูลตลาด (Market Approach) (2) วิธีต้นทุน (Cost Approach) (3) วิธีรายได้ (Income Approach) (เจริญ เจษฎาวัลย์, 2548 : 226)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สินถือเป็นหนึ่งในวิชาชีพที่มีความสำคัญมากในระบบเศรษฐกิจ (ตลาดเงิน ตลาดทุน) ทั้งนี้ เนื่องจากระบบการพิจารณาการให้สินเชื่อของสถาบันการเงิน ยังต้องอาศัยวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สินเป็นหลัก เพื่อให้ได้มาซึ่งมูลค่าของทรัพย์สินที่นำมาพิจารณาประกอบการให้สินเชื่อ หรือในกรณีการประเมินมูลมูลค่าทรัพย์สินเพื่อร่วมลงทุน ดังนั้น หากวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สินนี้มีกลไกในการควบคุมและส่งเสริมที่เป็นมาตรฐานและได้รับการยอมรับในระดับสากล ย่อมส่งผลให้วิชาชีพดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือ และมีความชอบธรรม จึงเป็นที่มาของการเขียนบทความนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางในการควบคุมและส่งเสริมการประกอบวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สิน

2. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อศึกษาถึงการควบคุมวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สิน

(2) เพื่อศึกษาถึงการส่งเสริมผู้ประกอบอาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สิน

3. การควบคุมวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินในประเทศไทย

วิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินถือเป็นหนึ่งในวิชาชีพอิสระ ซึ่งมีทำหน้าที่หลักในการให้ความเห็นเกี่ยวกับมูลค่าของทรัพย์สินที่มีรูปร่าง (อสังหาริมทรัพย์ สังหาริมทรัพย์) และไม่มีรูปร่าง (ทรัพย์สินทางปัญญา) ตามแนวทางและหลักเกณฑ์ของการประกอบวิชาชีพ และเป็นวิชาชีพที่มีความเกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจ เนื่องจากมีธุรกิจหลายประเภทที่จำเป็นต้องพึ่งพาวิชาชีพประเมินมูลค่านี้ เช่น ธุรกิจการด้านการเงิน ตลาดทุน เป็นต้น (เจริญ เจษฎาวัลย์, 2548 : 17)

ในภาคธุรกิจ เนื่องจากหลายธุรกิจต้องพึ่งพาวิชาชีพการประเมินมูลค่า ส่งผลให้วิชาชีพการประเมินมูลค่านี้เป็นวิชาชีพหนึ่งที่สำคัญในการช่วยผลักดันให้ธุรกิจมีการพัฒนาและเจริญเติบโต หลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพดังกล่าว เช่น สมาคมผู้ประเมินราคาอิสระไทย ซึ่งก่อตั้งโดยการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่ประกอบวิชาชีพเดียวกัน สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ โดยได้พยายามผลักดันให้วิชาชีพนี้เป็นที่ยอมรับของภาคธุรกิจ ดังนี้

- การประกาศใช้ “มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินในประเทศไทย” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ประเมินมูลค่าทรัพย์สินสามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้องทั้งในตลาดเงินและตลาดทุนดังกล่าว (มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินในประเทศไทย, 2548 : 2)
- การจัดอบรมพัฒนาความรู้ทางวิชาชีพแก่ผู้ประกอบวิชาชีพประเมินมูลค่าโดยสมาคมวิชาชีพประเมินมูลค่า
- การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการประเมิน ซึ่งเป็นการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการใช้ตารางการวิเคราะห์ค่าคะแนนถ่วงน้ำหนักเชิงคุณภาพ (WQS)
- การจัดทำฐานข้อมูลการเปลี่ยนมือราคาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์และ
- การจัดทำระบบฐานมูลค่าประเมินซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่ใช้อ้างอิงในการประเมินมูลค่า เป็นต้น (ไพรัช มณฑาพันธุ์ และพัลลภ กฤตยานวัช, 2555 : 74-76)

สำหรับการประกาศใช้ “มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินในประเทศไทย” นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ประเมินมูลค่าทรัพย์สินสามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นมาตรฐาน

วิชาชีพเดียวกัน และเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในตลาดเงินและตลาดทุน ซึ่งเป็นการช่วยพัฒนาและยกระดับวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินของประเทศไทยให้ได้มาตรฐานทัดเทียมกับต่างประเทศ สำหรับการยกร่างมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินฉบับนี้นั้น เพื่อให้เนื้อหาสาระทัดเทียมสอดคล้องกับมาตรฐานและจรรยาบรรณในระดับสากล สถาบันคีนันแห่งเอเชีย (Kenan Institute Asia) ซึ่งเป็นองค์กรที่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากองค์กรทางการเงินเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของประเทศสหรัฐอเมริกา (US Agency for International Development) และได้ร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์จัดหาผู้เชี่ยวชาญจาก The Appraisal Foundation of United State of America ในการจัดเสนอแนะเกี่ยวกับขอบเขตและเนื้อหาสาระในการร่างมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพของประเทศไทย โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบมาตรฐานวิชาชีพการประเมินทรัพย์สินจากประเทศที่เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ ในการนี้ เพื่อให้เนื้อหาของมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพเหมาะสมสอดคล้องกับแนวปฏิบัติทางด้านวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สิน ตลอดจนสภาพแวดล้อมการประเมินมูลค่าทรัพย์สินของประเทศไทย สถาบันคีนันแห่งเอเชียได้ให้ความช่วยเหลือทางด้านการเงินต่อสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ จ้างผู้ประเมินมูลค่าทรัพย์สินในประเทศไทยที่มีความรู้และประสบการในวิชาชีพเพื่อเป็นตัวแทนของผู้ประเมินในการยกร่างเนื้อหาเบื้องต้นของมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพนี้ โดยอ้างอิงผลการศึกษาและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจาก The Appraisal Foundation เป็นหลัก และร่างมาตรฐานของ Asian Valuation Standards เพื่อเสนอให้นำแนวคิด หลักการ และแนวปฏิบัติทางวิชาชีพในระดับนานาชาติมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับข้อจำกัดทางกฎหมายและสภาพแวดล้อมของตลาดอสังหาริมทรัพย์ในประเทศไทย ทั้งนี้ คณะผู้เชี่ยวชาญทีมไทยที่มาช่วยดำเนินการยกร่างเนื้อหาเบื้องต้นของมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพฉบับนี้ประกอบด้วย นายสมพร บุรินทราธิกุล และคณะทำงาน 4 ท่าน ได้แก่ นายนิเวศน์ เลิศชัย นางสวานวพร วงศ์อุไร นายกิตติคุณ ศิริไชยยากุล และนายมานพ วรรณะเอี่ยมพิกุล นอกจากนี้เพื่อให้มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพมีความสมบูรณ์เหมาะสม และเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ได้รับความร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิในวิชาชีพและผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมธนารักษ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัดของสำนักงานประเมินทรัพย์สิน ธนาคารแห่งประเทศไทย สมาคมผู้ประเมินค่าทรัพย์สินแห่งประเทศไทย สมาคมนักประเมินราคาอิสระไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่งผู้แทนเข้าร่วมเป็นคณะทำงานพิจารณากลั่นกรองเนื้อหาของมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพนี้ โดยมีนายกิตติ พัฒนพงศ์พิบูลย์ เป็นประธานของคณะทำงานดังกล่าว (มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินในประเทศไทย, 2548 : 1-2)

มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินฉบับนี้ประกอบด้วย 3 หมวด โดยหมวดที่ 1 เป็นเรื่องเกี่ยวกับเนื้อหาของมาตรฐานวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินที่ผู้ประเมินต้องยึดถือปฏิบัติ หมวดที่ 2 เป็นเรื่องเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สิน และหมวดที่ 3 เป็นคำอธิบายประกอบความเข้าใจเนื้อหาของมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สิน โดยผู้ประเมินซึ่งได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานต้องปฏิบัติงานประเมินมูลค่าทรัพย์สินให้เป็นไปตามมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพฉบับนี้ รวมทั้งสำนักงานได้ขอความร่วมมือจากสมาคมวิชาชีพทั้งสองแห่งข้างต้น กำหนดให้สมาชิกของสมาคมวิชาชีพดังกล่าวปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพฉบับนี้ด้วย ทั้งนี้ มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินฉบับนี้ให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2548 เป็นต้นไป นอกจากนั้นมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินในประเทศไทยฉบับดังกล่าว เนื้อหาส่วนใหญ่ได้อ้างอิงจาก

มาตรฐานการประเมินมูลค่าทรัพย์สินระหว่างประเทศขององค์กรระหว่างประเทศ (International Valuation Standards Council : IVSC) ฉบับปี 2005 โดยผ่านการบังคับใช้มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินในประเทศไทยไปยังองค์กรวิชาชีพ 2 แห่งที่มีบทบาทสำคัญ คือ สมาคมผู้ประเมินค่าทรัพย์สินแห่งประเทศไทยก่อตั้งโดยกรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย และสมาคมนักประเมินราคาอิสระไทยก่อตั้งโดยบริษัทประเมินมูลค่าทรัพย์สินจำนวนหนึ่ง ในปี 2538 (มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินในประเทศไทย, 2548 : 2)

ในต่างประเทศนั้น จะเห็นได้ว่า สหพันธรัฐมาเลเซียมีคณะกรรมการควบคุมนักวิชาชีพผู้ประเมินค่าทรัพย์สินและนายหน้าตามพระราชบัญญัติผู้ประเมินค่าทรัพย์สินและนายหน้าเกิดขึ้นมาประมาณ 20 ปีแล้ว และมาตรฐานวิชาชีพก็กำลังปรับปรุงใหม่ให้ทันสมัยขึ้นเรื่อย ๆ สหพันธรัฐมาเลเซียอาจถือเป็นแบบอย่างสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สินในประเทศไทย (โสภณ พรโชคชัย, 2562)

4. การส่งเสริมผู้ประเมินมูลค่าทรัพย์สินในประเทศไทย

การออกใบอนุญาตการเป็นผู้ประเมินมูลค่านั้น ในปัจจุบันการกำหนดคุณสมบัติของผู้ประเมินและการออกใบอนุญาตให้แก่ผู้ประกอบวิชาชีพประเมินมูลค่า เป็นการออกโดยสมาคมวิชาชีพที่ก่อตั้งโดยการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่ประกอบวิชาชีพเดียวกัน ซึ่งได้แก่ สมาคมวิชาชีพประเมินราคาอิสระไทย ผู้ประเมินมูลค่าที่ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพจากสมาคมวิชาชีพประเมินราคาอิสระไทย และไม่ได้กำหนดประเภทของใบอนุญาตว่าสามารถประเมินมูลค่าทรัพย์สินประเภทใดได้บ้าง นั่นหมายความว่า เมื่อผู้ประเมินมูลค่าทรัพย์สินในประเทศไทยได้รับใบอนุญาต ย่อมมีสิทธิประเมินมูลค่าทรัพย์สินได้ทุกประเภท

ในต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า สหรัฐอเมริกากำหนดให้ผู้ประเมินมูลค่าทรัพย์สินต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพการประเมินนั้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (พัลลภ กฤตยานวัช, 2548 : 66-67)

(1) การประเมินค่าอสังหาริมทรัพย์ (Real Property Appraisal) ได้แก่ การประเมินค่าอสังหาริมทรัพย์ต่าง ๆ

(2) การประเมินค่าสังหาริมทรัพย์ (Personal Property Appraisal) ได้แก่ การประเมินค่าสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินส่วนบุคคลทุกประเภท

(3) การประเมินค่าธุรกิจ (Business Valuation) ได้แก่ การประเมินค่าธุรกิจหรือกิจการ ซึ่งรวมถึงทรัพย์สินที่เป็นรูปธรรม (tangible Assets) เช่น อุปกรณ์ อาคาร เป็นต้น และที่เป็นนามธรรม (Intangible Assets) เช่น ชื่อเสียงบริษัท โลโก้บริษัท ทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น

(4) การประเมินแบบเหมารวม (Mass Appraisal) ได้แก่ การประเมินอสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์หลายประเภทรวมกันไป โดยใช้เทคนิคหรือสูตรการประเมินที่ได้รับความเชื่อถือกันโดยทั่วไป

สรุปได้ว่า การเป็นผู้ประเมินมูลค่าในสหรัฐอเมริกานั้น ผู้ประเมินต้องศึกษาเรียนรู้วิชาการด้านการประเมิน และต้องมีประสบการณ์ในการทำงานจริง โดยการศึกษาอบรมจากสมาคมประเมิน หรือการเรียนในหลักสูตรอบรมจากโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย นอกจากนั้น หากบุคคลใดประสงค์จะรับใบอนุญาตหรือใบรับรองประกอบวิชาชีพประเมินจากรัฐ บุคคลนั้นจะต้องผ่านการอบรมและการสอบข้อเขียนตามเงื่อนไขที่รัฐกำหนดไว้ (พัลลภ กฤตยานวัช, 2548 : 67-68)

การประเมินมูลค่าเป็นวิธีการที่สะท้อนให้เห็นถึงมูลค่าของทรัพย์สินนั้น โดยเกิดจากการสรุปผลความเห็นของผู้ประเมินมูลค่าเกี่ยวกับทรัพย์สินที่นำมาประเมิน และข้อมูลที่มีอยู่ต้องนำมาเปรียบเทียบกันได้ และ

เพียงพอต่อการวิเคราะห์ตามหลักแห่งตรรกวิทยา มีวิจารณญาณ และมีสามัญสำนึกที่ดี นอกจากนั้นในการประเมินมูลค่าในแต่ละครั้ง ผู้ประเมินมูลค่าต้องกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมินมูลค่า เพื่อเลือกใช้วิธีการประเมินและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการประเมินได้ถูกต้อง และนำไปสู่การนำมูลค่าที่ได้จากการประเมินไปใช้ในเรื่องต่าง ๆ ได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน (เจริญ เจษฎาวัลย์, 2548 : 16)

วิธีการประเมินมูลค่าทรัพย์สินนั้นมีหลายวิธี แต่วิธีที่ใช้กันเป็นสากล มี 3 วิธีคือ

(1) วิธีเปรียบเทียบข้อมูลตลาด (Market Approach) วิธีนี้เป็นการประเมินด้วยการเปรียบเทียบโดยตรงจากข้อมูลทางการตลาดที่มีอยู่ ซึ่งผู้ประเมินจะต้องพิจารณาถึงราคาตลาดของทรัพย์สินที่มีลักษณะใกล้เคียงกันที่นำมาเปรียบเทียบ โดยอาจพิจารณาจากราคาที่เจ้าของทรัพย์สินต้องการจะขาย หรือราคาที่มีผู้สนใจเสนอจะซื้อหรืออัตราค่าเช่า ทั้งนี้ จะต้องพิจารณาถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และกฎหมายของทรัพย์สินที่จะเปรียบเทียบกันโดยมีการคำนึงถึงหลักการทดแทนเป็นสำคัญ

(2) วิธีต้นทุน (Cost Approach) วิธีนี้ เป็นการหามูลค่าของทรัพย์สินด้วยการหาต้นทุนของสิ่งปลูกสร้างที่เหมือนกันกับทรัพย์สินที่ประเมินราคา ณ วันที่ประเมินราคา ซึ่งก็คือ ต้นทุนผลิตใหม่แต่ในบางกรณีวัสดุอุปกรณ์วิธีการก่อสร้าง การออกแบบหรือส่วนประกอบการก่อสร้างก็ได้หมดยุคหมดสมัยไปแล้ว ไม่สามารถจะทำการผลิตขึ้นมาใหม่ได้ ในสถานการณ์เช่นนี้ ผู้ประเมินราคาก็จะต้องประมาณการต้นทุนของสิ่งปลูกสร้างใหม่ โดยคำนึงถึงการเปรียบเทียบการใช้อัตถประโยชน์ ซึ่งเรียกว่า ต้นทุนทดแทนใหม่ อย่างไรก็ตาม การประมาณหาต้นทุนจะใช้วิธีต้นทุนผลิตใหม่ หรือต้นทุนทดแทนใหม่ก็ควรอธิบายให้ชัดเจนในรายการการประเมินราคา

(3) วิธีรายได้ (Income Approach) วิธีนี้เป็นการหามูลค่าด้วยการแปลการคาดคะเนรายได้ ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคต มาเป็นมูลค่าในปัจจุบัน (ไพโรจน์ ซึ่งศิลป์, 2554 : 6-7, 43, 91, 123,155)

5. สรุป

(1) การควบคุมวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สิน

ในประเด็นนี้ จะเห็นได้ว่า แม้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยมี 2 สมาคมหลัก ๆ ที่ทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลมาตรฐานทั้งในเรื่องของคุณสมบัติของผู้ที่จะมาทำหน้าที่ในการประเมินและจรรยาบรรณของผู้ประเมินมูลค่าทรัพย์สิน ซึ่ง 2 สมาคมดังกล่าวนั้น ได้แก่ ผู้ประเมินค่าทรัพย์สินแห่งประเทศไทยและสมาคมนักประเมินราคาอิสระไทย นอกจากนั้นยังมีมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สิน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ประเมินมูลค่าทรัพย์สินสามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นมาตรฐานวิชาชีพเดียวกัน และเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในตลาดเงินและตลาดทุน ซึ่งเป็นการช่วยพัฒนาและยกระดับวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินของประเทศไทยให้ได้มาตรฐานทัดเทียมกับต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การยกระดับวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สินให้มีมาตรฐานและให้เทียบเท่าระดับสากลนั้น ทั้งองค์กรและมาตรฐานและจรรยาบรรณ ฯ คงไม่เพียงพอ ทั้งนี้ เนื่องจากนับแต่อดีตที่ผ่านมาในเรื่องของการประเมินมูลค่าทรัพย์สินนั้นเกิดปัญหาขึ้นบ่อยครั้ง เช่น การประเมินมูลค่าขาดมาตรฐานที่ดี การประเมินมูลค่าทรัพย์สินสูงหรือต่ำเกินไป เป็นต้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายควบคุมวิชาชีพประเมินมูลค่า และไม่มีหน่วยงานกำกับดูแลมาตรฐานการประเมินมูลค่าทรัพย์สินในประเทศไทย จึงมักเกิดปัญหาตามที่กล่าวมาข้างต้น

ดังนั้น ในประเด็นนี้ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า การผลักดันให้มีกฎหมายเฉพาะที่มาควบคุมวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สิน ย่อมส่งผลให้การประเมินมูลค่ามีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล นอกจากนั้นยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งให้สามารถเอาผิดกับผู้ประเมินมูลค่าที่ประเมินมูลค่าทรัพย์สินผิดพลาดและไม่มี

จรรยาบรรณ เช่น การประเมินมูลค่าทรัพย์สินสูงเกินความเป็นจริง ทำให้ทรัพย์สินนั้นไม่ได้สะท้อนมูลค่าที่แท้จริงของทรัพย์สิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ เป็นต้น โดยศึกษากฎหมายของสหพันธรัฐมาเลเซียเป็นแนวทาง เพราะมีพระราชบัญญัติผู้ประเมินค่าทรัพย์สินและนายหน้าใช้บังคับมาเป็นเวลากว่า 20 ปีแล้ว นอกจากนั้นยังได้ปรับปรุงมาตรฐานวิชาชีพให้ทันสมัยขึ้นเรื่อย ๆ

(2) การส่งเสริมผู้ประกอบอาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สิน

ในประเด็นนี้ จะเห็นได้ว่า ในธุรกิจหลายประเภท เช่น ธุรกิจด้านการเงิน การลงทุน การร่วมทุน เป็นต้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพึ่งพาวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สิน ทำให้วิชาชีพการประเมินมูลค่าเป็นวิชาชีพหนึ่งที่สำคัญในการช่วยผลักดันให้ธุรกิจมีการพัฒนาและเจริญเติบโต แม้ว่าในปัจจุบันวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สินจะมีหลายหน่วยงานที่สนับสนุนและผลักดันให้วิชาชีพดังกล่าวเป็นที่ยอมรับและมีมาตรฐาน เช่น สมาคมนักประเมินราคาอิสระไทย สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ได้พยายามผลักดันให้วิชาชีพนี้เป็นที่ยอมรับของภาคธุรกิจโดยดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประกาศใช้มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินในประเทศไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ประเมินมูลค่าทรัพย์สินสามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้องทั้งในตลาดเงินและตลาดทุนดังกล่าว หรือการจัดอบรมพัฒนาความรู้ทางวิชาชีพแก่ผู้ประกอบวิชาชีพประเมินมูลค่า เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม กลไกการกำกับดูแลวิชาชีพผู้ประเมินมูลค่าในประเทศไทยนั้นพบว่า ยังไม่สอดคล้องกับแนวโน้มของวิชาชีพประเมินมูลค่าที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะมาทำหน้าที่ในการประเมินมูลค่าทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งในเรื่องนี้จะเห็นได้ว่า การออกใบอนุญาตการเป็นผู้ประเมินมูลค่านั้น ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายควบคุม ทำให้การกำหนดคุณสมบัติของผู้ประเมินและการออกใบอนุญาตให้แก่ผู้ประกอบวิชาชีพประเมินมูลค่า เป็นการออกโดยสมาคมวิชาชีพที่ก่อตั้งโดยการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่ประกอบวิชาชีพเดียวกัน ซึ่งได้แก่ สมาคมวิชาชีพประเมินราคาอิสระไทย ผู้ประเมินมูลค่าที่ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพจากสมาคมวิชาชีพประเมินราคาอิสระไทย

ดังนั้น ในประเด็นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า การส่งเสริมให้วิชาชีพประเมินมูลค่าเป็นที่ยอมรับในภาคธุรกิจนอกจากการมีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สินเพื่อควบคุมการออกใบอนุญาตผู้ประเมินมูลค่าทรัพย์สินแล้ว ผู้เขียนเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมผู้ประเมินดังกล่าว โดยให้มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนร่วมมือกันจัดอบรมหลักสูตรการประเมินมูลค่าทรัพย์สินที่มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล เพื่อให้ผู้ประเมินมูลค่าทรัพย์สินนั้นเชี่ยวชาญในทรัพย์สินที่ทำการประเมินมูลค่า โดยศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรของสหรัฐอเมริกาเป็นแนวทาง

6. ข้อเสนอแนะ

วิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สินถือเป็นวิชาชีพหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในทางเศรษฐกิจ เพราะถ้าหากการประเมินมูลค่าทรัพย์สินขาดมาตรฐาน ผู้ประเมินมูลค่าขาดจริยธรรมในการประเมิน ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจการเงินของประเทศไทย ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นควรเสนอให้มีกลไกในการควบคุมและส่งเสริมผู้ประกอบวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สิน ดังนี้

(1) เสนอให้เร่งผลักดันออกกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สิน ซึ่งเกิดจากการร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ประกอบด้วย กรมธนารักษ์ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัดของสำนักงานประเมินทรัพย์สิน ธนาคารแห่งประเทศไทย สมาคมผู้ประเมินค่าทรัพย์สินแห่งประเทศไทย สมาคม

นักประเมินราคาอิสระไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพราะนอกจากจะเป็นการยกระดับมาตรฐานของวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สินให้เทียบเท่ามาตรฐานสากลแล้ว ยังเป็นการสร้างความเป็นธรรมในการทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน เมื่อมีการใช้บริการการประเมินมูลค่าทรัพย์สินจากผู้มีใบอนุญาตที่ขึ้นทะเบียนไว้ตามกฎหมาย

(2) เสนอให้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ เพื่อกำหนดและพัฒนามาตรฐานการประกอบวิชาชีพประเมินมูลค่าทรัพย์สิน ตลอดจนส่งเสริมการผลิตบุคลากรด้านการประเมินมูลค่าทรัพย์สินให้มีความเชี่ยวชาญและมีคุณภาพ

7. เอกสารอ้างอิง

เจริญ เจษฎาวัลย์. (2548). **คู่มือการประเมินมูลค่าทรัพย์สิน.** นนทบุรี : บริษัท พอดี จำกัด.

ปรีดา ยังสุขสถาพร. (2551). **ทรัพย์สินทางปัญญาน่ารู้และวิธีการประเมินมูลค่า.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทแอ๊ปป้า พริ๊นติ้งกรุ๊ป จำกัด.

พัลลภ กฤตยานวัช. (2548). การเป็นนักประเมินอาชีพในสหรัฐอเมริกา. **วารสารอาคารสงเคราะห์ เต็มใจช่วยเหลือเพื่อบ้าน เพื่อคุณ.**

ไพรัช มณฑาพันธุ์ และพัลลภ กฤตยานวัช. (2555). **การพัฒนาและแนวโน้มของการประเมินมูลค่าทรัพย์สินกับบทบาทสมาคมนักประเมินราคาอิสระไทย.** กรุงเทพมหานคร : สมาคมนักประเมินราคาอิสระไทย.

ไพรัช มณฑาพันธุ์. (2562). **การประเมินมูลค่าทรัพย์สินประเทศไทย**. [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 20 ตุลาคม 2562 https://journal.ghbank.co.th/uploads/journal/pagelist/pagelist_86_th/46.pdf

ไพโรจน์ ซึ่งศิลป์, (2538). **หลักการประเมินราคาทรัพย์สิน.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศุธาศิน.

มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินในประเทศไทย พ.ศ. 2548

โสภณ พรโชคชัย. (2562). **สถานการณ์ตลาดอสังหาริมทรัพย์อาเซียนจากการประชุมผู้ประเมินค่าทรัพย์สินอาเซียน**. [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 20 ตุลาคม2562 https://www.area.co.th/thai/area_announce/area_anpg.php?strquey=area_announcement48.htm

การจัดหาเงินทุนโดยการออกหุ้นของบริษัทจำกัดซึ่งจัดตั้งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

FUNDRAISING THROUGH ISSUANCE OF SHARES BY LIMITED COMPANIES INCORPORATED UNDER CIVIL AND COMMERCIAL CODE

สมจิตต์ เซอร์ซันซี

ด็อกเตอร์ หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิตและนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

E-mail: sjsersansie@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาเรื่องการจัดหาเงินทุนโดยการออกหุ้นระดมทุนของบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่ามีอุปสรรคต่อการจัดหาเงินทุนของธุรกิจที่จัดตั้งขึ้นในรูปของบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือไม่อย่างไร การศึกษาพบว่าการจัดหาเงินทุนโดยการออกหุ้นระดมทุนโดยการเพิ่มทุนของบริษัทจำกัดนั้นยังไม่คล่องตัวมีอุปสรรค เนื่องจากกฎหมายกำหนดห้ามไม่ให้บริษัทจำกัดออกหุ้นขายให้กับประชาชนทั่วไปแล้ว ยังกำหนดให้ออกหุ้นระดมทุนได้เฉพาะกับผู้ถือหุ้นเดิมและกรรมการบริษัทซึ่งเป็นบุคคลภายในบริษัทเท่านั้น บริษัทจำกัดไม่สามารถเพิ่มทุนเพื่อระดมทุนจากบุคคลภายนอก เช่น ผู้มีความประสงค์ที่จะเข้ามาร่วมทุน หรือผู้จะเข้ามาฟื้นฟูบริษัทได้โดยตรงตามบทบัญญัติของกฎหมายแต่ประการใด จึงเห็นควรพิจารณาทำการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 22 หมวด 4 ว่าด้วยบริษัทจำกัดให้บริษัทจำกัดสามารถออกหุ้นระดมทุนจากบุคคลภายนอกที่ประสงค์จะลงทุนในวงจำกัดได้ โดยเชื่อว่าการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวจะนำไปสู่การส่งเสริมการออกหุ้นระดมทุนเพื่อช่วยในการดำเนินธุรกิจและขยายกิจการในรูปแบบของบริษัทจำกัดอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจของประเทศและเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจเริ่มต้นและธุรกิจขนาดเล็กโดยรวมทั้งหมด

คำสำคัญ: การจัดหาเงินทุน การออกหุ้น บริษัทจำกัด

ABSTRACT

This paper aims to examine whether the raising of funds through issuance of shares by limited companies established or incorporated in accordance with the Civil and Commercial Code has any problems or obstacles. The study found that raising of funds through the issuance of shares upon capital increase of such limited companies is not flexible and facing problems. It is because limited companies are not only prohibited to make a public offering of shares, but they also could increase their capital by the sale of shares to only existing shareholders according to shareholders' preemptive rights and to directors of the companies. Limited companies cannot raise funds through capital increase from outsiders such as investors wishing for joint investment or for

reorganizing of the companies. It is, therefore, suggested that the amendment to the provisions of the Civil and Commercial Code, Book III, Title XXII, Chapter IV regarding Limited Companies to allow limited companies to be able to issue shares to other interesting investors than their existing shareholders and directors should be taken into consideration. By means of such amendment, it is believed that fundraising for the operation and expansion of business in the form of limited companies which are also an essential part of the fundamental elements of economic system of the country could be more flexible and be beneficial to the start-ups and small businesses as a whole.

KEYWORDS : Fundraising, Issuance of Shares, Limited Companies

1. บทนำ

บริษัทจำกัดที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 ลักษณะ 22 หมวด 4 นั้น เป็นองค์กรธุรกิจในรูปของบริษัทที่ออกหุ้นได้ (Stock Companies) ที่จัดตั้งขึ้นมาด้วยวิธีการจัดหาเงินทุนมาดำเนินธุรกิจโดยวิธีการออกหุ้นระดมทุนเป็นสำคัญ แม้ว่าบริษัทจำกัดจะสามารถระดมทุนโดยวิธีการอย่างอื่น เช่น การกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินหรือจากบุคคลทั่วไปโดยการออกตราสารหนี้ เช่น ตั๋วเงินและหุ้นกู้ได้ก็ตาม

การระดมทุนโดยการออกหุ้นของบริษัทโดยทั่วไปสามารถทำได้ 3 ลักษณะ คือ (1) การระดมทุนจากผู้ถือหุ้นเดิม (Right Offering: RO) ของบริษัท ซึ่งการระดมทุนในลักษณะนี้เป็นลักษณะดั้งเดิมเพื่อรักษาสัดส่วนและสิทธิที่มีอยู่ของผู้ถือหุ้น (Preemptive Right) (2) การระดมทุนจากบุคคลโดยเฉพาะเจาะจง (Private Placement: PP) เป็นการระดมทุนจากบุคคลภายนอกในวงจำกัดที่กฎหมายกำหนดไว้ และ (3) การระดมทุนจากประชาชนทั่วไป (Public Offering: PO) การระดมทุนของบริษัทมหาชนสามารถกระทำได้ทั้งลักษณะ RO ลักษณะ PP และ PO ส่วนบริษัทเอกชนนั้นไม่สามารถระดมทุนในลักษณะ PO และไม่สามารถเพิ่มทุนในลักษณะ PP ได้ทั้งนี้สืบเนื่องจากวิวัฒนาการของกฎหมายในบริบทของประเทศไทยที่บริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ถูกกำหนดโดยกฎหมายให้เป็นบริษัทเอกชน (Private Companies) (พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด ฉบับเดิม พ.ศ. 2521 และฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2535 มาตรา 4) จึงห้ามระดมทุนดังกล่าว

ในปัจจุบันภาครัฐพยายามที่จะส่งเสริมให้ผู้ประกอบธุรกิจเริ่มต้น (Start-ups) ธุรกิจขนาดเล็กขนาดกลาง (Small and Medium Enterprises : SMEs) ซึ่งเป็นรากฐานของระบบเศรษฐกิจของประเทศที่สำคัญส่วนหนึ่งให้สามารถมีแหล่งระดมเงินทุน และเนื่องจากองค์กรธุรกิจในรูปของห้างหุ้นส่วนและบริษัทที่จดทะเบียนและดำเนินการอยู่ทั้งหมดประมาณ 712,939 แห่งจะอยู่ในรูปของบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ถึง 529,443 แห่ง (ข้อมูลการจดทะเบียนนิติบุคคล กรมพัฒนาธุรกิจการค้า ประจำปี 2561) แต่บริษัทจำกัดนั้นไม่สามารถระดมทุนได้อย่างคล่องตัว เนื่องจากสามารถออกหุ้นเพิ่มทุนเสนอขายในลักษณะ RO ให้แก่ผู้ถือหุ้นเดิมและกรรมการบริษัทซึ่งเป็นบุคคลภายในบริษัทเท่านั้น ในกรณีที่บุคคลภายในดังกล่าวไม่มีเงินที่จะมาใส่เพิ่มให้บริษัทสามารถดำเนินธุรกิจหรือขยายธุรกิจต่อไป บริษัทจำกัดจะพบอุปสรรคทางกฎหมายในการจัดหาเงินทุนจากบุคคลอื่นนอกจากผู้ถือหุ้นและกรรมการด้วย ดังนั้นบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาและวิเคราะห์บทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการระดมทุนโดยการออกหุ้นของบริษัทเอกชนที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยจะทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายบริษัทโดยเฉพาะบริษัทเอกชนของต่างประเทศ

เพื่อที่จะหาทางออกให้บริษัทจำกัดหรือบริษัทเอกชนตามกฎหมายไทยเกี่ยวกับการระดมทุนโดยการออกหุ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์

(1) เพื่อศึกษาถึงการระดมทุนโดยการออกหุ้นของบริษัทจำกัด

(2) เพื่อศึกษาถึงแนวทางการแก้ไขอุปสรรคเพื่อส่งเสริมการระดมทุนโดยการออกหุ้นของบริษัทจำกัด

3. กฎหมายเกี่ยวกับการระดมทุนโดยการออกหุ้นของบริษัทเอกชนในต่างประเทศ

สหราชอาณาจักร (United Kingdom)

ตามกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งบริษัทของสหราชอาณาจักรคือ Companies Act 2006 นั้น บริษัทสามารถก่อตั้งขึ้นได้ในหลายรูปแบบ แต่บริษัทประเภทที่ออกหุ้นระดมทุนได้ (Company Limited by Shares) อาจแบ่งได้เป็นบริษัทเอกชน (Private Companies) และบริษัทมหาชนจำกัด (Public Companies) (Companies Act 2006 Sections 3-4) และสำหรับบริษัทเอกชนของสหราชอาณาจักรตาม Companies Act 2006 นั้น กฎหมายกำหนดห้ามบริษัทเอกชนเสนอขายหุ้นต่อประชาชนหรือออกหุ้นด้วยประการใดโดยมีความประสงค์จะขายให้แก่ประชาชน (Companies Act 2006 Section 755)

อย่างไรก็ตามการออกหุ้นเสนอขายของบริษัทเอกชนนั้น บริษัทเอกชนสามารถออกหุ้นเสนอขายแก่ผู้ถือหุ้นเดิมได้ (Right Offering) ตามสิทธิของผู้ถือหุ้นก่อน (Preemptive Right) แต่ถ้าผู้ถือหุ้นไม่ซื้อไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติของกฎหมายห้ามบริษัทเอกชนระดมทุนขายหุ้นให้แก่บุคคลภายนอก เพียงแต่ต้องห้ามไม่ให้ออกหุ้นระดมทุนจากประชาชน (Public Offering) ตามที่กฎหมายกำหนดดังกล่าว

ประเทศสิงคโปร์ (Singapore)

ภายใต้ Companies Act 1967 ของประเทศสิงคโปร์ กำหนดแบ่งประเภทบริษัทที่ออกหุ้นได้ (Company Limited by Shares) เป็นบริษัทเอกชน (Private Companies) และบริษัทมหาชนจำกัด (Public Companies) (Company Act 1967 Section 19) โดยบริษัทมหาชนนั้นสามารถที่จะออกหุ้นระดมทุนได้ทุกลักษณะไม่ว่าจะเสนอขายแก่ผู้ถือหุ้นเดิม บุคคลใด ๆ หรือประชาชนทั่วไปตามที่กฎหมายกำหนด สำหรับบริษัทเอกชนของประเทศสิงคโปร์ตาม Companies Act 1967 ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติที่ชัดเจนกำหนดห้ามออกหุ้นเสนอขายต่อประชาชน (Public Offering) แต่ Private Companies ถูกจำกัดให้มีผู้ถือหุ้นได้ไม่เกิน 50 ราย (Company Act 1967 Section 18(1)(6)) และ Private Companies สามารถแปรสภาพการจดทะเบียนเป็น Public Companies ได้ (Company Act 1967 Section 31) และ Public Companies จะเสนอขายหุ้นต่อประชาชนจะต้องมีการยื่นหนังสือชี้ชวนต่อองค์กรกำกับดูแลและดำเนินการตาม Securities and Futures (Amendment) Act 2017 จึงอาจพิจารณาได้ว่า Private Companies ไม่สามารถเสนอขายหุ้นกับประชาชนในวงกว้างได้ (Public Offering) แต่ก็ไม่มีบทบัญญัติห้ามบริษัทเอกชนระดมทุนจากบุคคลอื่นนอกจากผู้ถือหุ้นของบริษัทเช่นกัน

สหรัฐอเมริกา (United States of America)

กฎหมายบริษัทของสหรัฐอเมริกาจะแตกต่างกันไปในแต่ละรัฐ (State) แม้ว่าตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 American Bar Association จะจัดทำกฎหมายบริษัทธุรกิจแม่บท (Model Business Corporation Act: MBCA) ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี ค.ศ. 1984 (Revised Model Business Corporation Act: RMBCA) เพื่อเป็นแม่บทอ้างอิงในการจัดทำกฎหมายบริษัท แต่กฎหมายบริษัทและการระดมทุนในการออกหุ้นของบริษัทของแต่ละรัฐก็มีความ

แตกต่างกัน ในบทความนี้จึงจะพิจารณาเฉพาะกฎหมายของบางรัฐเท่านั้น ซึ่งได้แก่รัฐ Delaware รัฐ California และรัฐ New York เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยในเรื่องของการระดมทุนโดยการออกหุ้น ในกฎหมายบริษัทของสหรัฐอเมริกา โดยทั่วไปไม่ปรากฏว่ามีการกำหนดแบ่งบริษัทประเภทที่ออกหุ้นได้ (Stock Companies) เป็นบริษัทเอกชนหรือบริษัทมหาชน แต่เป็นที่ยอมรับกันว่าบริษัทที่ไม่ได้ยื่นจดทะเบียนเปิดเผยข้อมูลเพื่อเสนอขายหุ้นต่อประชาชน (Public Offering) ในวงกว้างกับคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (Securities and Exchange Commission: SEC) ตาม Federal Securities Act 1933 และ Exchange Act 1934 โดยมีผู้ถือหุ้นจำนวนไม่มาก มีการบริหารกิจการอยู่ในกลุ่มผู้ถือหุ้น และมีการจำกัดการโอนหุ้นให้แก่บุคคลภายนอกจะถือว่าเป็นบริษัทเอกชนหรือที่เรียกว่า Closely-held Corporations ซึ่งต่างกับบริษัทที่เสนอขายหุ้นให้แก่ประชาชนที่เรียกว่า Publicly-held Corporations ซึ่งทั้ง MBCA และ RBMCA ได้ยอมรับกำหนดลักษณะของ Closely-held Corporations ไว้ในกฎหมายแม่บท ซึ่งส่วนหนึ่งของรัฐในสหรัฐอเมริกาได้นำมาบัญญัติไว้ เช่น General Corporation Act of Delaware 1953 ได้กำหนดว่า Closely-held Corporations คือบริษัทที่ไม่มีการระดมทุนจากประชาชน (Section 342(a)(3)) และมีผู้ถือหุ้นจำกัดอยู่เพียงไม่เกิน 30 ราย (Section 342(a)(1)) นอกจากนั้น General Corporation Act ของรัฐ Delaware และ Business Corporation Act 2016 ของรัฐ California รวมทั้ง New York Corporation Act 2016 ก็มิได้มีบทบัญญัติกำหนดให้ Closely-held Corporations เพิ่มทุนได้เฉพาะให้แก่ผู้ถือหุ้นเดิมและกรรมการเท่านั้น เนื่องจากถ้าบริษัทต้องการจะระดมทุนจากประชาชนทั่วไปในสหรัฐอเมริกาก็จะต้องมีการจดทะเบียนและยื่นเปิดเผยข้อมูลตามกฎหมายของสหรัฐคือ Federal Securities Act 1933 และ Exchange Act 1934 ซึ่งบริษัทที่กระทำการเสนอขายหุ้นดังกล่าวจะถือว่าเป็น Publicly-held Corporations และต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ในเรื่องการคุ้มครองผู้ลงทุน โดยมี SEC เป็นผู้กำกับดูแลอีกชั้นหนึ่ง (Hamilton, 1991: 12-14)

4. กฎหมายเกี่ยวกับการระดมทุนโดยการออกหุ้นของบริษัทเอกชนในประเทศไทย

วิวัฒนาการเกี่ยวกับการออกหุ้นระดมทุนของบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

กฎหมายเกี่ยวกับบริษัทของประเทศไทย ได้มีการวิวัฒนาการที่สำคัญควบคู่มากับกฎหมายที่ควบคุมและกำกับดูแลตลาดทุน (Capital Market) คือกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ จึงจะพิจารณาวิวัฒนาการพอสังเขปในส่วนนี้

1. พ.ศ. 2472 - ก่อน พ.ศ. 2521

นับตั้งแต่มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 22 หมวด 4 หุ้นส่วนและบริษัทตั้งแต่ปี พ.ศ. 2472 (โสภณ รัตนากร, 2556: 7, 238) มาจนถึงก่อนการแก้ไขครั้งสำคัญในปี พ.ศ. 2521 นั้น บริษัทจำกัดที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สามารถระดมทุนโดยการออกหุ้นเสนอขายในลักษณะที่เป็นได้ทั้งการออกให้แก่ผู้ถือหุ้นเดิม การออกให้บุคคลภายนอกโดยเฉพาะเจาะจง และการออกให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป โดยไม่มีข้อจำกัดเหมือนดังในปัจจุบัน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก่อนการแก้ไข พ.ศ. 2521 มาตรา 1222)

ในปี พ.ศ. 2517 ได้มีการพัฒนาตลาดทุนในส่วนของตลาดรองหรือตลาดซื้อขายแลกเปลี่ยนหลักทรัพย์ (Securities Exchange) ขึ้นเป็นรูปธรรมและได้มีการตราพระราชบัญญัติตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2517 และในปี พ.ศ. 2518 ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Stock Exchange of Thailand: SET) ได้รับการจัดตั้งขึ้นเริ่มดำเนินการ บริษัทซึ่งทำ PO และนำหุ้นเข้าจดทะเบียน (Listing) ซื้อขายใน SET ในขณะนั้นทั้งหมดเป็น

บริษัทจำกัดซึ่งจัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และบริษัทที่ทำ PO และจดทะเบียนใน SET ดังกล่าวก็ถือว่าเป็นบริษัทมหาชน (Public Companies) ตามสากล ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าบริษัทจำกัดที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์สามารถที่จะเป็นบริษัทเอกชน (Private Companies) หรือบริษัทมหาชน (Public Companies) ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าบริษัทจำกัดจะระดมทุนออกหุ้นเสนอขายแก่ประชาชนทั่วไปหรือไม่

2. ช่วง พ.ศ. 2521 - ก่อน พ.ศ. 2527

อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2521 ได้มีการตราพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2521 โดยกฎหมายกำหนดให้บริษัทมหาชนจำกัดที่จัดตั้งขึ้นนั้น จะต้องเสนอขายหุ้นให้แก่ประชาชนโดยทั่วไปตามที่กฎหมายกำหนดให้แล้วเสร็จก่อนจึงจะดำเนินการจดทะเบียนจัดตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคลได้ (พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2521 มาตรา 23 และมาตรา 52) ตามข้อเสนอแนะของศาสตราจารย์ Sidney M. Robbins (Robbins, 1970: 53-54)

ในขณะเดียวกันพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัดก็กำหนดให้บริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นบริษัทเอกชน (Private Companies) (พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด (ฉบับเดิม) พ.ศ. 2521 และพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 4) ที่มีผู้ถือหุ้นในจำนวนไม่เกิน 99 ราย (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2521 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก่อนการแก้ไข พ.ศ. 2535 มาตรา 1096 ทวิ) และห้ามบริษัทจำกัดออกหุ้นเสนอขายให้แก่ประชาชน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1102) และเมื่อมีการเพิ่มทุน กฎหมายกำหนดให้บริษัทจำกัดสามารถออกหุ้นเพิ่มทุนให้แก่ผู้ถือหุ้นเดิมและกรรมการบริษัทเท่านั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1222) โดยเป็นหลักการที่ว่าการเสนอขายหุ้นต่อประชาชนควรเป็นบริษัทมหาชนจำกัด โดยเปรียบเทียบกับบริษัทเอกชนแล้วบริษัทเอกชนจะเป็นการประกอบกิจการของบุคคลในหมู่ญาติพี่น้อง อาศัยเงินทุนเฉพาะในกลุ่มของตนเอง (สุทธิชัย จิตรวาณิช (2524): 13) บริษัทเอกชนจะนำหุ้นขายให้แก่บุคคลภายนอกไม่ได้เลย หากฝ่าฝืนบริษัทและผู้บริหารอาจมีโทษปรับ 20,000 บาท (พระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคม และมูลนิธิ พ.ศ. 2499 มาตรา 21)

3. ปี พ.ศ. 2535 – ปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2535 ได้มีการปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวกับตลาดการเงิน (Financial Market) ซึ่งเป็นแหล่งระดมทุนของบริษัทธุรกิจทั้งในตลาดเงิน (Money Market) ซึ่งเป็นการกู้ยืมผ่านสถาบันการเงินและในตลาดทุนหรือตลาดหลักทรัพย์ (Capital Market or Securities Market) ซึ่งเป็นการระดมทุนโดยการออกตราสารที่เป็นหลักทรัพย์ (Securities) ไม่ว่าจะเป็นตราสารทุนได้แก่หุ้นหรือตราสารหนี้ ได้แก่ หุ้นกู้ เป็นต้น ให้เป็นไปตามแบบประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงได้มีการตรากฎหมายกำกับดูแลตลาดทุนทั้งระบบขึ้นมา นั่นก็คือพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 เพื่อกำกับดูแลการออกหลักทรัพย์ระดมทุนจากประชาชนทั่วไปมาดำเนินการและขยายธุรกิจ ในขณะเดียวกันก็มีการออกพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 เพื่อยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับ พ.ศ. 2521 และแก้ไขอุปสรรคที่ไม่สอดคล้องกับการจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด

อย่างไรก็ตาม หลักการที่กำหนดให้บริษัทจำกัดที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ต้องเป็นบริษัทเอกชนโดยไม่สามารถออกหุ้นเสนอขายให้แก่ประชาชนและไม่สามารถเพิ่มทุนออกหุ้นขายให้แก่บุคคลภายนอกได้ตามที่กำหนดไว้นั้น ต่อมาพระราชบัญญัติหลักทรัพย์ได้มีบทบัญญัติกำหนดยกเว้นให้บริษัทจำกัดสามารถระดมทุนจากประชาชนได้โดยผ่านระบบอิเล็กโทรนิกส์ทางเว็บไซต์ (Equity Crowdfunding) ตามเงื่อนไขการคุ้มครองผู้ลงทุนตามที่กฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์กำหนดในลักษณะเดียวกันกับ

การออกหุ้นระดมทุนจากประชาชนทั่วไป (Public Offering) ของบริษัทมหาชนจำกัด (นิลุบล เลิศนุวัฒน์, 2559: 2-4) แต่ก็ยังเป็นการเฉพาะเรื่องและไม่ครอบคลุมเป็นการยกเลิกหลักการทั่วไปทั้งหมดของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งกำหนดห้ามบริษัทจำกัดออกหุ้นระดมทุนจากบุคคลภายนอกแต่อย่างใด

การออกหุ้นเพิ่มทุน

การระดมทุนโดยการออกหุ้นเพิ่มทุนเป็นวิธีการหนึ่งที่บริษัทจำกัดใช้กันเพราะมีค่าใช้จ่ายและต้นทุนที่ถูกและทำได้สะดวกเมื่อเทียบกับการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน โดยการออกหุ้นระดมทุนอาจกระทำได้ดังนี้

1. การขายหุ้นให้แก่ผู้ถือหุ้นเดิม (Right Offering)

กฎหมายกำหนดให้บริษัทจำกัดสามารถระดมทุนจากผู้ถือหุ้นเดิมของบริษัทเท่านั้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1222) โดยบรรดาหุ้นที่ออกใหม่ต้องเสนอขายแก่ผู้ถือหุ้นเดิมตามสัดส่วนของจำนวนหุ้นที่ผู้ถือหุ้นแต่ละคนถืออยู่ อีกทั้งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ยังกำหนดว่า การเสนอขายหุ้นของบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ว่าจะกระทำโดยบริษัทที่ออกหุ้นนั้นเอง หรือผู้ถือหุ้นของบริษัทดังกล่าว มิให้กระทำเป็นการทั่วไป หรือต่อบุคคลในวงกว้าง เว้นแต่จะได้รับยกเว้นหรือปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการที่คณะกรรมการกำกับตลาดทุนกำหนด (พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 34) ซึ่งปัจจุบันคณะกรรมการกำกับตลาดทุน ได้ออกหลักเกณฑ์ยกเว้นเฉพาะกรณี Equity Crowdfunding ที่กล่าวข้างต้นเท่านั้น ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดในการออกหุ้นระดมทุนของบริษัทจำกัดอยู่

2. การขายหุ้นให้แก่บุคคลโดยเฉพาะเจาะจง (Private Placement)

การระดมทุนวิธีนี้เปิดโอกาสให้บริษัทได้รับทุนมาจากบุคคลภายนอกอื่น ๆ ในวงแคบ โดยพิจารณาจากจำนวนผู้ลงทุน จำนวนหุ้นที่ออกและเสนอขาย และลักษณะของบุคคลที่จะเข้ามาลงทุน บริษัทที่จะระดมทุนด้วยวิธีนี้จะต้องเป็นบริษัทจำกัดตอนที่เริ่มจัดตั้งหรือบริษัทมหาชนจำกัดตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 เท่านั้น โดยการระดมทุนโดยเฉพาะเจาะจงนั้นตามกฎหมายหมายถึง (1) การเสนอขายหุ้นที่ออกใหม่ให้แก่บุคคลตั้งแต่ 50 รายขึ้นไปในรอบระยะเวลาสิบสองเดือน (2) การเสนอขายหุ้นที่ออกใหม่ที่มีมูลรวมทั้งสิ้นไม่เกิน 20 ล้านบาทในรอบสิบสองเดือน และ (3) การเสนอขายหุ้นที่ออกใหม่ต่อผู้ลงทุนสถาบันที่กฎหมายกำหนดไว้ (พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 64 และประกาศคณะกรรมการกำกับตลาดทุน เลขที่ ทจ. 39/2559 ข้อ 39) อย่างไรก็ตามบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่สามารถใช้วิธีนี้ในการระดมทุนได้

3. การขายหุ้นให้แก่ประชาชนทั่วไป (Public Offering)

การระดมทุนวิธีนี้คือการเสนอขายหุ้นให้กับประชาชนทั่วไปในวงกว้าง ซึ่งหมายถึงการเสนอขายหุ้นที่ไม่เข้าลักษณะการเสนอขายให้กับผู้ถือหุ้นเดิมหรือการเสนอขายในวงแคบตามข้อ 1 และข้อ 2 ข้างต้น บริษัทที่จะระดมทุนด้วยวิธีนี้จะต้องเป็นบริษัทมหาชนจำกัดตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 เท่านั้น บริษัทที่ออกและเสนอขายหุ้นจะต้องยื่นขออนุญาต (พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 33) และจัดทำหนังสือชี้ชวนเปิดเผยข้อมูลที่ครบถ้วนให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาซื้อหุ้นของบริษัทยื่นต่อสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 65) เนื่องจากการระดมทุนโดยวิธีนี้มีผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้างจึงต้องมีหน่วยงานกำกับดูแลของรัฐเข้ามาพิจารณาเพื่อการคุ้มครองผู้ลงทุนก่อนที่จะเสนอขายหุ้นดังกล่าวได้

ความพยายามของภาครัฐในการแก้ไขกฎหมายเพื่อส่งเสริมการออกหุ้นระดมทุนของบริษัทจำกัด

ในปี พ.ศ. 2560 ได้มีการเสนอแก้ไขร่างพระราชบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อส่งเสริมธุรกิจเริ่มต้น (Start-ups) ที่อยู่ในรูปบริษัทจำกัด โดยกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ได้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นการแก้ไขร่างกฎหมายดังกล่าวแล้วจำนวนหลายครั้ง และคณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบการแก้ไขร่างกฎหมายดังกล่าวแล้ว แต่ยังไม่ได้นำเข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติในขณะนั้นและยังค้างอยู่ในปัจจุบัน โดยวัตถุประสงค์การแก้ไขเพื่อลดอุปสรรคในการประกอบธุรกิจเริ่มต้น (Start-ups) ดึงดูดนักลงทุน และสร้างแรงจูงใจให้พนักงานของบริษัทจำกัด ซึ่งประเด็นที่เกี่ยวข้องในการระดมทุนของบริษัทจำกัด โดยมีการเสนอปรับปรุงแก้ไขเพื่อเปิดโอกาสให้บริษัทจำกัดสามารถเสนอขายหุ้นต่อพนักงานหรือกรรมการหรือเจ้าหนี้ของบริษัทได้ (สรุปผลการรับฟังความคิดเห็นร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 1222 ในปี พ.ศ. 2560 ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์)

5. วิเคราะห์การออกหุ้นระดมทุนของบริษัทเอกชนตามกฎหมายไทย

การจัดตั้งบริษัทจำกัดหรือบริษัทเอกชนของประเทศไทยในปัจจุบันนับว่ามีความสะดวกมากขึ้นหากเทียบกับสมัยอดีต เพราะปัจจุบันกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการให้บริการจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทได้อำนวยความสะดวกโดยการออกหลักเกณฑ์ให้สามารถจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทจำกัดได้ภายในวันเดียว แต่การระดมทุนในตอนจัดตั้งบริษัทจำกัดก็ยังก่อให้เกิดข้อขัดข้องอยู่มาก เพราะวิธีการออกหุ้นระดมทุนยังอยู่ภายในวงจำกัดของกลุ่มบุคคลผู้ริเริ่มที่จะก่อตั้งบริษัทและบุคคลในวงจำกัด ยังไม่มีการเปิดโอกาสให้บริษัทจำกัดระดมทุนจากประชาชนทั่วไปได้ เนื่องจากกำหนดห้ามมิให้ชี้ชวนประชาชนให้ซื้อหุ้น (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1102) จึงทำให้ไม่คล่องตัวเท่าที่ควร

แนวคิดของบริษัทเอกชนของต่างประเทศตามที่ได้สรุปข้างต้นนั้น จะมีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ เป็นบริษัทที่มีผู้ถือหุ้นอยู่ในวงจำกัด และไม่ได้ระดมทุนออกหุ้นขายให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวอาจเป็นได้ทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีบทบัญญัติจำกัดการออกหุ้นระดมทุนจากประชาชนไว้อย่างชัดเจน เช่น กฎหมายของสหราชอาณาจักร หรือเป็นไปโดยบริบทของการประกอบธุรกิจในรูปแบบบริษัทและการระดมทุนโดยการออกหุ้นเสนอขาย เช่น กฎหมายของรัฐ Delaware รัฐ California และรัฐ New York ของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามที่ได้มีการออกและเสนอขายหุ้นให้แก่ประชาชนจะเป็นบริษัทมหาชนที่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ในเรื่องการคุ้มครองประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ต่อไป

กฎหมายไทยกำหนดให้เพิ่มทุนให้กับผู้ถือหุ้นเดิมตามส่วนจำนวนหุ้นที่ถืออยู่หรือกรรมการของบริษัทเท่านั้น บริษัทไม่สามารถออกและเสนอขายหุ้นเพิ่มทุนให้กับบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ผู้ถือหุ้นของบริษัทได้ หลายๆ บริษัทจึงใช้วิธีเลี่ยงโดยผู้ถือหุ้นเดิมขายหุ้นให้กับนักลงทุนที่ประสงค์จะเข้าร่วมทุนให้เข้ามาเป็นผู้ถือหุ้นก่อนแล้วจึงมีการเพิ่มทุนอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก แม้ในปี พ.ศ. 2560 ภาครัฐจะมีความพยายามที่จะแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้บริษัทจำกัดสามารถเสนอขายหุ้นให้พนักงานและเจ้าหนี้ของบริษัท แต่ก็ไม่ได้เปิดโอกาสให้นักลงทุนอื่นที่ประสงค์จะเข้าร่วมทุนได้ ซึ่งถือว่ายังไม่มีแนวทางที่จะแก้ไขอุปสรรคในการระดมโดยการออกหุ้นเพิ่มทุนของบริษัทจำกัดหรือบริษัทเอกชนให้คล่องตัวมากขึ้นแต่อย่างใด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ระบุไว้ชัดเจนว่าเมื่อมีการเพิ่มทุน บริษัทจำกัดต้องจัดสรรหุ้นเพิ่มทุนให้แก่ผู้ถือหุ้นเดิมตามสัดส่วนการถือหุ้นของผู้ถือหุ้น (Right Offering) ซึ่งถือว่าเป็นการให้สิทธิผู้ถือหุ้นที่จะ

สามารถดำรงสัดส่วนการถือหุ้นเดิมในบริษัทจำกัด (Preemptive/Preemption Rights) หากผู้ถือหุ้นไม่จองซื้อหุ้นตามสิทธิ ผู้ถือหุ้นจะโอนสิทธิในการจองซื้อหุ้นดังกล่าวต่อไปไม่ได้ หากมีหุ้นเหลือกรรมการบริษัทสามารถนำหุ้นในส่วนดังกล่าวขายให้แก่ผู้ถือหุ้นคนอื่นที่ต้องการซื้อ หรือหากไม่มีผู้ถือหุ้นคนใดรับซื้อต้องขายให้กรรมการของบริษัท (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1222) โดยถ้าพิจารณาดูบทบัญญัติตามกฎหมายแล้ว บริษัทไม่สามารถนำหุ้นเพิ่มทุนไปเสนอขายให้แก่บุคคลอื่นใดได้ นอกจากผู้ถือหุ้นและกรรมการของบริษัทเท่านั้น

ในการที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างนี้จึงเป็นอุปสรรคของบริษัทจำกัดซึ่งได้ถูกกำหนดให้เป็นบริษัทเอกชนตามกฎหมายในการที่จะจัดหาเงินทุนหรือระดมทุนโดยการออกหุ้นเสนอขาย ทั้ง ๆ ที่เป็นหลักการสำคัญของบริษัทประเภทที่ออกหุ้นระดมทุน ในกรณีที่บริษัทจำกัดมีความจำเป็นต้องใช้เงินทุนมาดำเนินธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นเงินทุนหมุนเวียนของบริษัท หรือจะทำการขยายกิจการก็ตาม หากผู้ถือหุ้นและกรรมการบริษัทไม่มีเงินที่จะซื้อหุ้นเพิ่มทุน บริษัทจำกัดก็ไม่สามารถจัดหาเงินทุนโดยวิธีการเพิ่มทุนได้ ในกรณีที่บริษัทจำกัดเป็นธุรกิจเริ่มต้น (Start-ups) หรือธุรกิจขนาดเล็กขนาดกลาง (Small and Medium Enterprises) การจัดหาเงินทุนในตลาดเงิน (Money Market) โดยการกู้ยืมจากสถาบันการเงินก็เป็นไปได้ยาก เนื่องจากอาจจะไม่มั่นคงเป็นที่น่าเชื่อถือและมีหลักประกันไม่เพียงพอ และหากจะแปรสภาพเป็นบริษัทมหาชนจำกัด ซึ่งสามารถระดมทุนโดยการออกหุ้นเสนอได้ทั้งจากผู้ถือหุ้นเดิม บุคคลภายนอกบุคคลใด ๆ หรือจากประชาชนทั่วไปได้ก็ตาม บริษัทจำกัดก็ไม่สามารถกระทำได้สะดวกตามเงื่อนไขของกฎหมายในการเป็นบริษัทมหาชนจำกัดตามกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้บริษัทจะต้องมีผู้ถือหุ้นไม่น้อยกว่า 15 ราย (พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 16 และมาตรา 155(2)) หรือมีกรรมการไม่น้อยกว่า 5 คน (พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 67) และจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่ยุ่งยากซับซ้อนในการออกหุ้นเสนอขายแก่ประชาชนอีกหลายประการ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศที่กล่าวข้างต้น จะพบว่าในระบบกฎหมายของต่างประเทศที่กำหนดประเภทบริษัทไว้ในกฎหมายเป็นบริษัทมหาชนและบริษัทเอกชน เช่น สหราชอาณาจักรและประเทศสิงคโปร์ แม้บริษัทเอกชนไม่สามารถออกหุ้นระดมทุนจากประชาชนได้ก็ตาม แต่กฎหมายของประเทศดังกล่าวก็ไม่ได้ห้ามบริษัทเอกชนเพิ่มทุนออกหุ้นระดมทุนเสนอขายแก่บุคคลอื่นนอกจากผู้ถือหุ้นเดิมของบริษัท จึงเห็นได้ว่าบริษัทเอกชนในต่างประเทศข้างต้นนั้นโดยทั่วไปสามารถที่จะระดมทุนจากบุคคลอื่นได้เพียงแต่บางประเทศ เช่น ประเทศสิงคโปร์กำหนดจำกัดจำนวนผู้ถือหุ้นขั้นสูงไว้ไม่เกิน 50 รายและรัฐ Delaware ไม่เกิน 30 ราย ทำให้การออกหุ้นระดมทุนของบริษัทเอกชนสามารถกระทำได้คล่องตัวขึ้นแม้จะไม่สามารถออกหุ้นระดมทุนจากประชาชนได้เหมือนกับบริษัทมหาชนก็ตาม

การเสนอแก้ไขบทบัญญัติการเพิ่มทุนจากเดิมที่สามารถออกหุ้นเสนอขายได้เฉพาะผู้ถือหุ้นและกรรมการของบริษัท ให้สามารถเสนอขายให้กับทั้งผู้ถือหุ้นเดิมตามสัดส่วน หรือพนักงาน หรือกรรมการ หรือเจ้าหนี้ของบริษัท เพื่อเปิดโอกาสให้บริษัทซึ่งเป็นธุรกิจเริ่มต้น (Start-ups) ของกระทรวงพาณิชย์ที่กล่าวข้างต้นนั้นแม้อาจจะสามารถแก้ไขอุปสรรคเรื่องการระดมทุนไปได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาข้อเสนอแก้ไขดังกล่าวเห็นได้ว่ายังไม่อำนวยความคล่องตัวของธุรกิจในรูปของบริษัทเอกชนได้เท่าที่ควร เนื่องจากจำกัดการออกหุ้นเพิ่มทุนได้จากเฉพาะผู้ถือหุ้นเดิมตามสัดส่วน หรือกรรมการ หรือพนักงาน หรือเจ้าหนี้ของบริษัทเท่านั้น ทำให้ความยืดหยุ่นในการระดมทุนโดยการออกหุ้นเพิ่มทุนของบริษัทจำกัดแม้จะมีเพิ่มขึ้นแต่ก็มีเพิ่มขึ้นแบบอยู่ในวงจำกัดมากเกินไป ซึ่งต่างจากกฎหมายในต่างประเทศที่กล่าวข้างต้น เช่น สหราชอาณาจักร และประเทศสิงคโปร์ที่ไม่ได้กำหนดไว้เคร่งครัด เพียงแต่กำหนดไม่ให้บริษัทเอกชนเสนอขายหุ้นระดมทุนจากประชาชนทั่วไปหรือจำกัดจำนวนผู้ถือหุ้นไว้ไม่มากเช่น 50 ราย และในบางรัฐของสหรัฐอเมริกาที่ไม่ได้กำหนด

ประเภทบริษัทไว้ เช่น รัฐ California และรัฐ New York กำหนดว่าถ้าบริษัทระดมทุนจากประชาชนต้องดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ในการออกหุ้นระดมทุนจากประชาชนเท่านั้น

6. สรุป

การจัดหาเงินทุนโดยวิธีการออกหุ้นเพื่อการระดมทุนของบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนนั้น บริษัทจำกัดหรือบริษัทเอกชนสามารถเพิ่มทุนระดมทุนได้โดยการออกหุ้นใหม่เพื่อจัดสรรหรือเสนอขายให้แก่ผู้ถือหุ้นเดิมตามส่วนจำนวนที่ผู้ถือหุ้นแต่ละคนมีอยู่แล้วก่อน หลังจากนั้นหากมีหุ้นเหลือเนื่องจากผู้ถือหุ้นไม่รับซื้อตามที่เสนอขาย กรรมการจะนำไปจัดสรรเสนอขายเพื่อระดมทุนจากผู้ถือหุ้นคนอื่นหรือกรรมการของบริษัทเท่านั้น ซึ่งวิธีการเพิ่มทุนดังกล่าวเป็นการจำกัดการออกหุ้นเพื่อจัดหาเงินทุนมาใช้ในการประกอบธุรกิจหรือขยายธุรกิจได้ หากผู้ถือหุ้นเดิมและกรรมการไม่มีเงินที่จะซื้อหุ้นจากการระดมทุนโดยการออกหุ้น และมีผลทำให้ธุรกิจเริ่มต้น ธุรกิจขนาดเล็ก หรือธุรกิจที่ไม่สามารถจัดหาเงินทุนโดยวิธีการอื่น เช่น การกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน ไม่สามารถที่จะดำเนินธุรกิจต่อไป เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นฐานของประเทศ แม้กระทรวงพาณิชย์จะได้เสนอให้มีการแก้ไข แต่การแก้ไขดังกล่าวก็ยังจำกัดอยู่เฉพาะบุคคลบางกลุ่มที่เป็นวงแคบ อันได้แก่ พนักงานและเจ้าหนี้ของบริษัทเท่านั้น จึงยังไม่สอดคล้องกับแนวทางที่จะส่งเสริมบริษัทจำกัดให้มีการออกหุ้นระดมทุน

7. ข้อเสนอแนะ

เห็นควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 22 หมวด 4 ว่าด้วยบริษัทจำกัดให้สามารถเพิ่มทุนออกหุ้นให้บุคคลภายนอกอื่นในวงจำกัดที่จะเข้ามาถือหุ้นตามหลักเกณฑ์ของคณะกรรมการกำกับตลาดทุนที่ ทจ.39/2559 ในเรื่อง Private Placement ที่กล่าวข้างต้นได้ นอกจากนั้นเพื่อดำรงหลักการของบริษัทจำกัดซึ่งเป็นบริษัทเอกชนที่ไม่สามารถขายหุ้นให้กับประชาชนทั่วไปจำนวนมากเหมือนกับบริษัทมหาชนจำกัด จึงควรกำหนดจำนวนผู้ถือหุ้นขั้นสูงเหมือนกับ Private Companies ในประเทศสิงคโปร์ และ Closely-held Corporations ในรัฐ Delaware ของสหรัฐอเมริกา โดยเพื่อความยืดหยุ่นและคล่องตัวของทั้งบริษัทที่เป็นธุรกิจเริ่มต้นและธุรกิจขนาดเล็กขนาดกลางในประเทศไทยเห็นควรกำหนดจำนวนผู้ถือหุ้นไว้ไม่เกิน 99 ราย ตามที่เคยกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เมื่อแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2521 การกำหนดจำนวนผู้ถือหุ้นไว้เช่นนี้หากมีการเพิ่มทุนให้บุคคลอื่นที่แม้ไม่ใช่ผู้ถือหุ้นเดิมแต่ยังไม่เกินจำนวนขั้นสูงที่กำหนดก็สามารถทำได้ตามกฎหมาย เพื่อให้การระดมทุนโดยการออกหุ้นเพิ่มทุนของบริษัทจำกัดมีประสิทธิภาพและคล่องตัวมากขึ้นไม่จำกัดอยู่เฉพาะบุคคลภายในบริษัท และช่วยขจัดอุปสรรคในการพัฒนาธุรกิจในรูปของบริษัทจำกัดทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจเริ่มต้นหรือไม่ก็ตาม

8. เอกสารอ้างอิง

นิลุบล เลิศนุวัฒน์. (2559). การให้ความคุ้มครองแก่นักลงทุนในการระดมทุนผ่านทางระบบหรือเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์โดยการเสนอหุ้นตอบแทน. **วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ 45** (3).

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535.

พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535.

สหธน รัตนไพจิตร, (2560). **กฎหมายลักษณะห้างหุ้นส่วนบริษัท.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

สุทธิชัย จิตรวาณิช. (2524). **กฎหมายว่าด้วยการเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โสภณ รัตนากร. (2556). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัท.** พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

Business Corporation Act 2016 of California.

Corporation Act 2016 of New York.

Companies Act 1967 of Singapore.

Companies Act 2006 of The United Kingdom.

General Corporation Law of Delaware.

Hamilton, R. W. (1991). **The Law of Corporations in a Nutshell** 3rd Ed., St. Paul, MN: West Publishing Company.

Robbins, S. M. (1973). **A Capital Market in Thailand**: Bank of Thailand.

ผลของคำรับสารภาพต่อการพิจารณาตัดสินคดี

THE EFFECT OF A CONFESSION ON THE VERDICT

นายสิทธิศักดิ์ อินนิมิตร

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

E-mail: sittisakinnimits@gmail.com

บทคัดย่อ

คำให้การรับสารภาพมีความสำคัญต่อการบริหารกระบวนการยุติธรรมของไทยเป็นอย่างมากตั้งแต่อดีตกาล แต่ปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาวิจัย อภิปราย และทบทวนหลักกฎหมายและทางปฏิบัติของศาลไทยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวอย่างเป็นระบบมากเท่าที่ควร โดยงานวิจัยชิ้นนี้เป็นความพยายามในศึกษาถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกฎหมายลักษณะพยาน และการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (critical analysis) หลักกฎหมายและแนวปฏิบัติของศาลไทยโดยศึกษากรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพ (plead guilty) ต่อศาล รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวเนื่องกับคำรับสารภาพ (law of confession) โดยศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ (Common law) คือ ประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ที่มีพัฒนาการในทางปฏิบัติในการให้ศาลพิพากษาคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพได้โดยไม่ต้องมีการสืบพยานมาเป็นเวลาหลายทศวรรษและมีการแก้ไขกฎหมายกับแนวปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย (Civil law) คือ ประเทศฝรั่งเศสและเยอรมนีซึ่งเป็นระบบที่มีมาตรฐานในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในระดับที่เป็นแม่แบบสำหรับการศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ

ผลในทางกระบวนพิจารณาของการให้การรับสารภาพ ในประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และประเทศคอมมอนลอว์อื่นๆ มีข้อที่น่าสนใจ กล่าวคือเมื่อจำเลยให้การรับสารภาพแล้ว ไม่ว่าคดีจะมีอัตราโทษเท่าใด ศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยโดยไม่ต้องมีการสืบพยาน ทั้งนี้โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น หากศาลตรวจสอบและเห็นว่าคำให้การรับสารภาพนั้นถูกต้องครบถ้วนตามกฎหมาย กล่าวคือครบถ้วนตามเงื่อนไขซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้สองกรณี คือให้การรับสารภาพเอง หรือให้การรับสารภาพอันเกิดจากการเจรจาต่อรอง หลักสำคัญในการวินิจฉัยว่าคำให้การรับสารภาพนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ คือ ต้องเป็นการให้การรับสารภาพโดยสมัครใจ (voluntarily) และเข้าใจถึงการให้การรับสารภาพของตน ทั้งต้องไม่ละเมิดหลัก due process อันถือได้ว่าเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา หากมีการละเมิดหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะทำให้ศาลไม่มีอำนาจกำหนดโทษจำเลยโดยไม่มีการพิจารณาคดี โดยศาลถือว่าคำรับสารภาพจะไม่ได้รับการเชื่อถือทั้งหมดแม้ว่าจะเป็นความจริงก็ตามหรือในทางกลับกัน หากองค์ประกอบครบถ้วนตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดศาลต้องมีคำพิพากษากำหนดโทษ โดยไม่มีดุลพินิจในการสั่งให้มีการสืบพยาน แต่ตามกฎหมายไทยหากเป็นคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 วรรคแรก กำหนดว่าเป็นดุลพินิจของศาลที่อาจให้มีการสืบพยานในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพก็ได้ หากศาลเห็นควรมีคำพิพากษาในทันที คดีก็จะเข้าสู่ขั้นตอนของการกำหนดโทษ

คำสำคัญ: ผลของคำรับสารภาพ, วิธีพิจารณาคดีอาญา, จำเลยให้การรับสารภาพ

ABSTRACT

Pleading guilty is crucial under Thailand's criminal prosecution. But, upon present time, there are still not as many systematically efficient studies, debates and review of legal principles and legal practices of the Criminal Court. This study is an attempt to learn the Thai history of rules of evidence and make a critical analysis on legal principles and practice of Thai Criminal Court in comparison to Common law, such as United States of America and United Kingdom, in which court practice tends to give judgement in cases that the Defendant plead guilty with pace of witness examination, with constantly amended law and review of their court practice, also, to study in comparison to Civil law, such as France and Germany, which seems to set standard of criminal prosecution as an example to other countries.

Results of pleading guilty in the United States and the United Kingdom and other Common law countries have a common interesting point in them. Say once a defendant plead guilty, no matter the penalty, court will give judgement without further examination. Especially in the United States, the court can give judgement if the defendant has pleaded guilty in two cases: voluntarily plead guilty or entering into a plea bargain, under the principles that a guilty plea that is entered voluntarily, knowingly, and understandingly, even to obtain an advantage, is sufficient to overcome constitutional objections, however, not violating or denying due process. If due process is violated the court shall not impose any penalty without trial and The plea cannot be trusted, regardless of its reliability. On the other hand, when all conditions are met, the court shall give judgement without any discreet to trial. In contrary to Thai criminal justice system Section 176 of The Criminal Code which impose that the court has the discreet to trial or not to. The court shall, at its discretion, impose a judgement. The case then proceed to determine the penalty.

Keywords: result of pleading guilty, confession, criminal prosecution, witness confession

1. บทนำ

บรมครูแห่งวงการกฎหมายไทยได้นิยามความหมายของกฎหมายลักษณะพยานไว้อย่างอย่างคมคาย ดังนี้ "กฎหมายลักษณะพยานเป็นกฎหมายอันว่าด้วยวิธีการเสนอและค้นคว้าหาข้อเท็จจริง เพื่อที่จะบังคับใช้กฎหมายฝ่ายสารบัญญัติได้ถูกต้อง นี่เป็นความมุ่งหมายส่วนใหญ่ของกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน"[1] และศาสตราจารย์ แอล ดูปลาตร์ กล่าวว่า ในคดีอาญาคำรับสารภาพของจำเลยจัดเป็นพยานชั้นเยี่ยม แม้ปัจจุบันนี้ก็ยังเชื่อกันว่าเป็นวิธีอันเที่ยงตรงที่จะยืนยันให้ศาลเชื่อในข้อเท็จจริงอันใดอันหนึ่งอย่างแน่นอนที่สุด[2] สำหรับประเทศไทยการพิจารณาคดีในชั้นศาลหากจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องโจทก์ ศาลจะพิพากษาโดยไม่ต้องสืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่คดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้นกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป หรือโทษสถานหนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจะเลยได้กระทำผิดจริง ทั้งนี้ ตามนัยของบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176

[1]ประมูล สุวรรณศาล, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2517) น.1.

[2]แอล ดูปลาตร์, กฎหมายลักษณะพยานและจิตวิทยา, (พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง, 2477), น. 12-13.

ในอดีตตั้งแต่ยุคสมัยโบราณเป็นต้นมาได้มีการกล่าวถึง "คำรับสารภาพ" หรือ "คำรับของคู่ความ" ด้วยเช่นกัน จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าพยานหลักฐานที่ดีที่สุดตามกฎหมายลักษณะพยานในยุคโบราณ คือ หลักการที่ว่า "คำรับของคู่ความฝ่ายตรงกันข้ามเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุด" หลักการนี้มีปรากฏอยู่ในกฎหมายเก่าของไทยด้วย ดังความในกฎหมายลักษณะพยานที่ว่า "อนึ่งโจทจำเลยรับกันในสำนวนฟังได้ อ้างพญาณสิบคนรับสมอ้างหมีเท่าโจทจำเลยรับกันในสำนวน" (ประมวลกฎหมาย พ.ศ.2348 เล่ม 1 หน้า 350 ข้อ 48)[3] ต่อมามีบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลในการพิพากษาลงโทษจำเลยที่ให้การรับสารภาพโดยไม่มีการสืบพยานนั้น ปรากฏครั้งแรกในมาตรา 11 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 (พ.ศ.2439) ซึ่งใช้บังคับกับทุกคดีโดยไม่มีข้อยกเว้น จนกระทั่งต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปีพ.ศ.2478 ในมาตรา 176 กำหนดให้ศาลมีคำพิพากษาในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพโดยไม่มีการสืบพยานเว้นแต่คดีที่มีอัตราโทษขั้นสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป ต่อมาในปี 2499[4] จึงมีการแก้ไขข้อยกเว้นจากเดิมที่มีอัตราโทษขั้นสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป เปลี่ยนเป็นมีอัตราโทษขั้นต่ำตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้นแล้วใช้บังคับมาจนถึงปัจจุบันนี้โดยไม่มีการแก้ไขอีกเลย และจากการพิจารณาทิศทางของการแก้ไขกฎหมายในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา จะเห็นว่ามีแนวโน้มที่จะกำหนดข้อยกเว้นที่ต้องมีการสืบพยานประกอบคำรับสารภาพให้แคบลง ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากบทบัญญัติในมาตรา 13 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 อีกทั้งผู้เขียนมีข้อสังเกตที่น่าสนใจอย่างยิ่ง คือ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 ซึ่งกำหนดให้คดีความผิดอาญาที่รับสารภาพหากมีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้นศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยทันทีไม่ได้จะต้องสืบพยานหลักฐานประกอบคำรับสารภาพเสียก่อน แต่ในขณะที่อีกหลายฐานความผิดที่ไม่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำ(มีแต่อัตราโทษจำคุกขั้นสูง) หรือในความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำไม่ถึงห้าปีแม้จะเป็นความผิดที่ศาลสามารถลงโทษจำคุกได้สูงสุดถึง 10 ปี 15 ปี หรือ 20 ปี ซึ่งเป็นความผิดที่มีอัตราโทษสูงเช่นเดียวกันกล่าวคือเป็นคดีอาญาที่มีความผิดร้ายแรงโทษค่อนข้างสูง แต่กฎหมายไม่ได้บัญญัติบังคับให้มีการสืบพยานประกอบคำรับสารภาพจำเลยก่อนแต่อย่างใด ศาลสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยที่รับสารภาพได้ทันที เป็นต้น

ผลในทางกระบวนพิจารณาของการให้การรับสารภาพ ในประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และประเทศคอมมอนลอว์อื่นๆ มีข้อที่น่าสนใจ กล่าวคือ เมื่อจำเลยให้การรับสารภาพแล้ว ไม่ว่าคดีจะมีอัตราโทษเท่าใด ศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยโดยไม่ต้องมีการสืบพยาน ทั้งนี้โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น หากศาลตรวจสอบและเห็นว่าคำให้การรับสารภาพนั้นถูกต้องครบถ้วนตามกฎหมาย กล่าวคือครบถ้วนตามเงื่อนไขซึ่งในทางปฏิบัติเกิดขึ้นได้สองกรณี คือให้การรับสารภาพเอง หรือให้การรับสารภาพอันเกิดจากการเจรจาต่อรอง หลักสำคัญในการวินิจฉัยว่าคำให้การรับสารภาพชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ คือ ต้องเป็นการให้การรับสารภาพโดยสมัครใจ (Voluntariness of the confession) ซึ่งหลักการนี้ศาลสูงสุดสหรัฐฯ ได้วางหลักการสำคัญเกี่ยวกับวิธีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาไว้อย่างชัดเจนทั้งในระดับมลรัฐ และระดับรัฐบาลกลางสหรัฐฯ ในคดี Miranda ปี ค.ศ. 1966[5] ทั้งต้องไม่ละเมิดหลัก due process of law อันถือได้ว่าเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา หากมีการละเมิดหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะทำให้ศาลไม่มีอำนาจกำหนดโทษจำเลยโดยไม่มีการพิจารณาคดี โดยศาล

[3] ประมวลกฎหมาย พ.ศ. 2348 นี้เป็นเอกสารที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ได้จัดพิมพ์ขึ้นใหม่โดยใช้กฎหมายตราสามดวงซึ่งเป็นฉบับหลวงเป็นต้นฉบับ (รวม 3 เล่ม ระหว่าง พ.ศ. 2481-2482)

[4] พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2499.

[5] Miranda v. Arizona, 384 U.S. 436 (1966)

ถือว่าคำรับสารภาพจะไม่ได้รับการเชื่อถือทั้งหมดแม้ว่าจะเป็นความจริงก็ตามหรือในทางกลับกัน หากองค์ประกอบครบถ้วนตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดศาลต้องมีคำพิพากษากำหนดโทษ โดยไม่มีดุลพินิจในการสั่งให้มีการสืบพยาน เป็นต้น

จากการวิเคราะห์แนวคำวินิจฉัยคำพิพากษาศาลฎีกาของไทย พบว่ายังไม่ชัดเจนว่าศาลมีหลักอย่างไรในการวินิจฉัยว่าควรเชื่อถือหรือไม่เชื่อถือคำให้การรับสารภาพ เพราะบางกรณีถึงแม้จำเลยจะให้การรับสารภาพแต่ศาลก็พิพากษายกฟ้อง (เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 1476/2525[6]) แต่บางกรณีแม้จำเลยให้การรับสารภาพ แต่ปรากฏข้อเท็จจริงในรายงานสืบเสาะของพนักงานคุมประพฤติที่อาจทำให้ศาลสงสัยความถูกต้องของการให้การรับสารภาพ (แต่ศาลก็เลือกที่จะเชื่อคำให้การรับสารภาพและลงโทษจำเลย เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 2849/2559)[7] โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคำพิพากษาฎีกาที่ 2849/2559 ผู้เขียนยังไม่สนิทใจนัก ว่าเหตุใดในคำพิพากษาฎีกา ศาลจึงเลือกที่จะลงโทษจำเลยตามคำให้การรับสารภาพ ทั้งที่ได้ความจากรายงานสืบเสาะของพนักงานคุมประพฤติว่ามีข้อสงสัยว่าการกระทำที่จำเลยให้การรับสารภาพ อาจไม่เป็นความผิด ซึ่งในกรณีที่การกระทำของจำเลยตามคำฟ้องไม่เป็นความผิดนี้ ศาลฎีกาเคยมีคำพิพากษาว่าแม้จำเลยจะมีการให้การรับสารภาพก็ลงโทษไม่ได้ (เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 2318/2553) ประเด็นข้างต้นทำให้ผู้เขียนเกิดความสนใจจึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนศึกษากฎหมายเกี่ยวกับคำรับสารภาพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่ามีประวัติศาสตร์ความเป็นมาและมีความสำคัญต่อการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมอยู่อย่างไรบ้าง เนื่องจากผู้เขียนพบว่าในทางปฏิบัติมักพบอยู่บ่อยๆว่าผู้พิพากษามักวางตนเป็นนกลางอันเป็นการผิดหลัก “การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” ที่ทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงร่วมกันโดยเฉพาะในการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลซึ่งศาลต้องมีหน้าที่กระตือรือร้นในการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่อง ศาลจะวางตนเป็นกลางหรือวางเฉยอันเป็นการปฏิบัติทำนองเดียวกับศาลในประเทศที่การดำเนินคดีอาญาเป็น “การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน” ทั้งที่มีบทบัญญัติให้อำนาจศาลค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขว้างตาม มาตรา 228 แต่ศาลกลับจำกัดอำนาจตัวเองและยอมตัดสินคดีไปโดยที่ยังมีข้อกังขาอยู่จึงไม่น่าจะเป็นผลดีกับกระบวนการยุติธรรมและอาจทำให้กระบวนการยุติธรรมขาดความน่าเชื่อถือได้ซึ่งเป็นเรื่องที่อาจกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบได้

กรณีนี้ถ้าศาลชั้นต้นสอบคำให้การจำเลยให้ชัดเจนอีกครั้งหลังได้ความจากรายงานสืบเสาะของพนักงานคุมประพฤติ จำเลยอาจให้การปฏิเสธ และคดีก็ต้องมีการสืบพยานให้ได้ความชัดเจนว่าคำรับสารภาพเป็นอย่างที่จำเลยว่าหรือเป็นอย่างที่พนักงานคุ้มประพฤติรายงานขึ้นมา แต่เมื่อศาลชั้นต้นไม่ได้สอบคำให้การอีกครั้ง แทนที่ศาลสูงจะย้อนสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นดำเนินการให้ถูกต้อง กลับพิพากษาคดีไปตามคำให้การรับสารภาพทั้งที่ยังมีข้อเคลือบแคลงสงสัยอยู่จึงไม่น่าจะเป็นธรรมแก่จำเลย ซึ่งไม่สอดคล้องกับการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยซึ่งใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ[8] เป็นต้น

---

[6] และดูคำพิพากษาฎีกาที่ 750/2543, ที่ 10547/2558

[7] และดูคำพิพากษาฎีกาที่ 3195/2553

[8] ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32 ซึ่งแสดงออกชัดว่าการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อทำความเข้าใจประวัติศาสตร์และความเป็นมาของการรับสารภาพ

2. เพื่อกำหนดเงื่อนไขในการรับฟังคำให้การรับสารภาพให้มีความชัดเจนและเป็นหลักประกันว่าจำเลยที่ให้การรับสารภาพนั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง

3. เพื่อศึกษาในเชิงเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยต่อไป

4. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการรับสารภาพต่อไป

3. สรุป

จากปัญหาที่ได้วิเคราะห์ข้างต้นผู้เขียนจึงเห็นว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน “คำรับสารภาพ” ของจำเลยมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการพิจารณาตัดสินคดี โดยเหตุผลที่ผู้เขียนทำการศึกษาวิจัยในหัวข้อนี้ก็เนื่องด้วยเหตุผลหลักสามประการ ดังนี้ <u>ประการแรก</u> คือ จากการพิจารณาทิศทางของการแก้ไขกฎหมายในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา จะเห็นว่ามีแนวโน้มที่จะมีการกำหนดข้อยกเว้นที่ต้องมีการสืบพยานหลักฐานประกอบคำรับสารภาพให้แคบลง ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในมาตรา 13 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 และเมื่อเมื่อคำนึงถึงข้อเท็จจริงในปัจจุบันที่ว่าคดีอาญาส่วนใหญ่ที่มีการฟ้องคดีในศาลไทย คือ คดียาเสพติดนั้นเอง <u>ประการที่สอง</u> คือ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 นั้นมีประเด็นที่น่าสนใจคือสำหรับในอีกหลายฐานความผิดที่ไม่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำ(มีแต่อัตราโทษจำคุกขั้นสูง) หรือในความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำไม่ถึงห้าปีแม้จะเป็นความผิดที่ศาลสามารถลงโทษจำคุกได้สูงสุดถึง 10 ปี 15 ปี หรือ 20 ปี ซึ่งเป็นความผิดที่มีอัตราโทษสูงเช่นเดียวกันกล่าวคือเป็นคดีอาญาที่มีความผิดร้ายแรงโทษค่อนข้างสูง แต่กฎหมายไม่ได้บัญญัติบังคับให้มีการสืบพยานประกอบคำรับสารภาพจำเลยก่อนแต่อย่างใด ศาลสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยที่รับสารภาพได้ทันที กล่าวโดยสรุปคือทางปฏิบัติของศาลในปัจจุบันหากความผิดที่จำเลยรับสารภาพเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำไม่ถึงห้าปี หรือเป็นความผิดที่ไม่มีโทษอย่างต่ำ ไม่ว่าจะมีโทษขั้นสูงที่ศาลสามารถลงโทษได้เท่าใดก็ตาม (ดูโทษขั้นต่ำเป็นเกณฑ์การพิจารณา มาตรา 176 ไม่สนใจโทษขั้นสูง)[9] ไม่อยู่ในบังคับที่ศาลต้องสืบพยานหลักฐานประกอบคำรับสารภาพ <u>ประการสุดท้าย</u> คือ จากการวิเคราะห์แนวคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยพบว่าในทางปฏิบัติยังไม่ชัดเจนว่าศาลมีหลักอย่างไรในการวินิจฉัยว่าควรเชื่อถือหรือไม่เชื่อถือคำให้การรับสารภาพเพราะบางกรณีแม้จำเลยจะให้การรับสารภาพแต่ศาลก็พิพากษายกฟ้อง เช่น (ฎ.1476/2525, ฎ.750/2543) แต่บางกรณีแม้จำเลยจะให้การรับสารภาพแต่ปรากฏข้อเท็จจริงในรายงานสืบเสาะของพนักงานคุมประพฤติที่อาจทำให้ศาลสงสัยความถูกต้องของการให้การรับสารภาพแต่ศาลก็เลือกที่จะเชื่อคำให้การรับสารภาพและลงโทษจำเลย เช่น (ฎ.3195/2553, ฎ.2849/2559) ทั้งที่มีข้อเคลือบแคลงสงสัยอยู่จึงไม่น่าจะเป็นธรรมกับจำเลย และไม่สอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐซึ่งทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริง

ในบทความนี้ผู้เขียนประสงค์จะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของ คำรับสารภาพ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยจะศึกษาเปรียบเทียบหลักกฎหมายและแนวปฏิบัติของศาลไทย กับหลักกฎหมายและแนวปฏิบัติของกลุ่ม

---

[9] ธานิศ เกศวพิทักษ์,คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 (เล่ม 2), พิมพ์ครั้งที่ 13, (กรุงเทพฯ: เนติบัณฑิตยสภา), น. 330.

ประเทศคอมมอนลอว์ (Common Law) และกลุ่มประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย (Civil Law) เพื่อนำเสนอว่ากระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยยังมีข้อบกพร่องอยู่มาก และกระตุ้นเตือนให้หมู่นักวิชาการและผู้ที่สนใจเกิดการ อภิปราย และทบทวนหลักกฎหมาย รวมถึงพิจารณาในการแก้ไขกฎหมายในอนาคตเพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักกฎหมายและแนวปฏิบัติในกรณีจำเลยให้การรับสารภาพที่เป็นธรรมมากขึ้นต่อไปในอนาคต

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้ใช้กฎหมายในทางปฏิบัติจะใช้กฎหมายและตีความกฎหมายเพื่อผดุงความยุติธรรมให้บังเกิดขึ้นในสังคมต่อไปไม่ใช่ว่ากฎหมายให้อำนาจศาลอย่างเต็มที่แล้ว แต่ในทางปฏิบัติผู้พิพากษาไทยกลับจำกัดบทบาทของตนเอง ดังนั้น ผู้มีหน้าที่ใช้กฎหมายในทางปฏิบัติต้องตระหนักรู้ว่าถ้าเรื่องใดที่กฎหมายให้ใช้อำนาจตามแบบระบบกล่าวหาศาลก็ต้องปฏิบัติวางตัวเป็นกลางตามแบบอย่างของระบบดังกล่าว กลับกันถ้าเรื่องใดกฎหมายให้ใช้อำนาจตามแบบระบบไต่สวนศาลจะไปวางตัวเป็นกลางตามแบบอย่างของระบบกล่าวหาย่อมไม่ถูกต้องและไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายอันถือได้ว่าเป็นการบังคับใช้กฎหมายให้ผิดแผกแตกต่างไปจากเจตนารมณ์ของบทบัญญัติซึ่งในความเห็นของผู้เขียนนับว่าเป็นเรื่องอันตรายอย่างยิ่งเพราะจะส่งผลต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ

4. ข้อเสนอแนะ

1. ให้ทบทวนหลักกฎหมายและแนวปฏิบัติของศาลไทยซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ใช้กฎหมายในทางปฏิบัติต้องตระหนักรู้ว่าถ้าเรื่องใดที่กฎหมายให้ใช้อำนาจตามแบบระบบกล่าวหาศาลก็ต้องปฏิบัติวางตัวเป็นกลางตามแบบอย่างของระบบดังกล่าว กลับกันถ้าเรื่องใดกฎหมายให้ใช้อำนาจตามแบบระบบไต่สวนศาลจะต้องถือว่าหน้าที่ในการค้นหาความจริงเป็นของศาลและต้องกระตือรือร้นในการค้นหาความจริงให้กระจ่างด้วยมิใช่ตัดสินคดีไปทั้งๆที่ยังมีข้อเคลือบแคลงสงสัยอยู่

2. เนื่องจากบทบัญญัติ มาตรา 176 ได้เปิดช่องให้ศาลใช้ดุลพินิจที่มากเกินสมควรโดยเฉพาะประเภทของคดีที่กฎหมายบังคับให้ศาลต้องทำหน้าที่ค้นหาความจริงและกลั่นกรองโดยการสืบพยานประกอบคำรับสารภาพนั้นเป็นเหตุให้ฐานความผิดที่ไม่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำ (มีแต่อัตราโทษจำคุกขั้นสูง) หรือในความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำไม่ถึงห้าปี กฎหมายไม่ได้บัญญัติบังคับให้มีการสืบพยานประกอบคำรับสารภาพจำเลยก่อนแต่อย่างใดศาลสามารถพิพากษาลงโทษจำเลยที่รับสารภาพได้ทันที ทำให้คดีความผิดร้ายแรงในอีกหลายฐานความผิดไม่ได้รับการกลั่นกรองหรือค้นหาข้อเท็จจริงเท่าที่ควร จึงเห็นควรให้ทบทวนและแก้ไขบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของศาลเพื่อให้ศาลได้ทำหน้าที่กลั่นกรองและค้นหาความจริงได้อย่างเต็มที่

3. การแก้ไขหรือยกเลิกบทบัญญัติ มาตรา 162 วรรคท้าย ไม่ถือเอาคำรับสารภาพของจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้มาเป็นหลักสำคัญในการสั่งว่าคดีมีมูลหรือไม่ เพราะการไต่สวนมูลฟ้องตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเป็นการไต่สวนเพียงเพื่อต้องการรู้ว่าคดีมีมูลหรือไม่เท่านั้นซึ่งเป็นการเร่งรัดการพิจารณามากเกินไปทำให้คำรับสารภาพไม่มีความน่าเชื่อถือเหมือนกับต่างประเทศ อีกทั้งยังไม่สอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีโดยรัฐ ดังนั้น จึงทำให้อาจเกิดข้อผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมค่อนข้างสูงและอาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบได้

5. เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

คณิต ณ นคร. 2549. **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.**พิมพ์ครั้งที่ 7.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ณรงค์ ใจหาญ. 2555. **หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1**.พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

พรเพชร วิชิตชลชัย. 2553. **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน**. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

อุทัย หิรัญโต. 2525. **พจนานุกรมศัพท์กฎหมาย : อังกฤษ-ไทย.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทิพย์อักษร.

แอล ดูปลาตร์. 2477. **กฎหมายลักษณะพยานและจิตวิทยา.** พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง

บทความ

กุมพล พลวัน. 2528. “บทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญา.” **วารสารอัยการ** ฉบับที่ 85 ปีที่ 8, น. 41.

คณิต ณ นคร. 2528. “วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน.” **วารสารนิติศาสตร์** ปีที่ 15 ฉบับที่ 2, น. 1-17.

ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. 2541. “ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา : ข้อพิจารณาสำหรับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย.” **อัยการนิเทศ**, เล่ม 60 ฉบับที่ 1-4, น. 62.

ปกป้อง ศรีสนิท. 2552. “ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในวิธีพิจารณาความอาญา.”, ใน ยืนหยัดบนหลักนิติธรรม **คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดพิมพ์ในโอกาสครบรอบ 72 ปี ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โรงพิมพ์เดือนตุลา, พฤษภาคม, น. 119-146.

ศิริพล กุศลศิลป์วุฒิ. 2550. “กฎหมายว่าด้วยคำรับสารภาพ :บทนำ และความสำคัญของคำรับสารภาพ.” **บทบัณฑิตย์**, 63 (1), น. 147.

พรเพชร วิชิตชลชัย. 2536. “การชี้สองสถานหรือการสอบคำให้การจำเลยในคดีอาญา (Arraignment)ตามหลักกฎหมายอเมริกัน.” **ดุลพาห**, 40 (5). น. 103-111.

ถาวร เชาว์วิชารัตน์. 2541. “ข้อสังเกตเรื่องการสืบพยานประกอบคำรับสารภาพของจำเลย” **วารสารอัยการ**, ปีที่ 21 ฉบับที่ 244, น. 17-28.

แตกต่างอย่างเป็นธรรม : เจาะลึกขายฝาก 2562 ข้อความคิดและข้อพึงพิจารณาที่สำคัญ

INSIGHT DEBATES ON FAIRNESS OF VARIOUS SALES WITH THE RIGHT OF REDEMPTION IN 2019 : KEY THOUGHTS AND CONSIDERATIONS

ดร.มณฑิชา ภักดีคง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
E-mail: p_monticha@yahoo.com
ดร.ดนพร จิตต์จรุงเกียรติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
E-mail: cdonaporn@hotmail.com

บทคัดย่อ

ความจำเป็นที่ต้องมีกลไกทางกฎหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและสร้างเสริมความเป็นธรรมโดยเฉพาะการคุ้มครองผู้ขายฝาก ซึ่งมักมีอำนาจต่อรองน้อยกว่าจากการทำสัญญาจนอาจได้รับความเดือดร้อนจากการสูญเสียที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย พระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ.2562 จึงได้ถูกตราขึ้นและมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2562 กำหนดให้มีการควบคุมสัญญาขายฝากขึ้นใหม่ แตกต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อใช้กับสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะ บทความนี้มุ่งเสริมสร้างความเข้าใจในสาระสำคัญอันเป็นการคลายข้อสงสัยต่อการบังคับใช้กฎหมายใหม่ฉบับนี้ ซึ่งมีหลักการคุ้มครองการทำสัญญาขายฝากที่แตกต่างจากหลักการขายฝากทั่วไปที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อย่างมีนัยยะสำคัญ

คำสำคัญ: ขายฝาก, ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, ที่อยู่อาศัย

ABSTRACT

Legal mechanism is mandatory to reduce inequality and enhance fairness, especially the protection of sellers which often has less bargaining power from contracting. They regularly have suffered from the loss of arable land and housing. The Public Protection for the Sale with the Right of Redemption of Agricultural Land or Residences Act has been enacted in 2019 and came into force on 17 April 2019. By requiring a new sale contract control, it is different from the Civil and Commercial Code, especially for the sale of agricultural land and housing contract in particular. This article aims at enhancing the understanding of the intent and essence of this new law. Its principle is to protect the sale with the right of redemption contract that is different from the general sale with the right of redemption principles outlined in the Civil and Commercial Code significantly.

KEYWORDS: Sale with the Right of Redemption, Agricultural Land, Residences

1. บทนำ

พระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562[1] (ต่อไปเรียก พ.ร.บ.ขายฝากฯ) มิได้มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป หากแต่มีขอบเขตการใช้บังคับเพียงเฉพาะการขายฝากทรัพย์สินบางประเภทอันได้แก่การขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและการขายฝากที่อยู่อาศัยเท่านั้น โดยมาตรา 4 กำหนดให้เกษตรกรรมนั้นหมายความว่า "เกษตรกรรมตามกฎหมายว่าด้วยการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม" ซึ่งย่อมหมายถึงพระราชบัญญัติการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2524 (และที่แก้ไขเพิ่มเติม) โดยมาตรา 5 ของพระราชบัญญัติการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2559 ได้กำหนดให้ "เกษตรกรรม" หมายความว่า "การทำนา ทำสวน ทำไร่ ทำนาเกลือ เลี้ยงสัตว์น้ำ และกิจการอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง" และสำหรับการขายฝากที่อยู่อาศัย ก็ได้มีนิยามความหมายดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ.ขายฝากฯ ซึ่งได้บัญญัติว่า "ที่อยู่อาศัย" หมายความว่า "อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างและหรือที่ดินที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยหรือที่เกี่ยวเนื่องกับการอยู่อาศัยหรือเพื่อประโยชน์ในการอยู่อาศัย ไม่ว่าจะได้ใช้เป็นสถานที่ประกอบกิจการงานด้วยหรือไม่ก็ตาม"

เมื่อเป็นเช่นนี้ การขายฝากสิ่งอื่น อาทิเช่น สร้อยคอทองคำ รถยนต์ เครื่องประดับ หรือแม้แต่การขายฝากที่ดินแต่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย จะอยู่นอกขอบเขตการใช้บังคับของพระราชบัญญัติฉบับนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงต้องกลับไปใช้หลักกฎหมายขายฝากซึ่งมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปในมาตรา 491 ถึงมาตรา 502 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ต่อไปเรียก ป.พ.พ.) ซึ่งประกาศใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2467[2] นอกจากนี้ การขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัยที่จะใช้บังคับตาม พ.ร.บ.นี้ จำกัดเพียงเฉพาะผู้ขายฝากซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น (พ.ร.บ. ขายฝากฯ มาตรา 6) ฉะนั้น การที่ผู้ขายฝากเป็นนิติบุคคล ไม่ว่าจะเป็นห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียน บริษัทจำกัด สมาคม มูลนิธิฯ ถึงแม้จะเป็นการขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัยย่อมไม่อยู่ในบังคับของ พ.ร.บ.ขายฝากฯ หากแต่ต้องอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่ง ป.พ.พ. ว่าด้วยการขายฝากซึ่งมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป

2. วัตถุประสงค์

2.1. เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในสาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562

2.2. เพื่อเปรียบเทียบข้อความคิดว่าด้วยสัญญาขายฝากตามพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 อันมีลักษณะเป็นกฎหมายเฉพาะกับหลักการขายฝากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันมีลักษณะเป็นบทกฎหมายทั่วไป

2.3. เพื่อวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

---

[1] ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก หน้า 111 วันที่ 16 เมษายน 2562.

[2] โดยการนำเอาประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลี ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน และประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นมาใช้ประกอบการพิจารณาในชั้นยกร่างกฎหมาย.

3. สารัตถะของสัญญาขายฝากตามกฎหมายไทย: พ.ร.บ.ขายฝากฯ เปรียบเทียบ ป.พ.พ.

ประเทศไทยมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสัญญาขายฝากในกฎหมายสำคัญสองฉบับ ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (มาตรา 491 ถึงมาตรา 502) และพระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 (ทั้งสิ้น 22 มาตรา) บทความส่วนนี้ผู้เขียนมุ่งอธิบายบทกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการขายฝากที่ดินหรือที่อยู่อาศัยโดยทำการเปรียบเทียบหลักการสำคัญในกฎหมายสองฉบับ รายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1. การส่งมอบและดอกผลในทรัพย์สินที่ขายฝาก

ขายฝากคือสัญญาซื้อขายโดยมีข้อตกลงกันว่าผู้ขายอาจไถ่ทรัพย์นั้นคืนได้ตามหลักใน ป.พ.พ. (มาตรา 491) แสดงว่าเมื่อคู่สัญญาได้ทำสัญญาขายฝาก การขายฝากย่อมมีผลให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโอนไปยังผู้ซื้อฝากทันที เพียงแต่ผู้ขายฝากและผู้ซื้อฝากได้ทำข้อตกลงในลักษณะของการตั้งข้อสงวนว่าแม้กรรมสิทธิ์หรือสิทธิในความเป็นเจ้าของทรัพย์สินจะโอนจากผู้ขายฝากไปยังผู้ซื้อฝากในขณะเกิดสัญญาซื้อขายแล้ว ผู้ขายฝากยังคงมีสิทธิที่จะไถ่หรือซื้อทรัพย์ชิ้นเดียวกันนี้กลับคืนได้ในภายหน้า[3] ด้วยเหตุนี้ ก่อนที่ พ.ร.บ.ขายฝากฯ จะใช้บังคับ หากมีการขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย ผู้ขายฝากจำต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อฝาก และผู้ซื้อฝากย่อมมีสิทธิใช้สอยและถือเอาประโยชน์จากทรัพย์สินที่ซื้อฝากได้ในฐานะเจ้าของทรัพย์สิน เช่นนี้ หากมีดอกผลเกิดขึ้นในระหว่างขายฝาก ไม่ว่าจะเป็นดอกผลธรรมดาหรือดอกผลนิตินัย (ป.พ.พ. มาตรา 148) กรรมสิทธิ์ในดอกผลย่อมตกเป็นของผู้ซื้อฝากด้วยเช่นเดียวกัน (ป.พ.พ. มาตรา 491 ประกอบมาตรา 1336)

แม้กระนั้น ภายใต้บังคับของ พ.ร.บ.ขายฝากฯ ภายหลังจากที่ทำสัญญาขายฝาก แม้กรรมสิทธิ์ในที่ดินจะตกไปยังผู้ซื้อฝากแล้ว ผู้ขายฝากไม่จำเป็นต้องส่งมอบการครอบครองที่ดินให้ผู้ซื้อฝาก (พ.ร.บ. ขายฝากฯ มาตรา 19) เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ขายฝากยังคงมีสิทธิครอบครอง ใช้สอย และถือเอาซึ่งประโยชน์จากทรัพย์สินที่ขายฝากเพื่อประโยชน์ในการประกอบเกษตรกรรมหรือใช้เป็นที่อยู่อาศัยจนถึงวันที่หมดสิทธิในการไถ่ได้โดยที่ผู้ขายฝากไม่ต้องชำระค่าตอบแทนให้แก่ผู้ซื้อฝากในระหว่างที่ได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินที่เป็นของผู้ซื้อฝากนั้น (พ.ร.บ. ขายฝากฯ มาตรา 12) และเพื่อคุ้มครองผู้ขายฝากไม่ให้ได้รับความเดือดร้อนจากการขาดที่ดินทำกินหรือที่อยู่อาศัย พ.ร.บ. ฉบับนี้ (พ.ร.บ. ขายฝาก มาตรา 12) ยังได้กำหนดให้ดอกเบี้ยและดอกผลที่เพิ่มพูนงอกเงยจากทรัพย์สินที่ขายฝากในระหว่างขายฝากจะตกเป็นของผู้ขายฝาก หรือแม้แต่ในระหว่างการขายฝาก คู่สัญญาอาจตกลงกันให้ผู้ขายฝากมีสิทธินำทรัพย์สินที่ขายฝากให้บุคคลอื่นใช้ประโยชน์เพื่อประกอบเกษตรกรรมหรือใช้เป็นที่อยู่อาศัยได้อีกด้วย (พ.ร.บ.ขายฝาก มาตรา 13) อันเป็นกรณีที่แตกต่างจากหลักกฎหมายทั่วไปใน ป.พ.พ.

3.2. สินไถ่

การขายฝากตาม ป.พ.พ. นั้นถือเป็นสัญญาซื้อขายเฉพาะบางอย่างที่เมื่อผู้ขายโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ ผู้ซื้อต้องต่างตอบแทนด้วยการใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย และตามปกติแล้ว การใช้ราคาต้องใช้ด้วยเงินเท่านั้น (ป.พ.พ. มาตรา 491 ประกอบมาตรา 453) ส่วนจะเป็นเงินสด การชำระด้วยตั๋วเงิน จะเป็นสกุลเงินไทยหรือสกุลเงินต่างประเทศก็ได้ และในการทำสัญญาขายฝากคู่สัญญาอาจกำหนดราคาซื้อคืนหรือที่กฎหมายเรียกว่าสินไถ่กันไว้หรือไม่ก็ได้ ในกรณีที่ไม่ได้กำหนดกันไว้ว่าเท่าใด สินไถ่ให้เท่ากับราคาที่ขายฝาก แต่

---

[3] ก่อนที่จะมีการประกาศใช้ ป.พ.พ. แนวคิดเกี่ยวกับการขายฝากตาม**พระราชบัญญัติการขายฝากแลการจำนำที่ดิน รัตนโกสินทร์ศก 115** ถือว่าสัญญาขายฝากเป็นสัญญาประกันหนี้อย่างหนึ่ง คือการขายฝากไม่มีผลให้กรรมสิทธิ์โอนไปยังผู้ซื้อฝาก เพียงแต่ผู้ขายฝากต้องส่งมอบการครอบครองทรัพย์สินให้ผู้ซื้อฝากเพื่อทำกินต่างดอกเบี้ยเท่านั้น และถ้าผู้ขายฝากไม่ชำระหนี้ภายในกำหนด กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายฝากจะตกเป็นของผู้รับซื้อฝากทันที

หากมีการกำหนดจำนวนสินไถ่กันไว้ก็จะกำหนดจำนวนสินไถ่สูงกว่าราคาขายฝากที่แท้จริงรวมประโยชน์ตอบแทนเกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปีไม่ได้เช่นกัน (ป.พ.พ. มาตรา 499)

สำหรับการคำนวณสินไถ่ในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัยคงเป็นไปตามหลักการกำหนดจำนวนสินไถ่ใน ป.พ.พ. ที่ห้ามไม่ให้สูงเกินกว่าราคาขายฝากที่แท้จริงรวมประโยชน์ตอบแทนในอัตราร้อยละ 15 ต่อปี คำนวณนับแต่วันที่ขายฝากจนถึงวันครบกำหนดเวลาไถ่ (พ.ร.บ. ขายฝากฯ มาตรา 8 วรรคสาม) คงแตกต่างเพียงเฉพาะ พ.ร.บ.ฉบับนี้ได้มีการกำหนดให้มีการควบคุมสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำและสร้างเสริมความเป็นธรรมในสังคมให้เพิ่มมากยิ่งขึ้นโดยการกำหนดให้เงิน ทรัพย์สิน ประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้จากผู้ขายฝากอันเนื่องมาจากการซื้อฝาก รวมทั้งกรณีที่ผู้ซื้อฝากได้รับค่าตอบแทนจากการให้บุคคลอื่นใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินที่ขายฝากเป็นส่วนหนึ่งของสินไถ่ที่ได้ชำระแล้ว (พ.ร.บ. ขายฝากฯ มาตรา 8 วรรคสี่)

3.3. **กำหนดเวลาไถ่**

หลังจากทำสัญญาขายฝากแล้ว ผู้ขายฝากจะไถ่ถอนทรัพย์สินที่ขายฝากคืนหรือไม่ก็ได้ ฉะนั้น ผู้ซื้อฝากจึงไม่มีสิทธิบังคับให้ผู้ขายฝากต้องไถ่ทรัพย์สินกลับคืน แม้กระนั้น หากผู้ขายฝากประสงค์จะไถ่ถอนจะทิ้งเวลาเนิ่นนานเกินควรไม่ได้ ซึ่งในกรณีที่คู่สัญญาไม่ได้กำหนดเวลาไถ่ไว้ ผู้ขายจะไถ่ทรัพย์สินคืนเมื่อใดก็ได้ แต่ไม่ให้เกิน 10 ปี นับแต่ขายฝากสำหรับอสังหาริมทรัพย์หรือ 3 ปีสำหรับสังหาริมทรัพย์ (ป.พ.พ. มาตรา 494) แต่หากคู่สัญญามีข้อตกลงเรื่องกำหนดเวลาไถ่ไว้ก็ต้องตกลงไถ่ถอนกันภายใน 10 ปี หรือ 3 ปี ตามแต่ประเภททรัพย์ (ป.พ.พ. มาตรา 495) แสดงให้เห็นว่า ป.พ.พ. ได้กำหนดเพดานขั้นสูงในการทำสัญญาขายฝากโดยไม่ได้กำหนดเพดานขั้นต่ำไว้แต่อย่างใด แต่สำหรับการขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัยนั้น พ.ร.บ.นี้ได้กำหนดทั้งเพดานขั้นต่ำและขั้นสูงไว้ว่าสัญญาขายฝากจะกำหนดเวลาไถ่ต่ำกว่า 1 ปีไม่ได้และกำหนดเกิน 10 ปีไม่ได้ (พ.ร.บ. ขายฝากฯ มาตรา 10 วรรค 1) อันเป็นกรณีที่แตกต่างจาก ป.พ.พ. เพราะวัตถุประสงค์อันเป็นรากฐานของ พ.ร.บ. ฉบับนี้ที่มุ่งคุ้มครองผู้ขายฝากที่มักจะมีอำนาจต่อรองน้อยกว่าผู้ซื้อฝากไม่ให้ได้รับความเดือดร้อนจากการสูญเสียที่ดินทำกินหรือที่อยู่อาศัยในเวลาอันสั้นเกินไป อย่างไรก็ดี ผู้ขายฝากมีสิทธิไถ่ที่ดินหรือที่อยู่อาศัยที่ขายฝากก่อนครบกำหนดเวลาไถ่ได้แม้จะไถ่ก่อนครบกำหนดเวลาไถ่ 1 ปีก็ตาม อาทิเช่น การขายฝากที่นามีกำหนด 2 ปี หากเวลาผ่านไปเพียง 15 วันนับแต่วันทำสัญญาขายฝาก ผู้ขายฝากที่มีสินไถ่พร้อมที่จะไถ่ถอนแล้ว ย่อมไถ่ที่นาคืนได้ทันที โดยไม่จำต้องรอให้ครบ 2 ปีตามตกลง เป็นต้น

อนึ่ง การขายฝากที่คู่สัญญาได้มีข้อตกลงเรื่องกำหนดเวลาไถ่น้อยกว่า 10 ปีนั้น เมื่อยังไม่ครบกำหนดเวลาไถ่ที่คู่สัญญาตกลงกันไว้ ผู้ซื้อฝากและผู้ขายฝากอาจตกลงกันเพื่อขยายกำหนดเวลาไถ่ออกไปได้ แต่เมื่อรวมกำหนดเวลาไถ่ที่ขยายออกไปกับกำหนดเวลาไถ่เดิมแล้ว ห้ามไม่ให้เกิน 10 ปี ไม่ว่าคู่สัญญาจะตกลงขยายกำหนดเวลาไถ่ออกไปกี่ครั้งก็ตาม (พ.ร.บ. ขายฝากฯ มาตรา 10 วรรคสาม) อันเป็นกรณีที่เหมือนกับหลักการขายฝากใน ป.พ.พ. (มาตรา 496)

3.4. **ผู้มีสิทธิไถ่และผู้มีหน้าที่รับการไถ่**

สิทธิในการไถ่เป็นทรัพย์สินตามกฎหมาย (ป.พ.พ. มาตรา 138) จึงสามารถจำหน่ายจ่ายโอนได้ ดังนี้ บุคคล**ผู้มีสิทธิไถ่**ทรัพย์สินที่ขายฝากคืนจึงไม่ได้จำกัดเพียงเฉพาะผู้ขายฝากในฐานะคู่สัญญาเท่านั้น เพราะ ป.พ.พ. (มาตรา 497) รวมทั้ง พ.ร.บ. ขายฝากฯ (มาตรา 14) ได้กำหนดให้บุคคลอื่นมีสิทธิไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากคืนได้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นผู้รับโอนสิทธิการไถ่โดยทางนิติกรรม อาทิเช่น ผู้รับโอนสิทธิการไถ่จากการทำสัญญาซื้อขาย หรือใน

กรณีที่ผู้ขายฝากเสียชีวิตในระหว่างการขายฝาก ทายาทของผู้ขายฝาก (ไม่ว่าจะเป็นทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม) ก็อาจไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากกลับคืนได้

สำหรับ**ผู้มีหน้าที่รับการไถ่**นั้น กฎหมายกำหนดให้ผู้มีสิทธิไถ่อาจเลือกไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากกลับคืนจากเอกชนหรือจากหน่วยงานของรัฐก็ได้ กรณีไถ่ถอนจากเอกชน ตามปกติต้องไถ่ถอนจากผู้ซื้อฝากในฐานะคู่สัญญาโดยตรง แต่หากในระหว่างการขายฝาก ผู้ซื้อฝากถึงแก่ความตายอาจไถ่ถอนจากทายาทของผู้ซื้อฝากซึ่งอาจเป็นได้ทั้งทายาทโดยธรรมหรือทายาทโดยพินัยกรรม และในกรณีที่ผู้ซื้อฝากในฐานะผู้ทรงกรรมสิทธิ์ได้โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไปยังบุคคลภายนอก อาทิเช่น ผู้ซื้อฝากยกทรัพย์สินที่ตนรับซื้อฝากให้แก่บุตรหลานก่อนครบกำหนดเวลาไถ่ ผู้มีสิทธิไถ่สามารถไถ่ทรัพย์สินคืนจากผู้รับโอนทรัพย์สินที่ขายฝากได้เช่นกัน (พ.ร.บ. ขายฝากฯ มาตรา 15)

การไถ่ถอนจากหน่วยงานรัฐ ถือเป็นวิธีการไถ่ที่กำหนดขึ้นใหม่ใน ป.พ.พ. (มาตรา 492) ตั้งแต่วันที่ 9 เมษายน 2541 รวมเวลากว่า 20 ปี โดยผู้มีสิทธิไถ่อาจวางทรัพย์อันเป็นสินไถ่ได้ที่สำนักงานวางทรัพย์ (กระทรวงยุติธรรม) โดยสละสิทธิถอนทรัพย์ที่ได้วางไว้ แต่เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการวางทรัพย์อันเป็นสินไถ่ พ.ร.บ.ขายฝากฯ (มาตรา 18) ที่เพิ่งจะมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2562 ได้วางหลักเกณฑ์โดยกำหนดให้ผู้มีสิทธิไถ่สามารถดำเนินการไถ่ถอนเพิ่มเติมได้ที่สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินที่รับจดทะเบียนการขายฝากได้ด้วยอันเป็นกรณีที่แตกต่างจากหลักการวางทรัพย์ทั่วไปที่กำหนดไว้ใน ป.พ.พ.

การไถ่ถอนทรัพย์สินที่ขายฝากคืนตาม พ.ร.บ. ขายฝากฯ อาจแตกต่างจาก ป.พ.พ. ในแง่ที่ว่าการไถ่ตาม ป.พ.พ. ผู้มีสิทธิไถ่จะเลือกไถ่กับผู้มีหน้าที่รับการไถ่หรือกับสำนักงานวางทรัพย์ก็ได้ เพราะ ป.พ.พ. (มาตรา 492 วรรคแรก) ไม่ได้บังคับว่าผู้มีสิทธิไถ่จะต้องใช้สิทธิไถ่ต่อผู้มีหน้าที่รับการไถ่ก่อนแล้ว หากผู้รับการไถ่ไม่ยอมให้ไถ่จึงมาวางทรัพย์ต่อสำนักงานวางทรัพย์ แต่ พ.ร.บ.ขายฝากฯ (มาตรา 18 วรรคสอง) ได้วางหลักเกณฑ์ที่แตกต่างออกไปว่าผู้ขายฝากจะต้องใช้สิทธิไถ่ต่อผู้มีหน้าที่รับการไถ่ก่อนแล้วต่อเมื่อผู้ขายฝากไม่อาจใช้สิทธิไถ่กับผู้ซื้อฝากได้ไม่ว่าด้วยเหตุใดอันไม่ใช่ความผิดของผู้ขายฝาก ซึ่งอาจเป็นเพราะความผิดของผู้ซื้อฝาก อาทิเช่น การหลีกเลี่ยงการไถ่ถอน หรือเพราะเหตุสุดวิสัย อาทิเช่น น้ำท่วม แผ่นดินไหว ผู้ขายฝากจึงมีสิทธิวางทรัพย์อันเป็นสินไถ่กับหน่วยงานของรัฐได้ และการวางทรัพย์นั้น แม้ไม่ได้ทำภายในกำหนดเวลาไถ่ แต่ได้วางทรัพย์ภายใน 30 วัน นับแต่วันถึงกำหนดเวลาไถ่หรือนับแต่วันที่เหตุที่ทำให้ไม่อาจใช้สิทธิไถ่ได้สิ้นสุดลง ก็ให้ถือว่าผู้ขายฝากได้ไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากตามกำหนดเวลาไถ่แล้ว และทันทีที่ผู้ขายฝากหรือผู้มีสิทธิไถ่ได้ชำระสินไถ่หรือได้มีการวางทรัพย์อันเป็นสินไถ่แล้วให้ทรัพย์สินที่ขายฝากตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ขายฝากหรือผู้มีสิทธิไถ่ทันที (พ.ร.บ. ขายฝากฯ มาตรา 18 วรรคสาม)

3.5. **การไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากคืน**

การใช้สิทธิไถ่ตาม ป.พ.พ. นั้น ผู้มีสิทธิไถ่สามารถใช้สิทธิไถ่ถอนได้ทันที โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งให้ผู้มีหน้าที่รับการไถ่ทราบแต่อย่างใด เพราะถือว่าต้องเป็นไปตามข้อตกลงแห่งสัญญา (Pacta sunt servanda) แต่สำหรับการขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย กฎหมายกลับกำหนดหน้าที่ให้ผู้ซื้อฝากต้องแจ้งเป็นหนังสือทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับไปยังผู้ขายฝากเพื่อให้ทราบล่วงหน้าด้วย (ทั้งกำหนดเวลาไถ่ สินไถ่ และสำเนาสัญญาขายฝาก) โดยกำหนดกรอบเวลาไว้อย่างน้อย 3 เดือน แต่ไม่เกิน 6 เดือน ความน่าสนใจคือ หากผู้ซื้อฝากไม่แจ้งฯ กำหนดเวลาไถ่ถอนจะถูกยืดออกไปอีก 6 เดือน นับแต่วันครบกำหนดเวลาไถ่ กล่าวคือ ผู้ขายฝากมีสิทธิไถ่ทรัพย์สินที่ขายฝากได้ภายใน 6 เดือน นับแต่วันครบกำหนดไถ่ที่ระบุไว้ในสัญญาขายฝาก (พ.ร.บ. ขายฝาก

ฯ มาตรา 17 วรรคสอง) และในช่วงเวลา 6 เดือน ภายหลังจากครบกำหนดเวลาไถ่นี้ ผู้ขายฝากไม่ต้องชำระค่าสินไถ่เพิ่มเติม เพราะยังคงมีหน้าที่ชำระสินไถ่เท่ากับจำนวนที่กำหนดไว้ในสัญญาเดิม

3.6. **คดีผู้บริโภค**

โดยทั่วไปแล้วกระบวนการพิจารณาคดีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาขายฝากจะต้องอยู่ภายใต้ระบบวิธีพิจารณาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หากแต่ พ.ร.บ.ขายฝากฯ ได้กำหนดให้คดีที่มีข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยเป็นคดีผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค เนื่องจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้ถูกออกแบบมาภายใต้แนวความคิดที่ต้องการแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมในการดำเนินคดีข้อพิพาทที่เกี่ยวกับการบริโภคสินค้าหรือบริการซึ่งคู่ความแต่ละฝ่ายมีอำนาจต่อรองไม่เท่าเทียมกัน โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์วิธีพิจารณาคดีใหม่แตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อใช้กับคดีผู้บริโภคโดยเฉพาะ เมื่อเป็นเช่นนี้ พ.ร.บ.ขายฝากฯ จึงได้วางหลักเกณฑ์ให้ผู้ขายฝากที่มักมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจน้อยกว่าผู้ซื้อฝากอันเนื่องมาจากสถานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันเป็นผู้บริโภค (พ.ร.บ. ขายฝากฯ มาตรา 11) เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมจากระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้ขายฝาก

3.7. **บทเฉพาะกาลกับการทอดเวลาการใช้ พ.ร.บ.ขายฝากฯ**

เมื่อต้องมีการแปลเปลี่ยนกฎหมายว่าด้วยการขายฝาก การบังคับใช้กฎหมายอย่างต่อเนื่องกันระหว่างกฎหมายขายฝากทั่วไปกับกฎหมายเฉพาะจึงนับเป็นเรื่องที่ยากมาก เมื่อเป็นเช่นนี้ พ.ร.บ.ขายฝากฯ จึงได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับบทเฉพาะกาลไว้ในสามมาตราท้าย (มาตรา 20 ถึงมาตรา 22) เพื่อเป็นสะพานเชื่อมระหว่างกฎหมายเก่าคือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 491 ถึงมาตรา502 ที่มีผลใช้บังคับมาเป็นเวลานาน โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 9 เมษายน 2541 กับกฎหมายใหม่คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562 ที่เพิ่งมีผลบังคับใช้เมื่อไม่นานมานี้

บทเฉพาะกาลตาม พ.ร.บ. นี้ มีลักษณะเป็นการทอดเวลาการใช้ พ.ร.บ. ขายฝากฯ ออกไประยะหนึ่งจนกว่ากลไกในกฎหมายขายฝากใหม่จะพร้อมเต็มที่ใน 3 ประเด็นที่น่าสนใจ ประการแรกคือ พ.ร.บ.ขายฝากฯ จะใช้บังคับกับสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัยที่ได้ทำขึ้นภายหลังจากวันที่กฎหมายฉบับนี้ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป (พ.ร.บ.ขายฝากฯ มาตรา 2) เมื่อเป็นเช่นนี้ หากทรัพย์สินที่ขายฝากเป็นที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัยที่ได้ทำขึ้นก่อนวันที่ พ.ร.บ. ขายฝากฯ ใช้บังคับ และยังไม่ครบกำหนดเวลาไถ่ให้มีผลผูกพันคู่สัญญาต่อไปตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในวันทำสัญญาขายฝาก ซึ่งย่อมหมายถึงกฎหมายขายฝากตาม ป.พ.พ. นั่นเอง อย่างไรก็ดี เพื่อเป็นการผ่อนคลายการคุ้มครองสิทธิของผู้ขายฝากให้ได้รับประโยชน์จากการขจัดความเหลื่อมล้ำจาก พ.ร.บ.ขายฝากฯ บทเฉพาะกาลตามมาตรา 20 จะไม่ใช้บังคับใน 4 กรณี อาทิเช่น สัญญาขายฝากที่ทำขึ้นก่อนวันที่ 17 เมษายน 2562 และกำหนดเวลาไถ่ตามตกลงเหลือระยะเวลาน้อยกว่า 3 เดือน คือกำหนดเวลาไถ่ภายในวันที่ 17 กรกฎาคม 2562 ให้ขยายกำหนดเวลาไถ่ออกไปเป็นเวลา 6 เดือนนับแต่วันที่ พ.ร.บ. ขายฝากฯ ใช้บังคับ คือไม่เกินวันที่ 17 ตุลาคม 2562 เป็นต้น (พ.ร.บ.ขายฝากฯ มาตรา 20)

ประการที่สอง แม้ พ.ร.บ.ขายฝากฯ ได้กำหนดให้ศาลที่มีเขตอำนาจในคดีที่มีข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการขายฝากเป็นคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 โดยให้ถือว่าผู้ขายฝากเป็นผู้บริโภคก็ตาม (พ.ร.บ. ขายฝากฯ มาตรา 11) แต่เพื่อความต่อเนื่องในการพิจารณาอรรถคดี บทเฉพาะกาลตาม พ.ร.บ.ขายฝากฯ ได้วางหลักเกณฑ์โดยกำหนดให้คดีที่มีข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

หรือที่อยู่อาศัยซึ่งค้างพิจารณาอยู่ในศาลอื่นก่อนวันที่ พ.ร.บ. ขายฝากฯ ใช้บังคับ ให้ศาลนั้นมีอำนาจพิจารณาพิพากษาต่อไปจนกว่าคดีจะถึงที่สุด (พ.ร.บ. ขายฝากฯ มาตรา 21)

ประการสุดท้าย ป.พ.พ. และ พ.ร.บ.ขายฝากฯ ต่างก็วางหลักเกณฑ์ในการไถ่ถอนทรัพย์ที่ขายฝากคืนได้จากผู้มีหน้าที่รับการไถ่ ซึ่งถือเป็นเอกชนทั่วไปหรืออาจไถ่ถอนจากหน่วยงานของรัฐซึ่งได้แก่สำนักงานวางทรัพย์กระทรวงยุติธรรมได้ คงแตกต่างก็เฉพาะ พ.ร.บ.ขายฝากฯ ได้อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการวางทรัพย์อันเป็นสินไถ่ได้ที่หน่วยงานอื่นเพิ่มเติม คือสามารถดำเนินการไถ่ถอนได้ที่สำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินที่รับจดทะเบียนการขายฝาก และให้ข้าราชการสังกัดกรมที่ดินซึ่งปฏิบัติหน้าที่ที่อำเภอมีหน้าที่และอำนาจรับวางทรัพย์ได้ด้วย ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้กรมที่ดินดำเนินการทางราชการที่จำเป็นเพื่อให้สำนักงานที่ดินมีความพร้อมในการรับวางทรัพย์อันเป็นสินไถ่ พ.ร.บ.ขายฝากฯ จึงได้กำหนดกรอบเวลาให้กรมที่ดินต้องดำเนินการดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายใน 180 วัน นับแต่วันที่ พ.ร.บ.นี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา (พ.ร.บ.ขายฝากฯ มาตรา 21) ดังนั้นในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ ถ้าผู้มีสิทธิไถ่มีความประสงค์จะไถ่ถอนทรัพย์สินที่ขายฝากกลับคืนจากหน่วยงานของรัฐ ก็ให้ไถ่คืนได้จากสำนักงานวางทรัพย์ ส่วนเมื่อสิ้นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อนี้แล้วก็สามารถวางทรัพย์อันเป็นสินไถ่ต่อสำนักงานที่ดินจังหวัดหรือสำนักงานที่ดินที่รับจดทะเบียนการขายฝากทรัพย์สินนั้นได้อีกด้วย

4. วิเคราะห์ประเด็นปัญหาในสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย

เป็นเวลาเกือบศตวรรษนับแต่ ป.พ.พ.ว่าด้วยขายฝากประกาศใช้บังคับ (พุทธศักราช 2467 และยกเลิกแก้ไขประกาศใช้ใหม่ในพุทธศักราช 2471) พ.ร.บ.ขายฝากฯ ได้ถูกตราขึ้นในปี พ.ศ. 2562 เพื่อควบคุมสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัยเป็นการเฉพาะ อย่างไรก็ดี ผู้เขียนขอนำเสนอความไม่เหมาะสมในข้อบทกฎหมายซึ่งอาจนำมาสู่สภาพปัญหาการบังคับใช้ พ.ร.บ.ขายฝากฯ ในบางประเด็นปัญหา ดังนี้

4.1. **การขยายกำหนดเวลาไถ่กับการจดทะเบียน**

แม้จะมีการตรา พ.ร.บ. ขายฝากฯ เป็นการเฉพาะ พ.ร.บ. ดังกล่าวยังคงหลักการในการขยายกำหนดเวลาไถ่ไว้เฉกเช่นเดียวกับหลักการขยายกำหนดเวลาไถ่อันเป็นกรณีทั่วไปตาม ป.พ.พ. (มาตรา 496) ที่การขยายกำหนดเวลาการไถ่จะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้รับไถ่ แต่เมื่อใดที่จะมีการยกการขยายกำหนดเวลาไถ่ขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอก การขยายกำหนดเวลาไถ่จะใช้ได้ต่อเมื่อมีการทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ประเด็นที่น่าพิจารณาคือที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัยตาม พ.ร.บ.นี้ เป็นทรัพย์สินที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก กฎหมายจึงกำหนดให้การทำสัญญาขายฝากทรัพย์สินดังกล่าวตลอดจนข้อสัญญาอื่นใดอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์จะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ มิเช่นนั้นสัญญาขายฝากย่อมตกเป็นโมฆะ (ป.พ.พ. มาตรา 491 ประกอบมาตรา 456 วรรคแรก) ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงสิทธิในนิติกรรมเดิม โดยเฉพาะการขยายกำหนดเวลาไถ่ซึ่งถือเป็นนิติกรรมที่อาจกระทบต่อผู้รับโอนสิทธิในการไถ่หรือผู้รับโอนทรัพย์สินที่ขายฝาก (พ.ร.บ.ขายฝากฯ มาตรา 14, 15) จึงควรที่จะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกับการบังคับในลักษณะของแบบซึ่งเป็นองค์สมบูรณ์ของนิติกรรม (ป.พ.พ. มาตรา 152) ที่หากมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบนิติกรรมการขยายกำหนดเวลาไถ่ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัยตาม พ.ร.บ. ฉบับนี้จะมีผลเป็นโมฆะ (void) มิใช่เพียงแค่มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้รับไถ่อันถือเป็นกรณีทั่วไปตาม ป.พ.พ. เท่านั้น

4.2. **การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนกับการใช้สิทธิโดยสุจริต**

แม้ พ.ร.บ. ขายฝากฯ ได้กำหนดให้มีการควบคุมสัญญาขายฝากขึ้นใหม่อันเป็นการแตกต่างจาก ป.พ.พ. ที่ภายหลังจากทำสัญญาขายฝากจะเป็นผลให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือที่อยู่อาศัยที่ขายฝากตกไปยังผู้ซื้อฝากแล้ว ผู้ขายฝากก็ไม่จำต้องส่งมอบการครอบครองทรัพย์สินดังกล่าวให้ผู้ซื้อฝากแต่อย่างใด ผู้ขายฝากยังคงมีสิทธิครอบครอง ใช้สอย และถือเอาประโยชน์จากทรัพย์สินที่ขายฝาก (หรือแม้แต่ให้ผู้อื่นใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินนั้น) จนถึงวันที่หมดสิทธิในการไถ่ (พ.ร.บ.ขายฝากฯ มาตรา 12, มาตรา 13) อันเป็นการช่วยเหลือผู้ขายฝากไม่ให้ได้รับความเดือดร้อนจากการสูญเสียที่ดินทำกินหรือที่อยู่อาศัย และเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ซื้อฝากในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ พ.ร.บ.ขายฝากฯ มาตรา 12 วรรคท้ายได้กำหนดหน้าที่ให้ผู้ขายฝากต้องรักษาและสงวนทรัพย์สินที่ขายฝากอย่างวิญญูชนจะพึงรักษาและสงวนทรัพย์สินของตนเองระหว่างที่ผู้ขายฝากยังคงครอบครองใช้สอยและถือเอาประโยชน์ในทรัพย์สินดังกล่าวจนกระทั่งส่งมอบการครอบครองทรัพย์สินหากมิได้ใช้สิทธิไถ่นั้น

อย่างไรก็ดี การที่ พ.ร.บ.ขายฝากฯ มาตรา 19 วรรคแรกกำหนดให้ผู้ขายฝากต้องส่งมอบการครอบครองทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อฝากตามสภาพที่เป็นอยู่ ณ เวลาไถ่ โดยไม่ได้กำหนดให้ครอบคลุมถึงกรณีทรัพย์สินดังกล่าวถูกทำลายหรือถูกทำให้เสื่อมเสียไป จึงอาจก่อให้เกิดปัญหาทางกฎหมายได้ว่าในกรณีที่ที่ดินหรือที่อยู่อาศัยที่ส่งมอบถูกทำลายหรือถูกทำให้เสื่อมเสียเพราะ**ความผิดของผู้ขายฝาก** (หรือเพราะผู้ขายฝากมิได้รักษาหรือสงวนทรัพย์สินที่ขายฝากอย่างวิญญูชน) จะก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องแก่ผู้ซื้อฝากได้อย่างไร ในกรณีนี้แม้ไม่อาจนำเอาหลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนใน ป.พ.พ.มาตรา 501 มาใช้บังคับโดยอนุโลมตาม พ.ร.บ.ขายฝากฯ มาตรา 6 ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อผู้ขายฝากจงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตัวทรัพย์อันอาจถือเป็นการกระทำละเมิดที่ผู้ขายฝากต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตาม ป.พ.พ.มาตรา 420 และอาจต้องรอฟังคำวินิจฉัยว่าศาลจะหาทางออกให้บุคคลผู้รับซื้อฝากอย่างไร

5. บทสรุป

ป.พ.พ. บัญญัติกฎหมายว่าด้วยขายฝากขึ้นตามหลักเสรีภาพและความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาของคู่สัญญาซึ่งเป็นเอกชนที่มีสถานะเท่าเทียมกัน แต่เพื่อคุ้มครองผู้ขายฝากที่มักมีอำนาจต่อรองน้อยกว่าอันเนื่องมาจากสถานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่าง พ.ร.บ.ขายฝากฯ จึงได้ถูกตราขึ้นเพื่อใช้บังคับกับการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยเป็นการเฉพาะ และเพื่อดำเนินการตามกฎหมายแม่บทว่าด้วยการขายฝากได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น กระทรวงมหาดไทย โดยกรมที่ดินจึงได้ออกกฎหมายลำดับรองเกี่ยวกับการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมการขายฝากขึ้นเรียกว่า “ระเบียบกรมที่ดินว่าด้วยการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับการขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562” เห็นได้ว่าเป็นความพยายามผลักดันกฎหมายในทุกลำดับศักดิ์ให้ครอบคลุมการขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยในทุกมิติ เพื่อที่จะก้าวข้ามความเหลื่อมล้ำ เสริมสร้างความเป็นธรรมดังเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ.ขายฝากฯ ได้โดยแท้จริง

6. ข้อเสนอแนะ

นอกจากที่ต้องมีกลไกทางกฎหมายเพื่อเสริมสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำดังกล่าวข้างต้นแล้ว การขับเคลื่อนการบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปดังเจตนารมณ์นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากเช่นกัน ฉะนั้น

เพื่อไม่ให้เกิดอุปสรรคต่อการบังคับใช้กฎหมาย ในระยะเริ่มต้นนี้ ผู้เขียนขอนำเสนอข้อเสนอแนะบางประการ ดังนี้

6.1. ผู้ขายฝากและผู้ซื้อฝากในฐานะคู่สัญญาเรียนรู้ทำความเข้าใจและปฏิบัติตาม พ.ร.บ.ขายฝากฯ อย่างเคร่งครัด อีกทั้งหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายโดยเฉพาะกรมที่ดินเผยแพร่ความรู้กฎหมายใหม่ฉบับนี้ เช่น สัมมนา จัดอบรม เพื่อดำเนินการตามกฎหมายอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

6.2. นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับการขายฝากอย่างเป็นระบบ ตลอดจนศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนากฎหมายขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและที่อยู่อาศัยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อคุ้มครองผู้ขายฝากและผู้ซื้อฝากให้ได้รับความเป็นธรรมจากกฎหมายสูงสุด

7. เอกสารอ้างอิง

<u>หนังสือ</u>

ไผทชิต เอกจริยกร. **คำอธิบาย ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้.** ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2562.

มณทิชา ภักดีคง. **คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้.** ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2560.

มานิตย์ จุมปา. **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สิน.** ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562.

ศนันท์กรณ์ (จำปี) โสตถิพันธุ์, **คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา.** ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 22. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2561.

<u>บทความ</u>

วนิดา อินทรอำนวย. **คดีผู้บริโภค** [Online]. Available URL: https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1818, 2562 (พฤษภาคม, 20).

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. **การเขียนบทเฉพาะกาล** [Online]. Available URL: http://web.krisdika.go.th/activityDetail.jsp?actType=I&actCode=39&head=4&item=n5, 2562 (มิถุนายน, 1).

<u>กฎหมาย</u>

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

พระราชบัญญัติคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562

ระเบียบกรมที่ดินว่าด้วยการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับการขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองประชาชนในการทำสัญญาขายฝากที่ดินเพื่อเกษตรกรรมหรือที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2562

ภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่

LEADERSHIP AND MODERN CHANGE MANAGEMENT

ฉัฐวัฒน์ ชัชณฐาภัฏฐ์

อาจารย์ คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

Chattawat_s@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ ในบทนี้จะกล่าวต่อปัจจัยภายนอกด้านการแข่งขัน และจะกล่าวถึงภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ที่เป็นปัจจัยภายในที่ว่าด้วยผู้นำแห่งการภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจ (Transformational Leadership), ปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจ (Transactional Leadership) และผู้นำแห่งภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ (Change Agent) เพื่อการบริหารภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ (Transactional) ที่สมบูรณ์ สำหรับปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจจะเข้ามาแทรกแซงกระบวนการทำงานก็ต่อเมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้นเท่านั้น ลักษณะของผู้นำแบบนี้ยังแบ่งได้เป็นสองแบบ คือ Active Management by Exception และ Passive Management by Exception และผู้แบบผู้นำแบบ Active Management by Exception จะควบคุมดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำงานตามกรอบที่วางไว้ และทำการแก้ไขข้อบกพร่องอยู่ตลอดเวลา รูปแบบผู้นำแบบ Passive Management by Exception จะทำการแก้ไขข้อบกพร่องเมื่อรับรู้ว่ามีความผิดพลาดเกิดขึ้นเท่านั้น โดยไม่ได้สนใจการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชาเท่าใดนัก ถ้าผู้นำนิ่งเฉยมาก ๆ ก็อาจเรียกว่าเป็น Laissez-Fair Leadership หรือไร้ความเป็นผู้นำเลยก็ได้

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, การบริหารการเปลี่ยนแปลง, ยุคใหม่

ABSTRACT

The objectives of this study are: Leadership with new era changes This chapter discusses the external factors of the competition and discusses the leadership of new age changes that are an internal factor in the leadership of leadership with new era changes based on business competition situations. Leadership factors with new era changes based on business competition scenarios and leadership leaders with new era changes for leadership management with age changes. Completely new for leadership factors with new era changes based on business competition scenarios will only be inserted interrupt if there is an error. This type of leader is also classified into two ways: Active Management by Exception and Passive Management by Exception, and Active Management by Exception will govern regulatory supervision to work in accordance with the framework placed and to fix defects at all times. Passive Management by Exception will resolve defects only when it is realized that the error occurred. Not interested in the work of the subs. If the Laissez-Fair Leadership or the leadership

Keywords: leadership, change management, modern

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและไร้พรมแดน ส่งผลให้โลกแคบลง เทคโนโลยีและความรู้ทาง วิทยาการใหม่ๆเกิดขึ้นและถูกส่งต่อไปทั่วโลกอย่างไร้ขีดจำกัดผ่านช่องทางอินเตอร์ เน็ต เทคโนโลยีและ การรับรู้อย่างรวดเร็วเหล่าส่งผลในด้านความเป็นส่วนตัวน้อยลง ความผิดพลาดในอดีตที่ถูกเก็บเอาไว้ เป็นความลับได้รับการเปิดเผยมากขึ้น ความโปร่งใส จริยธรรม ถูกตั้งเป็นประเด็นอย่างเข้มข้นในการ บริหารงานองค์กรในทุกวันนี้ อย่างไรก็ตามความสำคัญตกอยู่ที่ผู้นำองค์กร จำเป็นต้องตระหนักในความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ด้วย และต้องปรับตัวให้ทันยุค เพราะทุกวันนี้หมดยุคเถ้าแก่เป็นจอมบงการหรือ อัศวินม้าขาว แล้ว อีกทั้งกฎหมายเกี่ยวกับ สังคมก็รุนแรงมากขึ้นในการคุ้มครองความปลอดภัยและสวัสดิภาพของผู้บริโภค

ซึ่งการศึกษาภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ และศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจ มักพบว่า ความเป็นผู้นำที่มีคุณธรรมและไม่เอารัดเอาเปรียบผู้คน ลูกค้า รักและมีน้ำใจกับผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่ทอดทิ้งยามลำบาก ล้วนมีในคนเหล่านั้น ส่งผลให้เกิดความสำเร็จ ในธุรกิจแบบยั่งยืนไปได้หลายรุ่นจนถึงปัจจุบันเป็นการเรียนรู้ภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ที่เกิดขึ้น ให้มีความเข้าใจถึงภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ที่มีหลากหลายรูปแบบที่สามารถรับรู้ได้ สามารถพยากรณ์ได้ ภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่หลักที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งได้ ดังนี้ ภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามธรรมชาติ (Natural Transformation) ภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม (Economical Industry Age) ภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสภาพแวดล้อม (Environmental Change) และภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจ (Competitive Advantage)

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจ

3. ภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่

Alvin Toffler. (2016). ภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ ซึ่งขั้นตอนและวิธีการบริหารภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ที่จะเตรียมความพร้อมในการบริหารและจะกล่าวถึงสภาพจิตใจ ความรู้สึกของบุคคลที่มีผลจากภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ที่เกิดขึ้น และที่สำคัญ คือ ผู้นำภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่จะทำอย่างไรให้ภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นผลดีต่อองค์กรและต่อบุคคลากร ซึ่งประกอบด้วย 1). ผู้นำแห่งภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ (Change Agent), ปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจ (Transactional Leadership) และผู้นำแห่งการภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจ (Transformational Leadership) 2). การบริหารงานภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ขององค์กร (Management of Planned Organization Change) 3). บทบาทของผู้นำภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ (Role of Change Agent) และ 4). แผนปฏิบัติการบริหารภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ (Transactional Plan)

Michael E. Porter and Robert S. Kaplan. (2016). ภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจ (Competitive Advantage) การแข่งขันทางธุรกิจที่มีปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่จากภายนอก โดยให้มีการเน้นเรื่องจุดที่ยืน (Position of Business) ของธุรกิจว่าวางสถานะของธุรกิจมี

ตำแหน่งอยู่ตรงไหน และจะต้องใส่ใจใจสภาพแวดล้อมทางธุรกิจอย่างไร เพื่อรักษาสภาพการแข่งขันทางธุรกิจ อย่างได้เปรียบด้วยเช่นกัน Five Forces Model of Competition อยู่ 5 ประการ คือ

1. New Potential Entrants ผู้บุกรุกหน้าใหม่/คู่แข่งรายใหม่ การดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน คู่แข่งรายใหม่ในธุรกิจย่อมเกิดขึ้นได้เสมอตลอดเวลาของวงจรธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจผลิตสินค้า ธุรกิจให้บริการ การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรักษาคุณภาพ ย่อมเป็นกำแพงป้องกันชั้นดีต่อคู่แข่งขันรายใหม่

2. Buyers ลูกค้า (ประจำ) Customer ลูกค้า คือ ผู้ที่สำคัญที่สุดในการทำธุรกิจ ความต้องการของลูกค้าคืองานที่เราจะต้องดำเนินการให้บรรลุถึงความพึงพอใจ จะเห็นว่าลูกค้าจะมีอำนาจในการต่อรองเป็นอย่างมาก

3. Suppliers ผู้ผลิต (ถ้าเราเป็นคนขาย) / ผู้ป้อนวัตถุดิบ (ถ้าเราเป็นผู้ผลิต) การทำธุรกิจต้นทุนที่สำคัญที่สุดคือวัตถุดิบและอุปกรณ์เครื่องใช้ การลดต้นทุนที่ดีของการทำธุรกิจก็คือการสร้างข้อต่อรองที่ดีต่อผู้ขาย (Suppliers) บนความรู้สึกที่ดี ที่ซื่อสัตย์ซึ่งกันและกันบนความไว้วางใจฉันท์ผู้ร่วมทุนทางธุรกิจ

4. Substitutes ผลิตภัณฑ์ทดแทน (สินค้า/บริการ) นวัตกรรมของสินค้าหรือบริการในโลกปัจจุบันที่มีภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่อย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยี สิ่งใหม่ๆ ย่อมเข้ามาทดแทนสิ่งเก่าๆ ได้อยู่เสมอ แรงผลักดันจะมีอยู่สูงก็ขึ้นกันความต้องการของลูกค้าและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว

5. Industry Competitors ผู้ผลิต/ผู้แข่งขันที่มีอยู่เดิมในปัจจุบันของธุรกิจนั้น สภาพการแข่งขันในกลุ่มธุรกิจเดียวกันหรือข้างเคียง ย่อมทำให้เกิดการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดทางธุรกิจ การวางแผนธุรกิจแบบรู้เขารู้เรารบร้อยครั้ง ชนะร้อยครั้งจึงสำคัญยิ่งบนการแข่งขัน

สรุปภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ ในบทนี้จะกล่าวต่อปัจจัยภายนอกด้านการแข่งขัน และจะกล่าวถึงภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ที่เป็นปัจจัยภายในที่ว่าด้วยผู้นำแห่งการภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจ (Transformational Leadership), ปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจ (Transactional Leadership) และผู้นำแห่งภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ (Change Agent) เพื่อการบริหารภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ (Transactional) ที่สมบูรณ์ จะเห็นว่าปัจจัยจากการแข่งขันเป็นส่วนที่สำคัญมากต่อภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ เป็นความอยู่รอดทางธุรกิจเป็นภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ที่มีผลต่อธุรกิจที่เราสามารถเรียกว่ากลยุทธ์ทางการต่อสู้ที่ต้องครบเครื่อง เป็นศิลปะการต่อสู้แบบประชิดตัว ห้ามกะพริบตา เป็นการแข่งขันในรูปแบบที่เราต้องให้มุมมองทุกด้านให้เป็นประโยชน์ในการแข่งขันทางธุรกิจ

4. ปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจ

Bemd, L. (2012). คำว่า Transformation ในภาษาอังกฤษ แปลว่า การเปลี่ยนรูป แปลงตัว จำแลง แปลง ซึ่งการภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจแปลงสถานการณ์ แปลงพฤติกรรม แปลงความคิด แปลงค่านิยม ละลายพฤติกรรมองค์กร ละลายพฤติกรรมพนักงาน ทั้งแรงต้านที่เกิดขึ้นให้องค์กรสามารถอยู่ได้นั้นคือความสามารถของผู้นำแห่งการภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจ ผู้นำแห่งการภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจเป็นผู้นำที่มีอิทธิพลต่อขวัญและกำลังใจของผู้ใต้บังคับบัญชา ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาตระหนักถึงความสำคัญของงาน และทุ่มเทแรงกายแรงใจเพื่อเปลี่ยนแปลงองค์กรในทางที่ดีขึ้น คำว่า ภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ ในความหมายของผู้นำแห่งการภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจ ก็คือ ภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่องค์กรให้ดีขึ้น ผ่านภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลง

ยุคใหม่พฤติกรรม และความคิดของผู้ใต้บังคับบัญชาในการทำงาน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาลดแรงต่อต้าน สร้างแรงสนับสนุน สร้างระบบการสื่อสารทำความเข้าใจภายในองค์กรให้เกิดแรงบันดาลใจเป็นหนึ่งเดียวกัน

ซึ่งจากผลการวิจัยเบื้องต้น (ฉัฐวัฒน์ ชัชณฐาภัฏฐ์., 2562) เรื่อง ภาวะผู้นำภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่และการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสยามควอลิตี้ อินดัสทรี้สกับประสิทธิผลขององค์การกับการรับรู้ของหัวหน้างานสยามควอลิตี้ อินดัสทรี้ส โดยการสังเกต พบว่า 1) ภาวะผู้นำภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับประสิทธิผลองค์การ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r=720) 2) การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง กับประสิทธิผลองค์การอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (r=691) 3) กลุ่มตัวแปรที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลองค์การได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ การกระตุ้นปัญญา การกระจายอำนาจและการใช้อำนาจในการตัดสินใจ และการสร้างวิสัยทัศน์ การถ่ายทอดวิสัยทัศน์และการปลูกฝังค่านิยม

Bek, M. A., Bek, N. N., Sheresheva, M. Y., & Johnston, W. J. (2013). ปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจจะทำในทางตรงข้ามกับผู้นำแห่งภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ที่มุ่งยกระดับความรู้และความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาในระยะยาว ปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจจะมุ่งไปที่ความสำเร็จของงานในระยะสั้น โดยใช้หลักของการสร้างแรงจูงใจ (Motivation) โดยการให้รางวัลและสิ่งจูงใจเป็นเกณฑ์ในการบรรลุเป้าหมาย และมีบทลงโทษเป็นเครื่องมือในการทำงานหากการทำงานนั้น ๆ ไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจกับทฤษฎีของมาสโลว์ การที่จะเป็นผู้นำที่ดีได้นั้นนอกจากจะต้องมีบารมีและวิสัยทัศน์แล้ว ผู้นำจะต้องเข้าใจในความต้องการพื้นฐานของผู้ใต้บังคับบัญชา สำหรับผู้นำองค์กรแล้ว ทฤษฎีแห่งความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ของ Abraham Maslow ที่เขียนขึ้นตั้งแต่ในปี ค.ศ. 1943 ยังใช้ได้ดีในปัจจุบัน ของคนเราจะเห็นว่าอยู่ในปัจจัยพื้นฐานของความต้องการของมนุษย์ตามลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Needs) ของ Maslow ได้แสดงให้เห็นความต้องการของมนุษย์จะสามารถแบ่งได้ตามลำดับขั้นของความจำเป็น Maslow ให้ความหมายคำว่า Needs คือ ความปรารถนาทางด้านร่างกายและจิตใจที่ยังต้องการมี มี 5 ขั้น กล่าวคือ

Step 1. Physiological Needs ความต้องการปัจจัยขั้นพื้นฐาน 4 ประการ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นความต้องการเบื้องต้นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ตั้งแต่ในอดีตกาลจนถึงปัจจุบันเราจะเห็นได้ว่า ปัจจัยพื้นฐานบางสิ่งจึงอาจเป็นความฝันของผู้ที่ขาดแคลนที่ต้องการมีความสุขสบายในชีวิต

Step 2. Safety Needs ในขั้นที่ 2 มนุษย์ต้องการความปลอดภัยในชีวิต ความต้องการความปลอดภัยทางกาย สภาวะการทำงานที่ปลอดภัย ความมั่นคงในงาน เงินเดือน และค่าตอบแทน

Step 3. Social Needs ความต้องการการยอมรับจากสังคม จากเพื่อน จากผู้ร่วมงาน ปรารถนาที่จะอยู่เป็นหมู่ มีเพื่อนร่วมงานดีมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า เจ้านายพอใจ และชื่นชอบ

Step 4. Esteem Needs ความมีชื่อเสียง มีเกียรติและการเคารพนับถือจากผู้อื่นรับผิดชอบงานชิ้นสำคัญสนับสนุนให้มีตำแหน่งงานที่สูงขึ้นได้รับการยอมรับ นับถือ จากเจ้านาย

Step 5. Self-Actualization Needs การบรรลุในอุดมการณ์แห่งชีวิตของตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ และท้าทายในงานเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจความยืดหยุ่นในการทำงาน และความอิสระในการทำงาน

สรุปปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจจะมีลักษณะใช้รางวัลและบทลงโทษ (Contingent Reward) ปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจจะรู้ว่าผู้ใต้บังคับบัญชาต้องการอะไร และจะพยายามเสนอสิ่งดังกล่าวเพื่อแลกกับผลของงาน การให้รางวัลและลงโทษผู้ใต้บังคับบัญชาตามประสิทธิผลของงาน เป็นทักษะที่ปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว เป็นผู้จัดการความผิดพลาด (Management by Exception) หลังจากที่กำหนดเป้าหมายของงานไว้อย่างชัดเจนแล้ว ปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจจะเข้ามาแทรกแซงกระบวนการทำงานก็ต่อเมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้นเท่านั้น ลักษณะของผู้นำแบบนี้ยังแบ่งได้เป็นสองแบบ คือ Active Management by Exception และ Passive Management by Exception และผู้แบบผู้นำแบบ Active Management by Exception จะควบคุมดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำงานตามกรอบที่วางไว้ และทำการแก้ไขข้อบกพร่องอยู่ตลอดเวลา รูปแบบผู้นำแบบ Passive Management by Exception จะทำการแก้ไขข้อบกพร่องเมื่อรับรู้ว่ามีความผิดพลาดเกิดขึ้นเท่านั้น โดยไม่ได้สนใจการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชาเท่าใดนัก ถ้าผู้นำนิ่งเฉยมาก ๆ ก็อาจเรียกว่าเป็น Laissez-Fair Leadership หรือไร้ความเป็นผู้นำเลยก็ได้ (Chang, H.H., & Ku, P.W., 2009).

8. สรุป

ภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่นั้น ผู้นำจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล (Vision) สามารถมองเห็นและคาดการณ์อนาคตและรู้ว่าควรจะต้องทำอย่างไรในการตอบสนองต่อวิสัยทัศน์ที่กำหนดขึ้น ด้วยการคิดในเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking) ว่าทำอย่างไรในการเข้าสู่เป้าหมาย จะวางกลยุทธ์หรือวิธีการอย่างไรเพื่อให้พันธกิจ (Mission) ที่วางไว้สำเร็จอย่างมีขั้นตอนรวมถึงความคิดในมุมต่าง ๆ เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ (Creativity and Innovation Thinking) ด้วยการนำความคิดเชิงระบบ (System Thinking) มาเป็นหลักในการพัฒนาระบบหรือกระบวนการทำงานให้ดียิ่งขึ้นซึ่งผู้นำเองต้องพร้อมที่จะยืดหยุ่น (Flexibility) และปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และสิ่งที่ขาดไม่ได้เลยในตัวผู้นำนั่นก็คือ ต้องเป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Continual Learning) และพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Increate Learning Curve) มีการรับรู้และยอมรับในข้อมูลใหม่ๆ รวมทั้งข้อมูลป้อนกลับจากผู้อื่น เพื่อนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับมาให้มีภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ให้เป็นข้อมูลในรูปแบบสารสนเทศ (Information Technology) เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงองค์กร หน่วยงาน และทีมงานให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Barros, S. A., Sampaio, P., & Saraiva, P., 2014).

ปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามภาวะของการแข่งขันทางธุรกิจที่เกิดขึ้นตลอดเวลา การขับเคลื่อนองค์กรธุรกิจให้สามารถอยู่รอดมีความเจริญต่อเนื่อง คือ ผู้นำที่ดีที่สามารถนำพาองค์การให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างยั่งยืนจะต้องมีการผสมผสานกันระหว่างความเป็นผู้นำแห่งการ เปลี่ยนแปลงและปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจ นั่นคือ ปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจย่อมเน้นการวางรากฐานและแนวทางของภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่อย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีความเข้าใจในแรงต้านทางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากบุคคล เพื่อให้บรรลุสู่วิสัยทัศน์ ส่วนปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจ เป็นการสร้างแรงจูงใจบุคคลโดยการให้รางวัลและบทลงโทษ ดังนั้นผู้นำแห่งภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ที่ดีคือผู้นำที่มีการใช้ทั้งสองแนวทางในการดำเนินการ เพื่อผลสุดท้ายคือเพื่อให้องค์กรมีประสิทธิภาพมากขึ้น

9. ข้อเสนอแนะ

1. ภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ที่มีประสิทธิภาพสูงได้นั้น ผู้บริหารจะต้องมีทั้งความเป็นผู้นำแห่งภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ (Change Agent) และ ปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจ (Transactional Leadership) โดยจะต้องเป็นผู้นำที่ดีแห่งการภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจ (Transformation Leadership) ที่ดีที่สามารถยอมรับภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่

2. ปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจที่สำคัญที่จะบ่งชี้ว่าควรใช้ภาวะผู้นำแบบไหน เมื่อไร ซึ่งในทางปฏิบัติการใช้ภาวะปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจในองค์การยังเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อจูงใจให้พนักงานทำงานหนักขึ้น เพียงแต่การใช้ภาวะปัจจัยภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ตามสถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจอาจจะทำให้องค์กรประสบความสำเร็จในระยะสั้นเท่านั้น เพราะความต้องการที่แท้จริงของบุคคลไม่ได้อยู่ที่การได้ขึ้นเงินเดือน หรือการได้เลื่อนตำแหน่งเสมอไป

เอกสารอ้างอิง

ฉัฐวัฒน์ ชัชณฐาภัฏฐ์., (2562). ภาวะผู้นำภาวะผู้นำกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่และการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารกับประสิทธิผลขององค์การกับการรับรู้ของหัวหน้างานสยามควอลิตี้ อินดัสทรี้ส. **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์** วิทยาเขตนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Alvin Toffler. (2016). **Author of 'Future Shock, dead at 87.** Associated Press, June 29, 2016

Barros, S. A., Sampaio, P., & Saraiva, P. (2014). **Quality management principles and practices impact on the companies' quality performance.** In 1st International Conference on Quality Engineering and Management (ICQEM 2014) (pp. 237-247).

Bek, M. A., Bek, N. N., Sheresheva, M. Y., & Johnston, W. J. (2013). Perspectives of SME innovation clusters development in Russia. **Journal of Business & Industrial Marketing,** 28(3), 240-259.

Bemd, L. (2012). **Facilitating a business transformation in knowledge-intensiveorganizationsThe development of the Business Transformation Method for Knowledge**. Intensive Organizations (BTMKIO).

Chang, H.H., & Ku, P.W. (2009). Implementation of relationship quality for CRM. performance: Acquisition of BPR and organizational learning. **Total Quality Management,** 20(3), pp. 327-348.

Michael E. Porter and Robert S. Kaplan. (2016). **How to play for Health Care.** Harvard Business Review, July-August 2016.

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการในสำนักงาน ป.ป.ช.

WORK EFFICIENCY AMONG OFFICERS OF THE NATIONAL ANTI-CORRUPTION COMMISSION

นายชาตรี นาคยิ้ม[1]

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: jojo007_jo@hotmail.com[1]

นายพงษ์ศักดิ์ เพชรสถิตย์[2]

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

E-mail: pongsak.ph@northbkk.co.th[2]

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการในสำนักงาน ป.ป.ช. จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อายุงาน และรายได้ต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. จำนวน 310 คน โดยใช้วิธีทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test, F test และเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วยวิธี Least-Significant Different (LSD)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพของงาน ปริมาณงาน เวลา และค่าใช้จ่าย ทุกด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการในสำนักงาน ป.ป.ช. จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ ที่แตกต่างกันมีระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ในด้านสถานภาพสมรส อายุงาน ไม่แตกต่าง

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน, สำนักงาน ป.ป.ช.

ABSTRACT

This research aimed to study and compare Work Efficiency among Officers of the National Anti-Corruption Commission classified by gender, age, marital status, education level, work experience and income. A questionnaire was used in collecting data from 310 persons by random stratified sampling. The data were analyzed by using frequency, percentage, mean, Standard Deviation, t-test, F test, and multiple comparisons with Least-Significant Different (LSD).

The results revealed that

1. Work Efficiency in overall was at a high level. Considering the details found in quality, work load, time and cost all sides at a high level.

2. Hypothesis testing to compare differences Work Efficiency among Officers of the National Anti-Corruption Commission. Classified by personal factors was significant different in gender, age, education and income at .01 level marital status, work experience not different

Keywords: Work Efficiency, the National Anti-Corruption Commission.

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัย

โลกในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตประจำวันมากขึ้น ทั้งด้านการติดต่อสื่อสาร การคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วขึ้น การเปลี่ยนแปลงไปของสภาพแวดล้อมทางสังคม หลายประเทศเปลี่ยนแปลงไปเป็นประเทศอุตสาหกรรมตามกระแสโลกาภิวัตน์โลก เกิดเมืองอุตสาหกรรมใหม่ในประเทศต่าง ๆ ขึ้นอย่างรวดเร็ว และจำนวนแรงงานที่เพิ่มขึ้นตามไปด้วย มีการนำทรัพยากรทางธรรมชาติมาใช้เพื่อตอบสนอง ความต้องการของผู้บริโภค แรงงานจึงถือเป็นปัจจัยการผลิต และทุนมนุษย์ที่สำคัญ เมื่อมนุษย์เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนธุรกิจ และเป็นฟันเฟืองที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่อไป เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ทำให้องค์การต่าง ๆ ให้ความสำคัญต่อทรัพยากรมนุษย์มากขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ ด้วยการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพการทำงานให้กับทรัพยากรมนุษย์ โดยรวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงาน เพราะ "มนุษย์" เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและสำคัญขององค์การ ช่วยสร้างประโยชน์และความสำเร็จให้กับองค์การ เมื่อแรงงานทุ่มเททั้งแรงกายและแรงใจให้กับงาน การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของแรงงาน ย่อมจะส่งผลไปยังประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และประสิทธิผลขององค์การโดยรวม (สมพงศ์ รัตนนุพงศ์, 2558)

สำหรับประสิทธิภาพในการทำงาน เกิดจากความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรในองค์กรเช่นกัน ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จของงานและองค์กร รวมทั้งความสุขของผู้ทำงานด้วย กล่าวได้ว่าหากองค์กรใดบุคลากรไม่มีความพึงพอใจในการทำงาน ก็อาจจะเป็นมูลเหตุหนึ่งที่ทำให้ผลงานและการปฏิบัติงานไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้คุณภาพของงานลดลง และเป็นผลเสียต่อองค์กร ทำให้งานเกิดความเสียหาย และทำให้เกิดปัญหาทางวินัยได้อีกด้วย แต่ในทางตรงกันข้ามหากองค์กรมีบุคลากรที่มีความพึงพอใจในการทำงาน ก็ย่อมส่งผลทางบวกต่อการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน และภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรนั้น ๆ หากหน่วยงานใดเห็นความสำคัญของประสิทธิภาพในการทำงานให้เกิดขึ้นกับบุคลากรในหน่วยงานของตน และมีความเข้าใจในปัจจัยหรือองค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ อีกทั้งตระหนักอยู่เสมอว่าความรู้สึกกระตือรือร้นในการทำงานนั้นสามารถเปลี่ยนได้ตลอดเวลา ตามสภาพการณ์หรือตามเวลา (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2548)

ประกอบกับรัฐบาลได้เห็นความสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในสังคม จึงได้จัดตั้งสำนักงาน ป.ป.ช. ซึ่งมีหน้าที่ในการกำกับดูแลในเรื่องดังกล่าว และได้มียุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (2560 – 2564) สำนักงาน ป.ป.ช. ได้กล่าวถึงสถานการณ์การทุจริตในประเทศไทย

ไว้ดังนี้ การทุจริตในสังคมไทยระหว่างช่วงเวลากว่าทศวรรษ ส่งผลเสียต่อประเทศอย่างมหาศาลและเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ในทุกมิติ รูปแบบการทุจริตจากเดิมที่เป็นทุจริตทางตรงไม่ซับซ้อน อาทิ การรับสินบน การจัดซื้อจัดจ้าง ในปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนเป็นการทุจริตที่ซับซ้อนมากขึ้น ตัวอย่างเช่น การทุจริตเชิงนโยบาย การทุจริตข้ามแดนข้ามชาติ ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่อาชญากรรมอื่นๆ มากมาย และส่งผลกระทบทางลบในวงกว้าง (พรเวช มั่นไทรทอง, 2559)

การทุจริตเป็นปัญหาสากลที่ทุกประเทศล้วนให้ความสำคัญ รวมทั้งประเทศไทย ประเทศไทยจึงได้ให้สัตยาบันเข้าเป็นรัฐภาคีเป็นลำดับที่ 149 เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2554 ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 (United Nations Convention against Corruption : UNCAC) ที่ว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในการติดตามทรัพย์สินที่ได้จากการทุจริตกลับคืน รวมทั้งการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันทางกฎหมายเพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดอย่างสมบูรณ์ ประเทศไทยได้พยายามแก้ปัญหาการทุจริตในระดับประเทศมาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งบูรณาการความร่วมมือให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น ด้วยการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 1 (2551 – 2555) และยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 2 (2556 – 2560) ซึ่งพบว่าการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในสังคมไทยมีผลในระดับหนึ่งและจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องด้วยยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ที่เป็นรูปธรรม ที่สามารถป้องกันและปราบปรามการทุจริตที่ทวีความซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พรเวช มั่นไทรทอง, 2559)

ในปัจจุบันเรื่องของการทุจริตคอรัปชั่นจึงเป็นเรื่องที่สำคัญของสังคม ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ต้องดำเนินงานในภารกิจของตนเองให้แล้วเสร็จ ให้ทันต่อการตอบสนองต่อประชาชน ภายใต้ข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลาและปริมาณงาน ที่มีสะสมเป็นจำนวนมากไม่เหมาะสมกับจำนวนบุคลากรที่มีอยู่ และปัญหาการดำเนินการเรื่องร้องเรียนที่มีความยุ่งยากซับซ้อน ซึ่งต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและความชำนาญเฉพาะด้านมาทำหน้าที่ ดังนั้นจากลักษณะ สภาพแวดล้อมดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเชื่อว่าในเรื่องประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานน่าจะเป็นส่วนสำคัญที่แก้ปัญหาต่างๆ สร้างความพึงพอใจ และทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานที่ดีขึ้นได้

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการในสำนักงาน ป.ป.ช.” อันจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรซึ่งนอกจากจะทำให้ทราบถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแล้วยังจะทำให้ผู้บริหารสามารถนำไปวิเคราะห์วางแผนกลยุทธ์หรือสามารถกำหนดเป็นแนวทางที่จะตอบสนองกับความต้องการของพนักงาน เพื่อสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะทำให้ผลการปฏิบัติงานในภาพรวมขององค์กรดีขึ้น และยังจะเป็นข้อมูลประกอบ เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันจะส่งผลทำให้องค์กรมีศักยภาพในการบริหารจัดการในภารกิจของหน่วยงานได้อย่างที่ประชาชนคาดหวัง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช.

2. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

Peterson and Plowman สรุปองค์ประกอบของประสิทธิภาพ ไว้ 4 ข้อด้วยกัน คือ

1. คุณภาพของงาน (Quality) จะต้องมีคุณภาพสูง
2. ปริมาณงาน (Quantity) งานที่เกิดขึ้นจะต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงาน
3. เวลา (Time) คือ เวลาที่ใช้ในการดำเนินงานจะต้องอยู่ในลักษณะที่ถูกต้อง
4. ค่าใช้จ่าย (Costs) ในการดำเนินการทั้งหมดจะต้องเหมาะสมกับงาน

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของ Peterson & Plowman มาเป็นกรอบแนวคิดสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้

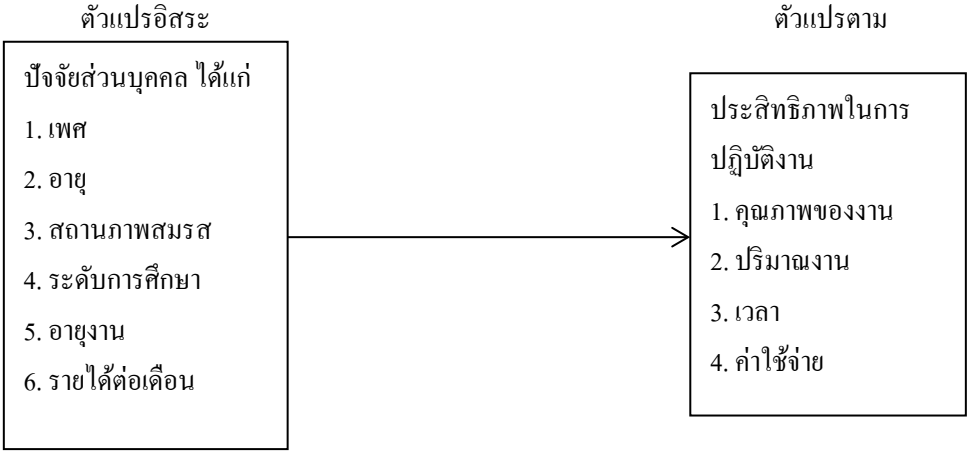

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

ข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2561 – 31 มีนาคม 2562 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 6 เดือน

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากร คือ ข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. ที่ปฏิบัติหน้าที่ในส่วนกลาง จำนวน 1,362 คน โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง คำนวณจากข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. ที่ปฏิบัติหน้าที่ในส่วนกลาง ซึ่งมีประชากรจำนวน 1,362 คน โดยใช้สูตร Yamane (1973) ซึ่งกำหนดระดับความเชื่อมั่นไว้ที่ 95% ดังนั้น จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 310 คน โดยใช้วิธีทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแต่ละชั้นภูมิด้วยการสุ่มแบบสัดส่วน ให้เป็นสัดส่วนเดียวกับประชากร ดังตาราง 1

ตาราง 1 รายละเอียดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

สำนักงาน ป.ป.ช. (ส่วนกลาง)	จำนวนประชากร	กลุ่มตัวอย่าง	ร้อยละ
กลุ่มอำนวยการ	334	76	24.52
กลุ่มวิชาการ	194	44	14.19
กลุ่มภารกิจด้านส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรม และป้องกันการทุจริต	125	29	9.36
กลุ่มภารกิจตรวจสอบทรัพย์สิน	107	24	7.74
กลุ่มภารกิจด้านปราบปรามการทุจริต	485	110	35.48
กลุ่มภารกิจที่ขึ้นตรงต่อเลขาธิการ	117	27	8.71
รวม	1,362	310	100

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 6 ตัวแปร ได้แก่ 1. เพศ 2. อายุ 3. สถานภาพสมรส 4. ระดับการศึกษา 5. อายุงาน และ 6. รายได้ต่อเดือน ส่วนตัวแปรตาม ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ได้แก่ 1. คุณภาพของงาน 2. ปริมาณงาน 3. เวลา และ 4. ค่าใช้จ่าย

4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่แบบสอบถาม (Questionnaire) ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ ในสำนักงาน ป.ป.ช. ใน 4 ด้าน แบบปลายปิดและปลายเปิด เพื่อสอบถามพนักงาน จำนวน 310 คน มีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อายุงาน และรายได้ต่อเดือน ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check List)

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสร้างตามแนวคิดและทฤษฎีของ Peterson & Plowman ผู้วิจัยดัดแปลงจากข้อคำถามในงานวิจัยของนลพรรณ บุญฤทธิ์ (2558) จำนวน 40 ข้อ ใน 4 ด้าน แบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านคุณภาพของงาน 10 ข้อ ด้านปริมาณงาน 10 ข้อ ด้านเวลา 10 ข้อ และด้านค่าใช้จ่าย 10 ข้อ เป็นแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Likert) ซึ่งผู้วิจัยกำหนดค่าน้ำหนัก หรือคะแนนในการตอบแบบสอบถาม 5 ระดับ ดังนี้

ระดับคะแนน 5 หมายถึง มีระดับของประสิทธิภาพมากที่สุด

ระดับคะแนน 4 หมายถึง มีระดับของประสิทธิภาพมาก

ระดับคะแนน 3 หมายถึง มีระดับของประสิทธิภาพปานกลาง

ระดับคะแนน 2 หมายถึง มีระดับของการประสิทธิภาพน้อย

ระดับคะแนน 1 หมายถึง มีระดับของประสิทธิภาพน้อยที่สุด

โดยวิธีการคำนวณช่วงห่างระหว่างชั้นตามหลักการหาค่าพิสัย ซึ่งจะได้ช่วงห่างของแต่ละระดับชั้นเท่ากับ 0.80 (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543)

$$\text{อันตรภาคชั้น} = \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$= \frac{5-1}{5}$$

$$= 0.80$$

ดังนั้น การแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการใน สำนักงาน ป.ป.ช. สามารถแบ่งเกณฑ์ในการแปลผล 5 ระดับประสิทธิภาพ ได้ดังนี้

4.21 – 5.00 หมายความว่า ประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด

3.41 – 4.20 หมายความว่า ประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก

2.61 – 3.40 หมายความว่า ประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง

1.81 – 2.60 หมายความว่า ประสิทธิภาพอยู่ในระดับน้อย

1.00 – 1.80 หมายความว่า ประสิทธิภาพอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะในการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการใน สำนักงาน ป.ป.ช. มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended question) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็น

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. สร้างแบบสอบถามโดยกำหนดขอบเขตของคำถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการใน สำนักงาน ป.ป.ช. ให้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดตัวแปรที่กำหนดไว้ และกำหนดเนื้อหาในข้อความให้ครอบคลุมเรื่องที่ทำการศึกษา โดยพิจารณาให้ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถตอบข้อเท็จจริงตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2. นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นเนื้อหา โดยการหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) และคัดเลือกข้อคำถามที่ได้ค่า IOC มากกว่า 0.5 ขึ้นไป เป็นข้อคำถามที่มีความเหมาะสมเชิงเนื้อหาและสามารถนำไปใช้ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างได้

3. งานวิจัยในครั้งนี้ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00

4. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทำการทดลองใช้ (Try-out) กับข้าราชการสังกัดกระทรวงพาณิชย์ จำนวน 30 ชุด ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามระดับของการจูงใจ โดยภาพรวมและรายด้านโดยวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิแอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .959 แสดงว่า แบบสอบถามนั้น มีความน่าเชื่อถือที่จะสามารถนำไปแจกกลุ่มตัวอย่างได้จริง

4.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวมรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ดำเนินการแจกแบบสอบถาม ให้ครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหน่วยที่ได้กำหนดไว้ด้วยตนเอง

2. ตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนที่จะนำมาประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์

4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อายุงาน และรายได้ต่อเดือน โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการใน สำนักงาน ป.ป.ช. โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

2. สถิติเชิงอนุมานที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 ตัวแปรที่มี 2 กลุ่ม ได้แก่ เพศ ผู้วิจัยใช้การทดสอบที่ (Independent t-test) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

2.2 ตัวแปรที่มี 3 กลุ่ม ขึ้นไป ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อายุงานและรายได้ต่อเดือน ของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) ถ้าพบว่ามีความแตกต่างกัน จะใช้การทดสอบรายคู่โดยวิธี Least-Significant Different (LSD)

5. สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์

เพศของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 64.20 อายุ 35-44 ปี จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 61.90 สถานภาพสมรสของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่สถานภาพโสด จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 49.70 ระดับการศึกษามีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 52.30 อายุงาน 2-5 ปี จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 46.50 รายได้ต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ 20,000-30,000 บาท จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 48.40

ส่วนที่ 2 ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการในสำนักงาน ป.ป.ช.

พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.81) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

ด้านคุณภาพของงาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ 4.12 รองลงมาด้านปริมาณงานและด้านค่าใช้จ่ายมีค่าเฉลี่ย 3.75 และด้านที่น้อยที่สุดคือด้านเวลา คือ 3.62

ส่วนที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. ที่มีเพศต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านคุณภาพของงาน ปริมาณงาน เวลา ค่าใช้จ่าย และในภาพรวม มีค่าความแตกต่างอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้าราชการที่มีอายุแตกต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านคุณภาพของงาน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านปริมาณงาน เวลา ค่าใช้จ่าย และภาพรวมมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้าราชการที่มีสถานภาพสมรสที่แตกต่างกันมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในทุกด้านไม่แตกต่างกัน

ข้าราชการที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านเวลา ค่าใช้จ่าย และภาพรวม มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนในด้านอื่นๆ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้าราชการที่มีอายุงานที่แตกต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ในทุกด้านไม่แตกต่างกัน

ข้าราชการที่มีรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านปริมาณงาน เวลา ค่าใช้จ่ายมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนในด้านอื่นๆ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

6. อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัยประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการในสำนักงาน ป.ป.ช. มีรายละเอียดเพื่ออภิปรายผลในการวิจัย ดังนี้

จากผลการวิจัย พบว่า เพศที่ต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมยศ แย้มเผื่อน (2551) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานปฏิบัติการ บริษัท เอเชียน มารีนเซอร์วิสส์ (จำกัด) ผลการศึกษาพบว่า พนักงานที่มีเพศที่แตกต่างกันมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

จากผลการวิจัย พบว่า อายุที่ต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมชาย เรืองวงษ์ (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท ฮิตาชิคอมเพรสเซอร์ (ประเทศไทย) จำกัด ผลการวิจัยพบว่า พนักงานที่มีอายุต่างกันมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

จากผลการวิจัย พบว่า สถานภาพสมรสที่ต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิตราวรรณ ถาวรวงศ์สกุล (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยกระบวนทัศน์ทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานระดับ 2-7 ของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สำนักงานใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า สถานะสมรสที่แตกต่างกันมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัย พบว่า ระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธัญญ์ณณัช รุ่งโรจน์สุวรรณ (2553) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท อมรินทร์ บุ๊ค เซ็นเตอร์ จำกัด ผลการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .05

จากผลการวิจัย พบว่า อายุงานที่ต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุรพงษ์ ฉันทพัฒน์พงศ์ (2559) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานสายเทคโนโลยีของธนาคารแห่งหนึ่ง พบว่า บุคลากรที่มีอายุการทำงานที่แตกต่างกันมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัย พบว่า รายได้ต่อเดือนที่ต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อัญชลี จอมคำสิงห์ (2560) ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรกองการเจ้าหน้าที่กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกันมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อแนวทางปรับปรุงและเพื่อพัฒนาการบริหารทรัพยากรบุคคล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. ดังนี้

1. ด้านเวลา ควรมีแนวทางในการบริหารจัดการแนวทาง/ข้อปฏิบัติในการปฏิบัติงานให้เหมาะสมและทันเวลา เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพในการทำงานที่สมบูรณ์แบบด้านการประหยัดหรือความคุ้มค่าของทรัพยากร หน่วยงานควรมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน และควรจัดทรัพยากรให้เหมาะสมกับงาน เพื่อการปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ ด้านคุณภาพงาน หน่วยงานควรมีวิธีการพัฒนาการปฏิบัติงาน และคิดวิเคราะห์วิธีการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การทำงานราบรื่นและบรรลุเป้าหมาย ด้านปริมาณงาน ผู้บริหารควรจัดให้มีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับตำแหน่งงานและระดับงานที่ตรงความรู้ความสามรถเพื่อส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้ยิ่งขึ้นไปและเกิดทักษะในการปฏิบัติงานด้านความรับผิดชอบ หน่วยงานควรจัดแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนในการบริหารจัดการงานที่รับผิดชอบ ของบุคลากรในหน่วยงาน เพื่องานที่รับผิดชอบประสบความสำเร็จ

2. จากปัจจัยด้านปริมาณงาน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน คือ บุคลากรมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองมาก และตั้งใจปฏิบัติงานจนแล้วเสร็จด้วยความเต็มใจ ดังนั้น องค์กรควรรักษาระดับของปริมาณงานให้อยู่ในความเหมาะสมเพื่อเป็นแรงจูงใจบุคลากรที่มีประสิทธิภาพให้ดำรงอยู่กับองค์กรต่อไป

3. จากผลการศึกษาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์กร โดยผลคืออยู่ในระดับมาก ดังนั้นองค์กรจำต้องรักษาระดับของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้คงอยู่ไว้ในระดับนี้ต่อไปเพื่อผลสัมฤทธิ์ขององค์กร และจะส่งผลในองค์กรบรรลุเป้าหมายในภารกิจที่ตั้งไว้ รวมทั้งลดปัญหาการลาออกของข้าราชการได้

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อแนวทางปรับปรุง และเพื่อพัฒนาการบริหารทรัพยากรบุคคล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. ดังนี้

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. เปรียบเทียบกับข้าราชการของหน่วยงานอื่น เช่น ข้าราชการองค์กรอิสระอื่นๆ ข้าราชการส่วนท้องถิ่น ข้าราชการสังกัดกระทรวงต่างๆ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจเพื่อศึกษาความแตกต่างและนำผลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการในองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ทำให้ทราบถึงระดับของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงาน ป.ป.ช. ดังนั้น หากองค์กรต้องการที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพควรทำการศึกษาการเพิ่มเติมเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานดังกล่าวข้างต้น

3. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปจึงควรใช้การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียดในประเด็นอื่นๆ เพิ่มเติมมากยิ่งขึ้น

4. ควรศึกษาตัวแปรอื่นๆ เพิ่มเติมที่อาจจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เช่น แรงจูงใจ คุณภาพชีวิตในการทำงาน เป็นต้น เพื่อให้การศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานครบถ้วนยิ่งขึ้น

9. เอกสารอ้างอิง

จิตราวรรณ ถาวรวงศ์สกุล. 2554. "การศึกษากระบวนการทัศน์การบริการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานระดับ 2-7 ของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สำนักงานใหญ่." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธัญญ์ณณัช รุ่งโรจน์สุวรรณ. 2553. "ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน บริษัท อมรินทร์บุ๊ค เซ็นเตอร์ จำกัด." รายงานการวิจัย สาขาการจัดการสาธารณะ มหาวิทยาลัยบูรพา.

นลพรรณ บุญฤทธิ์. 2558. "ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การ บริหารส่วนจังหวัดชลบุรี." บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

พรเวช มั่นไทรทอง. 2559. "ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบังคับใช้กฎหมายมาตรา 123/5 วรรคสอง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 กรณีศึกษา สำนักงาน ป.ป.ช." งานวิจัยส่วนบุคคลปริญญามหาบัณฑิต คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมชาย เรืองวงษ์. 2552. "ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท ฮิตาชิคอมเพรสเซอร์ (ประเทศไทย) จำกัด." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

สมพงศ์ รัตนนุพงศ์. 2558. "คุณภาพชีวิตในการทำงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานศูนย์ข่าว SMM." งานวิจัยส่วนบุคคลปริญญามหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมยศ แย้มเผื่อน. 2551. "ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานปฏิบัติการ บริษัท เอเชียน มารีน เซอร์วิสส์ จำกัด (มหาชน)." สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุรพงษ์ ฉันทพัฒน์พงศ์. 2559. "ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานสายเทคโนโลยีของธนาคารแห่งหนึ่ง."ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

อัญชลี จอมคำสิงห์. 2560. "ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรกองการเจ้าหน้าที่ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย." รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

Yamane, Taro. 1973. **"Statistics: An Introductory Analysis."** Third edition. New York: Harper and Row Publication.